

divinum et sacrum caput, sacrum gregem, et tuis precibus corrobora sceptris pietatis, et manum præbeas piæ potentia, mundi curas cum eo participas : et intercedas apud Deum assistens sine intermissione pro eo, quod orasti, cum esses cum ipso, et ejus vitæ interesses : et mundanam ei con-

serve navem in tuto portu divinæ tranquillitatis, omnes sedans turbines et tempestates improborum, et obruens insultus inimicorum, tam eorum, qui sub oculos cadunt, quam qui non cadunt, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potentia nunc et semper, et in sæcula sæculorum, Amen.

ANDREAS

CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ ARCHIEPISCOPUS.

NOTITIA

(Cas. Oudin, *De script. eccles.*, tom. II, p. 93.)

Andreas Cæsareæ Cappadocum archiepiscopus, de quo eximie Guillelmus Cuvus in *Historia scriptorum ecclesiasticorum*, ad annum 500. pag. 379, his verbis : « Andreas Cæsareæ Cappadocum archiepiscopus, vixisse videtur circa exitum seculi vi ac floruisse anno 500. Incerta enim prorsus illius ætas, nec ulla ejus apud veteres mentio. Id tantum certum, eum post Basilium ac Cyrillum Alexandrinum et ante Aretham Cæsariensem scripsisse. Scripsit ad Macarium quemdam *Commentarios in Apocalypsim*, quos Latine vertit Theodorus Peltanus, Soc. Jesu. Exstant Græco-Latine ad finem Commentariorum sancti Chrysostomi in *Evangelium Joannis*, in editione Morelliana tomo VIII. » Ita Cuvus fere verbotenus ex Bellarmino, quem etiam non nominatum expressit; quam mihi culpam tam sæpe Cuvus, alios etiam sæpe exscribens, exprobrat. Unum tamen Bellarminus addit, quod Cuvus suppressit, nempe quia cum non legisset *Commentarios* istos Andreæ Cæsariensis nomine inscriptos, errare post Bellarminum timuit. Addit ergo Bellarminus, Andream in *Commentario Basilium Cæsariensem sæpe citare*. Quod certe falsum est, quem ne semel quidem in *Commentario* suo Andreas allegavit, licet plurimorum Patrum aliorum et verba et nomen in opere suo expresserit. Porro mss. codices hujus *Commentarii*, maxime in bibliothecis variant, ut habet Lambecius libro iv seu tomo *Commentariorum bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis*, ad codices mss. theologicos Græcos 172, 173 et 174, pag. 180, his verbis :

« Codex ms. Theologicus Græcus 172, est chartaceus, mediocriter antiquus, in folio, constatque foliis 120, et ad Andream Taumarum Epidauriotam olim pertinuit. Continetur eo, *Andreæ Cæsariensis in Cappadocia, archiepiscopi Commentarius in Apocalypsim sancti Joannis apostoli et evangelistæ*, cujus præfatio inscribitur atque incipit hoc modo : Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας ἐπιστολή. Κυριῶ μου ἀδελφῶ καὶ συλλειτουργῶ. Πολλάκις αἰτηθεὶς παρὰ πολλῶν ἐξ ἀγάπης, μείζονα τῆς ἐμῆς δυνάμεως ὡς ἐσχηκέντων ὑπόληψιν, etc. Ipse autem *Commentarius* incipit his verbis : Ἀποκάλυψις μὲν ἐστὶν ἡ τῶν κρυπτῶν μυστηρίων δῆλωσις, καταυγαζομένου τοῦ ἡγεμονικοῦ εἴτε διὰ θείων ὀνειράτων, εἴτε, etc. Primus hunc *Commentarium*, sed Latine tantum edidit Theodorus Peltanus Soc. Jesu, Ingolstadii, typis Davidis Sartorii 1584, in-4. Eodem quoque modo exstat idem *Commentarius* in *Magna Bibliotheca veterum Patrum Græco-Latina Parisiensi*, anni 1654, tomo I, a columna 1529 usque ad col. 1622.

172, Codex ms. Theologicus Græcus, est chartaceus, mediocriter antiquus, in quarto, constatque foliis 151. Continetur eo, *Andreæ Cæsariensis in Cappadocia archiepiscopi Commentarius in Apocalypsim sancti Joannis apostoli et evangelistæ*, sed perperam attribuitur Origeni, ut videre est ex titulo Præfationis, qui ibi talis est : Εἰς τὴν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου Ἀποκάλυψιν ἐξήγησις Ὀριγένους, θαυμαστῶς τὴν ἀσάφειαν ταύτης εἰς φῶς παράγουσα. Ipsa quoque Præfatio ibidem in principio est mutila, et quasi integra esset, incipit hoc modo : Προοίμιον. Πρῶτον μὲν οὖν ὡς οἴσθα καὶ αὐτὸς, πᾶσα θεόπνευστος Γραφή, etc. In *sancti apostoli atque evangelistæ Joannis Theologi Apocalypsim, Commentarius Origenis*, mirabili modo obscuritatem illius ad lucem adducens.

« Codex ms. 174 theologicus Græcus, est chartaceus et bonæ notæ, in 4, constatque foliis 83, qui ad Joannem Sambucum, ut ipse solita propriæ manus inscriptione testatur, olim pertinuit. Continetur eo, *Andreæ Cæsariensis in Cappadocia archiepiscopi Commentarius in Apocalypsim sancti Joannis apostoli et*

evangelistæ, sed perperam ibi attribuitur Methodio monacho, ut ex sequenti inscriptione videre est : 'Αποκάλυψις τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τοῦ ἡγαπημένου καὶ θεολόγου, ὑπὸ Μεθοδίου μοναχοῦ ἐρμηνευθεῖσα. *Apocalypsis sancti apostoli et evangelistæ Joannis, dilecti et theologi, a Methodio monacho interpretata.* Similiter etiam ibidem, in fine ejusdem Commentarii legitur : Τέλος τῆς Ἐξηγήσεως Μεθοδίου μοναχοῦ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. *Finis Expositionis Methodii monachi in Apocalypsim Joannis Theologi.* Quibus constat auctorem hujus Commentarii esse maxime incertum; cum nunc Andreæ Cæsareæ in Cappadocia archiepiscopo, nunc Origeni auctori antiquissimo, nunc Methodio monacho, in mss. codicibus ascribatur, ad quem pertinere creditur.

Denique codex ms. theologicus Græcus 248 num. 24, et quidem a fol. 124, pag. 1, usque ad folium 173, pag. 2, idem continet absque nomine auctoris, ut habet Lambecius tomo V Commentariorum hujus bibliothecæ, pag. 141. Præter istud exstabat olim in patriarchio Constantinopolitano, vel etiamnum exstat ms. *D. Andreæ Cæsareæ Cappadociæ metropolitæ Explicatio in visiones Danielis prophetæ*, ut habet Antonius Possevinus ad calcem *Apparatus sacri*, p. m, 45.

Exstat quoque in bibliotheca Bodleiana in mss. Baroccianis codice 212; num. 4, *Andreæ Cæsariensis episcopi Commentarius in Apocalypsim* Græce fol. 108 : Πολλάκις αἰτηθεὶς ὑπό, etc. Itemque in bibliotheca nostræ Lugduno Batava, inter mss. codices Græcos Isaaci Vossii, ab ejus hæredibus emptos, codice 26, n. 3, *Andreæ Cæsareæ archiepiscopi Commentarius in Apocalypsim.*

Bernardus de Montfaucon, monachus Benedictinus congregationis Sancti Mauri in Gallia, in *Diario Italico*, anno 1702, Parisiis in 4, apud Joannem Anisson impresso, cap. 15, splendide admodum loquitur de bibliotheca monachorum Sancti Basilii Romæ, quam Petrus Meunnius, ordinis præfectus, ingenti Græcorum mss. copia codicum adornavit, quos in variis sibi subjectis Calabriae monasteriis, neglectos intactosque jacere audiverat. Hos inter libros, pagina 216, enumerat hujus operis duos codices Græcos mss. in hac bibliotheca exstantes, his verbis : « Codex bombycinus xiv sæculi : Ἀνδρέου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, τῆς πρὸς τὸ Ἀργεῖον, εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν ἐρμηνεύειν. Initium : Πολλάκις αἰτηθεὶς ὑπό, etc. Hoc est, *Andreæ sanctissimi archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ, ad montem Argæum, interpretatio in Apocalypsim*, etc. Opus excusum cum sanctissimi Joannis Chrysostomi operibus, et Andreæ Cretensi vulgo adjudicatur. Item pag. 221, de codice altero et antiquiore, *Andreæ Cretensis in Apocalypsim* in codice bombycino, ubi, deletis iis quæ prius scripta fuerant, erantque xi sæculi, hoc Andreæ opus descriptum fuit. Andreæ Cæsareæ in Cappadocia episcopo, idem opus superius ascribitur. » Hæc Bernardus de Montfaucon loco citato.

Diffusius ista retuli, ut maximam partem Græcorum mss. codicum in Europæ bibliothecis exstantium, Andreæ Cæsareæ Cappadocum archiepiscopo faventem esse lector audiat : quorum unus tantum Origenis, duo Methodii monachi, unus Andreæ Cretensis, quinque autem Andreæ Cæsariensis archiepiscopi nomen præ se ferant. Majus autem adhuc argumentum ad Commentationem huic Andreæ attribuendam desumeretur ex Commentario Arethæ, Cæsareæ Cappadocum archiepiscopi, in Apocalypsim, Græce et Latine Parisiis anno 1634 ad calcem Operum OEcumenii impresso, pag. 640, sub hoc lemmate : Ἐκ τῶν Ἀνδρέα τοῦ μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν πεπονημένως θεαρέστως σύνοψις σχολικῆ πρᾶκτεθεῖσα ὑπὸ Ἀρέθα ἀναξίου ἐπισκόπου τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας. *Brevis quædam Explicatio ex Commentariis beatissimi Andreæ Cæsareæ Cappadociæ archiepiscopi divinitus elaboratis, exposita ab Aretha indigno Cæsareæ Cappadociæ episcopo.* Cum autem hic scriptor vix ante sæculi ix medium scripsisse hunc Commentarium credatur, Arethas Ecclesiæ ejusdem archiepiscopus et Andreæ successor, qui anno 914 certo præfuisse legitur, testis idoneus et omni exceptione major est, ad commentationem hanc Andreæ prædecessori asserendam, cujus ab ætate annis 60 vel circiter recentior fuisse habetur.

Jam ad editiones hujus operis, quæ omnes sub Andreæ Cæsareæ Cappadocum archiepiscopi nomine exstant, veniamus. Primam omnium ex mss. codicibus Bavarico et Augustano, edidit Latine tantum Theodorus Peltanus Soc. Jesu, anno 1584, Ingolstadii, in 4. Alteram Græce et Latine cum mss. codicibus collatam, notisque illustratam Fridericus Silburgius Heidelbergæ anno 1596, in folio, quæ cum Operibus sancti Joannis Chrysostomi Græco-Latinis editionis Commelinæ adjungi solet, atque etiam habetur tomo VIII Morellianæ editionis Græco-Latinæ Parisiensis in folio. Editio autem Peltani Latina transiit in *Bibliothecam Veterum Patrum* omnium fere editionum, anni 1589, Parisiis tomo I, col. 1262; 1609, Parisiis tomo I, col. 1049; 1624, Parisiis tomo I, col. 1529; 1634, Parisiis in *Magna Bibliotheca Veterum Patrum* tomo I, col. 1529 usque ad col. 1622. Sic autem in Præfatione Latinæ suæ versionis anno 1584, Ingolstadii in 4, editæ Theodorus Peltanus :

« Quis Commentarii hujus auctor exstiterit, candide Lector, satis opinor, ex titulo toti operi præfixo aperte constat. Quo tempore autem vixerit aut Cæsariensi Ecclesiæ præfuerit, id certo nondum conperi. Basilio Magno ejusdem sedis antistite posteriorem fuisse, extra controversiam est, ut qui non semel in hoc Commentario nominetur. Cæterum ad libri hujus interpretationem, præter utilitatem quam inde in Ecclesiam redire posse sperabam, duo præcipue me impulerunt : operis brevitatis seu verius ejusdem mediocritas, et codicum Græcorum præterea non levis commoditas. Nam præter præsidia quæ ad eam rem suppeditavit amplissima illa principis Bavaricæ bibliotheca, singulari favore et benevolentia

nobilis et senatorii ordinis viri, domini Quirini Rellingeri : aliud pervetustum exemplar ex reipublicæ Augustanæ bibliotheca impetravi, quod sane plurimum mihi contulit. Quamvis enim quæ ducalis bibliotheca suppeditaverat, ad id quod institueram, satis esse potuerint, Augustanus tamen codex multis locis perquam opportunus mihi fuit. Habebat autem is non Andreæ Cæsariensis, sed *Methodii* titulum. Verum id minus recte, siquidem Commentarii hujus architectus, cum in ipsa præfatione, tum alibi persæpe *Methodium* nominat. Nihilominus tamen qui Græcorum librorum indicem confecit, culpa omnino caret. Nam cum primæ pagellæ desiderarentur, nulliusque certi auctoris nomen illud volumen præfixum haberet, probabili ductus ratione, *Methodio* quem in Joannis Apocalypsim scripsisse audierat, opus illud attribuit.

Hæc Peltanus, primus hujus operis editor, qui in multis peccat, ejus errores duos animadverti. *Primum*, dum ait hunc auctorem *Basilio Magno ejusdem sedis antistite posteriorem fuisse, extra controversiam est, ut qui non semel in hoc Commentario nominetur*. Hoc enim verum non est, et quomodo a *Theodoro Peltano* dici potuerit, non video : quippe cum nullam prorsus *Basilii Cæsariensis* archiepiscopi vel alterius ejusdem nominis, mentionem vel citationem faciat, ut mihi accurate legenti constitit. Imo si conjecturis indulgendum esset, cum tam multorum scriptorum antiquiorum frequentem mentionem faciat, altumque de *Basilio Cæsariensi* silentium observet : inde argumento contrario nec improbabili conjicere liceret, auctorem illius fuisse *Andream istum Cæsariensem archiepiscopum*, qui dubio procul, locum aliquem *Basilio Magno ejusdem sedis antistiti* cum aliis scriptoribus dedisset, unde suum *Commentarium* hausit, nec ab eo citando et allegando prorsus temperasset. *Secundus error* est, dum cap. 63, post allegatum *Irenæum*, citat *Methodium patriarcham Constantinopolitanum* his verbis ; *Et magnus patriarcha Methodius in sermone de Resurrectione, de his ita scribit, etc.* Hac enim citatio e haberemus aperte, scriptorem hunc non esse antiquiorem ultimis sæculi ix temporibus. Nam licet ad *Methodium Olympi episcopum* spectet liber *de Resurrectione* quem profert, cum tamen illum indoctus et incautus iste scriptor sub nomine *Magni patriarchæ Methodii* proferat, diserte hac hallucinatione ætatem suam prodit, seque vixisse post tempora *Methodii patriarchæ Constantinopolitani*, quem cum *Methodio Olympi Lyciæ seu Patarensi episcopo* confudit. *Methodius* autem, patriarcha Constantinopolitanus anno 842 factus a *Michaele III Porphyrogenito*, anno 847 die 14 Junii obiit, ut habent *Acta Joannis Anaboretæ apud Simeonem Metaphrastem*. Floruisset ergo juxta hanc *Peltani* versionem, hic *Andreas Cæsariensis archiepiscopus* sive anonymus, post medium sæculi noni, annis circiter 50 *Methodio patriarcha* citato junior. Ita certe juxta *Latinam* hujus loci versionem in *Bibliotheca Veterum Patrum* editionis 1589, *Parisiis* tom. I, col. 1262, capite 63, col. 1360, et in aliis editionibus omnibus, usque ad *Maximam Lugdunensem* anni 1672. Sed *Græca editio* hujus operis inter *Opera D. Chrysostomi* sic habet : 'Ο δὲ μέγας Μεθόδιος ἐν τῷ Περὶ ἀναστάσεως λόγῳ αὐτοῦ ἐξέθετο οὕτως' editionis *Commelinæ* anni 1596, *Heidelbergæ* in fol., serm. 22, sectione 63, pag. 96.

Jam ad ætatem qua vixisse et scripsisse hic auctor creditur, accedamus. *Joannes Jacobus Frisius* in *Bibliotheca universali* *Andream Cæsareæ episcopum* anno 579, et *Aretham ejusdem sedis antistitem* anno 587 assignat ; quem secutus est *Christophorus Helvicus* in *Theatro historico*, pag. 106, editionis *Marpurgi Cattorum* 1638, in folio. Ita ut ambos sibi synchronos constituat. *Guillelmus Caveus* in *Historia rei litterariæ seu de scriptoribus Ecclesiasticis*, *Andream* anno 500, pag. 379, *Aretham* anno 540 alligat, *Bellarminum* hac in parte cæcutientem amplexus. *Jacobus Perizonius* in erudita *Dissertatione adversus Gronovium collegam de morte Judæ et voce τοῦ ἀπάγχεσθαι*, cap. 4, pag. 40, de his duobus ita loquitur. « At *Arethas* iste contraxit *Andreæ Cæsariensis Commentarios* in epitomen, atque ideo locutiones si non plane omnes, ut pleræque sunt illius *Andreæ*, qui seculo iv, successit *Basilio Magno* in *Cæsariensem Cappadociæ episcopatum*. Sed et *Arethas* ipse refertur ad sæculum vi, atque ita longe antiquior est jurisconsultis qui *Basilica* confecerunt, et quorum tamen auctoritate ad probandam verbi ἀπάγχεσθαι significationem, utitur vir clarissimus *Henricus Stephanus*, p. 68. » Hæc incaute vir doctus scripsit, ejus verbis paucis tres errores insunt. *Primus* dum *Andream Cæsareæ Cappadocum archiepiscopum* sæculo iv assignat, qui medio sæculi ix anterior non est. *Secundus* dum *Andream eundem successisse* inquit *Basilio Magno Cæsareæ Cappadocum archiepiscopo*, qui anno 369 episcopus factus, anno 378 sub *Gratiano* et *Valentiniano* mortuus est *Kalendis Januarii*, juxta *Baronium* in *Annalibus ecclesiasticis*. *Tertius* dum *Aretham* sæculo vi refert, quem postea sæculo x ad annum 914 et 920 elaruisse probabimus.

Jam igitur, ut ætatis epocham aggrediamur, post attentam *Commentarii* hujus, ut aliquid ab eo expectaremur, iteratamque lectionem : dico hunc *Andream Cæsariensem archiepiscopum*, hujus expositionis collectorem, sub sæculi tantum ix medium scripsisse, atque adeo et *Bellarminum* et scriptorem ejus *Caveum*, annis errasse ccccl vel circiter, in ætate istius assignanda, longe turpius quam ego in ætate *Simeonis Metaphrastis* assignata. His argumentis ductus ita sentio. 1. Auctor hujus *commentarii* in *Apocalypsim*, ex aliis transcribit atque transcribere se profitetur, quod sæculis *Ecclesiæ* quinque et sex primis inauditum fuit, sæculique noni proprium, ut eruditi omnes norunt. Ergo hic auctor spectat tantum ad sæculum *Ecclesiæ* ix. Id probamus ex ipsis hujus *Commentarii* verbis, ut profitetur expresse auctor in *Prologo*. *Constat namque beatos illos viros Patresque nostros, Gregorium Theologum, Cyrillum Alexandrinum, multoque hisce vetustiores Papiam, Irenæum, Methodium et Hippolytum, divinum fideque dignum*

esse e quorum monumentis occasione accepta, nos ad hoc consilium venimus: sicuti multas quoque sententias ex eorumdem scriptis mutuavimus, hisque nostris Commentariis inseruimus. Et cap. 1: Atque hæc hactenus, quatenus constat nostram Expositionem, sanctorum Patrum vocibus atque sententiis neutiquam adversari. Cap. 17: Qui vero receptiorem doctorum Ecclesie sententiam secuti, hæc tanquam futurorum prædictionem accipere malunt, etc. Cap. 23: Cæterum per montem magnum diabolum designatum arbitramur, id quod quibusdam quoque doctoribus visum est. Capite 30: Per hos testes, plerique doctorem acceperunt Enoch et Eliam, qui sub sæculi finem accepturi sunt a Deo, etc. Qui ergo sic loquitur, non sæculi v sed ix ut plurimum omnibus enunctæ naris videbitur. Præterea perpetuus est in citatione et appellatione veterum. Cap. 4 citat Epiphanium, et eodem capite Gregorium Theologum semel et iterum. Capitibus item 2 et 3 et 9 eundem, quasi in Apocalypsim Commentarium scripserit. Capite 3 Epiphanium et Irenæum; cap. 13 Methodium; cap. 16 Eusebium Cæsariensem lib. ix *Historiæ Ecclesiasticæ* cap. 8; cap. 18 Irenæum; cap. 33 Methodium; cap. 34 S. Antonium in *Vitis Patrum*; cap. 56 Methodium et Hippolytum, cap. 38 Hippolytum; cap. 44 in fine Dionysium Areopagitam; cap. 47 Vitas Patrum, quoad angelos custodes. Cap. 49 ambigere videtur an pœna dæmonum ac damnatorum æterna futura sit, licet nihil definiat. Cap. 53 Hippolytum et Irenæum citat; cap. 63 Irenæum et magnum Methodium; capite 66 Epiphanium. Qui igitur hos omnes Patres ut fidei suæ regulam profert, ab illorum temporibus se multis annorum centuriis esse remotum indicat, ac proinde hominem esse Græciæ mediæ vel inferioris. 2. Attribuit hic auctor *Commentarium in Apocalypsim* S. Gregorio Nazianzeno, idque non uno in loco, capitibus nimirum 1, 2, 3 et 9. Cum ergo hujus Commentarii nullus veterum meminerit, non Hieronymus, ipsius Gregorii Nazianzeni discipulus, qui ejus Opera exacte recenset in libro *de scriptoribus ecclesiasticis*, cap. 127; non Suidas, qui ea exactissime prosecutus est in Lexico, verbo Γρηγόριος; non Photius in *Bibliotheca*: inde conjicimus auctorem hunc esse recentioris Græciæ, scribentem post *Commentarium in Apocalypsim* S. Gregorio Nazianzeno suppositum: qui mos Græcorum recentiorum fuit. 3. Allegat hic idem auctor cap. 44 Dionysium Areopagitam his verbis: Quod angeli phialas ira divina plenas, ex quatuor animalibus, quorum apud prophetam Ezechielem quoque fit mentio, accipiant: hoc secundum magnum Dionysium significat agibulum notitiam a primis, ordine quodam ad alios et alios dimanare, etc. Ubi supponit opera divi Dionysii Areopagitæ, quem magnum Dionysium vocat, omnibus esse nota. Atqui nihil unquam auditum de operibus istis, ante collationem quamdam Constantinopolitanam anno 553 inter Catholicos et Severianos, allegantibus hæreticis, Catholicis rejicientibus. Auctor ergo qui hoc scribit, nec floruisse sæculo v, nec ad illud spectare potest, quo ignota omnino erant opera S. Dionysii Areopagitæ, quæ tunc a Severianis conflictata fuisse Catholici credebant. 4. Hæc scribendi ratio ex laciniis veterum Patrum simul junctis sæculo ix primum incepit, in eo invaluit, et usque ad sæculi hujus finem continuavit. Juxta enim Trithemium, Walafridus Strabus anno 830, *Glossam ordinariam* in Scripturam sacram ex fragmentis sanctorum Patrum, totam collectam scripsit, a seipso nihil proferens, qui, abbas Fuldensis anno 842 factus, anno 849 mortuus scribitur. Jonas quoque, episcopus Aurelianensis anno 821 factus, circa annum 830 libros tres *De institutione laicorum* composuit, ex sententiis veterum Patrum integre collectos, quos ex mss. codicibus Lucas Acherius Parisiis anno 1665 in 4 tomo I *Spicilegii* edendos sategit. Post annum 850 Photius ille magnus, adhuc laicus existens et officiis imperii publicis ab imperatore occupatus, Μυριόβιβλον seu *Bibliothecam* ex scriptis cclxxx veterum opusculis collegit, in qua omnia fere verbotenus ex aliis accepta, si censuras paucas præmissas operibus, quæ simul comportavit, excipias. Circa annum 870 Anastasius, Romanæ Ecclesie bibliothecarius, scripsit *Historiam Ecclesiasticam* seu *Chronographiam Tripartitam*, ex Georgii Syncelli, Theophanis confessoris et Nicephori patriarchæ Constantinopolitani Chronicis, ab ipso e Græca lingua in Latinam translatis, maximam partem desumptam: quod ipse in Præfatione ingenue fateri non erubescit. Jure igitur merito cum Andreas Cæsareæ Cappadocum archiepiscopus, eadem methodo *Commentarium suum in Apocalypsim* scripserit, anno 840 vel circiter assignandus videtur. Hæc ad confutationem Guilielmi Cavei diffusius a nobis scripta sunt.

Alia quoque *Commentaria* Andreæ attribuuntur a Caveo ad annum 500, quo eum assignat, tomo II seu parte II *Historiæ litterariæ* præter *Commentarium in Apocalypsim* præfatum; nempe *Therapeuticam spiritualem* scripsisse asserit, ex cujus libro secundo fragmenta quædam habentur in *Eclogis asceticis Joannis patriarchæ Antiocheni*, folio 38, pag. 2, ab his verbis: Ποῦ αἱ ψυχὰὶ μετὰ τὴν ἐκδημίαν τοῦ σώματος ἀπέρχονται, de quibus vide Lambecium libro v *Commentariorum*, codice ms. theologico Græco 251, num. 1, pag. 105. Atque eædem illæ habentur in *Nova Bibliotheca mss. codicum Græcorum Latinarum atque Gallicorum*, seu *Specimine antiquarum lectionum Græcarum, Latinarum et Gallicarum*, ex mss. codicibus Regiæ Galliarum Bibliothecæ potissimum collecta, et edita a Philippo Labbeo Soc. Jesu, Parisiis anno 1653, in 4, apud Joannem Henault. Illic parte II, pag. 82, *Andreæ archiepiscopi Cæsareæ quæstiones ex libro Therapeuticon, quo abeant animæ post mortem corporis*, in Regio codice ms. Græco 950, quem oscitanter Andreæ Cretensium archiepiscopo assignasse me recordor.

At Petrus Lambecius libro III *Commentariorum* bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis pag. 40 *Commentaria* duo alia ipsi attribuit codice ms. theologico Græco 26 his verbis: « Vicesimus sextus codex manuscriptus Theologicus Græcus est chartaceus, antiquus, in folio, constatque foliis 529 et ab Augerio Busbechio, ut ipse solita propriæ manus subscriptione testatur, Constantinopoli olim comparatus fuit.

Continentur eo primo et quidem a fol. 1 usque ad fol. 71, *Proverbia Salomonis* cum amplissima catena sive commentario ex variorum sanctorum Patrum, aliorumque veterum scriptorum ecclesiasticorum operibus collecto, cujus principium: Αἱ παροιμίαι περιέχουσιν παιδευσιν ἡθῶν καὶ παθῶν ἐπανόρθωσιν, etc. *Secundo*, et quidem a fol. 72 usque ad fol. 329, *Isaias propheta* cum amplissima catena sive commentario ex variorum sanctorum Patrum aliorumque veterum scriptorum ecclesiasticorum operibus collecto, cujus principium: Τοῦ ἀγιωτάτου Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας εἰς τὸν Ἰσαΐαν προοίμιον. Ἀσυμφανῆς μὲν τῶν ἀγίων προφητῶν λόγος, etc.

Collector utriusque hujus catenæ, nempe tam in *Proverbia Salomonis*, quam in *Isaiam*, fuit quidam Andreas presbyter, uti videre est folio 329 sive ultimo: quippe ubi scriba qui totum hunc codicem sua manu exaravit, lectores rogat orare Deum, ut in tremendo ultimi judicii die misereatur non solum sui, verum etiam Ἀνδρέου ἐκείνου θεοῦ πρεσβυτέρου, τοῦ συναγαγόντος καὶ παραθεμένου τὰς ἐμφερομένας τῇ βίβλῳ ταύτῃ παραγραφάς. Tempus autem quo idem codex exaratus est, indicatur folii 73 pagina secunda, per fragmentum canonis *Paschalis* ab anno mundi secundum communem Ecclesiæ Constantinopolitanæ supputationem 6744, hoc est anno æræ Christianæ 1236, usque ad annum mundi 6749, sive annum Christi 1241.

De hoc Commentario et illius auctore agunt in *Apparatu sacro* Antonius Possevinus tomo I, verbo *Andreas Cæsareæ in Cappadocia episcopus*. Et ad calcem *Apparatus sacri* in catalogo mss. codicum Bibliothecæ Bavaricæ, cod. 43, ubi *Andreas* nomine inscribitur. Et in catalogo Augustanæ bibliothecæ, codice 72, ubi sub *Methodii monachi* nomine, juxta ipsum Peltanum editorem, legitur; Bellarminus in libro *de scriptoribus ecclesiasticis*, ad annum 500, cujus sententiam secutus est Caveus ad eundem annum pag. 379.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΟΝΤΟΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΝΔΡΕΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

S. P. N. ANDREÆ

ARCHIEPISCOPI CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ

IN

DIVI JOANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTÆ

APOCALYPSIN

COMMENTARIUS.

Theodoro Peltano interprete. — Opus Græce primum in lucem prolatum ex illustri bibliotheca Palatina. Fredericus Sylburgius archetypum Palatinum cum Augustano et Bavarico mss. contulit, notis et indicibus illustravit. — E typographeo Hieronymi Commelini. MDXCVI.

MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS CLARISSIMISQUE VIRIS,
SERENISSIMI PRINCIPIS PALATINI ELECTORIS SENATORIBUS INTIMIS
PATRONIS S. O. M.

Cum B. Chrysostomi opera Græco-Latina typis mandare apud me statuissem, amplissimi, nobilissimi clarissimique viri, a commentario in Paulinas epistolas initium faciendum existinavi, interea dum ea

quæ in evangelistas et Actus apostolorum, quæ supersunt, describerentur, conferrentur. Cæterum cum animadverterem, Chrysostomi ad Joannis Theologi Apocalypsin nihil exstare, commodumque in serenissimi principis nostri bibliotheca Andreae Cæsariensis episcopi ad illam ipsam commentarius Græcus, qui hactenus in bibliothecis conclusus delituerat, sese obtulisset, ab instituto nostro minime alienum sum arbitratus, si illum Chrysostomo comitem adjungerem, in eo Giberti Veronensis episcopi exemplum secutus, qui OEcumenio olim, Aretæ (qui nostro Andrea ætate inferior est) collectanea in Apocalypsin appendenda curavit. Nactus itaque alterum Andreae Cæsariensis exemplum ms., id negotii Friderico Sylburgio, doctrinæ et diligentiae eximiae viro, dedi, ut archetypum utrumque compararet, verborum discrepantiam observaret, notisque et indicibus illustraret. Ad postremum sacri hujus operis ubi pervenit, a Deo O. M. appellatus, vi morbi manum statim de tabula, mihiq; cursu, quod aiunt, lampada tradidit. Postremo itaque viri hujus mihi amicissimi posthumo fetui, opera nostra in auras producta, tutores quærendi cum essent, vos nominare visum fuit, quos si vixisset ipse parens L. M. Q. nominaturus fuisset: quippe quem vestrum alii *συμμαθητήν* habuerunt modestissimum, alii præceptore fideli usi sunt: reliqui vero, qui ipsum prius minus noverant, ubi eum cognoverunt, propter raram eruditionem et indefessum erga *remp.* litterariam studium amarunt, et jam ipsius memoriam laudibus prosequuntur. Quod superest, viri nobilissimi, ac patroni, vos vehementer etiam atque etiam rogo, ut hoc meum consilium, et *προσφωνήσεω;* officium in bonam partem accipiatis, laboribusque nostris, quod facitis, favere pergatis. Valcte.

De Apocalypsi Joannis Hieronymi testimonium in epistola ad Paulinum.

Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis; laus omnis inferior est: in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ.

De horum commentariorum auctore Theodorus Peltanus interpres in epistola dedicatoria.

Cum hic Apocalypseos liber tot abditis mysteriis sit gravidus, totque implicatus tenebris et difficultatibus, utiliter meo iudicio operam collocant, qui, veterum theologorum vestigiis insistentes, explicationi illius viriliter incumbunt; tantisque illis obscuritatibus et tenebris lucem aliquam afferre contendunt, et quæ vel ipsi apud se non absque labore meditati sunt, vel apud alios orthodoxos et eruditos interpretes studiose observarunt, liberaliter in medium conferunt. Inter hos autem vel primum, vel primo certe proximum locum promeretur Andreas Cæsareæ Cappadociæ archiepiscopus. Nam etsi ante ipsum Justinus martyr et philosophus, et Irenæus Lugdunensis episcopus, et alii præterea nonnulli Apocalypsin exposuerint, nullus tamen uno hoc Patre aut copiosius, aut eruditius, aut luculentius hoc præstitit. Quamobrem haud indignus nobis visus est, qui in linguam Latinam converteretur, et ad communem Ecclesiæ usum in lucem ederetur. Quamvis enim homo Græcus et Cappadox, et quod ad hæc loca attinet, hospes quoque et peregrinus sit, nihil tamen aut erroneum, aut barbarum, aut circulatorium sonat: quin miram potius pietatem ubique spirat, magnamque in singulis propemodum pagellis eruditionem, et singularem insuper ab omnibus hæresibus et hæreticis animi alienationem ostendit, maxime vero ab Origenistis et Chiliastis, qui Ecclesiam Catholicam per id tempus præ cæteris infestabant. Fuit itaque commentarii hujus auctor non modo insignis episcopus pastorque apprime vigilans et fidus, ut testantur quotquot vitam illius vel obiter attingunt, verum egregie quoque pius magnaque divinarum humanarumque litterarum eruditione ornatus, et acer denique hæresum et sectarum omnium hostis.

Idem Peltanus in epistola ad Lectorem.

Quis commentarii hujus auctor exstiterit, candide Lector, satis, opinor, ex titulo toti operi præfixo aperte constat. Quo tempore autem is vixerit, aut Cæsariensi Ecclesiæ præfuerit, id certo nondum comperi. Basilio Magno ejusdem sedis antistite posteriorem fuisse extra controversiam est, ut qui non semel in hoc commentario nominetur. Cæterum ad libri hujus interpretationem, præter utilitatem quam inde ad Ecclesiam redire posse sperabam, duo præcipue me impulerunt: operis brevitatem, seu verius ejusdem mediocritatem, et codicum præterea Græcorum non vulgaris commoditas. Nam præter præsidia, quæ ad eam rem subministravit amplissima illa principis Baviaræ bibliotheca, singulari favore et benevolentia nobilis et senatorii ordinis viri, domini Quirini Rellingeri, aliud pervetustum exemplar ex reipub. Augustanæ bibliotheca impetravi: quod sane plurimum mihi contulit. Quamvis enim quæ ducalis bibliotheca suppeditaverat, ad id, quod institueram, sat esse potuerint, attamen Augustanus codex multis locis perquam opportunus mihi fuit. Habebat autem is non Andreae Cæsariensis, sed Methodii titulum: verum id minus recte, si quidem commentarii hujus architectus, cum in ipsa præfatione, tum alibi per sæpe Methodium nominat: nihilominus tamen qui Græcorum librorum indicem confecit, culpa omnino caret.

Nam cum primæ pagellæ desiderarentur, nulliusque certi auctoris nomen volumen illud præfixum haberet, probabili ductus ratione, Methodio, quem in Joannis Apocalypsin scripsisse audierat, opus illud attribuit. Ad genus porro doctrinæ quod attinet, illud est apprimè accuratum et orthodoxum: quamvis eam uno aut altero loco, eorum opinioni favere videatur, qui sanctos ante communem carnis resurrectionem ad claram Dei visionem admitti iusticiantur, hoc tamen illius fidei et auctoritati nihil quidquam derogat: siquidem ea tempestate doctrina hæc in controversiam vocabatur, et apud multos illustres theologos veluti rationi et Scripturæ consentanea palam recepta erat. Verum hac hominum ætate propter diversam Ecclesiæ sententiam, eam amplius tueri non licet. Cæterum opus hoc præsens e Græca in Latinam linguam antea a quopiam fuerit conversum, id equidem exploratum non habeo. Quanquam enim iis duntaxat exceptis, quæ Aretha hinc mutuatus in suum commentarium transtulit (quæ tamen aliter hic fere leguntur, aliter ibi), nihil quidquam unquam istiusmodi legerim aut viderim: at tamen quod sæculum hoc studiosum et litteratum existat, orbisque late pateat, fieri potest, ut ab alio id jam præstitum sit, quod nos hic præstare conati sumus. Occurrerunt loca quædam lubrica, et quædam quoque, nisi vehementer fallor, lacunosa, in quibus proinde quid auctor voluerit, aut integra exempla habuerint, divinandum nobis fuit. Ad ipsam vero conversionem quod spectat, majorem more nostro fidei et perspicuitatis rationem habuimus, quam cultus orationis, quamvis hunc quoque non prorsus negligendum putavimus, sed quantum facultas et res ipsa patiebatur, consecrari studuimus, nusquam tamen anxie aut superstitiose; neque enim certi alicujus auctoris verbis nos alligare voluimus, aut etiam debuimus, cum longe aliud sit Græca fideliter vertere, aliud suas cogitationes commodis verbis exprimere. Vulgatam editionem certo consilio retinuimus, tametsi haud ignoraremus, Latinum et Græcum contextum in levibus quibusdam nonnunquam inter se discrepare, et quædam præterea occurrere, quæ clarius et forte quoque commodius efferri potuissent. Vale, Lector, et nostrum hunc conatum pro tuo candore in bonam partem accipe.

CAPITA APOCALYPSEOS THEOLOGI.

Α ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

- Apocalypsis Jesu Christi. Sermo 1, Cap. 1.
 Ut Dominum in medio septem candelabrorum portare (hoc est talari veste) indutum conspexerit, 2.
 Ad Ephesinæ Ecclesiæ angelum destinata, 3.
 Cujusmodi Smyrnensis Ecclesiæ angelo sint indicata. Sermo 2, 4.
 Cujusmodi Pergamensis Ecclesiæ angelo fuerint significata, 5.
 Cujusmodi Thyatirensis Ecclesiæ angelo significata sint, 6.
 De iis quæ Sardianæ Ecclesiæ angelo significata sunt. Sermo 3, 7.
 Cujusmodi significata fuerint angelo Ecclesiæ Philadelphicæ, 8.
 Qualia Laodicensium Ecclesiæ angelo significata fuerint, 9.
 De ostio quod in cælo visum est apertum: deque viginti quatuor senioribus, et aliis quibusdam, quæ hinc ordine consequuntur. Sermo 4, 10.
 De libro septem sigillis obsignato, quem nulla creata natura aperire potuit, 11.
 Ut Agnus qui habet septem cornua aperuerit librum, 12.
 Solutio primi sigilli, per quam apostolorum doctrina designatur. Sermo 5, 13.
 Secundi sigilli solutio, qua prælium quod infideles contra fideles ineunt, describitur, 14.
 Solutio tertii sigilli, quæ illorum a Christo defectionem proponit, qui minus firmiter in ipsum crediderant, 15.
 Solutio quarti sigilli, qua illorum flagella delinquantur qui propter animi mollitiem et impatientiam Dominum negaverunt. Sermo 6, 16.
 Solutio quinti sigilli, quæ sanctorum clamores ad Deum pro sæculi consummatione proponit, 17.
 Sexti sigilli solutio, quæ plagas quæ sub sæculi catastrophe mortalium generi inferentur, breviter percenset, 18.
 De centum quadraginta quatuor hominum millibus, qui a quatuor angelorum plaga illæsi conservantur. Sermo 7, 19.

- Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ. Λόγος α', κεφ. α'.
 Ὅπτασια ἐν ἧ τὸν Θεὸν ἐθεάσατο ἐν μέσῳ ἑπτὰ λυχνιῶν χρυσῶν ἐνδεδυμένον ποδίρη. β'.
 Τὰ γεγραμμένα πρὸς τὸν τῆς Ἐφεσίων Ἐκκλησίας ἄγγελον. γ'.
 Τὰ δηλωθέντα τῷ τῆς Σμυρναίων Ἐκκλησίας ἄγγέλῳ. Λόγος δεῦτερος. δ'.
 Τὰ δηλωθέντα τῷ ἄγγέλῳ τῆς ἐν Περγὰμῳ Ἐκκλησίας. ε'.
 Τὰ δηλωθέντα τῷ ἄγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις Ἐκκλησίας. ς'.
 Τὰ δηλωθέντα τῷ ἄγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν Ἐκκλησίας. Λόγος τρίτος. ζ'.
 Τὰ δηλωθέντα τῷ ἄγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφίᾳ Ἐκκλησίας. η'.
 Τὰ δηλωθέντα πρὸς τὸν τῆς Λαοδικέων Ἐκκλησίας ἄγγελον. θ'.
 Περὶ τῆς ὄραθεις θύρας ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τῶν κθ' πρεσβυτέρων, καὶ τῶν ἐξῆς. Λόγος τέταρτος. ι'.
 Περὶ τῆς βίβλου τῆς ἐσφραγισμένης ἑπτὰ σφραγίδων, ἣν οὐδεὶς ἀνοίξει τῆς κτιστῆς φύσεως δύναται. ια'.
 Περὶ τῆς ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων θεωρίας. ιβ'.
 Λύσις τῆς πρώτης σφραγίδος. Λόγος πέμπτος. ιγ'.
 Περὶ τῆς δευτέρας σφραγίδος. ιδ'.
 Λύσις τῆς τρίτης σφραγίδος. ιε'.
 Λύσις τῆς τεταρτης σφραγίδος, εμφανουσα τὰς ἐπαγομένους τοῖς ἀσεβέσι μάλιστα. Λόγος ἕκτος. ις'.
 Λύσις τῆς πέμπτης σφραγίδος, δηλοῦσα τὴν τῶν ἁγίων πρὸς Κύριον περὶ τῆς συντελείας καταβολῆσιν. ιζ'.
 Λύσις τῆς ς' σφραγίδος, τὰς ἐν τῇ συντελείᾳ ἐπαγομένας πληγὰς σημαίνουσα. ιη'.
 Περὶ τῶν σωζομένων ἐκ τῆς πληγῆς τῶν τεσσάρων ἄγγέλων, χιλιάδων ἑκατὸν τεσσαρακοντα τεσσάρων. Λόγος ἕβδομος. ιθ'.

- Περὶ τοῦ ἀναριθμητοῦ ὄχλου τῶν ἐξ ἐθνῶν
λαμπροφαιδῶν. κ'.
- Λύσεις τῆς Γ σφραγίδος, δηλοῦσα ἀγγελικὰς
δυνάμεις προσάγειν τῷ Θεῷ τὰς τῶν ἀγίων προσ-
ευχὰς ὡς θυμιάματα. κα'.
- Περὶ τῶν ἐπτὰ ἀγγέλων ὧν τοῦ πρώτου σαλπι-
σαντος, χάλαζα, καὶ πῦρ, καὶ αἷμα ἐπὶ τῆς γῆς
φέρεται. Λόγος ὄγδοος. κβ'.
- Περὶ τοῦ δευτέρου ἀγγέλου καὶ τῆς ἀπωλείας
τῶν ἐν θαλάσῃ ἐμψύχων. κγ'.
- Περὶ τοῦ τρίτου ἀγγέλου, καὶ τοῦ πικρισμοῦ
τῶν ποταμῶν ὕδατων. κδ'.
- Περὶ τοῦ τετάρτου ἀγγέλου, καὶ τοῦ σκοτισμοῦ
τῶν φωστήρων. Λόγος ἕννατος. κε'.
- Περὶ τοῦ πέμπτου ἀγγέλου, καὶ τῶν νοση-
τῶν ἀκρίδων, καὶ τοῦ ποικίλου τῆς μορφῆς αὐ-
τῶν. κς'.
- Περὶ τοῦ ἕκτου ἀγγέλου, καὶ τῶν ἐπὶ τῷ Εὐ-
φράτῃ δεδεμένων ἀγγέλων. κς'.
- Περὶ ἀγγέλου τοῦ περιβεβλημένου νεφέλης,
καὶ ἱρίν, συντέλειαν προμηνύοντος. Λόγος δέκα-
τος. κη'.
- Ὅπως τὸν βιβλαρίδιον ἐκ τοῦ ἀγγέλου ὁ εὐαγ-
γελιστὴς εἴληψε. κθ'.
- Περὶ Ἐνώχ καὶ Ἠλία. λ'.
- Ὅπως ἀναιρεθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου, [οἱ
δύο οὗτοι τοῦ Θεοῦ προφηταὶ] ἀναστήσονται.
Λόγος ια'. λα'.
- Περὶ τῆς ἑβδόμης σάλπιγγος, καὶ τῶν ὑμνούν-
των τὸν Θεὸν ἀγίων ἐπὶ τῇ μελλούσῃ κρίσει. λβ'.
- Περὶ τῶν διωγμῶν τῆς Ἐκκλησίας τῶν προτέ-
ρων, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. λγ'.
- Περὶ τοῦ πολέμου τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν δαιμό-
νων, καὶ τῆς τοῦ Σατανᾶ καταπτώσεως. Λόγος
δωδέκατος. λδ'.
- Περὶ τοῦ ὅπως ὁ δράκων διώκων τὴν Ἐκκλη-
σίαν οὐ παύεται. λε'.
- Περὶ τοῦ θηρίου τοῦ δεκακεράτου καὶ ἑπτακε-
φάλου. λς'.
- Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου. Λόγος ις'. λς'.
- Περὶ τοῦ [μαροῦ] ὀνόματος τοῦ Ἀντιχρί-
στου. λη'.
- Περὶ τοῦ ἀρνίου καὶ τῶν ἑκατὸν χιλιάδων. λθ'.
- Περὶ ἀγγέλου προαγορεύοντος τὴν ἐγγύτητα
τῆς μελλούσης κρίσεως. Λόγος ιθ'. μ'.
- Περὶ ἀγγέλου τὴν πτώσιν Βαβυλῶνος κηρύσ-
σοντος. μα'.
- Περὶ ἀγγέλου ἀσφαλιζομένου τοὺς πιστοὺς μὴ
δέξασθαι τὸν Ἀντιχρίστον. μβ'.
- Ὅπως ὁ ἐν τῇ νεφέλῃ καθήμενος τῷ δρεπάνῳ
συντελέσει τὰ ἐκ γῆς βλυστάνοντα. Λόγος ιε'.
μγ'.
- Περὶ ἀγγέλου τρυφῶντος τὴν τῆς πικρίας ἀμ-
πλοῖαν. μδ'.
- Περὶ τῶν ἐπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐπαρόντων τοῖς
ἀνθρώποις τὰς πρὸ τῆς συντελείας Γ πληγὰς·
καὶ περὶ τῆς δαλλίνης θαλάσσης. με'.
- Ὅπως τῆς πρώτης φιάλης ἐκχυσέσεως, ἕλκος
κατὰ τῶν ἀποστατῶν γίνεσθαι. Λόγος ις'. μς'.
- Πληγὴ δευτέρα κατὰ τῶν ἐν θαλάττῃ. μς'.
- Ὅπως διὰ τῆς τρίτης οἱ ποταμοὶ εἰς αἷμα μετα-
κεράννυνται. μη'.
- Ὅπως διὰ τῆς τετάρτης καυματίζονται οἱ ἄν-
θρωποι. Λόγος ις'. μθ'.
- Ὅπως διὰ τῆς πέμπτης ἡ βασιλεία τοῦ θηρίου
σκοτιζέται. ν'.
- Ὅπως διὰ τῆς ἕκτης ἡ ὁδὸς διὰ τοῦ Εὐφράτου
τοῖς ἀπὸ Ἀνατολῶν βασιλευσιν ἀνοίγεται. να'.
- Ὅπως διὰ τῆς ἑβδόμης χάλαζα καὶ σεισμὸς
κατὰ τῶν ἀνθρώπων γίνεσθαι. Λόγος ιθ'. νβ'.
- Περὶ τοῦ ἐνδὸς τῶν ἐπτὰ ἀγγέλων δεικνύοντος τῷ
μακαρίῳ Ἰωάννῃ τὴν τῆς πόλεως κάθαρ-
σιν· καὶ περὶ τῶν ἐπτὰ τῆς πόλεως κεφαλῶν,
καὶ δέκα κεράτων. νγ'.
- De innumera illorum turba qui ex gentium natio-
nibus conversi, candidis induentur. 20.
- Solutio septimi sigilli, qua explicatur, quomodo
angelicæ Viriutes sanctorum preces veluti thymiana
quoddam Deo offerant, 21.
- De septem angelis, e quorum numero dum primus
tuba canit, grando, et ignis, ac sanguis in terram
fertur. Sermo 8, 22.
- De secundo angelo, eorumque interitu quæ vitam
in mari degunt, 23.
- De tertio angelo, et profluentium aquarum amari-
tudine, 24.
- De quarto angelo et luminarium obscuracione.
Sermo 9, 25.
- De quinto angelo, mysticisque locustis, ac varia
earumdem forma, 26.
- De sexto angelo, et quatuor angelis qui juxta
Euphratem ligati tenebantur, 27.
- De angelo circumdato iride et nube, qui sæculi con-
summationem denuntiabat. Sermo 10, 28.
- Ut evangelista librum ex angelo suscepit, 29.
- De Enocho et Elia, 30.
- Ut duo isti Dei prophetæ ab Antichristo trucidati,
denuo surrexerint. Sermo 11, 31.
- De septima tuba, et sanctis qui Deum ob futurum
judicium celebrant, 32.
- De prioribus et novissimis Ecclesiæ persecutio-
nibus, 33.
- De angelorum et dæmonum prælio et Satanae casu,
Sermo 12, 34.
- Ut draco Ecclesiam persequi non desistat, 35.
- De bestia quæ habebat cornua decem, et septem
capita, 36.
- De pseudopropheta. Sermo 13, 37.
- De profano Antichristi nomine, 38.
- De agno et centum quadraginta quatuor milibus
stantibus cum agno in monte Sion, 39.
- De angelo judicium propinquum denuntiante.
Sermo 14, 40.
- De angelo qui Babylonis ruinam annuntiat, 41.
- De tertio angelo qui fideles, ne Antichristum susci-
pian, graviter admonet. 42.
- Ut is qui super nubem sedebat, falce ea demetat
quæ oriuntur e terra. Sermo 15, 43.
- De angelo amaritudinis vitem vindemiantem, 44.
- De septem angelis, qui ante sæculi finem septem
plagas hominibus inferunt, deque mari vitreo, 45.
- Ut prima phiala effusa, ulcera nata sint in deser-
toribus. Sermo 16, 46.
- De plaga secunda, quæ iis infertur qui in mari
vitam degunt, 47.
- Ut flumina per tertiam phialam in sanguinem
convertantur, 48.
- Ut per quartam phialam ardore crucientur homines,
Sermo 17, 49.
- Ut per quintam plagam bestia regnum obscuratum
sit, 50.
- Ut per sextam phialam via Euphratis pandatur
regibus ab Oriente venientibus, 51.
- Ut per septimam phialam grando et terræ motus
in hominum perniciem excitatus sit. Sermo 18,
52.
- De uno e septem sanctorum angelorum numero,
qui B. Joanni adulteræ civitatis eversionem ostendit:
 deque septem meretricis capitibus, et decem ejusdem
cornibus. 53.

Ut angelus mysterium, quod viderat, interpretatus sit, 54.
 De alio angelo Babylonis ruinam denuntiante, deque cœlesti voce, qua sancti civitatem deserere, et voluptates quibus ante fruebatur, missas facere jubentur. Sermo 19, 55.
 De sanctorum hymnis et laudibus, triplicique Alleluia, quod propter subversam Babylonem cecinerunt sancti, 56.
 De mysticis Agni nuptiis ejusdemque agni cœna, 57.
 Ut Christum viderit evangelista angelicarum Virtutum agminibus cinctum. alboque equo insidentem. Sermo 20, 58.
 De Antichristo, cœterisque qui simul cum illo in gehennam abjiciuntur, 59.
 Ut Satanas post Christum crucifixum usque ad sæculi finem sit ligatus, et de mille annis, 60.
 De sedibus quæ illis sunt paratæ qui Christi confessionem illibatam conservarunt. Sermo 21, 61.
 Quæ sit prima resurrectio: quæ item mors secunda, 62.
 De Gog et Magog. 63.
 De sedente super thronum, et communi resurrectione et judicio Sermo 22, 64.
 De cœlo novo, et terra nova supernaque Jerusalem, 65.
 Cujusmodi ab eo dicta sint qui sedebat in throno, 66.
 De angelo qui sanctam civitatem illi ostendit, ejusdemque muros et portas dimelitur. Sermo 23, 67.
 De fluvio mundo, qui e throno in mediam civitatis plateam procedere visus est, 68.
 Quod Christus sit Deus prophetarum et angelorum Dominus, 69.
 Quod ea omnia quæ Apostolus vidit, digna sint fide. Sermo 24, 70.
 Ut jussus sit ne hanc Apocalypsin obsignaret, sed palam prædicaret, 71.
 Ut Ecclesia et Spiritus qui in illa degit, gloriosum Christi adventum expetant; certæque maledictioni subjiciantur, qui librum hunc adulterant. 72.

Ὅπως ὁ ἄγγελος τὸ ὄραθὲν αὐτῷ μυστήριον ἠρμήνευσε. νδ'.
 Περὶ ἑτέρου ἀγγέλου τὴν πτώσιν Βαβυλῶνος ἀγγελοῦντος· καὶ οὐρανοῦ φωγῆς, τὴν ἐκ τῆς πόλεως φυγὴν ἐντελλομένης· καὶ περὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν τεργῶν, ὧν πρὶν ἐκέκτετο. Λόγος ιθ'. νε'.
 Περὶ τῆς τῶν ἁγίων ὑμνωδίας, καὶ τοῦ τριπλοῦ Ἀλληλοῦϊα, ὅπερ ἐπὶ τῇ καθαιρέσει Βαβυλῶνος ἄδουσιν. νς'.
 Περὶ τοῦ μυστικοῦ γάμου, καὶ τοῦ δεῖπνου τοῦ Ἀγίου. νζ'.
 Ὅπως τὸν Χριστὸν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐφίππων μετὰ δυνάμεων ἀγγελικῶν ἐθεάσατο. Λόγος κ'. ντ'.
 Περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ βαλλομένων εἰς τὴν γέενναν. νθ'.
 Ὅπως ὁ Σατανᾶς ἐδέθη ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ σταυρώσεως μέχρι καιροῦ τῆς συντελείας· καὶ περὶ τῶν χιλλῶν ἐτῶν. ς'.
 Περὶ τῶν ἡτοιμασμένων θρόνων τοῖς φυλάξασιν τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν ἀνεξάρτητον. Λόγος κα'. ςα'.
 Τίς ἐστὶν ἡ πρώτη ἀνάστασις, καὶ τίς ὁ δευτέρος θάνατος. ςβ'.
 Περὶ τοῦ Γῶγ καὶ τοῦ Μαγῶγ. ςγ'.
 Περὶ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ κρίσεως. Λόγος κβ'. ςδ'.
 Περὶ καιρῶν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ. ςε'.
 Περὶ ὧν εἶπεν ὁ ἐν τῷ θρόνῳ καθημένος. ςς'.
 Περὶ ἀγγέλου δεικνύοντος αὐτῷ τὴν τῶν ἁγίων πόλιν, καὶ τὸ ταύτης τεῖχος σὺν τοῖς πυλώσι διαμετροῦντος. Λόγος κγ'. ςζ'.
 Περὶ τοῦ καθαροῦ ποταμοῦ, τοῦ φανέντος ἐκ τοῦ θρόνου εἰς μέσην πόλιν ἐκπορεύεσθαι. ςη'.
 Ὅτι θεὸς τῶν προφητῶν ὁ Χριστὸς, καὶ δεσπότης τῶν ἀγγέλων. ςθ'.
 Περὶ τοῦ ἀξιοπιστοῦ τῶν τεθεαμένων τῷ Ἀποστόλῳ. Λόγος κδ'. ς'.
 Ὅπως ἐκελεύθη μὴ σφραγίσαι, ἀλλὰ κηρύξαι Ἀποκάλυψιν. ςα'.
 Ὅπως ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ Πνεῦμα, προσκαλοῦνται τὴν Χριστοῦ ἐνδοξον ἐπιζάνειαν· καὶ περὶ τῆς ἀρᾶς, ἣ ὑποβάλλονται οἱ τὴν βιβλίον παραχαράττοντες. ςβ'.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΝΔΡΕΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

S. P. N. ANDREÆ

ARCHIEPISCOPI CÆSARÆ CAPPADOCIÆ

COMMENTARII

IN JOANNIS THEOLOGI APOCALYPSIN.

I PROLOGUS.

A multis, qui majorem de me opinionem, quam vires meæ ferunt, conceperant, peramanter sæpe

D

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Πολλίκις αἰτηθεὶς ὑπὸ πολλῶν, ἐξ ἀγάπης μελίζονα τῆς ἐμῆς διανοίας ἐσχηκότων ὑπόληψιν, ἀν-

πύξαι τὴν τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου Ἀποκάλυψιν, καὶ τοῖς μετὰ τὴν αὐτῆς ὀπτασίαν χρόνοις ἐφαρμόσαι τὰ προφητευθέντα, τοῖς ὑπὲρ ἐμὲ ἐγχειρῆσαι ἀνεβαλόμεν· εἰδὼς μεγάλης τοῦτο εἶναι διανοίας, καὶ [τῷ] θεῷ Πνεύματι πεφωτισμένης, τῶν μυστικῶς τοῖς ἁγίοις ἐωραμένων ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ συμβῆσεσθαι, ποιῆσθαι ἀνάπτυξιν. Εἰ γὰρ τῶν παλαιῶν προφητῶν αἱ βίβλοι ὑπὸ πολλῶν ἐρμηνευθεῖσαι, ἔτι τὸ βάθος τῶν ἐν αὐταῖς μυστηρίων [τοῖς πᾶσι] ἔχουσιν ἀθέατον ἄχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐν ἣ τῆς μερικῆς καταργουμένης γνώσεως ἡ τελεία ἀναδειχθήσεται· καὶ περὶ τὰ πλεῖστα περὶ τῆς τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν πρώτης ἐπιφανείας κηρύξασαι, εἰ καὶ τινὰ τοῦτοις ἀναμῆξ καὶ περὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας κατήγγειλαν· πῶς ἂν τις οὐ τολμηρὸς δειχθήσεται, προφητικοῦ μὲν ἀμέτοχος ὢν Πνεύματος, ἐγχειρῶν δὲ ἐκείνοις ὢν οὐπω τὸ τέλος τεθέαται; Ἄλλ' ἐπεὶ ὑπακοὴ μὲν ὑπὲρ θυσίαν ἀγαθὴ, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει, καὶ ἡ ἀγάπη οὐ πίπτει, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ταύτη συνδεδεμένος τῇ θεαρέστῳ σου ψυχῇ, ὦ Μακάριε, ἐλπίζων τε δι' αὐτῆς τὴν τε τῶν ἐλλειμμάτων ἀναπλήρωσιν, τὸν τε τῆς ὑπακοῆς μισθόν, ἣν [τῆς] ἀγάπης οἶδα καρπὸν, τὸ ἐπιταχθὲν ἐν ὀλίγῳ πληρώσω, σὺν θεῷ τῷ σοφίζοντι.

ope fretus, munus abs te mihi injunctum, Macari, si qui inter commentandum defectus acciderint, correcturum, mercedemque, quam obedientia, quæ

πρῶτον μὲν οὖν, ὡς οἶσθα καὶ αὐτὸς, πᾶσα θεόπνευστος Γραφή, ἅτε τριμερεῖ τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχοντι, τριμερῆς ἐκ τῆς θείας δωρηται χάριτος· καὶ ταύτης οἶόν τι σῶμα τὸ γράμμα καὶ ἡ κατ' αἰσθησιν ἱστορία καθέστηκεν· οἶον δὲ ψυχὴ, ἡ τροπολογία, ἐξ αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ ποδηγοῦσα τὸν ἀναγινώσκοντα· καθάπερ δὲ πνεῦμα, ἡ τῶν μελλόντων καὶ ὑψηλοτέρων ἀναγωγὴ καὶ θεωρία πέφηνεν· ὡς τὴν μὲν πρώτην, πρέπειν τοῖς ἐκ [τοῦ] νόμου παιδαγωγουμένοις· τὴν δὲ δευτέραν, τοῖς πολιτευομένοις ἐν χάριτι· τὴν δὲ τρίτην, τῇ μακαρίᾳ λήξει, ἐν ἣ τὸ πνεῦμα βασιλεύει, ὑποταγέντων αὐτῷ πάντων τῶν σαρκικῶν λογισμῶν τε καὶ κινήσεων. Καὶ τὸ μὲν πρότερον, ἱστορίαις πραγμάτων ἤδη γεγενημένων ἐφήρμοζεν, εἰ καὶ τοῖς προδρομοῖς τῆς ἀληθείας τύποις οὐ μικρῶς καὶ αὐτὸ [πολλαχοῦ] κε-

κκλώπιςται· τὸ δὲ δεύτερον, ταῖς τε παροιμιακαῖς παραινέσεσι, καὶ ἑτέροις τοιοῦτοις διδασκαλικαῖς ἤθεσιν· οἶον, Ἄκανθαί φύονται ἐν χειρὶ τοῦ μεθύσου· καὶ, Αἰσχύνθητι, φησὶ, Σιδῶν, εἶπεν ἡ θάλασσα, καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια. Τὸ δὲ τρίτον, δηλαδὴ τὸ πνευματικόν, ἐν τῇ Ἀποκαλύψει μάλιστα τοῦ Θεολόγου ἀνδρὸς πλεονάζον εὐρίσκεται, δαφιλῶς μὲν σὺν τῷ τροπολογικῷ ἤδη καὶ τῷ ἱστορικῷ, κἂν τοῖς ἄλλοις προφήταις ὀρώμενον· ἐν τούτῳ δὲ πλεονάζον μάλιστα, ἅτε τοῖς τελειότεροις περὶ τὴν γνῶσιν θεοθεν κελευσθὲν διαγγέλλεσθαι. Διὸ καὶ ἡμεῖς, οὐχ ὡς τὰ βάθη κατειληφότες τοῦ ἐν αὐτῷ κεκρυμμένου

A rogatus, ut divi Joannis Theologi Apocalypsin explanarem, ejusdemque vaticinia temporibus, quæ post illam patefactam consecuta sunt, utcumque accommodarem, quæ ingenii mei nervos excedere videbantur, aggredi hactenus vix sum ausus. Intelligebam enim mysteria viris sanctis per visum ostensa, quæ olim explenda expectantur, commode explicare, intelligentiæ esse magnæ, mentisque divino Spiritu haud vulgariter illustratæ. Enimvero si veterum prophetarum libri, tametsi a quam plurimis jam olim explanati, sacramentorum, quæ in ipsis latent, profunditatem etiamnum abditam habent habebuntque usque ad diem illum quo, scientiæ quæ ex parte est, destructa, ea quæ perfecta est succedet: esto, interim major illorum pars de primo magni Dei et Salvatoris nostri adventu concionetur (nam quædam quoque de secundo ejusdem adventu alicubi interseri negari non debet); quomodo is audax non habeatur, qui prophetici spiritus exors, illa interpretari aggreditur quorum eventus necdum clare cernitur? At quia obedientiam victimis præstare scriptum exstat, spesque secundum apostolum non confundit, neque charitas, qua animæ tuæ intime conjunctus sum, unquam excidit, Dei, qui sapientiam largitur,

ut potero explere conabor. Persuasum enim habeo, eos te pro tua charitate et eruditione benevole correcturum, mercedemque, quam obedientia, quæ

C Primum igitur, ut tu ipse quoque non ignoras, universa Scriptura divinitus inspirata, quæ homini, qui ex tribus distinctis partibus conflatur, non absque singulari Dei beneficio obtigit, tripartita est. Hujus veluti corpus est littera, externaque historia: Anima vero, tropologia: hæc enim per ea quæ sub sensum veniunt, ad illa deducit lectorem quæ mente tantum conspiciuntur: Spiritus autem locum anagoge, hoc est rerum futurarum longissimeque a sensu positarum theoræ, sibi vindicat. Primum genus in illos præcipue convenit, quorum pædagogus lex erat; 2 secundum, in eos qui sub lege gratiæ et charitatis ætatem agunt; tertium, in homines vitali hæc luce feliciter perfunctos, in quibus carnis sensu motuque perfecte jam subjugato, solus spiritus regnum obtinet. Primum denuo rerum dudum ante gestarum expositionem completitur; etsi hoc ipsum quoque typis veritatem adumbrantibus, multis passim locis non mediocriter exornetur. Secundum, proverbialibus parænesibus sententiisque moralibus majorem partem constat. Cujusmodi inter cæteras sunt istæ: *Spinæ nascuntur in manu temulenti*¹; *Erubescere, Sidon, ait mare*², aliæque hisce similes. Tertium, nempe mysticum vel anagogicum, in Apocalypsi Joannis Theologi et apostoli maxime exuberat. Nam licet anagoge et spiritus simul cum historia et tropologia in aliorum quoque prophetarum libris frequenter occurrunt,

¹ ΡΙΟΝ. XXVI, 9. ² Ισα. XXIII, 4.

in hoc tamen opere utrumque peculiari quadam ratione exundat; quippe quod non quibusvis, sed cumulationi rerum divinarum notitia locupletatis, Deus Opt. Max. proponi et prædicari voluerit. Quamobrem scopus hoc loco nobis propositus non est, de arcanis illis mysteriis certam aliquam et absolutam sententiam proferre, quasi nos spiritus, qui hic abditur, profunda assecuti simus; sed de earum rerum sensu, quæ beato illi Theologo patefactæ fuerunt, specimen exhibere aliquod tantum (nam omnia secundum nudam litteræ superficiem interpretari, neque audemus neque fas esse ducimus), eaque ratione lectoris menti ad diligentiorē inquisitionem, industriæque exercitationem, qualemcunque ansam offerre; necnon eandem ad rerum præsentium, quæ natura sua fluxæ atque caducæ sunt, despicientiam, futurorumque bonorum, quæ æterna atque stabilia habentur, desiderium aliquo modo excitare. At vero exactam certamque horum omnium notitiam et interpretationem, divinæ sapientiæ libenter relinquimus. Hæc una enim est quæ et tempora et momenta, quando libri hujus oracula certum exitum sortientur exquisite novit; in quæ etiam tempora et momenta, ne curiosius inquireremus, per apostolos nobis inhibitum voluit.

Cæterum quidquid hic tentavimus, hoc totum solo obsequendi studio tentavimus. Partiti autem præsens hoc opus sumus in viginti quatuor sermones, et duo supra septuaginta capita, propter tripartitam viginti quatuor seniorum substantiam, corporis videlicet, et animi, et spiritus. Per hos namque compendio quodam illorum omnium plenitudo designatur, qui unquam jam inde a mundi exordio usque ad sæculi consummationem, Deo placuerunt; quemadmodum quæ hinc consequuntur, planum id nobis facient. Porro autem de libri hujus fide et auctoritate, prælixè hoc loco disserere supervacaneum arbitramur. Constat namque beatos illos viros Patresque nostros, Gregorium Theologum, Cyrillum Alexandrinum, multoque hisce vetustiores Papiam, Irenæum, Methodiam et Hippolytum, divinum fideque dignum esse, non uno loco tradere; e quorum monumentis occasione accepta, nos ad hoc consilium venimus; sicuti multas quoque sententias ex eorundem scriptis mutuavimus, hisceque nostris commentariis inseruimus. Tu autem, homo Dei, nostrum hunc conatum precibus ad Deum fuis compensa; qui sane, quod crebram præmiorum, quæ justis olim persolventur, mentionem faciat; suppliciaque, quæ impiis et peccatoribus apud inferos constituta sunt, subinde ob oculos ponat, haud parum, ut autumo, ad salutarem animi compunctionem conferet.

3 CAPUT PRIMUM, SERMO PRIMUS.

1, 1. *Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus patam facere servis suis, quæ oportet fieri cito.*

Apocalypsis nomine, occultorum mysteriorum patefactio designatur, sive ista fiat per insomnium divinitus immisum, sive in vigilia, parte illa quæ in animæ regno principatum tenet, per cælestis luminis illapsus collustrata. Cum autem ejusmodi revelationem Christo a Deo datam asserit, humanitati Jesu orationem accommodat, idque inoffense: quandoquidem jam ante in Evangelio suo sublimiora et diviniore de Dei Verbo tradiderat, quam Evangelistarum alius ullus. Quin hoc ipso etiam loco per angelum administrum, addiscentiumque

Πνεύματος, τὴν τῶν ἐωραμένων τῷ μακαρίῳ [θεολόγῳ] ἀνάπτυξιν ποιούμεθα. Οὕτε δὲ πάντα κατὰ τὸ γράμμα νοῆσαι τολμῶμεν, ἢ περὶ τῶν ἐστοχασμένων ἡμῖν ἀποφαινόμεθα· ἀλλ' ὡς γυμνασίαν τῷ νῷ πρὸς ἐντρέχειαν παρεχόμενοι καὶ τῶν μὲν παρόντων, ἅτε παραρρέοντων, καταφρόνησιν· τῶν δὲ μελλόντων, ἅτε μενόντων, ἐπιπόθησιν· τὴν ἀκριβῆ τούτων γνῶσιν τῇ θεῖα σοφίᾳ καταλιπόντες, τῇ καὶ τοὺς χρόνους ἐπισταμένη, καθ' οὓς τὰ προφητευθέντα γενήσεται· οὗς ζητεῖν ἡμῖν διὰ τῶν ἀποστόλων ἀπηγόρευται.

eaque ratione lectoris menti ad diligentiorē inquisitionem, industriæque exercitationem, qualemcunque ansam offerre; necnon eandem ad rerum præsentium, quæ natura sua fluxæ atque caducæ sunt, despicientiam, futurorumque bonorum, quæ æterna atque stabilia habentur, desiderium aliquo modo excitare. At vero exactam certamque horum omnium notitiam et interpretationem, divinæ sapientiæ libenter relinquimus. Hæc una enim est quæ et tempora et momenta, quando libri hujus oracula certum exitum sortientur exquisite novit; in quæ etiam tempora et momenta, ne curiosius inquireremus, per apostolos nobis inhibitum voluit.

Δι' ὑπακοὴν οὖν τοῦτο πεπράχαμεν· διελόντες τὴν παροῦσαν πραγματείαν εἰς λόγους κδ', καὶ οβ' κεφάλαια, διὰ τὴν τριμερῆ τῶν κδ' [πρεσβυτέρων] ὑπόστασιν, σώματος καὶ ψυχῆς καὶ πνεύματος· δι' ὧν τῶν ἀρχῆθεν μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος εὐαρεστησάντων Θεῷ τὸ πλήρωμα χαρακτηρίζεται, καθὼς ἐν τοῖς ἐξῆς δηλωθήσεται. Περὶ μέντοι τοῦ θεοπνεύστου τῆς βίβλου, περιττὸν μὴ κύνειν τὸν λόγον ἡγούμεθα, τῶν μακαρίων, Γρηγορίου, [φημι,] τοῦ θεολόγου, καὶ Κυρίλλου, προσέτι δὲ καὶ τῶν ἀρχαιότερων Παππίου, Εἰρηναίου, Μεθοδίου, καὶ Ἰππολύτου ταύτῃ προσμαρτυρούντων τὸ ἀξιόπιστον. Παρ' ὧν καὶ ἡμεῖς πολλὰς λαβόντες ἀφορμὰς εἰς τοῦτο ἐληλύθαμεν, καθὼς ἐν τισὶ τόποις χρήσεις τούτων παρεθέμεθα. Σὺ δὲ, ὦ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε, εὐχαῖς τὸν πόνον ἀμειψαί, οὐ μικρὸν, ὡς οἶμαι, συντελοῦντα πρὸς [τὴν] κατάνυξιν διὰ τῆς μνήμης τῶν ἀπονεμηθησομένων τοῖς τε δικαίοις, τοῖς τε ἀμαρτωλοῖς ἀμοιβῶν καὶ ἀντιδόσεων.

precibus ad Deum fuis compensa; qui sane, quod crebram præmiorum, quæ justis olim persolventur, mentionem faciat; suppliciaque, quæ impiis et peccatoribus apud inferos constituta sunt, subinde ob oculos ponat, haud parum, ut autumo, ad salutarem animi compunctionem conferet.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ, ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει.

Ἀποκάλυψις [μέν] ἐστὶν ἡ τῶν κρυπτῶν μυστηρίων δῆλωσις, καταυγαζομένου τοῦ ἡγεμονικοῦ, εἴτε διὰ θείων ὄνειράτων, εἴτε καθ' ὕπαρ, ἐκ θείας ἐλλάμψεως. Δοθῆναι δὲ τῷ Χριστῷ ταύτην φησὶν, ἀνθρωπινώτερον μᾶλλον τὸν λόγον περὶ αὐτοῦ προοίμενος· ἐπεὶ περ ἐν τῷ [κατ' αὐτὸν] Εὐαγγελίῳ τοῖς ὑψηλοῖς καὶ θεοπρεπέσιν ὑπὲρ πάντα ἐνδιέπρεψε· κἀνταῦθα δὲ διὰ τοῦ διακονούντος ἀγγέλου, καὶ τοῦ τῶν μαθανόντων δούλων ὀνόματος, τὸ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ ἐμφαίνεται μέγεθος· αὐτοῦ γὰρ δούλα τὰ σύμπαντα. Τὸ δὲ ἐν τάχει γενέσθαι, σημαίνει τὸ,

τινά μὲν αὐτῶν παρὰ πόδας γενέσθαι τῆς περὶ αὐτῶν προφῆτειας, καὶ τὰ ἐπὶ συντελείᾳ δὲ, μὴ βραδύνειν· διότι χίλια ἔτη παρὰ Θεῶ ὡς ἡ ἡμέρα ἡ ἔχθες ἦτις διήλθε, λελόγισται.

sunt, jam præ foribus urgere, brevique adeo eventum sortitura esse subindicat. Sed et ea ipsa quoque, quæ ad sæculi tandem finem contingent, haud reputentur tanquam dies hesternæ, quæ præterit.

Καὶ ἐσήμανεν ὁ διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ ἀποστείλας τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν Λόγον [τοῦ Θεοῦ,] καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα εἶδε καὶ ἄτινα εἶσι καὶ ἃ χρὴ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.

Ὁ Χριστός μοι, φησὶν, ὡς Δεσπότης, ὡς οἰκείῳ δούλῳ, δι' ἀγγέλου ταῦτα δεδήλωκε, τὴν εἰς αὐτὸν ὁμολογίαν μαρτυρήσαντι· ἐφ' ᾧ διὰ τῶν ὁραθέντων διαμαρτύρασθαι καὶ κηρύξαι πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν ἀκούοντων, τὰ τε ὄντα καὶ [τὰ] τοὺς ἀνθρώπους λαμβάνοντα, τὰ τε ἔσσεσθαι μέλλοντα· προφητικῶς γὰρ ἰώρακεν ἀμρότερα· καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰρηῆσθαι· Ἄτινα εἶσι, καὶ ἃ χρὴ γενέσθαι. Ταῦτα δὲ εἶσι παραστατικά τοῦ τε ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου.

Μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ καιρὸς ἔγγυς.

Μακαρίζει τοὺς διὰ τῶν πράξεων ἀναγινώσκοντας καὶ ἀκούοντας. Ἐγγύς γὰρ ὁ παρὼν καιρὸς, καὶ παῖσιν εἰς ἐργασίαν προκείμενος· ὡς φησὶν ὁ Κύριος· Ἔργάζεσθε ἕως ἡμέρας ἐστὶ· καὶ ἔξεστι τυχεῖν τοῦ μακαρισμοῦ. Καὶ ἐτέρως δὲ, Ἐγγύς ὁ καιρὸς, ὁ εἰς τῶν ἐπάθλων διανομῆς, διὰ τὴν τοῦ [παρόντος] βίου σμικρότητα, συγκρίσει τοῦ μέλλοντος. *donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari*². Alio quoque sensu tempus, quo meritorum præmia distribuentur; propinquum est; siquidem vitæ hujus spatium, cum æternitate comparatum, brevissimum est.

Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ Ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ [τοῦ] ὄντος, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος· καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ· καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Πολλῶν δὲ οὐσῶν τῶν κατὰ τὸν Ἐκκλησιῶν, ἑπτὰ μόναις ἐπέστειλε· διὰ τοῦ ἑβδοματικῆς ἀριθμοῦ, τὸ μυστικὸν τῶν ἀπανταχῇ Ἐκκλησιῶν σημαίνων. καὶ [τὸ] τῷ παρόντι βίῳ σύστοιχον· ἐν ᾧ [καὶ] ἡ ἑβδοματικὴ τῶν ἡμερῶν περίοδος γίνεται. Διὸ καὶ ἑπτὰ ἀγγέλων καὶ ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν μέμνηται αἷς φησὶ· *Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τῆς τρισυποστάτου Θεότητος*. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ, ὄντος, ὁ Πατὴρ δηλοῦται· ὁ χρηματίσας τῷ Μωϋσῇ, Ἐγὼ εἰμι, [λέγων,] ὄντος· διὰ δὲ τοῦ, ὁ ἦν, ὁ Λόγος, ὃς ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν· διὰ δὲ τοῦ, ὁ ἐρχόμενος, ὁ Παράκλητος, ὁ ἀεὶ ἐπιφοιτῶν τοῖς τῆς Ἐκκλησίας τέκνοις διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος· τελειωτέρως δὲ καὶ τρανοτέρως ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπτὰ δὲ πνεύματα, τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους νοεῖν δυνατὸν, [τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν λαχόντας τὴν κυβέρνησιν·] οὐ συναρι-

A servorum vocabulum, Christi divinitati per amplum testimonium impertit. Ipse namque est cui universa creatura servit. Porro autem cum isthæc cito futura subjungit, nonnulla ex iis quæ hoc libro patefacta sunt, jam præ foribus urgere, brevique adeo eventum sortitura esse subindicat. Sed et ea ipsa quoque, quæ ad sæculi tandem finem contingent, haud reputentur tanquam dies hesternæ, quæ præterit.

I, 1, 2. *Et significavit mittens per angelum suum servo suo Joanni, qui testimonium perhibuit verbo Dei, et testimonium Jesu Christi, quæcunque vidit, et quæ sunt, et quæ post hæc oportet fieri.*

Christus Dominus, inquit, hæc mihi, qui diserte illum professus sum, tanquam servo suo per angelum manifestavit; quo et ea quæ sunt, hominumque notitiam adhuc fugiunt; et ea rursum quæ olim futura sunt, mihi per visionem ostensa sunt, palam ad audientium conversionem contester, publiceque prædicem. Utraque namque prophético spiritu hausi. Atque hic sensus ex orationis tenore aperte colligitur; quandoquidem verba hæc: *Quæ sunt, et quæ fieri oportet*, præsentis futuriq; temporis notionem manifeste præ se ferunt.

I, 3. *Beatus qui legit et audit verba prophetiæ hujus: et servat ea quæ in ea scripta sunt: tempus enim prope est.*

Beatos prædicat non quosvis promiscue, qui hæc legunt vel audiunt; sed qui bonorum operum studio intenti, legunt vel audiunt. Cæterum tempus, quo beatitudinem hanc comparare licet, quodque omnibus ut studiose operentur, propositum est, in propinquo esse admonet. Notum est enim illud Christi: *Me oportet operari opera ejus qui misit me*,

quo meritorum præmia distribuentur; propinquum est; siquidem vitæ hujus spatium, cum æternitate comparatum, brevissimum est.

I, 1-4. *Joannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia: gratia vobis et pax ab eo qui est, et qui erat, et qui venturus est, et a septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt.*

Cum multæ passim per orbem existent Ecclesiæ, ad septem duntaxat scribit: verum numero hoc septenario, qui præsentis vitæ decursui consentaneus est (totius namque hebdomadæ periodus septendierum curriculo absolvitur) omnium ubivis locorum existentium Ecclesiarum mysterium complexus est. Ea igitur de causa, ut septem angelorum, ita septem quoque Ecclesiarum mentionem facit. Ad quas proinde hunc in modum scribit: *Gratia vobis et pax a Divinitate quæ in tribus hypostasibus subsistit*. Et quidem per eum qui est, Pater designatus videri potest. Moysi enim respondet Deus: *Ego sum qui sum*. Per eum vero qui erat, Verbum. Verbum namque in principio erat apud Deum. Per eum denique qui venit et venturus est, Spiritus paraclitus; hic enim per sanctum baptismum ad Ecclesiæ

² Joan. ix, 4.

filios sæpe jam olim venit, neque unquam usque ad sæculi consummationem venire desinet. Interim in altero illo ævo, majori copia et ubertate in suos sese effundet. Per septem porro spiritus, septem angelos, quibus Ecclesiarum cura et gubernatio demandata est, accipere licet. Hi enim, tanquam disparis potestatis cum supremo illo numine, omniumque regina Triade, non connumerantur; sed tanquam primarii illius servi et administri, una cum ipsa interdum nominantur. Cujus rei illustre exemplum subministrat nobis divus Paulus. Ait enim: *Testor coram Deo, et Christo Jesu, et electis angelis* *. Sed fortasse possunt hæc alio etiam modo et sensu non omnino incommode exponi; nempe ut per eum qui est, et qui erat, et qui venturus est, solum Patrem significatum intelligamus: siquidem is unus omnium quæ usquam in rerum natura exstant, principia, et media, et fines in sese complectitur. Per septem autem spiritus, septem vivifici spiritus charismata, vel totidem ejusdem opera. Per eum autem qui mox subjungitur, Christum Deum et Dominum nostrum, qui nostri causa factus est homo. Pluribus namque locis divinæ hypostases apud Apostolum citra certum aliquem delectum et præponuntur, et postponuntur. Quare hoc quoque loco prædictio mox subditur, *Et a Jesu Christo*, et quæ sequuntur.

I, 5. *Qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ.*

Ipse enim est qui fidele testimonium sub Pontio Pilato tulit, quique in omnibus dictis suis verax existit: primogenitus itidem ex mortuis, et vita, et resurrectio. Quibus enim ille dominatur, illi mortem, ut solebant qui olim e vivis excedebant, amplius non gustabunt; sed in omnem æternitatem beati victuri sunt. Vocatur autem hoc loco *Princeps regum terræ*, ut alibi *Rex regum*, et *Dominus dominantium*: utpote eadem omnino cum Patre potentia et essentia præditus. Alia etiam ratione *Princeps regum terræ* appellatur, quia peculiarem in illos dominatum obtinet qui terrenis cupiditatibus imperare didicerunt. Quod si Gregorius cognomento Theologus sententiam 5 illam, *Qui est, et qui erat, et qui venturus est omnipotens*, in solum Christum recte transtulit, nihil vetat quominus alteram illam quæ mox consequitur, ad eundem quoque transferamus. Est enim huic plane cognata, et nomen *Omnipotens* æque adjunctum habet atque hæc præsens, neque ulla prorsus persona istic adjungitur aut ex superioribus repetitur, ad quam transferri possit. Hoc autem loco, cum proxime præcedentibus statim adnectatur illud: *Et a Jesu Christo*, clare insinuat, sensum, quem nos reddidimus, commodum rationique et contextui oppido consentaneum esse. Nam si sententia illa: *Qui est, et qui erat, et qui venturus est*, de solo Dei Verbo, aut Filii persona dissereret, supervacaneo

A θρουμένους τῆ θεαρχικωτάτῃ καὶ βασιλίῃ Τριάδι, ἀλλ' ὡς δούλους αὐτῆ συμνημονευομένους· ὡς καὶ ὁ θεὸς εἶπεν Ἀπόστολος· Διαμαρτύρομαι σοὶ ἐνώπιον [τοῦ] Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων. Ἴσως δὲ καὶ ἐτέρως τοῦτο νοηθήσεται· διὰ μὲν τοῦ, ὁ ὢν, καὶ, ὁ ἦν, [καὶ, ὁ ἐρχόμενος, τοῦ Πατρὸς σημαινομένου, τοῦ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ πάντων τῶν ὄντων τὴν τε ἀρχὴν, τὰ τε μέσα, καὶ τὰ τελευταῖα· διὰ δὲ τῶν ἐπτά πνευμάτων, τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος· διὰ δὲ τοῦ ἐπομένου, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ δι' ἡμᾶς ἀνθρώπου γενομένου· πολλαχοῦ γὰρ ἀδιαφόρως ἐκάστη θεϊκὴ ὑπόστασις τῷ Ἀποστόλῳ προτάσσεται καὶ ὑποτάσσεται. Διὸ κἀντιῦθὰ φησι· Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς.

siquidem is unus omnium quæ usquam in rerum natura exstant, principia, et media, et fines in sese complectitur. Per septem autem spiritus, septem vivifici spiritus charismata, vel totidem ejusdem opera. Per eum autem qui mox subjungitur, Christum Deum et Dominum nostrum, qui nostri causa factus est homo. Pluribus namque locis divinæ hypostases apud Apostolum citra certum aliquem delectum et præponuntur, et postponuntur. Quare hoc quoque loco prædictio mox subditur, *Et a Jesu Christo*, et quæ sequuntur.

B Ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, ὁ πρωτότοκος [ἐκ] τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἀρχὼν τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ μαρτυρήσας ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου· ὁ [καὶ] πιστὸς ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ· ὁ ἐκ νεκρῶν πρωτότοκος, ὡς ζωὴ καὶ ἀνάστασις· ὢν γὰρ αὐτὸς κατάρχει, οὐκέτι, καθὼς οἱ πρότερον θανόντες καὶ ἀναστάντες, θύονται θάνατον, ἀλλ' αἰωνίως ζήσονται. Ἄρχων δὲ τῶν βασιλέων, ὡς Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, καὶ ἰσοσθενὴς τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοούσιος. Καὶ ἐτέρως δὲ, ἀρχὼν τῶν βασιλέων τῆς γῆς, τῶν γῆινων ἐπιθυμιῶν, λέγεται. Εἰ δὲ τῷ μακαρίῳ Γρηγορίῳ ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ, ὁ ὢν, καὶ, ὁ ἦν, καὶ, ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ, εἰς τὸν Χριστὸν ἐξεληπτὰ, οὐδὲν ἀπεικὸς τὰ μετ' ὀλίγον ῥηθησόμενα τοῦτοις ἐμφορῆ λόγια, εἰς αὐτὸν ἀναφέρεσθαι· οἷς καὶ, ὁ παντοκράτωρ, πρόσκειται· καὶ ἐτέρου προσώπου ἐπεισαγωγὴ ἢ ἐπανάληψις οὐ προστεθήσεται· ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐπαγωγὴ τοῦ, Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐκτεθέντα παρ' ἡμῶν νοῦν βεβαιοῦν φαίνεται. Τῷ γὰρ περὶ μόνου τοῦ Θεοῦ Λόγου διαλεγόμενῳ, [καὶ] τῆς Υἱοῦ ὑποστάσεως, περισσὸν ἦν ἐπάγειν εὐθύς· Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἵνα τοῦτον ἐμφάνῃ παρ' ἐκεῖνον ἕτερον, τῶν θεοπρεπῶν φωνῶν ὁμοίμως ἐφαρμοζουσῶν ἐκάστη θεϊκῇ ὑποστάσει, καὶ κοινῇ ταῖς τρισὶ, πλὴν τῶν ἰδιοτήτων, ἡγουν σχέσεων, ὡς φησιν [αὐτὸς] ὁ θεολόγος Γρηγόριος [καὶ] τῆς τοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως. Καὶ δῆλον ἐξ ὧν τὸν Τρισάγιον τῶν Σεραφίμ ὕμνον, ἐν μὲν τῷ Εὐαγγελίῳ εἰς τὸν Υἱὸν μανθάνομεν λέγεσθαι, ἐν δὲ τῇ δημηγορίᾳ τοῦ Παύλου, τῇ ἐν ταῖς Πράξεσιν, εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐν δὲ τῇ τῶν φρικτῶν μυστηρίων προσφορᾷ εἰς τὸν Πατέρα, πρὸς ὃν τὴν τοιαύτην εὐχὴν εἰθιόμεθα ποιεῖν, καθὼς καὶ τῷ μακαρίῳ Ἐπιφανίῳ εἴρηται ἐν τῷ λόγῳ [αὐτοῦ] τῷ Εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ δεῖξαι μὴ ἐναντιοῦ-

* 1 Tim. v, 21.

σθαι ταῖς Πατρικαῖς φωναῖς τὴν ἡμετέραν ὑπόληψιν· ἡμεῖς δὲ σὺν Θεῷ τῆς ἀκολουθίας ἐχώμεθα. hymnum Seraphicum, quem τρισάγιον appellant, Paulina vero concione, quæ in apostolorum Actis dorum mysteriorum oblatione, soli Patri. Ad illum Spiritu sancto edidit, placet, ejusmodi precationem certius constet nostram expositionem sanctorum Patrum vocibus atque sententiis neutiquam adversari. Sed ad institutum denuo revertamur.

Τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν [ἡμῶν] ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ· καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς, καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Τούτω, φησὶν, ἡ δόξα πρόπει τῷ δι' ἀγάπην τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου ἡμᾶς λύσαντι, καὶ [ἐκ] τῶν τῆς ἁμαρτίας κηλίδων λούσαντι τῇ ἐκχύσει τοῦ ζωοποιῦ αἵματος αὐτοῦ καὶ ὕδατος· καὶ ποιήσαντι ἡμᾶς βασιλεῖον ἱεράτευμα· ἀντὶ ἀλόγων θυσιῶν θυσίαν ζῶσαν τὴν λογικὴν λατρείαν [τῷ Πατρὶ] προσφέροντας.

Ἴδού ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν· καὶ ὄψονται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ναί, ἀμήν.

Ὁ γὰρ ἐνταῦθα, φησὶν, ὡς ἀμνὸς σφαγιασθεὶς, [ἰδού] ἐν τῇ πατρικῇ δόξῃ κριτῆς ἐπὶ τῶν νεφελῶν ἐλεύσεται· εἴτε ἀσωμάτων νοουμένων δυνάμεων τῶν νεφελῶν, εἴτε [καὶ] τοιούτων οἷαπερ αὐτὸν ἐν τῷ θαβωρίῳ ὄρει σὺν τοῖς ἀγίοις μαθηταῖς ἐκάλυψεν. Ἐρχόμενον δὲ αὐτὸν μετὰ δόξης, πᾶς μὲν ὀφθαλμὸς ὄψεται· οἱ δὲ ἐκκεντήσαντες, καὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς αἱ τῇ ἀπιστίᾳ ἐμμείνασαι, κόψονται. Ναί, ἀμήν, ἀντὶ τοῦ, πάντως· δι' οὗ τὸν αὐτὸν νοῦν τῇ τε Ἑλληνίδι τῇ τε Ἑβραϊδὶ γλώττῃ ἐσήμανε· τὸ γὰρ Ἀμήν, εἰ γένοιτο, ἐρμηνεύεται.

plane futurum est; siquidem ναί, hominibus Græcis autem interpretatum, idem hominum menti offert, quod Fiat, vel Ratum esto.

Ἐγὼ εἰμι τὸ α καὶ τὸ ω, [ἡ] ἀρχὴ καὶ [τὸ] τέλος, λέγει Κύριος ὁ Θεός, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, [ὁ] παντοκράτωρ.

Τὸ δὲ, Ἐγὼ εἰμι τὸ α καὶ τὸ ω, ὁ Χριστὸς ἐνταῦθα δηλοῦται· ἅτε Θεὸς καὶ κρατῶν τῶν πάντων, ἀναρχὸς τε ὁμοῦ καὶ ἀτελεύτητος, ὢν καὶ προῶν, καὶ πέρας οὐκ ἔχων, ὡς τῷ Πατρὶ συναΐδιος· καὶ διὰ τοῦτο ἀποδώσων ἐκάστῳ τῶν πεπραγμένων τὰ ἐπίχειρα.

Ἐγὼ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνός ἐν τῇ θλίψει καὶ [ἐν τῇ] βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νῆσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ, διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ [διὰ] τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ [Χριστοῦ].

Ἐγὼ δὲ, ἅτε ἀδελφός, φησὶν, ὑμῶν ὢν, καὶ συγκοινωνός ἐν ταῖς διὰ Χριστὸν θλίψεσιν, εἰκότως τὸ ἀξιόπιστον παρ' ὑμῖν κέκτημαι· διὰ γὰρ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, Πάτμον οἰκεῖν τὴν νῆσον καταδικασθεὶς, ἀπαγγέλλω ὑμῖν τὰ ἐωραμένα μοι ἐν αὐτῇ μυστήρια.

A seon proprietatem, aut Verbi incarnationem spectant. Potestque hoc inde quoque confirmari, quod uni Filio in Evangeliiis tributum legamus; in Paulina exstat, soli Spiritui sancto; in sacra autem tremendorum mysteriorum oblatione, soli Patri. Ad illum Spiritu sancto edidit, placet, ejusmodi precationem certius constet nostram expositionem sanctorum Patrum vocibus atque sententiis neutiquam adversari.

I, 5, 6. Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris per sanguinem suum: et fecit nos regnum, et sacerdotes Deo, et Patri suo. Ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Illum, inquit, decet honor, gloria et imperium, qui ardenti charitate incensus, sua morte genus nostrum a mortis vinculis liberavit, sanguinisque vivifici et aquæ effusione, a peccatorum sordibus nos abluit, ac in regium sacerdotium cooptavit: quippe qui brutarum victimarum loco, hostiam vivam cultumque certa ratione constantem, Deo et Patri jam nunc offeramus.

I, 7. Ecce venit cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt. Et plangent super eum omnes tribus terræ: Etiam, Amen.

Qui hic (ait) veluti agnus fuit jugulatus, is paterna gloria et majestate exornatus, Judex olim in nubibus est venturus: sive nubium vocabulo radiantem virtutum corporis expertium splendorem accipias: sive nubes ejusmodi, cujusmodi ipsum una cum discipulis in monte Thabor operuere. E caelo porro cum gloria et majestate descendentem omnis quidem oculus conspicabitur; ii autem soli, qui illum pupugerunt, eæque tribus terræ, quæ in perfidia ad finem usque perstitere, plangent et lamentabuntur super eum. Ναί, Amen, hoc est, ita idem prorsus sonat quod Hebræis Amen. Amen quod Fiat, vel Ratum esto.

6 I, 8. Ego sum alpha et omega, principium et finis: dicit Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens.

Hic locus perspicue Christum designat, ut qui et Deus existat, et absolutum in omnes dominatum obtineat, et omnis principii ac finis expertus vivat. Qui idem etiam est, et erat, et finem ignorat, perindeque atque Pater ævo sempiterno durat, et unicuique olim pro operum suorum ratione et qualitate, vel præmia exsolvet, aut supplicia inferet.

I, 9. Ego Joannes frater vester, et particeps in tribulatione et regno, et patientia in Christo Jesu. sui in insula quæ appellatur Pátmos, propter verbum Dei, et testimonium Jesu.

Quando (inquit) et vester frater, et vestrarum afflictionum socius sum, merito apud vos fidem et auctoritatem obtinere debeo. Nam propter testimonium Jesu Christi ad insulam Patmon relegatus, et ut ibi ætatem agerem, condemnatus, mysteria et arcana quæ in illa vidi, vobis denuntio.

CAPUT II.

A

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ut Dominum in medio septem candelabrorum podere (hoc est, talari veste) indutum conspexerit.

1, 10, 11. *Fui in spiritu in Dominica die, et audivi post me vocem magnam, tanquam tubæ, dicentis : Ego sum α et ω, primus et novissimus. Quod vides scribe in libro, et mitte septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Epheso, et Smyrnæ, et Pergamo, et Thyatiræ, et Sardibus, et Philadelphicæ, et Laodiceæ.*

Divino Spiritu afflatus, auremque nactus spiritali die Dominico, qui propter Christi resurrectionem præ cæteris celebris habetur, audivi vocem, inquit, ob soni magnitudinem et claritatem, tubæ non absimilem (*In omnem enim terram sonitus illius percubuit*), quæ per α et ω Deum initii finisque exortem significabat; necnon quæ deinceps visurus essem, ad septem Ecclesias ut transmitterem jubebat. Cæterum numerus hic septenarius, qui in Sabbatismum desinit, requiem, quam in futuro sæculo expectamus, innuit. Ad quam rem designandam magnus Irenæus septem quoque cælos totidemque angelos cæteris excellentiores initio a Deo conditos scriptum reliquit.

1, 12, 13. *Et conversus sum ut viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et conversus vidi septem candelabra aurea : et in medio septem candelabrorum, aureorum similem Filio hominis, vestitum podere, et præcinctum ad mamillas zona aurea.*

Quod vox hæc tubæ non fuerit externa et sensilis, id diserte indicat, dum ait : *Et converti me, non ut audirem, sed ut viderem vocem.* Nam etsi visio et auditio in rebus corporalis non commeanit, in spiritalibus tamen reciprocant. *Conversus, inquit, vidi septem candelabra ; quæ septem Ecclesiarum nomine paulo post appellat : et in medio illorum similem Filio hominis ; nempe Christum.* Vocat autem Jesum, non absolute hominem, sed homini similem ; quia non tantum homo, sed simul quoque Deus erat. Vidit porro eundem *podere* (hoc est talari veste) *indutum*, utpote pontificem 7 secundum ordinem Melchisedech in cælestibus. *Zona adhæc aurea præcinctum*, non circa lumbos, ut cæteri mortalium, ad comprimendas carnis illecebras et voluptates solent (illis namque divina caro obnoxia omnino non erat) ; sed *ad pectus circa mamillas ; tum ut hinc ostendatur opus nobis esse clementia, quæ justam Dei iram, quæ tolerari alioqui non posset, contineat ; tum etiam ut veritas, quæ duo Testamenta, per quæ fideles tanquam per duo Domini ubera nutriuntur, undequaque cingit, hoc quasi symbolo commonstretur.* Dicitur autem *zona isthæc aurea*, ad designandam singularem illius excellentiam, ejusdemque castimoniam, ab omni prorsus sorde et adulterino fuce alienam.

1, 14. *Caput autem ejus et capilli erant candidi tanquam lana alba tanquam nix : et oculi ejus tanquam flamma ignis.*

Merito istud ; nam, etsi nostra causa carnem indutus, recens in medium prodiit, secundum se tamen antiquus ; imo vero modis omnibus sempiternus

Ὁπτασία ἐν ἣ τὸν Κύριον ἐθεάσατο ἐν μέσῳ ἐπτά λυχνῶν χρυσῶν ἐνδεδυμένον ποδήρη.

Ἐγενόμεν ἐν πνεύματι ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ· καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ὀπίσω μου, ὡς σάλπιγγος, λεγούσης· Ἐγὼ εἰμι τὸ α καὶ τὸ ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος· καὶ ἃ βλέπεις, γράψον εἰς βιβλίον· καὶ πέμψον ταῖς ἐπτά Ἐκκλησίαις, εἰς Ἐφεσον, εἰς Σμύρνην, εἰς Πέργυμον, εἰς Θυάτειρα, εἰς Σάρδεις, εἰς Φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς Λαοδικεῖαν.

Πνεύματι [ἀγίῳ] γενόμενος κάτοχος, καὶ πνευματικὸν οὖς κτησάμενος, ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ τούτῳ τιμηθεῖσθ διὰ τὴν ἀνάστασιν, φωνῆς ἤκουσε σάλπιγγι ἐοικυίας, διὰ τὸ μεγαλόφωνον (*Εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν*), δηλοῦσας τὸ τοῦ Θεοῦ ἀναρχόν τε καὶ ἀτελεύτητον, τὸ διὰ τοῦ α καὶ τοῦ ω δηλούμενον· ἐξ ἧς ἐντέταται τὰ ὄραθέντα ταῖς ἐπτά Ἐκκλησίαις διαπέμψασθαι, διὰ τὸν προλεχθέντα ἐδογματικὸν ἀριθμὸν τὸν εἰς τὸν σαββατισμὸν καταντῶντα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Διὸ καὶ ἐπτά οὐρανοὺς καὶ ἐπτά ἀγγέλους τῶν λοιπῶν προὔχοντας θεόθεν δεδημιουργῆσθαι ὁ μέγας Εἰρηναῖος γεγράφηκεν.

Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν, ἣτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ. Καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἐπτά λυχνίας χρυσᾶς· καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνῶν, ὁμοιον Υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαζοῖς ζώνην χρυσοῦν.

Ὅτι δὲ οὐκ ἦν αἰσθητὴ ἡ φωνὴ [ἧς ἤκουσε,] δηλοῖ λέγων, *Ἐπέστρεψα*, οὐ τοῦ ἀκοῦσαι, ἀλλὰ τοῦ βλέπειν τὴν φωνήν· ταυτὸν γὰρ ἐστὶν ἡ πνευματικὴ ἀκοή τε καὶ ὄρασις. *Ἐπιστρέψας δὲ, φησὶν, εἶδον ἐπτά λυχνίας· ἃς παρακατιῶν τὰς Ἐκκλησίας ἐνόησε· καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸν Χριστόν, ὁμοιον ἀνθρώπῳ· διὰ τὸ καὶ Θεὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ οὐ ψιλὸν ἀνθρώπον· καὶ, ἐνδεδυμένον ποδήρη, ὡς ἀρχιερεῖα τὸν ἄνω, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· καὶ ζώνην χρυσοῦν περιεζωσμένον, οὐκ ἐν τῇ ὀσφύϊ, ὡσπερ οἱ λοιποὶ ἀνθρώποι, πρὸς ἐποχὴν τῶν ἡδονῶν (ταύταις γὰρ ἡ θεία σὰρξ ἀνεπίδατος), ἀλλ' ἐν [τῷ] στήθει, πρὸς τοῖς μαζοῖς· ὅπως καὶ τὸ ἔσχατον τῆς δικαίας [καὶ] θείας ὀργῆς φιλανθρωπία συνέχεται, καὶ ἡ τὰς δύο Διαθήκας, ἤγουν τοὺς Δεσποτικούς μαζοὺς, ζωννύουσα δειχθεῖη ἀλήθεια, δι' ἧν οἱ πιστοὶ τρέφονται. Χρυσῆ δὲ ἡ ζώνη, διὰ τὸ τίμιον καὶ καθαρὸν καὶ ἀκίβδηλον.*

Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες, λευκαὶ ὡσεὶ ἔριον λευκόν, ὡς χιών· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ πυρός.

Εἰ γὰρ καὶ πρόσφατος δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ [καὶ] ἀρχαῖος· μᾶλλον δὲ προαιώνιος· τούτου γὰρ σύμβολον ἡ λευκὴ θρίξ· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ

πυρός· τοὺς μὲν ἁγίους φωτίζοντες, τοὺς δὲ βεβή-
λους φλογίζοντες.

speciem præ se ferunt. Quamvis enim hi sanctos
sceleratos incendunt direque excruciant.

Καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν
καμίνῳ πεπυρωμένοι.

Τοὺς πόδας καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος τὴν μετὰ σαρ-
κὸς ἐνόησεν οἰκονομίαν· πόδες γὰρ αὐτοῦ ἡ σὰρξ·
ἦτις ἡ θεότης ἐπιβάσα, τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν
κατειργάσατο. Πόδες δὲ καὶ οἱ ἀπόστολοι, ὡς θεμέ-
λιοι τῆς Ἐκκλησίας. Χαλκολιβάνος δὲ ἐστίν, ὃν φα-
σιν οἱ ἱατροὶ εὐώδη εἶναι θυμιώμενον, τὸν παρ' αὐ-
τοῖς καλούμενον ἄρβεννα [λίθανον]. Ἡ καὶ ἐτέρως·
χαλκοῦ μὲν, τῆς ἀνθρωπίνης· λιθάνου δὲ, τῆς θείας
νοουμένης φύσεως, [δι' ὧν] δείκνυται καὶ τὸ εὐώδες
τῆς πίστεως, καὶ τὸ ἀσύγχυτον τῆς ἐνώσεως. Ἡ τοῦ
χαλκοῦ μὲν δηλοῦντος τὸ τοῦ κηρύγματος εὐηχόν·
τοῦ δὲ λιθάνου, τὴν τῶν ἐθνῶν ἐπιστροφὴν· ὅθεν ἡ
Νύμφη ἔρχεσθαι κελεύεται. Πόδες τοῦ Χριστοῦ καὶ
οἱ ἀπόστολοι, τῇ καμίνῳ τῶν πειρασμῶν πυρωθέν-
τες κατὰ τὴν τοῦ διδασκάλου μέμησιν.

invitatur. Alio etiam sensu apostoli, Christi pedes
et ad magistri exemplum in tentationis camino

Καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν·
καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ ἀστέρας ἑπτὰ, καὶ ἐκ
τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκ-
πορευομένη· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνων
ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.

[Τὴν δὲ φωνὴν αὐτοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν
λέγει] εἰκότως. Κοινὴ γὰρ ἡ φωνὴ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ
Πνεύματος· οὐ ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας τῶν πιστῶν
ζῶντος ὑδάτος ἔρρευσαν, καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν
διαπύσιον ἤχησαν. Ἀστέρας δὲ ἑπτὰ, παρακατιῶν
τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν φησιν ἀγγέλους. Ῥομφαίαν
δὲ δίστομον, τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν φησιν
ἀπόφασιν, τὴν τομωτέραν ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν
δίστομον· ἢ καὶ [τὴν] περιτέμνουσαν μάχαιραν τοῦ
Πνεύματος, τὸν ἐντὸς ἡμῶν ἀνθρώπων. Τὸ δὲ πρόσ-
ωπον αὐτοῦ φαίνειν ὡς ἥλιον, οὐκ αἰσθητὴν τὴν
αἴγλην, ἀλλὰ νοητὴν, δῆλον. Ἡλιος γὰρ ἐστὶ δι-
καιοσύνης, τῇ οἰκείᾳ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ καταυ-
γάζων· οὐ καθὼς ὁ αἰσθητὸς ἥλιος, ἅτε κτίσμα,
θεοσδότῳ [δὲ] δυνάμει καὶ θεῷ προστάγματι.

non ita autem sol ille qui obtutibus nostris quotidie
quam a Deo accepit, lucem spargit, illiusque adeo jussu munus suum obit.

Καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐ-
τοῦ ὡς νεκρός· καὶ ἐπέθηκε τὴν δεξιάν αὐτοῦ χεῖρα
ἐπ' ἐμέ, λέγων· Μὴ φοβοῦ· ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ
ἔσχατος· καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμενος νεκρός· καὶ ἰδοὺ
ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. [Ἀμήν.]
Καὶ ἔχω τὰς κλεῖδας τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ᾗδου.

Ταυτὸν δὲ πεπονθῶτα τὸν ἀπόστολον Ἰησοῦ τῷ
τοῦ Ναυῆ καὶ Δανιήλ, διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπί-
νης φύσεως, ἀνέβρωσεν ὁ Χριστὸς, φήσας αὐτῷ· Μὴ
φοβοῦ· οὐ γὰρ θανατῶσαί σε παραγέγονα· ὅσαγε
ἀναρχὸς ὢν καὶ ἀτελεύτητος, δι' ὑμᾶς νεκρὸς γέ-
γονα· [καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ᾗδου,
ἦτοι τοῦ ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ θανάτου.]

que et inferni claves, hoc est, absolutam in animæ

A est. Atque in ejus rei argumentum canis capillis
opertus cernitur. Oculi autem ejus ignitæ flammæ
illustrant et recreant, homines tamen profanos et

I, 15. Et pedes ejus similes aurichalco, sicut in
camino ardenti.

Per pedes Nazianzenus Christi secundum carnem
œconomiam significatam existimat; siquidem sa-
crosancta caro, divinitati illius pedum loco quo-
dammodo exstitit. Nam et per illam ad nos venit,
et nostram rursus salutem per eandem patravit.
Sunt autem pedes isti similes *chalcolibano*, id est
thuri masculino; hoc enim incensum, gratissimum
odorem spargere solet. Quod si voces, unde nomen
hoc conflatur, seorsum interpreteris, per æs hu-
mana Christi natura, per thus autem divina ejus-
dem substantia denotatur: per utrumque vero et
fidei fragrantia, et inconfusa naturarum inter se
unio atque conjunctio. Aut per æs suavis prædica-
tionis sonus significatur; per thus autem gentium
ad fidem conversio; ad quam Sponsa in Canticis
dici possunt, ut qui solida Ecclesiæ sint fundamenta,
egregie probati et examinati.

I, 15, 16. Et vox illius tanquam vox aquarum
multarum: et habebat in dextra sua stellas septem;
et de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat:
et facies ejus, sicut sol lucet in virtute sua.

Haud injuria vox illius aquarum multitudini as-
similatur. Nam una eademque illius et spiritus vox
est. Ast spiritus vi sit ut aquæ vivæ torrentes e
fidelium ventre fluant, clareque per terrarum or-
bem personent. Porro autem quos hic *stellas*, illos
paulo post septem *Ecclesiarum angelos* appellat. Per
gladium autem *utrimque acutum* condemnationis
sententia, quam contra impios fulminabit, insinua-
tur. Ea enim quovis ancipiti gladio penetrabilior
erit; aut certe de gladio Spiritus, quo interior
homo circumciditur, est hic sermo. Quod vero *fa-
cies ejus instar solis lucida* dicatur, id non ad sen-
silem aliquam lucem vel splendorem, sed ad men-
tis illustrationem referri debet. Quandoquidem *sol*
justitiæ vi propria et potestate lucet et illumina;
objicitur. Is enim tanquam res creata virtute

I, 17, 18. Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes
ejus tanquam mortuus. Et posuit dexteram suam
super me, dicens; Noli timere: ego sum primus et
novissimus; et vivus, et fui mortuus; et ecce sum
vivens in sæcula sæculorum, et habeo claves mortis
et inferni.

Idem passus est apostolus quod Josue filius
Nave, et propheta Daniel: quem proinde Christus
ob naturæ imbecillitatem corroboravit, talique ora-
tione compellavit: *Nihil metuas*: neque enim ob
id huc veni, ut morti te dedam. Etenim cum prin-
cipii finisque expers essem, mortem hominum
causa ultro subire non dubitavi. Quin mortis quo-
que et corporis mortem, potestatem habeo.

1, 19, 20. *Scribe ergo quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ oportet fieri post hæc. Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea; et septem candelabra aurea. Septem stellæ, angeli sunt septem Ecclesiarum: et candelabra septem, quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.*

Quandoquidem lux vera est Christus: sit ut copiosiore luce ab eo illustrati, *lucernæ* appellentur, quasi præsentis vitæ noctem jam exuti. *Lucernæ* rursum haud inconcinne vocantur *Ecclesiæ*; ut quæ stellas ejusmodi intra se foveant, quæ vitæ verbum juxta Apostoli sententiam obtinent. *Auræ* autem eadem *lucernæ* et ipsa etiam *candelabra* dicuntur, ad innuendam singularem illorum excellentiam, eximiamque fidei, quæ in ipsis viget, sinceritatem. Singulis porro, ut Dominus alicubi insinuat, et Gregorius Theologus, dum præsens hoc caput edisserit, confirmat, angelus custos præpositus est. Hos autem *angelos custodes* ob naturæ tropo quodam *stellarum* voce denominat.

CAPUT. III.

Ad Ephesinæ Ecclesiæ angelum destinata.

II, 1. *Et angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua; qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum.*

Per angelum Ecclesiam perinde fere affatur, atque si quis per pædagogum verba ad illum faciat qui litteris primum imbuitur. Solent namque præceptores, quæ discipulorum sunt, in se nonnunquam transferre, sive ea errata fuerint, sive præclara quoque facinora. Nituntur enim hi discipulos quoad ejus fieri potest, similes sibi reddere. Probabile fit autem per *septem stellas septemve angelos*, quos Irenæus et Epiphanius intelligentium cœlorum nomine alicubi exprimunt, totius universi gubernationem, quæ in dextera Christi, sicut omnes quoque terræ fines, sita est, hoc loco significari. Siquidem is est qui juxta promissionem suam in medio Ecclesiarum ambulat, mundumque per sanctos angelos administrat.

II, 2-5. *Scio opera tua et laborem, et patientiam tuam; et quia non potes sustinere malos, et tentasti eos qui dicunt se apostolos esse, et non sunt, et invenisti eos mendaces: et patientiam habes, et sustinisti propter nomen meum, et non defecisti. Sed habeo adversum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque unde excideris, et uge pœnitentiam, et prima opera fac.*

Ephesiorum Ecclesiam de duobus tribusve summam commendat; de uno autem incusat, idque in medio collocat. Etenim tolerantiam laboremque et molestiam quam pro fide susceperat; tum odium quoque, quo improborum scelera et imposturas persequabatur, laudat. Laudat æque quod non omni spiritui fidem habeat; verum in eos qui

Γράψον οὖν ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσὶ, καὶ ἃ μέλλει γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Τὸ μυστήριον τῶν ἐπὶ ἀστέρων ὧν εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἐπὶ λυχνίας τὰς χρυσοῦς· οἱ ἐπὶ ἀστέρας, ἄγγελοι τῶν ἐπὶ Ἐκκλησιῶν εἰσὶ· καὶ αἱ ἐπὶ λυχναίαι ἃς εἶδες, ἐπὶ Ἐκκλησίαι εἰσὶν.

Ἐπειδὴ δὲ φῶς ἀληθινὸν ὁ Χριστὸς, τοῦτου χάριν λύχνοι, οἱ τὸν αὐτοῦ πλουτοῦντες φωτισμὸν, ὡς τὴν νύκτα τοῦ παρόντος βίου καταλάμποντες. Λυχναίαι δὲ εἰκότως αἱ Ἐκκλησίαι ὀνομάζονται, ὡς τοὺς φωστῆρας ἔχουσαι, τοὺς λόγον ζωῆς ἐπέχοντας, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Χρυσοὶ δὲ οἱ τε λύχνοι καὶ αἱ λυχναίαι, διὰ τὴν τίμιον καὶ ἀκίβδηλον τῆς ἐν αὐτοῖς πίστεως. Τοῦτων δὲ ἕκαστη ἄγγελος φύλαξ ἐφέστηκε, καθὼς φησὶν ὁ Κύριος· καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος [οὕτω] τὸ παρὸν νενόηκε κεφάλαιον· οὗς τροπικῶς ἀστέρας διὰ τὸ φωτεινὸν καὶ καθαρὸν τῆς φύσεως ὠνόμασε.

claritatem, vitæque sanctitatem et castimoniam,

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Τὰ γεγραμμένα πρὸς τὸν τῆς Ἐφesiῶν Ἐκκλησίας ἄγγελον.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἐπὶ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἐπὶ λυχνιῶν τῶν χρυσοῦν.

Διὰ τοῦ ἀγγέλου τῇ Ἐκκλησίᾳ διαλέγεται, ὡσπερ ἄν τις διὰ παιδαγωγῶ τῷ παιδαγωγουμένῳ. Οἰκειοῦσθαι γὰρ ὁ διδάσκαλος τὰ τοῦ μαθητοῦ πέφυκεν, εἴτε ἐγκλήματα, εἴτε κατορθώματα, ἅτε σπεύδων ἐξομοιοῦν ἐαυτῷ τὸν διδασκόμενον. Εἰκότως δὲ διὰ τῶν ἐπὶ ἀστέρων, ἡγουν [τῶν] ἀγγέλων, τῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις Εἰρηναίῳ καὶ Ἐπιφανίῳ τοῖς μακαρίοις, ἐπὶ οὐρανοῖς, λογικῶν τάξεων δηλοῦσθαι τὴν διακόσμησιν, ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ Χριστοῦ κειμένην· ἐν ἧ καὶ τὰ τῆς γῆς πέρατα· τοῦ καὶ ἐν μέσῳ τῶν Ἐκκλησιῶν περιπατοῦντος, κατὰ τὴν οἰκίαν ὑπόσχεσιν.

medio Ecclesiarum ambulat, mundumque per sanctos

Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονὴν σου· καὶ ὅτι οὐ δύνη βαστάσαι κακοὺς· καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας [ἑαυτοὺς] ἀποστόλους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶ· καὶ εὔρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ἐβάστασας· καὶ ὑπομονὴν ἔχεις διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ [οὐ] κεκοπίακας. Ἄλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. Μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον.

Ἐν δυτὶ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἀποδεχόμενος, ἐν ἐν ταύτῃ καταμέμφεται· ἢ καὶ μέσον τέθεικεν, τὰ κατορθώματα θεῖς ἐκατέρωθεν· τὸν μὲν κόπον καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς πίστεως ὑπομονὴν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς κακοὺς αὐτῆς ἀλλοτριῶτιν ἐπήνεσεν· ὅτι τε μὴ παντὶ πιστεύσασα Πνεύματι, ἐπείρασε τοὺς ψευδο-ἀποστόλους· καὶ γνοῦσα ψευδεῖς αὐτοὺς, ἀπεπέμ-

ψατο· πρὸς δὲ τούτῳ, ὅτι καὶ τὰ ἔργα τῶν αἰσχρ-
ουργῶν Νικολαϊτῶν μεμίσηκεν. Ἐπεμέμψατο δὲ,
ὅτι τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην καὶ εὐποιάν
ἐχλίανε· πρὸς ἣν αὐτὴν [πάλιν] διὰ τῶν ἐξῆς ἀν-
εκαλέσατο· δι' ὧν φησι· *Τὰ πρῶτα ἔργα ποιήσον.*
remissius, quam par erat, exerceret, id vitio vertit :
huc namque pertinet comminatio quam mox subjungit, et verba illa : *Age pœnitentiam, et prima
opera facito.*

Εἰ δὲ μὴ, ἔρχομαι σοι ταχὺ, καὶ κινήσω τὴν
λυχνίαν σου [ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς], ἐὰν μὴ με-
τανοήσης. Ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα
τῶν Νικολαϊτῶν, ἃ καὶ γὼ μισῶ.

Κίνησις [δὲ τῆς λυχνίας, ἦτοι τῆς] Ἐκκλησίας
ἐστίν, ἢ τῆς θείας χάριτος γύμνωσις· δι' ἧς [γυ-
μνώσεως] ἐν σάλῳ καὶ κλύδωνι ὑπὸ τῶν τῆς πονη-
ρίας πνευμάτων καὶ τῶν ὑπουργούντων αὐτοῖς πο-
νηρῶν ἀνθρώπων καθίσταται. Τινὲς δὲ τὴν τῆς
λυχνίας κίνησιν, τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Ἐφέσου θρό-
νον, ὡς ἐν τῇ βασιλίδι μετατεθέντα, ἐνόησαν. Τὰ δὲ
ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ὅπως εἰσὶ τῷ Θεῷ μισητὰ,
ἐντυχόν τι; τῇ βδελυρᾷ αὐτῶν αἰρέσει, γινώσεται.
obscena Deoque exosa Nicolaitarum fuerint opera,
hæresi dudum ante editi, meridiana luce clarius ostendunt.

Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει
ταῖς Ἐκκλησίαις· Τῷ νικῶντι, δώσω αὐτῷ φα-
γεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὃ ἐστίν ἐν μέσῳ
τοῦ παραδείσου τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω. — Σαρκικὸν μὲν οὖς πᾶς
ἄνθρωπος, πνευματικὸν δὲ ὁ πνευματικὸς μόνος
κέκτηται· ὅπερ καὶ τῷ Ἰσαΐα προστέθειται. Τῷ
δὲ τοιούτῳ νικῶντι τὸν πρὸς τοὺς δαίμονας πόλεμον,
δώσειν ἐπαγγέλλεται φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς·
τουτέστι μετασχεῖν τῶν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀγα-
θῶν. Περιφραστικῶς γὰρ διὰ τοῦ ξύλου δηλοῦται ἡ
ζωὴ ἢ αἰώνιος· ὧν ἐκάτερον ὁ Χριστὸς ἐστίν, ὡς
φησιν ὁ Σολομῶν, καὶ ὁ παρὼν ἀπόστολος ἐτέρωθι·
ὁ μὲν, περὶ τῆς Σοφίας λέγων· *Ξύλον ζωῆς ἐστίν*·
ὁ δὲ, ὡσαύτως περὶ τοῦ Χριστοῦ· *Αὐτός ἐστίν ὁ
ἀληθινὸς Θεός, καὶ ἡ ζωὴ ἢ αἰώνιος.* Εἰ τοίνυν ἐκεί-
νων τυχεῖν ἐφιέμεθα, τὴν κατὰ τῶν παθῶν νίκην [πα-
ρακαλῶ] κατορθώσωμεν. Τοῖς γὰρ πόνοις αἱ ἀμοιβαὶ
πάντως ἔφονται· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυ-
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα
καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα [νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ] εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.
res sua mercede nunquam frustrabuntur. Ipsi una
sæculorum. Amen.

ΚΕΦΑΛ. Δ'. ΛΟΓΟΣ Β'.

Τὰ δηλωθέντα τῷ τῆς Σμυρναίων Ἐκκλησίας
ἀγγέλῳ.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σμύρνῃ Ἐκκλησίας
γράψον· *Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς
ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἐζήσεν.*

Πρῶτος [ἐστίν] ὡς Θεός· ἔσχατος, ὡς ἄνθρω-
πος ἐπ' ἔσχατων τῶν καιρῶν γεγονώς, καὶ διὰ τῆς

A pro apostolis se venditabant, diligenter inquirat,
falsosque compertos prudenter repudiet. Laudat
tandem quod impura Nicolaitarum opera aversetur
palamque detestetur. At vero quod primam dile-
ctionem, solitamque erga egenos beneficentiam
ad quam proinde illam denuo revocare contendit :
Age pœnitentiam, et prima
opera facito.

II, 5, 6. *Sin autem, veniam tibi cito, et mo-
vebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœniten-
tiam egeris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nico-
laitarum; quæ et ego odi.*

*Ecclesiam loco moveri haud incommode asseritur,
cum divina gratia denudatur : siquidem uno hoc
gratiæ præsidio destituta, per nequitiae spiritus
hominisque sceleratos, efficacia eorundem spi-
rituum organa et ministros, in scælos fluctus et
tempestates facile conjicitur. Sunt nihilominus qui
per candelabri motionem sedis pontificiæ, quæ in
Ephesina civitate quondam exstabat, in regiam ci-
vitatem translationem intelligant. Cæterum quam
illud diversi commentarii de execrabili illorum*

II, 7. *Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis : Vincenti dabo edere de ligno vitæ,
quod est in paradiso Dei mei.*

*Aurem corpoream nullus non mortalium sorti-
tur; spiritalem autem, spiritalis tantum : ejus-
modi auris prophetæ Isaïæ obtigit. Homini itaque
ex prælio quod contra demones geritur, victoriam
referenti, esca de ligno vitæ decerpta promittitur ;
nempe æternorum bonorum communicatio, siqui-
dem per æternæ vitæ lignum ejusmodi bona desi-
gnari solent. Utrumque autem, ut Salomon insinuat,
et præsens evangelista alicubi diserte affirmat, est
Christus. Ille enim de sapientia verba faciens, iis
qui apprehendunt illam, instar ligni vitæ esse pro-
nuntiat ; Joannes autem de Christo in hunc mo-
dum scribit : *Hic est verus Deus, et vita æterna**. Si
igitur æterna illa bona consequi desideramus, con-
tra animi perturbationes carnisque voluptates acre
certamen ineamus, victoriaque potiri enixe con-
tendamus, quandoquidem per Domini [nostri Jesu
Christi gratiam atque clementiam istiusmodi labo-
res sua mercede nunquam frustrabuntur. Ipsi una
cum Patre et Spiritu sancto sit gloria in sæcula
sæculorum. Amen.*

CAPUT IV. SERMO II.

Cujusmodi Smyrnensis Ecclesiæ angelo sint indicata.

II, 9. **10** *Et angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe : Hæc
dicit primus et novissimus, qui fuit mortuus, et vivit.*

Idem Christus est primus et novissimus : primus
quidem, ut Deus ; novissimus autem, ut homo ;

* I Joan. v, 20.

utpote novissimis hisce temporibus natus, qui sua etiam post triduanam mortem resurrectione certum ad vitam æternam aditum nobis aperuit.

II, 9. *Scio tribulationem tuam et paupertatem tuam; sed dives es.*

Novi, inquit, afflictionem et paupertatem, quam in rebus quæ ad carnis sensum faciunt, pateris: nam et flagellis mei causa ab infidelibus cæsa, et ab omnibus facultatibus exuta es: interim spiritualibus opibus affluis, utpote thesaurum absconditum in pectoris agro defossam asservans.

II, 9. *Et blasphemaris ab his qui se dicunt Judæos esse, et non sunt; sed sunt synagoga Satanæ.*

Repetere hoc loco oportet verbum, novi, quod præcessit, ad hæc omnia commune: sensus enim est: Novi opera tua, et novi eorum quoque blasphemiam, qui id non sunt quod se esse falso asserunt: nam cum Judæos se esse jactent, re ipsa synagoga sunt Satanæ. Neque enim, qui in ipso manifesto Judæus est, ille statim pro germano Judæo habendus est; sed qui in occulto ejusmodi est. Judas namque, si interpreteris, confessionem et resipiscentiam sonat, qua illi destituuntur.

II, 10. *Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini; et habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem; et dabo tibi coronam vitæ.*

Ne metuatis, inquit, afflictionem quam Judæi, Deo infesti, per flagella et tentationes vobis sunt illaturi. Neque enim diu duratura sunt illa; sed decem tantum dierum intervallo, hoc est, brevissimo temporis spatio. Quin ipsa etiam mors, quod temporis quasi puncto incorruptam vitæ coronam largiatur, omnino contemnenda videtur.

II, 11. *Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur a morte secunda.*

Qui, inquit, spiritali auditu præditus, pravas diaboli suggestiones devicerit, etsi primam mortem, quæ tantum in carnem cadit, subierit, attamen a secunda, quæ in gehennam mittit, non offendetur.

CAPUT V.

Cujusmodi Pergamensis Ecclesiæ angelo fuerint significata.

II, 12. *Et angelo Pergami Ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui habet romphæam utraque parte acutam: Scio opera tua, et ubi habitas, ubi sedes est Satanæ.*

Idololatriæ dedita erat civitas, ad quam Evangelista hæc scribit. Interim fideles qui in illa degebant, propter tolerantiam quam in tentationibus ostenderant, commendat. Porro autem per *gladium ancipitem*, aut Evangelii doctrinam, credentium corda circumcidentem, fidelesque ab infidelibus secernentem, insinuat; aut peremptoriam Judicis contra impios sententiam.

II, 13. *Et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus*

Α τριημέρου νεκρώσεως ἀνοίξας ἡμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.

Οἶδά σου τὰ ἔργα, καὶ τὴν θλίψιν, καὶ τὴν πτωχείαν· ἀλλὰ πλούσιος εἶ.

Θλίψιν δὲ καὶ πτωχείαν, ἐν τοῖς σαρκικοῖς, φησὶ, ἦν ὑπομένεις δι' ἐμὲ μαστιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀπίστων, καὶ τῶν ὑπαρχόντων στερούμενος· πλούσιος δ' ἐν τοῖς πνευματικοῖς εἶ, ἔχων τὸν θησαυρὸν κεκρυμμένον ἐν τῷ ἀγρῷ τῆς καρδίας σου.

Καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοῦς, καὶ οὐκ εἶσιν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ.

Κατὰ κοινοῦ δὲ τὸ, Οἶδα. Καὶ τὴν βλασφημίαν τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ, φησὶν, ἐπίσταμαι, οὐκ εἶσιν δ' λέγονται· οὐ γὰρ [ὁ] ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖος, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ· Ἰούδας γὰρ ἐστὶν ἐξομολόγησις [καὶ μετάνοια].

Κατὰ κοινοῦ δὲ τὸ, Οἶδα. Καὶ τὴν βλασφημίαν τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ, φησὶν, ἐπίσταμαι, οὐκ εἶσιν δ' λέγονται· οὐ γὰρ [ὁ] ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖος, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ· Ἰούδας γὰρ ἐστὶν ἐξομολόγησις [καὶ μετάνοια].

Μὴ φοβοῦ ἃ μέλλεις παθεῖν. Ἴδου [δὴ] μέλλει βαλεῖν ἐξ ὑμῶν ὁ διάβολος εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε· καὶ ἔξετε θλίψιν ἡμερῶν δέκα. Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου· καὶ δώσω σοὶ τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

Μὴ φοβεῖσθαι δὲ φησὶ τὴν ἐκ τῶν θεομάχων διὰ μαστίγων καὶ πειρασμῶν θλίψιν. Δεκαήμερος γὰρ αὕτη, καὶ οὐ μακρόβιος· διὸ καὶ καταφρονητέος ὁ θάνατος, ὡς ἐν ὀλίγῳ προξενῶν στέφανον ζωῆς ἀμάρταντον.

Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις· Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῆ ἔκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου.

Ὁ πνευματικῶς δὲ, φησὶν, ἀκούων καὶ νικῶν τὰς διαβολικὰς ὑποσποράς, εἰ καὶ τὸν πρῶτον διὰ σαρκὸς ὑποστῆ θάνατον, ὑπὸ τοῦ δευτέρου τῆς γεέννης οὐ καταδικασθήσεται.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Τὰ δηλωθέντα τῷ τῆς ἐν Περγάμῳ Ἐκκλησίας ἀγγέλῳ.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ρομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν· Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ.

Κατείδωλος ἦν αὕτη ἡ πόλις, πρὸς ἣν ταῦτα φησὶ, τοὺς ἐν αὐτῇ πιστοὺς δι' ὑπομονὴν πειρασμῶν ἀποδεχόμενος. Ῥομφαίαν δὲ δίστομον, ἢ τὸν εἰαγγελικὸν λόγον φησὶ, τὸν τὴν καρδίαν περιτέμνοντα, καὶ τοὺς πιστοὺς ἐκ τῶν ἀπίστων μερίζοντα· ἢ τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἀπότομον ἀπόφασιν.

Καὶ κρατεῖς τὸ δοξά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀρτίας δ

μάρτυς μου ὁ πιστὸς, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ἅ

fidelis, qui occisus est apud vos, ubi Satanas habitat.

Ἀντίπας δέ [τις] τοῦνομα, μάρτυς ἐν Περγάμῳ γέγονεν ἀνδρείοτατος, οὐπερ ἀνέγνω τὸ μαρτύριον· οὐ νῦν ὁ εὐαγγελιστὴς πρὸς ἐνδειξιν τῆς τε ἐκείνων ὑπομονῆς, τῆς τε τῶν πεπλανημένων ἐμότητος ἐμνημόνευσεν.

II Quidam Antipas nomine, fortissimus constantissimusque Christi martyr exstitit Pergami, cujus ego martyrium olim legi. Facit autem Evangelista peculiarem illius hoc loco mentionem, tum quo fidelium civitatis illius virtus atque constantia plana fiat, tum etiam quo seductorum ejusdem immanitatem ob oculos nobis ponat.

Ἄλλὰ ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδασχὴν Βαλαάμ· ὃς ἐδίδασκεν ἐν τῷ Βαλαάμ τὸν Βαλάκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, [καὶ] φαρσεῖν εἰδωλόθητα καὶ πορνεῦσαι· οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδασχὴν τῶν Νικολαϊτῶν [ἐμολως]. ἦν μισῶ.

II, 14, 15. Sed habeo adversus te pauca : quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari : ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum, quam odi.

Δύο δὲ χαλεπά, ὡς ἔοικεν, ἡ πόλις αὕτη ἐκέκτητο·

B

[τὸ] τοὺς μὲν πλείονας Ἕλληνας [εἶναι ἐν αὐτῇ]· ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν πιστῶν ὀνομασμένων, τοὺς αἰσχροποιούς Νικολαίτας ὑποπαρέντας τῷ σίτῳ πονηρὰ ζιζάνια. Διὸ καὶ τοῦ Βαλαάμ ἐμνημόνευσε, φάσας· Ὅς ἐδίδασκεν ἐν τῷ Βαλαάμ τὸν Βαλάκ. Δηλοῖ δὲ διὰ τούτων τὸν νοσητὸν Βαλαάμ τὸν διάβολον ἐν τῷ αἰσθητῷ, τὸν Βαλάκ διδάξαι τὸ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν σκάνδαλον, πορνείαν καὶ εἰδωλολατρίαν. Τῇ γὰρ ἐκείνης ἡδονῇ εἰς ταύτην τῷ Βεελφεγὼρ τελεσθέντες κατεκυλίσθησαν.

Duobus, ut videtur, hæc civitas flagitiis obstricta tenebatur, iisque minime vulgaribus. Nam et multos adhuc paganos intra se fovebat : et inter eos qui Christiano nomine censebantur, permulti impuro Nicolaismo contaminati, et inter loci illius orthodoxos, perinde fere atque lolium inter triticum solet, intersiti comperiebantur. Atque ea de causa Balaami, qui populum Israeliticum callide in errorem induxerat, mentionem facit. Cæterum per externum et sensilem hunc Balaamum qui Israeli per Balacum insidias struxerat (siquidem carnis enim voluptate deliniti, eo delapsi sunt, ut idolo Beelphegor publice immolarent), insinuat Balaam mysticus, nempe diabolus et Satanas.

per scortationem illexit illum ad idololatricam :

carnis enim voluptate deliniti, eo delapsi sunt, ut idolo Beelphegor publice immolarent), insinuat Balaam mysticus, nempe diabolus et Satanas.

Μετανόησον οὖν· εἰ δὲ μὴ, ἔρχομαι σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ

C *veniam tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei.*

στόματός μου. Ἐν τῇ ἀπειλῇ δὲ ἡ φιλανθρωπία. Οὐ γὰρ, Μετὰ σοῦ, φησὶν, ἀλλὰ, μετ' ἐκείνων πολεμήσω, τῶν νοσοῦντων ἀνίατα.

II, 16. Similiter pœnitentiam age : si quo minus, veniam tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei.

En, ut inter minas clementiæ quoque et benignitatis non obliviscatur : neque enim ait, *Pugnabo adversum te* ; sed ait : *Pugnabo contra illos*, nempe obscenos Nicolaitas, qui insanabili morbo laborant.

Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις· Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαρσεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου· καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

II, 17. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis : *Vincenti dabo manna absconditum ; et dabo illi calculum candidum et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.*

Μάννα δὲ κεκρυμμένον, ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ οὐράνιος, οὐρανόθεν δι' ἡμᾶς κατελθὼν, καὶ βρώσιμος γενόμενος· τροπικῶς δὲ καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, μάννα λέγεται, ἅτε οὐρανόθεν κατερχόμενα, ὅθεν καὶ ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ. Τούτων, φησὶν, οἱ νικῶντες τὸν διάβολον τεύχονται. Λήφονται δὲ καὶ ψῆφον λευκὴν, τουτέστι [καθαρῶς] νικῶσαν, τῆς δεξιᾶς μοίρας ἀξιούμενοι· καὶ ὄνομα καινὸν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς ἀγνοούμενον· ὁφθαλμὸς γὰρ οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ νοῦς οὐ κατέλαβε τὰ ἀγαθὰ τὰ μέλλοντα, καὶ τὸ καινὸν ὄνομα, ὅ οἱ ἅγιοι κληρονομήσουσι.

Manna absconditum est cœlestis vitæ panis, qui, nostra causa e cœlo delapsus, ad manducandum apprime est idoneus. Quin bona illa quæ in altero sæculo sanctis reposita sunt, manna quoque appellantur ; ut quæ et cœlitus veniant, et in cœlo tantum, quod alio nomine superna Jerusalem vocatur, plene obtingant. Horum autem honorum tuta possessione illi demum potientur, qui diabolum et mundum vicerunt. Accepturi iidem quoque sunt candidum victoremque calculum : utpote qui, ut ad Judicis dexteram collocentur, digni

habebuntur. Accipient tandem una cum calculo nomen novum, præsentique huic vitæ prorsus incognitum. Oculus enim non vidit, nec auris audivit, neque mens humana comprehendit, quæ quantaque in futuro ævo præparata sunt justis ; sicut nec nomen quoque illud novum, quod iidem illi pacate possidebunt.

nomen novum, præsentique huic vitæ prorsus incognitum. Oculus enim non vidit, nec auris audivit, neque mens humana comprehendit,

quæ quantaque in futuro ævo præparata sunt justis ; sicut nec nomen quoque illud novum, quod

iidem illi pacate possidebunt.

CAPUT VI.

A

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Cujusmodi Thyatirensis Ecclesiæ angelo significata sint.

II, 18. *Et angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe : Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, et pedes ejus similes aurichalco.*

Igneam oculorum speciem utrumque præ se ferre dictum est ante, splendorem nimirum et ardorem; et hunc quidem significare supplicia in impios et peccatores constituta; illum vero, lucem, quia justis et sanctis perfunduntur. Per pedes autem et chalcolibanum **12** denotari Christi humanitatem, ejusdemque in his qui salvi sunt, veluti spiritalis cujusdam unguenti fragrantiam; nec non individuum illam et inconfusam planeque admirabilem divinæ humanæque naturæ inter se unionem: ea enim tanquam divini Spiritus igne conflata, miroque modo coagmentata, humanis rationibus comprehendi omnino non potest.

II, 19, 20. *Novi opera tua, et fidem et charitatem tuam; et ministerium et patientiam tuam, et opera tua novissima plura prioribus. Sed habeo adversum te pauca, quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetam, docere, et seducere servos meos, scortari et manducare de idolothytis.*

Etsi, inquit, vestram in fide constantiam, vestramque circa egenorum et pauperum ministerium charitatem, et vestram denique patientiam commendo acceptaque habeo, attamen hoc nomine jure vos reprehendo, quod Nicolaitarum hæresin, quæ propter impiam impuramque lasciviam Jezabel per tropum hoc loco appellatur, palam obtinere permittitis, hætenusque permiseritis. Hæc enim res servis meis, ob ingenii ruditatem mentisque simplicitatem, magnam offensionis occasionem offert; imo vero ad earum rerum usum quæ idolis immolata fuerant, a quo pulchre jam ante ablactati videbantur, proinde Jezabel quamprimum compescere osque

ritu agitata, prophetidem sese jactare non dubitat. II, 21-23. *Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret, et non vult pœnitere a fornicatione sua. Ecce ego mitto eam in lectum; et qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint; et filios ejus interficiam in morte.*

Quia, inquit, maligna illa hæresis tempore, quod ad agendam pœnitentiam commodum nata erat, bene uti non voluit, *Ecce dejiciam illam in ægritudinem et mortem.* In tropo perstans, nefariam illam Nicolaitarum pestem, propter versipellem hæreticorum versutiam, mulieri adulteræ comparat. Comminatur vero non illam tantum in ægritudinem et mortem se dejecturum, nisi resipuerit; verum cæteros quoque omnes, qui, Deo per mysticam scortationem deserto, cum illa sese contaminaverint, nisi tamen per veram pœnitentiam ad ipsum se denuo converterint.

II, 23-25. *Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes et corda, et dabo unicuique vestrum*

Τὰ δηλωθέντα τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις Ἐκκλησίας.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολίθινῳ.

Εἰρηται τὸ τῶν ὀφθαλμῶν πυρῶδες, τὸ φωτιστικὸν τῶν δικαίων, καὶ τὸ καυστικὸν δηλοῦν τῶν ἀμαρτωλῶν· τοὺς δὲ πόδας καὶ τὸν χαλκολίθινον σημαίνει τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς σωζομένοις εὐωδίαν τοῦ νοητοῦ μύρου, καὶ τὴν ἀτμητὸν καὶ ἀσύγχυτον ἔνωσιν θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος· αὕτη γὰρ ὡς πεπυρακτωμένη τῷ θεῷ Πνεύματι, τοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς ἐστὶν ἀψηλάφητος.

divinæ humanæque naturæ inter se unionem: ea enim tanquam divini Spiritus igne conflata, miroque modo coagmentata, humanis rationibus

Οἶδά σου τὰ ἔργα, καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν διακονίαν, [καὶ τὴν ὑπακοήν σου,] καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου τὰ ἔσχατα κλειότερα τῶν πρώτων· ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ [ὀλίγα], ὅτι ἀφήκας τὴν γυναῖκά σου Ἰεζάβελ, ἣ λέγει ἐαυτὴν προφήτιν, καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα.

Οἶδά σου τὰ ἔργα. — Εἰ γὰρ καὶ διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πρὸς τοὺς δεομένους διακονίαν, τὸ εὐλαβὲς ὁμῶν καὶ ὑπομονητικὸν ἀποδέχομαι, ἀλλὰ δικαίως ὑμῖν ἐπιμέμφομαι, ὅτι τὴν τῶν Νικολαϊτῶν αἵρεσιν, τὴν τροπικῶς ὀνομασμένην Ἰεζάβελ, διὰ τὴν δυσσέβειαν καὶ ἀσελγείαν, ἀφήκατε παρῆρσιάζεσθαι, ὥστε τοῖς δούλοις μου, δι' ἀπλότητα γνώμης, παρῆρσιάζετε σκάνδαλον, καὶ ἔλκειν αὐτοὺς [καὶ] εἰς εἰδωλόθυτα, οἷς καλῶς ἀπετάξαντο. Ταύτην οὖν ἐπιστομίζετε ὀφείλετε· ὅτι καὶ προφήτις εἶναι ὑποκρίνεται, ὑπὸ πονηροῦ ἐνεργουμένη πνεύματος.

denuo attraxit, et quotidie adhuc pertrahit. Hanc ejusdem obstruere debetis: siquidem maligno spi-

Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ· καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. Ἴδου, βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην· καὶ τοὺς μοιχεύοντάς μετ' αὐτῆς εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν· καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ.

Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον· ἡ δὲ πονηρὰ [φησὶν] αὐτῶν αἵρεσις, καιρὸν λαβοῦσα εἰς μετάνοιαν, καλῶς τούτῳ οὐκ ἐχρήσατο. Ἴδου, βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην. Τῇ τροπῇ ἐνέμεινε, καὶ μοιχαλίδι τὴν συστροφὴν τῶν αἰρετικῶν παρεικάσας, ἀπειλεῖ ταύτην τε ἀσθενεῖα καὶ θανάτῳ περιβαλεῖν, καὶ τοὺς αὐτῇ συμφθειρομένους καὶ [ἐκ Θεοῦ] πορνεύοντας, εἰ μὴ διὰ μετανόιας πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωσιν.

Καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευρῶν νεφροὺς καὶ καρδίας· καὶ δώσω

ὑμῖν ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. Ὑμῖν δὲ λέγω A
τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσι
τὴν διδαχὴν ταύτην, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ
βάθη τοῦ Σατανᾶ, ὡς λέγουσιν· Οὐ βάλλω ἐφ'
ὑμᾶς ἄλλο βάρος πλὴν ὃ ἔχετε· κρατήσατε
ἄχρις οὗ ἂν ἦξω.

[Ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην.]—Ταῦτα
μὲν πρὸς τοὺς ἠπατημένους αἰρετικούς καὶ ἀπατῶν-
τας ἑτέρους· πρὸς δὲ τοὺς ἀπλουστέρους φησὶν· Ἐπί-
περ πρὸς τοὺς οὕτω πονηροὺς καὶ εὐρεσιλόγους ἀντι-
έχειν δι' ἀπλότητα τρόπων οὐ δύνασθε, ἅτε τὰ βάθη
τοῦ Σατανᾶ μὴ ἐγνωκότες, ὡς λέγετε· οὐ ζητῶ παρ'
ὑμῶν τὴν διὰ λόγου μάχην, ἀλλὰ τὴν φυλακὴν τῆς
διδαχῆς ἣν παρελάβετε· ἄχρις ἂν ἐντεῦθεν ὑμᾶς
προσλήψωμαι.

Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα B
μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν· καὶ
ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· ὡς τὰ σκεῦη
τὰ κεραμικὰ συντριβήσεται· ὡς καὶ γὰρ εἶληφα
παρὰ τοῦ Πατρὸς μου.

Δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν. — Τῷ ποιῶντι, φησὶ,
τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπάνω πέντε ἢ
δέκα πόλεων, ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εἴρηται. Ἡ διὰ
τούτου καὶ τὴν τῶν ἀπίστων κρίσιν αἰνίττεται· δι'
ἧς οἱ πεπλανημένοι, ὡς ἐν ῥάβδῳ ποιμαινόμενοι,
συντριβήσονται, ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς τῷ Χριστῷ πι-
στευσάντων κρινόμενοι· καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· Ἄν-
δρες Νινευῖται ἀναστήσονται, καὶ κατακρινοῦσι
τὴν γενεάν ταύτην. Τὸ δὲ, Ὡς καὶ γὰρ εἶληφα παρὰ
τοῦ Πατρὸς μου, ἀνθρώπινον, διὰ τὴν τῆς σαρκὸς
πρόσληψιν.

Καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστὴρα τὸν πρωῒνον. Ὁ
ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς
Ἐκκλησίαις.

Ἄστὴρα δὲ πρωῒνον, ἢ ἐκεῖνον φησὶ περὶ οὗ
[ὅ] Ἡσαΐας ἔλεγε· Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ὁ ἑσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων; ὃν δώσειν συν-
τετριμμένον ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν πιστῶν ἐπήγγελ-
ται· ἢ τὸν ὑπὸ τοῦ μακαρίου Πέτρου λεχθέντα
φωσφόρον, ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν ἀνατέλ-
λοντα, τὸν Χριστοῦ φωτισμὸν δηλαδή· καὶ ὁ Βα-
πτιστῆς δὲ Ἰωάννης, καὶ ὁ Θεσβίτης Ἠλίας φωσ-
φόροι προσηγόρευνται· ὁ μὲν γὰρ τῆς πρώτης
ἀνατολῆς τοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, ὁ δὲ τῆς
δευτέρας νοεῖται πρόδρομος. Μεθ' ὧν ἔξιν τὸ μέρος
τοὺς νικητὰς τοῦ διαβόλου πιστεύομεν. Οὐ θαυμα-
στὴν δὲ εἰ ἐπὶ τῶν σφόδρα ἀντικειμένων ἀλλήλοις
ἐλάδομεν τοῦτο. Λέοντα γὰρ ἐξ Ἰούδα τὸν Χρι-
στὸν, καὶ ἐκ Βασάν τὸν Ἀντίχριστον ἐκ τῆς θείας
Γραφῆς μανθάνομεν, καθ' ἕτερον καὶ ἕτερον σημαι-
νόμενον· νοεῖται δὲ καὶ ἡ τῆς μελλούσης ἡμέρας
ἀνατολή· [ἐν] ἧ τὸ σκότος τοῦ παρόντος βίου καλυ-
φθῆσεται· καὶ ὁ ταύτην δὲ εὐαγγελιζόμενος ἄγγε-
λος. Προπορεύεται γὰρ αὕτη τοῦ τῆς δικαιοσύνης
Ἡλίου, ἐπιφανησομένου τοῖς ἁγίοις, καὶ τὴν ἀχλὺν

secundum opera sua. Vobis autem dico, et ceteris
qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctri-
nam hanc, et qui non cognoverunt altitudines Sa-
tanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos
aliud pondus. Tamen id quod habetis, tenete donec
veniam.

Et hæc hactenus ad seductos aliosque seducent-
es hæreticos. Ad simpliciores vero ait: Quando-
quidem adversus homines usque adeo malignos et
callidos ob ingenii morumque simplicitatem consi-
stere non valetis, utpote profundarum fraudum
Satanæ, ut asseritis, ignari, non exigam a vobis
verborum pugnam; sed fidam tantum doctrinæ,
quam accepistis, custodiam, donec tandem vos
hinc ad me assumpsero.

II, 26-28. 13 Et qui vicerit, et custodierit us-
que ad finem opera mea, dabo illi potestatem super
gentes et reges eas in virga ferrea, et tanquam vas
figuli confringentur, sicut et ego accepi a Patre vero.

Qui suam mentem suumque talentum bene colloca-
verit, et opera mea fecerit (ait in Evangelio Do-
minus), dabo illi potestatem supra quinque aut
decem civitates. Aut per potestatem, cujus hoc loco
fit mentio, illud iudicium insinuat, quo seducti
vel increduli ab iis judicabuntur, et veluti virga
ferrea conterentur, qui ex gentibus et infidelibus
per fidem promptamque obedientiam Christo se
adjunxerunt. Notum est enim illud Christi Serva-
toris: Viri Ninivite surgent in iudicio cum gene-
ratione hac, et condemnabunt eam⁶. Cum autem
subdit, Sicut ego a Patre accepi, assumptæ carni
humanæque naturæ orationis filium attemperat.

II, 28, 29. Et dabo illi stellam matutinam. Qui
habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

Aut stellam matutinam eam hoc loco vocat, de
quâ Isaias dicebat: Quomodo cecidisti de cælo,
Lucifer, qui mane oriebaris⁷? cujusmodi stellam
Dominus sub credentium pedibus se proculcandam
daturum alicubi promittit: aut de ea stella est hic
sermo, quam apostolus Petrus in fidelium cordibus
veluti Luciferum nasci, in sua canonica scribit;
quæ utique aliud nihil est quam lux quædam a
Christo in credentium corda dimanans. Quin Joan-
nes Baptista et Elias Thesbites Luciferi no-
mine a quibusdam quoque appellantur: nec injuria.
Joannes enim priorem Solis justitiæ ortum ante-
cessit; Elias vero posteriorem ejusdem exortum an-
tegre dietur. Cum quibus eos quoque partem habitu-
ros credibile sit, qui strenue pugnando diabolum
vicerint. Neque mirum videri debet si idem nomen
ad res inter se admodum diversas nonnunquam
transferatur; cum ex sacris Litteris compertum
habeamus, Christum et Antichristum alia et alia
ratione idem nomen sortiri. Uterque enim appella-
tur Leo; sed ille, ex Juda; hic, ex Basan. Sed et

⁶ Matth. xii, 41. ⁷ Isa. xiv, 12.

dies futuri sæculi, in quo præsentis vite tenebræ discutientur linemque facient, et Angelus rursum qui illum annuntiaturus est, *Orientis* quoque vocabula alicubi designantur. Uterque enim justitiæ Solem, qui sanctis apparebit, præsentisque vitæ utinam nos quoque illustrari contingat, accedente sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT VII. SERMO III.

De iis quæ Sardianæ Ecclesiæ angelo significata sunt.

III, 1. *Et angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem spiritus Dei et septem stellus: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, et mortuus es.*

Per septem stellus septem angelos denotari jam ante indicatum est. Per septem autem spiritus vel illi ipsi, aut septem certe vivifici Spiritus vires et energię innuuntur. Utraque enim in Christi manu et potestate sunt. Nam et angelis tanquam universorum Dominus imperat, et Spiritum sanctum, tanquam eadem cum illo essentia præditus, largitur. Increpat autem Sardianam Ecclesiam, quod nudum tantum **14** vivæ fidei nomen teneat, ad bona vero opera quod spectat, demortua jaceat.

III, 2, 3. *Esto vigilans, et confirma cætera, quæ moritura erant. Non enim inveni opera tua plena coram Deo. In mente ergo habe qualiter acceperis et audieris; et serva, et penitentiam age.*

Ignavie, inquit, desidiasque somnum exente; tuaque membra, quæ propter infidelitatem ad mortem recta tendunt, confirma: neque enim bonorum operum exordium coronat operarium, sed perfectio. Memento proinde traditionis, quam ab apostolis accepisti et audivisti, et serva eam; deque ignavia tua serio resipisce, et penitentiam age.

III, 5. *Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, et nescies qui hora veniam ad te.*

Merito illud: nam ut communis præsentis sæculi consummatio omnibus est incognita, ita uniuscujusque mors quoque est incerta. Cæterum qui corporis mortem adducit, iis quidem qui parati sunt, quietis a laboribus auctor est; iis vero qui secus comparati sunt, fur est.

III, 4. *Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua; et ambulabunt tecum in albis, quia digni sunt.*

Hoc, inquit, bonum adepti es, quod quosdam apud te habes qui sordidis impurisque actibus carnis suæ vestimenta non contaminaverunt; qui proinde in regenerationis solemnitate candidis una mecum induuntur; ut qui immortalitatis stolam impollutam conservaverint.

III, 5, 6. *Qui vicerit, hic vestiatur vestimentis albis; et non delebo nomen ejus de libro vitæ; et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram*

Α τοῦ παρόντος βίου διασκεδάσοντος· οὐ ταῖς ἀκτίσι καὶ ἡμεῖς ἐλλαμφθεῖμεν, εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς, σὺν τῷ παναγίῳ Πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

obscuritatem dissipabit, antecedit. Cujus radiis huc bona Patris voluntate; cui cum Spiritu sancto

ΚΕΦΑΛ. Ζ'. ΛΟΓΟΣ Γ'.

Τὰ δηλωθέντα τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν Ἐκκλησίας.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας· Οἰδᾷ σου τὰ ἔργα ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς, καὶ νεκρὸς εἶ.

Ἐπτὰ ἀστέρας, θελοῦς ἀγγέλου προέφημεν· καὶ ἑπτὰ πνεύματα, ἧ τούτους αὐτοὺς, ἧ τὰς ἐνεργείας τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος· ἅπερ ἀμφοτέρω ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Χριστοῦ εἰσι. Τῶν μὲν γὰρ ὡς Δεσπότης κρατεῖ· τοῦ δὲ Πνεύματός ἐστι χορηγός, ὡς ὁμοούσιος. Ἐπιπλήττει δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς φίλον ὄνομα [ζώσης] ἐχούση πίστεως, νενεκρωμένη δὲ [οὐση] ἐξ ἀγαθῶν πράξεων.

Γίνου γρηγορῶν· καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ ἃ ἔμελλον ἀποθνεῖν. Οὐ γὰρ εὐρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ [μου]. Μνημόνευε οὖν πῶς εἴληψαι καὶ ἤκουσαι, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον.

Γενοῦ γρηγορῶν.—Τὸν ὕπνον, φησὶ, τῆς βραθυμίας ἀποτίναξαι, καὶ τὰ μέλη σου τὰ ἀποθνήσκουσιν τελείως δι' ἀπιστίας μέλλοντα, στήριξον· οὐ γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν ἀγαθῶν ἔργων στεφανοῖ τὸν ἐργάτην, ἀλλὰ τὸ πλήρωμα. [Μνημόνευε γοῦν πῶς εἴληψαι καὶ ἤκουσαι·] καὶ τὴν παράδοσιν ἣν ἐκ τῶν ἀποστόλων παρέλαβες, τήρισον, καὶ ἐπὶ τῇ βραθυμίᾳ σου μετανόησον.

Ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἦξω ὡς κλέπτης· καὶ οὐ μὴ γνῶς ποίαν ὥραν ἦξω ἐπὶ σέ.

Ἦξω ὡς κλέπτης.—Εἰκότως· ὁ τε γὰρ ἐκάστου θάνατος καὶ ἡ κοινὴ συντέλεια, πᾶσιν ἀγνωστος. Τίς μὲν παρεσκευασμένος, πίνων ἀνάπαυσις· τοῖς δὲ ἀπικρασκευάστοις κλέπτης, ψυχικὸν ἐπάγων θάνατον.

Ἄλλ' ὀλίγα ἔχεις ὀνόματα ἐν Σάρδεσιν οἱ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοι εἰσιν.

[Ἄλλ' ὀλίγοι εἰσὶν οἱ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν.]—Τοῦτο, φησὶ, καλὸν κέκτησαι· ἔχεις τινὰς τοὺς τὸ ἱμάτιον τῆς ψυχῆς βυπαραῖς πράξεις μὴ μίαναντας· οἱ μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ λαμπροφορήσουσιν, ὡς τηρήσαντες ἀσπίλον τὸ τῆς ἀφθαρσίας ἔνδυμα.

Ὁ νικῶν, οὗτος περιβλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐμολογήσω τὸ ὄνομα

αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἁγγέλων αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω εἰ τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.

Ὁ δὲ τὴν προλεχθεῖσαν, φησὶ, νίκην νικῶν ταῖς τῶν οἰκειῶν ἀρετῶν ἱματίοις λάμψει ὡς ὁ ἥλιος· καὶ τὸ ἔνομα αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν ζώντων βίβλῳ ἔσται ἀνεξάλειπτον. Ὁμολογηθήσεται δὲ [παρ' ἐμοῦ] ἐπὶ τοῦ Πατρὸς μου καὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, ὡς περ καὶ οἱ καλλίνικοι μάρτυρες· καθὼς φησὶν ἐν τῷ Ἐθαγγελίῳ λάμψαι τοὺς δικαίους ὡς τὸν ἥλιον.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Τὰ δηλωθέντα τῷ ἁγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφίᾳ Ἐκκλησίας.

Καὶ τῷ ἁγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφίᾳ Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαυὶδ· ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει· καὶ κλείων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει.

Κλεῖς τοῦ Δαυὶδ, ἡ βασιλεία αὐτοῦ κέκληται· ἐξουσίας γὰρ αὕτη σύμβολον. Κλεῖς δὲ πάλιν τῆς ἐψαλμικῆς βίβλου καὶ πάσης προφητείας, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· δι' οὗ οἱ θησαυροὶ τῆς γνώσεως ἀνοίγονται. Καὶ τὴν μὲν πρώτην κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δέχεται· τὴν δὲ δευτέραν ἔχει κατὰ τὸ ἀναρχον τῆς θεότητος. Ἐπεὶ δὲ ἐν τισὶ τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ Δαυὶδ, ἄδου γέγραπται, διὰ τῆς τοῦ ἔδου κλεῖδος ἡ ἐξουσία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῷ Χριστῷ προσμαρτύρηται· ἅγιος δὲ καὶ ἀληθινός, ὡς αὐτοαγνώστη καὶ αὐτοουσιώδης ἀλήθεια.

Οἶδά σου τὰ ἔργα· ἰδοὺ δέδωκά ἐνώπιόν σου θύραν ἠνεωγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχετε δύναμιν· καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου.

Ἐκ τῶν γεγραμμένων δὲ, μικρὰν μὲν τῷ μεγέθει τὴν πόλιν ταύτην, μεγάλην δὲ τῇ πίστει μανθάνομεν· δι' ἧν φησὶ [αὐτῇ]· Οἶδά σου τὰ ἔργα· τουτέστιν, ἀποδέχομαι· ὡς περ καὶ τῷ Μωϋσῆ λέγει· Οἶδά σε παρὰ πάντας. Καὶ θύραν ἐνώπιόν σου τοῦ διδασκαλικοῦ κηρύγματος ἤνοιξα, κλεισθῆναι διὰ πειρασμῶν μὴ δυναμένην. Τῇ προθέσει γὰρ ἀρκοῦμαι, καὶ οὐκ ἀπειτῶ τὰ ὑπὲρ δύναμιν.

quod nullae tentationes poterunt claudere. Sola enim voluntate ad hoc malum impediendum sat sum; neque enim exigis abs te, quæ vires tuas excedunt.

Ἴδοὺ δίδωμι [σοι] ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἶναι, ἀλλὰ ψεύδονται. Καὶ ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἤξωσι καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γινώσκῃς ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε.

[Ἴδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ.] — Ἐξεῖς, φησὶ, μισθὸν τῆς ὁμολογίας τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐπιστροφὴν τε καὶ μετάνοιαν· οἱ προσπεσοῦνται τοῖς ποσὶ σου, τὴν πρὸς ἐμὲ προσαγωγὴν καὶ τὸν ἐξ ἐμοῦ φωτισμὸν αἰτούμενοι καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας, [οὐκ] ἐν τῷ φανερῷ λοιπὸν Ἰουδαίζοντες.

Ὅτι ἐτίμησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου·

angelis ejus. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

Qui, inquit, victoriam, de qua ante dictum est, cum gloriosis martyribus obtinuerit, virtutum suarum stola ornatus splendebit velut sol; nomenque illius in libro viventium manebit indelebile; quippe qui palam coram Patre meo angelicisque virtutibus illud professurus sum. Quin in Evangelio quoque legitur justos instar solis splendoris radios olim fusuros.

CAPUT VIII.

Cujusmodi significata fuerint angelo Ecclesie Philadelphie.

III, 7. Et angelo Philadelphie Ecclesie scribe: Hæc dicit sanctus et verus, qui habet clavem David: qui aperit, et nemo claudit; claudit, et nemo aperit.

Davidicæ clavis appellatione ejusdem regnum designatur, quandoquidem clavis inter potestatis symbola censeri solet. Clavis rursum libri Psalmorum, omnisque adeo prophetiæ, est Spiritus sanctus. Per hunc enim omnes omnino cognitionis thesauri aperiuntur. Et quidem priorem clavem accepit Christus ut homo; posteriorem autem, ut sempiternus Deus, naturaliter obtinet. Quia vero in vetustis quibusdam exemplaribus legitur, clavis inferni, per inferorum clavem **15** vitæ mortisque potestatem penes Christum esse significatur. Qui quidem Christus sanctus et verax nominatur, tanquam ipsa per se sanctitas et veritas.

III, 8. Novi opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, et nemo potest claudere illud: quia exiguam habes virtutem, et servasti sermonem meum, et non negasti nomen meum.

Ex veterum monumentis constat, civitatem hanc ambitu quidem civiumque numero parvam existisse; at fide vero et virtute plurimum valuisse, ex hoc loco discimus. Quam ob rem ejusmodi oratione illam compellat: Novi opera tua; hoc est, grata acceptaque illa habeo: quemadmodum jam olim ad Moysen dicebat: Novi te præ omnibus: ostiumque ad docendum et prædicandum coram te aperui,

III, 9. Ecce do de synagoga Satanae, qui dicunt se Judæos esse et non sunt; sed mentuntur. Ecce faciam illos ut veniant, et adorent ante pedes tuos, et scient quia ego dilexi te.

Confessionis mercedem, qua confessus es nomen meum, Judæorum conversionem et pœnitentiam feres, inquit: procident hi namque ad pedes tuos, enixeque ut ad me adducantur mentisque illuminationem consequantur, abs te petent; de cætero non jam in aperto, sed abscondito cordis, Judæi futuri.

III, 10, 11. Quoniam servasti verbum patientiæ meæ.

et ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum, tentare habitantes in terra. Ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

*Tentationis horam aut sævam impiorum tyrannorum, qui urbis Romanæ clavum tum temporis tenebant, adversus Christianos persecutionem appellat: ea enim jam tum præ foribus urgebat; a qua se illam liberaturum spondet: aut eam certe tempestatem, quam Antichristus sub finem sæculi contra Christi fideles per universum mundum excitabit: ex qua Christus Dominus sectatores suos, ne supra vires tententur, sese erepturum promittit, sive per corporis dissolutionem ante illud tempus e medio illos tollat, sive alia via et ratione ab impendenti periculo eosdem eripiat. Apposite autem dicit, *Ecce venio cito*: siquidem post dierum illorum afflictionem, ut in Evangeliiis legimus, Judex statim est venturus: propterea quoque serio admonet, ut fidei thesaurum inviolatum conservent, operamque dent sedulam ne patientiæ coronam amittant.*

III, 12. *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius.*

Recte illud. Nam qui adversarias potestates debellaverit, columna et firmamentum Ecclesiæ constituitur, utpote immotum, juxta Apostoli doctrinam, fundamentum in illa habens.

III, 12. *Et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de caelo a Deo meo; et nomen meum novum.*

16 In corde, inquit, ejusmodi columnæ divini nominis supernæque Jerusalem notitiam inscribam; quo pulchritudinem, quæ in ipsa existit, spiritualibus oculis consideret. Et *nomen itidem meum novum*, quod in futuro sæculo inter sanctos percelebre erit. Verbum autem posteaquam citra ullam sui mutationem caro semel nostra causa effectum est susceptæ humanitati sermonem adnectens, humanoque more loquens, cœlestem Patrem Deum appellat suum. *Jerusalem autem e supernis descendere dicitur*, siquidem divina cognitio ab angelis exorsa, certo quodam ordine, ad homines usque pertingit. Per Christum namque caput nostrum hi et illi in-
ter se invicem apti sunt.

III, 13. *Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.*

Istiusmodi aurem ut et nos consequamur, precibus ad Deum fuis indefesse contendamus.

CAPUT IX.

Qualia Laodicensium Ecclesiæ angelo significata fuerint.

III 14. *Et angelo Laodicæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Amen, testis fidelis et verus, qui est principium creaturæ Dei.*

Fidelitatis voce Christi veritas hoc loco insinuat: aut verius, illum esse ipsummet Amen, vel

καὶ γὰρ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην, πειρᾶσθαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ἔρχομαι ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου.

Τὴν ὥραν δὲ τοῦ πειρασμοῦ, εἴτε ὡς αὐτίκα [μάλα] παρεσομένην, τὴν τῶν ἀσεβῶς τῆς Ῥώμης τοτηνικαῦτα βασιλευσάντων κατὰ Χριστιανῶν δίωξιν εἴρηκεν· ἥς λυτρῶσθαι αὐτὴν ἐπαγγέλλεται· ἢ τὴν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος παγκόσμιον κατὰ τῶν πιστῶν τοῦ Ἀντιχρίστου κίνησιν λέγει, [ἐξ] ἥς ἐλευθεροῦν τοὺς ζηλωτὰς αὐτῆς ὑπισχνεῖται, προαναρπαζομένους διὰ τῆς ἐντεῦθεν ἀναλύσεως, ἵνα μὴ πειρασθῶσιν ὑπὲρ ὃ δύνανται. Καλῶς δὲ φησιν Ἔρχομαι ταχύ· μετὰ γὰρ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων εὐθέως, [ὥς] φησιν, ὁ Κύριος ἐλεύσεται· διὸ παρεγγυᾷ κρατῆσαι τὸν θησαυρὸν τῆς πίστεως ἄσυλον, ἵνα μὴ τις ἀπολέσῃ τὸν τῆς ὑπομονῆς στέφανον.

Ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στήλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι.

Εὐλότως [δὲ εἶπε ποιῆσαι τὸν νικῶντα στήλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ]. Ὁ γὰρ νικητὴς τῶν ἐναντίων δυνάμεων, στήλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς Ἐκκλησίας καθίσταται, ἀκίνητον ἐν αὐτῇ τὴν βάσιν ἔχων, κατὰ τὸν [Θεῖον] Ἀπόστολον.

Καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ μου τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἣ καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου· καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν.

[Καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου. — Καὶ] ἐπὶ τὴν καρδίαν, φησὶν, τοῦ τοιοῦτου στύλου χαράξω τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ὀνόματος, καὶ τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ· ἵνα ἴδῃ τὰ ἐν αὐτῇ κάλλη τοῖς τοῦ πνεύματος ὕμμασι· καὶ τὸ καινόν μου ὄνομα, τὸ [ἐν] τοῖς ἁγίοις ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι] γνωριζόμενον. Τὸ δὲ, Θεοῦ μου, ἀνθρωπίνως περὶ τοῦ Πατρὸς εἴρηκεν, ὡς σὰρξ δι' ἡμᾶς ἀτρέπτως γενόμενος. Ἀνωθεν δὲ ἡ Ἱερουσαλήμ καταβαίνει· ἐκ μὲν ἀγγέλων ἀρξικμένης τῆς Θείας γνώσεως, μέχρις ἡμῶν δὲ καταντησάσης, συναφθέντων ἀλλήλοις διὰ Χριστοῦ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν.

Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.

[Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω.] — Τοῦτου τοῦ ὀπίου καὶ ἡμεῖς τυχεῖν εὐξώμεθα.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Τὰ ἐηλωθέντα πρὸς τὸν τῆς Λαοδικέων Ἐκκλησίας ἄγγελον.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικεῖα Ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ Ἄμην, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ.

Καὶ διὰ τοῦ πιστοῦ ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ δείκνυσσι· μᾶλλον δὲ ὅτι αὐτὸς οὐσιώδης ἐστὶν ἀλήθεια.

Ἀρχὴ [δὲ τῆς κτίσεως] ἀντὶ τοῦ, βασιλεία· καὶ ἀρχὴ πάντων, ὡς τῶν κτισμάτων δεσπόζουσα. Ἀρχὴ γὰρ [τῆς] κτίσεως ἡ προκαταρκτικὴ αἰτία καὶ ἀκτιστος.

Οἶδά σου τὰ ἔργα· ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ, οὔτε ζεστός [ὅτι χλιαρὸς εἶ]. Ὁφελον ψυχρὸς ἢς ἢ ζεστός! Οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ζεστός, οὔτε ψυχρὸς.

Καὶ ὁ Θεολόγος φησὶ Γρηγόριος· Δέον ἀκριβῶς ζεῖν, ἢ ἀκριβῶς ἀπειψύχθαι. Εἰκότως· ὁ μὲν γὰρ ψυχρὸς, καὶ τῆς ζεούσης πίστεως ἀγευστος, ἐν ἐλπίδι πολλακίς ἔσται τοῦ τυχεῖν αὐτῆς· ὁ δὲ ζέσας διὰ τοῦ βαπτίσματος τῷ Πνεύματι, καὶ ἀποψυχθεὶς διὰ ῥηθυμίαν ὑστερον, ἑαυτῷ τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἐξέκοψε, καταγνοὺς τῆς αἰρεθείσης πίστεως. Ἔργοις μὲν γὰρ οὐκ ἀπογνωστὰ ἡ μεσότης· ὡσπερ ὁ ἔννομος γάμος, μέσος ὢν παρθενίας καὶ πορνείας, οὐκ ἀπόδητος· ἐν δὲ τῇ πίστει, τὸ μέσον καὶ χλιαρὸν ἀδόκιμον.

ribus externis, quod medium servat, non est semper respuendum, quasi cum vitio sit conjunctum (neque enim legitimum conjugium, quod medium tenet inter virginitatis custodiam et vagam libidinem, est condemnandum). At vero medium, hoc est tepidum in fide, jure ab omnibus improbatur.

Μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου· ὅτι λέγεις, Πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρεῖαν ἔχω. Καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος, [καὶ ἐλεεινός,] καὶ πτωχός, καὶ τυφλός, καὶ γυμνός.

Ὡσπερ γάρ, φησὶ, τὸ χλιαρὸν ἔμετον κινεῖ τοῖς μεταλαμβάνουσιν, οὕτω καὶ γὼ σε ὡς βδελυκτὸν βρῶμα ἐμέσω διὰ λόγου στόματός μου εἰς αἰώνιον κόλασιν· ὅτι ταῖς ἀκάνθαις τοῦ πλούτου τὸν σπόρον τοῦ θεοῦ λόγου συμπνέγουσα, τὴν ἑαυτῆς ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἀγνοεῖς πτωχεῖαν, καὶ τὴν τῶν νοητῶν [σου] ὀφθαλμῶν τύφλωσιν, καὶ τὴν ἐξ ἀγαθῶν πράξεων γύμνωσιν.

Συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρός, ἵνα πλουτήσῃς· καὶ ἱμάτια λευκά, ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου· καὶ κολλύριον ἔγχισον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, ἵνα βλέπῃς.

Εἰ δὲ πλουτῆσαι βούλῃ, φησὶ, συμβουλεύω σοι, παρ' ἐμοῦ τοῦ πλουτιζόντος κτήσασθαι προθέσει ζεούση καὶ καρδίᾳ θελούση, χρυσίον πεπυρωμένον, [ἢ γουν] τὸν διδασκαλικὸν λόγον, τὸν τῷ πυρὶ τῶν πειρασμῶν λαμπρυνόμενον· δι' οὗ ἔξεις ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν θησαυρὸν ἀσυλον, καὶ περιβάλῃ τὴν στολὴν τῶν ἀρετῶν τὴν ὑπέρλαμπρον· δι' ἧς ἡ προσγενομένη σοι ἐξ ἀμαρτίας ἀμφιασθήσεται γύμνωσις. Κολλύριον δὲ, ἡ ἀκτημοσύνη. Εἰ γὰρ δῶρα ἐκτυφοῖ ὀφθαλμοῖς βλέπόντων, τούτους πάντως ἀνοίγει τὸ ἀδωροδόκητον.

Ἐγὼ ὄσους εἶν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω. Ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον.

[Ἐγὼ ὄσους εἶν φιλῶ, ἐλέγχω. —] Βαβαὶ τῆς φιλανθρωπίας! πόση ἀγαθότητι ὁ ἐλέγχος κέκραται!

Ἴδου ἔστηκει ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω· εἶν

A ipsissimam veritatem per essentiam, hac phrasi indicatur. Vocatur autem *creaturæ principium*, quia est primordialis et increata ejusdem causa: vel ob id *creaturæ ἀρχὴ* vocatur, quia absolutum in res omnes productas principatum tenet.

III, 15, 16. *Scio opera tua, quod neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus! Sed quia tepidus es, et nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.*

Cum hominem accurate vivere, hoc est, *vel insigniter fervere, vel insigniter frigere* oporteat, merito (inquit Gregorius Theologus) dicit: *Utinam frigidus aut fervidus esses!* Siquidem qui omnino adhuc friget, hoc est, ferventis fidei exsors est, prorsus spem facit fore ut eam aliquando consequatur, adroque ex frigido fervidus evadat: at vero qui per baptismum spiritu fervidus semel exstitit, et postea per ignaviam intepuit, ille salutis spem sibi ipsi quodammodo amputavit; fide nimirum, quam ante complexus videbatur, repudiata. Sane in operibus externis, quod medium servat, non est semper respuendum, quasi cum vitio sit conjunctum (neque enim legitimum conjugium, quod medium tenet inter virginitatis custodiam et vagam libidinem, est condemnandum). At vero medium, hoc est tepidum in fide, jure ab omnibus improbatur.

III, 16, 17. *Incipiam te evomere ex ore meo, quia dicis: Dives sum, et locupletatus, et nullius ego; et nescis quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus.*

Quemadmodum, inquit, tepidum iis eiere vomitum solet qui illud assumunt, ita ego quoque per verbum oris mei te veluti execrabilem escam in sempiternum supplicium exspuam. Nam divitiarum spinis obsitos, divini verbi semen in te præfocas, tuamque in rebus spiritualibus inopiam ignoras; neque interiorum oculorum tuorum cæcitate curas, neque tuam quoque a bonis operibus nuditatem satis accurate consideras.

17 III, 18. *Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias: et vestimentis albis induaris, ut non appareat confusio nuditatis tuæ: et collyrio inunge oculos tuos, ut videas.*

Si ditescere lubet, a me, inquit, qui veras stabilesque opes largior, ferventi desiderio volentique animo ignitum aurum emito; nempe sacræ doctrinæ verbum igne tentationum exploratum splendidumque redditum. Per hoc enim cordi tuo ejusmodi thesaurus obtinget, qui nec violari nec diripi facile poterit. Vestierisque splendida virtutum stola, qua nuditas, quam ex peccato contraxeras, contegetur. Per *collyrium* autem innuere videtur externarum rerum penuriam, munerumque despicientiam. Nam si dona videntium oculos excæcant, omnino munerum contemptio hos aperiet.

III, 19. *Ego quos amo, arguo et castigo. Æmulare ergo, et pœnitentiam age.*

Papæ! quanta Dei clementia! quanta suavitate et benignitate reprehensionem temperat!

III, 20. *Ego sto ad ostium et pulso. Si quis au-*

dierit vocem meam, et aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, et cenabo cum illo, et ipse mecum.

Mea, inquit, præsentia nulli vim affert. Cordis ostium pulso; prompte aperienti super salute sua gratulor; illamque opiparæ cœnæ loco duco: siquidem iis rebus præcipue capior et pascor, quibus ipsi spiritum alunt, famemque audiendi verbum Dei sedant, ac erroris tenebras propulsant.

III, 21, 22. *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici, et cœdidi cum Patre meo in throno ejus. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.*

Per solium regnum futuriq̄ sæculi requies denotatur. Ait ergo: Quisquis hostem, qui sub aspectum non venit, devicerit, ille mecum regnabit, meæque gloriæ particeps erit. Cum autem addit, *Sicut et ego vici*, ob assumptam carnem, ut homo loquitur; neque enim Deus Verbum, cœleste regnum tanquam virtutis præmium aliquando tulit; quippe qui naturaliter et ab omni æternitate illud possederit. Nisi enim natura sua ita comparatus esset, aliis illud impertiri non posset: cum tamen, secundum tonitruum filium Theologum, pro potestatis suæ plenitudine sanctis illud impertiri consueverit. Ad eandem quoque potestatem spectat, iudices designare et instituere; sicuti sanctos apostolos duodecim tribuum Israel iudices jam designavit olimque futuros promisit. Etenim posteaquam, cum Deus alioqui et sempiternus Rex esset, nostra causa semel factus est homo, nostraque omnia, solo peccato excepto, participavit, ea omnia quæ divinitatis illius propria erant, neque humanæ tamen naturæ repugnabant, iis qui diabolum superassent, vicissim impertiri constituit. Eapropter ut ille in sua ad cœlos assumptione nube tanquam vehiculo uti voluit; ita sanctos quoque, ut Apostolus testatur, per nubem in occursum suum quondam abripit. **18** Rursum ut ipse, tanquam creaturæ Dominus, rerumque conditor, iudex venturus est; ita sanctis quoque illustribusque viris eos iudicandi et condemnandi potestatem largietur, qui divinæ vereque beatæ servitutis jugum superbe excusserunt. *Nescitis*, ait Apostolus, *quia angelos iudicabimus*? nempè tenebrarum principes. Cum ergo iudicem nacti simus usque adeo benignum et clementem, ut illum benevolam clementemque experiamur, operam demus sedulam, illudque Salomonis; *Vestimenta tua omni tempore sint candida*⁹, hoc est, nullis pravis operibus contaminata, omni studio expleri contendamus. Ad eum enim modum nuptiali veste animas nostras convestientes, immortalis Sponso et Regi nos commendabimus, ipsique per virtutem conjuncti, sempiternis illis bonis potiemur: in ipso Christo Deo et Domino nostro, eorumdemque honorum largitori: cum quo Patri, cum vivifico sanctissimoque Spiritu, sit honor, gloria, et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

A [οὖν] τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν, καὶ δεῖπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτός μετ' ἐμοῦ.

[Ἰδοὺ, ἦκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. —] Ἀβλαστος, φησὶν, ἡ ἐμὴ παρουσία. Τὴν θύραν τῆς καρδίας κρούω· καὶ τοῖς ἀνοίγουσιν ἐπὶ τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ συνευφραίνομαι. Τροφὴν γὰρ καὶ δεῖπνον ταύτην ἡγήμαι, τρεφόμενος ἐφ' οἷς αὐτοὶ τρέφονται, καὶ τὸν λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου καὶ τὸ σκότος τῆς πλάνης ἀποφεύγουσι.

Ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου· ὡς καγὼ ἐνίκησα καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ Πατρὸς μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.

B Διὰ δὲ τοῦ θρόνου ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἀνάπαυσις τοῦ μέλλοντος αἰῶνος δείκνυται. Φησὶ τοίνυν, ὅτι Οἱ τὸν ἐχθρὸν νίκησαντες, συνδοξασθήσονται μοι καὶ συμβασιλεύσουσι. Τὸ δὲ, Ὡς καγὼ ἐνίκησα, ἀνθρωπίνως εἴρηται, διὰ τὴν πρόσληψιν. Οὐ γὰρ ἄθλον ἀρετῆς τὴν βασιλείαν ὁ Θεὸς λόγος ἐκτήσατο (ταύτην γὰρ ἔχει οὐσιωδῶς [ὡς] αἰδίον. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἂν ἑτέροις μεταδιδόναι ταύτης ἠδύνατο, ἀλλὰ κατὰ τὸν Θεολόγον καὶ τῆς βροντῆς υἱόν, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις [πᾶσι] μετέδωκεν· ὅθεν καὶ τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις ἐπηγγέλται καθίσαι ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνειν τὰς [δώδεκα] φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ μέλλοντας. Ἐπειδὴ γὰρ [δι' ἡμᾶς] ἀνθρωπος γέγονε, Θεὸς ὑπάρχων καὶ βασιλεὺς προαιώνιος, καὶ πάντων τῶν ἡμετέρων ἀμαρτίας χωρὶς μετέσχηκεν, πάντων τῶν ἑαυτοῦ τοῖς νικηταῖς τοῦ διαβόλου μετέδωκε, καθὼς ἦν δυνατόν ἀνθρώποις ὑποδέξασθαι. Ὅθεν νεφέλην ὄχημα τῆς εἰς οὐρανοῦς ἀναβάσεως ἐν τῇ ἀναλήψει αὐτοῦ ποιησάμενος, καὶ τοὺς ἁγίους ἐπὶ νεφελῶν διὰ τοῦ Ἀποστόλου φησὶν ἀρπαγῆσθαι πρὸς τὴν αὐτοῦ ὑπάντησιν· καὶ κριτῆς, ὡς Δημιουργὸς καὶ Δεσπότης τῆς κτίσεως, ἐλευσόμενος, κρίνειν τοῖς ἁγίοις παρέξει τοὺς τῆς θείας ὄντως καὶ μακαρίας δουλείας ἀφηνιάσαντας, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος: Οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; δηλαδὴ τοὺς τοῦ σκότους ἄρχοντας. Ἐπεὶ τοίνυν οὕτω φιλόανθρωπον τὸν κριτὴν ἔχομεν, εὐμενοῦς αὐτοῦ τυχεῖν σπουδάζωμεν· διηνεκῶς πληροῦντες τὴ Σολομώντειον λόγιον· Ἐν παντὶ καιρῷ ἕστωσαν τὰ ἱμάτιά σου λευκά, [ταῖς] πονηραῖς μὴ ρυπαίνόμενα πράξειςιν. Οὕτω γὰρ νυμφικῶς τὰς ψυχὰς ἡμῶν κοσμήσαντες, ἐπεράστους ἑαυτοῦς τῷ [ἀθανάτῳ Νυμφίῳ καὶ] Βασιλεῖ [πρὸς συνάφειαν] παραστήσομεν, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν [δι' ἀρετῶν αὐτῷ συναφθέντες] τευξόμεθα, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ τούτων χορηγῷ· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ παναγίῳ Πνεύματι, [νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

⁹ 1 Cor. vi, 5. ⁹ Eccle. ix, 8.

ΚΕΦΑΛ. Γ'. ΛΟΓΟΣ Δ'.

Περὶ τῆς ὄρασιος θύρας ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῶν καὶ πρεσβυτέρων [καὶ τῶν ἑξῆς].

Μετὰ ταῦτα εἶδον· καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεωγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἧς ἤκουσα, ὡς σάλπιγγος λαλοῦσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα· Ἀνάβα ὧδε· καὶ δεῖξω σοὶ ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.

Ἡ περιαιρεσις τῆς θύρας τῶν κρυπτῶν τοῦ Πνεύματος μυστηρίων σημαίνει τὴν δῆλωσιν· ἡ δὲ σάλπιγξ, τὸ τοῦ ἀποκαλύπτοντος μεγαλόφωνον· τὸ δὲ, Ἀνάβα ὧδε, τὸ τῶν γῆινων τολείως ἀποστῆναι καὶ ἐν οὐρανῷ γενέσθαι τὴν διάνοιαν τοῦ ἀκούοντος.

Καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν Πνεύματι· καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος ὁμοιος δράσει λίθῳ ἰάσπιδι καὶ σαρδίῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὁμοία δράσει σμαραγδίνῳ.

[Καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν Πνεύματι. —] Τῆς φωνῆς, φησὶν, ἀκούσας, καὶ τῷ Πνεύματι τυπωθεὶς τὴ ἡγεμονικὴν, θρόνον ἑθεασάμην· δι' οὗ δηλοῦται ἡ ἐν τοῖς ἁγίοις τοῦ Θεοῦ ἀνάπαυσις· αὐτοῖς γὰρ ἐνθρόνιζεται. Ἐπειδὴ δὲ τὸν Πατέρα τὴν ὄραθίντα ἐν ταῦθα περίστητι, σωματικὸν αὐτῷ χαρακτῆρα οὐ περιτίθητι, ὡσπερ ἐν τῇ προτεραιᾷ τοῦ Υἱοῦ ὀπτασίᾳ· ἀλλὰ τιμίῳ αὐτὸν λίθῳ ἀπεικάζει· τῆς μὲν ἰάσπιδος σημαίνουσις, ὡς χλοερᾶς [οὔσις], ὁμοῦ τὸ ἀειθαλὲς καὶ φερέσδιον καὶ τροφῆς χορηγὸν τῆς θείας φύσεως, διὰ τὸ πᾶν σπέρμα χλοηφορεῖν· πρὸς τούτῳ δὲ καὶ τὸ φοβερὸν τοῖς ὑπεναντίοις. Φασὶ γὰρ τὴν ἴασιν φοβεράν εἶναι θηρίοις καὶ φάσμασι· μετὰ τοῦτο δὲ, καὶ τῶν ἐπιδεχομένων τὴν ψυχικὴν ἴασιν, τὸ θεραπευτικόν. Λέγει γὰρ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος, τοῦτον τὴν λίθον ἰατροῦσιν οἰδήματά τε καὶ τὰς ἀπὸ σιδήρου πληγὰς, ἐπιχρῶμενον· ἡ δὲ ἶρις, σμαραγδίζουσα, τὸ ποικίλον καὶ ἀνοῦν ἐν ἀρεταῖς τῶν ἀγγελικῶν ἐμφαίνει τάξεων.

verum etiam ferro illatis vulneribus. Porro iris, quæ smaragdī colorem æmulator, varia et florida celestium virtutum et ordinum ornamenta, diversaque eorumdem munia et ministeria adumbrat.

Καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου, θρόνοι εἰκοσιτέσσαρες· καὶ ἐπὶ τοῖς θρόνοις εἰκοσιτέσσαρες πρεσβυτέρους καθήμενους [καὶ] περιβεβλημένους [ἐν] ἱματίοις λευκοῖς· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς.

Εἰκοσιτέσσαρες δὲ πρεσβυτέρους τις τῶν πρὸ ἡμῶν Ἀβελ καὶ ἑτέρους εἴκοσι τῆς Παλαιᾶς ἐξελάβετο, καὶ τρεῖς τῆς Νέας. Εἶτε δὲ τοῦτό ἐστιν, εἶτε μᾶλλον τοὺς πρὸς ταῖς πράξεις καὶ τῷ λόγῳ κεκοσμημένους, χρὴ νοεῖν τὸ διὰ τῶν εἰκοσιτεσσάρων στοιχείων δηλούμενον, ὃ ἀναγινώσκων δοκιμαζέτω. Τάχα δὲ ἐκλαβεῖν ἀκολουθότερον διὰ τῶν ἑβ' πρεσβυτέρων, τοὺς ἐν τῇ Παλαιᾷ διαλάμψαντας· διὰ δὲ τῶν ἑτέρων ἑβ', τοὺς ἐν τῇ Νέᾳ διαπρέψαντας· κακείνων γὰρ δώδεκα φύλαρχοι, καὶ τῶν ἐν τῇ Νέᾳ δώδεκα ἀπόστολοι προηγήσαντο· οἷς καθῆσαι ἐπὶ δώδεκα θρόνων ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο. Τὰ δὲ λευκὰ ἱμάτια τοῦ λαμπροῦ βίου καὶ τῆς ἀλήκειου ἑορτῆς

A CAPUT X. SERMO IV.

De ostio quod in cælo visum est apertum : deque viginti quatuor senioribus, et aliis quibusdam, quæ hinc ordine consequuntur.

IV, 1. Post hæc vidi, et ecce ostium apertum in cælo, et vox prima quam audivi, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens : Ascende huc, et ostendam tibi quæ oportet fieri cito.

Cœlestis ostii patefactio, occultorum mysteriorum Spiritus explicationem significat : Tuba autem, grandisonam patefacientis vocem. Illud vero, Ascende huc, audientis mentem a rebus hisce fluxis atque terrenis perfecte avulsam, in cælo versari indicat.

B IV, 2, 3. Post hæc statim fui in spirita. Et ecce sedes posita erat in cælo ; et supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis et sardinis : et iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinae.

Cum, inquit, vocem audivissem, mensque mea divini Spiritus allapsu tacta fulset, ecce mox thronum in cælo positum vidi. Per hanc autem sedem Christi in sanctis requies designatur : siquidem in illis veluti in throno quodam insidet. Cæterum Patri, quem hoc loco visum inducit, nullam omnino corpoream figuram affingit, ut in prima visione Filio affinxerat ; verum pretiosis tantum lapidibus illum comparat. Jaspidi quidem, quod is viridis existat, suaque viriditate divinæ naturæ symbolum præ se ferat. Hæc namque semper floret et viret, vitamque et escam viventibus omnibus præstat. Sed et omne quoque terræ semen viridem herbam fundere solet. Assimulatur adhæc sardio, ob terrorem quem hostibus incutere natus est. Alunt namque sardium feris spectrisque terribilem videri : vi præterea, quam natura insitam habet, ægræ corpora sanare solitum. Sane, ut magno Epiphanio placet, non modo tumoribus, si commode adhibeatur, medetur ;

D 19 IV, 3. Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor : et super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis : et in capitibus suis coronæ aureæ.

Hunc viginti quatuor seniorum numerum quidam ex priscais interpretibus constituisse existimant Abelem, cum aliis viginti Veteris, et tribus Novi Testamenti patribus. Ast certumne id sit, an vero pro viginti quatuor elementorum Græcorum numero, rectius per hos accipiantur viginti quatuor qui actione et cognitione præ cæteris excelluerunt, hoc iudicium penes lectorem esto. Nobis illorum opinio magis probatur, qui per duodecim seniores intellexerunt duodecim viros qui in veteri lege sapientia et virtute præ aliis illustres existere : per reliquos autem duodecim, totidem alios Novi Testamenti heroes. Apud Judæos celebres fuere duodecim pa-

triarchæ, duodecim tribuum principes et quasi capita. In Novo autem, duodecim apostoli; quos propter excellentem virtutem et sapientiam, Christus Dominus duodecim tribuum Israel Judices olim futuros docuit. *Candidæ* autem *stolæ*, symbolum sunt integræ puræque vitæ: tum perpetuæ quoque festivitatis solidæque lætitiæ, qua beati potentur. *Coronæ* tandem *aureæ*, victoriæ adversus malignos dæmones, non absque magna animi fortitudine obtentæ, sunt notæ.

IV, 5. *Et de throno procedebant fulgura, et voces, et tonitrua.*

Et hinc quoque planum sit, quam terribilem ac formidabilem Deus iis exhibere sese soleat, qui illius patientia et mansuetudine abutuntur. Nam hominibus salute dignis *tonitrua* isthæc et *fulgura* lucem verius et voluptatem quam terrorem afferent. Alterum namque ex his, mentis illorum oculos lumine perfundet; alterum vero, spirituales eorumdem aures perficiet, et quadam suavitate afficiet.

IV, 5, 6. *Et septem lampades ardentes ante thronum; quæ sunt septem spiritus Dei: et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo.*

Per septem hos spiritus, aut septem angelos cæteris præstantiores cum Irenæo accipere oportet: aut septem vivifici illius Spiritus charismata. Quorum mentionem facit Isaias propheta. Utraque expositio ratione et auctoritate nititur. Cæterum per *mare vitreum* immensa illa sanctarum Virtutum multitudo, rerumque cælestium ab omni labe immunitas; necnon pax illa summaque futuræ vitæ tranquillitas designatur. Sunt tamen qui per *mare vitreum* aquas illas quæ secundum Psalmistam super cælos firmatæ, homini prorsus incognitæ et inaccessæ sunt, denotatas putant: aut crystallinam cæli naturam, aut singularem certe divini illius pavimenti fulgorem et perspicuitatem. Verum rerum quæ mentis nostræ captum excedunt, investigationi prolixius, quam par est, insistere, ridiculum fortassis fuerit.

IV, 6. *Et in medio sedis, et in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante et retro.*

Per hæc ostenditur *thronum Dei* nihil fere aliud esse, quam regnum Dei, jucundamque ejusdem in sanctis requiem. Cernit autem in regno illo *Seraphim* oculis plena thronumque, de quo hic sermo est, jugiter obeuntia. *Oculorum* autem numero, vim qua ad hauriendos Divinitatis radios pollent, **20** haud dubie subindicat, quandoquidem ea perfectione a Deo illustrantur, ut et illa videant quæ jam dudum ante sunt facta, et illa rursum quæ olim sunt futura.

IV, 7. *Et animal primum simile leoni; et secundum animal simile vitulo; et tertium animal habens faciem velut hominis; et quartum animal simile aquilæ volanti.*

Ejusmodi animalia propheta Ezechiel contemplatus quoque legitur. Cæterum per quatuor facies, quatuor elementa, ex quibus homo coagmentatur, eorumdemque procreatio et conservatio, ut nonnullis placet, hæc loco denotantur: aut Dei in res omnes, sive illæ in cælo, sive in terra, sive in mari,

A καὶ εὐφροσύνης σύμβολά [εἰσιν·] οἱ δὲ στέφανοι, τῆς νίκης ἦν πρὸς τοὺς πονηροὺς δαίμονας κατώρθωσαν ἀνδρισάμενοι.

Candidæ autem *stolæ*, symbolum sunt integræ puræque vitæ: tum perpetuæ quoque festivitatis solidæque lætitiæ, qua beati potentur. *Coronæ* tandem *aureæ*, victoriæ adversus malignos dæmones, non absque magna animi fortitudine obtentæ, sunt notæ.

Καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταί.

Κάντεῦθεν τὸ φοβερὸν καὶ καταπληκτικὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀναξίων τῆς αὐτοῦ μακροθυμίας δείκνυται. Τοῖς μέντοι σωτηρίας ἀξίοις τούτων ἐκάτερα φωτισμὸν ἐντίθησιν· ἡ μὲν τοῖς τῆς διανοίας ἁμαρτίαις, ἡ δὲ τοῖς πνευματικοῖς ὕσιν ἐμπίπτουσα.

Alterum namque ex his, mentis illorum oculos lumine perfundet; alterum vero, spirituales eorumdem aures perficiet, et quadam suavitate afficiet.

B Καὶ ἐπὶ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου· αἱ εἰσι τὰ ἐπτά πνεύματα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου, θάλασσα ὑαλίνη, ὁμοία κρυστάλλῳ.

Τὰ δὲ ἐπτά πνεύματα τοῦ Θεοῦ, εἶτε, ὡς φησὶν Εἰρηναῖος, ἐπτά ἀγγέλους τῶν λοιπῶν ὑπερέχοντας δεῖ νοεῖν, εἶτε τὰς ἐνεργείας τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ὧν Ἡσαΐας μέμνηται. Οὐδ' ἕτερον οἶμαι ἀπίθανον· ἡ δὲ ὑαλίνη θάλασσα τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων Δυνάμεων καὶ τὸ καθαρὸν καὶ ἀκηλίδωτον, καὶ τὸ τῆς μελλούσης ζωῆς χαρακτηρίζει ἀτάραχον. Τάχα δὲ διὰ ταύτης δηλοῦται τὰ οὐράνια νῶτα, ἀνεπίκτοις ἡμῖν ὕδασι, κατὰ τὸν Ψαλμῶδον, στεγάζομενα. Εἰ δέ τις κρυστάλλοειδής ἢ τοῦ οὐρανοῦ φύσις νενόμισται, σκοπεῖν χρή εἰ μὴ ἡ οὐσία τοῦ Θεοστιθοῦς ἐκείνου ἐδάφους διὰ τούτων σημαίνεται, τὸ στίλβον ὁμοῦ καὶ διαυγὲς ἔχουσα. Ἄλλὰ τῶν ὑπὲρ κατάληψιν ἢ ἔρευνα καταγέλαστος.

Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου, τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν.

[Καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου, τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν. —] Καὶ διὰ τούτου δείκνυται ὁ θρόνος σημαντικὸς εἶναι τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τε καὶ ἀναπαύσεως· ἐν ᾗ καὶ περὶ ἦν τὰ *Σεραφίμ* ἐθεώρησε· διὰ τοῦ πλῆθους τῶν ὀφθαλμῶν τὸ πρὸς τὰς θείας αὐγὰς θεοπτικῶν αὐτῶν διδασκόμενος. Ἐμπροσθεν καὶ ὀπισθεν· ὅτι καὶ τῶν ἔμπροσθεν καὶ τῶν ὀπισθεν [θεῶθεν] τὴν γνῶσιν ἐναυγάζονται.

Καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον, ὁμοιον λέοντι· καὶ τὸ δεῦτερον ζῶον, ὁμοιον μόσχῳ· καὶ τὸ τρίτον ζῶον, ἔχον πρόσωπον ἀνθρώπου· καὶ τὸ τέταρτον ζῶον, ὁμοιον ἀετῷ πετομένῳ.

Ταῦτα τὰ [τέσσαρα] ζῶα καὶ τὸν Ἡσαΐαν τεθεῶσθαι νομιζόμεν· διὰ τῶν τεσσάρων προσώπων δηλοῦντα [εἶτε] τὴν τῶν τεσσάρων στοιχείων τοῦ Θεοῦ δημιουργίαν τε καὶ συντήρησιν, ὡς τισὶν ἔδοξεν, εἶτε τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ [καὶ καταχθονίων] τὴν [θεϊαν] δεσποτείαν·

εἶτε τὰς ἀρετὰς τὰς τέσσαρας, καὶ τὰ τέσσαρα A
 Εὐαγγέλια, ὡς ἑτέροις καλῶς ἔχειν λελόγισται· τοῦ
 μὲν λέοντος δηλοῦντος τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ κατὰ
 Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ὡς φησιν Εἰρηναῖος· διὰ τὸ τῆς
 προαιωνίου βασιλείας τούτου σημαντικόν· ἐν ἀρχῇ
 γὰρ εἶναι τὸν Λόγον ἐκήρυξε· τοῦ δὲ μόσχου, ἅτε
 τοῖς οικείοις ἀρκουμένου πόνοις, τὴν δικαιοσύνην
 καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, ὡς νομικῶς καὶ
 ἱερατικῶς τὸν Χριστὸν γενεαλογῆσαν· τοῦ δὲ
 ἀετοῦ, τὴν σωφροσύνην· ταύτην γὰρ [φιλεῖν] μαρ-
 τυρεῖται [τοῦτο] τὸ ζῶον· καὶ τὸ κατὰ Μάρκον
 Εὐαγγέλιον, ὡς σύντομον καὶ ἀπὸ τοῦ προφητικοῦ
 Πνεύματος ἀρξάμενον· τοῦ δὲ ἀνθρώπου τὴν φρό-
 νησιν, καὶ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὡς φύσει
 καὶ οὐ νόμῳ κηρύξαν τὴν [τοῦ] Χριστοῦ γέννησιν.
 Εἰκὸς δὲ διὰ τούτων καὶ τὴν οἰκονομίαν [τοῦ] Χρι- B
 στοῦ δηλοῦσθαι· διὰ τοῦ λέοντος, ὡς βασιλέως· διὰ
 τοῦ μόσχου, ὡς ἱερέως, μᾶλλον δὲ καὶ ἱερέου· διὰ
 τοῦ ἀνθρώπου, ὡς δι' ἡμᾶς ἀνθρωθέντος· διὰ δὲ
 τοῦ ἀετοῦ, ὡς χορηγοῦ τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος, τοῦ
 ἐπιπτάντος ἡμῖν ἀνωθεν.

verius sacrificium, per vitulum : nostri autem cau- a
 Spiritus, qui e supernis devolat, benignum largitorem esse, per aquilam.

Καὶ τέσσαρα ζῶα, ἐν καθ' ἑν αὐτῶν ἔχον ἀνά
 πτέρυγας ἕξ κύκλωθεν, καὶ ἔσωθεν γέμουσιν
 ὄφθαλμῶν.

[Καὶ τέσσαρα ζῶα ἐν καθ' ἑν αὐτῶν ἔχον ἀνά
 πτέρυγας ἕξ. —] Ταῦτα ὁ μέγας φησὶ Διονύσιος
 διὰ τοῦτο ταῖς δυοῖς πτέρυξι καλύπτειν τὰ πρόσωπα,
 καὶ ταῖς δυοῖς τοὺς πόδας, καὶ ταῖς μέσαις πέτεσθαι· C
 ἵνα ἡ περὶ τὰ ὑψηλότερα [αὐτῶν] καὶ βαθύτερα τῆς
 οἰκείας καταλήψεως φανῆ εὐλάβεια· δι' ἣν τοῖς μέ-
 σοις πρὸς τὰς θεαρχικὰς αὐγὰς [τοῖς] θεοῖς ζυγοῖς
 ἀνατείνονται.

Καὶ ἀνάπαισιν οὐκ ἔχουσιν, ἡμέρας καὶ νυ-
 κτός λέγοντες· Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος· Κύριος ὁ
 Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχό-
 μενος.

Ἀνάπαισις δὲ ταῖς ἀγίαις ταύταις δυνάμεσι, τὸ
 ἐκ τῆς Θείας ὑμνωδίας μὴ παύεσθαι, καὶ τὸν τρισ-
 ὄν ἀγιασμὸν τῇ τρισυποστάτῳ προσφέρειν Θεότητι.
 Τὸ δὲ, Ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος [ὁ παντο-
 κράτωρ], τὴν ἁγίαν Τριάδα δηλοῦν ἐφημεν.

est, et qui erat, et qui venturus est, sacrosanctæ Trinitatis mysterium, ut ante quoque dictum est,
 ob oculos nobis ponit.

Καὶ ὅταν δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ D
 εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τῷ
 ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται
 οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθ-
 ημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου· καὶ προσκυνήσουσιν
 αὐτῷ.

[Πεσοῦνται οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι. —]
 Διὰ τούτων δηλοῦται, καὶ τοὺς νοηθέντας ἡμῖν πρε-
 σβυτέρους κοινωνοὺς εἶναι [τῆς ὑμνωδίας] τῶν οὐ-
 ρανίων δυνάμεων· ὁμολογοῦντας ἐκ Θεοῦ κεκομί-
 σθαι τῆς [κατὰ] τῶν νοητῶν ἐχθρῶν νίκης τὴν εὐ-
 ναιμιν.

Καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον

sive in aere, sive sub terra existant, dominatus,
 aut quatuor primariae virtutes : aut quatuor Evan-
 gelia : aut, quod aliis magis probatur, utrumque
 simul : *leone* quidem fortitudinem et Evangelium
 secundum Joannem significante. Nam, ut Irenaeus
 admonet, unum hoc in ipso statim exordio sempit-
 terni regni mentionem infert. Prædicat namque Dei
 Verbum a principio existisse. *Vitulo* vero, tanquam
 propriis opibus laboribusque contento sibi que suf-
 ficiente, justitiam et Evangelium secundum Lucam,
 qui Christi genealogiam simul per legalem et sacer-
 dotalem lineam ducit : *aquila* autem, temperantiam,
 (huic enim animali isthæe virtus familiaris fertur),
 et Evangelium secundum Marcum, quod et breve
 est, et a prophætico Spiritu exordium facit : *homine*
 tandem prudentiam et Evangelium secundum Mat-
 thæum, quod legali missa, naturalem tantum Christi
 generationem texit. Probabile sit quoque præcipuas
 œconomiae Christi partes per quatuor hæc animalia
 designare voluisse. Regem existisse, indicatum
 videri potest per *leonem* : sacerdotem porro, aut
 carnem assumpsisse, per *hominem* : vivifici denique
 esse, per *aquilam*.

IV, 8. Et quatuor animalia, singula eorum habe-
 bant alas senas in circuitu, et intus plena sunt oculis.

Quatuor hæc animalia, ut magno Dionysio vi-
 sum est, duabus alis ob id facies suas tegebant,
 duabus rursus pedes; et duabus tandem mediis
 volabant : quo hinc constaret quanto cum metu
 et reverentia in sublimiorum rerum theoriam et
 inquisitionem, profundiorumque mysteriorum com-
 prehensionem ferantur; quantaque cautione haustos
 Divinitatis radios, ad alios interjectos ordines et
 sedes non absque Dei jussu transmittere soleant.

IV, 8. Et requiem non habent die ac nocte, dicen-
 tia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omni-
 potens, qui est, et qui erat, et qui venturus est.

Sanctæ istæ virtutes ob id requiem habere ne-
 gantur, quod a divinis laudibus nunquam cessent.
 Cæterum per sanctitatis nomen tertio repetitum,
 Divinitati, quæ in tribus hypostasibus, ex æquo
 subsistit, laudem deferunt. Porro autem illud, Qui
 est, et qui erat, et qui venturus est, ante quoque dictum est,

IV, 9, 10. Et cum darent illa animalia gloriam
 et honorem et benedictionem sedenti super thronum,
 viventi in sæcula sæculorum, viginti quatuor 21 se-
 niores procidebant ante sedentem in throno, et ado-
 rabant viventem in sæcula sæculorum.

Hinc discimus seniores, de quibus actum est
 ante, in divinæ laudis decantatione virtutibus cœ-
 lestibus consociari : victoriamque de hostibus, qui
 sub aspectum non veniunt, nulli alteri quam Deo
 acceptam ferre.

IV, 10, 11. Et mittunt coronas suas ante thro-

num, dicentes : Dignus es, Domine, Deus noster, accipere gloriam et honorem et virtutem ; quia tu creasti omnia, et per voluntatem tuam erant, et creata sunt.

Tu, inquit, Domine, victicium coronarum auctor et largitor exstitisti. Quam ob rem ab universa creatura gloria et gratiarum actio jure meritoque tibi debetur.

CAPUT XI.

De libro septem sigillis obsignato, quem nulla creata natura aperire potuit.

V, 1. *Et vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus et foris, obsignatum sigillis septem.*

Per hunc librum tenacissimam sapientissimamque Dei memoriam accipimus ; in qua, juxta divinum Davidem, omnes homines descripti sunt : operumque divinatorum abyssum. Libri hujus intima, propter spiritum in eo inclusum, captu sunt difficilia ; extrema vero, nempe ea quæ per litteram offeruntur, minori negotio capiuntur. Septem autem sigilla, certam libri hujus fidem, nullique mortalium satis perspectam ejusdem firmitatem significant : aut ejus sane ordinem et dispositionem, qui divini Spiritus profunda scrutatur : quæ omnia solvere nulla omnino creata natura valet. Aut per librum prophetia ipsa universe intelligitur, quam Christus Dominus in Evangelio secundum Lucam impletam asserit. Quæ autem adhuc reliqua sunt, ea novissimis diebus certo implebuntur.

V, 2, 3. *Et vidi angelum fortem prædicantem voce magna : Quis est dignus aperire librum et solvere signacula ejus ? Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra, neque sub terra aperire librum, neque aspicere illum.*

Per hæc manifeste ostenditur, neque angelos, neque homines in carne adhuc degentes, neque sanctos corpore jam exutos, accuratam judiciorum Dei notitiam tenere ; sed ipsum Dei Agnum solum. Hic unus enim oracula jam olim per prophetas de ipso edita, per suum adventum accurate dissolvit, suæque Ecclesiæ patefecit.

V, 4. *Et ego flebam multum, quod nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre illum.*

Et ego, inquit, flebam ; ob id forsitan, quod animo versaret, ne ipsa etiam angelica natura in mortiferam ignorance prolapsa esset.

V, 5. *Et unus de senioribus dicit mihi : Ne fleveris. Ecce vicit Leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus.*

Etsi, inquit, liber hic angelorum captum excedit, Dei tamen, qui nostra causa factus est homo, non **22** ita : qui quidem secundum divinam naturam, prout nimirum rerum omnium conditor est, Davidis radix et origo est : at vero secundum naturam assumptam, ex ejusdem radice in vitalem hanc lucem progressus est.

A τοῦ θρόνου, λέγοντες· Ἄξιός ἐστι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, λαβεῖν [ὁ ἅγιος] τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν· ὅτι σὺ ἔκτισας [τὰ] πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημα σου ἐκτίσθησαν καὶ εἰσὶν.

Σὺ [γὰρ], φησί, Δέσποτα, τῶν στεφάνων τῆς νίκης αἷτιος καὶ χορηγὸς γέγονας· καὶ σοὶ παρὰ πάντων ὧ· κτισμάτων ἢ εὐχαριστία ὀφείλεται.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ τῆς βιβλίου τῆς ἐσφραγισμένης ἐπὶ σφραγίσιν, ἣν οὐδεὶς ἀνοίξει τῆς κτιστῆς φύσεως δύναται.

Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, κατεσφραγισμένον σφραγίσιν ἐπὶ.

B Βιβλίον τὴν πάνσοφον τοῦ Θεοῦ μνήμην νοοῦμεν, ἐν ἣ πάντες, κατὰ τὴν [θεῖον] Δαβὶδ, γράφονται, καὶ τῶν θείων κριμάτων τὴν ἄβυσσον. Ταύτης δὲ τὰ μὲν ἔσω, διὰ τὸ πνεῦμα, [ἐδληπτα οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ] δυστέκμαρτα· τὰ δὲ ἔξω, διὰ τὸ γράμμα εὐληπτότερα. Τὰς δὲ ἐπὶ σφραγίδας, ἣ τὴν τελείαν τῆς βιβλίου ἀσφάλειαν καὶ πᾶσιν ἄγνωστον [δηλοῦν φημι], ἣ τὰς οικονομίας τοῦ ἐρευνῶντος τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ Πνεύματος· ἃς λύσαι πάσας οὐδεμία κτιστὴ φύσις δύναται. Βίβλος δὲ καὶ ἡ προφητεία νοεῖται· ἣν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πεπληρῶσθαι ἔφη· ἧς τὰ ἐξῆς ἐπ' ἐσχάτων πληρωθήσονται.

C Καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα [ἐν] φωνῇ μεγάλῃ· Τίς ἄξιός ἐστιν ἀνοίξει τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ ; Καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ, οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀνοίξει τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό.

Διὰ δὲ τοῦ, Οὐδεὶς ἠδύνατο ἀνοίξει τὸ βιβλίον, δηλοῦται μῆτε ἀγγέλους, μῆτε ἀνθρώπους τοὺς ἐν σαρκὶ ὄντας, μῆτε τοὺς ἐκ σαρκὸς ἀποδημηκότας· ἄγλους, τὴν ἀκριβῆ τῶν θείων κριμάτων κατελιγμέναι γινώσκιν, πλὴν τοῦ Ἄμνου τοῦ Θεοῦ, τοῦ τῶν προφητευθέντων περὶ αὐτοῦ ἔκπαλαι διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τὴν ἀσφάλειαν λύσαντος.

D Καγὼ ἔκλαιον πολὺ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιός εὐρέθη ἀνοίξει καὶ ἀναγγῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό.

Καγὼ ἔκλαιον, φησὶν· ἴσως ὡς εἰς ἀγνωσίαν πεσοῦσης τῆς καθαρωτάτης τῶν ἀγγελικῶν οὐσιῶν τάξεως.

Καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι· Μὴ κλαῖς· ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ [ὦν] ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ρίζα [τοῦ] Δαβὶδ, ἀνοίξει τὸ βιβλίον, καὶ [λύσαι] τὰς ἐπὶ σφραγίδας αὐτοῦ.

Μὴ κλαῖς.— Εἰ γὰρ καὶ ἀγγέλους, φησὶν, ἡ βίβλος ἀκατάληπτος, ἀλλ' οὐ τῷ Θεῷ τῷ διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐνανθρωπήσαντι· ὃς ρίζα μὲν Δαυὶδ, ὡς Κτίστης, διὰ τὴν θεότητα· ἐκ ρίζης δὲ αὐτοῦ, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

A

CAPUT XII.

Περὶ τῆς ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν δ' ζώων θεωρίας.

Καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, Ἄρνιον ἑστηκόσ ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ· οἱ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ, ἀποστελλόμενα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν.

Τὰ ἑπτὰ κέρατα καὶ οἱ ἑπτὰ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἄρνιου δηλοῦσι Χριστοῦ τὰ ἑπτὰ πνεύματα, ὧν Ἰσαίας ἐμνημόνευσε καὶ Ζαχαρίας οἱ προφήται. Τὸ δὲ, ὡς ἐσφαγμένον, δηλοῖ τὴν μετὰ τὴν σφαγὴν ζωὴν αὐτοῦ· ἐν ἧ ἔδεικνυ τὰ τοῦ πάθους σύμβολα, ὡς ἐσφαγμένον ἀληθῶς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν. passionis suæ vestigia ostendit; quæ post suam reliqua esse voluit.

Καὶ ἦλθε καὶ εἴληφεν ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθήμενου ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸ βιβλίον. Καὶ ὅτε ἔλαβε τοῦτο, τὰ τέσσαρα ζῶα καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ Ἄρνιου, ἔχοντες ἔκυστος κιθάρας καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων· αἱ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων.

Αἱ κιθάραι δὲ τὴν ἑναρμόνιον καὶ εὐχὴν δηλοῦσι θεῖαν δοξολογίαν· τὰ δὲ θυμιάματα, τὴν εὐωδίαν τῶν πιστῶν θυτίαν προσχυομένην διὰ βίου καθαρῶ (ὡς φησιν ὁ [θεῖος] Ἀπόστολος· Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν)· αἱ φιάλαι δὲ, τῶν διανοιῶν σημαντικαί· ἐξ ὧν ἢ τῶν ἀγαθῶν ἔργων εὐωδία καὶ ἡ καθαρὰ προσευχὴ προέρχεται.

Καὶ ᾄδουσιν καινὴν ᾠδὴν λέγοντες· Ἄξιός ἐστι λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματι σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους· καὶ ἐποίησας αὐτοὺς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς.

Οἱ πρεσβύτεροι, οἱ ἐν τῇ Παλαιᾷ τε καὶ Νέᾳ Θεῷ εὐαρεστήσαντες, καὶ τὴν ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου τῷ σφαιρισθέντι Ἄμνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγοράσαντι ἡμᾶς εὐαρεσίαν προσάγοντες. Καινὴ δὲ [ἡ] ᾠδὴ, ἦν τῆς παλαιότητος τοῦ γράμματος ἀπαλλαγέντες, οἱ ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καταυγασθέντες, ᾄδειν ἐδιδάχθημεν διὰ τοῦ Πνεύματος. Τῆς γῆς δὲ βασιλεύσαι τούτους φησὶ τῆς καινῆς, ἦν ὁ Κύριος τοῖς πράξις ἐπηγγείλατο.

capituli per Spiritum canere edocti sumus. Ejusmodi crassæ et caliginosæ, sed novæ illi quam Dominus

Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ὡς φωνῆς ἀγγέλων πολλῶν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ· Ἄξιός ἐστι τὸ Ἄρνιον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχύον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ πᾶν κτίσμι ὃ ἐστίν

Ut Agnus qui habet septem cornua, aperuerit librum.

V, 6. Et vidi; et ecce in medio throni et quatuor animalium et in medio seniorum, Agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem; qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram.

Septem oculi, totidemque Agni cornua, significant septem spiritus Christi; quorum Isaias et Zacharias prophetae meminere. Quod autem Agnus ille cernitur veluti occisus, hoc vitam et speciem illius post mortem et immolationem exprimit: in illa namque tanquam vere occisus manifesta per quoque ex mortuis resurrectionem in corpore suo

B V, 7, 8. Et venit, et accepit de dextera sedentis in throno librum; et cum aperuisset librum, quatuor animalia et viginti quatuor seniores prociderunt coram Agno, habentes singuli citharas, et phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum.

Citharæ concinnam suaveque sonantem Dei laudem, rerumque divinarum celebrationem demonstrant: thymiamata autem benevolentia, sacrificium quod fideles per vitæ castimoniam et integritatem Deo offerunt: huc enim spectat illud Apostoli: Christi bonus odor sumus¹⁰: phialæ vero, pias castasque cogitationes: hinc namque bonorum operum fragrantia, puraque et casta precatio dimanare consuevit.

V, 9, 10. Et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es, Domine, accipere librum, et aperire signaculu ejus; quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione; et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes; et regnabimus super terram.

Per hæc ostenditur seniores illos, eximios quosdam præcellentisque sanctitatis viros esse; qui partim in Veteri, partim in Novo Testamento Deo præ cæteris placuerunt; quique adeo communi omnium nomine Agno Dei, qui pro totius mundi salute immolatus est, suoque nos sanguine redemit, continuo gratias agunt. Novum autem hoc canticum dicitur: siquidem ex omni tribu et lingua ad fidei lumen vocati, et a litteræ vetustate liberati, deinceps autem terræ dominaturi prædicantur; non huic milibus se daturum promisit.

V, 11-13. Et vidi, et audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, et animalium, et seniorum; et erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem et divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem. Et omnem creaturam, quæ in cælo est, et super terram, et sub

¹⁰ II Cor. II. 15.

terra, et quæ sunt in mari, et quæ in o, omnes au-
divi dicentes sedenti in throno, et Agno: **23** Bene-
dictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæ-
culorum. Amen.

Ab omnibus, sive ea vivant, sive intelligant, sive
quovis alio modo existant, Deus tanquam omnium
principium et causa laudatur et glorificatur: nec
non unigenitus et consubstantialis ejusdem Filius;
qui homini totique creaturæ, quæ per ipsum facta
est, novitatem impertitus est. Etsi interim secun-
dum naturam assumptam, tanquam homo, potesta-
tem in ea quæ sunt in cœlo et in terra, accepisse
scribatur.

V, 14. *Et quatuor animalia dicebant Amen; et vi-
ginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas, et* B
adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

Et hinc quoque demonstratur per Jesum Christum
Deum et Dominum nostrum, qui divulsa conjunxit,
maceriæque interstitium dissolvit, unum ex omni-
bus hominibus ovile, et unam rursum ex hominibus
et angelis Ecclesiam factam esse. Ecce enim vigin-
ti quatuor seniores, per quos salvandorum plenitudo
adumbratur, digni hoc loco prædicantur, qui con-
sona voce cum quatuor mysticis animalibus, quæ
inter cæteros angelos primatum tenent, Deum lau-
dent et adorent. Quo laudationis munere nos quo-
que in ipso Christo Deo nostro pacisque datore
digni habeamur, cum quo Patri, una cum Spiritu
sancto, sit gloria, imperium et honor, nunc et sem-
per, et in infinita sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XIII. SERMO V.

*Solutio primi sigilli; per quam apostolorum do-
ctrina designatur.*

VI, 1. *Et vidi quod aperuisset Agnus unum de
septem sigillis. Et audivi unum de quatuor animalibus,
dicens, tanquam vocem tonitru: Veni et vide.*

Ex hoc loco concinnum rerum cœlestium ordinem
cognoscere licet: siquidem ex primis ordinibus
sensim fit gradus ad alios inferiores. Per primam
itaque quadriformium animalium faciem, nempe
Leonem, primam vocem factam audivit evangelista;
quæ angelo qui ænigmaticam visionem imprimebat,
demandabat uti veniret et videret. Cæterum primum
hoc animal (quod Leonem esse diximus) regioni
apostolorum prudentiam, imperterritamque eorum-
dem contra demones fortitudinem significare cre-
ditur. Huc enim dictum illud, *Ecce reges terræ con-
gregati sunt*¹¹: et illud rursum, *Constitues eos
principes super omnem terram*¹², pertinere videtur.

VI, 2. *Et vidi; et ecce equus albus, et qui sedebat
super illum, habebat arcum; et data est ei corona, et
exivit vincens ut vinceret.*

Sunt qui et præsentis, et reliquorum et itidem
quæ hinc consequuntur, sigilli patefactionem ad
incarnati Verbi œconomiam referant. Et quidem

Α ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑποκίτω τῆς
γῆς· καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης [ἃ ἔστι] καὶ τὰ ἐν
αὐτοῖς πάντα· λέγοντα τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρό-
νου καὶ τῷ Ἀρνίῳ· Ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα, καὶ
τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[Καὶ ἤκουσα ὡς φωνῆς ἀγγέλων πολλῶν, καὶ
τῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων. —] Ἐκ πάντων
γὰρ τῶν τε νοητῶν, τῶν τε αἰσθητῶν, τῶν τε ζών-
των, τῶν τε ἀπλῶς ὄντων, φυσικοῖς λόγοις ὁ Θεὸς
δοξάζεται, ὡς πάντων γενεσιάρχης· καὶ ὁ τούτου
μονογενῆς καὶ ὁμοούσιος Υἱὸς, ὡς τὴν καινότητα τῷ
ἀνθρώπῳ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ γεγενημένην ἀνακαίνισιν
χαριζόμενος, εἰ καὶ λαβεῖν τῶν ἐν οὐρανοῖς καὶ τῶν
ἐπιγείων τὴν ἐξουσίαν ὡς ἄνθρωπος γέγραπται.

Καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον Ἀμήν· καὶ οἱ
πρεσβύτεροι ἔπεσαν καὶ προσεκύνησαν.

Διὰ δὲ τῶν τεσσάρων ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων
δείκνυται μία ποίμνη, καὶ μία Ἐκκλησία γεγενῆσθαι
ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, διὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ
τὰ διεστῶτα συνάψαντος, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ
φραγμοῦ λύσαντος· Ἰδοὺ γὰρ, ὡς ἀκηκόσαμεν, σὺν τοῖς
τέσσαρσι ζώοις τοῖς τῶν λοιπῶν ἀγγελικῶν ὑπερ-
έχουσι τάξεων, καὶ οἱ χαρακτηριστικοὶ τοῦ τῶν σωζο-
μένων ἀνθρώπων πληρώματος, τῆς τοῦ Θεοῦ ἀξιοῦν-
ται ὑμνωδίας τε καὶ προσκυνήσεως· ἧς καὶ ἡμεῖς
ἀξιοθεΐημεν ἐν αὐτῷ [τῷ] Χριστῷ τῷ τῆς εἰρήνης
δοτῆρι καὶ Θεῷ ἡμῶν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ
ἀγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, [τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ,
καὶ] εἰς τοὺς [ἀτελευτήτους] αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'. ΛΟΓΟΣ Ε'.

Λύσις τῆς πρώτης σφραγίδος, τὴν ἀποστολι-
κὴν διδαχὴν σημαίνουσα.

Καὶ εἶδον ὅτι ἤνοιξε τὸ Ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν
ἐπτὰ σφραγίδων· καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσ-
σάρων ζώων λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς· Ἐρ-
χόν καὶ ἴδε.

Κάνταῦθα ἡ τῶν ἐν οὐρανοῖς εὐταξία σημαίνεται,
ἐκ τῶν πρώτων τάξεων εἰς τὰ δευτέρα καταβα-
λουσα· διὸ [καὶ] ἐκ τοῦ ἑνὸς προσώπου τῶν τετρα-
μόρφων, δηλαδὴ τοῦ λέοντος, τὴν πρώτην γεγενῆ-
σθαι φωνὴν ἤκουσε, κελευσομένην τὸ, Ἐρχου, τῷ
τὴν ὄπτασίαν τυποῦντι ἀγγέλῳ, δι' αἰνίγματος. Τὸ
δὲ πρῶτον ζῶον, ὁ λέων, ἐμφαίνειν μοι δοκεῖ τὸ βασι-
λικὸν τῶν ἀποστόλων κατὰ δαιμόνων φρόνημα, δι'
οὗ εἴρηται· Ἰδοὺ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθη-
σαν. Καὶ πάλιν· Κατιστήσεις ἄρχοντας ἐπὶ πᾶ-
σαν τὴν γῆν.

Καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός· καὶ ὁ καθί-
μενος ἐπ' αὐτὸν, ἔχωρ τόξον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέ-
φανος· καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ.

Τῆς δὲ παρούσης σφραγίδος τὴν λύσιν, καὶ τῶν
ἐξῆς ἀπασῶν, τινὲς εἰς τὴν ἑνσαρκον τοῦ Θεοῦ Λό-
γου οἰκονομίαν ἐξειλήφασιν· τὴν πρώτην, εἰς τὴν

¹¹ Psal. XLVII, 5. ¹² Psal. XLIV, 17.

γένεσιν· τὴν δευτέραν, εἰς τὸ βάπτισμα· τὴν τρίτην, εἰς τὰς μετὰ τοῦτο θεοσημείας· τὴν τετάρτην, εἰς τὴν ἐπὶ Πιλάτου παράστασιν· τὴν πέμπτην, εἰς τὸν στυρόν· τὴν ὅ, εἰς τὴν ἐν [τῷ] μνήματι κατάθεσιν· καὶ τὴν ἑξοκτὴν, εἰς τὴν τοῦ ἄδου σκύλευσιν. Ἡμεῖς δὲ, ἐντετυχηκότες Μεθοδίου οὕτως εἰρηκότι ἐπὶ λέξεως, ὅτι *Οὐ γρηὶ τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι νομίζειν τὸν γεγεννημένον· πάλαι γὰρ πρὸ τῆς Ἀποκαλύψεως ἐπεπλήρωτο τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ [Θεοῦ] Λόγου.* Ὁ δὲ Ἰωάννης, περὶ [τῶν] παρόντων καὶ μελλόντων θεσμοθεῖ· ἔλαθ' τὴν τοῦ πυροῦ δράκοντος ἀνάπτυξιν ἐποίησατο ὡς ὑποτέτακται. Οὕτως ἐξειλήφωμεν τὴν τῆς πρώτης σφραγίδος λύσιν, τὴν τῶν ἀποστόλων ἐννοεῖσθαι γενεάν· οἱ καθάπερ τόξον τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα κατὰ δαιμόνων ἐντείναντες, τῷ Χριστῷ τοὺς τρωθέντας τοῖς σωτηρίοις βέλαισι προσήγαγον· στέφανον εἰληφότες ἀνθ' ὧν διὰ τῆς ἀληθείας τὸν τῆς πλάνης ἀρχηγὸν ἐνίκησαν· ἐπ' ἐλπίδι δευτέρας νίκης, τῆς μέχρι βιαίου θανάτου ὁμολογίας τοῦ Δεσποτικοῦ ὀνόματος. Διὸ γέγραπται· *Ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἴνα νικήσῃ.* Πρώτη γὰρ νίκη, ἡ τῶν ἐθνῶν ἐπιστροφή· δευτέρα [δὲ], ἡ τοῦ σώματος δι' αὐτὴν ἐκούσιος μετὰ κολάσεων ἕξοδος.

nactus est, gentium fuit conversio : secunda autem, ejus rei causa susceptus.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Λύσις τῆς δευτέρας σφραγίδος (δηλοῦσα τὸν τῶν ἀπίστων κατὰ τῶν πιστῶν πόλεμον).

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν δευτέραν σφραγίδα, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζῶου, λέγοντος· *Ἔρχου καὶ ἴδε.*

Ζῶον οἶμαι δεύτερον, τὸν μόσχον λέγεσθαι, τῶν ἀγίων μαρτύρων τὰς ἱεράς θυσίας χαρακτηρίζοντα, τοῦ προτέρου τὴν ἀποστολικὴν ἐξουσίαν διαγράφοντος, ὡς εἶρηται.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός. Καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ, ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς, ἴνα ἀλλήλους σφάξωσι· καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.

Ταύτην ἡμεῖς στοχαζόμεθα τὴν δευτέραν τῶν ἀποστόλων νοεῖσθαι διδαχὴν, διὰ μαρτύρων καὶ διδασκάλων συμπληρουμένην· ἐν ἧ πλατυνομένου λοιπὸν τοῦ κηρύγματος, ἡ τοῦ κόσμου εἰρήνη ἐλύθη, καθ' ἐαυτῆς μερισθείσης τῆς φύσεως, κατὰ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ· *Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην [ἐπὶ τῆς γῆς], ἀλλὰ μάχαιραν.* Δι' ἧς τὰ μαρτυρικὰ σφάγια εἰς τὸ ἄνω θυσιαστήριον ἀνηνέχθησαν. Ὁ δὲ πυρρός ἵππος, ἡ τῆς ἐκχύσεως τῶν αἱμάτων, ἡ τῆς πεπυρωμένης τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ πασχόντων διαθέσεως σύμβολον. Τὸ δὲ γεγράφαι, *δοθῆναι τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην*, τὴν πάνσεφον δείκνυσι τοῦ Θεοῦ συγχώρησιν, τοὺς πιστοὺς δούλους διὰ πειρασμῶν δοκιμάζουσαν

A primum ex his septem, ad illius ortum : secundum, ad Baptismum : tertium, ad signa, quæ post Baptismum susceptum patravit : quartum, ad injustam apud Pilati tribunal accusationem : quintum, ad crucem : sextum, ad sepulturam : septimum, ad descensum ad inferos, inferorumque spoliationem. Nos autem Methodii sententiæ lubenter astipulamur. Scribit is autem in hunc modum : *Nulla necessitas cogit ut hæc ad Christum 24 natum pertinere arbitremur, siquidem incarnati Verbi mysterium, dudum ante Apocalypsin editam, impletum erat : Joannes autem de præsentibus olimque futuris verba facit. Hæc autem pericopa, quomodo rufus ille ignitusque draco subjugatus fuerit, exponitur. Primi proinde sigilli solutio ad apostolorum generationem haud incommode transfertur. Hi namque Evangelii prædicationem veluti arcum infractum, contra dæmones intenderunt, salutaribusque sagittis vulneratos ad Christum adduxerunt : coronam ob id sortiti, quod per veritatis arma erroris ducem devicerunt, secundæque victoriæ spe usque ad violentam mortem nomen Domini professi sunt. Eapropter hoc loco, *Exivit victor ut vinceret.* Prima itaque victoria, quam per apostolos Christus spontaneus a corpore exitus, non absque cruciatu*

CAPUT XIV.

Secundi sigilli solutio, qua prælium quod infideles contra fideles ineunt, describitur.

C VI, 3. Et cum aperuisset sigillum secundum, audiivi secundum animal dicens : *Veni et vide.*

Secundum animal vitulum dici existimo. Hoc autem sacrosanctas beatorum martyrum hostias designat, sicuti primum apostolicam potestatem, uti paulo ante indicabatur.

VI, 4. Et exivit alius equus rufus. Et qui sedebat super illum, datum est ei ut sumeret pacem de terra, et ut invicem se interficiant ; et datus est illi gladius magnus.

Hanc secundam ab apostolis successionem interpretari possumus, quæ per martyres et doctores constituta est. In hac enim Ecclesiæ ætate, dilatata jam Evangelii prædicatione, mundi hujus pax dissoluta, hominumque natura contra seipsam quodammodo divisa est. Huc namque pertinet illud Christi : *Non veni pacem mittere, sed gladium*¹³; per quem martyrum hostiæ mactatæ, et in cœlesti ara oblatae sunt. Porro *equus rufus*, aut effusi sanguinis symbolum est, aut inflammatum illorum affectum significat, qui mortem pro Christo oppetierunt. Cum autem additur, *rufo equo insidenti datum esse potestatem ut tolleret pacem de terra*, sapientissima Dei permissio ob oculos nobis ponitur. Hæc una enim est, quæ fides Dei servos per tentationes probari et explorari sinit.

¹³ Matth. x. 34.

Solutio tertii sigilli, quæ illorum a Christo defectionem proponit qui minus firmiter in ipsum crediderunt.

VI, 5. *Et cum aperuisset tertium sigillum, audiui tertium animal, dicens: Veni et vide.*

Tertium animal hominem, ut arbitror, designat: hic autem, mortalium omnium casum. Nam ob voluntatis libertatem et carnis infirmitatem homo facile prolabitur in peccatum; eaque de causa mihiorem quoque pœnam promereri videtur.

VI, 5, 6. *Et ecce equus niger: et qui sedebat super 25 illum, habebat stateram in manu sua; et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium, dicentem: Bilibris tritici, denario uno; et tres bilibres hordei, denario uno: et vinum et oleum ne læseris.*

Probabile fit aliquam tum temporis sensilem externamque famem exstitisse: qua de re suo postea loco aliquanto plura. Per equum autem nigram denotatur Iustus et moeror ille qui, ut credi potest, apud justos de illis orietur qui propter suppliciorum immanitatem a fide quæ est in Christum, desciscent. Per stateram autem, examen quod eorum animos explorabit qui ob mentis lubricitatem et inconstantiam, aut propter inanem gloriam, aut corporis quoque infirmitatem, fidem abjicient. Tritici porro chænicem seu bilibrem denario uno estimari, tropo quodam, ut quidam putant, illorum statum insinuat, qui legitime certaverunt, impressamque a Deo imaginem accurate custodiverunt. Tres autem hordei chænicos tantidem fieri, eorum fortunam exprimit, qui cum pecudum more ignavi, persecutorum furis ante cessissent, postea pro lapsu suorum ratione pœnitentiam egerunt, imaginemque peccatorum sordibus ante conspurcatam lacrymis abluerunt. Quando vero, ne vinum aut oleum lædatur, jubetur, ne per turbam Christi medicina evertatur, aut per fraudem et imposteram infirmetur, serio injungitur: ut quæ illos sanare sit idonea, qui in latrones incidere. Ad hæc per mortem illos intercipere non licere, qui per Dei longanimitatem et patientiam, post lapsum denuo exsurrecturi, decusque pristinum recuperaturi sunt. Ut igitur nos quoque Deum Opt. Max. benignum clementemque animarum nostrarum medicum experiamur, fratribus nostris errantibus benignos clementesque nos exhibere studeamus, objugationis vinum commiserationis oleo miscentes; ne nimia severitate, quod Apostolus queramus verius quam sanemus; eaque ratione Dei jucunda voluptate in omne ævum versemur; gratia quo Patri et Spiritui sancto sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XVI. SERMO V.

Solutio quarti sigilli, quæ illorum flagella delineantur qui propter animi mollitiem et impatientiam Dominum negaverunt.

VI, 7. *Et cum aperuisset sigillum quartum, au-*

λύσις τῆς τρίτης σφραγίδος [δηλοῦσα τῶν μὴ παγίως πιστευόντων τῷ Χριστῷ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἔκπτωσιν.]

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν τρίτην, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου λέγοντος· Ἔρχου [καὶ ἴδε].

[Τὸ] τρίτον ζῶον ἐνταῦθα τὸν ἄνθρωπον οἶμαι λέγεσθαι, τὴν τῶν ἀνθρώπων δηλοῦντα ἔκπτωσιν, καὶ διὰ τοῦτο κόλασιν, διὰ τὸ πρὸς ἁμαρτίαν εὐδολισθόν, τῇ ἐξουσίᾳ τῆς προαιρέσεως.

[Καὶ εἶδον,] καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας· καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων λεγούσης· Χοῖνιξ σίτου, δηναρίου· καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῶν, δηναρίου· καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσης.

Διὰ δὲ τοῦ μέλανος ἵππου τὸ πένθος δηλοῦσθαι νομίζομεν, τὸ ἐπὶ τοῖς ἔκπεσοῦσι τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν κολάσεων· τὸν δὲ ζυγόν, δοκιμασίην εἶναι τῶν τε δι' εὐκολίαν γνώμης ἢ κενοδοξίαν, τῶν τε διὰ σώματος ἀσθένειαν ἔκπεπτωκότων τῆς πίστεως. Χοῖνιξ σίτου, δηναρίου. Εἰκὸς μὲν καὶ αἰσθητὸν λιμὸν τότε γενέσθαι, καθὼς καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς ῥηθήσεται· τὸν δὲ τοῦ σίτου χοίνικα τὸν δηναρίου ἄξιον, τροπικῶς δηλοῦν τοὺς νομίμως ἀθλήσαντας, καὶ τῆς δοθείσης εἰκότος τῆς θείας ἀκριβοῦς φύλακας. Τοὺς δὲ τρεῖς χοίνικας τῆς κριθῆς, τοὺς κτηνοπρεπῶς τοῖς διώκταις δι' ἀνανδρίαν ὑποκύψαντας, ἀναλόγως δὲ μεταπονησάντας ὕστερον, καὶ τὴν ρυπωθεῖσαν εἰκόνα δάκρυσιν ἀποπλύναντας. Τὸ μὲντοι ἐντετάλθαι μὴ ἀδικεῖσθαι τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον, τὸ μὴ ἀστειεῖσθαι λέγει τὴν δι' ἐπιστροφῆς [τοῦ] Χριστοῦ ἰατρειαν, ἢ τοὺς ἐμπεπτωκότας τοῖς λησταῖς καὶ τραυματισθέντας θεραπεῦσαι, καὶ μὴ ἔασαι προαρπαγῆναι θανάτῳ τούτους οἱ διὰ μακροθυμίας τὴν ἥτταν ἐμελλον ἀναμαχήσασθαι. Ἴνα τοίνυν καὶ ἡμεῖς φιλόανθρωπον ἰατρον τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῖς ψυχικοῖς ἡμῶν πάθεσι κτησώμεθα, τοιοῦτοι τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν σφαλλομένοις γενέσθαι σπουδάσωμεν, τῷ ἐλαίῳ τῆς συμπαθείας μεμιγμένον τὸν τῆς παραιρέσεως οἶνον [τούτοις] προσφέροντες· Ἴνα μὴ τὸ χυλὸν ἐκτραπῆ, λαθῆ δὲ μᾶλλον, κατὰ τὸν [θεῖον] Ἀπόστολον· ὅπως Θεοῦ συνεργοὶ γενόμενοι, τοῖς αὐτοῦ ἀγαθοῖς αἰωνίως ἐντροφήσωμεν, χάριτι καὶ φιλοανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, [κράτος, θῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

damnat, id quod claudum mutilumve erat, distorto adjutores effecti, in bonis illius non absque jucunda et clementia Domini nostri Jesu Christi, cum

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄. ΛΟΓΟΣ Ε΄.

λύσις τῆς τετάρτης σφραγίδος, ἐμφαίνουσα τὰς ἐπαγομένας τοῖς ἀσεβέσι μάλιστα.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν τετάρτην.

ἤκουσα φωνῆς τοῦ τετάρτου ζώου, λέγοντος, *A divi vocem quarti animalis, dicentis: Veni et vide.* Ἔρχου [καὶ ἴδε].

Τὸ τοῦ τετάρτου ζώου, δηλαδὴ τοῦ ἀετοῦ, ὑψιπε-
τὲς καὶ ὀξὺ πρὸς βορρᾶν, ἀνωθεν ἦκειν ἐκ θεηλάτου
ὀργῆς τὰς πληγὰς ἐμφαίνειν δύναται, εἰς τὴν τῶν
εὐσεβῶν ἐκδίκησιν, καὶ τῶν ἀσεβῶν τιμωρίαν, εἰ
μὴ ταύταις βελτιωθέντες ἐπιστρέψουσι.

et indignatione provocatus, immittit illas partim quidem, ut justos ulciscatur, partim etiam, ut im-
pios, nisi forte per eas excitati a sceleribus resipiscant, puniat atque affligat.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρὸς· καὶ ὁ καθ-
ήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος· καὶ
ὁ ἄδης ἠκολούθει αὐτῷ· καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξου-
σία ἐπὶ τὸ τέταρτον [μέρος] τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι
ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ, καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ
τῶν θηρίων τῆς γῆς.

Τοῦ δὲ εἰρμού τῶν προεκτεθέντων καὶ τὰ παρόντα
ἔχεται. Ὡς γάρ φησιν ἐν ὀγδόῳ κεφαλαίῳ τοῦ ἐννά-
του λόγου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ Ἱστορίας
[ὁ] Εὐσέβιος, ἐν τῇ τῶν διωγμῶν ἀκμῇ, ἐπὶ Μαξι-
μιανοῦ Ῥωμαίων βασιλεύοντος, [ὑπὸ μὲν λιμοῦ καὶ
λοιμοῦ κατασκήφαντος αὐτοῖς σὺν ἑτέροις συμπτώ-
μασιν,] ἀπειρα πλήθη διεφθείροντο, ὡς ταφῇ μὴ
δύνασθαι παραδίδοσθαι· καίτοι Χριστιανῶν τότε φι-
λοτίμως περὶ τὰς κηδεῖας ἡσχολημένων, καὶ τῷ
φιλανθρώπῳ τοὺς πεπλανημένους ἐναγόντων πρὸς
τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· ὑπὸ δὲ Ἀρμενίων
ἐπαναστάντων Ῥωμαίοις, οὐκ ὀλίγους ἀνηρῆσθαι
ῥομφαίᾳ φησὶ, καὶ ὑπὸ κυνῶν δὲ ἀνηλωθῆναι τὰ τῶν
θινόντων σώματα· ὡς λοιπὸν τοὺς λειπομένους εἰς
κυνοκτονίαν τραπῆναι, δεδιότας μὴ καὶ αὐτοὶ θι-
νόντες, ζῶντας τούτους τάφους κτήσονται. Οὐκ
ἀπεικὸς δὲ τοῖς κυσὶ τῆς αὐτῆς θοίνης καὶ ἀγρίους
θῆρας συμμετέχειν, διὰ τὸ τῆς τροφῆς ἀφθονον· καὶ
ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δὲ γενεᾷ τούτων ἕκαστον συμβᾶν
ἔγνωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Λύσις τῆς πέμπτης σφραγίδος, δηλοῦσα τὴν
τῶν ἀγίων [ψυχῶν] πρὸς Κύριον περὶ τῆς συν-
τελείας καταβόησιν.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγίδα, εἶδον
ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς [τῶν ἀν-
θρώπων] τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ
Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν [τοῦ Ἀγρίου] ἣν εἶχον. **D**
Καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· Ἔως πότε, ὁ
Δεσπότης [ἡμῶν] ὁ ἅγιος καὶ ὁ ἀληθινός, οὐ κρι-
νεις καὶ [οὐκ] ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν
κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς;

Εἰ μὲν τις τὴν λύσιν τῶν τεσσάρων σφραγίδων
ταῖς τοῦ Χριστοῦ παρωχηκυαῖς οἰκονομίαις προσνεῖ-
μαι βιάσεται, καὶ ταύτην εἰκότως τοῖς προτελειω-
θεῖσι προφήταις καὶ λοιποῖς ἁγίοις ἐφαρμόσει· [οἱ]
τῆς θείας καταβοῆσι μακροθυμίας, ἐφ' οἷς μέχρι
σταυροῦ παρὰ Ἰουδαίων ὑβριζόμενος ἀνέχεται. Εἰ
δέ τις ὡς μελλόντων πρόβῃσιν ταῦτα ἐκλάβῃ κατὰ
τοὺς διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, τοῖς διὰ Χριστὸν
σφαγιασθεῖσι τὴν τοιαύτην πρέπειν κατὰ τῶν διω-
κτῶν οἰήσεται καταβόησιν, ἐφ' ᾧ τοὺς ἐν αὐτῇ

Quartum animal est aquila; quæ ubi perspicaci-
bus oculis prædam despectavit, magna statim ce-
leritate e sublimi ad illam devolat. Significat au-
tem hæc, clades plagasque omnes non aliunde
venire, quam e supernis: Deus namque justa ira

VI, 8. *Et ecce equus pallidus, et qui sedebat super
eum, nomen illi Mors: et infernus sequebatur eum:
et data est illi potestas super quatuor partes terræ,
interficere gladio, fame, et morte, et bestiis terræ.*

B 26 Hæc cum calamitoso rerum præsentium
statu satis conspirant. Etenim cum, Maximiano
Romanorum principe imperante, in ipso persecu-
tionis æstu pestis simul et fames crudeliter grassa-
rentur, tanta hominum multitudo, ut Eusebius
Pamphili exponit, extincta interiit, ut cadavera
sepulturæ tradi ægre admodum potuerint, etiamsi
Christiani accurate per id tempus circa demortuo-
rum funera occuparentur, erroreque seductos ma-
gna humanitate ad veritatis lucem adducere nite-
rentur. Addit idem auctor, non paucos quoque ab
Armeniis, qui contra Romanos eadem tempestate
insurrexerant, contrucidatos occubuisse, canesque
in intersectorum cadavera immaniter sæviisse, ita
ut ii qui a clade reliqui adhuc erant, in canum cæ-
C dem sese converterint, veriti ne, posteaquam e
vivis excessissent, illorum ventres viva sepulera
sortirentur. Probabile sit quoque agrestes feras, ca-
daverum passim jacentium copia excitatas, ejus-
dem cum canibus pastus participes exstitisse.
Quin nostra quoque ætate quædam similia usu ve-
nisse novimus.

CAPUT XVII.

*Solutio quinti sigilli, quæ sanctorum clamores ad
Deum pro sæculi consummatione proponit.*

VI, 9, 10. *Et cum aperuisset sigillum quintum,
vidi subter altare animas intersectorum propter Ver-
bum Dei, et propter testimonium quod habebant: et
clamabant voce magna, dicentes: Usquequo, Domine,
(sanctus et verus) non judicas, et non vindicas san-
guinem nostrum de his qui habitant in terra?*

Qui quatuor sigillorum solutionem transactæ
jam olim Christi œconomix tribuunt, illi, ut sibi
constent, hanc quintam prophetis jamdudum ante
consummatis cæterisque sanctis accommodent
oportet. Ili namque de Dei patientia et longanimi-
tate certa quadam ratione haud injuste queritari
videri possunt; ut qui tentationi usque ad mortem
resisterint, injustamque Judæorum vim et contu-
meliam patienter sustinuerint. Qui vero receptio-
rem doctorum Ecclesiæ sententiam secuti, hæc

tanquam futurorum prædictionem accipere malunt, illi præsentis loci querelas atque clamores in eos magis convenire statuunt, qui propter Christum occisi, contra persecutores vindictam expetunt; quatenus qui inter ipsos Dei clementia non prorsus indigni inventientur, ad Dominum convertantur, obstinate autem impii, per universalem totius orbis consummationem excidantur, ne justis ad iniquitatem extendant manus suas. Nam etsi permulti impii jamdudum ante Dei iram experti sunt, nihilo secius illorum reliquæ flagellis adhuc egent; quibus aut convertantur, aut pro meritis certe plectantur.

VI, 11. *Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, et dictum est illis ut quiescerent adhuc pusillum temporis; donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt, sicut et illi.*

Quin per hæc quoque sæculi consummationem expetere sancti probantur: interim usque ad fratrum suorum mortem, ne ante illos, juxta Apostolum, consummentur, moram istam patienter ferre jubentur. **Candidæ 27** autem stolæ, virtutum splendorem, qui illustris in illis existit, insinuat; quo splendore jam nunc undique sunt circumfusi, etiamsi promissorum bonorum hæreditatem necdum adepti sunt. Eorum itaque bonorum spe, quæ spiritali oculo nunc contemplantur ab omni interea crassitudine exuli, merito lætantur; nec non in Abrahamæ sinu pacate requiescere feruntur. Multorum namque sanctorum sententia est, unumquemlibet virtutis cultorem locum factis suis dignum post hanc vitam sortiri; ex quo de gloria sibi præparata certam conjecturam facere valeat.

CAPUT XVIII.

Sexti sigilli solutio, quæ plagas quæ sub sæculi catastrophæ mortalium generi inferentur, breviter percenset.

VI, 12, 13. *Et vidi cum aperuisset sigillum sextum: et ecce terræmotus magnus factus est; et sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, et luna tota facta est sicut sanguis: et stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos, cum a vento magno movetur.*

Etsi non desint qui hæc omnia ad Hierosolymorum obsidionem et eversionem quæ a Tito Vespasiano facta est, pertinere existiment, eoque referant, singula quæ hic dicuntur, tropicos exponentes, nobis tamen probabilius sit a persecutionis tempore transitum hoc loco fieri ad tempus quod Antichristi adventum antecedit; in quod clades et persecutiones de quibus hic sermo est, incident. Cæterum calamitates et cruces, quæ tantæ tunc exstabant, quantæ antea nunquam visæ vel auditæ leguntur, haud alio fine prædictæ videntur, quam ut homines dudum ante de iis præmoniti animi non despondeant, cum per Antichristum ejusdemque ministros re ipsa irrogabuntur, siquidem mala prævisa et quodammodo præmeditata, minus offendere solent. Per terræ autem motum sacræ Litteræ rerum mutationem passim significant.

ἀξίους ἐπιστρέφαι· τῶν δὲ ἀπειθῶν τῇ παγκοσμίῳ συντελείᾳ ἐκκόφαι τὴν ἀσέβειαν ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἤδη τότε, καθὼς εἴρηται, οἱ δυσσεβεῖς θέλας ὀργῆς ἐπειράθησαν, ἀλλ' αὐδὲν ἤτιον τὰ τούτων λείψανα ἐπιστρεπτικῶν ἢ κολαστικῶν μαστίγων ἐδέοντο.

Kal ἐδόθη αὐτοῖς ἐκάστῳ στολὴ λευκὴ· καὶ ἐβρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρὸν, ἕως οὗ πληρώσωσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί.

Τὸ δὲ, "Ἔως οὗ πληρώσωσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, δηλοῖ ὅτι τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν αἰτούμενοι φαίνονται οἱ ἅγιοι· διὸ καὶ μακροθυμεῖν ἄχρι τῆς τῶν ἀδελφῶν τελειώσεως κελεύονται, ἵνα μὴ χωρὶς αὐτῶν τελειωθῶσι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἡ δὲ λευκὴ στολὴ τὴν ἐπανθοῦσαν αὐτοῖς τῶν ἀρετῶν ἐμφαίνει λαμπρότητα, ἣν ἀμφιέννουνται, εἰ καὶ μήπω τὰς ἐπαγγελίας ἐκομίσαντο. Τῇ γοῦν ἐλπίδι τούτων, ἄπερ νοερώς ἐνοπτρίζονται, πάσης ἀπηλλαγμένοι παχύτητος, εὐχότως εὐφραίνονται, τοῖς κόλοις Ἀβραὰμ ἐπαναπαυόμενοι· πολλοῖς γὰρ τῶν ἁγίων τοῦτο εἴρηται, τὸ χώρους ἀξίους εἰληφέναι τῶν τῆς ἀρετῆς ἐργατῶν ἕκαστον δι' ὧν καὶ περὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν δόξης τεκμαίρονται.

Καὶ εἶδον· καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν ἕκτην, σεισμὸς μέγας ἐγένετο. Καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς ἄσκος τρίχινος· καὶ ἡ σελήνη [δλη] ἐγένετο ὡς αἷμα· καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσον εἰς τὴν γῆν, ὡς σικκὴ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη.

Καὶ ταῦτά τινες εἰς τὴν ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ [βασιλέως] πολιορκίαν ἐξέλαβον ἅπαντα, τῶν εἰρημένων ἕκαστον τροπολογήσαντες. Ἡμῖν δὲ φαίνεται μετὰ βασιν ἐνταῦθα γεγενῆσθαι ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς διωγμοῖς χρόνων εἰς τὸν καιρὸν τὸν πρὸ τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου ἀφίξεως, ἐν ᾧ τοσαύτας προεφητεύθη ἔσεσθαι τὰς πληγὰς· ἴσως πρὸς τὸ ἐμμελετῶντας ταύταις τοὺς ἀνθρώπους, μὴ ἀπειπεῖν πρὸς τὰς ἐπαγομένας [ἐκ] τοῦ Ἀντιχρίστου κολάσεις, [τοιαύτας οὐσας] οἷας οὐδέποτε γεγεννημένας ἔγνωμεν. Σεισμὸν μὲν τοι τὴν τῶν πραγμάτων μετάθεσιν πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς εὐρίσκομεν. Τὸ γὰρ, "Ἐτι ἅπαξ σεισῶ, δηλοῖ τὴν τῶν σαλευομένων μετάθεσιν, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ δὲ εἴρηται περὶ τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας τῶν Ἰσραηλιτῶν, Ἡ ἔσεισθη· καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν. — Τὸ δὲ μέλαν τοῦ ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης τὸ ἀσφραγῆς καὶ αἱματώ-

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Λύσις τῆς ἕκτης σφραγίδος, τὰς ἐν τῇ συντελείᾳ ἐπαγομένας πληγὰς σημαίνουσα.

Καὶ εἶδον· καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν ἕκτην, σεισμὸς μέγας ἐγένετο. Καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς ἄσκος τρίχινος· καὶ ἡ σελήνη [δλη] ἐγένετο ὡς αἷμα· καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσον εἰς τὴν γῆν, ὡς σικκὴ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη.

Καὶ ταῦτά τινες εἰς τὴν ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ [βασιλέως] πολιορκίαν ἐξέλαβον ἅπαντα, τῶν εἰρημένων ἕκαστον τροπολογήσαντες. Ἡμῖν δὲ φαίνεται μετὰ βασιν ἐνταῦθα γεγενῆσθαι ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς διωγμοῖς χρόνων εἰς τὸν καιρὸν τὸν πρὸ τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου ἀφίξεως, ἐν ᾧ τοσαύτας προεφητεύθη ἔσεσθαι τὰς πληγὰς· ἴσως πρὸς τὸ ἐμμελετῶντας ταύταις τοὺς ἀνθρώπους, μὴ ἀπειπεῖν πρὸς τὰς ἐπαγομένας [ἐκ] τοῦ Ἀντιχρίστου κολάσεις, [τοιαύτας οὐσας] οἷας οὐδέποτε γεγεννημένας ἔγνωμεν. Σεισμὸν μὲν τοι τὴν τῶν πραγμάτων μετάθεσιν πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς εὐρίσκομεν. Τὸ γὰρ, "Ἐτι ἅπαξ σεισῶ, δηλοῖ τὴν τῶν σαλευομένων μετάθεσιν, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ δὲ εἴρηται περὶ τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας τῶν Ἰσραηλιτῶν, Ἡ ἔσεισθη· καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν. — Τὸ δὲ μέλαν τοῦ ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης τὸ ἀσφραγῆς καὶ αἱματώ-

δες, τὸ τοῖς παρὰ τῆς θείας ὀργῆς καταληφθεῖσιν ἀφώτιστον ἐνδείχνυται. Οὕτω γὰρ πολλάκις ταῦτα καὶ ὁ μακάριος Κύριλλος ἐξελεῖψε. Τὸ δὲ πεσεῖν τοὺς ἀστέρας, καθὼς καὶ ἤδη περὶ τῶν ὑπὸ Ἀντιόχου ἀπαιτηθέντων γέγραπται, τὸ καὶ τοὺς φωστῆρας εἶναι δοκοῦντας ἐν κόσμῳ, πίπτειν τοῖς γινομένοις ἐποκλάζοντας, ὡς, φησὶν ὁ Κύριος, πλανηθῆναι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς, διὰ τὸ τῆς θλίψεως μέγεθος. Ἴσως γὰρ διὰ τοῦτο καὶ ἡ συκῆ εἰς παράδειγμα παραλαμβάνεται ὡς τοὺς ἀτελεῖς καρποὺς καὶ μὴ πῶ πεπανθέντας τῶ τῶν πειρασμῶν καύσωνι, καὶ [μὴ πῶ] γλυκανθέντας τῇ χάριτι, ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ διαβολικοῦ ἀνέμου τινάσσεσθαι καταβάλλουσα. Δισσῶς γὰρ ταύτην ἐπὶ τε καλῷ ἐπὶ τε κακῷ ἐκλαμβάνομένην οἴδαμεν ἕκ τε τῶν δύο καλῶν τῶν χρηστῶν καὶ τῶν πονηρῶν σύκων τῶν τῷ Ἱερεμῆ φανέντων, ἕκ τε τῆς ξηρανθείσης ὑπὸ [τοῦ] Χριστοῦ συκῆς, καὶ τῆς φερομένης ἐν τῷ Ἄσματι. Εἰ δὲ καὶ αἰσθητῶς ταῦτα τοῦ Χριστοῦ κριτοῦ μετὰ δόξης ἐρχομένου συμβῆσεται, αὐτὸς ἂν εἰδείη ὁ τοὺς ἀποκρύφους ἔχων θησαυροὺς τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας.

vehementius quatitur, decutere ac in terram dejicere solet. Novimus enim vocabulum *ficus* in bonam et malam partem accipi. Colligitur hoc cum ex duobus illis bonarum et malarum ficuum calathis, quarum fit mentio apud Isaiam; tum rursum ex ficu quam maledictione sua Christus a refecit; tum ex illa denique quæ fertur in Canticis. Porro autem an Christo Domino **28** cum gloria et majestate ad iudicium veniente, aliquid ex prædictis sensili modo eventurum sit, hoc unus ille novit qui omnes scientiæ et sapientiæ thesauros in se abditos continet.

Καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἐλισσόμενος.

Τὸ δὲ τὸν οὐρανὸν ἐλίσσεσθαι ὡς βιβλίον, ἢ τὸ ἀγνωστον τῆς δευτέρας Χριστοῦ παρουσίας αἰνίττεται· ἀφορητὴ γὰρ καὶ ἐν ἀκαριαίῳ ἡ βιβλος ἀνοίγεται· ἢ ὅτι καὶ αἱ οὐράναι δυνάμεις τοῖς ἐκπίπτουσι τῆς πίστεως ἐπαλγοῦσαι, οἶονεὶ συμπάθειαν καὶ λύπην ἔξουσι. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἕτερόν τι σημαίνεται· τὸ μὴ ἀφανισμὸν τὸν οὐρανὸν ὑποστῆναι· ἀλλ' οἷον εἰλιγμὸν τινα καὶ ἀλλαγὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ὡς φησὶν Εἰρηναῖος ἐν τῷ πέμπτῳ λόγῳ τοῦ ἐλέγχου τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἐπὶ λέξεως· οὕτως· Οὐ γὰρ ἡ ὑπόστασις, οὐδέ ἡ οὐσία τῆς κτίσεως ἐξαφανίζεται· ἀληθῆς γὰρ καὶ βέβαιος ὁ συστησόμενος αὐτήν· ἀλλὰ τὸ σχῆμα παράγει τοῦ κόσμου τούτου, ἐν ᾧ ἡ παράθασις ἐγένετο, ὡς οἱ πρεσβύτεροι λέγουσι. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ μέγας Εἰρηναῖος· ἡγοῦμεθα δὲ καὶ τῇ ἀρχαίᾳ συνηθείᾳ χρῆσασθαι τὸν Ἀπόστολον. Εἰλιταρίοις γὰρ οἱ Ἑβραῖοι ἀντὶ τῶν παρ' ἡμῖν βιβλίων ἐκέχρηντο· ὧν ἡ ἀνελιξις, οὐκ ἀφανισμὸν, ἀλλὰ τῶν γεγραμμένων φανέρωσιν ἀπειργάζετο· ὡς καὶ τοῦ οὐρανοῦ σώματος ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀποκειμένων τοῖς ἀγίοις ἀγαθῶν τὴν ἀποκάλυψιν δεικνύει. Καὶ τοῦτο μὲν τετραχῶς πρὸς τὸ χορηγηθῆν ἡμῖν θεοθεν νενοήκαμεν· τῶν δὲ ἐξῆς ἐχώμεθα.

applicatio, honorum quæ sanctis istis reposita sunt, cum quadrifariam prout divinitus nobis datum est,

Καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ με-

*Adhuc semel, ait Scriptura, et ego movebo terram*¹⁴; quod Apostolus ad rerum mobilium translationem refert. Sic Israelitarum quoque ex Ægypto profectio terræ motus vocatur; *Terra*, scribit David, *mota est; etenim cœli distillaverunt*¹⁵. At vero *solis nigredo, et lunæ obscuratio, colorque ejusdem sanguineus*, eorum cæcitatem et obscuritatem denotant, quos Dominus in ira sua tunc comprehendet: ad hunc enim modum beatus Cyrillus non uno loco isthæc exponit. Quod autem *stellæ cadant* (id quod de iis quoque traditum legitur qui ab Antiocho seducti fuerant), significat eos qui *mundi luminaria* putabantur, suppliciorum terrore fractos dejectosque, a fide et veritate in perfidiam et errorem defecturos. Nam ut Christus Dominus præmonet,

tanta tunc erit afflictio ut seducantur electi quoque, si fieri possit. Forsan ad id designandum in exemplum assumpta est *ficus*; ut quæ fructus imperfectos (eujusmodi sunt qui temptationum igne necdum excocti, neque charitatis ardore ad dulcedinem adhuc perducti sunt) dum a diabolico vento vehementius quatitur, decutere ac in terram dejicere solet. Novimus enim vocabulum *ficus* in bonam et malam partem accipi. Colligitur hoc cum ex duobus illis bonarum et malarum ficuum calathis, quarum fit mentio apud Isaiam; tum rursum ex ficu quam maledictione sua Christus a refecit; tum ex illa denique quæ fertur in Canticis. Porro autem an Christo Domino **28** cum gloria et majestate ad iudicium veniente, aliquid ex prædictis sensili modo eventurum sit, hoc unus ille novit qui omnes scientiæ et sapientiæ thesauros in se abditos continet.

VI, 14. *Et cœlum recessit sicut liber involutus.*

Cœlum iuatur libri involvi, vel secundum Christi adventum incertum esse indicat; siquidem libri subito et absque ullo pene strepitu aperiuntur: aut virtutes cœlestes, dum eos qui ex fide excidunt, ex commiseratione lugent, molestam quamdam animi ægritudinem et quasi torturam præ se laturas. Quin aliud quoque per hoc significatur, nempe cœlum non subiturum aliquem interitum aut abolitionem, sed tantum quamdam involutionem, et ad meliorem statum mutationem. Qua de re Irenæus libro quinto reprehensionum falsi nominis scientiæ, ad verbum fere ita scribit: *Neque enim cœli substantia aut creaturæ essentia abolebitur: (siquidem, qui hanc coagmentavit, verus et stabilis est) sed mundi figura, in quo prævaricatio accidit, in statum primo venustiore, ut veteres asserunt, transitura est.* Hæc magnus Irenæus. Arbitramur autem Apostolum veterum consuetudini orationem accommodasse: siquidem Hebræi loco librorum, quorum apud nos est usus, involutis quibusdam chartis utebantur; quarum evolutio vel explicatio non pariebat interitum aut extinctionem, sed rerum quæ in illis descriptæ continebantur, manifestationem. Eapropter cœlestis quoque corporis expatfactionem ostendit. Atque ita præsentem locum exposuimus; jam sequentia persequamur.

VI, 14-17. *Et omnis mons et insulæ de locis suis motæ sunt: reges terræ, et principes, et tri-*

¹⁴ Agg. II, 7. ¹⁵ Psal. LXXII, 9.

buni, et fortes, et omnis servus, et omnis liber absconderunt se in speluncis, et in petris montium. Et dicunt montibus et petris: Cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, et quis potest stare?

ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Ἄρνιου· ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

Dominus noster Jesus Christus apostolis de Hierosolymitani templi eversione et sæculi consummatione interrogantibus, quæ olim futura erant, quatenus ejus rei capaces erant, prædixit. Ex quibus quidem cladibus et incommodis multa in Vespasiana obsidione Judæis, qui Christum in crucem egerunt, ut Josephus scriptor Hebræus diffuse in sua historia explicat, evenerunt. At vero sub sæculi finem, nempe sub Antichristi adventum, multo plura multoque sæviora et crudeliora mala totum, ut ita dicam, orbem oppriment. Ea namque tempestate tam ii qui mundana potentia præ cæteris præstant, quam ii etiam qui inter ecclesiasticos primatum tenent, montes figura quadam appellati; tum filium quoque Ecclesiæ, quæ insulæ metaphoricè vocantur, et in novatæ a Deo apud Isaiam leguntur, sedes suas deserent, deque loco ad locum propter Antichristi immanitatem subinde se transferent. **29** Cujusmodi incommoda et clades nos quoque ante Antichristi adventum propter peccata nostra jam experti sumus. Cæterum *reges terræ* ii hoc loco dici videntur, quorum studium et dominium circa terram præcipue occupatur, nihilque commune cum cælo habent. Qua in re conspirant cum omnibus terrenis principibus, et divitibus, rerumque terrenarum servis, et liberis, hoc est, a Christi servitute absolutis. Hi igitur omnes sub speluncis et petris et montibus abdi expetent potius, quam Agni iram et flagella, quæ in Antichristi adventu secundum justam Dei permissionem ex fame et peste, aliisque ejusmodi plagis orta, instar impetuosi imbris miseros illos obruent, experiri. Aut certe tanto illo terrore contententur propter præparata post carnis resurrectionem supplicia nunquam finem habitura; quando nimirum divina ira, et quidem juste, magis exardescet in eos qui supra fidei fundamentum ædificaverunt ligna, fœnum, et stipulam, quam incensa fornax; omniaque, veluti paleas ignis solet, consumet. A qua ira clemens et benignus Deus nos liberet, æternorumque honorum, quæ sanctis illius reposita sunt, participes reddat, illorum plenitudini nos accensens qui salvi fient; gratia et benignitate unigeniti Filii sui, cum quo Patri et Spiritui sancto sit gloria, honor, et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XIX. SERMO VII.

De centum quadraginta quatuor hominum millibus qui a quatuor angelorum plaga illæsi conservantur.

VII, 1. *Post hæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.*

Etsi isthæc ad illa incommoda a quibusdam re-

ριστᾶνες, καὶ οἱ χιλιάρχοι, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ ἰσχυροί, καὶ πᾶς δούλος καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἐκρύψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων· καὶ ἔλεγον τοῖς θρονοῖς καὶ ταῖς πέτραις· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψαιτε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

Ὁ Κύριος ἡμῶν τοῖς ἀποστόλοις ἐρωτῶσι περὶ τῆς τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ καταστροφῆς καὶ τῆς συντελείας, καθὼς ἠδύναντο χωρεῖν προεῖπε τὰ μέλλοντα· ἅπερ [καὶ] ἤδη μὲν ἐν τῇ πολιορκίᾳ [ἐπὶ] Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου τοῖς Χριστοκτόνοις Ἰουδαίοις συμβέβηκε, καθὼς ἱστορεῖ ὁ Ἑβραῖος Ἰώσηπος· ἐπὶ τέλει δὲ μεθ' ὑπερβολῆς πλείονος παντὶ, ὡς εἰπεῖν, τῷ κόσμῳ ἐν τῇ τοῦ Ἀντιχρίστου ἐπιδημίᾳ ἐπλεούσεται, καθὼς εἴρηται· ἐν ἧ ὁ κατ' ἐξοχὴν εἴτε ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, εἴτε κοσμικῆς δυναστείας ὑπάρχοντες, ὄρη τροπικῶς ὀνομαζόμενοι· αἱ τε τῶν πιστῶν ἐκκλησίαι μεταφορικῶς γῆσοι καλούμεναι, καὶ πρὸς Θεόν, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ἐγκαινιζόμεναι, ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν φεύξονται· τόπον ἐκ τόπου διὰ τὸν ψευδόχριστον ἀμείδοντες· ὧν καὶ ἡμεῖς πρὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας δι' ἀμαρτίας φιλανθρώπως πεπειράμεθα. Οἱ δὲ τῆς γῆς βασιλεῖς, τουτέστιν οἱ ταύτης κατεξουσιάζοντες, καὶ μηδὲν ἐν οὐρανοῖς κεκτημένοι, σὺν πᾶσι μεγιστάτι καὶ πλουσίοις, ἐν τοῖς δούλοις τῶν κάτω, καὶ ἐλεύθεροις, [ὡς οὐκ ὤφειλε,] τῆς Χριστοῦ δουλείας, ὑπὸ τῶν σπηλαίων καὶ πετρῶν καὶ ὀρέων καλυφθῆναι εὐξόνται, ἢ πειραθῆναι τῆς θείας ὀργῆς τῆς ἐπομβροῦσης αὐτοῖς ἐν τῇ τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίᾳ κατὰ συγχώρησιν τὰς ἀπὸ λιμοῦ καὶ ἐτέρων πληγῶν μάστιγας· ἢ ἐν ταῖς προσδοκωμέναις μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀπεράντοις κολάσεσιν· ὅτε καὶ μᾶλλον ἢ θεία ὀργὴ δικαίως ὡς κλίβανος ἐκκαυθήσεται, τοὺς τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως ἐποικοδομοῦντας ξύλα [καὶ] χόρτον [καὶ] καλάμην ὡς τροφὴν πυρός, καταναλίσκουσα· ἧς ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς λυτρούμενος ἡμᾶς, τῶν αἰωνίων αγαθῶν, τῶν ἡτοιμασμένων τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, μετόχους ἀπεργάσαιτο, συντάττων τῷ τῶν σωζομένων πληρώματι, χάριτι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ πρέπει δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A qua ira clemens et benignus Deus nos liberet, æternorumque honorum, quæ sanctis illius reposita sunt, participes reddat, illorum plenitudini nos accensens qui salvi fient; gratia et benignitate unigeniti Filii sui, cum quo Patri et Spiritui sancto sit gloria, honor, et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'. ΛΟΓΟΣ Ζ'.

Περὶ τῶν σωζομένων ἐκ τῆς πληγῆς τῶν τεσσαρῶν ἀγγέλων χιλιῶδων ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσαρῶν.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἐστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους [τῆς γῆς], ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τὴν γῆν, μήτε ἐπὶ τὴν θάλασσαν, μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον.

Εἰ καὶ ταῦτά τισιν ὑπὸ Ῥωμαίων πάσαι τοῖ;

Ἰουδαίους γεγενῆσθαι ἐξείληπται, τῶν τεσσάρων θείων ἀγγέλων δηλοῦν αὐτοῖς νομισθέντων τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ τῆς θαλάττης, τῶν τὴν ὄργην πειρωμένων διαδιδράσκειν ἀφυκτον, πολλῶ μᾶλλον τοῦτο ἐν τῇ τοῦ Ἀντιχρίστου ἐπελεύσει γενήσεται, οὐκ ἐν τῇ μερικῇ γῆ τῆς Ἰουδαίας, ἀλλ' ἐν πάσῃ τῆς ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν ἐστάναι τοὺς ἀγγέλους διέξεισιν, ὡς πληροῦντας διακονίας θεοῦ αὐτοῖς ἐγκεχειρισμένας, ἡμῖν δὲ ἀγνώστους. Ἡ δὲ τῶν ἀνέμων ἐποχὴ προδήλως λύσιν τῆς εὐταξίας τῆς κτίσεως, καὶ τὸ τῶν κακῶν ἐμφαίνει ἀδιάδραστον. Δι' ἀνέμων γὰρ καὶ τὰ τῆς γῆς φυτὰ τρέφονται, καὶ πλεῖται ἡ θάλασσα. vero [ventorum cohibitio legitimi ordinis dissolutionem inevitabilemque comminatorum malorum eventum haud dubie insinuat : siquidem per ventorum flatum arbores et plantæ nutrigantur et res-cillantur, et maria navibus sulcantur.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγίδα Θεοῦ ζῶντος· καὶ ἐκραζε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις οἷς ἐδόθη [αὐτοῖς] ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων·

Ὅπερ | τῷ Ἰεζεκιήλ· πάλαι ἀποκεκάλυπτο περὶ τοῦ ἐνδεδυμένου τὸ βαδδίν, καὶ τῶν καταστεναζόντων τὰ μέτωπα σφραγίζοντος πρὸς τὸ μὴ συναπολέσθαι τοὺς δικαίους τοῖς ἀδίκους, διὰ τὸ τῆς κεκρυμμένης τῶν ἀγίων ἀρετῆς καὶ τοῖς ἀγγέλοις ἀγνώστου· τοῦτο κἀνταῦθα τῷ μακαρίῳ δείκνυται, ὑπερτέρας ἀγίας δυνάμεως τοῖς τιμωροῖς ἀγίοις ἀγγέλοις ἐγκελευομένης μηδὲν δρᾶσαι εἰς τοὺς πλημμελήσαντας, πρὶν ἂν διὰ τοῦ σφραγισθῆναι διακριθέντας ἐπιγνώσι τοὺς τῆς ἀληθείας θεραπευτάς. Τοῦτο δὲ εἰ καὶ μερικῶς πάλαι γεγένηται, τῶν τῷ Χριστῷ πεπιστευκότων τὴν τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκπεφευγόντων πόρθησιν, εἰς πολλὰς τελούντων μυριάδας, κατὰ τὴν μέγαν Ἰάκωβον, τὸν τῷ μακαρίῳ Παύλῳ τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐμφαίνοντα· ἀλλ' οὖν, ὡς εἴρηται, ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου ἐπελεύσεως μάλιστα γενήσεται, τῆς σφραγίδος τοῦ ζωοποιου σταυροῦ διεργούσης τῶν ἀπίστων τοὺς πιστοὺς ἀνεπαισχύντως καὶ πεπαρρησιασμένως τὴν τοῦ Χριστοῦ σημείωσιν ἐνώπιον τῶν ἀσεβῶν φέροντας. Διό φησιν ὁ ἄγγελος·

Μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν μήτε τὴν θάλασσαν μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὗ σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.

Ἡ κτίσις, ὡς δι' ἡμᾶς γεγενημένη, παιδευομένοις ἡμῖν κοινῶν ἐπὶ ταῖς μάστιξιν, ὡσπερ [οὖν] καὶ δοξαζομένοις τοῖς ἀγίοις συμφαιδρυνθήσεται. Διὰ τούτων δὲ μαρθάνομεν καὶ τοὺς ἐναρέτους δεῖσθαι δυναμωθῆναι δι' ἀγγελικῆς βοηθείας πρὸς τῆς τῶν πειρασμῶν ἐπαγωγῆς τῇ δεδομένη [ἡμῖν] σφραγίδι τοῦ Πνεύματος, καὶ κατὰ τοσοῦτον ἐπιδεικνυμένη τὴν οἰκείαν δύναμιν, καθ' ὅσον ἂν αὐτοὶ ἐργασίαν παρσχωμέθα· τῶν λοιπῶν μενόντων ἀβοηθήτων παρ' οἰκείων τοῦ μὴ βοηθηθῆναι θέλημα.

Qui igitur auxilio hoc destituuntur, ideo destituuntur, quia una cum ipso manum operi adhibere non volunt.

feruntur, quæ Judæi quondam a Romanis perpressi sunt : (arbitrantur enim per quatuor mystica animalia effectum), ut neque terra, neque mari, neque ulla alia via iram divinam impendentemque cladem evitare potuerint) multo tamen rectius ad Antichristi adventum locus hic refertur. Tunc enim sæva illa tempestas furibunde desceiet, non in una aliqua terræ parte solum, aut in Judæorum regione tantum, sed in universa terra. Quare etiam super quatuor ejus angulos quatuor angelos stetisse narratur, qui implerent ministerium divinitus quidem sibi demandatum, nobis autem incognitum. Ast

VII, 2, 3. Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi : et clamavit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ et mari, dicens.

Quod prophetæ Ezechieli per illum jam olim significabatur, qui linea stola indutus gementium frontes signabat, ne justis simul interirent cum injustis : (sunt enim sanctorum virtutes sæpe occultæ, et ne ipsis quidem angelis satis compertæ) hoc ipsum beato Joanni pari fere modo hoc loco ostenditur. Etenim per sublimioris virtutis et sanctitatis angelos 30 angelis pœnis irrogandis præfectis serio hic indicitur, ne quid prius contra peccatores tentent, quam veritatis cultores per signaculum ab aliis distinctos videant. Hoc autem etsi iis quondam ex parte acciderit qui ex Judæis in Christum credentes depopulationem illam quæ Hierosolymorum civitati a Romanis illata est, admirabiliter evaserunt, qui secundum magnum Jacobum, qui illorum multitudinem apostolo Paulo allegabat, aliquot myriades conficiebant ; verumtamen adventus Antichristi tempore maxime, ut ante quoque dictum est, hoc locum habebit ; quando nimirum vivæ crucis signum fideles ab infidelibus discernet. Hi enim intrepide citraque ullum ruborem Christi crucis signaculum in conspectu impiorum deferent : et ob id angelus hic mox subjungit :

VII, 3. Nolite nocere terræ, et mari, neque arboribus ; quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.

Creatura, nostri causa facta, nobis castigatis una nobiscum plagarum particeps efficitur ; quemadmodum e diverso sanctis ad gloriam erectis, ipsa quoque simul cum illis letabitur, et suo etiam modo glorificabitur. Discimus autem hinc, virtute quoque ornatos angelorum præsidio egere ; quo nimirum adversus graviores tentationes firmentur et corroborentur. Cæterum Spiritus signaculum, quod homini contra tentationes donatur, calcens vim suam ostendit, quatenus ipsi collaboramus.

VII, 4-8. *Et audiui numerum signatorum : centum A quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel. Ex tribu Juda, duodecim millia signati.*

Judas, confessionem sonat : per quem illi designantur, qui per Christi confessionem, qui ex Juda ortum ducit, salutem consequuntur.

Ex tribu Ruben, duodecim millia signati.

Ruben, si nomen interpreteris, visionis filium sonat per quem denotantur, qui per cordis puritatem et celesti visione potiuntur.

Ex tribu Gad, duodecim millia signati.

Gad, tentationem significat : per quem illos accipere licet, qui per tentationum tolerantiam et patientiam, ad similitudinem Jobi corona donantur.

Ex tribu Aser, duodecim millia signati.

Per *Aser*, qui interpretatus beatitudinem sonat, illi intelliguntur, qui per dignam vitæ conversationem Dominicam beatitudinem promeriti, stationem ad dexteram Christi consequuntur, *filiique lucis et diei* appellantur.

Ex tribu Nephthalim, duodecim millia signati.

Per *Nephthalim*, qui precationem denotat, ii insinuantur, qui assiduo precandi studio Deo indivulse adhærent.

Ex tribu Manasse, duodecim millia signati.

Manasses, qui ab oblivione nomen trahit, designat illos qui divino amore incensi, ea quæ retro sunt, domumque paternam, oblivioni tradunt.

Ex tribu Simeon, duodecim millia signati.

31 Per *Simeonem*, qui idem fere sonat quod obedientia, innuuntur illi, qui per studiosam divinorum præceptorum observationem, justificationis gratiam consecuti sunt.

Ex tribu Levi, duodecim millia signati.

Levi, assumptum significat; quo nomine denotantur ii qui per conversationem sacerdote dignam, a Christo assumpti sunt. Collocatur autem *Levi* ordine octavus, quod octavo demum resurrectionis die verum sacerdotium ostensum sit.

Ex tribu Issachar, duodecim millia signati.

Per *Issachar*, qui de mercede appellationem sortitur, illi adumbrantur, qui propter mercedem, quam ex Deo expectant, studiosæ vitæ rationem inierunt.

Ex tribu Zabulon, duodecim millia signati.

Zabulon, interpretatur virtutis aut suaveolentiæ habitaculum : per quem intelligi videntur, qui per inhabitantem Dei Spiritum adversus animi perturbationes, carnisque sensum, firmati et corroborati, facti sunt bonus odor Christi, ut Paulus loquitur.

Ex tribu Joseph, duodecim millia signati.

Joseph, idem sonat quod additio vel incrementum : denotat autem eos qui in partem augmenti,

Καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων· [ἐκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι,] ἐκ πάσης φυλῆς [τῶν] υἱῶν Ἰσραὴλ· ἐκ φυλῆς Ἰούδα, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

[Αἱ σημασίαι τῶν κλήσεων τῶν ἐβ' πατριαρχῶν.

Ἰούδας, ἐξομολόγησις ἐρμηνεύεται· δι' οὗ δηλοῦνται οἱ δι' ἐξομολογήσεως τῆς πρὸς Χριστὸν τὴν ἐξ Ἰούδα βλαστήσαντα σωζόμενοι.

Ἐκ φυλῆς Ῥουβίμ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

Ῥουβίμ, ὁράσεως υἱὸς ἐρμηνεύεται· δι' οὗ δηλοῦνται οἱ διὰ καθαρότητα καρδίας τὴν πνευματικὴν ἡρατιν κτησάμενοι.

Ἐκ φυλῆς Γὰδ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

Γὰδ, πειρασμός· δι' οὗ δηλοῦνται οἱ δι' ὑπομονῆς πειρασμῶν κατὰ τὸν Ἰὼβ στεφανούμενοι.

Ἐκ φυλῆς Ἀσήρ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

Ἀσήρ, μακαρισμός· δι' οὗ δείκνυνται οἱ τὸν Δεσποτικὸν μακαρισμὸν διὰ πολιτείας ἀξίας κληρονομοῦντες, καὶ τῆς Δεσποτικῆς τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ στάσεως ἀξιούμενοι, καὶ υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας ἀναδεικνύμενοι.

Ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ, δώδεκα χιλιάδες.

Νεφθαλεὶμ, προσευχή· δι' ἧς χαρακτηρίζονται οἱ διὰ προσευχῆς ἀδιαλείπτου τῷ Θεῷ κολλώμενοι.

Ἐκ φυλῆς Μανασσή, δώδεκα χιλιάδες.

Μανασσῆς, ἐπιλησμοσύνη, τουτέστιν, οἱ τῶν ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενοι καὶ τῶν πατέρων οἴκων, διὰ τὸν Θεὸν ἔρωτα.

Ἐκ φυλῆς Συμεὼν, δώδεκα χιλιάδες.

Συμεὼν, ὑπακοή· δηλαδή, οἱ δι' ὑπακοῆς τῶν Θεῶν ἐντολῶν δικαιούμενοι.

Ἐκ φυλῆς Λευὶ, δώδεκα χιλιάδες.

Λευὶ, προσειλημμένος· δι' οὗ νοοῦνται οἱ διὰ πολιτείας ἱεροπροποῦς ὑπὸ Χριστοῦ προσειλημμένοι. Ὁ γδοὸς δὲ Λευὶ τέτακται, ὡς κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως τῆς ἀληθοῦς ἱερωσύνης ἀναδεικνυμένης.

Ἐκ φυλῆς Ἰσάχαρ, δώδεκα χιλιάδες.

Ἰσάχαρ, μισθός· τουτέστιν οἱ τὸν ἐκ Θεοῦ μισθὸν λαμβάνοντες, ὡς ἐναρέτως πολιτευόμενοι.

Ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν, δώδεκα χιλιάδες.

Ζαβουλὼν, κατοικητήριον δυνάμεως, ἢ εὐωδία· δι' οὗ νοοῦνται οἱ τῇ ἐνοικήσει [τοῦ] Χριστοῦ κατὰ τῶν παθῶν δυναμοιθέντες, καὶ εὐωδία αὐτοῦ, ὡς φησὶν ὁ Παῦλος, γινόμενοι.

Ἐκ φυλῆς Ἰωσήφ, δώδεκα χιλιάδες.

Ἰωσήφ, πρόσθεσις· τουτέστιν οἱ ἐν προσθήκης μέρει αὐτῆ βραχείᾳ τῶν οὐρανῶν τὰ πρὸς τὸ

ζῆν ἀναγκαῖα λαμβάνοντες, ὡς φησιν ὁ Κύριος. *A una cum regno cœlorum, ea quoque a Domino accipiunt quæ ad vitæ usum necessaria habentur.*

Ἐκ φυλῆς Βενιαμὴν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

Ex tribu Benjamin, duodecim millia signati.

Βενιαμὴν, υἱὸς δούνης, ἢ υἱὸς ἡμέρας, ἢ υἱὸς δεξιᾶς· δηλαδὴ οἱ διὰ καρδιακῶν ὀδυνῶν, εἴτε οἱ τότε ἐξ Ἑβραίων πιστοὶ καὶ διαπεφευγότες τὴν [τῶν] Ῥωμαίων αἰχμαλωσίαν, τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἀναπληροῦντες· εἴτε, ὃ καὶ μᾶλλον πιστότερον, οἱ ἐπὶ συντελείᾳ ἐξ Ἰουδαίων [διὰ πίστεως] σωζόμενοι, ὅτε, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, μετὰ τὸ εἰσελθεῖν τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν, πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται· [καὶ] οὐδέτερον ἀπαράδεκτον. Ἡ μέντοι ἀκρίθεια τῆς ἐξ ἐκάστης φυλῆς ἰσότητος ἐμφαίνει μοι δοκεῖ τὸν πολυπλασιασμὸν τοῦ ἀποστολικοῦ σπόρου· δωδεκάκις δώδεκα πολυπλασιαζομένου ἐπὶ τὸν τέλειον τῆς χιλιάδος ἀριθμὸν, καὶ οὕτω τὰς ῥηθείσας χιλιάδας ἀποτελοῦντος· μαθηταὶ γὰρ ἦσαν τοῦ κόκκου τοῦ εἰς τὴν γῆν διὰ φιλανθρωπίαν πεσόντος, καὶ πολύφορον τῆς παγκοσμίου σωτηρίας τὸν καρπὸν βλαστήσαντος. Ἐπισημαντέον δὲ τοῦτο, ὅτι ἡ φυλὴ τοῦ Δάν, ὡς ἐξ αὐτῆς τικτομένου τοῦ Ἀντιχρίστου, ταῖς λοιπαῖς οὐ συντέτακται· ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς ἡ τοῦ Λευὶ, ὡς ἱερατικὴ πάλαι, εἰς ἀριθμὸν μὴ ἐρχομένη· ἐκ δὲ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐρμηνείας, ἔστι τινὰ τῶν φυλῶν ἐκάστη προσαρμόσαι διάνοιαν, ὡς ἐν τοῖς πλησίον παρατίθεται· τὸν δὲ Ἰωσήφ ἀντὶ τοῦ Ἐφραΐμ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰακώβου τέθεικεν. Ἀρμόδιος δὲ τοῦτοις ὁ λεχθεὶς ἀριθμὸς [τίθεται], ὡς εἴρηται, [διὰ τε τοὺς πάλαι Ἑβραίων δώδεκα φυλάρχους,] διὰ τε τοὺς ἀντ' αὐτῶν καταστάντας ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν θεσπεσίους ἀποστόλους, ὡς γέγραπται· δι' ὧν οἱ ἐν τῇ διασπορᾷ τῆς γῆς Ἰουδαῖοι [ἐπ' ἐσχάτων] σώζονται.

gnatus est, tum ob duodecim veteres Hebræorum propter apostolos, qui illorum loco constituti sunt exstat; per quos etiam Judæi, per orbem terrarum dispersi, salvi fiunt.

ΚΕΦΑΛ Κ'.

Περὶ τοῦ ἀνυριθμητοῦ ὄχλου τῶν ἐξ ἐθνῶν λαμπροφροῦντων.

Μετὰ ταῦτα εἶδον· καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολλὸς, ὃν ἀριθμησαὶ οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθρους καὶ λαῶν, καὶ φυλῶν, καὶ γλωσσῶν· ἐστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκάς· καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσίν αὐτῶν· καὶ κρίζοντες φωνῇ μεγάλη, καὶ λέγοντες· Ἡ σωτηρία τῷ Θεῷ ἡμῶν τῷ καθήμενῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ τῷ Ἀρνίῳ.

Οὗτοι εἰσι περὶ ὧν φησιν ὁ Δαβὶδ· Ἐξαριθμησόμεαι αὐτοὺς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται, οἳ τε πάλαι ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρικῶς διηγωνισμένοι, οἳ τε ἐπ' ἐσχάτων ἀνδρικῶς ἀθλήσαντες ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης· [καὶ] τῇ ἐκχύσει τοῦ ἰδίου διὰ Χριστὸν αἵματος, τὰς στολὰς τῶν οἰκείων πράξεων λευκάναντες καὶ λευκαίνειν μέλλοντες· καὶ τοὺς τῆς νίκης χαρακτηριστικοὺς κλάδους τῶν εὐχρηστων

Per Benjamin, qui interpretatus, doloris aut dici, aut dexteræ filium significat, eos accipere possumus qui per cordis dolorem servantur; sive ii ex illorum numero sint qui tum ex Judæis fideles facti erant; sive ex illorum qui ex Romanorum captivitate fidelium cœtui adjuncti fuerunt; sive, quod nobis verisimilius sit, ex eorum qui sub sæculi consummationem ex Judæis per fidem salvabuntur: quando nimirum, juxta Apostoli sententiam, post gentium multitudinem ingressam, omnis quoque Israel salvus fiet. Neutrum a ratione videtur alienum. Cæterum exacta illa accurataque ex quavis tribu æqualitas, apostolici seminis multiplicationem insinuat; siquidem numerus duodenarius duodecies multiplicatus, prædictorum millium numerum integre absolvit. Apostoli namque verbi vel grani potius illius discipuli erant, quod in terram lapsum, multiformem pro sua clementia salutis fructum universo terrarum orbi progerminavit. Observandum est quoque tribum Dan, quod Antichristus ex illa nasciturus feratur, cum reliquis tribubus hoc loco non recenseri: verum ejus loco tribum Levi, quæ olim, quod sacerdotalis esset, in tribuum divisionem non veniebat, suffectam esse. Porro ex nominum interpretatione unicuique tribui sententiam aliquam accommodare licet; sicuti nos quoque in proxime expositis aliquam unicuilibet accommodavimus. Cæterum Joseph pro Ephraim filio ab evangelista positus est. Convenienter autem prædictus duodenarius numerus illis assignari tribuumve principes; tum etiam pro-

principes super universam terram, ut scriptum

32 CAPUT XX.

De innumera illorum turba qui ex gentium nationibus conversi, candidis induentur, unaque cum Christo regnabunt.

VII, 9, 10. Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis: stantes ante thronum, et in conspectu Agni, amicti stolis albis: et palmæ in manibus eorum, et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro qui sedet super thronum, et Agno.

Hi sunt de quibus David aiebat; Enumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur¹⁶. E quibus alij jam olim fortitudine digna martyribus pro Christo decertarunt, suarumque actionum stolas sanguine propter Jesum profuso dealbarunt: alij vero sub novissima tempora, ex omni tribu et lingua, fortium athletarum more, adhuc decertaturi ac dealbaturi sunt. Omnes autem directos suavium et

¹⁶ Psal. cxxxiii, 18.

(quod ad cor attinet) candidarum palmarum ramos victoriæ symbola manibus gestantes, circa divinum summæque quietis thronum choros ducunt, et in omne ævum ducturi sunt, tanquam grati famuli, victoriam omnem contra dæmonem, carnem et mundum obtentam, non sibi, sed largitori, ex animo adscribentes.

VII, 11, 12. *Et omnes angeli stabant in circuitu throni, et seniorum, et quatuor animalium: et ceciderunt in conspectu throni in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes: Amen, benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, et honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum. Amen.*

Ecce una ex angelis et hominibus ecclesia constituitur. Et quidem præscis sanctis, tametsi angelis non dissimilibus, formidabiles apparebant angeli; quemadmodum ex Daniele propheta et aliis quibusdam cognoscere licet: tunc autem una cum hominibus ministrabant; sive corpore vestiti locoque circumscripti, ut eruditis quibusdam placet, inter ipsos compareant; sive (ut aliis magis probatur) trina illa longitudinis, latitudinis, et profunditatis intercapedine (ut quæ corporum sit propria) destituti, non in propria natura conspiciantur, sed in ea figura et forma quam Deo illis tribuere visum fuerit. Ut sit, in circuitu animalium et seniorum consistere cernentur. Per hanc autem stationem, honoris magnitudinem et excellentiam, qua illi potiantur qui per seniorum numerum designantur, ostendunt. Ab omnibus autem præpotenti Deo, propter eximiam illius in res omnes a se productas curam et providentiam, admirandamque œconomiam et dispensationem nostri causa susceptam, gratiarum actio impenditur, et in omne ævum impendetur.

VII, 13. *Et respondit unus de senioribus, et dixit mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? et unde venerunt? Et dixi illi: Domine mi, tu scis.*

Unus e senioribus per interrogationem excitat apostolum Joannem, ut de iis quæ viderat inquirat. Joannes vero dum inscitiam suam ingenue profitetur, amanter ab eo quem cernebat, de rei veritate instruitur.

33 VII, 14, 15. *Et dixit mihi: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni: ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt ei die ac nocte in templo ejus: et qui sedet in throno, habitabit super eos.*

Beati plane qui per temporarios labores exiguasque corporis molestias sempiternam requiem compararunt; quique ob id quod una cum Christo impigre certarunt crucemque pertulerunt, simul cum illo regnant, et perpetuo illi ministrant, siquidem per diem et noctem quædam temporis perennitas, actionisque continuïtas hoc loco designatur: quandoquidem ibi nulla nox est, sed una

καὶ ὀρθοτάτων καὶ λευκῶν τῶν καρδιῶν φοινίκων ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες· καὶ περὶ τὸν θρόνον τῆς θεαρχικῆς ἀναπαύσεως χορεύοντες, καὶ ὡς εὐγνώμονες οἰκέται τῷ χορηγῷ τὴν κατὰ [τῶν] δαιμόνων νίκην ἐπιγράφοντες.

Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἰστήκεισα ὡς τοῦ θρόνου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἱσάριων ζώων· καὶ ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἐπιπροσώπου αὐτῶν· καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ λέγοντες· Ἀμήν· ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐχαριστία· καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

[Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἰστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων.]— Ἴδου μίᾳ ἐκκλησίᾳ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων· καὶ οἱ πάλαι τοῖς ἱσαγγέλοις ἀνθρώποις καταπληκτικοὶ φαινόμενοι, καθὼς διὰ τοῦ Δανιὴλ ἔγνωμεν, τότε συλλειτουργοὶ ἀνθρώποις γενήσονται· εἴτε κατὰ τινὰς τῶν ἁγίων ἐν τοῖς οἰκείοις σώμασι διὰ τὴν ἐν τόπῳ περιγραφὴν αὐτοῖς ἐμφανιζόμενοι· εἴτε καθ' ἑτέρους, ὡς τὸ τριχῆ διαστατὸν ἐν μήκει καὶ πλάτει καὶ βάθει μὴ ἔχοντες· ὅπερ σωμάτων ἰδίων· οὐκ ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει φαινόμενοι, ἀλλὰ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ θεῷ τυπούμενοι καὶ σχηματιζόμενοι. Κύκλῳ μέντοι τῶν χερουβὶμ καὶ τῶν πρεσβυτέρων ἐστῶτες, ἐμφαίνουσι διὰ τῆς στάσεως τὴν τῆς τιμῆς μέγεθος· ἢ δοξάζονται οἱ [διὰ] τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πρεσβυτέρων δηλούμενοι. Ὑψῶν πάντων ἡ εὐχαριστία τῷ θεῷ ἐπὶ ταῖς θεοπροπέσι αὐτοῦ εἰς τὴν σύμπασαν κτίσιν οἰκονομίαις ὑπὲρ ἡμῶν ἀναπεμφθήσεται.

Καὶ ἀπεκρίθη εἰς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι· Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνας εἰσὶ; καὶ πόθεν ἦλθον; Καὶ εἶρηκα αὐτῷ· Κύριέ μου, σὺ οἶδας.

[Καὶ ἀπεκρίθη εἰς τῶν πρεσβυτέρων.]— Διεγείρει διὰ τῆς πεύσεως τὸν μακάριον ὁ ὀφθεῖς πρὸς τὴν τῶν ὀραθέντων ἔρευναν. Ὁ δὲ, τὴν ἀγνοίαν εὐγνώμονως προβαλλόμενος, παρὰ τοῦ ὀφθέντος σοφίζεται.

D Καὶ εἶπέ μοι· Οὗτοι εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἐπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν· καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἀρνίου. Καὶ διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου, σκηνώσει ἐπ' αὐτούς.

Μακάριοι οἱ διὰ προσκαίρων πόνων αἰώνιον ἀνάπαυσιν καρπούμενοι· καὶ διὰ τοῦ συμπάσχειν Χριστῷ, τούτῳ συμβασιλεύοντες, καὶ διηνεκῶς αὐτῷ λατρεύοντες. Τὸ γὰρ, ἡμέρας καὶ νυκτός, ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ ἀκατάπαυστον. Ἐκεῖ γὰρ νύξ οὐκ ἔσται· ἀλλ' ἡμέρα μία ἀντὶ [τοῦ] αἰσθητοῦ ἡλίου τῷ [νοητῷ] τῆς δικαιοσύνης ἡλίῳ καταλαμπομένη. Ἴσως δὲ νύξ νοεῖται καὶ τὰ ἀπόκρυφα καὶ βιβλία

τῆς γνώσεως μυστήρια· ἡμέρα δὲ, τὰ σαφῆ τε καὶ εὐληπτα. Ναὸς δὲ τούτου, πᾶσα μὲν ἡ ἀνακαινιζομένη κτίσις διὰ τοῦ Πνεύματος· μάλιστα δὲ οἱ τὸν ἀθάνατον τοῦ Πνεύματος σῶον καὶ ἄσβεστον φυλάξαντες· οἷς ἐνοιχθήσιν καὶ ἐμπεριπατήσιν ἐπήγγελται.

Templum autem Dei est quævis creatura per Spiritum innovata; præcipue vero homines illi qui vivum inextinctumque Spiritus pignus fideliter custodiverunt: in quibus quoque Dominus se habitaturum et ambulaturum promisit.

Οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι.

Εἰκότως. Τὸν γὰρ ἄρτον τὸν οὐράνιον καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς ἔξουσι.

Οὐδ' οὐ μὴ πέση ἐκ' αὐτοῦς [ὁ] ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα.

Καὶ ὑπὸ πειρασμῶν ἔτι, τῶν διὰ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ καύσωνος σηματομενῶν, οὐκ ὀδυνηθήσονται, τοῦ καιροῦ τῶν ἀγώνων παρφηκότος.

Ὅτι τὸ Ἄρτιον τὸ ἀνά μέσον τοῦ θρόνου, ποιμαίνει αὐτοῦς, καὶ ὀδηγήσει αὐτοῦς ἐπὶ ζώσας πηγὰς ὑδάτων [καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν].

Τὸ δὲ, Ποιμαίνει αὐτοῦς, δηλοῖ ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τότε ποιμαίνοντες, ἐπιδρομὰς λύκων οὐ φοβηθήσονται ἄτε πεμπομένων [τῶν λύκων] εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον· ἀλλ' ἐπὶ τῆς καθαρᾶς καὶ τρανοτάτας τῶν θείων νοήσεων πηγὰς ἀθλῶς ποιμανθήσονται, δηλουμένας διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ καὶ ἤδη τὴν ἀφθονον χύσιν τοῦ [θεοῦ] Πνεύματος χαρακτηρίσαντος· εἰρηκότος τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ εὐκρινῶς εἰς αὐτὸν πιστεύοντος, ὅτι Ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βέβησουσιν ὕδατος ζωῆς. Ὡς οἱ ἅγιοι τότε θαυμάσιως ποτιζόμενοι, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ εὐφροσύνῃ ἀπεράντως ἔσονται· τῆς μερικῆς γνώσεως καταργουμένης, τὴν τελείαν κτώμενοι, καὶ τὴν τροπὴν μετὰ τῆς φθορᾶς ἀπεκδυόμενοι.

tua lætitia et exultatione degent: etenim scientia illa quæ ex parte est, exuti, perfecta que locupletati, et ab omni præterea mutatione et corruptione liberi, æternam beatamque vitam ducturi sunt.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Λύσις τῆς ἑβδόμης σφραγιδος, δηλοῦσα ἀγγελικὰς δυνάμεις προσάγειν τῷ Θεῷ τὰς τῶν ἁγίων προσευχὰς, ὡς θυμιάματα.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγιδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὡσεὶ ἡμῶριον· καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους οἱ ἐνώπιον [τοῦ θρόνου] τοῦ Θεοῦ ἑστήκασι· καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες.

Συχνῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῷ ἁγίῳ τούτῳ παραλαμβάνεται, ὡς τῷ αἰῶνι τούτῳ καὶ τῷ σαββατισμῷ καὶ ἀναπαύσει τῶν ἁγίων σύσταιχος· διὸ κἀνταῦθα ἐπὶ τῇ λύσει τῆς ἑβδόμης σφραγιδος, ἡ λύσις τῆς γῆινης πολιτείας διασημαίνεται· ἑπτὰ ἀγγέλων διακονούντων ταῖς κατὰ τῶν παιδείας ἢ κολάσεως δεομένων ἀνθρώπων μάστιξιν. Ἡ δὲ σιγὴ δηλοῖ τὴν τε ἀγγελικὴν εὐταξίαν καὶ εὐλάβειαν, τὸ τε περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας ἄγνωτον·

tantum dies, non sole hoc qui sensibus objeitur, illustrata; sed Sole justitiæ, qui mente cernitur, illuminatæ. Forsan etiam per noctem profunda prorsusque abditæ cognitionis mysteria denotantur: per diem autem quædam evidentia captuque facilia.

Templum autem Dei est quævis creatura per Spiritum innovata; præcipue vero homines illi qui vivum inextinctumque Spiritus pignus fideliter custodiverunt: in quibus quoque Dominus se habitaturum et ambulaturum promisit.

VII, 16. *Non esurient neque sitient amplius.*

Merito istud: habituri sunt enim panem illum cœlestem, vitæque fontem.

Nec cadet super illos sol, neque ullus æstus.

Neque enim ullis amplius tentationibus, quæ per solem et ardorem significantur, tunc vexabuntur vel affligentur: transacto nimirum jam omnium certaminum tempore.

VII, 17. *Quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget eos, et deducet eos ad vivos fontes aquarum; et absterget Deus omni lacrymam ab oculis eorum.*

Qui, inquit, tum temporis a Christo pascentur, luporum incursiones amplius non formidabunt; quippe cum omnes tunc lupi in gehennæ incendium, quod nunquam exstinguitur, amandandi sint. Deducentur autem ad liquidos purosque divinarum intelligentiarum fontes, per aquam designatos: ibidemque non crassa aut corporea pascentur et potabuntur esca vel aqua, sed immateriali et spiritali. Quin hoc ipso quoque tempore fons ille suavem divini Spiritus liquorem fundere nunquam desinit. Neque enim Dominus frustra de illis qui sincere in ipsum credituri erant, fore prædixit, ut flumina aquæ vivæ de ventre illorum dimanarent: qua sancti ubertim tunc potati, in perpetua lætitia et exultatione degent: etenim scientia illa quæ ex parte est, exuti, perfecta que locupletati, et ab omni præterea mutatione et corruptione liberi, æternam beatamque vitam ducturi sunt.

CAPUT XXI.

Solutio septimi sigilli, qua explicatur quomodo angelicæ virtutes sanctorum preces veluti thymiama quoddam Deo offerant.

VIII, 1, 2. *Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo media fere hora. Et vidit septem angelos in conspectu Dei, et datæ sunt illis septem tubæ.*

34. *Frequenter et familiariter admodum hic sanctus septenarium numerum assumit; ut qui præsentis sæculi symbolum præse ferat, et ad sabbatum sanctorumque requiem recta tendat. Quare hoc quoque loco per septimi sigilli solutionem aliud nihil denotari putandum est, quam impendentem regni terreni terrenæque vitæ et conversationis finem et dissolutionem. Cui rei subservient septem angeli ad supplicia hominibus qui disciplina et ca-*

stigatione indigent, irroganda a Deo constituti. Porro *silentium*, quod factum dicitur in *cælo*, compositam angelorum modestiam, modestamque eorumdem compositionem et reverentiam significat; vel secundum Christi adventum: nam hic ipsis quoque angelis incognitus est: *Horæ* denique *dimidium*, temporis brevitatem, quod inter plagas illatas resque in terra consummatas, et regni Christi manifestationem intercedet.

VIII, 5. *Et alius angelus venit, et stetit ante altare, habens thuribulum aureum.*

Etsi ea quæ sanctis ostenduntur, non absque materiæ colorumque schemate ostendi soleant, sive id altare sit, sive thuribulum, sive aliud quippiam ejusmodi, sunt tamen ea omnia materiæ et colorum expertia, neque sub corporalium oculorum obtutum veniunt. Juxta istiusmodi igitur mysticam *aram* stetit angelus, *acerram thurisque receptaculum* manu tenens, precesque sanctorum tanquam quædam suffimenta Deo offerens. Per quæ petebat ut orbe consummato, pœnæ et flagella quæ impiis et prævaricatoribus hic inferuntur, supplicia in altero sæculo in illos constituta, diminuerent, simulque per suum adventum justam mercedem illis qui laboraverant, persolveret; atque hoc ex proxime sequentibus clarius evadet.

Et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum.

Altare hoc, est Christus; in quo omnis sancta et ministratoria vis posita est, omniumque martyrum victimæ et sacrificia immolantur et offeruntur: cujus quoque typus erat illud quod simul cum tabernaculo ostensum est Moysi in monte. *Thymiamata* autem sunt orationes sanctorum, quæ Deo, ut dictum est, grati odoris loco sunt. Cæteri in altare illud, quod Christum esse diximus, ante thronum, hoc est in conspectu sanctarum supremarumque virtutum, quæ proximum ad Deum accessum habent, situm est. Hæ enim propter effusum in eumque divinæ charitatis ardorem, exquisitamque scientiam et sapientiam, quæ in ipsis thronorum appellationem haud incommode sortiuntur; quemadmodum ex nominum quoque, quæ illis imposita sunt, interpretatione facile ostendi id queat.

VIII, 4. *È ascendit fumus incensorum, de orationibus sanctorum, de manu angeli, coram Deo. Et accepit angelus thuribulum aureum et implevit illud de igne altaris, et misit in terram.*

Sanctorum preces per angelum acceptæ et oblatae, effecere ut **35** thuribulum punitorio igne plenum in terram effunderetur, sicuti olim quoque unus ex Cherubim apparuit Ezechieli, qui istiusmodi punitorium ignem accepit, acceptumque angelis, qui ad impiorum habitatorum civitatis Hierosolymorum interuersionem mittebantur, tradidit. Hujus autem angeli typum gerit unusquilibet pontifex, utpote mediator inter Deum et hominem constitutus. Nam et hujus preces sursum evehit, illius autem gratiam et propitiationem deorsum revehit. Alios rursum

τὸ δὲ ἡμῶριον τὸ τοῦ καιροῦ ἐμφαίνει βραχὺ ἐν ᾧ τῶν πληγῶν ἐπαγομένων, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς συντελουμένων, ἢ τοῦ Χριστοῦ βασιλεία φανήσεται.

quoque angelis incognitus est: *Horæ* denique *dimidium*, temporis brevitatem, quod inter plagas illatas resque in terra consummatas, et regni Christi manifestationem intercedet.

Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων λίβανωτὸν χρυσοῦν.

Εἰ καὶ σχηματίζονται εἰς ὕλας καὶ χρώματα τὰ τοῖς ἁγίοις ὁρώμενα· εἴτε θυσιαστήριον, εἴτε θυματήριον, εἴτε ἕτερόν τι· ἀλλ' ἄόρατα καὶ νοητὰ τυγχάνουσιν. Ἐπὶ τοιοῦτου τοίνυν θυσιαστηρίου στὰς ὁ ἄγγελος, καὶ τὸν λίβανωτὸν, δηλαδὴ τὸ τὸν λίβανον δεχόμενον θυματήριον, κρατῶν, τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων ὡς θυμιάματα τῷ Θεῷ προσέφερε· δι' ὧν ἤτοῦντο διὰ τῆς πικροσμίου συντελείας, ταῖς μὲν τιμωρητικαῖς μάστιξι τῶν δυσσεβῶν καὶ παρανόμων ἐλαττώσασθαι τὴν ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι] κόλασιν· τῇ δὲ οἰκείᾳ παρουσίᾳ τοὺς μισθοὺς κατανεῖμαι τοῖς κοπιάσασιν. Καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἐξῆς δείκνυται.

Καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου.

Θυσιαστήριον δὲ χρυσοῦν ὁ Χριστός ἐστιν· ἐν ᾧ πᾶσα λειτουργικὴ καὶ ἁγία συνέστηκε δύναμις, καὶ αἱ μαρτυρικαὶ θυσίαι προσκομίζονται· οὗ ἦν τύπος τὸ δειχθὲν ἐν τῷ βρει τῷ Μωσῇ σὺν τῇ σκηνῇ θυσιαστήριον. Τὰ δὲ θυμιάματα, αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, ὡς εὐώδεις τῷ Θεῷ, καθὰ λέλεκται. Ἐνώπιον δὲ τοῦ θρόνου, δηλαδὴ τῶν ὑπερτάτων [ἁγίων] δυνάμεων [τὸν Χριστὸν] εἶρηκε, διὰ τὴν χύσιν τῆς ἐν αὐταῖς ἐμπύρου θείας ἀγάπης, καὶ τῆς ἀκραιφνοῦς σοφίας τε καὶ γνώσεως. Ὅπερ ἐμφαίνει ἡ ἐρμηνεία τῶν ὀνομάτων τῶν τῷ Θεῷ πλησιαζουσῶν ὑπερτάτων δυνάμεων.

existunt, et! singularem præterea excellentiam, quemadmodum ex nominum quoque, quæ

Καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν λίβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβουλεν εἰς τὴν γῆν.

Αἱ διακονηθεῖσαι δι' ἀγγέλου τῶν ἁγίων προσευχαὶ προσδεχθεῖσαι, καὶ τοῦ, τιμωρητικοῦ πυρὸς τὸν λίβανωτὸν πληρώσασθαι, ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχυθῆναι πεποιήσασιν· ὡσπερ πάσαι τῷ Ἰεζεκιήλ ἐφάνη ἐξ ἑνὸς τῶν Χερουβίμ ἐκ τοῦ τοιοῦτου πυρὸς ληφθὲν τοῖς ἀγγέλοις δίδοσθαι, τοῖς πεμφθεῖσιν εἰς τὴν τῶν οἰκητόρων τῆς Ἱερουσαλήμ τῶν δυσσεβεστέρων ἐκκοπήν. Τοῦ δὲ ἀγγέλου τούτου τύπον ἐπέχει ἕκαστος ἱεράρχης, ὡς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· καὶ τῶν μὲν τὰς κλήσεις ἀνάγων· τῶν δὲ τὸν ἱλατῶν κατάγων· τοὺς δὲ τῶν

ἀμαρτανόντων ἐπιστρέφων, ἢ λόγῳ, ἢ παιδείαις αὐστηροτέραις.

Καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμός· καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἠτοίμασαν ἑαυτοὺς ἵνα σαλπίσωσιν.

Διὰ τούτων πάντων τὰ πρὸ τῆς συντελείας χαρακτηρίζονται φόβητρα, καθάπερ ἐν τῷ Σινᾷ ἔρει θείας παρουσίας ἐγνωρίζοντο σύμβολα, πάντα καταπλήττοντα, καὶ πρὸς ἐπιστροφήν τοὺς εὐγνωμονεστέρους ἐνάγοντα. Ἄγγελοι δὲ τούτοις διακονοῦσιν, ὡς ἰατροὶ συμπαθεῖς Χριστομιμήτως· καυτῆρσι καὶ τομαῖς τοὺς τὴν δεινοτάτην τῆς ἀμαρτίας νόσον ἀσθενούντας θεραπεύοντες· ἢ τό γε μετριώτερον, τοῖς ῥαθυμοτέροις τὴν μέλλουσαν ἐπικουφίζοντες κόλασιν, εἰ ὀπωσοῦν εὐχαρίστως ἐνέγκωσιν. Ἡμᾶς δὲ, τοὺς τῷ τιμίῳ [τοῦ] Χριστοῦ ἐσφραγισμένους ὀνόματι, καὶ τὴν δόξαν τῶν ἁγίων ἐπιπαθεύοντας, καὶ τοῖς ἐνταῦθα ἀλγεινοῖς τὴν τῶν μελλόντων πόνων φυγὴν εὐχομένους, παιδεύων ὁ φιλόανθρωπος Κύριος, τῷ τῆς ἀμαρτίας θανάτῳ μὴ παραδώσει, καθὼς γέγραπται· ἀλλὰ πραῦνοι ἡμῖν τὰς πονηρὰς ἡμέρας τῶν αἰώνων κολάσεων, ὅταν ὄρυγῃ βόθρος τῷ τῆς ἀμαρτίας εὐρετῇ ὁ ἀφεγγῆς τῆς γεέννης χῶρος καὶ βαθύτατος· ὅπως, ἐνθα εὐφραينوμένων πάντων ἢ κατοικία, τοῖς ἁγίοις συναυλιζόμενοι, σὺναυτῷ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν [ἐσόμεθα]· ᾧ πρέπει πᾶσα δοξολογία, τιμὴ τε καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

cum illis Christoque Deo et Servatore nostro perpetuo vivamus : quem decet omnis gloria, et honor, et adoratio, simul cum Patre et sanctissimo Spiritu in sæcul a sæculorum. Amen.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'. ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Περὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων· [ἐξ] ὧν τοῦ πρώτου σαλπίσαντος, χάλαζα καὶ πῦρ καὶ αἷμα ἐπὶ τῆς γῆς φέρεται.

Καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε· καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένον ἐν αἵματι· καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν· καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη· καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη· καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη.

Ταῦτά τισιν ἔδοξεν αἰνίττεσθαι τὴν ἐν γεέννῃ τῶν ἀμαρτανῶν κόλασιν, πολυτρόπως διὰ τῶν αἰσθητῶν ὀδυνηρῶν τροπολογουμένην· ἡμεῖς δὲ νομίζομεν διὰ τὸ μάλιστα οὐ τὴν τρίτην μοῖραν εἶναι τῶν κολαζομένων ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι] ἐκ τοῦ παντός τῶν ἀνθρώπων πληρώματος, ἀλλὰ τὴν πλείονα (Πλατεῖα γὰρ [φησὶν] ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν), τὰς πρὸ τῆς συντελείας μᾶλλον ταῦτα πληγὰς ἐμφαίνειν· καὶ τὴν μὲν χάλαζαν· δηλοῦν τὸ οὐρανόθεν ἦκειν κατὰ δίκαιον κρίμα τὰς τοιαύτας μάστιγας· τὸ δὲ πῦρ σὺν τῷ αἵματι, τὰς ἐκ βαρβαρικῶν χειρῶν γινομένας πυρπολήσεις τε καὶ ἀνδροκτασίας ὀσημέραι. Ἰφ' ὧν οὐκ ἔλαττον τοῦ τρίτου μέρους, ὡς ὀρωμεν, τῶν ἐν τῇ γῇ κτισμάτων

A suavi blandoque admonitionis verbo a peccatis avertit ; alios autem severiori quadam castigatione et disciplina ad sanam mentem reducit.

VIII, 5, 6. *Et facta sunt tonitrua et voces, et fulgura, et terræmotus. Et septem angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se ut tuba canerent.*

Per hæc omnia terrores illi et minæ, quæ sæculi consummationem antecedent, adumbrantur : sicut eadem in monte Sina quoque certi divinæ præsentia indices erant, salutaremque timorem omnibus, bene præsertim affectis incutiebant. Angeli autem harum rerum administri, tanquam misericordes condolentesque medici, dum ad Christi exemplum cauteria et sectiones illis adhibent qui graviore peccatorum morbo tenentur, aut omnino curant morbumque profligant, aut ignavis certe ingratisque hominibus futurum supplicium non nihil sublevare moderatiusque reddere satagunt. Nos autem, qui pretioso Christi nomine insigniti sumus, sanctorumque gloriam expetimus, necnon per pœnas et molestias, quæ hic inferuntur, futurorum laborum et molestiarum pondus evadere peroptamus, misericors Deus clemensque Pater in hac mortali vita ita expiet et castiget, ut in peccati mortem non tradat ; quin potius acerbos illos æternorum cruciatuum dies nobis tum mitigare, imo vero prorsus adimere dignetur, cum impietatis inventori fovea fodietur, obscurus nimirum profundissimusque gehennæ locus : quo tandem omnibus

C lætantibus in sanctorum habitaculum recepti, una

CAPUT XXII. SERMO VIII

De septem angelis, e quorum numero dum primus tuba canit, grando, et ignis, ac sanguis in terram fertur.

VIII, 7. *Et primus angelus tuba cecinit ; et facta est grando et ignis mista in sanguine ; et missum est in terram et tertia pars terræ combusta est ; et tertia pars arborum concremata est ; et omne fenum viride combustum est.*

Isthæc, ut quibusdam placet, denotant supplicia impiis et peccatoribus apud inferos constituta, variis modis atque metaphoris per res sensiles, pœnam inferre aptas, adumbrata. Nos autem arbitramur non tertiam tantum mortalium partem ex tota hominum multitudine in futuro sæculo pœnas daturam, sed longe maximam : **36** *Lata namque, ut Dominus ait, est porta, et spatiosa est via, quæ ducit ad perditionem* ¹⁸, adeoque per hæc significari tormenta et cruciatus, qui hominibus ante sæculi consummationem inferentur : et *grandinem* quidem indicare, Deum justa ira provocatum ejusmodi flagella cœlitus immittere : *ignem autem sanguine mixtum*, quotidianas depopulationes, incendia iti-

¹⁸ Matth. vii, 13.

dem et cædes per Barbarorum manus illatas, a quibus nimirum tertia pars rerum quæ in terra exstant, absumetur. Bellum enim non tantum homines, sed humi quoque nascentia, ut videmus, lædere et consumere solet. Quin beatus Joel quoque, dum ante magnum diem Domini sanguinem, et ignem, et vaporem fumi exoritura dicit, nostram de jam propositis opinionem valide confirmat.

CAPUT XXIII.

De secundo angelo, eorumque interitu quæ vitam in mari degunt.

VIII, 8, 9. *Et secundus angelus tuba cecinit; et tanquam mons magnus igne ardens, missus est in mare: et facta est tertia pars maris sanguis: et mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari, et tertia pars navium interiit.*

Quin ipsum quoque mare simul cum iis quæ vitam in eo degunt, expiatorio igne post communem carnis resurrectionem conflagraturum, hoc loco insinuari videtur: quam insinuationem, eruditorum quorundam opinionem secuti, haud improbabilem existimamus. Nihil sane obstare videtur, nisi forsitan tertiæ partis mentio. Nam multo plures, ut dictum est, sempiternis pœnis subji-ciuntur, quam æternam salutem consequantur. Interim minus fortassis a scopo aberrabimus, si præsentem vitam, quæ metaphorice mare appellatur, isthæc incommoda subitura, tertiamque, quæ in ipsa vivit, partem plagis istis exercendam, et consumendam dixerimus, siquidem ob divinorum judiciorum abyssum sit, ut alii quidem scelerati evestigio puniantur; alii vero ad conversionem et pœnitentiam diu multumque expectentur. Cæterum per montem magnum diabolum designatum arbitramur: id quod quibusdam quoque doctoribus visum est. Hic enim est qui et furoris igne contra genus nostrum ardet, et gehennæ incendiis reservatur, et tempore illo quod illi ad tentandum permissum est, tertiam insularum, et navium, et animantium quæ in mari natant, partem corrumpere et interimere enixe contendet, quemadmodum olim ætate nimirum beati Job, clarum ejus rei specimen dedit. Nam et mortalium hostis, et justo Dei judicio peccatorum vindex est; et lege præterea receptum est, ut quivis ejus efficiatur servus, a quo legitime superatus est. Quod si illis qui vitam in mari agunt, sacramque Triadem per verba vel opera blasphemant, mors animæ infertur, nihil est novum aut a ratione alienum.

CAPUT XXIV.

De tertio angelo, et profluentium aquarum amaritudine.

VIII, 10, 11. *Et tertius angelus tuba cecinit: et cecidit e cælo stella magna, ardens tanquam facula; et cecidit in tertiam partem fluminum, et in fontes aquarum: (et nomen stellæ dicitur Absinthium:) et facta est tertia pars aquarum in absinthium; et multi hominum mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt.*

37 Amaritudinem absinthii vocabulo denotatam, dolorem qui peccatores in gehenna torquet, hic significare tradunt nonnulli; eosdemque peccatores,

καὶ κατὰ τὸ αἰσθητὸν ἀνήλωται· τοῦ πολέμου οὐ τοὺς ἀνθρώπους μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς γῆς ἐκφόρια πάντα καταναλίσκοντος. Καὶ ὁ μακάριος δὲ Ἰωὴλ αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ πρὸς τῆς μεγάλῃς ἡμέρας εἰπὼν ἐλεύσεσθαι, τὴν ἡμετέραν κρατύνει περὶ τῶν ἐκτεθέντων ὑπόληψιν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ τοῦ δευτέρου ἀγγέλου, καὶ τῆς ἀπωλείας τῶν ἐν θαλάσῃ ἐμψύχων.

Καὶ ὁ δεῦτερος ἀγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα· καὶ ἀπέθανε [καὶ] τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ τὰ ἔχοντα ψυχὰς· καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη.

Καὶ τὴν θάλασσαν, κατὰ τὸ δόξαν τισί, σὺν τοῖς ἐν αὐτῇ τῷ καθαρσίῳ πυρὶ καιομένην μετὰ τὴν ἀνάστασιν διὰ τούτων δηλοῦσθαι ἐνομίζομεν, εἰ μὴ ἡ τοῦ τρίτου μνήμη ἀνάρμοστος ἡμῖν πρὸς τοῦτο κατεφαίνετο· πλείονες γάρ, ὡς εἴρηται, τῶν σωζομένων οἱ κολαζόμενοι. Κατὰ μέντοι ἀναγωγὴν οὐδὲν ἀπεικὸς τὴν παρόντα βίον, τροπικῶς ὀνομασμένον θάλασσαν, ταῦτα ὑφίστασθαι, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τὸ τρίτον ταῖς πληγαῖς συντελεῖσθαι· διὰ δὲ τὴν τῶν θείων κρισμάτων ἄδυσσον, [ἢ] τοὺς μὲν παρὰ πόδας κολάζει, τοῖς δὲ μακροθυμεῖ, πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν [ἀγούσα]. Ὅρος δὲ μέγα ἡγούμεθα νοεῖσθαι τὸν διάβολον, ὡς καὶ τισὶ τῶν διδασκάλων ἔδοξε, [τῷ] πυρὶ τοῦ καθ' ἡμῶν θυμοῦ καιόμενον, [καὶ] τῇ γενένη τηρηθησόμενον, ἐν τῷ καιρῷ [δὲ] τῆς αὐτοῦ συγχωρήσεως, τὸ τρίτον τῶν ἐν θαλάσῃ νήσων τε καὶ πλοίων καὶ νηκτῶν διαφθείροντα, ὡσπερ πάλαι ἐπὶ τοῦ Ἰωὴ πεποίηκεν· ἐχθρὸς γάρ ἐστι καὶ ἐκδικητῆς κατὰ τὸ θεῖον δίκαιον κρίμα. Ὡς γὰρ τις ἡττηται, τούτω καὶ δεδοῦλωται. Εἰ δὲ καὶ τοῖς ἐν θαλάσῃ τοῦ βίου δι' ἔργων ἢ λόγων τὴν Τριάδα βλασφημοῦσιν, ὁ ψυχικὸς ἐπάγεται θάνατος, οὐδὲν ξένον οὐδὲ τοῦ σκοποῦ ἀπεμφαῖνον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τοῦ τρίτου ἀγγέλου καὶ τοῦ πικρασμοῦ τῶν ποταμῶν ὑδάτων.

Καὶ ὁ τρίτος ἀγγελος ἐσάλπισε· καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας, καιόμενος ὡς λαμπάς· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται Ἀψίνθιος· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἀψίνθον· καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν.

Τὴν διὰ τοῦ ἀψίνθου δηλουμένην πικρίαν, τὴν τοῖς κολαζομένοις ἐν γενένη ἀμαρτωλοῖς ἐγγινομένην ἰδύνην φασὶ τινες αἰνίττεσθαι· οὗς διὰ τὸ πλη-

θος εἰκὸς καλεῖσθαι ὕδατα· ἡγούμεθα δὲ καὶ διὰ τούτων τὰ κατὰ τὸν δηλωθέντα καιρὸν ἀλγεινὰ σημαίνεσθαι. Τὸν δὲ ἀστέρα δηλοῦν, ἢ οὐρανόθεν ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεσθαι· ἢ τὸν διάβολον διὰ τούτου σημαίνεσθαι· περὶ οὗ φησὶν [ὁ] Ἡσαίας· Πῶς ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἐωσφόρος ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων; Οὗτος γὰρ ἀνατροπὴν θολερὰν καὶ πικρὰν δι' ἡδονῆς ποτίζων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ ταύτην συγχωρούμενος τὰς τιμωρητικὰς αὐτοῖς ἐπάγειν ἐνταῦθα μάστιγας, οὐ πᾶσι, τῷ δὲ τρίτῳ μέρει, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, καὶ τὸ μὴ ἀπιστεῖσθαι τὴν ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι] ἀνταπόδοσιν, τοῖς ἀνυπομονήτοις θανάτου ψυχικοῦ καθίσταται αἴτιος. Ὅτι γὰρ πικρὰ συμβήσεται τοῖς πρὸ τῆς συντελείας εὐρισκομένοις· ὧν τὰ ὀρώμενα πρόδρομα, μᾶλλον δὲ προοίμια, προλαβὼν ὁ Κύριος ἐπιστάσαστο. Δέον τοίνυν μὴ βουλομένους κρίνεσθαι, ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνακρίνειν, κατὰ τὸν [θεῖον] Ἀπόστολον· *Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς*, φησὶν, *ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα*· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ [τοῦ] Κυρίου παιδεύεσθαι καὶ εὐχαρίστως τὰς ἐπαγωγὰς τῶν ἀλγεινῶν δέχεσθαι· ὡς ὀρώμεν τοὺς εὐγνώμονας τῶν ἀσθενῶν τῷ σώματι, μεθ' ὑπομονῆς τὰς ἐκ τῶν ἰατρῶν τομὰς καὶ τοὺς καυστήρας φέροντας, ἐπιθυμία τῆς ἰάσεως· ἵνα καὶ ἡμεῖς ψυχικῶς ὑγιαίνοντες, καὶ μηδεμίαν ὕλην πρὸς τροφήν τῇ γεέννῃ τοῦ πυρὸς ἐπιφερόμενοι, μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν, ἀλλὰ τῷ Χριστῷ αἰωνίως συμβασιλεύσωμεν. Ὡς πρέπει [πᾶσα] δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις [μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια], ἅμα τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

fovendum gehennæ ignis incendium materiam afferentes, mundi hujus condemnationem evadamus; cum Christo vero in omne ævum felices regnemus; quem decet omnis gloria, et honor, et adoratio, et majestas, et magnificentia; cum Patre principii experte, et sanctissimo Spiritu, nunc, et semper, et in infinita sæcula sæculorum. Amen.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'. ΛΟΓΟΣ Θ'.

Περὶ τοῦ τετάρτου ἀγγέλου καὶ τοῦ σκοτισμοῦ τῶν φωστήρων.

Καὶ ὁ τέταρτος ἀγγελος ἐσάλπισε· καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν, καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνη [τὸ τρίτον αὐτῆς], καὶ ἡ νύξ ὁμοίως.

Ἠγούμεθα σύγγενῇ καὶ ταῦτα τοῖς παρὰ τοῦ Ἰωὴλ εἰρημένοις περὶ ἡλίου καὶ σελήνης, τοῖς ἤδη προεκτεθείσι κατὰ τὴν Δεσποτικὴν περὶ τῆς συντελείας ἀπόφασιν. Φαμέν δὲ διὰ τοῦ τρίτου τῶν φωστήρων τε καὶ ἀστέρων τὸ τρίτον τῆς ἡμέρας τε καὶ [τῆς] νυκτὸς δηλοῦσθαι διάστημα· ὡς ἂν γνωσθῆμεν ὅτι οὐδὲ τότε ἄκρατον ὁ Θεὸς ἐπάγει τὴν κάκωσιν· ἀλλὰ τὸ τρίτον τοῦ χρονικοῦ διαστήματος συγχωρῶν τοὺς πεπληγότας ἀλγύνεσθαι, λεληθότως τούτους παρακαλεῖ κατὰ τὸ πλεῖον μέρος τὸ λειπούμενον· τίς γὰρ οἶσει τὸ ποτήριον τῆς Θείας ὀργῆς ἄκρατον;

propter multitudinem, aquarum nomine convenienter exprimi. Nos vero per hæc ipsa etiam tristitia illa et acerba vulnera denotari existimamus, quæ tempore de quo supra diximus, hominibus peccatis obstrictis passim inferentur: per *stellam* autem, vel mala hæc cœlitus venire, vel ipsum certe diabolium. De hoc enim apud Isaiam scriptum exstat: *Quomodo e cœlo cecidisti, Lucifer, qui mane oriebaris* ¹⁹? Diabolus namque dum homines per carnis voluptates inebriat, amaram turbulentamque eversionem inducit, necnon flagella cruciatibus plena propter illa inferre sinitur; non quidem omnibus, sed tertiæ tantum mortalium parti: atque hoc partim quidem propter Dei patientiam et longanimitatem, quæ eos tuetur; partim etiam quod non omnes supplicia, quæ in altero sæculo illis sunt præparata qui propter impatientiam, mortis causam sibi attulerunt, vel contempserunt, vel perfide inficiati sunt. Quod vero illis qui circa sæculi consummationem in vivis comperti fuerint, multa acerba evenient, quorum malorum prodromos aut proœmia verius nos jam experti sumus, Dominus ipse dudum ante prædixit. Si ergo judicari a Deo non volumus, nos ipsos judicemus oportet: *Si nosmetipsos judicaremus*, inquit Apostolus, *non utique judicaremur* ²⁰. Par est ergo ut resipiscamus, illataque ab illo vulnera et tristitia cum gratiarum actione suscipiamus: sicut videmus homines ægro corpore affectos, modo iudicio destituti non sint, sectiones et adustiones, quæ a medicis adhibentur, sanitatis desiderio, æquo patientique animo ferre; quo nos quoque ab animo valentes, nullamque ad

judicium gehennæ ignis incendium materiam afferentes, mundi hujus condemnationem evadamus; cum Christo vero in omne ævum felices regnemus; quem decet omnis gloria, et honor, et adoratio, et majestas, et magnificentia; cum Patre principii experte, et sanctissimo Spiritu, nunc, et semper, et in infinita sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXV. SERMO IX.

De quarto angelo, et luminarium obscuratione.

III, 12. *Et quartus angelus tuba cecinit; et percussa est tertia pars solis, et tertia pars lunæ, et tertia pars stellarum; ita ut obscuraretur tertia pars eorum, et diei non luceret pars tertia, et noctis similiter.*

Arbitramur hæc quoque illis cognata esse quæ de sole et luna et utriusque obscuracione apud prophetam Joelem leguntur; quæ multo ante Dominicam de sæculi consummatione sententiam prædicta fuisse constat. Per *tertiam* autem *luminarium et stellarum partem* tertium diei et noctis spatium significari putamus: ut hinc discamus neque tunc quoque Deum pœnam omnis misericordix expertem illaturum: neque enim die et nocte tota sauciatos affligi patietur, sed tertia tantum, hoc est minori temporarii intervalli parte: per illam indulgentiam pœnarumque relaxationem

¹⁹ Isa. xiv, 12. ²⁰ I Cor. xi, 31.

ad resipiscentiam tacite eos provocans. Quis enim divinæ iræ calicem perferre posset, si pure, hoc est, nulla clementia temperatus, propinetur?

38 VIII, 13. *Et vidi, et audiui vocem unius A* aquilæ volantis per medium cæli, dicentis [Aliter, unum angelum volantem per medium cæli, dicentem] voce magna: *Væ, væ, væ, habitantibus in terra, de cæteris vocibus trium angelorum qui erant tuba canituri.*

Ex his quoque discimus quanta divinorum angelorum sit miseratio, quantaque eorumdem erga homines humanitas. Etenim ad Dei imitationem miseret eos hominum, qui durius propter peccata excipiuntur; multo vero magis illorum, qui ne plagis quidem suaviter admoniti, emendantur: in quos vel maxime ipsum *Væ* quadrat; ut qui in terra degant et terrena tantum sapiant; et cœnum verius et pulverem, quam suave unguentum, quod nostri causa Christus effudit. Porro autem, qui B suam conversationem in cœlis habent, iis tristitia resque adversæ immortalē coronam amplissimamque præmia conciliant.

CAPUT XXVI.

De quinto angelo, mysticisque locustis, ac varia earumdem forma.

IX, 1-5. *Et quintus angelus tuba cecinit: et vidi stellam de cælo cecidisse in terram; et data est ei clavis putei abyssi, et aperuit puteum abyssi, et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ; et obscuratus est sol et aer de fumo putei; et de fumo exierunt locustæ in terram; et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ: et præceptum est illis, ne læderent fenum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, C qui non habent signum Dei in frontibus suis: et datum est illis ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque: et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpii, cum percussit hominem.*

ἔδόθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς· ἀλλ' ἰσχυρῶς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν

*Stellam, quæ hic in terram, nempe in vallem Josaphat, quæ una ex omnibus ad universalis iudicii usum reliqua fiet, delapsa asseritur, quidam Dei angelum pœnis irrogandis præfectum esse dixerunt: puteum vero abyssi, gehennam; fumum autem qui inde continuo exhalat, sua obscuritate solem et aerem tenebrosum et quasi inaspectabilem illis reddere, qui æternis cruciatibus addicti sunt. Locustas porro, vermes illos de quibus propheta ait: *Et vermis eorum non moritur*²¹. Ideo autem locustis illis mandavit ne terram aut fœnum offendant, sed homines tantum, quod isthæc jam tum ab interitu et corruptione immunia erunt, cui hoc tempore nostri causa obnoxia sunt: menses denique quinque insinuare inferorum pœnis traditos, brevi quidem præfinitoque tempore intensius cruciandos; post illud vero exactum, remissius, in omnem tamen æternitatem. Ego autem una cum illis fateor,*

Καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετομένου ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ· Οὐαὶ, οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

Οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ διὰ τούτων τὸ συμπαθὲς καὶ φιλόανθρωπον τῶν θείων ἀγγέλων δεικνύται· θεομιμήτως οὐκτειρόντων παιδευομένους τοὺς πλημμελήσαντας· πολλῶν δὲ πλεόν τοὺς μηδὲ ταῖς μάστιξι πρὸς ἐπιστροφήν βλέποντας· οἷς [καὶ] μάλιστα τὸ Οὐαὶ ἀρμόζει· ὡς ἐπὶ γῆς οἰκοῦσι καὶ φρονοῦσι τὰ γῆινα, καὶ χροῦν ἀντὶ τοῦ ἐκκενωθέντος μύρου δι' ἡμᾶς πνέουσι. Τοῖς γὰρ ἐν οὐρανῷ ἔχουσι τὸ πολίτευμα ἀφορμὴ τὰ δυσχερῆ στεφάνων ἀμαράντων καὶ βραβείων γίνονται.

resque adversæ immortalē coronam amplissimamque præmia conciliant.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ τοῦ πέμπτου ἀγγέλου καὶ τῶν νοσητῶν ἀκρίδων, καὶ τοῦ ποικίλου τῆς μορφῆς αὐτῶν.

Καὶ ὁ πέμπτος ἀγγελοῦ ἐσάλπισε· καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεῖς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου· καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου· καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης· καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἄηρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος· καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπιοὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐβρέθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον· εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους ὅτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγίδα [τοῦ Θεοῦ] ἐπὶ τῶν μετώπων [αὐτῶν]. Καὶ ἵνα βασανισθῶσι μῆνας πέντε· καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου.

Ἄστερα τινὲς ἔφησαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάντα ἐν τῇ γῇ, ἦως τῇ ὑπολειφθείσῃ κοιλάδι Ἰωσαφάτ ἐν τῇ κρίσει, ἀγγελοῦ θεῖου εἶναι ἐπὶ τῶν κολάσεων. Φρέαρ δὲ τῆς ἀβύσσου, τὴν γέενναν· καὶ ἐξ αὐτῆς τὸν καπνὸν ἐξιόντα, ἀθέατον τοῖς κολαζομένοις τὸν ἥλιον καὶ τὸν ἀέρα ἀπεργάζεσθαι. Ἀκρίδας δὲ, τοὺς σκώληκας· περὶ ὧν φησὶν ὁ προφήτης· Ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει. Τὸ δὲ μὴ τὴν γῆν ἢ τὸν χόρτον, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους βασανίζεσθαι, διὰ τὸ ἀπαλλάττεσθαι ταῦτα τῆς φθορᾶς, ἣ δι' ἡμᾶς δουλεύει σήμερον. Μῆνας δὲ πέντε τούτους βασανίζεσθαι, χρόνον τινὰ ὠρισμένον ἐπιτεταμένως τούτους κολάζεσθαι [φησὶ·] μετὰ δὲ τοῦτον, ὑφειμένως μὲν, αἰωνίως δέ. Ἐγὼ δὲ τὸν μὲν ἀστέρα συνομολογῶ εἶναι θεῖον ἀγγελοῦ· τοῦτον δὲ κατὰ θεῖαν συγχώρησιν τοὺς καταδεδικασμένους [τῇ ἀβύσσῳ] πονηροὺς ἀνάγειν δαίμονας· οὓς ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπήσας ἔδησεν· ὅπως πρὸς τῆς συντελείας τὰ οἰκτεῖα ἐνεργῆ-

²¹ Isa. LXVI, 24.

σαντες, ἀτελευτήτου τύχῃσι κολάσεως· καπνὸν δὲ, τὸν προηγούμενον τῶν πονηρῶν ἔργων τῶν προσβολῶν αὐτῶν ζόφον· ὧν παραδειχθεισῶν ἐξουσία τοῦτοις βασανίζειν τοὺς ἀνθρώπους δέδοται. Ἡ δὲ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ἀέρος σκότωσις, τὴν τῶν ἀπολαυόντων ἀνθρώπων τοῦ φωτὸς αὐτῶν δηλοῖ ψυχικὴν τύφλωσιν· ἢ τὴν ἐπὶ τοῖς δυσχερέσι διάθεσιν· σκότος γὰρ τοῖς ἐν ὀδύναϊς τὸ φῶς νερόμισται. Τὸ δὲ τὰς νοητὰς ἀκρίδας πλήττειν τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν τῶν σκορπίων ὁμοιότητα, δηλοῖ τὸ ἐν τῷ τέλει τῶν πονηρῶν πράξεων τὸν βλαπτικὸν τῆς ψυχῆς ἐγκερύφθαι θάνατον· ὃν ὑφίστανται οἱ μὴ σεσημειωμένοι τῇ θεῖᾳ σφραγιδι τὰ μέτωπα· καὶ τῷ φωτισμῷ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ διὰ Πνεύματος ἁγίου [μὴ] περιλαμβόμενοι, ὥστε κατὰ τὸν Δεσποτικὸν λόγον [μηδὲ] λάμπειν καὶ ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, τὸ φῶς αὐτῶν, πρὸς δόξαν τοῦ θεοῦ ὀνόματος. Τοὺς δὲ πέντε μῆνας τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν, σημαίνει ἡγούμεθα, ἢ τὸ τοῦ χρόνου μικρὸν· *Εἰ γὰρ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ*, κατὰ τὸ Δεσποτικὸν λόγιον· ἢ χρόνον τινὰ πεμπταῖον, διὰ τὰς πέντε αἰσθήσεις, δι' ὧν ἡ ἁμαρτία τοῖς ἀνθρώποις εἰσέρπει· ἢ καιρὸν ὠρισμένον, θεῷ δὲ μόνῳ γινώριμον.

porro mensium spatium, temporis, quo afflicto et cruciatus ille durabit, brevitatem exprimere arbitramur. Nisi enim Dominus abbreviasset dies illos, scribit Marcus, non fuisset salva omnis caro²²; aut alium quendam quinarium numerum propter illabitor: aut aliud tempus definitum, soli Deo notum.

Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις, ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὕρῃσουσιν αὐτόν· καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν.

Καὶ ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον. Καὶ διὰ τοῦτου ἡ ὑπερβολὴ σημαίνεται τῶν κακώσεων. Ἔθος γὰρ τοῖς ἐν ὀδύναϊς, ἐπικαλεῖσθαι τὸν θάνατον. Τὸ δὲ, τοῖς αἰτοῦσι τοῦτον ἐν ὀδύναϊς μὴ παραγίνεσθαι, τῶν θελῶν κριμάτων ἤρτηται· οἷς λυσιτελεῖς κρίνεται, τῇ πικρίᾳ τῶν ὀδυνηρῶν ἐπιφορῶν στυγητὴν γίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἁμαρτίαν, ὡς τούτων μητέρα καὶ πρόξενον.

Καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον. Καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσοῦ· καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. Καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν· καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὡς λέοντων ἦσαν· καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς.

Καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον. Διὰ πάντων τούτων καὶ τῶν ἐφεξῆς λεχθησομένων, τὰς ρηθείσας ἀκρίδας τιμωρητικούς θεοῦ ἀγγέλους τινὲς ἐξέλαβοντο, παραβολικῶς ἐξ ἐκάστου τῶν εἰρημένων τροπολογουμένων· ἢ διὰ τὸ φοβερὸν καὶ καταπληκτικόν· ἢ διὰ τὸ ταχύ· ἢ διὰ τὸ κολαστικὸν τοῖς ἀξίοις ἐπάγον τὴν ἐν γεννῇ κόλασιν. Οἶμαι δὲ καὶ διὰ τούτων τῶν ἀκρίδων τοὺς πονηροὺς μᾶλλον νοεῖσθαι δαίμονας,

A stellam, de qua hic sermo, divinum esse angelum: hunc autem malignos dæmones, quos Christus homo factus ad abyssum ablegaverat, inde rursus ad tempus, secundum sapientem Dei permissionem, educturum; quo ante sæculi consummationem, quæ ipsorum sunt propria molientes, suppliciiis demum nunquam finem habituris mancipentur. Fumum autem, significare tenebras illas quæ ex improbis illorum conatibus atque insulibus ortæ, potestatem illis faciunt homines, quos seduxerunt, excrucianti et divexandi. Ast vero solis et aeris 39 obscuratio, interiorum hominum, qui luce illorum utuntur, cæcitatem, aut pravam sane eorundem in rebus adversis dispositionem insinuat. Siquidem lux, illis qui in gravioribus doloribus et cruciatibus

B versantur, obscuritas videtur. Quod autem intelligentes locustæ ad scorpionum similitudinem ferunt, mortem animæ in pravis operibus inclusam ad finem se prodere indicat; quam etiam sustinebunt quotquot frontes divino sigillo signatas non habent, neque vivificæ crucis luce per Spiritum sanctum undequaque illustrati sunt, ita ut juxta Domini verbum luceant coram hominibus, qui lumen illorum ad divini nominis gloriam referant. Quinque cruciatus ille durabit, brevitatem exprimere scribit Marcus, non fuisset salva omnis caro²²; aut quinque sensus, per quos peccatum in animam

C IX, 6. Et in illis diebus quærent homines mortem, et non invenient eam: et desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis.

Per hæc ingens suppliciorum magnitudo subindicatur: solent namque qui magnis cruciatibus detinentur, mortem invocare et exoptare. Quod autem ad eos qui in tormentis vitam degunt, vocata non accedat, illud ex occulto Dei judicio provenit: judicat enim is mortalium generi utile ac salutare esse, peccatum quod tormentorum parens et conciliator est, pœnarum quæ inferuntur, amaritudine et gravitate exosum illi reddere.

D IX, 7-9. Et similitudines locustarum, similes equis paratis ad prælium: et super capita earum tanquam coronæ similes auro; et facies earum tanquam facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos mulierum: et dentes earum quasi leonum erant: et habebant loricas sicuti loricas ferreas.

Per hæc omnia et ea præterea quæ mox subjiciuntur, ut quidam putant, insinuat, locustas de quibus hoc loco agitur, angelos esse divinæ punitionis administros, per singula arma et ornamenta, quæ parabolicos hic exponuntur, et metaphoricos illis tribuuntur, delineatos. Tribuuntur autem hæc tam varia et admirabilia illis, ut ipsi aient, ad designandam admirabilem qua pollent virtutem, sive fontes terrere, sive gebennæ supplicia promeritos

²² Marc. xiii, 20.

punire; sive aliud quodcunque ejusmodi moliri libeat. Nobis autem vero similis sit, per prædictas locustas malignos dæmones significari. Hi enim semper accincti sunt ad bellum nobis inferendum; gestantque in capitibus suis coronas auri speciem præ se ferentes, cerios utique victoriæ contra nos obtentæ indices; nos enim sumus qui toties illos coronamus, propositamque victoriam turpiter abjicimus; quoties voluptatis sensu superamur. Per mulierum porro capillos, feminarum blandimenta, citare solent. Per dentes autem leonum lethale venenum, quod spargunt. Per loricas denique ferreas cordis obfirmatam duritiem.

40 IX, 9-12. Et vox alarum earum, sicut vox currum equorum multorum currentium ad bellum. Et habebant caudas similes scorpiorum, et aculei erant in caudis earum. Et potestas earum, nocere hominibus mensibus quinque. Et habent super se regem angelum abyssi; cui nomen Hebraice Abbadon, Græce autem Apollyon, Latine habet nomen exterminatoris. Væ unum abiit, et ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.

Strepitum alarum intelligentium locustarum ob id militare currum strepitui assimilatum putamus, quod fastu sint elatæ, ingentique celeritate præditæ. Nam, ut propheta alicubi innuit, ex alto nos illæ impugnant. Quod autem earum caudas scorpiis similes asserit, illud infaustum peccatorum exitum ob oculos nobis ponit; qui utique non est alius quam certus animæ interitus. Peccatum enim cum consummatum fuerit, general mortem. Hoc idem quoque peccatum in causa est, ut quinque mensium cruciatus in homines invadat. Quinque porro mensium spatio peccatum affligere dicitur; partim quidem propter quinque numero sensus, per quos ingreditur; partim vero propter temporis brevitatem, si affectionem illam cum futuri sæculi supplicii, sicut jam ante monuimus, comparemus. Per harum denique regem diabolum merito accipimus, ut qui vere illos perdat qui fidem ipsi habent. Contra quem proinde irreconciliabile bellum geramus oportet; quo væ illa quæ post hæc ventura comminatur, minus sentiamus.

CAPUT XXVII.

De sexto angelo, et quatuor angelis qui juxta Euphratem ligati tenebantur.

IX, 13-16. Et sextus angelus tuba cecinit: et audivi vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei, dicentem sexto angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, et diem, et mensem, et annum; ut occiderent tertiam partem hominum: et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audivi numerum eorum. ἀνθρώπων· καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ ἀριθμὸν αὐτῶν.

Sunt qui hosce angelos quatuor ex primariis et illustrioribus esse putant; nempe Michaellem, Gabriellem, Raphaellem, et Urielem; qui hactenus qui-

αὐτοὺς ἡτοιμασμένους εἰς τὸν καθ' ἡμῶν πόλεμον· καὶ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν στεφάνους χρυσοειδεῖς τῆς καθ' ἡμῶν νίκης φέροντας· οἷς ἡμεῖς, ὅταν ἠττηθῶμεν, τὴν κακὴν νίκην δι' ἡδονῆς νικῶντες στεφανοῦσθαι νομίζομεν. Τὰς δὲ τρίχας τῶν γυναικῶν, σημαίνει τὸ ἠδουπαθὲς τῶν δαιμόνων, καὶ πρὸς πορνείαν διεγερτικόν· τοὺς δὲ λεονταίους ὀδόντας, τὸ φονικὸν καὶ ἰοδόλον· τοὺς δὲ σιδηροῦς θώρακας, τὸ σκληροκάριον.

quibus ad sui amorem carnisque illecebras alle-

Καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ ἀρμάτων, ἱππῶν πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. Καὶ εἶχον οὐράς ὁμοίας σκορπίοις· καὶ κέντρα ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. Καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν, ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε. Καὶ εἶχον ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου. Ὄνομα αὐτοῦ Ἑβραϊστὶ Ἀββαδὼν· ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ [ῥήσει] ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων. Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν· ἰδοὺ ἔρχονται [αὐ] δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα.

Τὴν δὲ φωνὴν τῶν πτερύγων τῶν ῥοιτῶν ἀκρίδων, ἀπεικασθῆναι φωνῇ ἀρμάτων πολεμικῶν νομίζομεν, διὰ τὸ μετάρσιον αὐτῶν καὶ ὀξύ· πολεμοῦσι γὰρ ἡμᾶς ἀπὸ ὕψους, ὡς φησὶ Δαβὶδ ὁ μακάριος. Τὰς δὲ ὁμοιωθεῖσας τοῖς σκορπίοις οὐράς αὐτῶν, τὰ τῶν ἁμαρτιῶν τέλη [αἰνίττεσθαι] τίκτοντα ψυχικὸν θάνατον· ἢ γὰρ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα, ἀποκύει θάνατον· δι' ἧς ἡ πεντάμηνος βάσανος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται· διὰ τε τὸ τοῦ χρόνου ὀλίγον, τῷ μέλλοντι αἰῶνι συγκρινόμενον· διὰ τε τὰς πάντε ἀισθηθεῖς, οὕτω παρ' ἡμῶν ἐκληφθεῖσας ὡς γέγραπται. Τὸν δὲ τούτων βασιλέα τὸν διάβολον νοεῖσθαι ἀκόλουθον, τὸν ἀληθῶς τοὺς αὐτῷ πειθομένους ἀπολλύοντα· πρὸς δὲ ὅπως ἀσπονδον ἀναλάβωμεν πόλεμον, ἀπειλεῖ ἡμῖν ἐλεύσεσθαι τὰς μετὰ ταῦτα δύο οὐαί.

ut qui vere illos perdat qui fidem ipsi habent. Contra quem proinde irreconciliabile bellum geramus oportet; quo væ illa quæ post hæc ventura com-

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΖ'.

Περὶ τοῦ ἕκτου ἀγγέλου καὶ τῶν ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ λυόμενων ἀγγέλων.

D Καὶ ὁ ἕκτος ἀγγελοῦ ἐσάλπισε· καὶ ἤκουσα φωνῆς μιᾶς ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, λεγούσης τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ· Ὁ ἔχων τὴν σάλπιγγα, λύσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ [μεγάλῳ] Εὐφράτῃ· καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἀγγελοὶ οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν, καὶ ἡμέραν, καὶ μῆνα, καὶ ἑνιαυτόν· ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον [μέρος] τῶν ἱππικῶν, μυριάδες μυριάδων. Ἦκουσα τὸν ἀρι-

Τούτους φασὶ τινες τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους, Μιχαὴλ εἶναι, καὶ Γαβριὴλ, καὶ Οὐριήλ, καὶ Ῥαφαήλ· τοὺς προσδεδεμένους τῇ εὐφροσύνῃ τῆς

[θείας] θεωρίας· ἀπολύεσθαι δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως μετὰ ἀναριθμήτων ἀγγέλων, εἰς τὴν τῶν ἀσεβῶν κατάκρισιν· δι' ὧν τὸ τρίτον ἀφανισθήσεται. Ἐγὼ δὲ καὶ τούτους οἶμαι πονηροτάτους εἶναι δαίμονας, δεθέντας ἐν τῇ Χριστοῦ παρουσίᾳ· οὓς κατὰ θεῖον πρόσταγμα ἐκ τοῦ ὑπερουρανοῦ θυσιαστηρίου ἐξερχομένους, οὗ ἦν τὸ ἐν τῇ παλαιᾷ σκηνῇ ἀντίτυπον, ὑπὸ θεοῦ ἀγγέλου λύεσθαι, ὥστε ταραξάει τὰ ἔθνη, οὐ μόνον κατὰ Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἀλλήλων· ὡς ἂν οἱ μὲν δόκιμοι καὶ πιστοὶ φανεροὶ γένωνται, καὶ μειζόνων ἀμοιβῶν καὶ τῶν ἄνω μόνων καὶ ἀποθηκῶν ἀξιοὶ φανῶσιν, ὡς σίτος ὤριμος· οἱ δὲ ἀχυρώδεις, ἀσεβεῖς, καὶ λίαν ἀμαρτωλοὶ καὶ ἀμετανόητοι, ἐνδίκως ἐνταῦθα [δι' αὐτῶν] κολαζόμενοι, ἡμερωτέρας τῆς καταδίκης ἐν τῇ κρίσει τύχωσιν. Εἰ δὲ τῷ Εὐφράτῃ προσδέδενται, οὐδὲν ξένον· οἱ μὲν γὰρ, εἰς τὴν ἄβυσσον· οἱ δὲ, εἰς τοὺς χοίρους [τότε]· οἱ δὲ, εἰς ἐτέρους τόπους, κατὰ τὸ παραστάν τῷ Θεῷ, ἄχρι καιροῦ κατεδικάσθησαν, μετὰ τὸν παντελεῖ αὐτῶν κατ' ἀνθρώπων πόλεμον αἰωνίως κολασθησόμενοι. Ἰσως δὲ [καὶ] διὰ τῆς τοῦ Εὐφράτου μνήμης δηλοῦται ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων ἐξιέναι τὸν Ἀντίχριστον. Περὶ δὲ τοῦ πλήθους τῶν δαιμόνων ἀμφιβάλλειν οὐ χρή. Πάντες γὰρ οἱ ἄγιοι πεπληρωσθαι αὐτῶν τὸν ἀέρα λέγουσι. Τί δὲ δηλοῖ τὸ τρίτον τῶν ἀποκτενομένων, καὶ ἤδη προειρήκαμεν. ad tempus ablegatos fuisse, in omne postea ævum ubi primum videlicet bellum, quod adversus hominem gerunt, integre absolverint, apud inferos cruciandos. Credibile fit quoque *Euphratis* ob id mentionem fieri, quod Antichristus ex illis locis exoriturus credatur. De lugenti autem dæmonum multitudine non est dubitandum, cum omnes sancti aerem hunc dæmonibus refertum asserant. [Quid vero demonstret tertia pars interemptorum, et jam diximus.]

Καὶ ὅπως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὄρασει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν, ἔχοντας θώρακας πυρίνους, καὶ ὑακινθίνους, καὶ θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λέοντων καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐξεπορεύετο πῦρ, καὶ καπνός, καὶ θεῖον. Ἀπὸ τῶν τριῶν πλῆθῶν τούτων ἀπεκτάθη τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τοῦ πυρός, καὶ τοῦ καπνοῦ, καὶ τοῦ θείου, τῶν ἐκπορευομένων ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. Ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων, ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστίν, καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν· αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν, ὅμοιαι

ἵππους δὲ [δικαίως] οἶμαι λέγεσθαι, ἢ τοὺς θηλυμανεῖς καὶ κτηνώδεις ἀνθρώπους· ἢ τοὺς ὑποβεθηκότας καὶ ἀρχομένους ἐν τοῖς δαίμοσιν· ἐπιβάτας δὲ, τοὺς τούτων κατάρχοντας. Ἔθος γὰρ τυύτοις, οὐ μόνον ἀλλήλοις ὑπηρέταις, ἀλλὰ καὶ πονηροῖς ἀνθρώποις ὄργανοις πρὸς τὴν τῶν ὁμοφύλων ἀνθρώπων ἐπιβουλήν κεχρησθαι. Τοὺς δὲ πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις θώρακας, τῆς ἀερίου τῶν πονηρῶν πνευμάτων οὐσίας, καὶ τῆς καυστικῆς ἐνεργείας εἶναι σημαντικούς νομίζομεν· τὰς δὲ κεφαλὰς τῶν λέοντων, τὸ φονικὸν αὐτῶν καὶ θηριώδες αἰνίττεσθαι· τὸ δὲ ἐκπορευόμενον πῦρ σὺν καπνῷ καὶ θείῳ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, δι' οὗ τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἀποκτενεσθαι ἠπειλήται, ἢ τὰς διὰ τῶν λοβόλων [αὐτῶν] προσβυλῶν καὶ εἰσηγήσεων ἀμαρτίας τοὺς καρπούς τῆς καρδίας φλογίζουσας αἰνίττεται· ἢ τὰς ἐκ τῶν βαρβαρικῶν χειρῶν

dem divinæ contemplationis jucunditati et ubertati alligati tenentur; tunc vero, nimirum sub diem judicii, cum innumerabilium angelorum multitudine ad impiorum condemnationem solventur, ac tanquam Dei ministri tertiam mortalium partem interneconi dabunt. Ego vero hosce etiam non angelos, sed pessimos dæmones esse existimo; quos juxta divinum mandatum e sublimi cœlorum altari (cujus exemplum in veteri tabernaculo exstabat) ejectos, et per Christi in carnem adventum ad certum locum ablegatos et alligatos, unus quispiam ex angelorum numero liberos eo tempore dimittet, quo gentes conturbent et vexent, easdemque non tantum adversus Christianos, sed contra se invicem quoque instigent; ut hac demum ratione tentationis igne probati fideles manifesti fiant, ampliorique mercede et splendidiori in cœlis mansione, et apotheca denique tanquam maturum purumque triticum nobiliori digni habeantur: paleæ autem et impii insignesque peccatores et obstinari, ad unum omnes juste hic puniti, clementiori condemnationis sententia in judicio illo feriantur. Si autem quatuor pluresve dæmones Euphrati vere alligari asserantur, nihil novi aut inusitati asseritur. Constat namque alios in abyssum sæpe amandatos, alios in porcos ejectos, alios alio pro Dei voluntate ad tempus videlicet bellum, quod adversus hominem gerunt, integre absolverint, apud inferos cruciandos. Credibile fit quoque *Euphratis* ob id mentionem fieri, quod Antichristus ex illis locis exoriturus credatur. De lugenti autem dæmonum multitudine non est dubitandum, cum omnes sancti aerem hunc dæmonibus refertum asserant. [Quid vero demonstret tertia pars interemptorum, et jam diximus.]

IX, 17-19. Et ita vidi equos in visione: et qui sedebunt super eos, habebant loricas igneas, et hyacinthinas, et sulphureas: et capita equorum erant tanquam capita leonum; et de ore eorum procedebat ignis, et fumus, et sulphur. Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, et de fumo, et sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore eorum est, et in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita; et in his nocent.

Per Equos hoc loco designari arbitramur homines veneri luxuque deditos, belluinamque vitam ducentes: aut dæmones sane, qui aliorum imperio veluti servi subjacent; quorum vectores sunt Spiritus qui principatum inter reliquos tenent. Dæmones namque, recepto apud ipsos more, non modo mutuas sibi invicem operas præstant, verum pravis quoque hominibus famulari, iisdemque vicissim tanquam organis ad aliorum cognatorum hominum fraudem et insidias uti solent. Cæterum per igneas, et hyacinthinas, et sulphureas loricas, aereas sceleratorum spirituum naturas, igneasque eorundem vires et operationes insinuari credimus. Per leonum capita autem letale efferatumque nocendi studium: Per ignem denique, qui cum fumo et sulphure ex ore illorum egressus, tertiam hominum partem non absque comminatione interemi-

pturus asseritur; aut peccata quæ per letiferos dæmonum insultus, versutasque illorum suggestiones in animum ingrediuntur, cordisque fructus incendunt; aut vastitatem et deprædationem illam, quæ per Barbarorum manus civitatibus inferetur; aut frequentes certe cædes sanguinisque effusiones, quæ juxta divinam interminationem tertiam hominum partem e medio tollent. Recte autem illorum diabolicarum suggestionum scopus est, infundere virulentum peccatum, quod est mors animæ.

IX, 20, 21. *Et cæteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia, et simulacra aurea et argentea et ærea, et lapidea et lignea; quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare: et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neque a veneficiis suis, neque a fornicatione sua, neque a furtis suis.*

42 Hæc cum præcedentibus cohærent: nam cum paulo ante dixisset tres illas plagas tertiam hominum partem absumpsisse, et quædam interea interposuisset, hic nunc subjicit cæteros homines, quibus parcitum erat, hoc est, quibus plagæ prædictæ illatæ non fuerant, pœnitentiam repudiasse; neque ab idololatria, neque a cædibus, neque a scortationibus, neque a furtis, neque a veneficiis, quibus assueverant, sese continuisse; adeoque easdem quas reliqui, vel graviores quoque calamitates et misérias propediem subituros esse. Significatur autem per hæc universalem cladem ex divina ira profectam, mundum olim oppressuram. Multus namque et varius error bacchatur inter illos qui veritatem non cognoverunt; e quibus alii adorant simulacra; alii creaturam pro Creatore observant; alii alio modo errant. Et quamvis comperiantur qui Deum se agnoscere non dissentent, attamen factis illum negant. Cujusmodi inter cæteros sunt, qui, externa pietatis larva contenti, virtutem illius nihil curant. Alii avaritiæ dæmoni serviunt: quibus divinus Apostolus idololatriæ notam impingit. Ait enim: *Et avaritiam, quæ est simulacrorum servitus*²³. Faxit Dominus, ut nos sinceram germanamque in Christum fidem vivis operibus ostendentes, terribilem illam Christi vocem, *Amen, amen dico vobis, nescio vos*²⁴: et alteram illam: *Discedite a me, omnes operarii iniquitatis*²⁵, nunquam audiamus; verum beatam illam modisque omnibus optabilem patentibus auribus hauriamus; *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis a constitutione mundi regnum*²⁶. Gratia et clementia et misericordia illius qui crucem sponte propter nos sustinuit, hoc est, Christi Dei et Domini nostri: cum quo, Patri una cum sancto

A ἐπαγομένας πυρπολήσεις ταῖς πόλεσι καὶ αἵματ-
εχυσίας κατὰ θεῖαν συγχώρησιν· δι' ὧν, ὡς ὀρω-
μεν, οὐχ ἦττον τοῦ τρίτου μέρους τῶν ἀνθρώπων
ἠφάνισται. Καλῶς δὲ τὰς οὐράς αὐτῶν ὁμοίας,
φησὶν, ὄφρασι [κεκτημένοις κεφαλᾶς·] τὰ γὰρ τέλη
τῶν δαιμονικῶν ὑποσπορῶν, ἰσθόλος ἀμαρτία καὶ
ψυχικὸς [ὑπάρχει] θάνατος.

caudas serpentibus assimilati; siquidem omnium

B Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ οὐκ ἀπεκτάν-
θησαν ἐν ταῖς πληγαῖς αὐτῶν, οὐ μετενόησαν
ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσ-
κυνήσωσι τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἰδωλα τὰ χρυσᾶ,
καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ, καὶ τὰ λίθινα, καὶ
τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύνανται, οὔτε
ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν· καὶ οὐ μετενόησαν
ἐκ τῶν φόρων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν
αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν
κλεμμάτων αὐτῶν.

[Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀπεκτάνθη-
σαν. —] καὶ τοῦτο τῶν προηγουμένων ἤρηται.
Εἰπὼν γὰρ ἀνωτέρω ἀπὸ τῶν τριῶν [πληγῶν] τού-
των ἀποκτανθῆναι τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐν
τῷ μεταξὺ παρενθεῖς τινα, ἐπήγαγε· Καὶ οἱ λοιποὶ
τῶν ἀνθρώπων ὅσοι φειδοῦς ἀξιοθέντες, καὶ ταῦτα
μὴ πεπονθότες, ἀμετανόητοι μεμενήκασι, μήτε τῇ
εἰδωλολατρῖα, μήτε τοῖς φόνοις καὶ ταῖς πορνείαις,
καὶ τοῖς κλέμμασιν αὐτῶν καὶ ταῖς γοητείαις ἀποτα-
ξάμενοι, τοῖς αὐτοῖς ὑποκείσονται. Δηλοῦται δὲ ἐκ
τούτων παγκόσμιον τὴν ὀργὴν ἐπάγεσθαι. Ποικίλη
γὰρ πλάνη βακχεύει ἐπὶ τοῖς μὴ ἐπιγινώσκουσι
τὴν ἀλήθειαν ἔθνεσι, [καὶ] τοῖς μὲν, εἰδωλα προσ-
κυνοῦσι· τοῖς δὲ, τὴν κτίσιν ἀντὶ τοῦ Κτίσαντος·
καὶ τοῖς μὲν τὸν Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναί, ἀρνούμε-
νοις δὲ δι' ἔργων· καὶ τὴν μὲν μόρφωσιν τῆς εὐσε-
βείας περιχειμένοις, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀποβαλ-
λομένοις. Καὶ τοῖς τῷ μαμμωνᾷ δούλευσιν διὰ τῆς
φιλαργυρίας, εἰδωλολατρῖαν ἐγκαλεῖ ὁ [θεῖος] Ἀπό-
στολος, εἰπὼν· Καὶ τὴν φιλαργυρίαν, ἣτις ἐστὶν
εἰδωλολατρῖα. Γένοιτο δὲ ἡμᾶς ἔργοις ἐπιδεικνωμέ-
νους τὸ εἰλικρινὲς καὶ γνήσιον τῆς εἰς Θεὸν πίστεως,
ἀνηκόους γενέσθαι τῆς φοβερᾶς ἐκείνης φωνῆς τῆς
[οὕτω] λεγούσης· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ
οἶδα ὑμῖς· [καὶ τὰ ἐξῆς·] Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ,
[οἱ] ἕργάται τῆς ἀνομίας. Τῆς δὲ μακαρίας
[μᾶλλον] ἀκούσαι καὶ εὐκταίας· Δεῦτε, οἱ εὐλογη-
μένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοι-
μασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κό-
σμου. Χάριτι [καὶ φιλανθρωπίᾳ] καὶ οἰκτιρμῆς
τοῦ δι' ἡμᾶς σταυρῶν ἐκουσίως ὑπομείναντος Χρ-
στοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, ἅμα
τῷ ἁγίῳ [καὶ ζωοποιῷ] Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

vivificoque Spiritu sit gloria, nunc, et semper, et

²³ Coloss. iii, 5. ²⁴ Matth. xxv, 12. ²⁵ I Mac. iii, 6. ²⁶ Matth. xxv 54.

Περὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ περιβεβλημένου νεφέλης καὶ ἱρις, καὶ τὴν συντέλειαν προμηνύοντος.

Καὶ εἶδον [ἄλλον] ἀγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· περιβεβλημένον νεφέλην· καὶ ἱρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος· καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυρός.

Τοῦτον ἅγιον ἄγγελον νοεῖσθαι ἢ τε νεφέλη καὶ ἡ ἱρις καὶ τὸ ἡλιοπρεπές φῶς [αὐτοῦ] ἐμφαίνουσι· διὰ τούτων γὰρ τὸ οὐράνιον καὶ ποικίλον ἐν ἀρεταῖς καὶ τὸ φωτεινὸν τῆς ἀγγελικῆς οὐσίας τε καὶ νοήσεως δεικνύται. Οἱ δὲ τοῦ πυρός στύλοι, τὸ φοβερὸν καὶ κολαστικὸν κατὰ τῶν ἀνοσιουργῶν σημαίνουσι, τῶν τε ἐν τῇ γῆ ληστευόντων, τῶν τε ἐν τῇ θαλάσῃ πειρατευόντων. Διὸ τῇ μὲν τὸν δεξιὸν, τῇ δὲ τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπέθηκεν, ἵνα τῶν ἐν ἑκατέρῃ παρινόμων τὴν δίκην αἰνίξῃται.

Καὶ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεωγμένον. Καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὡς περ λέων βρυχᾷται· καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς.

Τὸ δὲ βιβλαρίδιον, ἅτε μικρὸν βιβλ. καὶ [σφόδρα] ὑποκοριστικῶς λεχθὲν, τῶν σφόδρα πονηροτάτων τὰ ὀνόματα καὶ τὰς πράξεις περιέχειν μοι φαίνεται· οἷον τῶν ἐν γῆ ληστευόντων ἢ ἐτέρως ἀνοσιουργούντων, καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ πειρατευόντων· ὧν τὴν κλάσιν αἰνίττεται, τοὺς πυρίνους πόδας ἐκτείνων ἐπὶ τε τὴν γῆν, ἐπὶ τε τὴν θάλατταν ὁ ἄγγελος. Καὶ ἡ φωνὴ δὲ τοῦ ἀγγέλου βρυγμῶ λέοντος ἀφομοιωθεῖσα, τὸ φοβερὸν καὶ ἀνύποιστον τῆς αὐτοῦ ἀπειλῆς ἐνδείκνυται. Καὶ μάρτυς Δανιὴλ, ὁ μὴδὲ προσηῆ μῆτιγε ἀπειλοῦντα δυνηθεῖς ἄγγελον ἀπόνοως θεάσασθαι. Τὰς δὲ ἑπτὰ βροντὰς ἠγούμεθα, ἢ ἑπτὰ φωνὰς νοεῖσθαι ἐξ ἑνὸς διαρθρουμένης ἀγγέλου· ἢ ἑπτὰ ἑτέρους ἁγίους ἀγγέλους τὰ μέλλοντα προαγορεύοντας· ὡς ἐντεῦθεν δηλοῦσθαι τοῦ προτέρου ἀγγέλου τούτου εἶναι δευτερεύοντας, καὶ ἐκείθεν τὴν ἀφορμὴν τοῦ προφητεύειν λαμβάνοντας, κατὰ τὴν τῷ μακαρίῳ Διονυσίῳ διωρισμένην ἀγγελικὴν εὐταξίαν.

futura erant, prædicentes. Quod si admittatur, statuendum ex consequenti erit, hosce septem secundas a primo tulisse, vaticinandique ansam ab ipso eodem sumpsisse; idque consentanee ad ea quæ R. Dionysius de angelorum inter se ordine et illuminatione scribit.

Καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, ἔμελλον γράφειν. Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· Σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ μετὰ ταῦτα γράψον.

Διὰ δὲ τοῦ σφραγίσαι ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ μετὰ ταῦτα γράψαι, δείκνυται ἄδηλα εἶναι νῦν τὰ δι' αὐτῆς τῆς πείρας καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως ἐρμηνεύόμενα· ἐξ ὧν ἐκ τῆς οὐρανόθεν φωνῆς ὁ εὐαγγελιστῆς ἔμαθε· τῇ μὲν διανοίᾳ τὰς φωνὰς ἐνσημῆνασθαι, τὴν δὲ τελείαν κατάληψιν καὶ [τὴν] τρανήν τούτων διασάφην τῶν τελευταίῳ χρόνῳ

De angelo circumdato iride et nube, qui sæculi consummationem denuntiabat.

X. 1, Et vidi alium angelum fortem, descendentem de cælo, amictum nube : et iris in capite ejus; et facies ejus erat ut sol, et pedes ejus tanquam columna ignis.

Hunc aliquem ex sanctorum angelorum numero exstitisse, indicium faciunt *nubes*, et *iris*, et *solare lumen*. Per hæc enim varius virtutum cultus, angelicæque substantiæ atque notitiæ splendor et lux indicantur. At vero *columnæ igneæ*, vim illam denotant qua angeli eos perterrefacere et punire valent et solent, qui impia designant, præcipue vero illos qui latrocinantur in terra, aut piraticam exercent in mari. Ea propter huc *dextrum pedem*, ut paulo post audiemus, imposuit; illi vero *sinistrum*; nempe quo utrobique prævaricantium pœnam exprimat.

X, 2, 3. Et habebat in manu sua libellum apertum; et posuit pedem suum dexterum super mare, sinistrum autem super terram : et clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit; et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

43 Libellus hic veluti parvus magnaque cum diminutione expressus, hominum insigniter nequam et sceleratorum nomina et acta continere videtur : ejusmodi inter cæteros sunt, qui latrocinia in terra, aut piraticam in mari exercent, aut quovis alio modo impietati student; quorum supplicium per hoc insinuat angelus, quod inflammatos pedes simul super terram et mare extendit. Vox autem angeli *leonis fremitui assimilata*, terroris quem incutere assolet magnitudinem, ingentemque angelicæ comminationis et punitionis acerbilitatem, qua in impios fertur, significat. Cui rei luculentum testimonium perhibet propheta Daniel; quippe qui neque comminantem, neque aspere increpantem, sed amice blandientem angeli vocem, citra magnam molestiam animique consternationem, perferre non potuit. Per *septem autem tonitrua*, vel septem voces ex uno angelo perfectas intelligere possumus : vel septem alios sanctos angelos, quæ

IX, 4. Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram : et audivi vocem de cælo dicentem mihi : Signa quæ locuta sunt septem tonitrua, et noli ea scribere.

Per hæc indicatur, multa hoc tempore incerta esse, quæ per experimentum certumque rerum eventum olim patessent. Monetur hic namque per ecclestem vocem evangelista, uti tonitruum voces menti nunc tantum imprimat; perfectam autem illarum comprehensionem plenamque intelligentiam, novissimis temporibus asservet. Obsignatas

namque et obseptos ejusmodi sermones esse, ipse A etiam propheta Daniel aliquando audivit.

IX, 5, 6. *Et angelus quem vidi stantem super mare et super terram, levavit manum suam dexteram ad cælum; et juravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit cælum et ea quæ in illo sunt, et terram et ea quæ in ea sunt, et mare et ea quæ in eo sunt, quia tempus non erit amplius.*

Cum Deus nullum se majorem habeat per quem jurare possit, per semetipsum jurare solitus est: angeli autem, tanquam res creatæ, per Creatorem jurant, eaque quæ dicunt, propter nostram diffidentiam et incredulitatem, cælestis nominis attestatione confirmant. Jurat hic autem, nullum posthac B amplius tempus fore; atque hoc vel in futuro sæculo, in quo nullum exstabit tempus, quod sole hoc sensili mensuretur; sed vita tantum æternæ, quæ temporarium numerum excedit: aut tempus certe longum post sextam angeli vocem non futurum; eo quod jam tum ad exitum tendant, quæcunque ante prædicta erant. Quare etiam subdit;

Sed in diebus vocis septimi angeli, cum cæperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos prophetas.

¶ Per hæc significari arbitror, post absolutam sex sæculorum periodum, in diebus septimi sæculi (quod tempus per septimam tubam exprimitur) ea omnia quæ per sanctos prophetas dicta erant, et ante expleta non erant, tum demum, nempe ad C sæculi finem, certo eventura. Harum autem rerum expletionem ob id *Evangelium lætumve nuntium* appellat, quod æterna requies sanctis jam tum parata erit.

CAPUT XXIX.

Ut Evangelista librum ex angelo susceperit.

X, 9. *Audivi vocem de cælo iterum loquentem mecum, et dicentem: Vade, et accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare et super terram.*

Et hic rursus alia virtus angelica, ex eorum ordine qui primatum obtinent, evangelistæ apparet; eidemque, ut de manu angeli librum, hoc est, certam earum rerum notitiam quæ oraculo tradebantur, suscipiat, præcipit.

X, 9. *Et abiit ad angelum, dicens ei ut daret mihi librum. Et dixit mihi: Accipe librum, et devora illum; et faciet amaricari ventrem tuum; sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.*

Suavis sane et jucunda futurorum cognitio accidet tibi; attamen amarum reddet ventrem, hoc est, cor tuum: (hoc unum enim spiritualium alimentorum capax est). Sauciaberis namque eorum commiseratione, quos justo Dei judicio gravia divinitus-

ταμιεύεσθαι. Ἐσφραγισμένους γὰρ καὶ ἐμπεφραγμένους τοὺς τοιοῦτους λόγους, καὶ ὁ Δανιὴλ ἐδιδασκετό [ποτε.]

Καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἐστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἤρθε τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι [Θεῷ] εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων], ὃς ἐκτίσεν τὸν οὐρανόν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκέτι ἐσται.

Καὶ ὁ ἄγγελος ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι Θεῷ. Θεὸς μὲν γὰρ, κατ' οὐδενὸς ἔχων [μείζονος] ὁμόσαι, καθ' ἑαυτοῦ ἤμνυσιν· ἄγγελοι δὲ, ὡς κτίσματα, κατὰ τοῦ Κτίσαντος, τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα, διὰ τὴν ἡμετέραν ἀπιστίαν, ἠμνύοντες πιστοῦνται. Ὁμνυσι δὲ χρόνον μηκέτι εἶναι, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι,] ἐν ᾧ οὐ χρόνος ἐστὶν ἢ λίγος μετρούμενος, ἀλλὰ ζῶν ἀιώνιος ἀριθμὸν χρονικὸν ὑπερβαίνουσα· ἢ χρόνος οὐκ ἐστὶ μακρὸς μετὰ τὰς ἐξ φωνᾶς τοῦ ἀγγέλου, τοῦ τὰ προφητευθέντα πληρωθῆναι. Διὸ ἐπάγει·

Ἄλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἐβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, [καὶ] τελεσθῆ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ ὃ εὐηγγελίστατο τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις.

Ἐκ τούτων γὰρ σημαίνει οἶμαι, μετὰ τὴν ἐξ αἰώνων παραδρομὴν, ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, τοῦ διὰ τῆς ἐβδόμης σημαινομένου σάλπιγγος, τὰ ἐκ τῶν ἁγίων προφητῶν εἰρημένα, πρὸς τὴν συντελεῖα συμβῆσθαι. Εὐαγγελισμὸς δὲ, ἢ τούτων ἐκπλήρωσις· διὰ τὴν ἡτοιμασμένην τοῖς ἁγίοις ἀνάπαυσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Ὅπως τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τοῦ ἀγγέλου ὁ εὐαγγελιστὴς εἴληφεν.

Καὶ ἡ φωνὴ ἦν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα· Ὑπάγε, λάβε τὸ βιβλαρίδιον τὸ ἠνεωγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἐστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

Κάνταῦθα ἄλλη τις ἀγγελικὴ ὑπερτέρα δύναμις τῷ εὐαγγελιστῇ ἐγκελεύεσθαι φαίνεται, διὰ τῆς βίβλου τὴν γνῶσιν τῶν χρησιμωθέντων ὑποδέξασθαι.

Καὶ ἀπῆλθεν πρὸς τὸν ἄγγελον, λέγων αὐτῷ Δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. Καὶ λέγει μοι, λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτό· καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν· ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἐστὶ γλυκὺ ὡς μέλι.

Ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι.—Γλυκεῖα μὲν σοι, φησὶν τῶν μελλόντων γνῶσις· πικρανεῖ δὲ σου ὕμνος τῆς κοιλίας, δηλαδὴ τὴν καρδίαν τὴν τῶν λογικῶν τροφῶν χωρητικὴν, τῇ συμπαθείᾳ τῶν τὰς θεηλάτου κατὰ τὸ θεῖον κρῖμα δεχομένων μαστιγᾶς. Νοεῖται

δὲ καὶ ἐτέρως· ὅτι ἐπεὶ περ ἅγιος ὢν, τῆς παύρας τῶν πονηρῶν πράξεων οὐκ ἐγεύσατο, διὰ τῆς τοῦ βιβλίου καταπόσεως, τοῦ τὰς πράξεις τῶν ἀνοσιουργῶν περιέχοντος, τὸ ἐν ἀρχαῖς τῆς ἀμαρτίας γλυκὺ, πικρὸν δὲ μετὰ τὴν πράξιν διὰ τὴν ἀμοιβὴν διδάσκειται.

peccatum initio offert, post opus patratum in verti.

Καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου· καὶ κατέφαγον αὐτό. Καὶ ἦν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκὺ· καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό, ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου.

Καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό, ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. — Γλυκεῖα ἡ βιβλος ἐν τοῖς προοιμίοις, διὰ τὰ φαιδρά· ἐπίπνοος δὲ πρὸς τῷ τέλει, διὰ τὰς πληγὰς· ὡσπερ καὶ ἡ ἀμαρτία γλυκεῖα μὲν τῇ γεύσει, πικρὰ δὲ τῇ πῆφει καὶ τῇ ἀναδόσει, καθὼς εἶρηται. Συμπαθεῖς δὲ ὄντες οἱ ἅγιοι, μετὰ χαιρόντων χαίρουσι, καὶ μετὰ κλαιόντων κλαίουσιν, [ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἀποστολος.]

Καὶ λέγει μοι· Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλευσὶ πολλοῖς.

Καὶ λέγει μοι· Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι. — Διὰ τούτων δείκνυται, ἢ τὸ μὴ εὐθέως [μετὰ τὴν δρασιν] τῆς θείας Ἀποκαλύψεως τὰ ὁραθέντα πέρας δέχεσθαι· ἀλλὰ δεῖν τὸν μακάριον διὰ τε τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ, διὰ τε τῆς παρουσίας ἀποκαλύψεως, μέχρι συντελείας προφητεῦσαι τὰ μέλλοντα τοῖς ἀναγινώσκουσιν· ἢ τὸ μήπω τοῦτον θανάτου γεύσασθαι, ἐπὶ τέλει δὲ ἐλεύσεσθαι, τῆς ἀπάτης τοῦ Ἀντιχρίστου τὴν παραδοχὴν κωλύοντα.

Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων μοι· Ἔγριαι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἐξωθεν τοῦ ναοῦ, ἔκβαλε ἔξω· καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσης, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι· καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα [καὶ] δύο.

Διὰ δὲ τοῦ καλάμου τούτου, δείκνυται [πάντα] νοερά εἶναι τὰ ἐν οὐρανῷ φαινόμενα, καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἄψυχα· ὡσπερ οὖν καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ὁ θρόνος, καὶ τινὰ ἕτερα· ἐπεὶ πῶς ὁ δοθεὶς αὐτῷ κάλαμος ἔλεγεν· Ἔγριαι, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ; [δι' οὗ δείκνυται ἀγγελικῇ συνέσει ἐκμετρεῖν τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ.] Εἰ δέ τις φῆσει ὅπῃ τοῦ [αὐτοῦ] ἀγγέλου καὶ τὸν κάλαμον δεδῶσθαι αὐτῷ, καὶ ἀκηκοέναι [παρ' αὐτοῦ]· Ἔγριαι, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ. Τοῦτόν φαμεν τὸν κάλαμον μέτρον δηλοῦν γνώσεως, ἀναλογοῦν τῷ λαμβάνοντι· ἧς ἀξιοῦνται οἱ παρὰ θεοῦ καὶ τῶν θείων ἀγγέλων δι' ἔργων ἀγαθῶν γινωσκόμενοι. Ἐγὼ γὰρ Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, θεῖόν φησι λόγιον. Ἰστέον δὲ ὡς τινὲς τὸν μὲν τοῦ θεοῦ ναὸν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐνόησαν· τὴν δὲ ἐξωθεν αὐλὴν, τὴν νέαν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ σωζομένων, οὖσαν ἀμέτρητον·

A que illata flagella excipient : — Exponi aliter quoque hic locus potest. Etenim cum evangelista vir magnæ sanctitatis esset, improba facta per experientiam non gustaverat : verum ubi librum, qui improborum et nequam hominum facta continebat, devoraverat, edoctus est, dulcedinem quam amaritudinem, hoc est, in poenam et cruciatum,

X, 10. Et accepi librum de manu angeli, et devoravi illum; et erat in ore meo tanquam mel dulce : et cum devorassem eum, amaricatus est venter meus.

Dulcis apparebat liber in exordio, propter lata quæ tractabat; molestus autem et laboriosus ad finem, propter plagas quas interminabatur : quemadmodum peccatum quoque dulce est gustui, at amarum sortitur exitum; nec coctur quoque facile est. Cum autem sancti sint misericordes, miserisque compati soleant, sicuti cum gaudentibus gaudent, ita cum plorantibus et flentibus flent quoque et plorant. [U't dicit divus Apostolus.]

X, 11. Et dixit mihi : Oportet te iterum prophettare gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis.

Per hæc alterutrum insinuatur; nempe quæ per divinam Apocalypsin ostensa sunt evangelistæ, ea nondum finem sortita, neque statim quoque sortitura; sed oportere beatum illum virum partim quidem per Evangelium, quod scripsit; partim etiam per præsentem hunc librum, usque ad sæculi finem, quæ futura sunt lectoribus annuntiare : aut sanctum certe apostolum mortem necdum gustasse; sed sub sæculi consummationem venturum, ut imposturæ Antichristi impetum sistat atque coerceat.

XI, 1, 2. Et datus est mihi calamus similis virgæ; et dictum est mihi : Surge, et metire templum Dei, et altare, et adorantes in eo : Atrium autem quod est foris templum, ejice foras; et ne metiaris illud, quia datum est gentibus; et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.

Per calamum hunc ostenditur, omnia quæ in cælo cernuntur, etiamsi ejusmodi res sensu et ratione apud nos careant, ut sunt altare, thronus, et alia id genus complura, spiritalia esse. Nam quomodo calamus, qui evangelistæ datus scribitur, dicere poterat. Surge, et metire templum Dei, ut contextus sonat, nisi mente et ratione fuisset præditus? Quod si quis dixerit ab uno eodemque angelo et calamum accepisse, et vocem hanc; Surge, et templum hoc metire, audivisse, per calamum certam scientiæ mensuram, quæ accipientis qualitatibus consentanea erat, significari dicimus; ejusmodi consequuntur illi, qui a Deo divinisque angelis propter sancta opera agnoscuntur. Novit enim Dominus, qui sunt sui; juxta Scripturæ eloquium, Adverte autem non deesse qui per Dei templum Veteris Testamentum intelligant; per aulam autem exteri-

rem, Novam, propter innumeram illorum multitudinem qui salutem in eo adipiscuntur. *Quadragesima* autem *duos menses*, temporis brevitatem, quo Novi Testamenti mysteria a primo Christi adventu usque ad secundum obtinebunt, exprimere aiunt. Nos autem arbitramur, *Dei* [viventis] *templum* Ecclesiam appellari, in qua rationales hostiæ Deo offeruntur: *atrium* autem *exterius*, gentium et infidelium Judæorum Synagogam; utpote, propter impietatem, qua obstricta tenetur, indignam quæ ab angelo mensuretur. *Novit enim Dominus qui sunt sui*, ut modo dicebatur. Iniquos autem et prævaricatores, is qui alias omnia novit, *ignorare* dicitur; quia *clorum* facta non probat. Quod autem sancta civitas, sive novam Jerusalem, sive Ecclesiam Catholicam per eam accipias, *menses quadragesima duos* a gentibus calcanda hoc loco asseritur, illud subindicat, nisi fallor, *fideles probatosque viros*, tres annos cum dimidio, quibus Antichristus sæviet, magnam persecutionem perpessuros

CAPUT XXX.

De Enocho et Elia.

XI, 3, 4. *Et dabo duobus testibus meis; et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis. Hi sunt duæ olivæ, et duo candelabra, in conspectu Domini terræ stantia.*

Per hos testes plerique doctorum acceperunt Enochum et Eliam; qui sub sæculi finem a Deo accepturi sunt trium annorum cum semisse spatium; quantum nimirum ex mille ducentorum sexaginta dierum numero conflatur, ad vaticinandum et prædicandum. Amicientur autem *saccis*; quo planum faciant mœrorem et luctum, quo propter eos sauciabuntur, qui tum temporis in Antichristi errorem abducti comperientur. Apud Zachariam hi duo sub *duarum olivarum* totidemque *candelabrorum* schemate delineantur: ob id forsitan, quod honorum Deoque placentium operum oleo, cognitionis lumini fomentum suggerent, veritatisque vehicula existent.

46 XI, 5, 6. *Et si quis voluerit iis nocere, ignis exiet de ore ipsorum, et devorabit inimicos eorum: et si quis voluerit illos lædere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: et potestatem habent super aquas, convertendi eas in sanguinem, et percutere terram omni plaga, quotiescunque voluerint.*

O immensam Dei benignitatem! qui vulnere inflicto efficacem statim medicinam, infusoque veneno salutare mox antidotum adhibet. Cum enim Antichristus in omnibus prodigiis signisque mendacibus veneficorum omnium princeps, omniumque præstigiatorum coryphæus futurus sit; utpote universa diaboli fraude et energia perfecte imbutus; Deus opt. max. sanctos illos verorum signorum atque miraculorum virtute armabit; quo veritatis ostensione mendacium, lucisque patefactione tenebras

A τὸς δὲ τεσσαράκοντα [καὶ] δύο μῆνας, σημαντικούς τῆς τοῦ χρόνου βραχύτητος, ὃν κρατεῖν τὰ τῆς Νέας Διαθήκης μυστήρια, μέχρι τῆς δευτέρας Χριστοῦ παρουσίας ὑπέλαβον· ἡμεῖς δὲ νομίζομεν γὰρ Θεοῦ [ζῶντος] τὴν Ἐκκλησίαν προσαγορεύεσθαι· ἐν ἧ θυσίας λογικὰς τῷ Θεῷ προσφέρομεν· αὐτὴν δὲ ἐξωτέραν, τὴν τῶν ἀπίστων ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων συναγωγὴν· ὡς ἀναξίαν ὑπ' ἀγγέλου μετρηθῆναι, διὰ τὴν ἀσέβειαν [αὐτῶν.] Ἔγω δὲ Κύριος τοῦς ὄντας αὐτοῦ, ὡς εἴρηται· τοῦς δὲ παρανόμους [ὁ πάντα] εἰδῶς, ἀγροεῖν λέγεται. Τὸ δὲ πατεῖσθαι τὴν ἁγίαν πόλιν, εἴτε τὴν νέαν Ἱερουσαλὴμ, εἴτε τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, μῆνας τεσσαράκοντα [καὶ] δύο ὑπὸ τῶν ἐθνῶν, σημαίνει εἶμαι ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Ἀντιχρίστου, τρία ἡμισυ ἔτη τοῦς πιστοῦς καὶ δοκίμους πατεῖσθαι καὶ διώκεσθαι.

B πιστοῦς καὶ δοκίμους πατεῖσθαι καὶ διώκεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

Περὶ Ἐνώχ καὶ Ἠλία.

Καὶ δώσω τοῖς δυοῖν μάρτυσι μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους. Οὗτοι εἰσιν αἱ δύο ἐλαιαὶ, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τῆς γῆς ἐστῶσαι.

Τούτους [τοῦς δύο μάρτυρας] Ἐνώχ καὶ Ἠλίαν, πολλοὶ τῶν διδασκάλων ἐνόησαν, καιρὸν θεόθεν τοῦ προφητεύειν [τὰ] ἐν τῇ συντελείᾳ ληφόμενος, ἐπὶ ἔτη τρία ἀπὸ τριακοσίων ἐξήκοντα ἡμερῶν ἀριθμούμενα· καὶ διὰ τῆς περιβολῆς τῶν σάκκων, τὸ σκυθρωπὸν καὶ πένθους ἄξιον ἐπὶ τοῖς ἀπατωμένοις ἐμφαίνοντας, καὶ τοῦς τότε εὐρισκομένους τῆς πλάνης τοῦ Ἀντιχρίστου ἀπάγοντας· οὗς Ζαχαρίας [ὁ προφήτης] ἐν εἰδει τῶν δύο ἐλαιῶν καὶ [τῶν δύο] λυχνιῶν ἠνέξατο, διὰ τὸ τὴν τροφήν τοῦ φωτὸς τῆς γνώσεως τῷ ἐλαίῳ τῶν θεαρέσιων πράξεων ἐπιφέρεισθαι.

Καὶ εἰ τις αὐτοῦς θέλει ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοῦς ἐχθροῦς αὐτῶν· καὶ εἰ τις αὐτοῦς θέλει ἀποκτεῖναι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. Οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ βρέξη ὑετὸς τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πᾶσιν πληγῇ, ὅσακις ἐὰν θελήσωσι.

Καὶ εἰ τις αὐτοῦς θέλει ἀδικῆσαι. — Βαβαὶ τῆς θείας ἀγαθότητος! ὅτι ἀντίρροπον τῇ πληγῇ ἐπιφέρει τὴν ἴασιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν πᾶσι σημείοις καὶ τέρασιν ψεύδους πάντων τῶν φαρμακῶν καὶ ἐπαιδῶν ἔσται ὁ ψευδὸς Χριστὸς περιφανέστερος, ἅτε πᾶσαν τοῦ διαβόλου δεχόμενος τὴν ἐνέργειαν, ἐν δυνάμει ἀληθινῶν σημείων τε καὶ τεράτων τοῦς ἁγίους τούτους καθοπλίσαι ὁ Θεὸς, τῇ παραθέσει τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ φωτὸς [τὸ ψεῦδος καὶ] τὸ σκότος ἀπελέγξοντας· καὶ τοῦς μὲν πεπλανημένους ἐπιστρέφοντας, διὰ τε λό-

γού διδασκαλικού, διὰ τῆ ματεργῶν παιδευτικῶν, ἀνομιθρίας καὶ πυρρός, καὶ τῆς τῶν στοιχείων μεταποιήσεως, καὶ τῶν ὁμοίων· τὸν δὲ πλάνον παραεσυματίσαντας, καὶ μηδὲν μήτε ὑπ' ἐκείνου, μήτε ὑφ' ἑτέρου πεισομένους, ἄχρι τοῦ τῆς οἰκείας προφητείας πέρας.

palam revincant, publiceque confundant. Nihil alio, donec prophetiam et ministerium suum expleverint, perpessuri.

Καὶ ὅτε τελέσουσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀνακυῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει αὐτούς, καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς· καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν [ἐάσει] ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης [ἄταφα·] ἣτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, δαου [καὶ] ὁ Κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη.

Μετὰ γὰρ τὸ διαμαρτύρασθαι αὐτούς, [φησὶ] τὴν τῆς ἀπάτης ἀποφυγὴν, τὸ θηρίον, δηλαδὴ ὁ Ἀντίχριστος, ὁ ἐκ τῶν σκοτεινῶν καὶ βυθίων τῆς γῆς χωρίων ἐξίων, ἐν οἷς ὁ διάβολος καταδεδίκαται, ἀνελεῖ αὐτούς κατὰ θεῖαν συγχώρησιν, καὶ ἄταφα αὐτῶν καταλείψει τὰ σώματα, ἐν αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλήμ, δηλαδὴ τῇ παλαιᾷ καὶ κατεστραμμένῃ, ἐν ἣ καὶ ὁ Κύριος πέπονθεν· [ἐν] ταύτῃ, ὡς εἶοικε, καθιστῶν τὰ βασίλεια κατὰ μέμησιν Δαβὶδ, οὗ ὁ υἱὸς Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, κατὰ σάρκα γεγέννηται· ἵνα κἂν τούτῳ ἑαυτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν πιστώσῃται, πληροῦντα [ἰδῆθεν] τὸ προφητικὸν λόγιον, τὸ φάσχον· Ἀναστήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεστραμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω· ὅπερ πλανώμενοι οἱ Ἰουδαῖοι, εἰς τὴν ἐκείνου παρουσίαν ἐκλαμβάνουσι.

Καὶ βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν, καὶ γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν, τὰ πτώματα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς ἡμισυ· καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνημεῖον. Καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, χαρήσονται ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα δώσουσιν ἀλλήλοις· ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφηταὶ ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν. — Οἱ ἅπαξ, φησὶ, προκατειλημμένοι τοῖς ψευδέσι τοῦ Ἀντιχρίστου τέρασι, καὶ τὸ θεοστυγὲς αὐτοῦ ὄνομα ἀνεξαλείπτως [ἐν] ταῖς καρδίαις ἐγγράψαντες ἐκ τε Ἰουδαίων, ἐκ τε ἐθνῶν, ταφῆναι μὲν τὰ ἅγια σώματα κωλύσουσιν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλαγῇ τῶν μαστιγῶν, ἃς ἐπὶ ἐπιστροφῇ ἐπάσχον, εὐφρανθήσονται· μὴ λογιζόμενοι ὅτι, ὃν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ [πάντα] υἱὸν ὃν παραδέχεται· καὶ ἐν κημῶ καὶ χαλινῶ ἄγξει τοὺς μὴ ἐγγίζοντας πρὸς αὐτόν· ὅπως κἂν ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὴν εὐθείαν ὁδὸν ἐπιστρέψωσιν· ἧς ἀπατηθέντες ἐξεστράπτωσαν. Ἄλλ' ἡμῶς εὐχεσθαι χρὴ, οὕτω Κυρίῳ λέγοντας· Ἀγαθὸν ἡμῖν ὅτι ἐταπεινώσας ἡμᾶς· ὁ πῶς ἂν μάθωμεν τὰ δικαιώματά σου. Ἐπίστρεψον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν· [καὶ ἀπόστρεψον τὸν θυμὸν

A relarguant; et seductos partim quidem erudito doctoreque digno sermone; partim vero omni plagarum et calamitatum genere, ut sunt terræ siccitas, aeris intemperies, noxia elementorum transmutatio, et alia ejusmodi complura, ad veritatis lucem convertant; ipsum autem impostorem Antichristum interim incommodi, neque ab illo, neque ab ullo alio,

XI, 7, 8. Et cum finiverint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyso, faciet adversus eos bellum, et vincet eos, et occidet illos; et corpora eorum jacebunt in platea civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter, Sodoma et Ægyptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est.

B

Posteaquam impostoris fraudem detexerint, inquit, eamque modis omnibus vitandam palam ostenderint, bestia, nempe Antichristus, ex obscuris humidisque terræ locis, in quibus diabolus versari solitus est, egressus, secundum divinam permissionem interficiet illos; ipsorumque corpora per plateas veteris et jam eversæ Hierosolymæ, in qua Christus quoque Dominus noster passus est, ultro citroque jactata insepulta relinquet. In hac namque civitate, ad imitationem Davidis, regni sedem, ut probabile sit, constituet: in cujus quoque confinio Jesus Christus Deus et Dominus noster natus est secundum carnem; quo vel hac ratione fidem faciat se verum esse Christum, implereque propheticum illud: *Instaurabo tabernaculum Davidis collapsum* 27; quod Judæi, errore decepti, ad illius adventum transferunt.

XI, 9, 10. Et videbunt de tribubus, et populis, et linguis, et gentibus corpora ipsorum per tres dies et dimidium; et corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt super illis, et jucundabuntur, et munera mittent invicem: quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos qui habitabant super terram.

Qui mendacibus Antichristi prodigiis præoccupati, nomen illius Deo exosum cordibus suis semel inscripserunt, inquit: sive illi ex 47 Judæis originem duxerint, sive ex gentium natione venerint; illi sancta illa corpora in monumentum inferre non sinent; verum, quod a flagellis, quæ ad illorum salutem et conversionem intulerant, liberatos se videant, lætum festumque diem agent; haud cogitantes quem Dominus amat, eum et castigare quoque solere; *flagellat enim omnem filium quem suscipit* 28, camoque et freno illorum maxillas constringere, qui se ad ipsum adjungere cunctantur; quo vel necessitate coacti, ad viam rectam, a qua seducti aberrarant, aliquando revertantur. Nos autem orare par est et dicere; *Bonum est mihi, Domine, quia humiliasti me; ut discam justificationes*

27 Amos ix, 11. 28 Hebr xii, 6.

tuis ²⁹. *Converte nos, Deus salutatis noster, et averte iram tuam a nobis* ³⁰. *Neque intres in iudicium cum servis tuis, Domine* ³¹. *Judicati enim abs te, qui clemens et benignus es, erudimur, ne cum hoc mundo condemnemur; sed per levia quædam flagella admoniti, sempiternum cruciatum evadamus. Quoniam dives es in miserationibus, Christe Deus noster. Quem proinde decet omnis gratiarum actio, et gloria, et honor, et adoratio, una cum Patre et vivifico sanctoque Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.*

CAPUT XXXI, SERMO XI.

Ut duo isti Dei prophetæ ab Antichristo trucidati, denuo surrexerint.

XI, 11, 12. *Et post dies tres et dimidium, Spiritus vitæ a Deo intravit in eos; et steterunt super pedes suos: et timor magnus cecidit super eos qui viderunt eos. Et audiverunt vocem magnam ex cælo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in nube.*

Posteaquam, inquit, tot dies extincti jacuerunt, quot annos vaticinati fuerant, nimirum tres cum dimidio, denuo surrexerunt, Dominicoque vehiculo (nube videlicet) subvecti, ad cælum ascenderunt; timoris simul et stuporis causa illis effecti qui ante illos viderant.

XI, 12, 13 *Et viderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus est terræ motus magnus; et decima pars civitatis cecidit; et occisa sunt in terræ motu nomina hominum septem millia.*

Isthæc forsân sensili modo evenient; sublimiori autem sensu per terræ motum, rerum mobilium atque fluxarum ad stabiliorem firmioremque statum translatio designatur. Quod autem de decima civitatis parte ejusdemque ruina hic dicitur, hoc ad impietatis casum referendum videtur: quippe quæ nec admonitione, neque sanctorum ad cælum raptu, ad sanam mentem redire animum aliquando induxerit; cum cæteri tamen, ut paulo post innuitur, huc redierint. Septem denique millia occisa, eos significare arbitramur, qui in septima præsentis vitæ ætate obtorpescentes, ad octavam resurrectionis non anhelant; quos proinde mortem secundam, hoc est æternum gehennæ supplicium, subire necessum est. Aut septem millia illos forte denotant, qui ex Judæis Antichristo crediderant.

48 XI, 13, 14. *Et reliqui in timorem sunt missi, et dederunt gloriam Deo cæli. Væ secundum abiit, et ecce væ tertium veniet cito.*

Infidelibus cæsis, Christique martyribus gloria donatis, quotquot salute non indigni comperti sunt, inquit, omnes Deum laudibus extulerunt et glorificaverunt. Post duo autem væ, tertium venit, per septimam tubam adumbratum.

σου ἀφ' ἡμῶν·] ἵνα μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τῶν δούλων σου· κρινόμενοι γὰρ ὑπὸ σοῦ τοῦ φιλανθρώπου [Δεσπότης,] παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν, ἀλλὰ δι' ὀλίγων μαστίγων αἰώνιον ἐκφρευθῶμεθα κόλασιν· ὅτι πλούσιος ὑπάρχεις ἐν οἰκτιρμοῖς, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν. Καὶ σοὶ πρέπει πᾶσα [εὐχαριστία,] δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'. ΛΟΓΟΣ ΙΑ'.

Ὅπως ἀναιρεθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου [οἱ δύο οὗτοι τοῦ Θεοῦ προφητῆται] ἀναστήσονται.

Καὶ μετὰ τὰς τρεῖς καὶ ἡμισυ ἡμέρας, Πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσῆλθεν εἰς αὐτούς· καὶ ἐστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν· καὶ φόβος ἐπεσε μέγας ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης αὐτοῖς· Ἀνάβητε ὧδε· καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν [τῇ] νεφέλῃ.

Ἰσαριθμούς ἡμέρας τοῖς ἔτεσι τῆς αὐτῶν προφητείας, φησὶ, νεκρωθέντες, [πάλιν] ἀναστήσονται, καὶ εἰς οὐρανὸν [ἐν] τῷ Δεσποτικῷ ὀχήματι τῆ νεφέλῃ ἀνελεύσονται, φόβος καὶ κατάπληξις τοῖς ὀρῶσι γινόμενοι.

Καὶ ἐθεώρησαν αὐτούς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. Καὶ [ἐν] ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας· καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἐπεσε· καὶ ἀπεκτάθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ἐνόμια ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτὰ.

Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ σεισμὸς μέγας ἐγένετο. Ἰσως μὲν καὶ αἰσθητῶς [τότε] ταῦτα γενήσεται· νοητῶς δὲ τὸν σεισμὸν, τὴν τῶν σαλευομένων μετάθεσιν ἐπὶ τὸ σταθερὸν καὶ βέβαιον δηλοῦν νομίζομεν. Τὸ δέκατον δὲ τῆς πόλεως πίπτει, τὸ τῆς ἀσεβείας πτώμα, μῆτε τῆ ἐκείνων ἀρπαγῇ σωφρονιζόμενον, ὡς τῶν λοιπῶν σωθησομένων. Αἱ γὰρ ἑπτὰ χιλιάδες ἀναιρούμεναι, τοὺς τῷ ἑβδοματικῷ τοῦ παρόντος βίου χρόνῳ προστετηχότας, καὶ τὴν ὀχθὴν τῆς ἀναστάσεως μὴ ἀναμένοντας, σημαίνει φαίνονται· οὗς καὶ ἀποκτανθῆναι ἐπάναγκες τὸν ἐν γενένη δεύτερον θάνατον, [ἦτοι] τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ἡ τυχὸν ἑπτὰκις χιλιοὶ ἔσονται οἱ ἐξ Ἰουδαίων τῷ Ἀντιχρίστῳ πειθόμενοι.

Καὶ οἱ λοιποὶ ἐμβροβοὶ ἐγένοντο· καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν· ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἰδοὺ ἔρχεται ταχύ.

Καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ· μαστιζομένων τῶν ἀπίστων, καὶ δοξαζομένων τῶν μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ, οἱ ἄξιοι, φησὶ, τῆς σωτηρίας, τὸν Θεὸν δοξάζουσι. Μετὰ δὲ τὰς δύο, φησὶν, Οὐαὶ, ἡ τρίτη ἔρχεται ἡ διὰ τῆς ἑβδόμης σάλπιγγος.

²⁹ Psal. CXXIII, 71. ³⁰ Psal. LXXXIV, 5. ³¹ Psal. CXLII, 2.

ΚΕΦΑΛ. ΑΒ'.

A

CAPUT XXXII.

Περὶ τῆς ἑβδόμης σάλπιγγος, καὶ τῶν ὑμνούντων τὸν Θεὸν ἀγίων ἐπὶ τῇ μελλούσῃ κρίσει.

Καὶ ὁ ἑβδομὸς ἀγγελὸς ἐσάλπισε· καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι· Ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν, ἔκτισαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ, λέγοντες· Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς [ἡμῶν] ὁ παντοκράτωρ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν [καὶ ὁ ἐρχόμενος,] ὅτι εἰληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην· καὶ ἐβασίλευσας· καὶ τὰ ἔθνη ὠρίσθησαν.

Κάνταῦθα πάλιν [καὶ] τοὺς ἀγίους ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀγγελικῶς πολιτευσαμένους εὐχαριστίαν ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ φησὶν· ὅτι ἦν ἐξ ἀρχῆς ὡς Θεὸς βασιλείαν ἐκέκτητο, λαβεῖν δι' ἡμᾶς ὡς ἄνθρωπος ἠξίωσε· τοῖς δὲ ἀπίστοις ἔθνεσιν ἐπὶ τούτῳ ὀργισθεῖσιν ὡς ἀν προσφάτῳ καὶ ξένη διδαχῇ μακροθυμήσας, ἐπὶ τέλει τὴν δίκην ἐπήγαγε. Διό φησι· Καὶ ἦλθεν ἡ ὀργὴ σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν.

utenti, infestis animis repugnabant, post diuturnam patientiam, justam tandem aliquando iudicii condemnationisque poenam inflixerit. Quare etiam mox

Καὶ ἦλθεν ἡ ὀργὴ σου καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν, κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἀγίοις, [καὶ] τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλους· καὶ διαφθεῖραι τοὺς φθειρόντας τὴν γῆν.

Καιρὸν τῶν νεκρῶν δηλῶν, τὴν καιρὸν τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως· ἐν ᾧ ἐκάστῳ καταλλήλως δοθήσεται τὰ ἐπίχειρα. Διὰ δὲ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀγίων καὶ τῶν φοβουμένων τὸν Θεόν, τὰ τρία εἰκὸς νοεῖσθαι τάγματα, τῶν [ἐν] ἑκατὸν καρποφορούντων, καὶ [ἐν] ἑξήκοντα καὶ τριάκοντα τῶν ἀποστόλων ὁμολογουμένως τῆς πρώτης τευξομένων λήξεως, καὶ τῆς ἐπὶ δώδεκα θρόνων ἰδρύσεως. Μικροὺς δὲ καὶ μεγάλους, εἴτε τοὺς ἥττονας ἀγίους, καὶ τοὺς μᾶλλον τούτων ὑπερέχοντας· εἴτε μικροὺς, ὡς ἐξουδενωμένους τοὺς ἀμαρτωλοὺς· μεγάλους δὲ, τοὺς δικαίους νομίζομεν λέγεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΑΓ'.

Περὶ τῶν διωγμῶν τῆς Ἐκκλησίας τῶν προτέρων καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀντιχρίστου.

Καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ σεισμός, καὶ χάλαζα μεγάλη.

Διὰ τῆς ἀνοίξεως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῆς ὁράσεως τῆς κιβωτοῦ, τῶν ἠτοιμασμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγίοις, δηλοῦται ἡ ἀποκάλυψις· ἅπερ ἐν τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ κατέκρησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, πάντα κέκρυπται, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· τότε δὲ ἀποκαλυφθήσεται, ὅτε τοῖς ἀνόμοις καὶ ἀσεβέσι φωναὶ καταπληκτικαὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ

De septima tuba, et sanctis qui Deum ob futurum iudicium celebrant.

XI, 15-18. Et septimus angelus tuba cecinit, et factæ sunt voces magnæ in cælo, dicentes: Factum est regnum hujus mundi Domini nostri et Christi ejus, et regnabit in sæcula sæculorum: Amen. Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi, Domine, Deus omnipotens, qui es, et qui eras et qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, et regnasti. Et iratæ sunt gentes.

B Hic rursus docet sanctos angelos, et homines qui angelicam vitam ducunt, una quasi voce atque consensu Deum laudare, gratiamque eidem persolvere, ut qui regnum illud, quod jam inde ab initio in omnes tanquam Deus obtinuerat, novissimis temporibus a Deo nostri causa tanquam homo suscipere non recusaverit, perfidisque gentibus, quæ ipsi tanquam recenti novaque et peregrina doctrina patientiam, justam tandem aliquando iudicii condemnationis subjungit:

XI, 10. Et advenit ira tua, et tempus mortuorum judicari, et reddere mercedem servis tuis prophetis, et sanctis, et timentibus nomen tuum, pusillis et magnis; et exterminandi eos qui corruperunt terram.

C Tempus mortuorum, generalis resurrectionis tempus appellat, in quo unicuique pro meritorum ratione, aut præmia persolventur, aut supplicia irrogabuntur. Per prophetas autem, et sanctos et Deum timentes, tres, ut opinor, hominum ordines assignat: unum, eorum qui centesimum fructum reddidere: alterum, qui sexagesimum: tertium et postremum, qui trigesimum: e quibus Apostoli potiore citra controversiam sortem adepti sunt, et sedes præterea judiciarias. Pusillos autem et magnos, minus magisque sanctos appellare putamus; aut parvos certe, rejectaneos peccatores vocat; magnos autem, justos et sanctos.

CAPUT XXXIII.

De prioribus et novissimis Ecclesiæ persecutionibus.

XI, 19. Et apertum est templum Dei in cælo, et visa est arca testamenti ejus in templo ejus, et facta sunt fulgura, et voces, et terræ motus, et grando magna.

D Per cælum patefactum, et arcam testamenti in cælo visam, bonorum, quæ sanctis istis preparata sunt, manifestatio significatur; 49 ea autem omnia in Christo sunt reposita: in illo namque, juxta Apostolum, habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter: tum autem bona hæc orbi patefient, quando terrificæ voces, et fulgura, et tonitrua in

inpios irruent, gehennæque tormenta veluti densa quædam grando eosdem obruent. Per terræ motum autem, ut paulo ante expositum est, rerum præsentium mutatio innuitur.

Et signum magnum apparuit in cælo; mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus; et in capite ejus corona stellarum duodecim.

Hanc mulierem nonnulli Dei Genitricem Virginemque Matrem per omnia sanctissimam interpretati sunt; quam ea omnia, quæ ordine hinc consequuntur, prius perpassam antumant, quam divinis illius partus perfecte cognosceretur. At magnus Methodius ad Ecclesiam retulit, in Dominicæ nativitatibus mysterium parum ea convenite ratus quæ hoc loco de illo narrantur; maxime vero quod Dominus noster dudum ante patefactam libri hujus prophetiam natus fuerit. At ipsamet Methodii verba in medium afferre lubet. Is ergo in tractatu, quem *Symposium* inscripsit, ex persona Procles virginis ita scripsit: « Mulier sole induta, est Ecclesia. Quod autem nobis vestis est, hoc illi lux est. Pari modo quod nobis est aurum et pretiosi lapides, hoc illi sunt stellæ, et quidem cæteris præstantiores et illustriores. Ascendit hæc autem super lunam; quia Synagogam sub pedibus prostratam habet. Cæterum per lunam eorum fidem metaphoricos designari putamus, qui per regenerationis lavaerum a corruptionis malo expiati sunt; siquidem humida et aquea natura ex luna præcipue dependet. Hæc autem parturit et regenerat, hominesque crassos et animales in cælestes et spirituales transformare, idæque et similitudini Christi conformare studeat. » Et paucis interjectis rursum: « Non oportet arbitrari de Christo recens jam nato verba hic fieri. Jam olim enim ante Joannis Apocalypsin, incarnati verbi Sacramentum completum erat; Joannis autem Apocalypsis de rebus præsentibus, olimque futuris, vaticinatur. » Et post alia denno: « Non possumus proinde non confiteri Ecclesiam eam esse, quæ parturit et generat regenerationis fonte abluta. Quare in Isaia Spiritus dicit, *Priusquam parturiret, effugit, ut pareret; et peperit masculum* ³¹.

Et quem effugit spiritalis Sion nisi draconem? quo nimirum generare possit populum masculum. » Et tandem subdit: « Ea propter in unoquolibet spiritaliter nascitur Christus; Ecclesia autem parturit fasciisque involvit donec Christus natus in nobis formetur; atque ita unusquilibet Christi participatione Christus quodammodo efficitur. »

Ecclesia itaque, Christum justitiæ solem induta, legalem nocte lucentis luxæ lucem vitamque mundanam, quæ instar lunæ mutabilis et inconstans existit, sub pedibus prostratam tenet, capitisque verticem apostolicorum dogmatum virtutumque corona redimitum habet. Idem auctor docet per lunam, quæ humidæ substantiæ dominatur, baptisma, *Mare* metaphoricos appellatum, designari, quod sane sacramentum ut regeneratis est salutare, ita demonibus exitiale est prorsus.

καὶ χάλαζα ἐπομβροῦσα τούτοις τὰ τῆς γείωνης κολαστήρια, ἐν τῷ σεισμῷ τῆς τῶν παρόντων μεταθέσεως.

Καὶ σημεῖον μέγα ὄφθη ἐν τῷ οὐρανῷ γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον· καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς· καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος [δι'] ἀστέρων δεκαδύο.

Γυναῖκα δὲ περιβεβλημένην τὸν ἥλιον, τινὲς μὲν δι' ἔλου τὴν [παγαλίαν] Θεοτόκον νενοήκασιν, πρηνὴ γνωστῆναι αὐτῆς τὸν θεῖον τόκον, παθοῦσαν τὰ ἐχόμενα. Ὁ δὲ μέγας Μεθόδιος εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἐξέλαθεν· ἀνάρμοστα τῇ Δεσποτικῇ γεννήσει τὰ περὶ αὐτῆς ἠγησάμενος, διὰ τὸ ἤδη πρὸ πολλοῦ τετέχθαι τὸν Κύριον [ἡμῶν] καλὸν δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ῥημάτων τοῦ μακαρίου Μεθοδίου μνησθῆναι· ὃς φησιν ἐν τῷ λεγομένῳ *Συμποσίῳ* ἐκ προσώπου Πρόκλης παρθένου οὕτως· « Ἡ γυνὴ ἡ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, ἔστιν ἡ Ἐκκλησία. Ὁ δὲ ἡμῖν ἐσθῆς, τοῦτο ἐκείνη φῶς· ὁ δὲ ἡμῖν χρυσοῦς ἢ διαφανεῖς λίθοι, τοῦτο ἐκείνη τὰ ἄστρα· [τὰ] ἄστρα δὲ κρείττω καὶ ἐμφανεστερα. Ἐπιβέβηκε δὲ ἐπὶ σελήνης. Σελήνην δὲ τροπικῶς ἠγοῦμαι, τὴν πίστιν τῶν ἀποκαθαιρομένων τὴν φθορὰν τῷ λουτρῷ· τῷ ἐκ τῆς σελήνης ἠρτησθαι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν· ὠδίνουσα καὶ ἀναγεννώσα τοὺς ψυχικοὺς εἰς πνευματικοὺς, καὶ τὴν καθ' ὁμοίωσιν ἰδέαν αὐτοῦ καὶ μόρφωσιν μορφοῦσα τοῦ Χριστοῦ. » Καὶ πάλιν φησὶν· « Οὐ χρὴ τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι νομίζειν τὸν γεννώμενον· πάσαι γὰρ πρὸ τῆς [Ἰωάννου] Ἀποκαλύψεως ἐπεπλήρωτο τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ [θεοῦ] Λόγου· ὁ δὲ Ἰωάννης περὶ παρόντων καὶ μελλόντων θεσμοθετεῖ. » Καὶ μεθ' ἑτέρα· « Ὅστε ἀνάγκη ὁμολογεῖν δεῖ, τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι τὴν ὠδίνουσαν καὶ γεννώσαν τοὺς ἀπολελυτρωμένους, ὡς φησιν ἐν Ἠσαΐα τὸ Πνεῦμα· *Πρὶν τὴν ὠδίνουσαν τεκεῖν, ἐξέφυγε, καὶ ἔτεκεν ἄρσεν.* Τίνα ἐξέφυγεν; Ἡ πάντως τὸν δράκοντα· ἵνα γεννήσῃ τὸν λαὸν ἢ νοητὴν Σιών τὸν ἀβραάμ. » Καὶ ἐξῆς· « Ὅστε ἐν ἐκάστῳ γεννᾶσθαι τὸν Χριστὸν νοητῶς. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία σπαργανὸς καὶ ὠδίνει ἄχρις ἂν ὁ Χριστὸς μορφωθῇ ἐν ἡμῖν γεννηθεῖς· ὅπως ἕκαστος τῷ μετέχειν Χριστοῦ, Χριστὸς γένηται. »

Ἡ Ἐκκλησία [τοίνυν] τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης [Χριστὸν] περιβέβηται. Καὶ γὰρ νομικὸν φῶς τῆς νυκτοφανοῦς σελήνης, καὶ τὴν ὡς σελήνην ἀλλοιομένην κοσμικὴν ζωὴν, ὑπὸ τοὺς πόδας κέκτηται. Καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων τε καὶ ἀρετῶν περιλείπεται στέφανον. Ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ὡς ἐκ τῆς σελήνης, ἠρτημένης τῆς ὑγρᾶς οὐσίας, δηλοῦσθαι φησὶ διὰ τῆς σελήνης τὸ βάπτισμα, *θάλασσαν τροπικῶς ἀναμαζόμενον*· τοῖς μὲν ἀναγεννωμένοις σωτήριον, τοῖς δὲ δαίμοσιν ὀλέθριον.

³¹ Isa. 67, 7.

Καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἔκραζεν ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν.

« Ὀδίνειν δὲ φαμεν τὴν Ἐκκλησίαν καθ' ἕκαστον τῶν ἀναγεννωμένων δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν αὐτοῖς, ὡς φησὶν ὁ [θεῖος] Ἀπόστολος διὰ τὸ ἀμβλώματα εἶναι τοὺς ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς Χριστοῦ ἐκπίπτοντας, καὶ σύνδρομον τῆ ζωῆ τὸν δι' ἀπιστίας ὑπομένοντας θάνατον. »

Καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἰδοὺ δράκων πυρρὸς μέγας, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα.

Καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν οὐρανῷ. — Οὐρανὸν ἐνταῦθα νοεῖσθαι τὸν ἀέρα νομιζομεν· δράκοντα δὲ πυρρὸν, τὸν πλασθέντα ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν τῷ Ἰωβ γέγραπται. Πυρρὸν δὲ τοῦτον, ἢ διὰ τὸ φοινικὸν αὐτοῦ καὶ αἰμοχαρὲς, ἢ διὰ τὸ πυρῶδες τῆς ἀγγελικῆς οὐσίας, εἰ καὶ τῶν ἀγγέλων ἐκπέπτωκεν. Ἑπτὰ δὲ κεφαλὰς, τὰς ἑπτὰ πονηροτάτας αὐτοῦ δυνάμεις, καὶ ταῖς πνευματικαῖς ἐνεργείαις ἐναντίας· ἢ τὰ ἑπτὰ πνεύματα ἃπερ ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ Χριστὸς εἶρηκεν εἰσοικίζεσθαι τῷ ἀνθρώπῳ τῷ σεσαρωμένην τὴν καρδίαν καὶ κενὴν ἐξ ἀγαθῶν ἐννοιῶν καὶ πράξεων ἔχοντι· ἢ ἑπτὰ κακίας, ἃς φησὶ Σολομὼν ἐν [τῇ] καρδίᾳ εἶναι τοῦ ἐχθροῦ· ὅστις μεγάλη τῆ φωνῆ τῶν πειθομένων δεῖται καθ' ὑπόκρισιν. Τὰ δὲ δέκα κέρατα δηλοῦσιν, ἢ τὰ ἀντιδιαστελλόμενα ταῖς δέκα νομικαῖς ἐντολαῖς πλημμελήματα, ἢ τὰς διαιρέσεις τῆς βασιλείας, αὐτῷ κόσμον φερούσας, ὡς ταῖς διχοστασίαις χαίροντι. Ἑπτὰ δὲ διαδήματα ἐν ταῖς κεφαλαῖς αὐτοῦ. Διότι οἱ τὰς δαιμονικὰς ἐνεργείας νικῶντες ἐκεῖθεν τοὺς στεφάνους [τῆς νίκης] κομίζονται, ὅθεν πόνοις καὶ ἰδρῶσι τὴν νίκην ἤραντο. Περὶ δὲ τούτων καὶ ὁ μακάριος Μεθόδιος φησὶν οὕτως ἐπὶ λέξεως· Ὁ δράκων ὁ μέγας ὁ πυρρὸς, ὁ ἑπτακέφαλος, ὁ σύρων τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ὃς ἔστηκεν ἐφ' ἑδρεύων ἵνα τὸ τέκνον τῆς ὠδινούσης καταφάγη, ὁ διάβολός ἐστιν, [καὶ τὰ ἐξῆς.] Ἄλλ' ἀστοχεῖ καὶ σφάλλεται τῆς ἀγίας, ἄνω πρὸς ὕψος ἀρπαζομένων τῶν ἀναγεννωμένων. Καὶ μετ' ὀλίγα· Τρίτον δὲ τῶν ἀστέρων ἐκλήθη μέρος, οἱ περὶ ἕνα τοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἀγίας Τριῦδος ἐσφαλμένοι· ἢ δὲ ἔρημος εἰς ἣν ἐλθοῦσα τρέφεται, ἢ Ἐκκλησία ἢ κακῶν ἔρημος, καὶ στεῖρη φθορᾶς. Τὰ δὲ χίλια, φησὶ, τὸν ἐν ἑκατοντάσι πολλαπλασιασθέντα τέλειον ἀριθμὸν καὶ πλήρη περιέχει. Καὶ ἐξῆς φησὶ περὶ τῶν στεφάνων αὐτοῦ· Ἡ δὲ καταγωνισαμένη κατὰ τοῦ διαβόλου πρότερον καὶ νεκρώσασα τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, τῶν ἑπτὰ στεφάνων τῆς ἀρετῆς ἐγκρατῆς γίνεται.

Καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων [τοῦ οὐρανοῦ]· καὶ ἔβουλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν.

Καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ, σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων. — Διὰ τούτου, δύο τινὰ δηλοῦσθαι νομιζομεν· ἢ τὴν πρότερον αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ πτώσιν, τὴν τοῦ σὺν αὐτῷ ἀποστάτας ἀγγέλους διὰ τοῦ ἐσχάτου κινήματος τοῦ φθόνου [πρὸς γῆν] κατασύρασαν [πρῶ-

XII, 2. Et in utero habens; et clamat parturiens; et cruciatur ut pariat.

« Ecclesia unumquemlibet, qui ex aqua et Spiritu sancto regeneratur, tantisper parturire dicitur, donec Christus in illis formetur, ut Apostolus loquitur. 50 Comperiuntur enim abortivi nonnulli; ejusmodi sunt qui a vera luce, qui Christus est, exciderunt; qui una etiam cum vita infidelitatis mortem sustinent. »

XII, 3. Et visum est aliud signum in caelo, et ecce draco magnus, rufus, habens capita septem, et cornua decem, et in capitibus ejus diademata septem.

Caelum hoc loco aerem significare arbitramur; draconem autem rufum, serpentem illum qui ob id conditus apud Jobum scribitur, quo ab angelis Dei deludatur. Vocat autem illum rufum, quod caedi et sanguini deditus sit; aut quod angelorum natura habeatur ignea, etiamsi peccato contaminata sit. Per septem capita, septem nequiores illius virtutes spiritalibus viribus et operationibus adversas intelligimus: aut septem illos nequam spiritus, quos Christus in Evangelio in homine illo habitasse asseruit, qui cordis domicilium scopis mundatum habebat, hoc est a bonis cogitationibus et operibus vacuum. Aut septem nequitias, quas Salomon in corde inimici existere ostendit, qui per simulationem voce magna supplex illis fit quos in sententiam suam callide pertraxit. Decem porro cornua, decem peccata decem legalibus praeceptis contraria denotare putamus: Aut mundani regni divisionem, quae ipsi tanquam seditionibus gaudenti voluptatem parit non vulgarem. Septem autem diademata, in totidem illius capitibus ob id dicuntur posita, quod homines diabolicas vires et suggestiones impigre expugnantes, coronas inde deportent, unde per labores atque sudores victoriam retulerant. De his beatus Methodius ad hunc modum scribit: Draco magnus, rufus, et septiceps, qui tertiam stellarum partem trahit, quique in insidiis, ut parturientis filium devoret, consistit, diabolus est. Et paucis interjectis: Sed fallitur, praedaeque spe frustratur regeneratis per baptismum sursum in sublime raptis. Et paulo post rursum: Tertia autem stellarum pars, dicuntur illi qui in sanctae Trinitatis numero circa unum errant. At desertum, in quod Ecclesia commigrans nutritur, est locus a malis immunis, omnisque corruptionis expers. Millia autem per centena multiplicata, numerum continent perfectum et plenum. De coronis porro isthaec subjungit: Haec autem in certamine adversus diabolum praevalens, septemque capita illius morti dedens, septenis virtutum coronis potitur.

XII, 4. Et cauda illius trahebat tertiam partem stellarum caeli, et misit eas in terram.

Per haec alterutrum e duobus significari opinor, vel primum luciferi e caelo casum, quo angelus, qui per extremum invidiae motum una cum ipso a Deo desciverunt, deorsum traxit; (primus enim omnium motus meatus erat elatio); aut post caput

illius contritum, eandem ejusdem agitationem. Hæc enim homines animo instabiles, ex 51 cœlesti sensu et conversatione deorsum ad terrena abripit. Nominantur hi autem metaphoricis stellæ, propter splendorem quem ex sancto baptismate hauserunt. Ita namque propheta Daniel de Antiocho, qui venturi olim Antichristi typum gerebat, vaticinatus est.

Et draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, u', cum peperisse, filium ejus devoraret.

Continuo namque apostata adversus Ecclesiam in armis consistit, illos qui pro tempore in illa regenerantur, in escam suam vertere enixe contendens. Aut verius per Ecclesiam Christum ipsum persequitur tanquam illius caput; qui proinde quæ fidelium sunt propria, sibi vindicat. Quare ad Saulum aiebat: *Saule, Saule, quid me persequeris*?

XII, 5. *Et peperit filium masculum, qui rectorus erat omnes gentes in virga ferrea.*

Ecclesia per eos qui baptismo initiantur, citra intermissionem generat Christum; utpote in illis formandum usque ad consummatam spiritualis ætatis plenitudinem. Ecclesiæ autem populus, is demum filius masculus recte appellatur, qui carnis voluptatibus sensuumque illecebris non frangitur, neque dejicitur, sed animo infracto in officio persistit. Per quem nunc quidem Christus Deus Romanorum, manibus quasi ferrum robustis, gentes regit; rectorus easdem post communem quoque mortuorum resurrectionem. Constituet enim iudices fide validos, qui gentes, quæ propter infirmitatem et infirmitatem mysticum illud et novum vinum non capiunt, ut ferrum vasa fictilia et infirma solet, conterent.

Et raptus est filius ejus ad Deum, et ad thronum ejus.

Rapiuntur hic quoque ex gravioribus tentationibus interdum sancti, ne forte afflictionibus et difficultatibus, quæ vires illorum excedunt, absorbeantur. Rapiuntur et olim in occursum Domini, nubibus quasi vehiculis quibusdam in aerem subvecti; cum Deo ejusdemque thronis, hoc est, summis angelorum virtutibus, felices semper victuri.

XII, 6. *At mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum a Deo; ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.*

Quando (inquit) diabolus qui in Antichristo efficax erit, aciem per ipsum contra Ecclesiam direxerit, tunc illius electi, summaque ejusdem capita, civilibus tumultibus mundanisque voluptatibus contemptis, in desertum ab omni malitia alienum, vitæque consuetudinem omni virtutum genere lucentem, sese recipient, juxta magni Methodii sententiam: ibidemque impugnantium demonum, malignorumque hominum impetus atque insultus, subterfugient. Probabile sit quoque sensilem crementum eos conservaturam, qui in montibus et spe-

Α τον γάρ ἡ ἑπαρσις] ἢ τὴν μετὰ τὸ θλασθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Οὐραϊὰν κίνησιν, τοὺς ἀστηρίκτους κατενεγκοῦσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φρονήματος, ἀστέρων τροπικῶς ὀνομασθέντας, διὰ τὴν ἐκ τοῦ [ἀγίου] βαπτίσματος λαμπρότητα. Οὕτω γὰρ καὶ Δανιὴλ περὶ Ἀντιόχου προεφήτευσεν, ὡς ἐσομένου τόπου τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου ἐλεύσεως.

Καὶ ὁ δράκων ἐστήκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης γενεῖν· Ἴνα ὅταν τέκνη, τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγη.

Καὶ ὁ δράκων ἐστήκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς. — Ἄελ γὰρ ὁ ἀποστάτης ἀντικρὺ τῆς Ἐκκλησίας ὀπλίζεται, τοὺς ἀναγεννωμένους κατὰ καιρὸν ἐξ αὐτῆς, οἰκτεῖον βρῶμα ποιῆσαι ὀρεγόμενος· μᾶλλον δὲ, διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν διώκων, ὡς κεφαλὴν αὐτῆς, τὰ τῶν πιστῶν οἰκτιούμενον. Διὸ καὶ, *Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις*; *Ελεγε.*

Καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρην· ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ σιδηρᾷ.

Καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρην. — Διηλεκτῶς ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν βαπτιζομένων τὸν Χριστὸν γεννᾷ, ὡς ἐν ἐκείνοις μορφοῦμενον ἄχρι τῆς συμπληρώσεως τῆς πνευματικῆς ἡλικίας, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἄρρην δὲ υἱὸς, ὁ τῆς Ἐκκλησίας λαὸς, καὶ ταῖς ἡδοναῖς ἀθήλυτος· δι' οὗ [καὶ] ἤδη μὲν ταῖς τῶν δυνατῶν Ῥωμαίων χερσὶ ταῖς κραταιαῖς ὡς ὁ σίδηρος, τὰ ἔθνη ἐποίμανε Χριστὸς ὁ Θεός. Ποιμανεῖ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, κριτὴς καθιστῶν τοὺς ἰσχυροὺς τῆ πίστει κατὰ τὸν σίδηρον, τῶν εὐθύπτων καὶ ἀσθενῶν σκευῶν τῶν ἔθνῶν, ἃ δι' ἀπιστίαν τὸν μυστικὸν [καὶ] νέον οἶνον οὐκ ἐχώρησαν.

Καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ [πρὸς] τὸν θρόνον αὐτοῦ.

Καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεόν.

— Ἀρπάζονται μὲν γὰρ πάνταῦθα ἐν πειρασμοῖς οἱ ἅγιοι, ὥστε μὴ καταπονηθῆναι τοῖς δυσχερέσι τοῖς ὑπὲρ δυνάμιν· ἀρπαγήσονται δὲ [καὶ τότε] ἐν νεφέλαις εἰς συνάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα· καὶ σὺν τῷ Θεῷ καὶ τῷ θρόνῳ αὐτοῦ, [ἔχουσι] ταῖς ὑπερτάταις ἀγγελικαῖς δυνάμεσι συνέσονται.

Καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον· ὅπου ἔχει [ἐκεῖ] τόπον ἡτοιμασμένον ὑπὸ [τοῦ] Θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα.

Καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον. — Ὅτι φησὶν ὁ ἐν τῷ Ἀντιχρίστῳ ἐνεργῶν διάβολος δι' αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας παρατάξεται, οἱ ταύτης ἐκλεκτοὶ καὶ κορυφαῖοτατοι, τῶν πολιτικῶν θορύβων καὶ τῶν κοσμικῶν ἡδονῶν καταπτύοντες, εἰς τὴν ἔρημον πάσης κακίας, πάμπορον δὲ πάσης ἀρετῆς πολιτεῖαν φεύγονται, κατὰ τὸν μέγαν Μεθόδιον· κάκει τῶν πολεμούντων δαιμόνων τε καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων τῆς προσβολῆς διαφεύγονται. Εἰκὸς ἐξ καὶ τὴν αἰσθητὴν ἔρημον σώζειν τοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὑπαῖς τῆς γῆς, διὰ τὴν τοῦ ἀπο-

στάτου [καὶ ψευδοχρίστου] ἐπιβουλήν φεύγοντας, καθὰ καὶ πρώην τοὺς μάρτυρας. Ἐπὶ ἑτῆ δὲ τρία, ἡμῖν, τὰ ὑπὸ τῶν χιλίων διακοσίων ἐξήκοντα ἡμερῶν δηλούμενα· ἐν οἷς κρατήσῃ ἡ ἀποστασία· ἧς ἡμᾶς ὁ μέγας ἀγωνοθέτης, ὁ μὴ συγχωρῶν πειρασθῆναι τινα ὑπὲρ ὃ δύναται, λυτρούμενος, δωρήσεται ἡμῖν καρτερόν λογισμόν καὶ ταῖς ἐναντίας προσβολαῖς ἀθήλυντον· ἵνα νομίμως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ σκότους καὶ τὰς ἐξουσίας ἀθλήσαντες, τῷ στεφάνῳ τῆς δικαιοσύνης κατακοσμηθῶμεν, καὶ τὰ τῆς νίκης βραβεῖα δεξιώμεθα· ὅτι αὐτῷ πρέπει διὰ τῶν ἀσθενῶν τροπουμένων τοὺς ἰσχυροὺς ἐναερίους ἀρχοντας, ἡ νίκη καὶ τὸ κράτος, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, [νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων.] Ἄμην.

suevit, decet victoria et imperium, cum Patre et

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'. ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

Περὶ τοῦ πολέμου τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων· καὶ [περὶ] τῆς τοῦ Σατανᾶ καταπτώσεως.

Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ πολεμήσαι μετὰ τοῦ δράκοντος. Καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἴσχυσαν, οὐδὲ τόπος αὐτῶν εὐρέθη ἐν τῷ οὐρανῷ.

Καὶ ταῦτα τῇ τε πρώτῃ τοῦ διαβόλου ἐξ ἀλαζονείας καὶ φθόνου ἐκπτώσει τῆς ἀγγελικῆς τάξεως, τῇ τε διὰ τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ καθαιρέσει ἀρμόζειν δύναται· ὅτε, καθὼς φησὶν ὁ Κύριος, ὁ ἀρχὼν τοῦ κόσμου τούτου κέκριται, καὶ τῆς ἀρχαίας τυραννίδος ἐκδέδληται. Ὡς τὴν ἀλαζονείαν τοὺς θεοὺς ἀγγέλους ἅμα τῷ [αὐτῶν] ἀρχιστρατήγῳ Μιχαὴλ μὴ φέροντας, εἰκόσ αὐτὸν τῆς οἰκείας συνδιατριβῆς ἀπορρίψαι πρότερον· καθὼς φησὶν Ἰεζεκιὴλ ὑπὸ τῶν χερουβείμ ἐκβεβληθῆσαι αὐτὸν ἐκ μέσου πυρίνων λίθων τῶν ἀγγελικῶν, οἶμαι, τάξεων, διὰ τὸ εὐρεθῆναι ἐν αὐτῷ [τὰ] ἀδικήματα. Ἐν δὲ τῇ [τοῦ] Χριστοῦ παρουσίᾳ τοὺς διακονουμένους αὐτῷ μετὰ τὸν πειρασμόν ὡς ἡτιμωμένον δοῦλον πάλιν βδελύξασθαι. Ἰστέον δὲ ὅτι, καθὼς τοῖς Πατράσι δέδοκται, μετὰ τὴν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου δημιουργίαν, οὕτως εἰς ὑπερηφανίας καὶ φθόνου καταδέδληται, τὴν ἀέριον πρῶτον πεπιστευμένος ἀρχὴν, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Καὶ Παππίας δὲ οὕτως ἐπὶ λέξεωσ· Ἐνίοις δὲ αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν πάλαι θεῶν ἀγγέλων, καὶ τῆς περὶ τὴν γῆν διακοσμήσεως ἔδωκεν ἄρχειν· καὶ καλῶς ἄρχειν παρηγγύησε. Καὶ ἐξῆς φησὶν· Εἰς οὐδὲν [δὲ] συνέβη τελευτῆσαι τὴν τάξιν αὐτῶν.

regionem ante lapsum acceperat, post lapsum in partem adhuc retinuisse. Sane Apostolus haud obscure insinuat illud, dum luctam nobis non adversus carnem et sanguinem, sed adversus aereas potestates esse, scribit: Confirmat autem Papias B. Joannis discipulus diserte hisce verbis: Aliis ex ipsis, nempe angelis, quamdam circa terræ administrationem potestatem et procuracionem tribuit; ritque munus injunctum administrare jussit. Et paucis interpositis, subjungit: Accidit autem, ut ordinem

Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, [ὁ] ὄψις ὁ ἀρχαῖος ὁ καλούμενος διάβολος καὶ [ὁ] Σατανᾶς, ὁ

luncis et cavernis terræ, propter apostatæ et Antichristi insidias confugient; quemadmodum primos quoque martyres ad ejusmodi latibula sæpe se recepisse, mortemque ad tempus evasisse constat; idque ad annos tres cum dimidio, per mille ducentorum sexaginta dierum numerum designatos; inter quos 52 regnum obtinebit apostasia: a qua magnus ille Agonotheta nos liberet, qui non permittit ullum omnino tentari supra id quod potest; idemque impertiatur nobis animum robustum, et adversariorum insultus infractum; ut legitime contra principes et potestates tenebrarum decertantes, justitiæ corona exornemur, victoriæque brævium consequamur. Eum namque, qui per infirma mundi potentes aeris potestates in triumphum agere consuevit, decet victoria et imperium, cum Patre et vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

B

CAPUT XXXIV, SERMO XII.

De angelorum et dæmonum prælio, et Satanae casu.

XII, 7, 8. Et factum est prælium magnum in cælo; Michael et angeli ejus præliabantur cum dracone; et draco pugnabat, et angeli ejus; et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cælo.

Isthæc primo diaboli lapsui, quo ex angelico ordine propter superbiam et invidiam proscriptus est, accommodari possunt: et secundæ rursus ejusdem ruinæ, qua per Dominicam crucem fractus atque dejectus est; quando nimirum mundi hujus princeps, juxta Christi Domini oraculum, judicatus, et a tyrannide, quam ante exercebat, depulsus est. Enimvero cum divini angeli cum duce suo Michaele illius superbiam et arrogantiam ferre non possent, ipsum ex suo consortio et consuetudine, ut probabile sit, statim abjecerunt. Atque huc spectat, quod propheta Ezechiel illum ex Cherubinibus mediaque ignitorum lapidum, hoc est, angelicorum ordinum, statione ejectum asserit; ea nimirum de causa, quod iniquitates in illo compertæ essent. In Christi porro adventu angeli illi, qui post absolutum jejunium, intentatamque a Satana tentationem, accedentes ministrabant ei, diabolum veluti vile abjectumque mancipium non absque execratione denno propulsarunt. Adverte autem Patribus nonnullis visum esse post aspectabilis mundi hujus opificium diabolum propter superbiam et invidiam e cælo ejectum, potestatem quam in aeream hanc

XII, 9. Et projectus est draco ille magnus serpens antiquus, qui vocatur diabolus et Satanas; qui

seducit universum orbem : et projectus est in terram ; A et angeli ejus cum illo missi sunt.

Merito hoc. Neque enim ullum terrenum sensum terre potest coelum neque ulla lumini cum tenebris est communicatio. Porro autem quod nomen hoc *Satanas* articulum hoc loco (adjunctum habet; id non arguit alium esse Satanam, alium diabolum; (etiamsi hyperbatum in contextu latent) ostendit aut antiquum illum serpentem duo nomina sortiri: alterum **53 Diaboli**; quod virtutes virtutumque studiosos, et ipsum etiam Deum apud homines calumniatur; siquidem apud Adamum invidiæ illum insinulare non dubitavit. Alterum vero, *Satanæ*, tanquam pertinax Christi Domini et servorum ejus adversarius. Observandum est autem, diaboli casum post Christi crucem non fuisse localem, ut fuit primus. Dicitur tamen post Christum passum cecidisse; quia pristinae illius vires, post illum tempus sunt diminutæ, et quasi fractæ: ut ipse **B. Antonio** confiteri non erubuit, illud prophetæ in se impletum ostendens: *Inimici gladii defecerunt in fine*²⁵. Igitur ruina illius aliud nihil est, quam malignorum conatuum illius infirmatio, posteaquam semel e cœlo dominioque quod obtinebat, decidit. Adverte rursum, apud **B. Justinum** philosophum et martyrem legi, diabolum post Christi adventum, latamque adversus illum gehennæ ignis sententiam, maxime blasphemum evasisse; primoque initio ea impudentia Deum non blasphemasse qua modo. Ea propter recte de ipso proditum exstare: *Cor ejus indurabitur ut lapis*²⁶; nempe propter durissimam illam planeque saxeam in malitia obstinationem. Quod si sola suppliciorum expectatio diabolum sceleratiorem reddit, quomodo vel ipse, vel illius ministri gehennæ ignis ardore inflammati, direque peccatis per ignem expiationem non consecuti; quomodo, secundum stultam quorundam hæreticorum sententiam, cruciatus illorum finem olim sortiantur?

XII, 10. *Et audivi vocem magnam in cœlo, dicentem : Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus : quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.*

Per accusationem falsamque calumniam, quibus homines impetuntur, ipsum diabolum designat, siquidem hoc studium nominis ejus ratio, ut ante dictum est, insinuat. Lætantur autem angeli de illius ejectione, quia nulla est pars infideli cum fidelibus.

XII, 11, 12. *Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui; et non dilexerunt animas suas usque ad mortem. Propterea lætamini, cœli, et qui habitatis in eis. Væ terræ et mari; quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.*

Et sancti, inquit, tametsi, acriter apud omnes,

²⁵ Psal. ix, 7. ²⁶ Job xli, 15.

πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν· καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ [μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν.]

Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας εἰς τὴν γῆν. — Εἰκότως· οὐ γὰρ ὁ οὐρανὸς ἔφερε γῆινον φρόνημα· ὅτι τῷ φωτὶ τὸ σκότος ἀκοινωνήτων. Εἰ δὲ μετὰ τοῦ ἄρθρου κεῖται, ὁ *Σατανᾶς*, οὐχ ὡς ἄλλος ὢν παρὰ τὸν διάβολον, εἰ καὶ κεῖται καθ' ὑπερβατόν· οἶον ὁ διάβολος ὁ καὶ *Σατανᾶς*· ἀλλ' ὡς τὰ δύο καλούμενος· τὸ μὲν, διὰ τὸ διαβάλλειν τὰς ἀρετὰς καὶ τοὺς τούτων ἐραστάς· καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς τῷ Ἀδὰμ αὐτὸν βάσκανον ὑπέγραψε· τὸ δὲ, ὡς ἀντικείμενος καὶ τῷ Δεσπότῃ καὶ τοῖς δούλοις [αὐτοῦ]. Ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ οὕτω τοπικῆ μετὰ τὸν σταυρὸν ἢ τοῦ διαβόλου γέγονε κατὰπτωσις, ὡς τῇ τῶν προπατόρων ἀνενεργησίᾳ, καθὼς καὶ αὐτὸς τῷ [μεγάλῳ] Ἀντωνίῳ ὁμολογῶν τὸ ψαλμικὸν ἐπ' αὐτὸν πεπληρωσθαι λόγιον· *Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος.* Ἐκπτώσις οὖν αὐτοῦ, [καὶ] ἢ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ ἐγχειρημάτων ἀθέτησις, μετὰ τοῦ τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς οἰκείας ἀρχῆς [τελέως] ἀποβεβλήσθαι, ὡς εἴρηται. Λέλεκται δὲ τῷ μακαρίῳ Ἰουστίνῳ τῷ [φιλοσόφῳ καὶ] μάρτυρι, μετὰ τὴν [τοῦ] Χριστοῦ παρουσίαν καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐν γεέννῃ ἀπόφασιν, βλάσφημον μάλιστα γεγονέναι τὸν διάβολον· καίπερ μὴ πρότερον οὕτως ἀναιδῶς τὸν Θεὸν βλασφημήσαντα· διὸ περὶ αὐτοῦ εὐθυδύλως εἴρηται· *Ἡ καρδία αὐτοῦ πέπηγεν ὡς περ λίθος· διὰ τὸ τῆς πονηρίας ἀνένδοτον.* Εἰ δὲ ἡ προσδοκία τῆς κολάσεως πονηρότερον αὐτὸν ἀπειργάσατο, πῶς ἂν κολαζόμενος ἢ αὐτὸς ἢ οἱ ἐργάται αὐτοῦ ἐν γεέννῃ, διὰ τῆς πυρώσεως τῶν ῥύπων τῆς ἀμαρτίας ἐκπλυνθήσονται; τούτου δὲ μὴ τυχόντες, πῶς πέρας ἔξουσι τῆς κολάσεως, κατὰ τοὺς ματαιόφρονας [αἰρετικούς;]

puniti, peccatorum sordes eluent? Hanc autem a

Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐν τῷ οὐρανῷ λεγούσης· Ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· ὅτι κατεβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτούς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός.

D *Ὅτι κατεβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. — Ἡ κατηγορία καὶ ἡ διαβολὴ ἢ κατὰ τῶν ἀνθρώπων, τὸν διάβολον, ὅπερ ἐστὶ, κέκληκεν, ὡς εἴρηται. Εὐφραίνονται δὲ οἱ ἄγγελοι ἐπὶ τῇ τούτου ἐκβολῇ· οἵδεμία γὰρ μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστου.*

Καὶ αὐτοῦ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἄρνιου, καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν· καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. Διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε, οἱ οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. Οὐαὶ τῇ γῆ καὶ τῇ θαλάσῃ, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς [ὁ] μέγαν ἔχων θυμὸν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.

Καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἄρ-

νίου. — Καὶ κατηγορούμενοι παρ' αὐτοῦ, φησὶν, οἱ ἄγιοι, καὶ διαβαλλόμενοι, ὡς περ [ὁ] Ἰώβ, πρὸς πάντας ἀνθρώπους τοῦς αὐτῷ πειθόμενους, ὁμῶς αὐτὸν νενικήκασιν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ πάθεσιν. Εὐφραίνεσθαι δὲ τὰς ἄνω δυνάμεις ἐπὶ τῇ αὐτοῦ πτώσει, καὶ λυπεῖσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προσηλυτισμένων τοῖς γήϊνοις ἐπιβουλῇ αὐτοῦ, θεομιμήτως ἀκόλουθον. Οὐαὶ δὲ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, [καὶ τοῖς θάλασσαν·] δηλαδὴ τοῖς μὴ ἐν οὐρανῷ, ἀλλ' ἐπὶ γῆς τὸ πολίτευμα ἔχουσι· πολλοὶ γάρ τῶν ἐν τῇ γῇ τὸν ἐχθρὸν νικῶσι καὶ νικῆσουσι· καί περ πλέον νῦν τοῖς ἀγωνιζομένοις θυμούμενον, διὰ τὴν ἐγγύτητα τῆς αὐτοῦ κολάσεως. Ὅθεν ἐπάναγκας τοὺς τὰ γῆνα φρονούντας, καὶ τῇ θιλάσσει τοῦ βίου κλυδωνιζομένους, ἐνταῦθα ταλανίζεσθαι.

Invitatem. Quam ob rem necesse est omnino, ut fluctibus jaclantur, poenis, de quibus dictum est,

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Ὅπως ὁ δράκων διώκων τὴν Ἐκκλησίαν οὐ παύεται.

Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἣτις ἔτεκε τὸν ἄρσενά. Καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ [αὐτῇ] δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται [εἰς τὴν ἔρημον] εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· ὅπως τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἡμῶν καιροῦ, ἀπὸ προσώπου τοῦ θρωσκῶ.

Ὅτε, φησὶν, ὁ διάβολος τῷ Χριστῷ προσπαλαίσας μετὰ τὸ βάπτισμα ἠττήθη, καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ὀπλισάμενος ἠσχύθη, διὰ θανάτου ζωῆν εὐραμένους αὐτοὺς θεασάμενος, καὶ ὡς ἔφρις εἰς γῆν εἰλεῖσθαι καὶ γῆν ἐσθίειν κατεδικάσθη, τὰ γῆνα φρονήματα, τότε τὴν Ἐκκλησίαν πάλιν διώκειν ἤρξατο, τὴν τὸν ἄρσενά τοῦ Θεοῦ λαόν, τὸν ταῖς ἡδοναῖς ἀθιλλυτον, τεκοῦσαν καὶ τίχτουσαν· ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς αὐτῇ ἢ πρὸς Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη, [καὶ] ἡ ἀντιληπτικὴ τοῦ δι' ἡμᾶς σταυρωθέντος πρόνοια δέδοται· καὶ αἱ δύο Διαθήκαι· δι' ὧν πάντως αἱ πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ σημαίνονται· ὅπως ταύταις μετεωροποροῦσα εἰς τὴν ἔρημον, πάσης διώγρου ἡδονῆς πολιτείαν τρέφεται· αἰεὶ μὲν, ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίᾳ μάλιστα· ὃν κρατεῖν τὸν ῥηθέντα χρόνον τῶν τριῶν ἡμισσεως ἐτῶν πολλαχοῦ γέγραπται. Ἐν ᾧ καὶ οἱ κατὰ τὴν αἰσθητὴν ἔρημον ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις κρυπτόμενοι, τοῦτον ἐσθ' ὅτε φεύξονται.

grassaturum sæpius jam ante indicatum est. Quo cessuros, inque montibus et cavernis terræ, quod

Καὶ ἔβαλεν ὁ θρωσκῶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα τρυτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. Καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ· καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ κατέπιε τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Καὶ ἔβαλεν ὁ θρωσκῶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς ὕδωρ ὡς ποταμὸν. — Φευγούσης, φησὶ, τῆς Ἐκκλησίας εἰς τόπους ἀβάτους [καὶ ἀν-

A qui fidem ipsi habent, ab illo accusentur multisque falsis calumniis infestentur; ut de Jobo constat; adhuc tamen perpassionibus pro Christo susceptis devicerunt illum. Credibile fit autem, ut supernæ virtutes ad Dei exemplum de dæmonis ruinâ et casu gaudent, ita e diverso de insidiis, quas illis struit, qui in rebus terrenis misere tabescunt, vicissim contristari. Væ autem illis denuntiatur qui inhabitant terram et mare, hoc est, illis qui non conversantur in cælo, sed in terra animum defixum habent. Multi enim ex eorum numero, qui vitam in terra degunt, inimicum vincunt et in posterum victuri sunt, 54 etiamsi hoc tempore magis incensus sit contra strenue pugnantes, quam ante propter supplicii, quod ipsi impendet, vicinitatem et temporis affines fiant, adeoque infelices perpetuo habeantur.

B

CAPUT XXXV.

Ut draco Ecclesiam persequi non desistat.

XII, 13, 14. Et posteaquam vidit draco, quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum. Et data sunt mulieri alicæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum; ubi alitur per tempus, et tempora, et dimidium temporis, a facie serpentis.

Cum, inquit, diabolus Christum post baptismum susceptum impugnasset, victusque recessisset, et sanctos rursus apostolos pari impetu adortus, confusus abiisset (vidit enim illos per mortem vitam invenisse), et se tandem, ut in terra serpentis more volutaretur, et terra rebusque terrenis pro cibo uteretur, condemnatum animadvertisset, tunc denuo Ecclesiam, quæ parit et peperit filium masculinum, hoc est, populum virilem nihilque effeminatum præ se ferentem, persequi incepit. Verum ab initio in præsidium data est illi charitas erga Deum et proximum. Huic porro addita est ejus providentia adiutrix, qui propter nos in crucem actus est; et duo præterea Testamenta; quæ simul omnia designantur per alas aquilæ; quo per has in sublime sublata, concedat in desertum, ibidemque omnis vegetæ solidæque virtutis nutriatur alimento; et id quidem semper, Antichristo vero sæviante maxime. Hunc enim trieteride cum anni semisse etiam tempore multos ad sensilem erenum confuriam illius evadant, sese abdituros valde probabile est.

D XII, 15, 16. Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine. Et adjovit terra mulierem, et aperuit terra os suum, et absorbit flumen, quod miserat draco ex ore suo.

Cum, ait, Ecclesia ad loca inavia et inaquosa propter impostoris insidias se recepisset, draco ex ore suo, nempe per oris sui mandatum, aquam iustar

fluminis a tergo illius eructavit, hoc est, ingentem impiorum virorum, aut malignorum dæmonum, aut infestarum tentationum multitudinem, adversus illam armavit; quo hac ratione eam, si queat, in servitutem redigat. At terra, inquit, jovit illam. Jovit autem aut viæ longitudine, aut locorum squalore et siccitate, improborum hominum impetus sistens, tentationumque flumen ejus rei causa ejectum absorbens, et sanctorum denique submissione, qui vere recteque dicere solent: *Ego sum terra et cinis*²⁶, omnes superbi diaboli laqueos enervans: nihil enim, ut divino Antonio ab angelo indicatum est, diaboli vires ita frangit sicuti humilitas.

55 XII, 17. *Et iratus est draco adversus mulierem, et abiit ut faceret prælium cum reliquis de semine ejus qui custodiunt mandatu Dei, et habent testimonium Jesu Christi.*

Illustrioribus Ecclesiæ magistris, iisque qui terram resque terrenas despectui habebant, ad eremum veluti ad ærumnosum exsilium translatis, ita ut horum compos fieri amplius non valeat, draco vel Antichristus ipse contra eos aciem mox convertet, inquit, qui Christo in terra hac militant. Hos enim veluti terreno pulvere olei lubricitatem exasperante aspersos, vitæque hujus negotiis curisque immersos, adeoque capti faciles inveniens, pedibus suis substernere contendet. Ast non omnes sternet. Nam multi ex illis quoque, eo quod Christum sincero amore prosecuti sunt, victoriam ex diabolo referent. C

CAPUT XXXVI.

De bestia quæ habebat cornua decem et septem capita.

XII, 18. XIII, 1. *Et steti super arenam maris, et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem et cornua decem, et super cornua ejus decem diademata: et super capita ejus nomina blasphemiarum.*

Quidam per hanc bestiam accipiunt virtutem quamdam viribus et nequitia Satana inferiorem, cæteris autem dæmonibus utroque genere eminentiorem: per bestiam vero quæ paulo post e terra emergit, Antichristum ipsum. At sanctus Methodius et Hippolytus, et alii veteres, de ipso Antichristo præsentem locum interpretati sunt; ut qui ex turbulento plurimumque unctoso vitæ hujus mari egressurus sit. Per decem autem cornua totidem diadematis exornata, et septem capita, familiaritatem illam denotari volunt, quæ inter ipsum et diabolum intercedet (nam hæc illi adfore jam ante quoque indicatum est), regni quoque terreni in decem partes sectionem; et regnum præterea septenarium mundi hujus cursui conformatum, septem quidem dierum spatio dimensum, et in septem rursus successiones distributum; prout in sequentibus latius id explicabitur. Secundum quod mundi hujus prin-

ύδρους] τὴν τοῦ πλάνου ἐφοδόν, ἐκ τοῦ στόματος: ἐκ τοῦ, διπλασθὴ ἐκ προστάγματος αὐτοῦ, ὑπίσω αὐτῆς [βάλλει] ὕδωρ ποταμηδόν· τούτέστιν, ἀθέων ἀνδρῶν, ἢ πονηρῶν δαιμόνων, ἢ ποικίλων πειρασμῶν πλήθος, κατ' αὐτῆς ἐξελεύσεται, ὅπως αὐτὴν δουλώσεται. Ἡ δὲ γῆ, φησὶν, ἐδοθήθησεν αὐτῇ, ἢ τῷ τῆς ὁδοῦ μήκει, καὶ τῇ τῶν τόπων ἀνοδρία καὶ ξηρότητι τὰς τῶν πονηρῶν ὁρμὰς ἐπέχουσα, καὶ τὸν ἐκ τῶν πειρασμῶν ποταμὸν τούτου χάριν κατὰπίνουσα· ἢ τῇ τῶν ἀγίων ταπεινοφροσύνη, ἐνδιαθέτως λεγόντων· Ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός, πάσας τοῦ διαδόλου τὰς παγίδας καταργοῦσα, ὡς [καὶ] τῷ θεῷ Ἀντωνίῳ εἴρηται.

Καὶ ὄργισθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικί· καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ.

Καὶ ἀπῆλθεν ὁ δράκων ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν. — Τῶν ἐκκρίτων τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων [φησὶ] καὶ τῶν τῆς γῆς ὑπερορώντων, πρὸς τὴν ἐν ἐρήμῳ μεθισταμένων ταλαιπωρίαν, εἰ [τούτων] διαμάρτοι ὁ Ἀντίχριστος κατὰ τῶν ἐν κόσμῳ στρατευομένων τῷ Χριστῷ, ἐξοίσει, φησὶ, τὸν πόλεμον, ὅπως καθάπερ κόνει τραχυνούσῃ τὴν τοῦ ἐλαίου λειότητα ταῖς τοῦ βίου [φημὶ] πραγματείας, τούτους εὐαλώτους εὐρών, τροπάσῃται· πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τούτων αὐτὸν, διὰ τὸ γνησίως ἠγαπηκέναι τὸν Χριστὸν, νικήσουσι.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Περὶ τοῦ θηρίου τοῦ δεκακεράτου καὶ ἑπτακεφαλίου.

Καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης· καὶ εἶδον θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς θαλάσσης, ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ· καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα· αὐτὸς ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας.

Τινὲς μὲν τὸ θηρίον τοῦτο δευτερεύουσάν τινα δύναμιν τοῦ Σατανᾶ τῶν λοιπῶν δαιμόνων ἀρχουσαν ἐξειλήφασιν· τὸ δὲ μετ' αὐτὸ ἐκ τῆς γῆς ἀνὶόν, τὸν Ἀντίχριστον· τοῖς δὲ ἀγίοις, Μεθοδίῳ καὶ Ἰππολύτῳ καὶ ἑτέροις, εἰς [αὐτὸν] τὸν Ἀντίχριστον τὸ παρὸν θηρίον ἐξεληπται· ἐκ τῆς πολυταράχου τοῦ βίου τούτου θαλάσσης καὶ πολυκύμονος ἐξερχόμενον. Τὰ δὲ δέκα κέρατα σὺν τοῖς διαδήμασι, καὶ αἱ ἑπτὰ κεφαλαί, τὴν τε τοῦ διαδόλου πρὸς αὐτὸν [τὸν Ἀντίχριστον] ἔνωσιν αἰνίττεται (ταῦτα γὰρ [καὶ] αὐτῷ προσόντα ἀνωτέρω ἠρμήνευται), τὴν τε εἰς δέκα τῆς γῆτινης βασιλείας ἐπ' ἐσχάτων διαίρεσιν, καὶ τὴν τῷ κόσμῳ τούτῳ σύστοιχον ἑβδοματικὴν βασιλείαν, ἑπτὰ μὲν ἡμέραις ἐκμετρομένην, ἑπτὰ δὲ διαδοχαῖς διαιρουμένην, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ρηθήσεται. Καθ' ἣν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου κέκληται ὁ ἐνεργῶν ἐν αὐτῷ Σατανᾶς. Ὄνομα δὲ βλασφημίας ἐν ταῖς κεφαλαῖς αὐτοῦ, διπλασθὴ τοῖς ὑπασπισταῖς αὐτοῦ.

Οὗτοι γὰρ ἐξ ἀρχῆς βλασφημεῖν τὸν Χριστὸν οὐκ ἐπαύσαντο, ἄχρι τῆς τοῦ μεγάλου [καὶ εὐσεβεστάτου] Κωνσταντίνου ἀναδείξεως. Μεθ' ἣν Ἰουλιανὸς καὶ Οὐάλης δύσφημοι κατὰ Χριστοῦ γέγονασιν.

jam inde ab initio tyranni usque ad Constantini Magni imperium exstiterunt, omnes Christum certatim blasphemarunt. Post Constantinum autem imperatores denuo in Christum blasphemum os

καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον ἦν παρδάλει· καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου· καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος.

καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον ἦν παρδάλει.— Διὰ μὲν τῆς παρδάλεως, ἡ [τῶν] Ἑλλήνων· διὰ δὲ τῆς ἄρκτου, ἡ [τῶν] Περσῶν· διὰ δὲ τοῦ λέοντος, ἡ Βαβυλωνίων βασιλεία σημαίνεται· ὧν κρατήσει ὁ Ἀντίχριστος, ὡς Ῥωμαίων βασιλεὺς ἐλευσόμενος, καὶ τῆν τούτων ἀρχὴν καθαιρήσων, ὅταν τοὺς ἐστρακίλους δακτύλους τῶν ποδῶν θεάσῃται· δι' ὧν ἡ εἰς δέκα δηλοῦται ἀσθενῆς καὶ εὐθουπτος τῆς βασιλείας διαίρεσις.

καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ [καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ], καὶ ἐξουσίαν μεγάλην.

καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ.— Δώσει γὰρ ὁ Σατανᾶς, ὁ νοητὸς δράκων, τῷ Ἀντιχρίστῳ πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν σημεῖοις καὶ τέρασι ψεύδους, πρὸς τὴν τῶν ἀστειρίκτων ἀπώλειαν.

καὶ [εἶδον] μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡσεὶ ἐσφαγισμένην εἰς θάνατον. καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔθεραπεύθη.

κεφαλὴν δὲ ὡσεὶ ἐσφαγισμένην, εἴτε τινὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ τεθνατωσθαι, καὶ ὑπ' αὐτοῦ [τοῦ Ἀντιχρίστου] διὰ γοητείας ἀπατηλῶς ἀνίστασθαι φαινόμενόν φησιν, ὡς Σίμων ὁ μάγος πεποιτηκῶς ὑπὸ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων [Πέτρου] ἠλέγχετο· ἢ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν τῇ διαιρέσει σφαγὴν τρόπον τινὰ ὑπομένουσαν, τὴν μοναρχίαν [τε] τεθεραπεῦσθαι δοκοῦσαν κατὰ τὴν εἰκόνα Αὐγούστου Καίσαρος.

jusmodi Augusti Cæsaris ætate exstabat) ab Antichristo redactum, rursum convaluisse, et quasi in integrum restitutum denuo visum esse.

καὶ ἐθαυμάσθη ἐν ὅλῃ τῇ γῆ, ὅπισω τοῦ θηρίου· καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι, ὅτι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ [καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον,] λέγοντες· Τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; καὶ τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ;

καὶ ἐθαυμάσθη ἐν ὅλῃ τῇ γῆ.— Τὸ εἰς τὸν Ἀντίχριστον [φαινόμενον ἐν πλάνῃ] θαῦμα, εἰς τὸν ἐνεργούντα ἐν αὐτῷ διάβολον, τὴν ἀναφορὰν ἔξει. Δι' ἐκείνου γὰρ ὁ δράκων προσκυνηθήσεται· δι' οὗ καὶ νεκροὺς ἐγείρειν καὶ σημεῖα ἐπιτελεῖν τοῖς πεπρωμένοις τὰ τῆς διανοίας ἕμματα φανήσεται.

καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημία. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας μβ'. καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν Θεόν, βλασφημηῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας.

Τὸ δὲ μῆνας τεσσαράκοντα δύο ὁλοῖ ὅτι κατὰ θέλαν συγχώρησιν τὰ τρία ἡμῶν ἔτη τὴν ἐξουσίαν ἔξει τῆς τε πρὸς Θεὸν βλασφημίας, καὶ τῆς τῶν

A cepe Satanas appellatur, qui per Antichristum præpotenter operabitur. Nomina autem blasphemia in capitibus, hoc est in satellitibus et administris illius, comperiuntur quam plurima. Nam quotquot Julianus, et Valens, et alii præterea nonnulli

XIII, 2. Et bestia quam vidi, similis erat pardo; et pedes ejus sicut pedes ursi; et os ejus sicut os leonis.

Per pardum Græcorum, per ursum Persarum, per leonem Babyloniorum regnum denotatur: quæ omnia unus obtinebit Antichristus: idemque regis Romanorum titulo ornatus, in medium se offeret; atque ubi primum fictiles pedum digitos (per quos regni in decem partes divisi infirmitas indicatur) animadverterit, totum illorum principatum funditus evertet.

56 Et dedit illi draco potentiam suam, et thronum suum, et potestatem magnam.

Spiritualis draco est Satanas, qui suam in signis et mendacibus prodigiis potestatem impertietur Antichristo, idque ad hominum instabilitatem ruinam et internecionem.

XIII, 3. Et vidi unum de capitibus ejus quasi occisum in mortem; et plaga mortis ejus curata est.

Caput quod hic veluti jugulatum in medium proponitur, alterutrum innuit: nimirum aut unum aliquem e principibus ab Antichristo occisum, præstigiis ejusdem imposturisque actum, denuo excitatum apparuisse: qua arte cum Simon magus familiariter uteretur, ab apostolorum coryphæo palam est reprehensus: aut certe Romanorum regnum divisione illa in decem partes internecionem quodammodo passum, ad monarchiæ formam (cujusmodi Augusti Cæsaris ætate exstabat) ab Antichristo redactum, rursum convaluisse, et quasi

XIII, 3, 4. Et admirata est universa terra post bestiam; et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestię; et adoraverunt bestiam dicentes: Quis similis bestię? et quis poterit pugnare cum ea?

Miracula quæ Antichristus præstigiis suis operabitur, ad diabolum, qui per ipsum et in ipso efficax erit, referri debent. Per ipsum enim draco imposturas suas exerceps publice adorabitur: per quem etiam mortuos exsuscitare, multa que alia admiratione plena facere abs se seductis videbitur.

XIII, 5, 6. Et datum est illi os loquens magna et blasphemias: et data est ei potestas facere mensibus quadraginta duobus. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, et tabernaculum ejus, et eos qui in caelo habitant.

Triennii, inquit, spatio cum anni dimidio Deus sinet illum conviciis verbisque blasphemis cælesti numen impetere sanctosque affligere. Tabernacu-

lum autem Dei est natura humana quam assumpsit, perpetuaque in assumpta carne ejusdem habitatio, tum requies quoque illius in sanctis; contra quæ omnia (sicuti adversus sanctos angelos quoque) homo ille peccati vertetur in blasphemiam.

XIII, 7, 8. *Et datum est illi bellum facere cum sanctis et vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, et populum, et linguam, et gentem: et adoraverunt eam omnes qui inhabitabant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.*

Contra omnem, inquit, tribum, et linguam, et populum maligna sua potestate abutetur. At contra illos tantum victoriam obtinebit, quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ.

XIII, 9, 10. *Si quis habet aurem, audiat. Qui in captivitate duxerit, in captivitate vadet. Qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia et fides sanctorum.*

57 Unusquisque, inquit, præmia factis suis digna recipiet. Qui igitur ad vexandum et affligendum proximum prompti expeditique fuero, ii a diabolo captivi abducentur, ejus (juxta magnam Jacobum) mancipia effecti, cui per prava opera servierunt; Satanæque gladio icti æternam mortem sustinebunt. Qui autem fidem sinceram infractamque in tentationibus rebusque adversis patientiam conservabunt, illi de libro vitæ nunquam delebuntur. Quorum socios benignissimus Deus nos declaret, reputantes præsentis temporis afflictiones prorsus indignas esse quæ cum futura gloria, quæ sanctis patefiet, comparentur; nec non per angustam viam impigre gradientes, gloriam in futuro tandem sæculo et requiem, locique amplitudinem inveniamus, et in omnem cum Christo æternitatem regnemus: quem una cum Patre decet omnis gratiarum actio, cum Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXXVII. SERMO XIII.

De pseudopropheta.

XIII, 11. *Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra: et habebat cornua duo similia Agni, et loquebatur sicuti draco.*

Sunt qui per hanc bestiam Antichristum intelligant; aliis magis placet quempiam e diabolorum numero esse. Per duo vero ejus cornua Antichristum et pseudopropheta significari: nam pseudopropheta quempiam Antichristi adventum præventurum, multorum est opinio. Nos autem putamus per draconem, Satanam: per bestiam autem quæ de mari ascendit, Antichristum: per bestiam vero quæ hoc loco e terra ascendere scribitur, pseudopropheta denotari. Quæ sententia Irenæo quoque probatur. Dicitur porro e terra ascendere, quia de terrenâ humanique repente conversatione in medium prodit: habereque duo cornua Agni cor-

ἀγίων κακώσεως. Σκηρῆ δὲ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἐν σαρκὶ τοῦ [Θεοῦ] Λόγου σκηνώσι, ἤγουν ἐνανθρώπησις· καὶ ἡ ἐν τοῖς ἁγίοις ἀνάπαυσις, καθ' ὧν [πάντων] εἰς βλασφημίαν τραπήσεται [προσέτι δὲ καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων].

[Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς·] καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν [καὶ λαόν] καὶ γλώσσαν καὶ ἔθνος. Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀγρίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ γλώσσαν. — Κατὰ πάσης μὲν [φησὶ] φυλῆς καὶ γλώσσης τῇ πονηρᾷ ἐξουσία χρῆσεται· ἐκείνων δὲ [μόνων] κρατήσῃ, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς οὐ γέγραπται.

Εἰ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. Εἰ τις ἔχει αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει· εἰ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀπακτανθῆναι. Ὅδὲ ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.

Εἰ τις ἔχει αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει. — Ἄξια, φησὶν, ἕκαστος τῶν πεπραγμένων δέξεται τὰ ἐπίχειρα· οἱ πρὸς τὸ κακοῦν τοὺς πλησίον ἔτοιμοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου αἰχμαλωτευθήσονται, καὶ τῇ σατανικῇ μαχαίρᾳ τὸν ψυχικὸν ὑποστήσονται θάνατον· ὧ δὲ ἐργῶν ἠττήθησαν, τούτῳ δουλούμενοι, ὡς φησὶν ὁ μέγας Ἰάκωβος· οἱ δὲ πίστειν εὐκρινῆ καὶ ὑπομονὴν ἀμετάθετον ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἔχοντες, ἀνεξάλειπτοι [ἐκ] τῆς βίβλου τῆς ζωῆς ἔσονται· ὧν καὶ ἡμεῖς ὁ πανελεῆμων Θεὸς ἀναδείξει κοινωνοὺς, ἀνάξια λογιζομένους τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν τοῖς ἁγίοις δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι, καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀνδρείως βαδίζοντας, ἵνα τέλος αὐτῆς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δόξαν [καὶ ἀνάπαυσιν] καὶ εὐρυχωρίαν εὐρόντες, [τῷ] Χριστῷ συμβασιλεύσωμεν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ πρέπει πᾶσα εὐχαριστία, καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, [νῦν καὶ ἀεὶ] καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων]. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛ. ΑΖ'. ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου.

Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς· καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια Ἀγρίῳ, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων.

Τὸ θηρίον τοῦτο οἱ μὲν τὸν Ἀντίχριστόν φασιν· ἑτέροις δὲ ἔδοξε τὸν Σατανᾶν εἶναι· καὶ τὰ δύο αὐτοῦ κέρατα τὸν Ἀντίχριστον καὶ τὸν ψευδοπροφήτην αἰνέττεσθαι. Ὁμολογουμένου δὲ καὶ τοῦ ψευδοπροφήτου ἐν ἰδίῳ προσώπῳ ἔρχεσθαι, οὐκ ἀτοπον ἡγούμεθα, τὸν μὲν δράκοντα, εἰς τὸν Σατανᾶν· τὸ δὲ θηρίον τὸ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναβαῖνον, εἰς τὸν Ἀντίχριστον· τὸ δὲ παρὸν, κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ μακαρίῳ Εἰρηναίῳ, εἰς τὸν ψευδοπροφήτην ἐκλαμβάνεσθαι, ἐκ τῆς γῆς μὲν ἀνερχόμενον, δηλαδὴ τῆς γῆνης καὶ χαμερποῦς πολιτείας· ἔχον δὲ κέρατα ὅμοια Ἀγρίῳ, διὰ τὸ ἐν βορᾷ προβάτου τοῦ κεκρυμμένου λύκου τὸ φονικὴν περικαλύπτειν· καὶ διὰ τὴν

ἐν προοιμίῳ αὐτοῦ τῆς εὐσεβείας μόρφωσιν. Περὶ οὗ φησιν [ὁ] Εἰρηναῖος ἐπὶ λέξει οὕτως· Περὶ τοῦ ὑπασπιστοῦ, ὃν καὶ ψευδοπροφήτην καλεῖ, ἐλάλει, φησὶν, ὡς δράκων· τοῦτω δὲ ἐλεγεν ἐξουσίαν δεδόσθαι σημείων καὶ τεράτων, ἵνα ποιῇ ἐμπροσθεν τοῦ Ἀντιχρίστου προσδοκοῦν αὐτῷ τὴν τῆς ἀπωλείας ὁδόν. Τῆς δὲ πληγῆς τοῦ θηρίου θεραπεῖαν εἰπωμεν εἶναι τὴν τῆς διηρημένης βασιλείας δεχοῦσαν πρὸς ὀλίγον γίνεσθαι ἕνωσιν· ἢ [τὴν] τῆς φθαρείας τῷ Σατανᾷ τυραννίδος πρὸς μικρὸν διὰ τοῦ Ἀντιχρίστου ἀνόρθωσιν· ἢ τινος τῶν προσφκειωμένων αὐτῷ τεθνεώτος ἀπατηλὴν ἀνάστασιν. Ὡς δράκοντα δὲ φησὶ καλεῖν τοῦτον· τὰ γὰρ τοῦ ἀρχεκάκου διαδόλου πράξει τε καὶ φθέγγεται.

εὐμνηστικῆ resurrectionem. Dicitur tandem hæc bestia loqui ut draco; nam quæ diaboli omnis mali auctoris et incensoris sunt propria, ea ipsa quoque patrabit et loquetur.

Καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιῇ ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ ἐποίησεν τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, ἵνα προσκυνήσωσιν τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Καὶ ποιῇ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνειν ἐπὶ τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων.

Πάντα δὲ πράξει, φησὶ, διὰ γοητείας ὁ τοῦ ἀποστάτου ψευδοχρίστου πρόδρομος, πρὸς ἀπάτην ἀνθρώπων, ἐπὶ τῷ θεῶν νομισθῆναι τὸν Ἀντίχριστον, [ὡς] ὑπὸ τοιούτων τεραστίων ἐργάτου μαρτυρούμενον, καὶ ἀναμφισβήτητον τὴν δόξαν λαμβάνοντα, κατὰ μίμησιν τοῦ Βαπτιστοῦ τοῦ τῷ Σωτῆρι τοὺς πειθομένους προσάγοντος. Φιλονεικεῖ γὰρ τὸ ψεῦδος, ἐπὶ ἀπάτῃ [τῶν] ἀνθρώπων, μιμεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. Οὐ θαυμαστὸν δὲ ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν ἀπατωμένων πῦρ ὄρασθαι οὐρανόθεν καταρχόμενον· ὅπου γὰρ καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἰωβ ἱστορίᾳ τοῦτο κατεληλυθὸς καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ κατηναλωκὸς, κατὰ θείαν συγχώρησιν καὶ σατανικὴν ἐνέργειαν, μεμαθήκαμεν.

perneque dilapsam iusti viri armentum, Deo id sumpsisse.

Καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου.

Καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. — Πλανᾷ, φησὶ, τοὺς ἐν τῇ γῇ τὴν διηνεκῆ κατοικῆσιν τῆς καρδίας ἔχοντας. Τοὺς γὰρ ἐν οὐρανῷ κεκτημένους τὸ πολίτευμα, οὐκ ἀπατᾷ ἡ αἴσθησις, ἡσφαλισμένους ἀκριδῶς τῇ προαναφωνήσει τῆς αὐτοῦ ἐλεύσεως.

Λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ δεῖχε τὴν πληγὴν τῆς μαχίρας, καὶ ἐζήσῃ· καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῷ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα [καὶ] λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιῆσῃ [ἵνα] ὅσοι εἴαν μὴ προσκυνήσωσιν τὴν εἰκόνα τοῦ θηρίου, ἀποκτανθῶσι. Καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δοῦλους, ἵνα δώσουσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δε-

ribas similia, ob id fortassis, quod sub ovina pelle cædis studium occultique lupi ferociam celare studeat: tum etiam quod initio aliquam pietatis formam præ se feret; qua de re Jrenæus ita fere scribit: De Satanæ satellite (quem pseudopropheta quoque vocat) loquebatur, ait, ut draco. Addit porro signorum prodigiorumque potestatem huic imperituisse, quo viam per hæc Antichristo sterneret, aditumque ad hominum perditionem eidem patefaceret. Cæterum sanationem plagæ mortis, quam bestia acceperat, momentaneam regni ante divisi unionem esse dicimus: aut temporariam tyrannidis Satanæ, quam Christus sua cruce fregerat, per Antichristum instaurationem, aut scitiam certo

loqui ut draco; nam quæ diaboli omnis mali

B XIII, 12, 13. Et potestatem priori bestię omnem faciebat in conspectu ejus; et fecit terram et inhabitantes in ea adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis. Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.

58 Quidquid, inquit, pseudochristi præcursor ad hominum deceptionem facturus est, hoc totum per præstigias et incantationes facturus est; quo hac ratione Antichristum Deum esse persuadeat; ut qui testimonium habeat a viro, qui tanta miracula patravit; eamque virtutem et gloriam ad exemplum Joannis Baptistæ, qui fideles ad Christum adducebat, divinitus citra controversiam acceperit: siquidem mendacium ad hominum seductionem veritatem imitari contendit. Non est autem mirum aut novum, si in oculis hominum errore jam exæcatorum ignem e cælo descendere faciat impostor: posteaquam ex historia Jobi compertum habemus, ignem diaboli virtute incensum supermittente, temporis quasi puncto totum ab-

XIII, 14. Et seducit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi, facere in conspectu bestię.

Seducit illos, inquit, qui cordis sensum in terra rebusque terrenis perpetuo defixum habent. Quorum enim conversatio in cælis est, hos neque sensus, neque Antichristi præsentia decipit; utpote accurate jamdudum ante de illius adventu edoctos, valideque contra ejusdem fraudes munitos.

XIII, 14, 17. Dicens habitantibus in terra ut faciant imaginem bestię quæ habet plagam gladii, et vixit. Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestię, ut loquatur imago bestię. Et faciet ut quicumque non adoraverint imaginem bestię, occidantur. Et faciet omnes, pusillos et magnos, et divites et pauperes, et liberos et servos, habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis; et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestię aut numerum nominis ejus.

εἰς, ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν· [καὶ] ἵνα μὴ τις δύναται ἀγοῦσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Narrat Apollonius, et alij confirmant, demones A lucantationum et præstigiarum vi per imagines et statuas, per arbores rursum et aquas, perque alia ejusmodi sæpenumero locutos : arbitror et per mortuorum cadavera loqui quoque posse. Nam et Simon magus in B. Petri apostolorum coryphæi multorumque Romanorum præsentia, mortuum hactenus exsuscitavit, quatenus sese movere palam videretur; etsi interim apostolus imposturam, hoc est, virtutem qua falso eum excitaverat, aperuerit, et vim qua mortui vere resurgunt publice declaraverit. Ad eum itaque modum probabile sit, Antichristum quoque prodromum et administrum demonum vi impulsum bestię imaginem facturum, arte et fraude diaboli loquendi facultatem illi communicaturum adeoque daturum, operam ut B omnes trucidentur, quotquot eam adorare recusaverint. Neque his contentum lethiferi quoque nominis characterem omnium seductorum frontibus et dexteris impressurum : his quidem, quo omnium dexterarum bonorumque operum vim amputet; illis vero, quo abs se deceptos hoc symbolo commonefaciat perfrecta fronte in errore et tenebris persistendum esse; verum non facile suscipient ejusmodi characterem, qui vultus frontesque divino lumine signatas habent. Quin bestię quoque calculum ad omnes ubique contractus et negotiationes extendet; ita ut nulli emere aut vendere liceat, qui eum recipere detrectet; quo ea saltem ratione fideles, ob rerum ad vitę usum necessariarum -ism, ad violentam mortem adigat.

CAPUT XXXVIII.

59 De profano Antichristi nomine.

XIII, 18. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestię : numerus enim hominis est, et numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

Accuratam calculi notitiam, ut reliqua itidem quę de Antichristo scripta exstant, tempus et experientia viris prudentibus et sobriis manifestabit. Nam si in exquisita nominis hujus cognitione magnum aliquod operę pretium situm esset, ille utique qui visionem impressit, ut veteres recte admonent, evangelistę illud patefecisset. Verum divinę gratię aliud, quam corruptoris perditique hominis nomen, divino huic libro inserere visum fuit. Verumtamen per modum exercitationis multa secundum B. Hippolytum et alios confingi possunt nomina, quę numerum illum complectantur, cum propria, tum etiam appellativa, idque in omni propemodum lingua. Proprium exempli causa, Gręce sit λαμπέτης : Latine *Benedictus*; Persice *Sarmuæus*. Similis in cęteris linguis efformatio fiat. Appellativa vero; ut κακὸς ὄδύγος, *dux improbus*; ἀληθῶς βλαβερός, *vere noxius*; πάλαι βάτκανος, *jam olim invidus*; ἀμνὸς ἄδικος, *agnus iniquus*, quibus ab illis præcipue appellabitur Antiebristus, qui errores illius aversantur; siquidem is gloriam suam in flagitiis probro dignis constituet vel maxime.

ΚΕΦΑΛ. ΛΗ΄.

τὸ τοῦ [μαροῦ] ὀνόματος τοῦ Ἀντιχρίστου.

Ὡδε ἡ σοφία ἐστίν. Ὁ ἔχων νοῦν, ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γάρ ἀνθρώπου ἐστίν. Καὶ [ὁ] ἀριθμὸς αὐτοῦ ἐστίν ἑξακόσια ἑξήκοντα [καὶ] ἑξ.

Καὶ τὴν μὲν ἀκρίβειαν τῆς ψήφου, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, ὁ χρόνος ἀποκαλύψει καὶ ἡ πείρα τοῖς νήφουσιν. Εἰ γὰρ ἔδει, καθὼς φασί τινες τῶν διδασκάλων, σαφῶς γνωσθῆναι τὸ τοιοῦτον ὄνομα, ὁ θεσθεμένος ἂν αὐτὸ ἀπεκάλυψεν. Ἄλλ' οὐκ εὐδόκησεν ἡ θεία χάρις ἐν θεῖα βιβλίῳ τὸ τοῦ λυμεῶνος ὄνομα γραφῆναι. Ὡς ἐν γυμνασίᾳ τε λόγῳ, πολλὰ ἐστὶν εὐρεῖν, κατὰ τὸν μακάριον Ἰππόλυτον καὶ ἐτέρους, ὀνόματα τῶν ἀριθμῶν τοῦτον περιέχοντα, προτηγορικά τε καὶ κύρια· κύρια μὲν, οἶον, Λαμπέτης, Τεϊτάν, ἐκ τοῦ τείνω, καθ' Ἰππόλυτον· Λαταῖνος, ὁμοίως [διὰ διερθόγγου·] Βενέδικτος· ὅπερ ἐρμηνεύεται εὐλογημένος ἢ εὐλογητός· κατὰ μίμησιν τυχόν τοῦ ἀληθῶς εὐλογημένου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Προτηγορικά δὲ, κακὸς ὄδύγος, παλαβάτκανος, ἀληθῶς βλαβερός, ἀμνὸς ἄδικος. Οἷς ἐκ τῶν ἐναντιουμένων τῇ πλάνῃ ἐπικληθήσεται, τὴν οἰκείαν ὄξιν ἐν τῇ αἰχλῶνι τιθέμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

A

CAPUT XXXIX.

Περὶ τοῦ Ἀρνίου καὶ τῶν ἑκατὸν τεσσαρακοντατεσσαράρων χιλιάδων.

De Agno et centum quadraginta quatuor millibus stantibus cum Agno in monte Sion.

Καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ Ἀρνίον ἑστηκὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών· καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαρακοντατέσσαρες χιλιάδες, ἔχουσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.

Ἀρνίον ὁ Χριστὸς ἀναμφιβόλως ὠμολόγηται. Ἐπὶ τὸ ὄρος δὲ Σιών οὐ τῆς παλαιᾶς ἐστῶς, ἀλλὰ τῆς νέας τῆς τοῦ ζῶντος Θεοῦ πόλεως. Αἱ δὲ ἑκατὸν τεσσαρακοντατέσσαρες χιλιάδες, ἢ τὸ τοῦ ἀποστολικοῦ σπόρου πολύφορον δηλοῦσι, τῆς ἐν ἑκάστῳ χάριτος δωδεκάκις χιλιοστὸν ἀπεργαζομένης, [ἦγουν] τέλειον τὸν καρπὸν τῆς τῶν σωζομένων πίστεως· ἢ τοῦ ἀπὸ τῆς Νέας Διαθήκης παρθένους, κατὰ τε τὸν ἔσω, κατὰ τε τὸν ἔξω ἀνθρώπου, σημαίνουσιν. Ἐν γὰρ τοῖς παλαιοῖς σπάνιον τὸ τῆς παρθενίας κατόρθωμα, πλὴν σφόδρα ὀλίγοις εὐρισκόμενον· ὅθεν [καὶ] ἑτέρας ταύτας παρὰ τὰς πρότερον εἰρημένας οἰητέον, τὰς ὀνομαστὶ ἐκ τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ συναγομένας. Αἱς παρθενίαν οὐ προσμεμαρτύρηκε. Τούτων δὲ πάντων τὰ μέτωπα τῷ φωτὶ τοῦ θεοῦ προσώπου σφραγίζονται· δι' οὗ τοῖς ὀλοθρευταῖς ἀγγέλοις αἰδέσιμοι φαίνονται.

Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνῆς ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνῆς βροντῆς μεγάλης· καὶ φωνῆς ἤκουσα [ὡς] κιθαρωδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν, καὶ ᾄδόντων [ὡς] ψῆδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσαράρων ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.

Ἡ δὲ φωνὴ τῶν πολλῶν ὑδάτων καὶ τῆς βροντῆς καὶ τῶν κιθαριζόντων τὸ διαπύσιον δηλοῖ τῆς τῶν ἁγίων ὑμνωδίας, καὶ τῆς ἐμμελοῦς αὐτῶν καὶ εὐήχου καὶ συμφώνου ψῆδης, τῆς πᾶσαν περιηχούσης τὴν τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανῷ πρωτοτόκων Ἐκκλησίαν καὶ πανήγυριν, καθάπερ ἐν συμφωνίᾳ χορδῶν, τῇ τῶν ἁγίων συμπνοίᾳ ἐξηγουμένην· ἣν τῇ νεκρώσει τῶν τοῦ σώματος ἐπιθυμιῶν κατώρθωσαν. Ταύτην δὲ τὴν ψῆδὴν, οὐδεὶς ἕτερος μαθεῖν, φησὶ, δύναται, πλὴν αὐτῶν· διότι τῷ μέτρῳ τῆς πολιτείας καὶ ἡ γυνῶσις συμπαρεκτείνεται· καθὰ καὶ τοῖς ἀνθρώπων οἰκέταις ἀναλόγως τῇ εὐνοίᾳ ἢ τῶν δεσποτικῶν μυστηρίων φανέρωσις δίδεται.

cultus condecorabat. Quandoquidem cognitionis mensura castæ conversationis et integritatis mensuræ commensurabitur; quemadmodum secretorum manifestatio obtingere solet servis secundum magnitudinem familiaritatis quæ illis cum dominis intercedit; aut pro benevolentia ratione qua domini erga illos affecti sunt.

Καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ψῆδὴν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαρακοντατέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἡγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. Οὗτοι εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν· παρθένοι γὰρ εἰσιν· οὗτοι [εἰσιν] οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ Ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ· οὗτοι ἡγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ καὶ τῷ Ἀρνίῳ· καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὐρέθη ψεῦδος. Ἄμωμοι γάρ εἰσι.

XIV, 1. Et vidi, et ecce Agnus stabat supra montem Sion, et cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, et nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

Agnum, qui hic cernitur, Christum esse extra controversiam est. Consistit autem supra montem Sion, non veteris illius civitatis, sed novæ, viventis Dei. Ipsa autem millia uberem multifor- memque apostolici seminis gratiam denotant; ut quæ per unumquemlibet duodecies millesimum, hoc est perfectum fidei fructum in iis qui salvi sunt, reddiderit. Aut certe millia hæc Novi Testamenti virgines secundum utrumque hominem significant: nam apud veteres virginitatis decus parum admodum receptum erat. Quare hæc millia alia esse a prioribus illis, quæ a duodecim tribus Israel nominatim ceusebantur, putandum est; siquidem iis virginitatis nomen non tribuebatur. Horum autem omnium frontes divini vultus lumine signatæ conspiciuntur, per quod angelis exterminatoribus venerandi ac formidabiles apparent.

XIV, 2, 3. Et audivi vocem de cælo tanquam vocem aquarum multarum, et tanquam vocem tonitruæ magnæ, et vocem quam audivi, sicut citharædorum citharizantium in citharis suis: et cantabant quasi canticum novum ante sedem, et ante quatuor animalia et seniores.

Vox multarum aquarum sonusque tonitruæ et citharizantium, hymnorum et laudum, quas sancti fundunt, claritatem, odæque et carminis suavitatem et 60 consonantiam significant: hæc namque, instar chordarum citharæ apte compositarum, per universam Ecclesiam, cætumque primogenitorum in cælo descriptorum, late circumsonant. Enimvero quod est concinna fidium consonantia, hoc sanctorum est consensus, mutuaque inter se conspiratio: ad quæ viam munit carnalis sensus mortificatio, libidinumque corporis compressio. Cæterum musicam, de qua hic sermo, nemo discere

D aut canere poterat præter eos quos virginitatis

XIV, 3-5. Et nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque iverit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo et Agno; et in ore eorum non est inventum mendacium; sine macula enim sunt ante thronum Dei.

Post viginti quatuor seniores, arbitramur hosce A
supranominatos cæteris omnibus gloria præstare ;
tum propter virginitatem ; tum etiam propter lin-
guæ manuumque innocentiam et puritatem ; quippe
qui post Christi in carnem adventum, eum virtu-
tum splendorem nacti sunt, ut digni habiti fuerint
qui ejusmodi carmen edocerentur, quod permultis
non modo in mortali hac vita, verum in futuro
quoque sæculo incognitum manebit. Nam etsi
cognitionis perfectio tum demum obtinebitur, eva-
cuata illa, juxta Apostolum, quæ ex parte tantum
est : attamen unicuique secundum vitæ hic trans-
actæ modum et rationem, sanctorum mysteriorum
revelatio obveniet. Multæ enim apud Patrem sunt
mansiones, et stella differt a stella in gloria ;
quemadmodum multa quoque suppliciorum sunt
discrimina : a quibus nos universorum Dominus
liberet, eorumque numerum propter ingenitam bo-
nitatem suam nos adceseet, qui salvi fiunt :
neque ad multitudinem peccatorum nostrorum
spectet, sed ad solitas suas miserationes ; propter
quas etiam e cælo in terram descendit, nostraque
causa pretiosum sanguinem suum largiter profu-
dit ; quo maculas sordesque nostras eluens, mun-
dos nos Patri offerret : cui, utpote vitæ nostræ duci nostræque salutis auctori, una cum Patre et Spiritu
saucto sit gloria, honor et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XL. SERMO XIV.

De angelo judicium propinquum denuntians

XIV, 6, 7. *Et vidi alterum angelum volantem per
medium cæli, habentem Evangelium æternum, ut
evangelizaret sedentibus super terram, et super om-
nem gentem et tribum, et linguam et populum, di-
centem magna voce : Timete Deum, et date illi
honorem ; quia venit hora judicii ejus : et adorete
eum, qui fecit cælum et terram, et mare et fontes
aquarum.*

61 *Medium cæli utrumque designat, nempe
sublime præcelsumque esse quod annuntiat ; et
angelum rursus qui apparet, e sublimi cælestique
loco venire : nec alia de causa missum adesse e
superæis, quam ut Christi exemplo homines humi
repentes per suam intercessionem transmittat ad
cælos, totumque Ecclesiæ corpus Christo capiti suo
conjungat. Vocat autem Evangelium æternum,
quod ab æterno a Deo præfinitum sit. Hoc porro
exigit ut Deum timeamus ; Antichristum autem,
qui animam una cum corpore occidere non potest,
nihil formidemus ; quin potius animose illi obsi-
stamus, utpote propter judicii propinquitatem,
vicinamque pro meritorum ratione retributionem,
ad modicum tempus dominaturo.*

CAPUT XLI.

De angelo qui Babylonis ruinam annuntiat.

XIV, 8. *Et alius angelus scutus est, dicens :*

Ἠγούμεθα μέντοι τούτους μετὰ τοὺς ὀνομασμένους
εἰκοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους τῶν λοιπῶν εἶναι
προϋχοντας· διὰ τε τὴν παρθενίαν καὶ τὸ ἐν γλώσσῃ
τε καὶ χερσὶν ἁμωμον, μετὰ τὴν [τοῦ] Χριστοῦ ἐπι-
δημίαν κτωμένους τὴν ἐνάρετον λαμπρότητα. Δι' ἧς
τὴν καινὴν ὁδὴν διδάσκονται, τὴν τοῖς πολλοῖς οὐ μόνον
ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι
ἄγνωστον. Εἰ γὰρ [καὶ] τὸ τέλειον τῆς γνώσεως
ἐλεύσεται τότε, καταργουμένης τῆς μερικῆς [γνώ-
σεως], κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἀλλ' ἀναλόγως
τῇ ἐνταῦθα πολιτείᾳ τῶν ἁγίων [ἢ τῶν θεῶν] μυ-
στηρίων ἔσται φανέρωσις. Πολλὰ γὰρ μοναὶ παρὰ
τῷ Πατρὶ· καὶ ἀστὴρ ἀστέρως διαφέρει ἐν δόξῃ·
ὥσπερ καὶ πολλὰ διαφορὰ κολάσεων· ὣν ἡμᾶς
λυτρούμενος ὁ τῶν ὅλων Κύριος, τοῖς σωζομένοις
ἐγκαταλέξει διὰ τὴν οἰκίαν ἀγαθότητα· μὴ ἀφ-
ορῶν εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἀλλ' εἰς τοὺς
οἰκείους οἰκτιρμούς, δι' οὓς ἐπὶ [τῆς] γῆς παραγέ-
γονε, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ ἄμικττον ὑπὲρ ἡμῶν ἐξέχεεν·
ἵνα τοὺς μύμους ἡμῶν καὶ τοὺς σπύλους ἐκπλύνας,
καθαροῦς προσάγῃ τῷ Πατρὶ· μεθ' οὗ αὐτῷ πρέπει
τῷ ἀρχηγῷ [τῆς ζωῆς καὶ] τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἅμα
τῷ παναγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛ. Μ'. ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

*Περὶ ἀγγέλου προαγορευόντος τὴν ἐγγύτητα τῆς
[μελλούσης] κρίσεως.*

C *Καὶ εἶδον [ἄλλον] ἀγγελον πετόμενον ἐν μεσου-
ρανῆματι, ἔχοντα Εὐαγγέλιον αἰώνιον, [ἐρχόμε-
νον] εὐαγγελίσαι τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ [ἐπὶ] πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν, καὶ γλῶσσαν
καὶ λαόν· λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ· Φοβήθητε
τὸν Θεόν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν· ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα
τῆς κρίσεως αὐτοῦ· καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιή-
σαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασ-
σαν καὶ πηγὰς ὑδάτων.*

D *Τὸ μεσουράνημα [θαυμασίως] τὸ ὑψηλὸν δηλοῖ,
καὶ τὸ, οὐράνιον εἶναι τὸν φανέντα ἀγγελον, ἀνωθεν
πεμφθέντα πρὸς τὸ χαμόθεν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς
[ἑαυτοῦ] μεσότητος ἀναγαγεῖν εἰς οὐρανοὺς τῇ οἰ-
κείᾳ μεσιτείᾳ θεομιμήτως· ὥστε ἐνωθῆναι τὸ τῆς
Ἐκκλησίας σῶμα Χριστῷ τῇ κεφαλῇ ἡμῶν. Τὸ δὲ
αἰώνιον Εὐαγγέλιον, τὸ ἐξ αἰῶνος τοῦτο παρὰ [τῷ]
Θεῷ προωρισθαι. Φησὶ δὲ τοῦτο, τὸν μὲν Θεόν φοβεῖ-
σθαι, μὴ δειλιᾶν δὲ τὸν Ἀντίχριστον, μὴ δυνάμενον
ἀποκτεῖναι τὴν ψυχὴν σὺν τῷ σώματι· ἀλλ' εὐθύ-
μως αὐτῷ ἀντιτάξασθαι πρὸς ὀλίγον κρατοῦντι, διὰ
τὴν ἐγγύτητα τῆς κρίσεως καὶ τῆς τῶν βεδωμένων
ἀνταποδόσεως.*

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

*Περὶ ἀγγέλου τὴν πτώσιν Βαβυλῶνος κηρύσ-
σοντος.*

Καὶ ἄλλος ἄγγελος δεύτερος ἠκολούθησε, λέ-

γων· Ἐπεσεν, ἐπεσε Βαβυλῶν ἡ μεγάλη· ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου [τοῦ θυμοῦ] τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικε πάντα τὰ ἔθνη.

Βαβυλῶνα καλεῖ φερωνύμως τὴν τοῦ κόσμου [τούτου] σύγχυσιν καὶ τὴν βιωτικὴν παραχῆν· ἣν ὅσον οὐπω προλέγει πεσεῖν [ἦτοι ἐκλείψαι]. Οἶνον δὲ θυμοῦ πορνείας καλεῖ οὐ μόνον τὴν ἐξ εἰδωλολατρίας βακχείαν καὶ τῶν φρενῶν ἔκστασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ πάσης ἀμαρτίας μέθην καὶ παραφορὰν· καθ' ἣν πάντες οἱ ἐκ Θεοῦ πορνεύοντες, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον, ἐξολοθρεύονται. Πίπτει δὲ ἡ τοιαύτη Βαβυλῶν τέλειον, ἐν τῇ ἀναδείξει τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ, ἀνασπασμένη πρόβριζος, τῶν τῆς ἀνομίας ἐργατῶν πεμπομένων εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ΄.

Περὶ [ἐτέρου] ἀγγέλου ἀσφαλκόμενου τοὺς πιστοὺς μὴ δέξασθαι τὸν Ἀντιχριστόν.

Καὶ ἄλλος ἀγγελος τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ· Εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς κλεταὶ ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου.

Εἴ τις, φησὶ, τῷ τεθηριωμένῳ Ἀντιχριστῷ ὑποκύπτει, [καὶ] δυτσεβῆ πολιτείαν μετέρχεται τὴν ἐκεῖνον εἰκονίζουσαν, καὶ ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ τοῦτον κηρύττει Θεὸν (τοῦτο γὰρ δηλοῦν δύναται τὸ ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῆς χειρὸς διδόμενον χάραγμα), καὶ αὐτὸς κοινωνήσει αὐτῷ τῆς τοῦ τιμωρητικοῦ ποτηρίου πόσεως, ἀκράτου μὲν καὶ ἀμιγροῦς θείων οἰκτιρμῶν, διὰ τὸ τῆς κρίσεως δίκαιον· κεκερασμένου δὲ ἐκ διαφόρων τιμωριῶν, διὰ τὸ τῆς ἀθαιρέτου κακίας πολυσχιδῆς καὶ πολύτροπον. Καλῶς δὲ οἶκος θυμοῦ κλεταὶ ἡ κόλασις, ἐπακολούθημα οὕσα τοῦ τῆς ἀσεβείας οἴνου, τοῦ τοὺς πίνοντας μεθύσκοντος· ὅτι δι' ὧν τις ἀμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ κολάζεται.

constetur : quod quidem inebriat omnes quotquot ex illo bibunt : nam per quæ quis peccavit, per ea puniri quoque solet.

Καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνα αἰῶνων ἀναβαίνει.

Τὸν δὲ καπνὸν τοῦ βασανισμοῦ, ἢ τὸ ἄσθμα δεῖ νοεῖν τὸ ἐκ τῶν καλαζομένων κάτωθεν μετὰ στεναγμῶν ἀναδιδόμενον· ἢ καπνὸν τὸν τοῦ πυρὸς ἐκπεμπόμενον, τοῦ τοὺς ἐκπεπωκότας κολάζοντος. Εἰς αἰῶνα δὲ αἰῶνων αὐτὸν ἀναβαίνειν λέγεται, ἵνα μάθωμεν ἀτελεύτητον εἶναι τὴν κόλασιν τῶν ἀμαρτωλῶν, ὡσπερ καὶ τὴν τῶν δικαίων τρυφὴν αἰώνιον.

Καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ· καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὄνομου αὐτοῦ.

Cecidit, cecidit Babylon, civitas illa magna, quæ a vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes.

Nomine ex re ipsa sumpto, mundi hujus confusionem vitæque præsentis turbas Babylonem appellat; quam paulo post finem facturam prædicat. Per vinum porro iræ fornicationis non idololatricam furiam mentisque a Deo alienationem tantum designat, sed quamvis quoque temulentiam animique insaniam ex quovis peccato natam; propter quam, juxta Psalmistæ oraculum, omnes quotquot fornicantur a Deo, exterminabuntur. Ruet autem hæc Babylon tum demum perfecte, radicitusque evelletur, quando, iniquitatis operariis in æternum ignem missis, Jerusalem illa quæ sursum est, aperte ostendetur.

CAPUT XLII.

De tertio angelo qui fideles, ne Antichristum suscipiant, graviter admonet.

XIV, 9, 10. Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna : Si quis adoraverit bestiam et imaginem ejus, et acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua; et hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius; et cruciabitur igne et sulphure in conspectu angelorum sanctorum, et ante conspectum Agni.

Si quis, inquit, antichristo ob feritatem in bellum verso manus dederit, impiamque vitæ conversationem, quæ ad vivum illum exprimit, adierit, aut dicto vel facto Deum esse prædicaverit (hoc enim per characterem qui fronti et manui imprimitur, significatur), ipse una cum illo calicis divinæ iræ particeps erit, hoc est, omnis commiserationis expers. Dicitur autem hic calix merus, propter judicii æquitatem; at vero propter peccati sponte electi ultroque perpetrati multipliciter et diversitate, ex variis cruciatibus pœnarumque generibus mistus. Percommode autem cruciatus iræ vinum appellatur; quippe quod ex impietatis uva

XIV, 11. Et fumus tormenti eorum ascendit in sæcula sæculorum.

62 Aut per fumum hunc intelligere oportet inflammatum halitum quem in tormentis constituti, ex imo pectore continuo non absque suspiriis emittunt; aut illum certe quem ignis, qui eos punit et incendit, qui in illum inciderunt, sursum emittit. Dicitur hic autem fumus in sæcula sæculorum ascendere; quo hinc discamus, ut justorum voluptas et gloria finem nescit, ita nec peccatorum quoque supplicia ullo unquam tempore finem habitura.

Nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam et imaginem ejus, et si quis acceperit characterem nominis ejus.

Futuri sæculi statum, in quo impios nullam A
requiem habituros prædicit, *diem ac noctem* vocat; non quasi ibi exstet spatium quod diurno solis motu mensuretur · sed quia ad præsentis temporis consuetudinem, quod per noctes et dies conficitur, numeratur: aut per *diem*, vitæ ratio quam sancti tenent, denotatur; per *noctem* autem impiorum hominum cruciatus; quos præ cæteris apud inferos luent illi, qui per ea quæ perpetrant, diabol. studium ne fariasque ejusdem contra Christum blasphemias, quasi ad vivum exprimunt, quique pessimum et infame illud Antichristi nomen, tanquam rem pretiosam cordibus suis inscribunt.

XIV, 12. *Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei et fidem Jesu.*

Impii, ait, post hanc vitam in omne ævum torquebuntur. At sancti vero, qui hic patientiæ fortitudinem ostendunt, et tempore hoc quod cito præterit, divina præcepta fideliter custodiunt, et fidem quæ in Christum est, inviolatam conservant, in æternum cum illo regnabunt.

XIV, 13. *Et audivi vocem de cælo dicentem mihi: Scribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur, a modo. Sane, dicit Spiritus: ut requiescant a laboribus; opera autem illorum sequuntur illos.*

Vox de cælo lapsa, non omnes mortuos beatos prædicat, sed illos duntaxat qui in Domino vitæ finem faciunt: cujusmodi inter cæteros sunt, qui C
jam ante mundo mortui, Christi Jesu mortificationem in corpore suo portabant, unamque cum illo crucem circumferebant. Talium namque ex corpore exitus, veram a laboribus requiem affert. Quod autem ex operibus nascitur, illud immarcescibilem coronarum gloriosorumque præmiorum causa exsistit. Quæ quidem coronæ et præmia multis partibus excedunt certamina et pugnæ labores, quos Christi Dei nostri milites contra virtutes et potestates quæ sub aspectum non cadunt, desudant. Neque enim præsentis vitæ passiones condignæ sunt ad futuram gloriam, quæ in illis, juxta Apostolum, revelabitur, qui Deo placuerunt. Quam si nos ex animo desideramus, citra intermissionem Dominum precemur, hac vel alia simili oratione utentes: D
Inclina, Domine, cor meum in testimonia tua; averte ab omni vanitate oculos nostros; neque intres in judicium cum servis tuis, Domine; quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, quin potius opulentis tuis miserationibus nos visites et protegas: quoniam tuum, 63 Pater, et Fili, et Spiritus sancte, est imperium, et regnum, et virtus, et gloria, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XLIII. SERMO XV.

Ut is qui super nubem sedebat, salce ea demetat quæ oriuntur e terra.

XIV, 14. *Et vidi, et ecce nubem candidam, et exiit nubem sedentem similem Filio hominis, haben-*

Kal ouk echousin anapausin hmeras kai nyctos. — *Ἡμέρας και νύκτα* λέγει, οὐχ ὡς ἡλίω μετρομένην τὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος κατάστασιν, ἐν ἣ μὴ εἶναι ἀνάπαυσιν τοὺς ἀσεβεῖς προαγορεύει · ἀλλ' ἡ πρὸς τὴν ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ συνήθειαν τῷ νυξὶ και ἡμέραις ἀριθμουμένων · ἡ ἡμέρας μὲν, τῆς τῶν ἀγίων ζωῆς νοουμένης · *nyctos* δὲ, τῆς τῶν βεβήλων κολάσεως · ἧς τεύξονται οἱ τὰς διαβολικὰς πράξεις και τὰς κατὰ Χριστοῦ βλασφημίας, δι' ὧν πράττουσιν, εἰκονίζοντες, τὴν εἰκόνα τοῦ ἀποστάτου θηρὸς και τὸ τοῦτου ὄνομα ταῖς ἐαυτῶν καρδίαις [τὸ ἄτιμον] ὡς τίμιον ἐγχαράττοντες.

Ὡδε ἡ ὑπομονὴ τῶν ἀγίων ἐστίν · ὧδε οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολάς [τοῦ Θεοῦ] και τὴν πίστιν Ἰησοῦ [Χριστοῦ].

Ὡδε ἡ ὑπομονὴ τῶν ἀγίων ἐστίν. — Οἱ μὲν ἀσεβεῖς, φησὶ, διηνεκῶς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι βασανισθήσονται · οἱ δὲ ἅγιοι, ὧδε τὴν τῆς ὑπομονῆς καρτερίαν ἐπιδείκνυνται, ἐν χρόνῳ ταχέως παραβρέοντι, τὰς θείας ἐντολάς και τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀσυλον φυλάττοντες.

Kal ηκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης μοι: Γράψον· Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. Ναί, λέγει τὸ Πνεῦμα· ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν. Τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν.

Ἡ δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φωνὴ οὐ πάντα μακαρίζει τοὺς νεκροὺς, ἀλλὰ τοὺς ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντας, τοὺς νεκρωθέντας τῷ κόσμῳ, και τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντας, και [τῷ] Χριστῷ συμπάσχοντας. Ἐκεῖνοις γὰρ ὄντως ἡ τοῦ σώματος ἔξοδος, κόπων ἀνάπαυσις · ἡ δὲ τῶν ἔργων ἀκολουθήσις, στεφάνων ἀμαράντων και βραβείων δόξης ὑπόθεσις · πολλῷ τῷ μέτρῳ ὑπερνικῶντων τῶν ἐπάθλων τοὺς ἄθλους, οὓς πρὸς τὰς ἀοράτους δυνάμεις οἱ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀγωνιστὰ διήθλησαν. Οὐ γὰρ *ἀξία τὰ κυθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι τοῖς τῷ Θεῷ εὐαρεστοῦσι*, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος · ἧς και ἡμᾶς ὀρεγομένους, ἀπαύτοκς δεῖ τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι, λέγοντας · Κλῖνον τὰς καρδίας ἡμῶν, Κύριε, εἰς τὰ μαρτύριά σου · και ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἐκ πάσης ματαιότητος · και μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τῶν δούλων σου · ὅτι οὐ δικαιοθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν · ἀλλὰ τοῖς πλουσίοις σου οἰκτιρμοῖς ἐπίσχεψαι ἡμᾶς · ὅτι σὸν [τὸ ἔλεος και] τὸ κράτος και ἡ βασιλεία, και ἡ δύναμις και ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν και ἀεὶ και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

et gloria, nunc et semper, et in sæcula sæculorum.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'. ΛΟΓΟΣ ΙΕ'.

Ὅπως ὁ ἐν τῇ νεφέλῃ καθήμενος τῷ δρεπάνῳ συντελέσει τὰ ἐκ τῆς γῆς βλαστάνοντα.

Kal eidon · και ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ · και ἐπὶ τῆς νεφέλης καθήμενος ὅμοιος Υἱῷ ἀνθρώπου,

ἔχων καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ στέφανον χρυ- A
σοῦν [καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ].

Νεφέλη νοοῦμεν [ἢ] αἰσθητήν, τὴν ὑπολαβοῦ-
σαν [τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν] τὸν Χριστὸν ἀπὸ
τῶν ἀποστολικῶν ὀφθαλμῶν · ἢ ἀγγελικὴν τινὰ δύ-
ναμιν, ὃ δὲ τὸ καθαρόν καὶ μετέωρον, ὡς φησὶν ὁ
Ψαλμωδὸς · Καὶ ἐπέδη ἐπὶ χειροῦσιν, καὶ ἐπετάσθη.
Διὸ λογιζόμεθα τὸν Χριστὸν εἶναι [τὸν] ἐπὶ τῆς νεφέ-
λης ὀπτανθέντα Ἰϋϋ ἀνθρώπου ὁμοίον· τὸν δὲ ἐκ' αὐτῶ
στέφανον τημαντικὸν εἶναι τῆς βασιλείας, τῶν τε
ὀρατῶν καὶ ἀοράτων δυνάμεων · χρυσοῦν δὲ τοῦτον,
διὰ τὸ παρ' ἡμῶν τῆς ὕλης ταύτης τίμιον. Τὸ δὲ
δρέπανον, συντελείας δηλωτικόν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς
ὁ Κύριος θερισμὸν τῆν τοῦ κόσμου συντέλειαν ἐκά-
λεσεν.

splendoris, eximiique valoris existat. *Falx* denique, quam manu tenebat, consummationis est symbo-
lum : nam ipse quoque Dominus sæculi consummationem per *messem* designat.

Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, B
κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθήμενῳ ἐπὶ τῆς
νεφέλης · Πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον ·
ὅτι ἤλθεν [σου] ἡ ὥρα θερίσαι · ὅτι ἐξηράνθη ὁ
θερισμὸς τῆς γῆς. Καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ
τῆς νεφέλης τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ·
καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ.

Ἡ δὲ τοῦ ἄλλου ἀγγέλου κραυγὴ περιφραστικῶς
δηλεῖ τὴν ἰκεσίαν πατῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων,
ἐφιεμένων τὴν μὲν τῶν δικαίων τιμὴν, τὴν δὲ τῶν
ἀμαρτωλῶν τῆς ἀνομίας ἐκκοπὴν θεάσασθαι · ἐφ' ἣ
παύσασθαι τὰ κινούμενα καὶ παραβρόντα, φανερω-
θῆναι δὲ τὰ ἀκίνητα καὶ μένοντα. Τὸ γὰρ ἐξηράνθη-
ναι τὸν θερισμὸν δηλοῖ τὸ φθάσαι τὸν τῆς συντελείας
καιρὸν, ὅτε πεπανθεὶς ὡς σίτος ὤριμος ὁ τῆς εὐσε-
θείας σπόρος τῶν οὐρανίων ἀποθηκῶν ἀξιωθήσεται, C
εἰς τριάκοντα καὶ ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν τῷ γεωργῷ
τὴν καρποφορίαν παρεχόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΜΥ.

Παρὶ [τοῦ] ἀγγέλου [τοῦ] τρυγῶντος τὴν τῆς πι-
κρίας ἀμπέλου.

Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ
ἐν τῷ οὐρανῷ, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ.

Εἰ καὶ ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται *μεγάλης βουλή*
τῆς τοῦ Πατρὸς Ἄγγελος, ἀλλ' ὁ παρῶν τῶν λει-
τουργικῶν εἶναι δυνάμεων ἐκ τῶν ἐξῆς δείκνυται·
ἐκ μὲν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ναοῦ σὺν ὀξεί δρέπανῳ ἐξερ-
χόμενος, τὴν δὲ τῶν λίαν ἀσεβῶν τρύγην ποιησό-
μενος. D

Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστη-
ρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός · καὶ ἐφώ-
νησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ
ὀξύ, λέγων · Πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ ·
καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμπέλου τῆς
γῆς · ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς.

Ἐκ δὲ τοῦ εἰπεῖν, ἄλλον ἄγγελον ἐξελεῖν ἐκ
τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ εἶναι ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ
πυρός, μανθάνομεν τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις ἐπι-

tem in capite suo coronam auream, et in manu sua
falces acutas.

Per *nubem* sensilem accipere licet, cujusmodi
fuit illa quæ Christum ex oculis apostolorum
suscepit, aut aliquam certe angelicam virtutem :
sunt enim hæc suaviter naturæ puræ, et instar nu-
bium sublimes. Notum est namque illud Psalmistæ :
Ascendit super Cherubim, et volavit ²⁷. Per eum
igitur qui super nubem sedere, hominisque simili-
tudinem præ se ferre visus est, Christum denota-
tum arbitramur. *Corona* autem capiti illius im-
posita Regem, rerumque omnium, tam aspecta-
bilitum quam inaspectabilium, Dominum esse os-
tendit. Additur porro coronam hanc fuisse *auream*,
propterea quod materia hæc apud nos illustris
quam manu tenebat, consummationis est symbo-

XIV, 15, 16. *Et alius angelus exivit de templo,*
clamans voce magna ad sedentem super nubem : Mitte
falces tuas, et metes ; quia venit hora ut metatur ;
quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat
super nubem, falces suas super terram, et demes-
sit eam.

Vox isthæc angeli et clamor periphrastrice
communes angelicarum virtutum preces, commu-
neque sanctorum omnium desiderium significat.
Omnes namque justorum honorem et gloriam,
peccatique et Iniquorum excisionem videre ge-
stunt ; quo fluxa tandem motuque obnoxia desi-
nant, succedant autem et sese prodant stabilia
fixaque consistentia. Cum vero *messem* aruisse
clamat, consummationis tempus præ foribus vigere
indicat ; quando nimirum frumentum maturum se-
menque pietatis in trigesimum, sexagesimum et
centessimum multiplicatum, dignum censebitur
quod tempestive in cœleste horreum inferatur.

CAPUT XLIV.

De angelo amaritudinis vitem vindemiantis.

XIV, 17. *Et alius angelus exivit de templo, quod*
est in cœlo, habens et ipse falces acutas.

Etsi Christus Dominus magni paternalique consilii
Angelus nominetur, præsentis tamen loci angelum
unam ex ministratoriis virtutibus esse, ex sequen-
tibus demonstratur ; siquidem ex templo, quod in
cœlo exstat, egressus, falceque acuta instructus,
hominum insigniter impiorum vindemiam facit.

XIV, 18. *Et alius angelus exivit de altari, qui*
habebat potestatem super ignem : et clamavit voce ma-
gna ad eum qui habebat falces acutas, dicens :
Mitte falces tuas acutas, et vindemia botros vinearum
terræ ; quoniam maturæ sunt uvæ ejus.

64 Ex hoc loco, ut ex aliis quoque nonnullis,
discimus, Deum angelicarum virtutes rebus abs se crea-
tis administrandis præfecisse : unam quidem aquis,

²⁷ Psal. XVII, 11.

aliam autem igni, aliam denique alteri universitatis parti. Hunc igitur angelum, quod igni præpositus vim munusque puniendi sortitus esset, unum ex supremis existisse conjicimus. Quare clara quoque voce alteri illi, qui falcem acutam habebat, ut vineæ terræ botros vindemiet, imperat. Per botros autem impii illi et iniqui homines designantur, qui calicem iræ divinæ implent, furoremque draconum et fel aspidum pro vino lætitiæ optimo colono proferre non dubitant.

XIV, 19. *Et misit angelus falcem suam acutam in terram, et vindemiavit vineam terræ, et misit in lacum iræ Dei magnum.*

Lacus iræ Dei non est alius quam locus suppliciorum, qui diabolo et angelis ejus præparatus est. Assertitur hic autem *magnum*, propter illorum multitudinem, qui pœnas in illo pendunt. Lata enim porta et spatiosa est via, quæ ducit ad perditionem; et multi sunt qui intrant per eam.

XIV, 20. *Et calcatus est lacus extra civitatem; et exiit sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.*

* [Extra justorum civitatem lacus hic calcatur: neque enim par est ut virga peccatorum, ad sortem justorum aliquando appropinquet. Nam ut utrorumque vita et mores fuere dispares, ita domicilio quoque et statione inter se communicare non debent. Per *sanguinem* autem, qui ex judicio obnoxiiis, dum in lacu calcantur, funditur, justum incorruptumque Dei judicium significatur. Sanguis autem uræ est vinum; vini autem puri calix plenus offertur, propter divinam iram; qua sæviante, cruciatus qui pœnam promeritos excepturus est, usque ad equorum (hoc est, lascivorum illorum hominum) frena pertinet; et merito, ut qui nullum, dum viverent in carnis voluptatibus, frenum agnovissent, neque ullum unquam adhibere studuerint. Additur porro ad mille sexcenta stadia dimanasse sanguinem, ad designandum consummatam hominum illorum nequitiam, pœnæque magnitudinem; siquidem *millenarius numerus* inter omnes est perfectissimus et consummatissimus. *Sexcentesimo* adhæc Noe anno peccatum aqua obrutum novimus. Fit autem mentio *senarii*; quia creaturam sex dierum spatio conditam improbis suis studiis contumelia affecerunt. Sex denique dierum numerus, in quibus mundus constitutus est, operationis est symbolum.]

Ut suppliciorum locus extra cœlestis Jerusalem civitatem est positus, ita illi quoque qui eidem addicti sunt. Porro autem quod *sanguis illorum usque ad equorum frena ascendisse*, seseque *ad mille sexcenta stadia diffudisse* hic dicitur, istud ad insinuandam pœnarum prolixitatem et gravitatem, quæ per angelos cruciatibus præfectos irroganda est, pertinere videtur. Siquidem hos equorum nomine Scriptura sacra alicubi designat: nec enim alio spectat illud: *Ascendes super equum* 65

Α τετάχθαι τοῖς κτίσμασι, τὴν μὲν τοῖς ὕδασι, τὴν δὲ τῷ πυρὶ, τὴν δὲ ἐτέρῳ τινὶ μέρει τῆς κτίσεως. Τοῦτου τοίνυν τὸ τιμωρητικόν, διὰ τοῦ ἐπιτετάχθαι τῷ πυρὶ, μανθάνομεν· τῶν ὑπερέρων ἀγγέλων ὄντος. Ἐγκελεύσασθαι δὲ φησι μετὰ κραυγῆς καὶ τῷ δρέπανον ἔχοντι, τρυγῆσαι τοὺς τῆς ἀμπέλου τῆς γῆς βότρους· δι' ὧν οἱ τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ Κυρίου πληροῦντες ἀσεβεῖς καὶ παράνομοι χαρακτηρίζονται· θυμὸν δρακόντων καὶ θυμὸν ἀσπίδων ἀντὶ οἴνου εὐφροσύνης τῷ ἀγαθῷ γεωργῷ καρποφορήσαντες.

Καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ [εἰς τὴν γῆν], καὶ ἐτρύγησε τὴν ἀμπελον τῆς γῆς· καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν μεγάλην.

Β Ἀληθὲς δὲ τοῦ Θεοῦ ὁ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἡτοιμασμένος χώρος κολάσεως· μεγάλη μέντοι, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ βασανιζομένων. Πλατεῖα γὰρ ἡ τῆς ἀπωλείας ὁδὸς καὶ εὐρύχωρος.

Καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς πόλεως· καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ, ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων [ἑξ].

Καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς πόλεως. — [Ἐξω μὲν τῆς τῶν δικαίων πόλεως ἡ ληνὸς πατηθήσεται. Οὐδαμοῦ γὰρ τῷ κλήρῳ τούτῳ ἡ ῥάβδος τῶν ἀμαρτωλῶν ἐγγίσει, κατὰ τὸ προφητικὸν λόγιον· ἄμικτος γὰρ ἡ τούτων ἔσται κατοίκησις, καθάπερ καὶ ὁ τρόπος γεγένηται. Αἷμα δὲ ἐκ τῶν ὑποδίκων πατουμένων χεόμενον, τὴν δικαίαν καὶ ἀδέκαστον τοῦ Θεοῦ κρίσιν κέκληκεν. Αἷμα δὲ σταφυλῆς, οἶνος. Οἴνου δὲ ἀκράτου πλήρης, διὰ τὸ τῆς θείας ὀργῆς ποτήριον· δι' οὗ ἡ ληψομένη τοὺς ἀξίους δεικνύται κόλασις· μέχρι μὲν τῶν χαλινῶν, ὡς θηλυμανῶν ἵππων, φθάνουσα· διότι χαλινῶν ἐν ταῖς ἡδοναῖς καὶ ταῖς ἀθεμιτοῦργίαις οὐκ ἔγνωσαν. Ἀπὸ χιλίων δὲ καὶ ἑξακοσίων σταδίων προοῦσα, διὰ τὸ τῆς πονηρίας αὐτῶν τέλειον· ἡ χιλιάς γὰρ, ἀριθμῶν τελειότατος· ἑξακοσιοστῷ δὲ ἔτει τοῦ Νῶε τὴν ἀμαρτίαν ὕδατι κατακλυσθεῖσαν ἔγνωμεν· ἑξ δὲ, ὅτι τὴν ἐν ἑξαήμερῳ γεγενημένην κτίσιν τοῖς πονηροῖς καθύβρισαν ἐπιτηδεύμασιν· ἐργασίας δὲ ὁ τῶν ἑξ ἡμερῶν ἀριθμὸς σύμβολον, ἐν αἷς ὁ κόσμος συνέστη.]

Β συνέστη.]

Καὶ γὰρ ἔξω τῆς ἐπουρανίου πόλεως Ἱερουσαλήμ ὁ τῆς βασάνου τόπος καὶ τῶν ταύτης ἀξίων. Τὸ δὲ, τὸ αἷμα αὐτῶν ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων φθάναι ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων, σημαίνει εἰκὸς τοῦ· τιμωροῦς ἀγγέλους, οὓς τροπικῶς ἵππους ὀνομάζειν τῇ θεῇ Γραφῇ σύνηθες. Μέχρι δὲ τῶν χαλινῶν αὐτῶν φθάνειν τὰς ἐκείνων οἰμωγὰς αἰκίζομένων· χαλινούς δὲ αἱ ἅγαι δυνάμεις τὸ θεῖον ἔχουσι πρόσταγμα· ᾧ ἠμιοχοῦνται πρὸς τὰ κλευόμενα. Ὡς φησὶν Ἀβδακούμ· Ἐπιθήσῃ ἐπὶ τοὺς ἵππους σου·

καὶ τὰ ἄσματα· Τῆ ἵππῳ μου ἐν ὄρμησι Φαραῶν ὁμοίωσά σε. Δυνατὸν δὲ καὶ ἐτίρω; νοηθῆναι. Ὅτι περ ἐπειθὴ ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγκείμενοι ταῖς ἡδοναῖς γεγόνασιν, ἀχρι τῶν χαλινῶν ταῖς τιμωρίαις ληφθήσονται, ἦτοι ταῖς κολάσεσι κατασχεθήσονται· ὅτι χαλινὸν ἐν ταῖς ἡδοναῖς οὐκ ἔγνωσαν. Διὰ δὲ τῶν χαλινῶν ἑξακοσίῳν σταδίῳν τὸ μέγα χάσμα τὸ διορίζον τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν διδασκόμεθα· διὰ τὸ ἐν πονηρίᾳ τέλειον, καὶ τὸ βδελυκτὸν ἐν ταῖς πράξεσιν· τῆς μὲν δεκάδος τῶν ἑκατοντάδων, δηλούσης τῆς κακίας· τὸ μέγεθος· τῆς δὲ ἑξάδος αὐτῶν, τὴν ἐπιμελῆ τῆς ἀμαρτίας ἐργασίαν· διὰ τῆς παράχρησιν τῆς ἐν ἑξάδι ἡμερῶν δημιουργηθείσης κτίσεως· καὶ τὸ ἐν ἑξακοσιοστῷ ἔτει τοῦ Νῶε πᾶσαν κατακλυσθῆναι τὴν ἧπειρον.

nis relaxatione potiantur? Per mille autem et sexcenta stadia magnum illud chaos, quod inter justos et peccatores interjectum est, designatur. Tum consummata eorum de quibus hic sermo est nequitia, summaque in operibus abominatio: decade quidem ex centenis, perfectam malitiæ magnitudinem significante; hexade vero eorundem centenorum, accuratum deque industria susceptum peccandi studium, lædumque creaturæ, quæ sex dierum spatio condita est, abusum: sexcentesimo denique Noachi anno universam terram diluvii aquis prostratam jacuisse.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

Περὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐπαγόντων τοῖς ἀνθρώποις τὰς πρὸ τῆς συντελείας πληγὰς· καὶ περὶ τῆς ὑαλίνης θαλάσσης [ἧς ἑώρακεν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει].

Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν· ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας ἑπτὰ πληγὰς τὰς ἐσχάτας· ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ.

Πανταχοῦ τὸν ἑβδομον ἀριθμὸν παραλαμβάνει· τὰς ἐν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις τοῦ παρόντος αἰῶνος τολμώμενας ἀδικίας, ἑπτὰ πληγαῖς καὶ ἑπτὰ ἀγγέλοις σημαίνων ἀναστέλλεσθαι· μεθ' ἧς τὴν μέλλουσαν τῶν ἀγίων διαγωγὴν διὰ τῆς ὑαλίνης θαλάττης ἐντάττεσθαι.

Καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου· καὶ ἐκ τῆς εἰκότος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ὑαλίνην δὲ θάλασσαν σημαίνειν ἡγούμεθα τὸ τε πλῆθος τῶν σωζομένων, τῆς τε μελλούσης λήξεως τὴν καθαρότητα, καὶ τὴν τῶν ἀγίων λαμπρότητα, ἣν ταῖς τῆς ἀρετῆς μαρμαρυγαῖς ἐκλάμψουσιν [ὡς ὁ ἥλιος]. Τὸ δὲ μεμίχθαι ἐκεῖ πῦρ τὸ γεγραμμένον τῷ Ἀποστόλῳ, [τὸ φάσκον,] Ἐκάστου τὸ ἔργον, ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει, νοεῖσθαι δυνατόν· εἰ καὶ τοὺς καθαρὸς καὶ ἀκιδόλους τοῦτο οὐ λυμάνεται, διακοπτόμενον [ἀφειδῶς] εἰς διττὰς ἐνεργείας, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον· καὶ τοῦ μὲν καυστικοῦ τοῖς ἀμαρτωλοῖς, τοῦ δὲ φωτιστικοῦ τοῖς δικαίοις ἀπονεμηθησομένου, ὡς νενόηκεν ὁ μέγας Βασιλεὺς. Εἰκὸς δὲ διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τὴν θεῖαν γνῶσιν καὶ τὴν τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος χάριν γι-

lunum²⁸; et illud rursum: *Equa mea in curribus Pharaonis assimilavi te*²⁹. Pertingit autem peccatorum qui cæduntur, ejulatus et sanguis, usque ad equorum frenos, hoc est, usque ad præcepti limitem, quem ea de re Deus præstinavit. Frenum enim sanctæ illæ virtutes aliud non agnoscunt, quam divinum præceptum: hoc uno namque diriguntur et impelluntur ad ea omnia exsequenda quæ in mandatis habent. Potest aliter quoque hic locus exponi: nam cum iniqui prævaricatores instar equorum, qui præ cæteris animantibus lascivi, superbi et furiosi sunt, voluptatibus usque ad fastidium incubuerint, digni sunt qui usque ad frenos supplicii vicissim immergantur. Quid enim justius quam ut ii qui nullum in flagitiis modum tenuerunt, nulla pariter in pœ-

B

CAPUT XLV.

De septem angelis, qui ante sæculi finem septem plagas hominibus inferunt, deque mari vitreo.

XV, 1. *Et vidi aliud signum in cælo magnum et mirabile; angelos septem habentes plagas septem novissimas; quoniam in illis consummata est ira Dei.*

Ubique fere septenarium numerum assumit evangelista. Docet autem hic fore ut per septem angelos totidemque plagas, iniquitates quæ intra septenarium dierum numerum in præsentem hoc sæculo temere perpetrantur, comprimantur et coerçantur: post has autem illatas, sanctorum vitam et gloriam per mare vitreum designatam, exordium facturam.

C

XV, 2. *Et vidi tanquam mare vitreum mistum igne, et eos qui vicerunt bestiam et imaginem ejus, et characterem ejus, et numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei.*

Mare vitreum eorum multitudinem qui salvi fiunt, futuræque quietis puritatem, tum ipsorum quoque sanctorum splendorem, significare arbitramur. Hi enim, virtutum radiis ornat, instar solis lucebunt. Quod autem mare illud ignem admittum habere perhibetur, ad apostolicum illud referri potest: *Uniuscujusque opus quale sit ignis probabit*³⁰; etsi interim ignis ille ejus naturæ existat, ut puris sinceræque fidei et vitæ hominibus nihil quidquam noceat: discinditur enim vis ejus citra ullam confusionem in diversas vires et operationes, secundum prophetæ oraculum. Enimvero quod in eo adurendi virtutem sortitum latet, hoc peccatoribus tribuitur: quod vero illuminare natum est, hoc ad

²⁸ Habac. iii, 8. ²⁹ Cant. i, 8. ³⁰ 1 Cor. iii, 13.

justos, uti magnus Basillus interpretatur, transmittitur. Sunt quoque qui per ignem divinam notitiam, aut vivifici Spiritus gratiam significari volunt. In igne enim Moysi visus est Deus: in specie rursus ignitarum linguarum super apostolos descendit Spiritus sanctus. Per citharas **66** vero membrorum mortificationem, beneque compositam vitæ rationem, divini Spiritus plectro per virtutum concentum rite moderatam, insinuat.

XV, 3, 4. *Et cantantes canticum Moysi servi Dei, et canticum Agni dicentes: Magna et admirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: justæ et veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum. Quis non timebit te, Domine, et magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, et adorabunt in conspectu tuo, quoniam judicia tua manifesta sunt.*

Per Moysi canticum eam laudationem et cultum accipimus, quibus Deum prosequerentur qui ante effusam Christi gratiam, in veteri lege justificationis gratia poterant: per Agni autem canticum indefessam illorum prædicationem et gratiarum actionem, qui post Christi adventum sancte integreque vixerunt. Illi enim de beneficiis et donis, quæ a Christo in genus nostrum dimanarunt, continuo gratias agunt: maxime vero de eo, quod gentes per apostolos ad sui agnitionem vocare dignatus non fuerit.

XV, 5, 6. *Et post hæc vidi, et ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo; et exierunt angeli septem habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo et candido, et præcincti circa pectora zonis aureis.*

Tabernaculum, de quo hic agitur, illud insinuat, quod est in cælis; ad cujus similitudinem Moysi injunxit Deus ut aliud desingeret inferne. Ex illius autem tabernaculi templo egressuros prædicitur hoc loco angelos lino mundo, vel, ut alia exemplaria legunt, puro lapide amictos. Tribuitur autem illis ejusmodi amictus, vel propter naturæ munditiam, vel propter affinitatem quam cum Christo, qui est lapis angularis, sortiuntur; aut certe propter virtutum splendorem. Dicuntur tandem præcincti lumbos circa pectora zonis aureis, ad designandam illorum potentiam, et castitatem, et nobilitatem; tum etiam ut hinc intelligatur, in obeundis injunctis ministeriis ita expeditos esse, ut impediri non facile queant.

XV, 7. *Et unum ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum.*

Quod angeli phialas aureas ira divina plenas, ex quatuor animalibus, quorum apud prophetam Ezechielem quoque sit mentio, accipiunt, hoc secundum magnum Dionysium significat, agibilibus notitiam a primis ordine quodam ad alios et alios dimanare.

XV, 8. *Et impletum est templum Dei sumo a majestate Dei, et de virtute ejus.*

νώτασθαι. Ἐν πυρὶ γὰρ ὤφθη τῷ Μωϋσῆ ὁ Θεός· καὶ ἐν εἶδει γλωσσῶν πυρὸς τὸ [ἅγιον] Πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις ἐπεφόιτησε. Τὰς δὲ κιθάρας ἐμφαίνειν τὴν τῶν μελῶν νέκρυσιν, καὶ τὴν ἐμμελῆ ζωὴν ἐν συμφωνίᾳ τῶν ἀρετῶν, κρουομένην τῷ πλήκτρῳ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος.

Καὶ ἄδοντας τὴν ᾠδὴν Μωϋσέως τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ Ἀρνίου, λέγοντας· Μεγάλα καὶ θαυμαστά τὰ ἔργα σου, Κύριε ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ· δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου, βασιλεῦ τῶν ἐθνῶν· τίς οὐ μὴ φοβηθῆ, Κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; Ὅτι ὁ μόνος εἰς ἅγιος· ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἠξουσὶ καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου· ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.

Καὶ ἄδοντας τὴν ᾠδὴν Μωϋσέως. Ἐκ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Μωϋσέως ᾠδῆς τῶν ἐν νόμῳ πρὸ τῆς χάριτος δικαιωθέντων τὴν ὕμνηδιαν τῷ Θεῷ ἀναπεμπομένην μανθάνομεν· ἐκ δὲ τῆς τοῦ Ἀρνίου ᾠδῆς, τῶν μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν ὁσίως πολιτευταμένων τὴν ἀκχτάπαυστον [ὕμνηδιαν καὶ] εὐχαριστίαν ἐπὶ ταῖς εἰς τὸ γένος ἡμῶν ἐπελθούσαις ὑπ' αὐτοῦ εὐεργεσίαις καὶ χάρισιν· ὅτι πάντα τὰ ἔθνη εἰς τὴν οἰκίαν ἐπίνωσιν διὰ τῶν θεσπεσιῶν ἀποστόλων κέκληκε.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον· καὶ ἠρόλην ὁ γὰρ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐξῆλθον οἱ ἐπὶ τὰ ἄγγελοι [οἱ] ἔχοντες τὰς ἐπὶ τὰς πλάγας ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμένοι λίθον καθαρὸν λαμπρὸν, καὶ περιζωσμένοι τὰ στῆθη ζώνης χρυσαῆς.

Σκηνὴν δὲ φησὶν ἐνταῦθα τὴν ἐν οὐρανοῖς· ἥς καθ' ὁμοίωσιν τῷ Μωϋσῆ πῆξαι τὴν κάτω σκηνὴν ὁ Θεός ἐχρημάτισεν. Ἐκ τούτου τοῦ ναοῦ ἐξελεύσεσθαι φησὶ τοὺς ἀγγέλους ἐνδεδυμένους λίθον ἢ λίθον καθαρὸν, καθά τινα τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι· διὰ [τε] τὴν τῆς φύσεως αὐτῶν καθαρότητα, καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον Χριστὸν ἐγγύτητα, καὶ τῶν ἀρετῶν τὴν λαμπρότητα. Ἐζωσμένους δὲ τὰ στῆθη χρυσαῖν, διὰ τὸ τῆς φύσεως δυνατὸν τε καὶ καθαρὸν καὶ τίμιον, καὶ τὸ ἐν ταῖς διακονίαις ἀνεμπίδοιστον.

tum etiam ut hinc intelligatur, in obeundis injunctis ministeriis ita expeditos esse, ut impediri non facile queant.

Καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἐπὶ τὰς ἀγγέλοις ἐπὶ τὰς φιάλας χρυσαῆς, γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Τὸ δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λαβεῖν τοὺς ἐπὶ τὰς ἀγγέλους τὰς ἐπὶ τὰς [χρυσαῆς] φιάλας τὰς γεμούσας τοῦ θυμοῦ Κυρίου, καθὼς καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ φησὶ, δηλοῖ τὸ ἐκ τῶν πρώτων αἰετῶν τὰ δευτέρω τῆς γνῶσιν τῶν πρακτέων ἐν οὐρανοῖς μετοχετεύεσθαι, κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον.

Καὶ ἐγεμίσθη ὁ γὰρ καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Διὰ δὲ τοῦ καπνοῦ τὸ φοβερὸν καὶ καταπληκτικὸν [καὶ κολαστικὸν] τῆς θείας ὀργῆς μανθάνομεν ἥς πληροῦσθαι τὸν ναὸν διδασκόμεθα, καὶ κατὰ τῶν ἀξίων αὐτῆς χωρεῖν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως· καὶ πρὸ ταύτης δὲ κατὰ τῶν τῷ Ἀντιχρίστῳ πειθομένων, καὶ τὰ τῆς ἀποστασίας ἔργα πραττόντων. Καὶ τοῦτο τοῖς ἐξῆς δείκνυται. Φησὶ γάρ·

Καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἀγγέλων.

Ἐντεῦθεν στοχαζόμεθα, ἄχρι διασταλῆναι τῶν δικαίων τὴν θείαν κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἀγανάκτησιν, μηδαμῶς τοὺς ἁγίους τῆς ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ τυχεῖν λήξεως, καὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ ἱερουργίας καὶ ἀναπαύσεως. *Τελεσθῆναι γὰρ δεῖ, φησὶ, τὰς πληγὰς δι' ὧν τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀμαρτίας τοῖς ἀξίοις παρέρχεται· καὶ τούτους τῆς αἰρεθείσης αὐτοῖς τυχεῖν ἀποφάσεως· εἴθ' οὕτω δοθῆναι τοῖς ἁγίοις τὴν τῆς ἄνω μητροπόλεως οἴκησιν. Τῶν δὲ πληγῶν ἑκάστην τοῖς ἐν τῇ συντελεῖα εὐρισκομένοις προσαρμύζων τις, οὐκ ἂν τοῦ πρέποντος, οἴματι, διαμάρτοι. Φιλάνθρωπος γὰρ ὢν ὁ Θεὸς, πρὸς τὸ σμικρυνθῆναι τὰς ἐν τῷ μέλλοντι ἀτελευτήτους κολάσεις, καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, τοῖς ἀξίοις ἐπαχθῆναι συχωρήσει διὰ τε Ἐνώχ καὶ Ἡλιοῦ τῶν προφητῶν τιμωρητικὰς μάστιγας, διὰ τε τῶν ἐκ πολέμων συμπιπτόντων ἀλγεινῶν, πρὸς μετρίαν τῶν ἡμαρτημένων ἔκτισιν. Ἄλλ' ἡμεῖς παιδεύεσθαι πατρικῶς, ἀλλ' οὐ μαστιγοῦσθαι κολαστικῶς ἐν ὀργῇ [παρὰ] τοῦ Κυρίου εὐξώμεθα· οὐ γὰρ ἔστιν ἱασίς, φησὶ, τῇ σαρκὶ ἡμῶν ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· ὅπως τὰς ρυπωθείσας ἡμῶν στολὰς ταῖς ἀμαρτίαις, δάκρυσι μετανοίας ἐκπλύναντες, καὶ νυμφικῶς ἐσταλμένοι, εἰς τὸν ἀκατάλυτον τῆς εὐφροσύνης νυμφῶνα εἰσέλθωμεν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, [νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων]. Ἀμήν.*

contaminatas lacrymis pœnitentiæ eluentes, honestaque nuptiarum veste induti, in æternum perpetuæ lætitiæ thalamum Christi Dei et Domini nostri ingrediamur : quem decet omnis gloria, et honor, et adoratio, una cum Patre et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'. ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Ὅπως τῆς πρώτης φιάλης ἐκχεθείσης, ἔλκος κατὰ τῶν ἀποστατῶν γίνεται.

Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις· Ὑπάγετε [καὶ] ἐκχεάτε τὰς [ἑπτὰ] φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος [ἄγγελος] καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην [αὐτοῦ] ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο ἔλκος [κακὸν καὶ] πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τὴν εἰκόνα αὐτοῦ.

Ἡ φιάλη ἐνταῦθα, καθάπερ [καὶ] τὸ ποτήριον, ἐπὶ κολαστικῆς ἐνεργείας ἐκλαμβάνεται· ἥς φησὶν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ἐκχεθείσης, ἔλκος πονηρὸν γενήσεσθαι· τὴν ἐν καρδίᾳ πύου δίκην σφύζουσαν ἰδύνην ἀνιτιτόμενον, τὴν ἐγγινομένην ταῖς τῶν ἀποστατῶν καρδίαις, ὅταν ἠεηλάτοις πληγαῖς μαστιζό-

A Per divinæ iræ fumum, quo cœleste templum impletur, terrorem illum stuporemque et pœnam quæ ira ejus inferre nata est, intelligimus. Quæ quidem universalis iudicii tempore horribiliter contra eos desæviet, qui ira illa digni comperientur; et ante illud adversus eos, qui Antichristo paruerunt, operaque apostasiæ illius consentanea perpetraverunt. Atque isthæc sequentia clarius exponunt.

Et nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum.

67 Hinc conjectura fit sanctos cœlestis Jerusalem hæreditatem non prius adepturos; neque prius rursus sacrum ministerium in templo Dei obituros; neque prius tandem perfecta quiete potituros, quam divina indignatio contra impios concepta, inter justos et injustos secreverit. Ait enim, *Donec impleantur plagæ*; per quas ceu pœnas pro meritis peccati stipendia persolvuntur. Donec igitur impii condemnationis sententia, in quam sua culpa inciderunt, feriantur, sancti supernæ metropolis habitatione non donabuntur. Cæterum *plagas* hasce *septem* quod spectat, quisquis illas iis accommodaverit, qui sub sæculi finem in vivis inventientur, is a scopo, ut arbitror, haud multum aberraverit. Nam cum Deus sit benignus et clemens, quo supplicia illa, quæ in futuro sæculo sine fine inferentur, nonnihil diminuantur, in præsentī vita pœnam pro meritis per Enochum et Eliam prophetas: per elementorum rursus intemperiem, et clades atque calamitates quæ per bella contingunt; per ea olim denique omnia incommoda et mala, quæ Antichristus infert, puniri et flagellari permittet, sicuti subinde quoque permittit: siquidem hæc omnia eo spectant, ut mitigetur pœna sceleratis apud inferos constituta. At nos paterne a Domino castigati submisce precemur: Domine, ne in furore tuo flagelles nos: neque enim est sanitas in carne nostra a facie iræ tuæ: ut stolas nostras peccatis

CAPUT XLVI. SERMO XVI.

Ut, prima phiala effusa, ulcera nata sint in desertoribus.

XVI, 1, 2. Et audivi vocem magnam de templo, dicentem septem angelis: *Ite, et effundite septem phialas iræ Dei in terram. Et abiit primus angelus, et effudit phialam suam in terram; et factum est ulcus sævum et pessimum in homines qui habebant characterem bestię, et in eos qui adoraverunt imaginem ejus.*

Phiala hoc loco, quemadmodum calix quoque, pro vi quadam cœlesti cruciatum inferre idoneæ usurpatur. Hæc igitur cum per angelum fuisset effusa, exortum est *ulcus malignum* in iis qui adoraverant bestiam; illum utique dolorem et cruciatum exprimens, qui in corde illorum infusus, instar

latentis puris aut morsus scorpionis, animos desertorum assidue pungit et rodit; dum nimirum variis plagis divinitus immissis acriter cæsi et tantum non enecti, nullam ab Antichristo, quem Deum esse apud se constituerant, opem consequi se posse animadvertunt. Sed et verisimile sit externa quoque ulcera eorundem corpora graviter excarnificatura; idque cum ob alia, tum maxime ad ostendendum ulcerosæ animæ illorum statum, vulneraque diabolicis impostoris Antichristi et erroris jaculis inflictæ.

CAPUT XLVII.

68 De plaga secunda, quæ iis infertur qui in mari vitam degunt.

XVI, 3. Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, et factus est sanguis tanquam mortui: et omnis anima vivens mortua est in mari.

Non est magnum aut difficile divinæ virtuti, ut Pseudochristi infirmitas, eorumque quos ille seduxit facilitas et inconstantia plana fiat, per sanctos prophetas Enochum et Eliam transmutare mare, ita ut mortui occisive hominis speciem præ se ferat: tum interitum iis adferre quæ vitam in ea degunt. Nam olim istud per Moysen in Ægypto fecisse certo novimus. Fecit hoc autem cum ad redarguendam Pharaonis duritiam, tum etiam ad ostendendam suam ipsius virtutem atque potentiam; facturusque idem est olim, cum ob alia, tum maxime quo hac ratione fide stabiles nonnihil mortificentur; instabiles vero exterreantur, creaturam ob id contra se insurgere animo pertractantes, quod homini pestilenti et corruptori divinum honorem detulerint. Forte cædes quoque, quæ sub Antichristi adventum propter bella et seditiones passim evenient, per hæc denotantur. Nam et Gog et Magog contra se invicem concitabuntur, et in quatuor orbis partibus præliabuntur. Quin reges quoque qui Antichristi imperium detrectabunt, cum toto exercitu in partes concidentur. Tot autem cædibus passim editis, qui navali prælio interierunt; flumina vero eorum cruore mœcebuntur.

CAPUT XLVIII

Ut flumina per tertiam phialam in sanguinem convertantur.

XVI, 4-6. Et tertius angelus effudit phialam in flumina, et in fontes aquarum, et factæ sunt sanguis. Et audivi angelum aquarum dicentem: Justus es, Domine, qui es, et qui eras; et sanctus, quia hæc judicasti: quia sanguinem sanctorum et prophetarum effuderunt, et sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.

Et hinc rursus confirmatur quod supra dictum est, nempe angelos elementis præesse. Enimvero ex eorum numero unus prodit hoc loco, qui, cum aquis præpositus esset, Deum eo nomine laudat, quod justam de prævaricatoribus pœnam ultionemque exegerit: ut qui sanguinem illis propinaverit, qui manus suas sanctorum cruore polluerant. Ostenditur per hæc eadem quoque permultos tempore illo, quo Antichristus bacchabitur, passim

Α μενοι, μηδεμιᾶς παρὰ τοῦ θεοποιηθέντος παρ' αὐτῶν Ἀντιχρίστου λάσεως τεύξωνται. Εἰκὸς δὲ καὶ αἰσθητῶς τὰ τούτων τραυματίζεσθαι [σώματα], πρὸς ἔλεγχον τῆς ἑλκωθείσης αὐτῶν ψυχῆς τοῖς διαβολικοῖς τῆς κλάνης τοῦ ἀπατεῶνος [καὶ Ἀντιχρίστου καὶ ἀποστάτου] βέλεσι.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Πληρὴ δευτέρα κατὰ τῶν ἐν θαλάσῃ [ψυχῶν].

Καὶ ὁ δεῦτερος ἄγγελος ἐξέχευ τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ· καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσῃ.

Οὐ μέγα ἐν τῇ θείᾳ δυνάμει [καὶ] πρὸς ἔλεγχον τῆς τοῦ ψευδοχρίστου ἀσθενείας, καὶ [τῆς] τῶν ἀπατωμένων εὐκολίας, διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν Ἐνώχ καὶ Ἠλιοῦ μεταβαλεῖν εἰς αἷμα ὡς νεκροῦ, τουτέστιν [ὡς] ἐσφαγμένου, τὴν θάλασσαν, καὶ φθορὰν τῶν ἐν αὐτῇ ἀπεργάσασθαι, καθάπερ πάλαι ἐν Αἰγύπτῳ διὰ Μωϋσέως πεποίηκε, πρὸς ἔλεγχον τῆς τοῦ Φαραῶ σκληρότητος, καὶ τῆς οἰκείας δυνάμεως ἔνδειξιν· ὅπως καὶ οἱ βεβαιόπιστοι νευρωθῶσι, καὶ οἱ ἀστήρικτοι φοθηθῶσι, τὴν κτίσιν ἀντιτασσομένην αὐτοῖς ἐπὶ τῇ τοῦ λυμεῶνος τιμῇ θεώμενοι. Εἰκὸς δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἐν πολέμοις σφαγὰς διὰ τούτων σημαίνεσθαι· ὅτι τοῦ Γ' ὡς καὶ Μαγ' ὡς κατ' ἁλλήλων κινουμένων ἐν τοῖς τέτρασι τῆς οἰκουμένης μέρεσι, προσέτι δὲ καὶ τῶν ἀπειθούντων αὐτῷ βασιλέων πανστρατιᾷ κατακοπτομένων, καὶ σφαγῶν κατὰ τόπους γινομένων, ἡ μὲν θάλασσα ταῖς ναυμαχίαις [αἵματι] μολυνθήσεται· οἱ δὲ ποταμοὶ τοῖς τῶν ἐκεῖ θνησκόντων αἵμασι κερασθήσονται.

mare quidem illorum sanguine contaminabitur, cruore mœcebuntur, qui circa illa cæsi occu-

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ'.

Ὅπως διὰ τῆς τρίτης [πληρῆς] οἱ ποταμοὶ εἰς αἷμα μετακεράννυνται.

Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχευ τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς, καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· καὶ ἐγένετο [εἰς] αἷμα. Καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος· Δίκαιος εἶ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὁ ὄσιος· ὅτι ταῦτα ἔκρινας· ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχων, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πιεῖν, ἄξιοι εἰσιν.

Κάντεῦθεν δείκνυται τοῖς στοιχείοις ἐπιτετάχθαι ἀγγέλους, ὡς [καὶ] ἀνωτέρω εἴρηται· ὢν ἓνα [ἓντα] καὶ τὸν ἐπὶ τῶν ὑδάτων φησὶν ὑμνεῖν τὸν Θεόν, ἐπὶ τῇ κατ' ἁλίαν ἐπενεχθείσῃ καταδίχῃ τοῖς παραβεθηκόσιν· ὅτι τοῖς τὰς χεῖρας μολύνασι τοῖς τῶν ἁγίων αἵμασιν, αἷμα πρὸς ποτὸν δέδωκε. Δείκνυται δὲ διὰ τούτων, ἡ τὸ πολλοὺς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ διὰ τῆς ἔδραίας ἐν τῇ πίστει στάσεως τοῦ προφητικοῦ ἀξιούσθαι χαρίσματος, τοὺς καὶ ὑπὸ τῶν τοῦ διαβό-

λων ὑπασπιστῶν ἀναιρουμένους· ἢ [τὸ] τοὺς τῶν
θείων προφητῶν ἀποστρεφομένους τὸ κήρυγμα, καὶ
δικαιῶντας αὐτῶν τὴν ὑπὸ τῶν σκληροκαρδίων
Ἑβραίων ἀναρῆσιν, κοινωνοὺς τῆς αὐτῶν σφαγῆς
τῇ πρόθεσει γίνεσθαι· καθὰ καὶ ὁ Κύριος τοῖς Ἰου-
δαίοις ἔλεγεν, ὅτι [οἱ] οἰκοδομοῦντες τὰ τῶν προ-
φητῶν μνήματα, συνευδοκοῦσι τῇ ἀναρῆσει αὐτῶν.

sunt, ob mentis propositum inter illos ipsos homicidas censendos. Huc enim spectat, quod Christus Dominus ad Judæos dicebat: *Vae vobis*, ait, qui *vestri occiderunt illos: profecto testificamini, quod*

καὶ ἤκουσα ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος·
Ναὶ, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθινὰ καὶ
δικαίαι αἱ κρίσεις σου.

καὶ ἤκουσα ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου. — Τὸ θυ-
σιαστήριον, ποτὲ μὲν τὸν Χριστὸν δηλοῖ, ὡς ἐν
αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ προσφερομένων τῷ Πατρὶ τῶν
λογικῶν ὀλοκαρπώσεων καὶ τῶν ζωσῶν θυσιῶν, ἃς
προσφέρειν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου δεδιδάχμεθα· ποτὲ
δὲ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, ὡς ἀναγωγικὰς τῶν
ἡμετέρων προσευχῶν καὶ τῶν πνευματικῶν ὀλοκαρ-
πώσεων. Ἄς εἰς διακονίαν ἀποστελλομένας διὰ τοὺς
μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν ἠκούσαμεν. Ἐκ
τούτου τοίνυν τοῦ λειτουργικοῦ θυσιαστηρίου φησὶ
τὴν φωνὴν ἐξενεχθῆναι, δικαιοῦσαν τὰ πάντα νοῦν
καὶ λόγον ὑπερβαίνοντα τοῦ Θεοῦ κρίματα. Ἐπεὶ
τοίνυν χαίρειν μὲν καὶ ἐορτάζειν τὰς νοεράς δυνά-
μεις ἐπὶ τῇ τῶν ἐκ μετανοίας ἐπιστρεφόντων σωτη-
ρία τοῖς εὐαγγελικοῖς λόγοις ἐδιδάχθημεν, λυπεῖσθαι
δὲ ἐπὶ τῇ τούτων τῆς εὐθείας ὁδοῦ παρατροπῇ, εὐ-
χαριστεῖν δὲ τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ τῶν παραβαινόντων τὰς
θείας ἐντολάς κολάσει, ὡς ἂν μερικὴν τῶν ὀφλη-
μάτων ποιήσωμεν· ἔκτισιν, σπουδάσωμεν τὴν ἐπὶ τῇ
ἐπιστροφῇ ἡμῶν τούτοις προξενῆσαι εὐφροσύνην καὶ
ἀγαλλίασιν· ἐννοοῦντες ἐκάστῳ ἡμῶν θεῖον παρ-
επόμενον ἄγγελον, [ἀρρήτῳ τινὶ λόγῳ] τὰ πρακτέα
ἡμῶν εἰσηγεῖσθαι, ἅτε νοῦν ἀφανῶς τῷ ἡμετέρῳ νοῖ
προσομιλοῦντα, καὶ ἐφ' οἷς μὲν ἀκούεται συμβου-
λεύων χαίροντα· ἐφ' οἷς δὲ παρακούεται, θεομιμή-
τως λυπούμενον, ὡς [καὶ] ἐκ ψυχωφελῶν διηγημά-
των ἔγνωμεν. Ἄνδρὶ γάρ τινι μελανθέντι πολλοῖς
παραπτώμασι καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσιόντι, σκυ-
θρωπὸν μακρόθεν τὸν ἄγγελον ἔπεσθαι· τούτου δὲ
κατανυγέντος [πρὸς ἐπιστροφὴν] καὶ τῷ θελητῇ τοῦ
ἐλέους ἐπαγγειλαμένου ἐκ ψυχῆς τὴν ἐπὶ τὰ βελτίονα
μεταβολὴν καὶ τῆς προτέρας ζωῆς ἀρνησιν, ἐξιώντος
[τοῦ ἀνθρώπου] ἐκεῖθεν προηγεῖσθαι [αὐτῷ τὸν ἄγ-
γελον] φαίδρον καὶ γεγηθότα· τὸν δὲ πονηρὸν δαί-
μονα κατησχυμμένον ἀκολουθεῖν πόρρωθεν· [εἰ καὶ
πρὸ τῆς θεαρέστου τοῦ ἀνθρώπου συναίσθησεως
ἔχαιρε.] Γένοιτο δὲ τὴν ἐνθεον ἡμῶν πολιτείαν, τοῖς
μὲν δαίμοσι κατηφείας, τοῖς δὲ ἀγγέλοις εὐφροσύνης
γενέσθαι ὑπόθεσιν· ἵνα κοινῇ σὺν αὐτοῖς ἐν φωνῇ
ἀγαλλιάσεως καὶ ἔξομολογήσεως ἤχου ἐορτάζοντες,
Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐπὶ τῇ νίκη τῶν πονηρῶν
δυνάμεων εὐχαριστήσωμεν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ [πρέ-
πει ἅμα] καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, [νῦν καὶ ἀεὶ,
καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων]. Ἀμήν.

occursuros, qui propter singularem in fide constan-
tiam prophetiæ donum consequentur; qui ea etiam
de causa a diaboli satellitio trucidabuntur: aut
eos sane qui divinorum prophetarum prædicationem
aversabuntur; cædes autem, quas duri cordis
duræque cervicis Hebræi Christo et prophetis attu-
lerunt, veluti justas approbant, aut olim approbaturi
sunt. Huc enim spectat, quod Christus
ædificatis monumenta prophetarum, patres autem
consentitis operibus patrum vestrorum⁴¹.

XVI, 7. *Et audivi alterum ex altari dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens, vera et justa judicia tua.*

69 Per altare interdum designatur Christus, quod in ipso et per ipsum ratione præditæ Deo Patri offerantur hostiæ, sacriliciaque et victimæ vivæ; quales ipsi offerri vult Apostolus. Nonnunquam vero angelicæ virtutes, ut quæ nostras preces nostrasque spirituales oblationes in sublime evehant Deoque offerant: siquidem hasce propter eos qui hæreditatem salutis capiunt, in ministerium mitti, ex eodem Apostolo diserte discimus. Ex hoc igitur mystico altari vocem delatam inquit, quæ omnia Dei judicia justæ ac omnem mentem et orationem superantia prædicabat. Quia ergo ex sacris oraculis intelligimus, intelligentes illas spiritualesque virtutes de illorum salute gaudere festumque diem agere, qui per pœnitentiam convertuntur; contristari vero et mœrere de illorum perditione, qui rectam viam deserunt; ac gratias denique cœlesti Numini agere de eorum punitione qui divina præcepta prævaricantur, quo vel partem contractorum debitorum per ejusmodi cruciatum in hac mortali vita persolvant: par est, ut nostra ad Deum conversione et pœnitentia nonnullam illis lætitiā et exultationem conciliemus; cogitantes unumquemlibet nostrum divinum angelum comitari, qui veluti mens quædam, nostræ menti arcano quodammodo sese adjungat, salutariaque consilia assidue suggerat, et quæ facere debemus ostendat: et quidem gaudere, cum consiliis, quæ suggerit, acquiescimus; ad Dei autem exemplum mœrere et contristari, cum parere detrectamus; quemadmodum id ex salubribus animæque utilibus narrationibus cognovimus. Fertur namque virum quemdam qui multis peccatis erat contaminatus, cum in ecclesiam ingrederetur, angelum mœstum planeque tristem a longe subsequi visum. Cum autem ad pœnitentiam compunctus, illi qui mysticam vult vitæ mutationem priorisque nequitiae missionem, ex animo promisisset, eaque mente e templo denuo exivisset, angelum statim prodiisse, lætumque et exultantem ante ipsum ambulasse; malignum contra dæmonem confusum procul a tergo subsequutum; qui, ante Deo gratiam hominis conversionem, gestiebat. Faxit Deus Optimus Max. ut nostra conversatio vitæque ratio sit ejusmodi, ut dæmo-

⁴¹ Luc. xi, 47.

nibus quidem confusionis dejectionisque causa existat, angelis autem lætitiæ occasionem offerunt; quo una cum illis in voce exultationis et confessionis sono festunt celebremus, Christoquæ Deo nostro de victoria adversus malignos dæmones obtenta, gratias agamus, cum quo Patrem et Spiritum sanctum decet gloria, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CAP. XLIX. SERMO XVII.

A

ΚΕΦΑΛ. 'ΜΘ'. ΛΟΓΟΣ ΙΖ'.

Ut per quartam plagam ardore crucientur homines.

Ὅπως διὰ τῆς τετάρτης [πληγῆς] καυματίζονται οἱ ἄνθρωποι.

XVI, 8, 9. Et quartus angelus effudit phialam in solem: et datum est illi æstu affligere homines et igne: et æstuarunt homines æstu magno; et blasphemarunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas: neque egerunt pœnitentiam, ut darent illi gloriam.

Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίζουσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρὶ· καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῖμα μέγα· καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔχοντος [τὴν] ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας· καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν.

Forsau sensilis solis ardore homines tunc temporis incenduntur; clemente Deo camo et fræno maxillas 70 eorum constringente, et tantum non vi quadam impellente, qui cunctantius ad illum accedunt; quo hac saltem ratione excitati, tandem aliquando ad pœnitentiam spectent: etsi illi interim, utpote in profundum malorum delapsi, non ad conversionem respiciant, sed impotenti animo improbaque mente in blasphemiam sese efferant. Fieri quoque potest, ut per solem diei cursum adumbret, adeoque variarum tentationum ardore hunc eos adusturum subindicet, qui flagellis digni comperti fuerint; quatenus nimirum pœnarum et cruciatuum sensu admoniti, earum rerum parentem, nempe peccatum, odio habere incipiant. Verum insani homines, pro lapsuum et scelerum suorum agnitione et detestatione, linguam suam contra Deum exacuent; quemadmodum hac quoque ætate multos ostendere licet, qui nefanda illa mala, quæ ex Barbaris qui in circuitu degunt inferuntur, ægro et iniquo animo ferentes, divinam bonitatem iniquitatis insimulare non verentur; quasi tot illas tantasque afflictiones nostræ huic generationi reservare non debuerit.

B

CAP. L.

C

ΚΕΦΑΛ. Ν'.

Ut per quintam plagam bestię regnum obscuratum sit.

Ὅπως διὰ τῆς πέμπτης [πληγῆς] ἡ βασιλεία τοῦ θηρίου σκοτίζεται.

XVI, 10, 11. Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestię; et factum est regnum ejus tenebrosum; et commanducaverunt linguas suas præ dolore, et blasphemaverunt Deum cœli præ doloribus suis et ulceribus suis; et non egerunt pœnitentiam de operibus suis.

Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ θηρίου· καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτισμένη· καὶ ἐμασσωόντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου· καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν καὶ [ἐκ] τῶν ἐλκῶν αὐτῶν· καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν.

Phiala super bestię sedem effusa, ejusmodi iram super Antichristi regnum venturam indicat, quæ illud penitus obscuratura, palamque omnibus ostensura sit, Solis justitiæ luce prorsus destitutum esse. Porro autem linguarum commanducatio, eminentem doloris magnitudinem denotat. Hic autem ideo infertur, quo ab apostata seduci, plagis divinitus illatis admoniti confundantur, confusique impostorem et seductorem tandem aliquando illum esse agnoscant, quem Dei loco coluerant et observarant; eaque ratione ab errore desistant. Verum ita comparati erunt miseri, ut hinc ad convicia et verba in Deum blasphema potius sese convertant,

D

Τὸ ἐπιχεθῆναι τὴν φιάλην ἐπὶ τὸν τοῦ θηρίου θρόνον, σημαίνει τὸ ἐπὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀντιχρίστου τὴν τοιαύτην ὀργὴν ἐκχεῖσθαι, καὶ ἐσκοτισμένην δεῖκνυσθαι, ἅτε ἀφεγγῆ τῷ τῆς δικαιοσύνης ἥλιῳ τυγχάνουσιν. Ἡ δὲ τῶν γλωσσῶν μύσησις τὴν ὑπερβολὴν τῆς ὀδύνης δηλοῖ, ἥ οἱ πλανηθέντες ὑπ' αὐτοῦ κατασχεθῆσονται, ὑπὸ τῶν θεηλάτων πληγῶν μαστιζόμενοι· ὅπως ἂν, γνόντες ὅτι ἀπατηλὸς ἐστὶν ὁ παρ' αὐτῶν ὡς Θεὸς δοξαζόμενος, τῆς πλάνης παύσωνται. Οἱ δὲ, οὐδὲ ἐντεῦθεν πρὸς μετάνοιαν, ἀλλὰ πρὸς βλασφημίαν [μᾶλλον] τραπήσονται. [Εἰ δὲ οὗτοι ἐν τῇ τῶν μαστίγων ἐπαγωγῇ πρὸς βλασφημίαν τραπήσονται,] καὶ οἱ ἐν τοῖς κατ-

ὅτιν ὑπὸ τῆς ταλαντιαίας χαλάζης πληττόμενοι, τὸ αὐτὸ πείσονται [πάντως], καθὼς ἐν τῷ νόπῳ γενόμενοι, σὺν θεῷ σαφηνιούμεν ὡς δυνάμεθα· καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες διὰ τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων, οἷς ὄργανοις κέχρηται, ὑπὸ τῶν ἁγίων αἰκίζόμενοι, βλασφημεῖν ὄμω; τοὺς μαστιζοντας οὐκ ἀπέχονται. Διασκεπτέον δὲ τί ἄρα δεῖ ἡμᾶς περὶ τῶν ἀσεβῶν [τῶν] ἐν τῇ γεένῃ τοῦ πυρὸς κολαζομένων λαλῆσαι· ὡς ἄρα ταύτη τῆς ἐμφύτου κακίας μέγρις αὐτῆς ἐννοίας ἀποπαυομένων τέλεον, ἢ μόνον ἐπεχομένων τὸ εἰς ἔργον ἐξενεγκεῖν τὰ πονηρὰ βουλευματα, καθάπερ τοὺς κοκούργους τοὺς ἐν ταῖς εἰρκταῖς βαλλομένους, καὶ ἀνάγκη, ἀλλ' οὐ γνώμη τῆς καθ' ἑτέρων ἐπιβουλῆς ἀπεχομένους. Ἐγὼ μὲν γὰρ αἰώνιον ἀκούων τὴν κόλασιν, τῷ ἀποφνηαμένῳ ἀπισταῖν οὐ δύναμαι· τὸ δὲ πρὸς εὐσπλαγχνίαν καὶ ἀγαθότητα εἰδὼς αὐτοῦ ἐτοιμότατον, στοχάζομαι μηδαμῶς ἂν αὐτὸν ἢ ἀπειλήσειν ἢ ἐπάξειν τοῖς ἀξίοις τὴν καταδίκην ἀπέραντον, εἰ τοὺς καταδικασθέντας ἤδη μετνοήσαντας καὶ μισήσαντας τὴν κακίαν ἣν αὐθαίρετως [ἠγάπησαν]. Οὐ γὰρ ἀνάγκη, [ἀλλ'] ἐκόντες αἰ· αὐτὴν καλᾶζονται. Εἰ γὰρ τῷ Φαραῶ, καίπερ εἰδὼς ἐν [μὲν] ταῖς μάστιξι μαλασσόμενον, μετὰ [δὲ] τὴν [τούτων] ἀπαλλαγὴν πάλιν σκληρυνόμενον, ὄμω; φειδῶς ἀέμων, ἠφεί τῶν μαστιγῶν ὑπὸ τοῦ Μωσέως παρακαλούμενος· πόσω μᾶλλον τούτοις, εἴπερ αὐτοὺς τῷ πυρὶ τὸν ῥύπον ἀποτιθεμένους ἐγίνωσκε κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ χρυσοῦ; ἦν ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ τινὲς ἐξειλήθασιν εἰς παράδειγμα. Ἀλλὰ τῷ μὲν χρυσοῦ, ἄτε ἀψύχῳ, φυσικῶς ὁ ῥύπος πρόσεται· τοῖς δὲ λογικοῖς γνωμικῶς συνέζευκται· μᾶλλον δὲ ἐξ αὐτῶν ἀποκακῶνται. Διὸ εἰ τὴν ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ καὶ τὴν πρόγνωσιν καὶ τὴν δύναμιν, κώλυμα τῆς αἰωνίου τιθέμεναι κολάσεως, καὶ τὴν δικαιοσύνην ταύταις προσζευγνύτωσαν· ἄτε ἀπονεμητικὴν οὖσαν ἐκάστῳ τῶν πρὸς ἀξίαν· καὶ οὐδαμῶς πρὸς φνατροπὴν τῆς θείας ἀποφάσεως ἕβονται. Εἰ δὲ [καὶ] μὴ βούλονται, καὶ τοὺς ἐπὶ γῆς βασιλεῖς αἰτιάσθωσαν, ἵνα ὡσιν ἑαυτοῖς γὰρ σύμφωνοι· προειδότες μὲν μὴ ἔπαντας τοὺς ἀγιονιζομένους πάλην καὶ πυγμὴν καὶ δρόμον καὶ ἵππων ἀμιλλαν νικήσοντας, ἀλλ' ἓνα καὶ μόνον ἐξ ἑκατέρου τούτων στεφθησόμενον· πᾶσι δὲ ὄμω; ἀνοιγνύντας πρὸς ἀγῶνα τὸ στάδιον. Ὅπερ γὰρ τοῖς ἀγωνιζομένοις τὸ στάδιον, τοῦτο πᾶσιν [ἀνθρώποις] ἢ εἰς τόνδε τὸν βίον πάροδος. Γεννηθῆναι μὲν γὰρ ἢ μὴ γεννηθῆναι, οὐκ ἐφ' ἡμῶν· ἀγωνίσασθαι δὲ καὶ νικῆσαι τοὺς πονηροὺς δαίμονας, καὶ τῶν αἰωνίων τυχεῖν ἀγαθῶν, ἐφ' ἡμῶν ἐστίν. Ἐττηθέντας δὲ τούτους ἀνάγκη μεταμελεῖσθαι καὶ θρηνεῖν ἀνόνητα, αἰωνίως κολαζομένους· οὐκ ἔσται γὰρ ἐν αὐτῷ [ὁ] ἐξομολογούμενος, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον, οὐκ ἔτι συμπαρούσης τοῖς καταδικασθεῖσιν ὡσπερ νῦν τῆς βοηθείας τοῦ [ἀγίου] Πνεύματος. Διχοτομηθήσονται γὰρ, ὡς φησὶν ὁ Κύριος, διαιρούμενοι τοῦ παρ' αὐτῶν ἀτιμασθέντος ζωποιοῦ Πνεύματος. Τὸν δὲ προαποδοθέντα νῦν ἠγούμεθα κατὰ τὸ ψαλμικὸν αἰνίττεσθαι λόγιον· Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν ράβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων, ὅπως ἂν μὴ

A quam ad pœnitentiam morumque mutationem. Quod si flagellis tantum cæsi in blasphemiam convertentur, multo magis huc se convertent illi, qui postea a grandine poudo mensuram obtinente ferientur. Verum de hoc ubi ad eum locum pervenerimus, Deo volente, latius. Quia improbi quæque atrique dæmones, per humana corpora, quibus tanquam organis utuntur, a sanctis flagellati, convicia verbaque blasphemii plena in flagellantes detorquere solent. Eapropter considerandum hoc loco venit, ecquidnam de impiis, qui in gehenna ignis torquentur, nobis cogitandum et statuendum sit, num videlicet ab insita malitia ita desistant aliquando, ut mente et cogitatione vere illam avertentur; an hactenus solum ab ea absterneant, quatenus prava consilia in opus non efferant; quemadmodum scelerati nonnulli qui in ergastulis et vinculis detinentur, adeoque necessitate, non voluntate, ab aliorum offensione solitisque insidiis coercentur. Ego sane cum æternum supplicium impiis decretum audio, decernentis sententiæ repugnare nec valeo nec deheo. Ast vero cum summam illius benignitatem, et ad misericordiam propensionem iterum iterumque expendo, certe apud me consilio pœnam pro meritis, neque æternum supplicium comminatum, neque comminatum quoque illaturum, si condemnationis sententia obstrictos videret vere pœnitentes, nequitiamque quam spontanea electione complexi erant (neque enim ob id plectuntur quod necessitate aliqua ad illam compulsi essent, sed quod sponte suscepissent) ex animo detestantes. Si enim Pharaonem, tametsi certo nosset flagellis utique emollitum, postea rursus ad ingenium rediturum, Moysi precibus fluxus tanquam venia dignum a flagellis absolvit; quanto magis illos, si quidem per ignem a sordibus instar aurei vasis (hoc enim in exemplum quidam in hac materia assumpserunt) expiatis excoctosque agnosceret? Verum auri et animi non est par ratio: auro enim tanquam rei inanimi scoria naturaliter adest: animo autem cæterisque ratione præditis, non natura, sed propria voluntate sordes adjunctæ sunt; aut vovius ipsimet impii eas ultro sibi asciscunt. Propterea qui Dei bonitatem et prænotionem et potentiam supplicii æternitatem impedituram asserunt, justitiam, quam unicuique pro meritorum ratione præmia vel supplicia distribuere solet, tribus prædictis admisceant; et tunc, si tamen constare sibi volunt, ad divinæ sententiæ eversionem nullatenus spectabunt. Quod si noluerint, vel terrenos reges accusent: nam hi, licet certo prævideant non omnes, qui lucta, vel pugna, vel cursu, vel equestri certamine certant, victoria potituros, sed ex qualibet classe unum duntaxat, omnibus tamen stadium ad certamen aperiunt. Quod autem decertaturis est arena vel stadium, illud omnibus hominibus in hanc vitam est introitus, siquidem nasci vel non nasci, in nostra potestate non est situm; verum impigre cer-

tare, daemonesque malignos vincere, adeoque æternis bonis potiri, id in nobis est positum. At qui demonum insultibus succumbunt, illos dolor et mœror ingens non potest non comitari. Verum pœnitentia et throni apud eos, qui sempiternis cruciatibus jam inaucipali habentur, prorsus inutiles sunt. Nam apud inferos nulla est redemptio, nec ullus ibi Dominum, juxta Psalmistam, confitetur; quippe cum Spiritus sancti subsidium, quod in hac mortali vita adesse solet, condemnatis amptus non adsit. Dividentur enim, ut ait Christus, a vivifico illo Spiritu, quem ipsi injuria et contumelia affecerant, perpetuo avulsi. Atque ad hunc sensum Psalmographum spectasse arbitramur, cum ait: *Quoniam non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ne extendant justis ad iniquitatem manus suas.* Neque enim horum cum illorum vita misceri potest; non solum quia operibus inter se non communicant, neque moribus, quibus quisque utitur, consentiunt; verum etiam quia justis concinne inconcusseque bono adherent, neque illorum voluntas cujusvis mali admistione ad peccatum irritatur; neque carnis infirmitate frangitur, neque mutationis formidine lætitiæ diminutione turbatur, sed immutabilem in Deo firmitatem sortitur. Et hæc hæctenus, oratione ad alia dilapsa: nunc reliqua ordine persequamur.

72 CAPUT LI.

Ut per sextam phialam via Euphratis pandatur regibus ab oriente venientibus.

XVI, 12. *Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphratem; et siccata est aqua ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu solis.*

Flumen Euphrates divino nutu ita fortassis vadosum evasurum est, ut gentium regibus ad mutuam credem, aliorumque hominum interitum, commodum transitum præbeat. Quantum autem ex his quæ infra ea de re in Apocalypsi traduntur, divinando consequi possumus, arbitramur homines illos *Gog* et *Magog* nominibus designatos, ex Scytharum regione moturos. Quin vero quoque consentaneum arbitramur Antichristum ex orientali Perside, ad quam tribus Dan, e qua ortum ille ducturus dicitur, ablegata est, una cum aliis regibus et principibus regum nomen adeptis, Euphratem transmissurum animæque vel corporis mortem hominibus illaturum: hanc quidem, propter fidei constantiam animique fortitudinem; illam vero, propter ignaviam animique mollitiem.

XVI, 13. *Et vidi ex ore draconis, et ex ore bestię et ex ore pseudoprophetę, exire tres spiritus immundos in modum ranarum.*

Et hinc quoque ostenditur diabolus tanquam draconem, et Antichristum tanquam bestiam, et pseudoprophetam tanquam alium quempiam ab illis diversum, per se seorsum commemorari. E quibus tribus tres immundi spiritus *ranis* similes exhibant. Assimilantur autem *ranis*, propter virulentum, obscœnum, et immundum illorum affectum, necnon ob serpentinum malignarum virtutum ad cœnosas voluptates studium. Hi porro diaboli, et pseudochristi, et pseudoprophetę spiritus, sola jussione, quæ per os significatur, fucata signa sal-

A *ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χειρας αὐτῶν, ὡς ἀμίκτου ὕδατος αὐτῶν τῆς ζωῆς· οὐ μόνον διὰ τὸ τῶν βίων ἀμιγῆς καὶ ἀκατάλληλον, ὡς ἕκαστος ἐπολιτεύετο· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀραρὸς ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ πάγιον, μήτε τῇ ἐπιμιξίᾳ τοῦ χειρόνος πρὸς ἀμαρτίαν ἐρεθιζομένης τῆς τούτων προαιρέσεως, μήτε ἀσθενεῖα σαρκὸς ἢ τροπῆς φόβῳ τὴν εὐφροσύνην ἐλαττούσης, ἀλλὰ βέβαιον κατὰ Θεὸν κληρονομώσης τὸ ἀτρεπτον. Καὶ ταῦτα μὲν μέχρι τούτου πρὸς ἕτερα τοῦ λόγου τρέχοντος, ἄπερ καθυπέσχετο· ἡμεῖς δὲ τῶν ἐξῆς ἐχώμεθα.*

perpetuo avulsi. Atque ad hunc sensum Psalmographum spectasse arbitramur, cum ait: *Quoniam non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ne extendant justis ad iniquitatem manus suas.* Neque enim horum cum illorum vita misceri potest; non solum quia operibus inter se non communicant, neque moribus, quibus quisque utitur, consentiunt; verum etiam quia justis concinne inconcusseque bono adherent, neque illorum voluntas cujusvis mali admistione ad peccatum irritatur; neque carnis infirmitate frangitur, neque mutationis formidine lætitiæ diminutione turbatur, sed immutabilem in Deo firmitatem sortitur. Et hæc hæctenus, oratione ad alia dilapsa: nunc reliqua ordine persequamur.

B

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ'.

Ὅπως διὰ τῆς ἕκτης [φιάλης] ἡ ὁδὸς [διὰ] τοῦ Εὐφράτου τοῖς ἀπὸ ἀνατολῶν [ἡλίου] βασιλεῦσιν ἀνοίγεται.

Καὶ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχευε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν Εὐφράτην· καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἐτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου.

Εἰκὸς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν κατὰ θεῖαν συγχώρησιν ὀλιγούμενον, τοῖς βασιλεῦσι τῶν ἐθνῶν διδόναι πάροδον εἰς τὴν κατ' ἀλλήλων καὶ λοιπῶν ἀνθρώπων ἐξολόθρευσιν· οὗς ἐκ τῶν Σκυθικῶν μερῶν ἐκ τῆς τοῦ Γῶγ καὶ Μαγῶγ μνήμης κινεῖσθαι νομίζομεν, κατὰ τὸ ἐν τοῖς κατόπιν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει φερόμενον. Εἰκὸς δὲ καὶ τὸν Ἀντίχριστον ἐκ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τῆς Περσικῆς γῆς, ἐνθα ἡ φυλὴ τοῦ Δάν, ἐκ ῥίζης Ἑβραίων ἐξερχόμενον, ἅμα ἐτέροις βασιλεῦσιν ἢ μεγιστᾶσι βασιλικὸν κληρουμένοις ὄνομα, τὸν Εὐφράτην περαιοῦσθαι, ἢ σωματικὸν ἢ ψυχικὸν θάνατον τοῖς ἀνθρώποις ἐπάξοντα· τοῖς μὲν διὰ πίστεως καὶ καρτερίας, τοῖς δὲ δι' ἀνανδρίας καὶ ἐκλύσεως.

Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα, ὡσεὶ βάρβαροι [ἐκπορευθέντα].

Ἐκ δὲ τοῦ ἰδεῖν ἐκ τῶν τριῶν πνεύματα τρία ἀκάθαρτα, δείκνυται ἐν ἰδίῳ προσώπῳ, τὸν τε διάβολον ὡς δράκοντα, τὸν τε Ἀντίχριστον ὡς θηρίον, τὸν τε ψευδοπροφήτην ὡς ἕτερον παρὰ τούτους μνημονεύεσθαι. Ἐξ ὧν φησὶν εἰκότα βατράχοις [τρία] ἐκπορευέσθαι πνεύματα· διὰ τὸ ἰῶδες αὐτῶν καὶ βορβορῶδες καὶ ἀκάθαρτον, καὶ πρὸς τὰς διούγρους ἡδονὰς ἐρπυστικὸν τῶν πονηρῶν δυνάμεων· αἱ τοῖς τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ τοῦ ψευδοπροφήτου προστάγμασι τοῖς σημαινομένοις διὰ τοῦ στόματος, ἀπατηλὰ σημεῖα καὶ τέρατα τοῖς ὄν-

ἄνθρωποις εἰδούσιν, ὡς διὰ τῶν ἐξῆς γνωσόμεθα. A saque prodigia edent, hominibusque ostendent, quemadmodum ex sequentibus cognoscere datur.

Εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων, ποιούντα σημεῖα· ἃ ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς [τῆς γῆς] τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς [τὸν] πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος.

Τὰ γὰρ διὰ τῶν δαιμόνων, φησὶν, ἐνεργούμενα ψευδῆ σημεῖα, τοὺς πειθομένους αὐτοῖς εἰς πόλεμον κατὰ τῆς μεγάλης καὶ ἐπιφανοῦς [τοῦ Θεοῦ] ἡμέρας τοῦ Κριτοῦ ζώντων καὶ νεκρῶν ἐπιστρατεύσουσιν· ἢ πάντως οἱ θεομάχοι ἠττώμενοι, ἀνόνητα κλαύσουσι, τὴν προτέραν πλάνην ὀδυρόμενοι.

Ἴδού ἔρχομαι ὡς κλέπτης· μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἑβραϊστὶ Ἀρμαγεδών.

Τὸ δὲ γρηγορεῖν καὶ φυλάττειν τὰ ἱμάτια δηλοῖ τὸ ἐπαγρυπνεῖν ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν. Αὗται γὰρ [εἰσὶ τὰ] τῶν ἁγίων ἱμάτια· ὧν τὸν ἐστερημένον ἀνάγκη ὡς γυμνὸν καὶ ἀσχημοσύνης πεπληρωμένον αἰσχύνεσθαι. Τὸ δὲ Ἀρμαγεδών, διακοπή ἢ διακοπτομένη ἐρμηνεύεται. Ἐκεῖ γὰρ ἔθνη συναγόμενα, ἐκκόπτεσθαι νοεῖν ἀκόλουθον ὑπὸ τοῦ διαβόλου στρατηγούμενα, τοῦ τοῖς ἀνθρωπίνοις αἵμασι χαίροντος. Ἐπεὶ δὲ κἀνταῦθεν ἀπευκτὴν τῶν τῆς ἀρετῆς ἱματίων τὴν γύμνωσιν, καὶ ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς τοῦ νυμφῶνος ἀπόβλητον τὸν ταύτης ἐστερημένον μεμαθήκαμεν, καὶ ἐκ τῆς ἀποστολικῆς δὲ ῥήσεως, ἣ φησὶ περὶ τῆς ἀφθαρσίας· Οἷγε ταύτην ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὐρεθησόμεθα, δηλαδὴ τῶν ἀγαθῶν πράξεων· ἐκτενῶς τὸν Κύριον [ἡμῶν] ἱκετεύσωμεν ἐνταῦθα ἡμῶν ἐκπλῦναι τὰς ψυχικὰς στολάς, ὥστε ὑπὲρ χιόνα λευκανθῆναι, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον· μήποτε ἀκούσαντες, Ἐτυῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἐνδυμα γάμου; δεθέντες χεῖρας καὶ πόδας, ῥιφῶμεν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἀλλὰ κατὰ τὸν [σοφὸν] Σολομῶντα, ἐν παντὶ καιρῷ λευκὰ τὰ ἱμάτια ἔχοντες, καὶ φαιδράς τὰς λαμπάδας τῆς ἐναρέτου πολιτείας τῆ συμπαθεία κεκοσμημένας ἐπιφερόμενοι, τῷ καθαρῷ καὶ ἀμώμῳ τῶν ἁγίων ψυχῶν νυμφίῳ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τὸν νυμφῶνα συνεισεέλθωμεν· μεθ' οὗ πρέπει τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, [κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων]. Ἀμήν.

diamur : cum quo et Spiritu sancto Patrem decet sæcula sæculorum. Amen.

ΚΕΦΑΛΑ. ΝΒ'. ΛΟΓΟΣ ΙΗ'.

Ὅπως διὰ τῆς ἑβδόμης πληγῆς χάλασα καὶ σεισμὸς κατὰ [τῶν] ἀνθρώπων γίνεται.

Καὶ ὁ ἑβδομὸς ἄγγελος ἐξέχευ τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα· καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἐκ [τοῦ ναοῦ] τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα· Γέγονε. Καὶ ἐγένοντο [φωναὶ καὶ] ἀστρα-

XVI, 14. Sunt enim spiritus dæmoniorum, facientes signa ; et procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.

Falsa hæc dæmonum signa, ut et opera quoque patrata, omnes quotquot fidem illis habuerint, contra magnum et manifestum Dei vivorum et mortuorum Judicis diem in prælium armabunt ; in quo sane universi Deo rebelles, cum sese superatos animadverterint, incassum lugebunt, nulloque fructu priores errores deplorabunt.

XVI, 15, 16. Ecce venio tanquam fur. Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, et videant turpitudinem ejus. Et congregabit illos in locum qui vocatur Hebraice Armagedon.

Vigilare vestemque custodire aliud nihil esse videtur, quam bonis operibus impigre insistere : ea enim sanctorum sunt indumentum et ornamenta ; quibus proinde qui orbatus est, nudus confusioneque et turpitudine plenus appareat oportet. Ad nomen autem Armagedon quod attinet, illud *intercisionem* vel *separationem* denotat : et merito. Ad eum namque locum gentes adductæ, et a diabolo in prælium concitatae, penitus, ut probabile est, excidentur : gaudet enim ille eade humanaque sanguine. Quia vero ex hoc loco discimus turpe quiddam et infame haberi, virtutum indumento spoliatum esse ; ex Evangelii autem parabola non citra ignominiam e nuptiali thalamo abjectum fuisse illum qui nuptiali veste carebat ; ex Apostoli tandem dicto quod de incorruptione agit, dandam esse operam ut nudi inveniamur, nempe a bonis operibus : indefesse Domino nostro supplicemus, ut hic animarum nostrarum stolas eluat ; quo, juxta Psalmistæ sententiam, supra niveam dealbemur ⁴², ne quando audiamus : *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem* ⁴³ ? ligatisque manibus et pedibus abjiciamur in tenebras exteriores : verum, juxta Salomonis doctrinam, omni tempore candida vestimenta habentes, lætasque, hoc est, commiseratione et studiosa conversatione ornatas lampades palam deferentes, cum casto inculpatoque sanctarum animarum sponso Christo Deo et Domino nostro in thalamum ingre-

CAPUT LII. SERMO XVIII.

Ut per septimam plagam grando et terræmotus in hominum perniciem excitatus sit.

XVI, 17, 18. Et septimus angelus effudit phialam suam in aerem : et exivit vox magna de templo cæli a throno, dicens : Factum est. Et facta sunt fulgura et voces, et tonitrua, et terræmotus factus est magnus,

⁴² Psal. l. i. 9. ⁴³ Matth. xxii, 12.

qualls nōn fuit ex quo homines fuerunt super terram, talis terræmotus sic magnus.

Per angeli vocem, quæ de cælo facta asseritur, divinum mandatum effectum sortitum indicatur. Cæterum fulgura, et voces et tonitrua, stuporem et terrorem, qui ex iis rebus quæ inusitato modo tum fient, exorietur, futurumque Christi adventum significant; quemadmodum eadem olim quoque Dei super montem Sina descensum indicabant. Denique terræ motus, eorum quæ in rerum natura exstant, translationem et in meliorem statum mutationem insinuant: quo sensu vocem hanc Apostolus et non solum terram, verum etiam cælum movebo¹⁴.

XVI, 19. *Et facta est civitas magna in tres partes; B et civitates gentium ceciderunt.*

Per civitatem magnam, non civium multitudine, aut ædium et domiciliorum amplitudine, sed religione et pietate antiquissimam et maximam Hierosolymorum urbem designatam putamus; ut quæ per Christi mortem et passionem mire sit magnificata, et a gentium civitatibus distincta. Porro ejus in tres partes sectionem triplex hominum genus, quod in ea degit, adumbrare existimamus: unum Christianorum; alterum, Judæorum; tertium, Samaritanorum. Aut unum 7/8 eorum qui firmi constantesque in fide consistunt; alterum, eorum qui baptismum susceptum sceleris operibus contaminaverunt; postremum, illorum Judæorum et Samaritanorum, qui Evangelii prædicatione repudiata, suæ voluntatis iudicium libere citra ullum impedimentum sequi et explere permissi sunt; sicut ad illa quoque loca, eamque la sortem concedere, quæ horum utriusque magis convenire censebantur. At nunc vero iam Judæi quam Samaritani piorum principum timore percussi, suæ perfidiæ consilia occultant, ac nobiscum sese facere simulant, siquidem sectam suam ex animo deserere non audent, sicuti veris quoque Christianis veræque fidei professoribus et cultoribus, ii nonnunquam admiscerentur, qui solo nomine sunt Christiani. Verum enim vero ubi primum tentationum incendium ipsos probare et redarguere cœperit, tunc statim sectio illa tripartita, nempe piorum, impiorum et peccatorum, conspicua erit: singuli namque ad similitudinem morum turham gregemque suæ sorti affinem concident. Quod autem gentium civitates cadere dicuntur, significat regno Dei jam præsentem (quod sancti secundum Daniælem occupant) cum ipsas paganorum civitates, in vitam quoque et conversationem ethnicam interitaram.

Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, D at daret illi calicem vini indignationis iræ ejus.

Et confusa illa Babylon, inquit, variis vitæ hujus curis divulsa atque distracta, opibusque ex iniquitate constans magnificata, necnon numerosa illa hominum multitudo, divinæ iræ calicem bibit. Etenim quæ propter diuturnam Dei patientiam in oblivionem venisse quodammodo videbatur, propter justum injuste calcatum, dictorumque et factorum impietatem vindictam expetentem, denuo in

και και βρονται, και σεισμός μέγας, οὗτος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς, τῆλικούτος σεισμός οὕτω μέγας.

Ἀγγελικὴ φωνὴ οὐρανῶθεν φησὶ· Γέγονε· τουτέστι, τὸ θεῖον τετέλεστο πρόσταγμα· αἱ δὲ [φωναὶ καὶ] ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ, τὸ καταπληκτικὸν τῶν γινομένων κατὰ τὴν μέλλουσαν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν σημαίνουσιν· [ὡσπερ κάλας τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπὶ τὸ Σιναιὸν ὄρος κατέβασιν]· ὁ δὲ σεισμός, εἴην τῶν ἔθνων μεταποίησιν [σημαίνει], ὡς ὁ Ἀπόστολος τὸ, Ἔτι ἀπαξ σεισῶ, οὐ μόνον τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν, ἐθέλας.

quoque alicubi usurpat. Alii enim: Adhuc semel,

Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἔθνων ἔπεσον.

Πόλις δὲ μεγάλην, οὐ πλήθει καὶ μεγέθει οἰκοδομημάτων, ἀλλ' ἐν-θεοσεβείᾳ ἀρχαιοτάτην καὶ μεγίστην, τὴν Ἱερουσαλήμ ὑπολαμβάνομεν· ἅτε μεγαλυθείαν τοῖς Χριστοῦ παθήμασι, καὶ ἀναιδίαστοι-λομένην ταῖς ἐθνικαῖς πόλεσι. Ταύτης τὴν εἰς τρία τομὴν [δηλοῦν] ἡγούμεθα, τῶν ἐν αὐτῇ Χριστιανῶν, καὶ Ἰουδαίων, καὶ Σαμαρειτῶν· ἢ τῶν βεβαιοπιστῶν, καὶ τῶν βυπαρὰς πράξεσι μολυνάντων τὸ βάπτισμα, καὶ τῶν μηδὲν δεξαμένων Ἰουδαίων τὸ κήρυγμα, τὴν ἀκώλυτον καὶ πεπαθήσιασμένην τῶν οἰκειῶν βουλημάτων ἐκπλήρωσιν, καὶ τὴν εἰς τοὺς καθήκοντας χώρους [ἐκατέρων τούτων] ἐκπομπὴν ἢ ἀποκλήρωσιν· νῦν γὰρ Ἰουδαῖοι μὲν καὶ Σαμαριταῖ, τῷ φόβῳ τῶν εὐσεβῶς βασιλευσάντων, τὰ σκελετὰ κρύπτουσι [τῆς ἀπιστίας] βουλευόμενα, καὶ σὺν ἡμῖν δοκοῦσι τάττεσθαι, πρὸς ἰδίαν μοῖραν ἀποσταθῆσαι μὴ τολμώντες· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἀκηθῶς Χριστιανοὶ, τοῖς τὸ ὄνομα μόνον κεκτημένοις ἀναμιξέ τυγχάνουσιν· ἔταν δὲ ἡ τῶν πειρασμῶν τούτους ἐλέγη πύρωσις, τότε ἢ εἰς τρία διαίρεισι τούτων γενήσεται, τῶν τε εὐσεβῶν, τῶν τε δυσσεβῶν, τῶν τε ἀμαρτωλῶν τοῖς ὁμοτρόποις προσχωρούντων, καὶ πρὸς οἰκίαν μοῖραν ἀποκρινομένων. Αἱ δὲ τῶν ἔθνων πόλεις πίπτουσι· δηλοῦσιν ἢ τὴν αὐτῶν κατάλυσιν, ἢ τῆς ἐθνικῆς πολιτείας τὴν ἐκλείψιν, τῇ παρουσίᾳ τῆς θείας βασιλείας, ἣν καθέξουσι κατὰ τὸν Δανιὴλ οἱ ἄγιοι.

Καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, [τοῦ] δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ.

Βαβυλὼν δὲ ἡ μεγάλη, ἡ συγκεχυμένη, φησὶ, τοῖς οἰκείοις τοῦ βίου περισπασμοῖς, καὶ μεγαλυθείᾳ τῷ ἐξ ἀδικιῶν πλοῦτι πλουάνθρωπος πληθὺς, τὸ ποτήριον τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ πίεται, ὡς ἐκ λήθης διὰ μακροθυμίας εἰς μνήμην ἐλθοῦσα τῆς τοῦ πατηθέντος δικαίου καὶ τῆς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις δυσσεβείας ἐκδικήσεως.

memoriam rediit ante Deum.

¹⁴ Hebr. xii, 26.

Καὶ πᾶσα νῆσος ἐφυγε, καὶ ὄρη· καὶ οὐχ ἅ
εὐρέθησαν.

Νῆσους δὲ τὰς [ἀγίας] Ἐκκλησίας, καὶ ὄρη, τοὺς
ἐν αὐταῖς προὔχοντας [νοεῖν] ἐκ τῆς θείας Γραφῆς
διδασκόμεθα. Φεύγειν εἰς τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῆς
τῶν προφῆθῶν ἐπιγαγωγῆς, ἐκ τοῦ Κυρίου ἀκη-
κόαμεν, λέγοντος· Τότε οἱ ἀπὸ ἀνατολῶν φεύξον-
ται ἐπὶ δυσμᾶς· καὶ οἱ ἀπὸ δυσμῶν, εἰς ἀνατολὰς·
ἔσται γὰρ θλίψις μεγάλη οἷα οὐ γέγονεν ἀπὸ
καταβολῆς κόσμου, οὐδ' οὐ μὴ γένηται· τῶν μὲν,
δι' ἁμαρτίας κολαζομένων· τῶν δὲ, πρὸς δοκιμὴν
ἀρετῆς, ὑπομενόντων τὰ δυσχερῆ· οὐ μόνον ἐν ταῖς
τοῦ Ἀντιχρίστου ὑπὲρ Χριστοῦ κολάσεσιν, ἀλλὰ
καὶ ἐν ταῖς φυγαῖς καὶ [ἐν ταῖς] ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ
σπηλαίοις κακοπαθείαις· & τῆς ἐν [τῇ] πόλει δια-
τροπῆς προτιμήσουσι, διὰ τὴν τῆς εὐσεβείας τή-
ρησιν.

ei speluncis, imo in ipsa etiam fuga sese offerent : quæ tamen omnia ad conservandam fidei et pietatis
sinceritatem, civili politicæque vitæ anteferent.

Καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἐβλασ-
φήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς
τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς
σφόδρα.

Τὴν χάλαζαν, ἅτε οὐρανόθεν κατερχομένην,
τὴν θεήλατον ὀργὴν [καὶ] ἀνωθεν ἐρχομένην νανοή-
καμεν· τὸ δὲ ταλαντιαῖον αὐτῆς τὸ τέλειον, διὰ τὴν
ἐν ταῖς ἁμαρτίαις [τελείαν] ἀκρότητα καὶ βαρύτητα
τῆς χαρακτηριστικὸν τὸ τάλαντον, ὡς [καὶ] τῷ Ζα-
χαρίᾳ ἐώραται. Τὸ δὲ μὴ πρὸς μετάνοιαν, ἀλλ' εἰς
βλασφημίαν χωρῆσαι τοὺς ὑπ' αὐτῆς πληττομένους,
τὸ σκληρὸν καὶ ἀνένδοτον τῆς αὐτῶν καρδίας παρ-
ίστησι· διὸ κατὰ τὸν Φαραῶ ἔσονται· μᾶλλον δὲ καὶ
τούτου σκληρότεροι· εἶγε ἐκεῖνου ποσῶς ταῖς θε-
ηλάτοις πληγαῖς μαλασσομένου καὶ τὴν οἰκειάν ὁμο-
λογοῦντος ἀσέβειαν, αὐτοὶ καὶ ἐν τῷ μαστιγοῦσθαι
βλασφημοῦσιν.

obstinatioresque censerī, siquidem ille, divinis plagis admōitus, quodammodo emoliebatur, propriam-
que iniquitatem fatebatur; isti autem inter flagella dire blasphemant.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Περὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ἐπτὰ [ἀγίων] ἀγγέλων, δει-
κνύντος τῷ μακαρίῳ Ἰωάννῃ τὴν τῆς πόρνῆς
πόλεως καθάρσιν· καὶ περὶ τῶν ἐπτὰ κεφα-
λῶν καὶ [τῶν] δέκα κέρατων.

Καὶ ἦλθεν εἰς ἐκ τῶν ἐπτὰ ἀγγέλων τῶν ἔχον-
των τὰς [ἐπτὰ] φιάλας· καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ,
λέγων μοι· Δεῦρο, δεῖξω σοὶ τὸ κρῖμα τῆς πόρ-
νης τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὕδατων
πολλῶν· μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς
γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν
ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς· καὶ ἀπήνεγκέ
με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. Καὶ εἶδον γυναῖκα
καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον γέμον ὀνομάτων
βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἐπτὰ, καὶ κέρατα
δέκα.

Ταύτην τὴν πόρνην τινὲς εἰς παλαιάν Ῥώμην,
ὡς ἐπάνω ἐπτὰ ὀρέων κειμένην, ἐξέλαβον· τὰς δὲ

XVI, 20. Et omnis insula fugit, et montes non
sunt inventi.

Insulas vocat sanctas Ecclesias; per mon-
tes autem sacræ Litteræ designant Ecclesia-
rum pastores et doctores, cæterosque qui primatum
inter illos tenent. Ejusmodi autem tempore, quo
prædicta mala grassabuntur, fugam inituros Chri-
stus ipse Deus et Dominus noster præmonuit. Tum,
inquit, qui in Judæa sunt, fugiant ad montes. Erit
enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio
mundi usque modo, nec erit⁴⁸. Siquidem alii pro-
pter peccata quæ perpetrarunt, variis incommodis et
suppliciis afficientur: alii ad virtutis probationem
gravia perpessuque difficilia perferre compellentur:

neque enim illa tantum mala et incommoda eos exer-
cebunt, quæ Antichristus in veri Christi odium infe-
ret, verum ea etiam quæ post fugam in montibus
quæ tamen omnia ad conservandam fidei et pietatis

XVI, 21. Et grando magna sicut talentum, descen-
dit de cælo in homines: et blasphemaverunt Deum
homines propter plagam grandinis: quia magna facta
est plaga ejus vehementer.

Per grandinem cælitus missam Dei iram signifi-
catam putamus: hæc enim e supernis venire solet.
Quod hæc autem talenti magnitudinem sortita fue-
rit, id perfectum illius ardorem denotat; et hic rur-
sum summam peccati malitiam, eminentemque ejus-
dem gravitatem: hujus 75 namque rei symbolum,
talentum existit, quemadmodum Zachariæ quoque
patefactum aliquando fuit. Quod illi denique qui
icti læsi que ab illa fuerant, ad pœnitentiam non
respexerint, sed ad blasphemiam sese converterint,
istud excellentem cordis illorum duritiam saxeam-
que obstinationem insinuat. Quare etiam Pharaoni
assimilari poterunt, aut illo quoque duriores ob-
stinatioresque censerī, siquidem ille, divinis plagis admōitus, quodammodo emoliebatur, propriam-
que iniquitatem fatebatur; isti autem inter flagella dire blasphemant.

CAPUT LIII.

De uno e septem sanctorum angelorum numero, qui B.
Joanni adulteræ civitatis eversionem ostendit: de-
que septem meretricis capitibus, et decem ejusdem
cornibus.

XVII, 1-3. Et venit unus de septem angelis, qui
habebant septem phialas: et locutus est mecum di-
cens mihi: Veni, et ostendam tibi damnationem
meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas,
cum qua fornicati sunt reges terræ, et inebriati sunt
qui inhabitabant terram de vino prostitutionis ejus.
Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulie-
rem sedentem super bestiam coccineam, plenam vo-
minibus blasphemiarum, habentem capita septem et cor-
nua decem.

Hanc meretricem quidam veterem Romam desi-
gnare putant, ut quæ super septem colles exædifi-

⁴⁸ Matth. xxiv, 21.

cata tradatur. *Septem autem capita bestiae*, quæ illam sustentant, septem eminentioris impietatis principes, nempe omnes a Cæsare Domitiano usque ad Diocletianum. Hi enim omnes Dei Ecclesiam atrocissime sunt persecuti. Nos autem ex iis conjecturam facientes quæ hinc sequuntur, per hanc vel universale orbis terræ regnum, in unum quasi corpus conflatum, insinuatam existimamus: aut prænobilem ac præpotentem quampiam civitatem, quæ, usque ad Antichristi adventum, principatum in terrarum orbem obtentura, siquidem antiqua Roma jam olim imperii majestatem amisit. Nisi quis forsitan arbitretur pristinam dignitatem et majestatem suo postea tempore denuo recuperaturam. Verum, hoc admissio, civitas illa magna, quæ hodie primatum obtinet, e medio facessat oportet. Nam Apocalypsis verba sunt:

Et mulier quam vidisti, est civitas magna, quæ habet imperium super reges terræ.

Verum de hoc in sequentibus, si Deus permiserit, accuratius: nunc autem opportunum videtur indagare ejusmodi sit desertum illud in quod per spiritum se abductam profitetur ille qui hæc videbat. *Desertum* proinde in rebus spiritalibus omnem civitatem, aut numerosam turbam, aut hominum multitudinem denotare putamus, quæ ob animæ temulentiam, aut turpem a Deo fornicationem, aut alia ejusmodi crimina, apud Deum in noxa est. Alio modo dici potest, apostolum Joannem spiritali mentis oculo plenam prædictæ meretricis desolationem observasse. Vidit autem eam *muliebri schemate ornatam*, propterea quod sit effeminata et ad peccatum propensa, virilique robore destituta. Vidit eandem æque *super bestiam coccineam sedentem*, **76** ob id forsitan quod propter nefaria opera super diabolum, qui cæde et sanguine gaudet, quiescere soleat. Per quæ etiam opera idoneam apostatæ blasphemiarum contra Deum materiam subministrat. Immanitatis namque et feritatis mentisque eadem spirantis indicium est, cum bestia ipsa, tum coccineus quoque ejusdem color. Porro de septem capitibus et decem cornibus, paulo post, Deo bene propitio, per angelum instruemur.

XVII, 4. *Et mulier circumdata erat purpura et coccino; et inaurata auro, et lapide pretioso, et margaritis.*

Circumdata est purpura et coccino, quæ imperii sunt symbola, ad exprimendum dominatum, quem in omnes exercet. Idem quoque per lapidem pretiosum, et margaritas, quibus exornatur, significatur.

Habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione et immunditia.

Per poculum, pravorum operum, dum primum gustantur, dulcedo exprimitur; per aurum autem, præmii amplitudo, vel pœnæ quoque (ut quidam exponens illud Job: *Bibens derisionem instar aquæ, opinatur*) magnitudo: vel manu certe poculum tenet, ut planum fiat malitiam sectari, non ut inde satiatur, sed ut perditionis illius studium et sitis manifestetur. Suas proinde abominationes, quas

ἑπτὰ κεφαλὰς τοῦ αὐτὴν βαστάζοντος θηρίου, ἑπτὰ βασιλεῖς τοὺς ἀσεβεστέρους πάντων, τοὺς ἀπὸ Δομητιανοῦ μέχρι Διοκλητιανοῦ τὴν Ἐκκλησίαν διώξαντας· ἡμεῖς δὲ, ὅσον ἐκ τῆς τῶν ἐπομένων ἀκολουθίας ὀδηγούμεθα, ταύτην εἶναι τὴν καθόλου ἐπίγειον βασιλείαν, [τὴν] ὡς [ἐν] ἐνὶ σώματι· ἢ τὴν μέχρι τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας, βασιλευομένην πόλιν οἰόμεθα· ἢ γὰρ παλαιὰ Ῥώμη ἐκ πολλοῦ τὸ τῆς βασιλείας κράτος ἀπέβαλεν· εἰ μὴ ὑποθώμεθα εἰς αὐτὴν τὸ ἀρχαῖον πάλιν ἀναστρέφειν ἀξίωμα. Ἄλλ' εἰ τοῦτο δώσομεν, προκαθαιρεθῆσεται ἡ χριτοῦσα σήμερον· φησὶ γὰρ ἡ Ἀποκάλυψις·

Verum, hoc admissio, civitas illa magna, quæ hodie primatum obtinet, e medio facessat oportet. Nam Apocalypsis verba sunt:

Ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, [ἡ] ἔχουσα τὴν βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Καὶ περὶ μὲν τούτου, ἐν τοῖς καθεξῆς, ὡς ἂν χορηγήσῃ ὁ Θεὸς, ἀκριβώσομεν· ἀναγκαῖον δὲ [νῦν] εἰπεῖν τίνα χρῆ νομίσαι τὴν ἔρημον εἰς ἣν ἀπηνέχθαι φησὶν ἐν πνεύματι [ὁ ταῦτα βλέπων]. Ἐρημον τοίνυν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἡγούμεθα, πᾶσαν πόλιν ἢ πληθὺν [πολυἀριθμον καὶ] πολυάνθρωπον ἐπὶ μέθῃ ψυχῆς καὶ τῆ ἐκ Θεοῦ πορνείᾳ καὶ ἑτέροις τοιοῦτοις ἐγκαλουμένην τολμήμασι. Καὶ ἑτέρως δὲ νοητέον τῆ θεωρίᾳ τοῦ πνεύματος ἰδεῖν τὸν ἀπόστολον [Ἰωάννην] τῆς προρρήθειας πόρνῆς τὴν ἐρήμωσιν· ἦν ὡς γυναικα ἐώρακε, διὰ τὸ τεθηλυμένον πρὸς ἀμαρτίαν καὶ ἀνανδρον. Καθημένην δὲ ἐπὶ θηρίου κοκκίνου, διὰ τὸ τῷ διαβόλῳ τῷ φονίῳ καὶ αἰμοχαρεῖ, ταύτην, διὰ πονηρῶν πράξεων ἐπαναπαύεσθαι· διὸ συνεργῶς ἐν ταῖς κατὰ Θεοῦ βλασφημίαις τῷ ἀποστάτῃ γίνεται. Ὀμότητος γὰρ καὶ ἀγριότητος καὶ φονικῆς γνώμης τὸ τε θηρίον καὶ τὸ κόκκινον [χρῶμα], γνώρισμα· περὶ δὲ τῶν ἑπτὰ κεφαλῶν καὶ δέκα κερμάτων, ἐν τοῖς ἐξῆς [σὺν Θεῷ] ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀγγέλου μαθησόμεθα.

Καὶ ἡ γυνὴ ἣν περιβεβλημένη πορφύραν καὶ κόκκινον, [καὶ] κεχρυσωμένη χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις.

Κόκκινον δὲ καὶ πορφύραν περιδέβληται, ὡς τῆς ἡγεμονίας τῆς κατὰ πάντων σύμβολα· διὸ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις κεκόσμηται.

Ἐχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον βδελυγμάτων· καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας αὐτῆς.

Διὰ μὲν τοῦ ποτηρίου τὸ πρὸς πόσιν ἢ δὴ τῶν πονηρῶν πράξεων, διὰ δὲ τοῦ χρυσοῦ τὸ τίμιον ἐνδείκνυται, ὡς φησὶ τις, περὶ τοῦ Ἰωβ· *Πίνων μυκτηρισμὸν ἴσα ποτῷ*, εἰς ἐνδειξιν ὅτι οὐ διακόρως, ἀλλ' ἐν δίψει τῆς οικείας ἀπωλείας τὴν κακίαν μετέρχεται. Διὸ ἑαυτῆς τὰ βδελύγματα, τουτέστι τὰ βδελυκτὰ τῷ Θεῷ ἐπιτηδεύματα, ἐπλήθυνεν· οὗς ἡ φιλάμαρτος πληθὺς ποτίζεται, ὡς ἡδὴ πόμα σπῶσα

τὴν βδελυκτὴν τῆς ἀμαρτίας μέθην, καὶ τῆς ἐκ A
θεοῦ πορνείας τὴν βεβήλωσιν.

abominabilem peccati temulentiam profanamque a Deo scortationem, avidè veluti dulce poculum, haurire solet.

Καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον,
Μυστήριον· Βαβυλῶν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν
πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς.

Ἡ δὲ τοῦ μετώπου γραφή, τὸ ἀπηρυθριασμένον
[τῆς ἀδικίας καὶ] τῆς τῶν πλημμελημάτων δηλοῖ
ἐκπληρώσεως, καὶ τῆς καρδιακῆς συγχύσεως· ἡ δὲ
μήτηρ, τὸ τῆς ψυχικῆς πορνείας εἶναι ταύτην δι-
δάσκαλον ταῖς ἀρχομέναις πόλεσι, τὰς βδελυκτὰς τῷ
θεῷ παρανομίας τίκτουςαν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

Ὅπως ὁ ἄγγελος τὸ ὄραθὲν αὐτῷ μυστήριον
ἠρμήνευσε.

Καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵμα-
τος τῶν ἀγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων·
καὶ ἐθαύμασα, ἰδὼν [αὐτήν,] θαῦμα μέγα. Καὶ
εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος· Διατί ἐθαύμασας; ἐγὼ σοὶ
ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου
τοῦ βαστάζοντος αὐτήν, [καὶ] τοῦ ἔχοντος τὰς
ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα.

Τὸ φερωνόμεν; ταῖς πράξεσιν ἐπιτίθεσθαι γρα-
φικῶς τὰ ὀνόματα ταῖς πόλεσιν, ἐκ πολλῶν μαθεῖν
ἐξέστιν· ὅθεν καὶ ἡ παλαιὰ Βαβυλῶν οὕτως ὠνό-
μασται, καὶ πόρνη ἐπιχαρῆς ἡγουμένη Φαρμακῶν
ἦκουε. Καὶ ἡ παλαιὰ δὲ Ἱερουσαλήμ· Ὅψις πόρ-
νης ἐγένετό σοι· καὶ ἡ πρεσβυτέρα [δὲ] Ῥώμη, C
Βαβυλῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ Πέτρου προσηγόρευται.
Κυριωτέρως δὲ, καὶ ἡ παρὰ Πέρσαις τὸ κράτος
ἔχουσα, καὶ Βαβυλῶν καὶ πόρνη προσαγορεύεται·
καὶ πᾶσα πόλις ἑτέρα φόνους καὶ αἵμασι χαίρουσα.
Τούτων τοίνυν μίαν ὁ εὐαγγελιστῆς θεωρῶν μεμο-
λυσμένην τοῖς τῶν ἀγίων αἵμασι, κατεπλήττετο καὶ
παρὰ τοῦ ἀγγέλου τὰ κατ' αὐτὴν ἐμάνθανεν, ὅσα δεῖ
παθεῖν, ἐφ' οἷς πλημμελήμασι, τὴν ἐπὶ συντελείᾳ
τοῦ χρόνου τῆς κοσμικῆς βασιλείας τὸ κράτος φέ-
ρουσαν· εἴτε τὴν παρὰ Πέρσαις κρατοῦσαν· εἴτε
τὴν παλαιὰν Ῥώμην [αὐθις τὸ ἀρχαῖον κράτος ἀνα-
λαμβάνουσαν]· εἴτε τὴν νέαν· εἴτε τὴν ὡς ἐν ἐνὶ
σώματι γενικῶς ἐκληφθεῖσαν βασιλείαν νοῆσαι τις
ἔλοιτο, καθὼς εἴρηται. Ἐν ἐκάστῃ γὰρ τούτων, D
ἀμαρτήματα διάφορα, καὶ αἱμάτων ἀγίων ἐκχύσεις,
πῆ μὲν πλέον, πῆ δὲ ἕλαττον γεγενῆσθαι μεμαθήκα-
μεν. Καὶ τὰ μὲν μέχρι [τοῦ] Διοκλητιανοῦ τῶν μαρ-
τύρων αἵματα, ἢ καὶ τὰς ἐν Περσίδι τούτων κολάσεις,
τίς ἂν ἐξαριθμήσαιτο; τὰ δὲ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ λαθραίως,
καὶ τὰ ἐν [τοῖς] καιροῖς [τῶν] Ἀρειανῶν κατὰ τῶν
ὀρθοδόξων ἐν τῇ νέᾳ τολμηθέντα Ῥώμη, αἱ ἱστορίαι
παριστῶσι τοῖς ἐντυγχάνουσι.

accidisse certum sit. Et quidem numerum martyrum et sanguinis modum, qui a Neronis tempore in Romana urbe et ditione effusus est usque ad Diocletianum; sanctorum rursus cruciatus et pœnas, quas pertulerunt in Perside, quis enumerare valeat? Quæ autem sub Apostata Juliano et Ariariorum temporibus tentata sunt contra Orthodoxos in nova Roma, et multis aliis locis, ea variæ histo-

⁴⁶ Jerem. iii, 3.

XVII, 5. Et in fronte ejus nomen scriptum, Myste-
rium: Babylon magna, mater scortationum et abo-
minationum terræ.

Frontis inscriptio, significat omni malitia et im-
pudentia, omnique scelerum genere et animi confu-
sione refertam esse. Vocatur autem mater fornicationum,
quia omnis spiritalis fornicationis animæ
magistra et causa existit; ut quæ subjectis quo-
que dominio suo civitatibus multas Deo execrabi-
les prævaricationes pepererit.

CAPUT LIV.

B

Ut angelus mysterium, quod viderat, interpretatus sit.

XVII, 6, 7. Et vidi mulierem ebriam de sanguine
sanctorum, et de sanguine martyrum Jesu. Et mira-
tus sum cum viderem illam admiratione magna. Et
dixit mihi angelus: Quare miraris? Sacramentum
ego dicam tibi mulieris, et bestię quæ portat eam,
quæ habet capita septem, et cornua decem.

Nomina ex re vel eventu multis sæpe civitatibus
esse imposita, ex diversis Scripturæ locis colligi
potest: nam et Babylon antiqua inde nomen adeptæ
est: et nobile quoddam scortum, *Pharmacum* apud
veteres appellatum legitur. Et ad antiquam Jerusa-
lem dicitur: *Meretricis frons tibi facta est*⁴⁶: et
vetus Roma, in Canonica B. Petri *Babylonis* voca-
bulo designatur. Verius tamen nomen illud in eam
urbem convenit quæ apud Persas imperium tenuit.
Quare familiarius quoque et *Babylon* et *meretrix*
quam cæteræ nominatur. Quin quævis omnino alia
civitas, quæ sanguine et cædibus delectatur, eo no-
mine appellari potest. Ex his itaque unam, quæcun-
que tandem illa fuerit, cum evangelista sanctorum
77 sanguine coinquinatam vidisset, vehementer
obstupuit. Verum quæ ad statum illius attinebant,
ea ab angelo mox haurit. Audit autem quæ et qua-
lia eam propter nefaria scelera perpeti oporteat,
quæ mundani regni imperium usque ad sæculi
finem obtinebit; sive prævisam ab Apostolo illam
accipias, quæ olim apud Persas regnavit et etiam-
num regnat; sive veterem Romam antiquum jus et
ditionem denuo adeptam; sive novam Romam
sive orbis imperium ex variis principatibus in unum
quasi corpus redactum; siquidem in qualibet ea-
rum civitatum diversa peccata, diversæque inson-
tium cædes, et injustæ sanguinum effusiones acci-
derunt; etsi interim alibi plures, alibi pauciores

D

XVII, 8. *Bestia quam vidisti, fuit et non est; et ascensura est de abyso et in interitum ibit.*

Hæc bestia est diabolus, qui nunquam non quaerit quem absorbeat. Ille per Christi crucem fractus, sub sæculi finem denuo reversurus dicitur; siquidem per prodigia et erronea signa, quæ per Antichristum operabitur, Christi Servatoris negationem quanta vi poterit procuraturus est. Propter hoc ergo ante salutarem crucem et mortem, et erat, et potens erat; post illam autem, superesse negatur; quia vi illa et potestate, qua ante pollebat, gentesque per idololatriam in suam servitutem redigebat, exutus cernitur. Consummationis autem tempore secundum modum quem indicavimus, ex abyso, aut ex eo loco ad quem condemnatus fuerat (nam ne in abyssum abirent, sed in porcos invadere permittentur, dæmones Christo supplicasse leguntur), denuo emerget. Aut certe ex præsentis vita, quæ propter peccati profunditatem, quæ in ea versatur, fluctusque perturbationum, quibus variè jactatur et agitur, metaphoricè abyssus appellatur. Ex qua ipse etiam Antichristus, qui Satanam ad hominum interitum in se gestat, exsurget, ad æternam perditionem paulo post abiturus.

Et mirabuntur inhabitantes terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ a constitutione mundi, videntes bestiam quæ erat, et non est, et adest.

Admirabuntur bestiæ vel Antichristi præsentiam, falsaque ejusdem prodigia, illi (inquit) qui in libro æternum viventium non sunt inscripti, neque quæ Christus de illo prædixerat, solide satis animo complexi erant. Reputabunt namque non absque admiratione apud se, quomodo pristinum dominatum et vim, quam amiserat, denuo recuperarit.

XVII, 9. *Et hic est sensus qui habet sapientiam.*

Cum, inquit, quæ hoc loco traduntur et exponuntur, sint spiritalia, ut salubriter capiantur, spiritali, non mundana, opus est sapientia.

78 *Septem capita, septem montes sunt super quos mulier sedet; et reges septem sunt.*

Per septem capita totidemque montes septem loca designari putamus, quæ mundana potentia et excellentia cæteris præstabant; in quibus diversis temporibus mundi hujus regnum firmatum novimus. Primum, exempli causa, Assyriorum sit regnum, quod in Ninive exordium habuit: secundum, Medorum, in Ecbatanis sub principe Arbace. Ille enim, ut historiæ tradunt, Sardanapalo rege perempto, Assyriorum regno potitus est. Post hos in Babylone Chaldæorum imperium initium fecit; quibus Nabuchodonosor imperavit. His porro deletis ac dissipatis, in Susis Persarum dominatus sub Cyro emerit. Isthoc rursum ab Alexandro Magno extincto, Macedonum regnum successit. Post hos autem, Romanorum robur in antiqua Roma emicuit, quod sensim usque adeo crevit, ut sub Augusto Cæsare post primos illius reges et consules, monarchiam obtinuerit; quæ sub impiis principibus diu mul-

Τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ οὐκ ἔστι· καὶ μέλλει ἀναβαλεῖν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπόλειαν ὑπάγει.

Τὸ δὲ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ οὐκ ἔστι. Τοῦτο τὸ θηρίον ὃ Σατανᾶς ἐστίν· ὃς ἀποκτανθεὶς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ σταυροῦ, πάλιν ἐπὶ συντελείᾳ ἀναζήν λέγεται, ἐνεργῶν ἐν σημείοις καὶ τέρασι πλάνης διὰ τοῦ Ἀντιχρίστου τὴν τοῦ σταυροῦ ἀρνησίαν. Διὰ τοῦτο ἦν μὲν καὶ ἰσχυρὸς, πρὸ τοῦ σταυροῦ· οὐκ ἔστι δὲ, μετὰ τῆ σωτήριον πάθος ἐκνευρωθεὶς, καὶ τῆς ἐξουσίας [αὐτοῦ] ἐξωσθεὶς, ἦν κατὰ τῶν ἐθνῶν διὰ τῆς εἰδωλολατρίας ἐκέκτητο· παρέσται δὲ ἐν τῇ συντελείᾳ, κατὰ τὸν τρόπον ὃν εἰρήκαμεν, ἀναβαίνων ἐκ τῆς ἀβύσσου, ἢ ὅθεν καταδικάσθη· οὐ μὴ πεμφθῆναι, ἀλλ' εἰς τοὺς χοίρους, οἱ ἐκβληθέντες δαίμονες τὸν Χριστὸν ἰκέτευον. Ἡ ἐκ τοῦ παρόντος βίου, τροπικῶς ἀβύσσου ὀνομασθέντος, διὰ τῆς ἐμπολιτευμένης ἀμαρτίας βάθος, [τὸ] τοῖς τῶν παθῶν πνεύμασι ριπιζόμενον καὶ κυματούμενον· ἐνθεν γὰρ ὁ Ἀντίχριστος τὸν Σατανᾶν [ἐν ἑαυτῷ] φέρων, ἐπ' ὀλέθρῳ ἀνθρώπων παραγίνεται, ὀδεύων εἰς ἀπόλειαν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι.

interitum in se gestat, exsurget, ad æternam per-

Καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὄνόματα ἐπὶ τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλέπόντων τὸ θηρίον ὅτι ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ παρέσται.

θαυμάσονται δὲ, φησὶ, τὴν τοῦ θηρίου παρουσίαν, διὰ τὰ τῆς ἀπάτης τέρατα, οἱ μὴ γεγραμμένοι ἐν τῇ βίβλῳ τῶν αἰωνίως ζώντων, καὶ οἱ μὴ προστοιχειωθέντες ἀσφαλῶς ταῖς τοῦ Χριστοῦ περὶ αὐτοῦ προφρήσεσι, λογιζόμενοι πῶς τὴν ἀρχαίαν δυναστείαν ἀπέλαθεν.

Ἔσθι ὁ νοῦς ὃ ἔχων σοφίαν.

Πνευματικῶν ὄντων τῶν ἐρμηνευομένων, πνευματικῆς σοφίας, καὶ οὐ κοσμικῆς, χρεια, φησὶ, πρὸς τὸ νοῆσαι τὰ λεγόμενα.

Αἱ ἐπτά κεφαλᾶι, ἐπτά ὄρη εἰσὶν, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται [ἐπ' αὐτῶν]· καὶ βασιλεῖς ἐπτά εἰσιν.

Ἐπτά δὲ κεφαλᾶς καὶ ἐπτά ὄρη ἡγούμεθα νοεῖσθαι, ἐπτά τόπους ἐν ὑπεροχῇ κατὰ δυναστείαν κοσμικὴν τῶν λοιπῶν ἐξέχοντας· ἐφ' οἷς κατὰ καιροῦς τὴν τοῦ κόσμου βασιλείαν ἐστηρίχθαι ἔγνωμεν· οἷον πρῶτον, ἐν Νινευί τῶν Ἀσσυρίων ἀρχὴν· δεύτερον, ἐν Ἐκβατάνοις τὴν [τῶν] Μήδων δυναστείαν ἀπὸ Ἀρδάκου κρατήσασαν τῶν Ἀσσυρίων· ὧν τὸν βασιλέα Σαρδανάπαλον καθείλεν ὁ Ἀρδάκης, ὡς ἰστόρηται. Μετὰ δὲ τοῦς, ἐν Βαβυλῶνι τὸ Χαλδαίων κράτος ὁ Ναβουχοδανόσορ ἐβασίλευσεν· ἔπειτα μετὰ τὴν τούτων κατάλυσιν, ἐν Σούσις τὴν [τῶν] Περσῶν βασιλείαν ὑπὸ Κύρου κτισθεῖσαν. Μετὰ δὲ τὴν ταύτης ὑπὸ Ἀλεξάνδρου καθαίρεσιν, τὴν τῶν Μακεδόνων βασιλείαν· μετὰ δὲ τούτους, ἐν τῇ πρεσβυτέρῃ Ῥώμῃ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἰσχύον, ἐπὶ μὲν Αὐγούστου Καίσαρος μετὰ τοῦς πρώην βασιλεῖς αὐτῆς καὶ ὑπάτους μοναρχήσασαν, ὑπὸ δὲ ἀσεβῶν μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου κατασχεθεῖσαν· ὧν μετὰ τὴν

κατάλυσεν, εἰς τὴν νύκτα Ῥώμην, τὰ τῶν φιλοχριστῶν βασιλείων μετηνέχθη βασιλεία. Τὴν δὲ αὐτὴν ἐνοσίαν καὶ τοὺς [ἑπτὰ] βασιλεῖς ἐμφαίνειν οἰόμεθα, τῆς ἐναλλαγῆς τῶν γενῶν μηδαμῶς παρεμποδίζουσης τῆ τῆς διανοίας ταυτότητι· εἰ καὶ ἐκεῖ μὲν ἑπτὰ κεφαλὰς θηλυκῶς καὶ ἑπτὰ ὄρη οὐδετέρως, ἐνταῦθα δὲ ἑπτὰ βασιλεῖς ἐσήμανε· πολλάκις γὰρ ἑδιαφόρως ἀντὶ θηλυκῶν ὀβριενικῆ ἐν τῇ Γραφῇ κεῖται ὀνόματα, καὶ τὸ ἔμπαλιν· οἶον, Ἐφραὶμ δάμαλις παροιστρῶσα· καὶ πάλιν, Ἐφραὶμ περιστέρα οὐκ ἔχουσα καρδίαν· καὶ κατὰ τὸν θεολόγον, Τρεῖς μαρτυροῦσι τῷ Χριστῷ· τὸ αἷμα, καὶ τὸ ὕωρ, καὶ τὸ πνεῦμα· καὶ τὰ τρία ἐν εἰσι, κατὰ τὸν Σολομῶντα, τράγος, καὶ ὀλέκτωρ, καὶ βασιλεὺς [δημηγορῶν.] Διὰ τοίνυν τῶν ἑπτὰ κεφαλῶν, πτόσεις θηλυκῶς δηλώσας· καὶ διὰ τῶν ἑπτὰ ὀρίων, ἑπτὰ ἀναστήματα οὐδετέρως, τοῦ λοιποῦ τῆς γῆς σώματος κατὰ κερδὸν ὑπερανέχοντα, οὐ τοπωθεῖ δέσει [καὶ εθυσίαι,] ἀλλὰ δόξης ἀξιώματι. Καὶ βασιλεῖς ὁμοίως εἶπεν, ὡς νενοήκαμεν, ἢ τοὺς δεξαοθέντας ὀκέτους τῇ βασιλικῇ προεδρίᾳ, ἢ τοὺς πρώτους ἐν ἐκάστῃ τῶν προλεχθειῶν βασιλεύσαντας· ἐκάστου [κατὰ] περιφρασίαν πᾶσαν τὴν βασιλείαν περιορίζοντος· οἶον, Νίνου, τῆς Ἀσσυρίων· Ἀρβᾶκου, τῆς Μήδων· Ναβουχοδονόσορ, τῆς Βαβυλῶνος· Κύρου, τῆς Περσῶν· Ἀλεξάνδρου, τῆς Μακεδόνων· Ρωμύλου, τῆς παλαιᾶς Ῥώμης· Κωνσταντίνου, τῆς νέας.

zorem, Chaldeorum seu Babiloniorum : per Cyrum, Persarum : per Alexandrum Magnum Macedonum vel Macedonum : per Romulum vel Augustum Cæsarem, Romanorum : per Constantium denique, Orientalium autem novæ Romæ.

Οἱ πέντε, ἔκαστος· ὁ εἰς, ἕστιν· ὁ ἄλλος, ὀπίω ἔλθον· καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μένειν.

[Τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ βασιλείων πεισύντας πέντε βασιλεῖς,] ὁ μακάριος Ἰησοῦς αἰῶνας τούτους ἐξέλαθεν ὧν τοὺς μὲν πέντε παρεχηκέναι, τὸν δὲ ἕκτον ἑστάναι· ὧν ἡ πᾶσα ἰσχυράκεν ὁ Ἀποστόλος· τὸν Ἰωάννην, τὸν μετὰ τὰς ἑπτὰ, ἀπὸ μὲν ἐληλυθῆναι· ἐρχόμενον ἕτι, ὀλίγον ἕτι μένειν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως [ἐκεῖνος·] εἰ δὲ, ὡς φησὶν ὁ [μακάριος] Εἰρηναῖος, ὡς περ ἑπτὰ ἡμέραι δεδημιούργηται, οὕτως καὶ ἑπτὰ οὐρανοὶ, καὶ ἑπτὰ ἄγγελοι τῶν λοιπῶν προύχοντες, καὶ ἡμῶν λεγόντων εὐπαράδεκτον τοῖς ἑκούσιν φαίνεσθαι τὸ καὶ ἑπτὰ βασιλείας εἶναι τὰς αὐτῆς ἀρχῆς μέχρι [τοῦ] νῦν περισοῦτος· ὧν τὰς μὲν πέντε ἡδη πεπεσέναι· τὴν δὲ ἕκτην, ἐφ' ἧς ὠράθη ἡ ἀποκάλυψις, ἑστάναι ταύτην ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ· τὴν δὲ ἐξόδοκον μῆτις ἐληλυθῆναι, τὴν ἐν τῇ νύκτι [Ῥώμῃ]· εὐ [δὲ] ἔν ἔχοι ὁ τῆς παγκοσμοῦ Βαβυλῶνος λόγος εἰς τὴν μέχρι τοῦ Ἀντιχριστοῦ βασιλεύσαντος πόλιν ἐναπαρτιζόμενος, ὀλίγον κρατούσαν, ὡς πρὸς τὰς πρότερον· ὧν αἱ μὲν ἦρξαν ὑπὲρ τὰ πεντακόσια ἔτη· αἱ δὲ, ὑπὲρ τὰ χίλια· ἄλλως τε ἕτι καὶ πᾶς ἀριθμὸς χρονικὸς ὀλίγος [ἔστι] πρὸς τὴν μέλλουσαν τῶν ἁγίων βασιλείαν τὴν ἀτελεύτητον.

ultra mille. Sed et omnis quoque temporis mensura, si cum futura sanctorum vita, quæ est æterna, comparetur, brevis est.

³⁷ Isa. xv, 5. ³⁸ Osee vii, 11.

imque delentia, tandem ad magnum Constantiam pervenit. Hic autem tyrannis omnibus jam deletis, Christiani regni ornamenta in novam Romam transtulit. Eadem sententia septem quoque regibus accommodari potest, generam enallage neutriquam obstante aut sententiæ identitati præjudicante. Nam etsi κεφαλὰ κεφαλή, ad genus feminine spectant; ὄρη autem montes, ad neutrum; βασιλεῖς; vero reges, ad masculine, hoc tamen veritatem non infringit. Sæpe numero enim in Scripturis pro femininis collocantur masculina, et e diverso. Ephraim vitula consternans³⁷. Et rursus : Ephraim columba non havens cor³⁸. Notum est enim illud Theologi: Tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, et sanguis, et hi tres unum sunt. Et illud rursus Salomonis: Tris sunt, hircus, et gallus, et rex concionans. Igitur per septem capita, septem civitates feminine denotantur: per septem autem montes, septem eminentiora terræ loca non locali situ, sed præstantin et dignitate neutraliter: aut septem reges, ad modum jam expositum, masculine; ejusmodi haberi possunt illi, qui locis vel sedibus regia dignitate ornatis primi præfuerunt; ita tamen ut synecdochice totum regnum illorum nomine designetur. Per Ninum itaque accipiat primam regnum, nempe Assyriorum: per Arbæon, Medorum: per Nabuchodonosorem, Chaldeorum seu Babiloniorum: per Cyrum, Persarum: per Alexandrum Magnum Macedonum vel Macedonum: per Romulum vel Augustum Cæsarem, Romanorum: per Constantium denique, Orientalium autem novæ Romæ.

XVII, 9, 10. Et reges septem sunt: quinque ceciderunt, et unus est, alius nondum venit: et cum venerit, oportet illam breve tempus manere.

Beatus Hippolytus per hosce reges sæcula accepit: e quibus quinque jam præterierunt: sextum, in quo apostolus hæc vidit, adhuc decurrit: 79 septimum autem, ut ille opinatur post elapsa sex annorum millia tandem se prodet: ubi autem sese prodiderit, parum durabilis. Et hæc quidem ad eum modum illi. Forsan, ut B. Irenæi sententia, septem conditi sunt dies, et septem cæli, et septem angeli cæteris præstantiores: ita jam lude ab exordio usque ad sæculi finem septem regna cæteris celebriora citra absurditatem statuere licebit: e quibus quinque jam tum conciderunt: sextum, cum Apocalypsis cernebatur, adhuc consistebat, et quidem in antiqua Roma: septimum porro per id tempus necdum advenerat; sive per illud insinuaretur novæ Romæ imperium, sive aliud quodcumque regnum. Sed neque absolum quoque fuerit, si orbis universi principatum usque ad Antichristi adventum, unam regnantem civitatem constituamus; postremam autem Antichristi tyrannidem, quæ modico tempore, si priores monarchias spectemus, duratura est; si quidem aliæ ex illis supra quingentos annos imperarunt: aliæ

XVII, 11. *Et bestia quæ erat, et non est, et ipse A octavus est; et de septem est, et in interitum vadit.*

Hæc bestia est Antichristus; octavus quidem, quia post septem regna ad mortalium perniciem, deceptionem, et terræ desolationem exortus: unus vero ex septem, quia ab uno ex illis prognatus. Neque enim tanquam extraneus quispiam, aut alius a prædictis exsurget; sed tanquam Romanorum rex, ad illorum interitum et internecionem, qui fidem ipsi habebunt, in medium sese efferet. Postea vero, ubi nimirum ad breve tempus bacchatus fuerit, in gehennæ perditionem præceps ruet.

XVII, 12. *Et decem cornua quæ vidisti, decem re- ges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed pote- statem tanquam reges una hora accipient post be- stiam.*

Decem hæc cornua seu reges Daniel quoque vidit, qui Antichristum præcedent; ex quibus tres mox radicitus evellet, reliquos autem scelestus ille impe- rio suo subjiciet. Unam autem horum, breve tempo- ris spatium vocat; aut unam certe anni tempe- statem, quæ trimestri solis motu absolvitur: post quam omnes Antichristo tanquam præcellentiori subjugabuntur.

XVII, 13, 14. *Hi unum consilium habent; et vir- tutem et potestatem suam bestię tradent. Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos; quia Domi- nus dominorum est, et Rex regum; et qui cum illo sunt, vocati, et electi, et fideles.*

Merito hi cum Agno pugnant; nemo enim duo- bus dominis servire potest. Eapropter qui improba conspiratione inter se coeunt, suamque operam An- tichristo addicunt, non possunt vero Christo se non opponere. Verum vincet illos, qui nostri causa ju- gularis et immolatus est Agnus Dei. Non enim adem- ptum est illi regnum et principatus, quem in omnes obtinebat, posteaquam factus est homo; nempe quo electos suos regni sui socios consortesque efficeret.

80 XVII, 15-18. *Et dixit mihi: Aquæ quas vi- disti, ubi meretrix sedet, populi sunt, et turbæ, et gentes, et linguæ. Et decem cornua quæ vidisti in bestia, hi odio persequentur fornicariam, et desolatam D facient illam et nudam, et carnes ejus manducabunt, et ipsam in igne concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum est illi; et ut unam faciant voluntatem, et dent regnum suum bestię, donec consummentur verba Dei. Et mulier quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.*

Cum angelus accurate isthæc omnia exposuerit, supervacaneam censeo omnem aliam explanatio- nem: interim mirum videri queat, cur diabolus mortalium hostis scelerumque incensor et ultor, decem illa cornua sibi obnoxia, impellere et inflam- mare voluerit, non modo ut in omnis virtutis et

Και τὸ θηρίον ὃ ἦν, [καὶ] οὐκ ἔστιν [οὐδόλως.] καὶ αὐτὸς ὄγδοος ἔστι· καὶ ἐκ τῶν ἑπτὰ ἔστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει.

Τὸ δὲ θηρίον ὃ Ἀντίχριστός ἐστιν· ὄγδοος μὲν, ὡς μετὰ τὰς ἑπτὰ βασιλείας, ἐπὶ ἀπάτη καὶ ἐρη- μώσει τῆς γῆς ἀνιστάμενος· ἐκ τῶν ἑπτὰ δὲ, ὡς ἐκ μιᾶς αὐτῶν βλαστάνων· οὐ γὰρ ἐξ ἄλλου ἔθνους [μετὰ] τὰ προλεχθέντα, ἀλλ' ὡς Ῥωμαίων βασιλεὺς, ἐπὶ καταλύσει καὶ ἀπωλείᾳ τῶν αὐτῷ περὶθεμένων ἐλεύσεται· καὶ μετὰ τοῦτο εἰς τὴν τῆς γενένης χω- ρήσει ἀπώλειαν.

Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν· οἵτινες βασιλείαν οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι, μετὰ τοῦ θηρίου.

Καὶ τὰ δέκα δὲ κέρατα καὶ Δανιὴλ ἐθεώρησε [τὰ] τοῦ Ἀντιχρίστου προηγούμενα· ἐξ ὧν τὰ τρία, [φησὶν,] ἐκριζῶν, τοὺς λοιποὺς ὑποτάξει ὁ κατάρ- τος. Μίαν δὲ ὥραν ἢ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου φησὶν, ἢ τὴν μίαν τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥραν, ἢ γουν τροπὴν, δηλαδὴ τρίμηνον· μεθ' ἧν τῷ Ἀντιχρίστῳ ὡς ὑπερέχοντι ὑποταγήσονται.

Οὗτοι μίαν ἔχουσι γνώμην· καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδώσιν· οὗτοι μετὰ τοῦ Ἀγρίου πολεμήσουσι· καὶ τὸ Ἀγρίον νικήσει αὐτούς· ὅτι Κύριος κυρίων ἔστι, καὶ Βασιλεὺς βασιλέων· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί.

Οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσιν. Εἰκότως· οὐδαὶς γὰρ δυοῖ κυρίοις δουλεῦσαι δύναται. Διὸ οἱ τὴν κα- κὴν ὁμολογούντες ὁμόνοιαν, καὶ τῷ Ἀντιχρίστῳ συν- τασσόμενοι, [καὶ] τῷ [ἀληθινῷ] Χριστῷ ἀντιτάξον- ται. Ἀλλὰ νικήσει αὐτούς ὁ δι' ἡμᾶς σφαγιασθεὶς, ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ· οὐ γὰρ ἀφήρηται τὴν κατὰ πάν- των βασιλείαν καὶ κυριότητα τῷ γεγενῆσθαι ἄνθρω- πος, ἵνα καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς κοινωνοὺς τῆς αὐτοῦ βασιλείας κτήσεται.

Καὶ λέγει μοι· Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἢ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη καὶ γλώσ- σαι· καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, καὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσωσιν αὐτήν [καὶ γυμνήν], καὶ τὰς σάρκας αὐ- τῆς φάγωσι· καὶ αὐτήν κατακαύσουσιν ἐν πυρὶ· ὁ γὰρ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, [καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην.] καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν [τῷ θηρίῳ] ἀκρι- τελεσθήσονται οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ γυνὴ ἦν εἶδες, ἔστιν ἢ πόλις ἢ μεγάλη, ἢ ἔχουσα βασι- λείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Καὶ λέγει μοι· Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἢ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη καὶ γλώσ- σαι. Τοῦ ἀγγέλου [τοίνυν] ταῦτα σαφῶς ἐρμηνεύ- σαντος, περισσὴ ἢ ἀκριβεστέρᾳ τούτων ἀνέπτυξις· ἐμοὶ δὲ θαυμάσαι ἔπεισι, πῶς ἔστιν ἐχθρὸς καὶ ἐκεί- κητῆς ὁ διάβολος· διὸ συνεργήσει τοῖς ὑπ' αὐτοῦ

ἡνιοχουμένοις δέκα κέρασι, τῷ μὲν φιλαγάθῳ καὶ φιλαρέτῳ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἀντιτάξασθαι· τὴν δὲ ἐκπορνεύσασαν ἐκ τῶν θείων ἐντολῶν πολυάνθρωπον πόλιν καὶ ταῖς αὐτοῦ ἡδοναῖς ὑπηρετήσασαν ἐρημῶσαι, καὶ δίκην αἰμοδόρου θηρίου τῶν αὐτῆς αἱμάτων πλησθῆναι· ὅτε τὴν ταύτης πυρπόλησιν εὐφροσύνης ὑπόθεσιν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σαρκῶν τὴν κατατομήν, τροφήν οἰκείαν ἡγήσεται· καὶ ὁ ἀεὶ τῇ διχονοίᾳ χαίρων, συμφωνίαν τοῖς ἀποστατικοῖς δέκα δωρήσεται κέρασι. Τὸ δὲ ἐπαγόμενον, [τὸ] τὴν ἐωραμένην γυναῖκα νοεῖσθαι τὴν μεγίστην πόλιν τὴν ἐπάνω τῶν βασιλείων τῆς γῆς τὸ κράτος ἔχουσαν, ἀναμφίβολον ποιεῖ τὸ τῆς κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνου κρατούσης δυναστείας τὰ πάθη προφητεῦσθαι· ὧν τῆς πείρας ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς [ἡμῶν] λυτρούμενος ἡμᾶς, τῇ ἐπουρανίῳ μητροπόλει τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐγκαταλέξει· ἐν ἣ τὰ πάντα ἐν πάσιν ἔσται αὐτὸς, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον· ὅτε καταργήσει πᾶσαν ἀρχὴν (δηλαδὴ ἀποστατικὴν), ἐξουσίαν καὶ δύναμιν· καὶ τοὺς πιστῶς καὶ φρονίμως ἐνταῦθα αὐτῷ δουλεύσαντας, ἀνακλινεῖ, καὶ διακονήσει αὐτοῖς· τουτέστι πᾶσαν τὴν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοιμασμένην τῶν αἰώνων ἀγαθῶν προθήσει αὐτοῖς ἀπόλαυσιν. Ἦς καὶ ἡμᾶς ἀξιοθῆναι γένοιτο, ἐν Χριστῷ τῷ Σωτῆρι καὶ Λυτρωτῇ τῶν ψυχῶν ἡμῶν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἅμα τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

mundi præparatum, quasi omnium minister, in usum et fruitionem ipsis apponet. Quarum rerum apparatu et fruitione nos quoque digni habeamur, per Christum Jesum animarum nostrarum assertorem; cum quo Patrem et Spiritum sanctum decet gloria et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'. ΛΟΓΟΣ ΙΘ'.

Περὶ ἑτέρου ἀγγέλου τὴν πτώσιν Βαβυλῶνος δηλοῦντος· καὶ οὐραίου φωνῆς, τὴν ἐκ τῆς πόλεως φυγὴν ἐντελλομένης· καὶ περὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν τερπνῶν ὧν πρὶν ἐκέκτετο.

[Καὶ] μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην· καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ.

Κάντεῦθεν τὸ φωτεινὸν καὶ λαμπρὸν τῶν ἁγίων δείκνυται Δυνάμεων, πολλῶ τῷ μέτρῳ τὸ ἀστρῶν καὶ φωστηρικῶν ὑπερνικῶν [κάλλος καὶ] σέλας.

Καὶ ἐκραξεν ἰσχυρᾶ φωνῇ [μεγάλῃ], λέγων· Ἔπεσεν, ἐπεσεν [ἡ] Βαβυλὼν ἡ μεγάλη· καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου καὶ μεμνημένου· ὅτι ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας [αὐτῆς] πεπώκασιν πάντα τὰ ἔθνη.

Περὶ δὲ τῆς Χαλδαίων μητροπόλεως [Βαβυλῶνος] τῆς ὑπὸ Κύρου καὶ Περσῶν ἀλούσης, καὶ ἐν Ἡσαΐα συγγενῇ, τοῦτοις προεφητεύετο· ὅτε θηρίων καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων πληροῦσθαι μελλούσης, διὰ [τὴν] πάντελῃ ἐρήμωσιν. Ἔθος γὰρ τοῖς τε θηρίοις τοῖς τε πονηροῖς δαίμοσι, τὰς ἐρήμους διώκειν· διὰ τε τὴν θεῖαν οἰκονομίαν, τῆς αὐτῶν βλάβης τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθεροῦσαν, διὰ τε τὸ οἰκεῖον μισάν-

A honestatis auctorem Christum Deum nostrum palam insurgerent, verum etiam uti populosam illam civitatem, a divinis præceptis exfornicatam, ipsiusque voluntati et voluptati sedulo obsecundantem, in solitudinem redigere, ejusdemque sanguine instar carnivoræ belluæ sese explere, necnon ex vastitate et depopulatione ejus lætitiæ materiam capere, et carnes humanas in frusta concisas, in escam et alimentum vertere, animum inducerent. Denique quomodo is qui dissidiis discordiisque mirifice pascitur, inter decem illa apostatica cornua pacem concordiamque conciliare potuerit, aut etiam voluerit. Porro autem cum subjungit, conspectam mulierem civitatem illam magnam esse, quæ super reges terræ imperium obtinet, de impendentibus

B civitati illi ærumnis et crucibus verba fieri aperte insinuat; quæ per illud tempus rerum potietur. A quarum calamitatum, crucum, et ærumnarum experientia, clemens et benignus Deus nos liberet, cœlestisque Metropolis, hoc est supernæ Jerusalem civibus nos accenseat. In qua sane cœlesti Jerusalem, juxta apostoli doctrinam, ipse erit omnia in omnibus, quando nimirum evertet et enervabit omnem terrenum principatum, omnemque apostaticam potentiam et virtutem; necnon illos qui fideliter et prudenter hic illi servierunt, ad mensam suam accumbere faciet, totumque æternorum bonorum apparatus a constitutione

C

CAPUT LV. SERMO XIX.

De alio angelo Babylonis ruinam denuntiante: deque cœlesti roce, qua sancti civitatem deserere et voluptates quibus ante fruebantur, missas facere jubentur.

XVIII, 1. Et post hæc vidi alium angelum descendentem de cœlo, habentem potestatem magnam, et terra illuminata est a gloria ejus.

81 Ex hoc clare ostenditur, quantus sanctiarum Virtutum sit splendor et lux: multis namque partibus illarum pulchritudo, venustas et splendor, stellarum jubar et luminarium cœli splendorem et venustatem excedit.

XVIII, 2, 3. Et exclamavit in fortitudine, dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna; et facta est habitatio dæmoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immundæ et odibilis; quia de vino iræ scortationis ejus biberunt omnes gentes.

His cognata, Chaldæorum quoque metropoli Babylonii, quæ a Cyro Persarum rege capta est, Deus per Isaiam comminatur: siquidem ad designandam perfectam illius desolationem et vastitatem fore prædicat, ut feris immundisque spiritibus impleatur. Solent namque feræ belluæ malignique dæmones deserta loca consecrari; partim quidem, quod cœleste numen homines non absque singulari

providentia a detrimento quod inferre poterant, hæc ratione liberare studeat; partim etiam quod suapte natura sunt misanthropi, hominumque osores. At quo modo *scortationis suæ vino gentes potavit hæc Babylon*? Sane ad omnis prævaricationis et iniquitatis viam ducem se illis præbens; subditisque sibi civitatibus, muneribus corrupta, principes et magistratus veritatis contemptores justitiæque corruptores perficiens.

Et reges terræ cum illa fornicati sunt; et mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt.

Propter opum iniquis artibus partarum abundantiam, otio (inquit) et ignavia tabescens, et in iis quæ in necessarium egentium usum verti debebant, supra decorum et modum lasciviens, opportunitatem terræ mercatoribus quæstus materiam obtulit.

XVIII, 4, 5. *Et audiivi aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa, populus meus, ut ne participes sitis delictorum ejus, et de plagis ejus non accipiatis; quoniam peremerunt peccata ejus usque ad cælum, et recordatus est Dominus iniquitatum ejus.*

Quod ad B. Loth in Sodomis agentem dicitur, nempe, *Salvanda salva unimam tuam*⁴⁰; et apud Isaiam ad quosdam Israelitas, videlicet, *Recedite, recedite; exite inde; immundum ne tetigeritis*⁴¹, id ipsum hoc loco Dei populo mandatur. Vitandus est namque illorum usus et habitatio, qui nefariis sceleribus Deum quotidie exasperant.

XVIII, 6, 7. *Reddite illi sicut et ipsa reddidit vobis; et duplicate duplicia secundum opera ejus: in poculo quo miscuit vobis, miscete illi duplum: quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum.*

Isthæc vel ad illos pertinent qui istic insontes inculpæque vivebant, et pessime interim ab iis tractabantur qui in illa civitate rerum potiebantur (utpote propter tristium quæ pertulerant patientiam, hoc quoque inter cætera promeriti, ut cumulate vicem illis redderent a quibus injuriam acceperant, pœnasque et cruciatus perpassi fuerant). Aut significant transitum a persona ad personam; nimirum ex illis qui injuria affecti erant, ad quasdam cœlestes virtutes pœnis irrogandis præfectas; quæ et divina charitate inflammatae, injurias Dei servis illatas, non secus plectunt ac si sibi ipsis illatae forent. **Duplum** **82** *poculum misceri* jubet, vel quod insigniter scelerati et peccatores, et in hoc, et in futuro quoque sæculo puniantur; vel quod corpus et anima, ex quibus opus procedit, communi supplicio olim afficientur: aut quod peccatum non modo pœna externa plectatur, verum sæpe quoque interiori; cujusmodi est illa, quam conscientia stimuli afferunt. Utraque tamen exactæ justitiæ ratio exigebat.

Quia in corde suo dicit: Sedeo regina, et vidua non sum, et luctum non videbo.

Mos est iis qui in voluptate et gaudio vitam

⁴⁰ Gen. xix, 17. ⁴¹ Isa. lxi, 11.

A ὄρωπον. Πῶς δὲ τοῦ οἴνου τῆς ἰδίας πορνείας τὸ ἔθνη ἐπότισεν ἡ παρούσα Βαβυλών; Ἡ πάντως καθηγεμῶν πάσης παρανομίας τούτοις γινομένη, καὶ ταῖς ὑπηκόοις πόλεις διὰ δύρων ἀρχοντίας ἐχθροῦς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐκπέμπουσα. ἐπιδοῦναι αὐτῇ τὰς πόλεις, μuneribus corrupta, principes et magistratus veritatis contemptores justitiæque corruptores perficiens.

Καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν· καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνου αὐτῆς ἐπλούτησαν.

Καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν, φησὶ, τοῦ ἐξ ἀδικίας πλούτου, ἐν ταῖς ὑπὲρ τὴν χρεῖαν ἐκτεινομένη, καὶ καταστρηνωσά τῶν δεομένων, τοῖς τῆς γῆς ἔμποροις κέρδους ὑπόθεσις γέγονεν.

B Καὶ ἤκουσα ἄλλης φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· Ἐξέλθετε, λαός μου, ἀπ' αὐτῆς, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε· ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τῶν ἀδικημάτων αὐτῆς.

Ἐξέλθετε, λαός μου. — Ὅπερ τῷ Λὼτ [τῷ] ἐν Σοδόμοις ἐλέγετο, Σώζωρ σῶσον τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν· καὶ ἐν [τῷ] Ἠσαῖα, Ἐξέλθετε ἀπ' αὐτῆς καὶ ἀφορίσθητε, καὶ ἀμαθάρτου μὴ ἄπτεσθε· τοῦτο κἀνταῦθα φησὶ· φευκτὴ γὰρ ἡ μετὰ τῶν παραπικραινόντων τὸν θεὸν καὶ διαίτησις.

Ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν· καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασεν [ὑμῖν], κέρασατε αὐτῇ διπλοῦν ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν καὶ ἐστρηνίασεν, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν [καὶ πένθος].

Ἀπόδοτε αὐτῇ διπλᾶ, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς. — Ταῦτα ἡ [ὡς] πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ ἀθώους καὶ πεπονθότας ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ κρατούντων, κάκιστά φησιν, ὡς αἰτίους διὰ τῆς τῶν ἀλγεινῶν ὑπομονῆς τῆς τῶν ἐπαγαγόντων ταυτα κολάσεως· ἡ μετάβασιν δηλοῖ ἐκ προσώπων εἰς πρόσωπα, ἐκ τῶν ἡδικοημένων πρὸς δυνάμεις [τινάς] ἀγίας τιμωρητικὰς, οἰκειουμένας διὰ φιλοθεΐαν τὰς εἰς τοὺς συνδούλους γεγούσιας παρ' αὐτῆς κακώσεις. Διπλοῦν δὲ τὸ ποτηρίον φησιν, ἡ διὰ τὸ κἀνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι] τοὺς λίαν ἁμαρτωλοὺς καὶ παρανόμους κολάζεσθαι· ἡ διὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἐξ ὧν ἡ πρᾶξις κοινή, καὶ καθ' ὧν ἡ κόλασις· [ἡ] διὰ τὸ τῆς θείας φιλανθρωπίας πέλαγος, διπλᾶ ὀργιζομένης, τὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἀκράτου δικαιοσύνης ἀποδέοντα, διὰ τὸ τὴν ἁμαρτίαν ἔχειν [καὶ] ἐν τῷ τολμᾶσθαι πολλάκις τὴν ἐκ τοῦ συνειδότος κόλασιν.

Ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, [ὅτι] Κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμι, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω.

Καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. — Ἔθος γὰρ τοῖς ἐν εὐ-

θυμὴ λέγειν, εἰ μὴ θεὸς αὐτοῖς πρόσσει φόβος, οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. Ὁ καὶ ταύτη προσμεμαρτύρηκεν.

Διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἤξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος καὶ πένθος καὶ λιμὸς· καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς Κύριος ὁ θεὸς ὁ κρίνας αὐτήν.

Μίαν δὲ ἡμέραν φησὶν, ἣ τὸ ἀθρόον καὶ ὀλίγον τοῦ καιροῦ, ἐν ᾧ ἕκ τε ῥομφαίας, ἕκ τε λοιμοῦ καὶ λιμοῦ, πένθος αὐτῇ προσγενήσεται καὶ φθαρῆσεται καὶ πυρὶ κατακαυθήσεται· ἣ καὶ αὐτῆς τῆς ἡμέρας τὸν δρόμον, ἐν ᾗ ταῦτα αὐτὴν προφητεύει πείσεσθαι. Μετὰ γὰρ τὸ ἐγκρατεῖς γενέσθαι τῆς πόλεως τοὺς ἐχθρούς, ἐξαρχεῖ καὶ μία ἡμέρα, πᾶσαν τοῖς ἠττηθείσιν ἐπαγαγεῖν κάκωσιν καὶ πολυειδεῖς θανάτου τρόπους· ἰσχύοντος τοῦ θεοῦ ὡσπερ [τὸ] σώζειν τοὺς εὐαρεστοῦντας αὐτῷ, οὕτω καὶ κολάζειν τοὺς ἀμετανοήτως ἐξαμαρτάνοντας.

Καὶ κλαύσονται αὐτήν, καὶ κόψονται ἀπ' αὐτῆς οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνέυσαντες καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἐστηκότες, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες· Οὐαί, οὐαί, ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλῶν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά· ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου.

Βασιλεῖς δὲ τῆς γῆς ἠγούμεθα [ἐνταῦθα] τοὺς ἀρχοντας λέγεσθαι, ὡς περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ ὁ Ψαλμωδός φησὶν· [ὅτι] Ἰδοὺ οἱ βασιλεῖς αὐτῆς συνήχθησαν. Τούτους δὲ λέγει τὴν ἐκ τῶν θαίων ἐντολῶν πορνείαν ἐν αὐτῇ πράξαντας, κλαύσεσθαι, τὴν αὐτῆς ὀρῶντας ἢ ἀκούοντας πυρπόλησέν τε καὶ ἐρήμωσιν, καταπληττομένους τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν, πῶς ἐν ἀκαριαίῳ καιρῷ γέγονεν.

populationem extremamque desolationem viderint, et mutationem rerum animo expendentem, ut temporis quasi momento tanta illa majestas tota

καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσιν καὶ πενθοῦσιν ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει· οὐκέτι γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου καὶ μαργαρίτου, καὶ βύσσου καὶ πορφυροῦ, καὶ κοκκίνου καὶ σηρικιοῦ.

καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσιν. — Τῶν γὰρ ἐν δυναστείᾳ καὶ τρυφῇ φθειρομένων, περιττὴ ἡ τούτων ὠνὴ καὶ κατάχρησις.

καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, καὶ μαρμάρου· καὶ κινάμωμον καὶ θυμίαμα, καὶ σμόρναν καὶ λίθανον, καὶ ὄϊνον καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν καὶ σίτον, καὶ κτήνη καὶ πρόβατα.

προσπακούεται τούτοις τὸ, οὐδεὶς ἀγοράζει. Σκοπεῖν δὲ ἡμᾶς χρὴ τίνι των πόλεων ἄρα ἡ [τῶν] τοιούτων εἰδῶν ὠνὴ συνήθης, καὶ τίσι μᾶλλον ἀνθρώ-

A transigunt, nisi forsan divinus timor ipsos coerceat atque contineat, dicere: Non movebor in æternum⁵¹; id quod hæc ipsa quoque mulier adultera sibi pollicetur; sed vane.

XVIII, 8. Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, et luctus, et fames; et igne comburetur; quia fortis est Dominus Deus, qui judicabit illam.

Per unum diem insinuat vel temporis brevitatem, vel malorum repente irruentium magnitudinem. Simul namque ex gladio et fame luctus illi accedet; peste adhæc ante tentata, igne comburetur. Aut per unum diem ipsam diei periodum, in qua mala isthæc eam obruent, designat; siquidem ubi inimici civitate potiti fuerint, sat est vel una dies ad inferendum lethale detrimentum omnibus iis qui devicti succubere, multiformesque mortis modos et rationes. Ut enim Deus homines qui ipsi placent, vel temporis puncto servare potest, ita insipientes quoque peccatisque contaminatos morte multare.

XVIII, 9, 10. Et flebunt illam, et plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, et in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus, longe stantes propter timorem tormenti ejus, dicentes: Væ, væ, civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis; quoniam una hora venit iudicium tuum.

Per reges, hoc loco principes sublimioresque potestates et magistratus denotari putamus. Hoc enim sensu Psalmista vocem usurpat, cum de Jerusalem loquens, ita canit: Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum⁵². Et alio loco: Ecce reges terræ congregati sunt⁵³. Hosce proinde, tanquam præ cæteris a divinis præceptis in illa scortatos, fleturos pronuntiat, ut primum illius depopulationem vel audiverint. Etenim repentinam illam confertamque rerum mutationem animo expendentem, obstupefacti non poterunt intra se non dicere: Heu, simul concidit!

XVIII, 11, 12. Et negotiatores terræ flebunt, et lugebunt super illam; quoniam merces illorum nemo emet amplius. Merces auri et argenti, et lapidis pretiosi, et margaritæ, et byssi et purpuræ, et serici, et coccini.

Supervacanea namque earum rerum emptio et usus est iis qui jam per luxum et potentie abusum perierunt.

XVIII, 12, 13. Et omne lignum thyinum, et omnia vasu eboris, et omnia vasa de lapide pretioso, et armento et ferro, et marmore. Et cinamomum et amomum, et unguenti et thuris, et vini et olei, et similæ et tritici, et jumentorum et ovium.

83 In his omnibus subauditur præcedens clausula, nullus emit amplius. Considerandum porro nobis hoc loco proponitur, eccuinam civitati istius-

⁵¹ Psal. xiv, 5. ⁵² Psal. ii, 2. ⁵³ Psal. xlvii, 5.

modi rerum emptio sit usitatio; et quibus rursus hominibus isthæc supervacancorum possessio, ob immoderatum voluptatis studium, sit familiarior.

[Probabile sit sane hunc locum non agere de aut de quavis alia peculiari civitate; sed de orbe negotia tractant, nundinarumque mundi hujus

Et equorum, et rhedarum, et mancipiorum.

Et horum itidem usus (inquit) erit supervacaneus. Per *rhedas* autem significantur vehicula; *rheda* enim idem sonat Romanis quod Græcis ὄχημα, hoc est, *essedum* aut *vehiculum*. A *rheda* nascitur genitivus pluralis ῥεδάρουμ *rhedarum*, et per syncopen ῥεδῶμ.

XVIII, 14, 15. *Et animarum hominum. Et roma desiderii animæ tuæ discesserunt a te; omnia pingua et præclara perierunt a te; et amplius illa jam nequaquam invenies.*

In posterum, ait, mortalium animas non amplius emes, neque liberos homines in servitutem rediges; neque in pinguibus illis et splendidis, in quibus olim volutabaris, posthac volutabere, aut quidquam ex iis ad usum habebis.

XVIII, 15-17. *Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt, propter timorem tormentorum ejus, flentes, et lugentes, et dicentes: Væ, væ, civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, et purpura, et cocco; deaurata erat auro, et lapidē pretioso, et margaritis: quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ.*

Ob oculos ponit insignem Babylonis hujus cladem et afflictionem; per luctus et lamentationes, calamitatis, quam perpessura illa quæ ante ob regiam dignitatem et majestatem, elato collo incedebat, magnitudinem apposite delineans.

XVIII, 17-19. *Et omnis gubernator, et omnes qui in lacum navigant, et nautæ, et qui in mari operantur, longe steterunt, et clamaverunt, videntes fumum incendii ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magnæ? Et miserunt pulverem super capita sua, et clamaverunt flentes, et lugentes, dicentes: Væ, væ, civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes qui habebant naves in mari, de pretiis ejus; quoniam una hora desolata est.*

Etsi præsens vita mare per metaphoram appellatur, ut quæ fluctibus et tempestatibus sit plena; et quotquot in ipsa negotiantur, curis et sollicitudinibus, quas ipsa affert, haud secus fere jactentur atque pisces, qui in pelago natantes, undis procellisque jactari solent, attamen non est a vero alienum, civitatem, quæ isthæc incommoda perpessura hic traditur, quamquam ex earum numero esse, quæ vero mari adjacens, ea quæ mare sulcantes important, suscipere assueta erat: quæ sua proinde solitudine et vastitate nautis et mercatoribus justam luctus materiam sit paritura. Idem, velint nolint, mundanæ hujus Babylonis et confusionis

Α ποικίς ἢ τῶν περισσῶν κτήσις περισπούδαστος διὰ τρυφήν ἄμετρον.

prisca Babylone, vel de veteri aut nova Roma, universo, ejusdemque inquilinis, qui varia in eo finem cum luctu et fletu excipient.]

Καὶ ἵππων καὶ ῥέδων καὶ σωμάτων.

Καὶ ἵππων καὶ ῥέδων καὶ σωμάτων, φησὶν, ἢ χρήσις περισσῆ· διὰ δὲ τοῦ ῥέδων τὰ ὄχηματα εἰκὸς σημαίνεσθαι· ῥεδιούμ γὰρ Ῥωμαῖσι τὸ ὄχημα [λέγεται]· ἢ δὲ τούτου γενικῆ τῶν πληθυντικῶν, ῥεδιώρουμ· ἥτις κατὰ συγκοπὴν ῥέδων γέγονε.

B *Καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων· καὶ ἡ ὀπίωρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ· καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ [τὰ] λαμπρὰ ἀπόχετο ἀπὸ σοῦ· καὶ οὐκ ἔτι οὐ μὴ εὔρησις αὐτά.*

Καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. — Οὕτε ψυχὰς ἀνθρώπων ἐμπορεύση, φησὶ, τοῦ λοιποῦ καταδουλοῦσα τοὺς ἐλευθέρους· οὕτε τῶν πάλαι λιπαρῶν καὶ λαμπρῶν ἔξεις τὴν ἀπόλαυσιν.

Οἱ ἔμποροι τούτων, οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες· Οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύσσον καὶ πορφύραν καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις· ὅτι μὴ ὥρα ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος.

Οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη. — Ὑπ' ὄψιν ἄγει τὰ τῆς Βαβυλωνίας ταύτης πάθη, διὰ τῶν ἐπ' αὐτῇ θρήνων τὸ τῆς συμφορᾶς διαγράφων μέγεθος· ὅπερ πείσεται ἢ τὸ πρὶν ἀυχοῦσα ἐπὶ βασιλικῷ ἀξιωματι.

Καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς [ὁ] ἐπὶ τῶν πλοίων πλέων, καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἐστηκότες ἐκραζον, βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, [καὶ ἔλεγον· Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· καὶ ἐκραζον, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ] λέγοντες· Οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη· ἐν ἣ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσῃ, ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς· ὅτι [ἐν] μὴ ὥρα ἠρημώθη.

Οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσῃ. — Εἰ καὶ θάλασσα τροπικῶς ὁ παρὼν βίος ὡς πολυκύμων εἴρηται, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἐμπορευόμενοι, οἱ τῷ βιωτικῷ ὡς ἰχθύες νηχόμενοι κλύδωνι· ἀλλ' εἰκὸς καὶ τὴν ταῦτα πάσχουσαν πόλιν, αἰσθητῇ θαλάσῃ γειννωσαν, [καὶ] τὰ παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πλεόντων δεχομένην, πένθους τούτοις διὰ τῆς οικείας ἐρημώσεως ὑπόθεσιν ἔσσεσθαι. Ταυτὸν δὲ παθεῖν ἐπάναγχες καὶ τοὺς τῆς παγκοσμίου Βαβυλωνίας ἡγουν συγχύσεως ἐμπόρους, ἐν τῇ συντελείᾳ τῶν ὀρωμένων, θρηνεῖν ἀπαραμύθητα, τῶν ἡδέων τοῦ παρόντος βίου ἀβουλήτως χωριζομένους καὶ κεντουμένους ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐπὶ ταῖς οικείαις πράξεσιν.

negotiatores patientur: dum sub sæculi finem oracula hæc consummabuntur. Lugebunt enim et lamentabuntur, nullam admittentes consolationem, cum a vitæ hujus voluptatibus et deliciis sese vel invitos abduci, stimulisque conscientie propter flagitia perpetrata extra intermissionem compungi animadvertent.

Εὐφραίνου ἐπ' αὐτήν, οὐρανέ, καὶ οἱ ἅγιοι, καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται· ὅτι ἐκρίνεν ὁ Θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς.

Διὰ τοῦ οὐρανοῦ ἢ τοὺς ἀγγέλους φησὶν, ἢ τοὺς ἐν αὐτῷ ἔχοντας ἁγίους τὸ πολίτευμα· μεθ' ὧν τοῖς ἀποστόλοις καὶ προφήταις τὴν εὐφροσύνην ἐγκελεύεται· ὅτι περὶ ἐφ' οἷς ὑβρισμένοι παρ' αὐτῆς εἰσιν, ἐκδοδίκηνται· ἢ ὡς πολλάκις διὰ τῆς παραβάσεως τῶν θείων ἐντολῶν ἀτιμασθέντες, ἄτε ἐμδοήσαντες ἀνόνητα τοῖς τῆς λεχθείσης πόλεως οἰκήτορσιν· ἢ ὡς ἐν τῇ καθ' ὅλης τῆς γῆς συγκεχυμένη δυναστείᾳ διὰ τὸν Θεὸν σφραγισθέντες, ὅτι τοῖς λόγοις αὐτοῦ διηκονήσαντο· ὅθεν οἱ μὲν προφῆται ὑπὸ Ἰουδαίων, οἱ δὲ ἀπόστολοι ὑπὸ τῶν ἐθνῶν, οἷς μάλιστα τὸν λόγον ἐκήρυξαν, ἀπεκτάνθησαν. Οὐχ ὡς χαιρεσίκακοι δὲ τῇ τῶν παιδείων ἐπιφορᾷ χαίρουσιν· ἀλλ' ὡς ἐπιθυμίαν διάπυρον περὶ τὴν διακοπὴν τῆς ἀμαρτίας ἔχοντες· ὡς ἂν οἱ ταύτη δουλωθέντες, ἡμερωτέρας τύχῃσι τῆς κολάσεως ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι] δι' ὧν ἐνταῦθα μερικῶς μαστίζονται.

peccatores flagellantur, pœnasque promeritas pendunt; non quod ex aliorum malis oblectationem capiant, sed quod peccatum excindi et coerceri summopere desiderent; quo hac ratione servi illius mitiores pœnas in futuro seculo luant, propterea quod in hoc præsentī aliqua jam ex parte videantur castigati.

Καὶ ἦρεν εἰς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον μέγαν ὡς μύλον· καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων· Οὕτως ὀρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὐρεθῆ ἔτι· καὶ φωνὴ κιθαρῶδων καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὐρεθῆ ἐν σοὶ ἔτι [καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῆ ἐν σοὶ ἔτι·] καὶ φωνὴ τυμφίου καὶ γύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι, ὅτι οἱ ἔμποροὶ σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς· καὶ ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐν αὐτῇ αἵματι προφητῶν καὶ ἁγίων εὐρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Καθάπερ, φησὶν, ὁ μύλος καταδύει ὀρμήματι εἰς τὴν θάλασσαν, οὕτω καὶ ἡ τῆς Βαβυλῶνος ταύτης ἀθρόον ἔσται καθαίρεσις· ὥστε μήτε ἔχως αὐτῆς φυλαχθῆναι εἰς τὸ μετέπειτα· τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ τῶν κιθαρῶδων καὶ μουσικῶν καὶ τῶν λοιπῶν [ῥυθμῶν] ἔκλειψις. Τὴν δὲ αἰτίαν φησὶν, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἐν τῇ οἰκειᾷ [μελωδίᾳ καὶ] φαρμακείᾳ ἐπλάνησε, καὶ σιμάτων προφητικῶν καὶ λοιπῶν ἁγίων γέγονε δοχείον· δι' ὧν ἀπάντων [καὶ] τὴν ἀσθεῖᾳ παρὰ Πέρσαις Βαβυλῶνα δηλοῦσθαι εἶδος, ὡς πολλῶν ἁγίων κατὰ διαφόρους καιροὺς μέχρι τοῦ νῦν δεξαμένην αἵματα, καὶ ὡς μαγείαις καὶ ἀπάταις διηνεκῶς χαίρουσαν. Καὶ τοῦτο ἡμῖν εὐχῆς ἔργον, ταύτην τὰ προφητευθέντα δέξασθαι τῆς κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ δούλων ἀλαζονείας ἐπίχειρα [φέρουσαν]· ἀλλ' ἐναντιοῦσθαι πῶς δοκεῖ τῇ ὑπολήψει ταύτη τὸ ἐκ τῶν ἀρχαίων τῆς Ἐκκλησίας

PATROL. GR. CVI.

84 XVIII, 20. Exsulta super eam, cœlum, et sancti apostoli et prophetæ, quoniam judicavit Deus iudicium vestrum de illa.

Per cœlum vel angelos vel sanctos accipe, qui suam in illo conversationem habent; cum quibus apostolis simul et prophetis lætitia festumque gaudium indicitur; ob id nimirum quod vindicta semel ab iis exigatur, a quibus magnam sæpe injuriam acceperant; et magno rursus mœrore et contumelia propter divinorum præceptorum prævaricationem affecti sæpenumero fuerant; quippe qui, nullo fere fructu, divina animæque salutaria documenta prædictæ civitatis habitatoribus occinuerant. Aut ob id sane, quod a confusa orbis terræ potentia, propter Deum ejusque verbum, quod fideliter administrabant, trucidati, justam ultionem tandem aliquando videant. Constat namque sanctos prophetas a Judæis, apostolos autem a gentibus, quibus Evangelium præcipue prædicaverant, occisos fuisse. Gaudent autem sancti, dum impii et

XVIII, 21-24. Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna; et ultra tam non inveniatur: et vox citharædorum et musicorum, et tibiarum canentium et tubæ, non audietur in te amplius; et omnis artifex omnis artis non inveniatur in te amplius; et vox molæ non audietur in te amplius; et lux lucernæ non lucebit in te amplius; et vox sponsi et sponsæ non audietur posthac in te: quia mercatores tui erant principes terræ; quia in beneficiis tuis erraverunt omnes gentes: et in ea sanguis prophetarum et sanctorum inventus est, et omnium qui interfecti sunt in terra.

Quemadmodum molaris lapis magno impetu ad maris fundum fertur, ita, inquit, Babylonis hujus intirritus usque adeo subitus, impetuusus et absolutus erit, ut ne vestigium quidem post se reliquum faciat. Hoc enim per citharædorum et musicorum, et reliquorum ejusmodi defectionem significatur. Causam autem defectionis hujus non aliam reddit, quam quod gentes omnes musicæ suæ suavitate, suisque beneficiis et incantationibus seduxerit, sanguinisque prophetarum et reliquorum sanctorum receptaculum exstiterit. Per quæ omnia videri queat, impiam illam Babylonem, quæ apud Persas exstat, denotari: ut quæ multorum sanctorum sanguinem diversis temporibus effuderit, et usque ad præsentem diem effundere non desinit, magisque et incantationibus et cæteris superstitionibus studeo semper dedita fuerit. Et quidem optari possit

hanc eam ipsam esse, quæ superbiæ et insolentiæ adversus Christum et servos ejus declaratæ pœnas, de quibus dictum est, luat. Verum huic opinioni adversari videtur, quod plerique veteres Ecclesiæ doctores hæc contra eam Babylonem prædicta tradant, quæ apud Romanos exstat; cum ob alia, tum vero maxime, quod in quarta bestia, nempe in Romano 85 imperio, visa sint decem cornua, e quibus unum inde enatum, tria mox radicitus everfit, cætera vero sibi subjugat. Tum rursus quod Antichristus, ubi venerit, tanquam rex Romanorum in medium proditurus sit, eo quidem colore et prætextu quasi illorum imperium velit instaurare et confovere, necnon adversus hostes cum illis conspirare; cum re ipsa tamen consummatam illius eversionem et vastitatem moliturus sit. B Eapropter, ut ante quoque dictum est, rectius per regnum hoc accipitur orbis imperium, in unum quasi corpus ex variis membris, quæ jam inde ab initio usque modo exstiterunt, conflatum rerumque politum. Hoc enim illud est, quod revera apostolorum et prophetarum et martyrum sanguinem effudit et non una aliqua singularis civitas. Qui igitur urbem hanc magnam hoc sensu interpretatus fuerit, haud facile ille a scopo aut decore aberraverit. Etenim ut unus chorus, et unus exercitus, et una civitas dicitur, etiamsi multitudo, quæ unumquodque istorum membrorum constituit, identidem mutetur; ita unum etiam regnum dici potest, etiamsi in multa loca et tempora distinguatur et discindatur.

CAPUT LVI.

De sanctorum hymnis et laudibus, triplicique Alleluia, quod propter subversam Babylonem ceciderunt sancti.

XIX, 1-4. *Post hæc audivi quasi vocem tubarum multarum in cælo dicentium, Alleluia, laus et gloria et virtus Deo nostro est; quia vera et justa judicia ejus, qui judicavit de meretrice magna, quæ corripit terram in prostitutione sua; et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus. Et iterum dixerunt, Alleluia: et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum. Et ceciderunt viginti quatuor seniores, et quatuor animalia, et adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes, Amen: Alleluia.*

Vox *Alleluia*, divinam laudem; vox autem *Amen*, vere, aut fiat, significat: utraque [vero propter unam Deitatem in tribus personis, Patris nimirum, et Filii, et Spiritus sancti, subsistentem trifariam, cum ab angelicis virtutibus, tum ab hominibus quoque angelicæ puritatis æmulis, ad Deum transmittitur. Laudant autem illi Deum, quod servorum suorum sanguinem de manu Babylonis vindicaverit, ejusdemque habitatores per temporarium cruciatum beneficiis affecerit, quippe qui jam aliquatenus puniti, moderatiorem in futuro sæculo pœnam daturi sunt, æternam tamen; peccandi facultate prorsus orbati. Quod autem accensæ civitatis fumus in sæcula sæculorum ascendit, illud tormenta ejus nunquam finem habitura, neque ullo unquam tempore in oblivionem ventura, innuit.

A διδασκάλων κατὰ τῆς παρὰ Ῥωμαίοις Βαβυλῶνος ταῦτα φάσαι προφητεύεσθαι· διὰ τὸ ἐν τῷ τετάρτῳ θηρίῳ ἐωρᾶσθαι τὰ δέκα κέρατα, τουτέστιν ἐν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ· καὶ ἐξ αὐτῆς τὸ ἐν βλαστάνον ἐκρίζουν τὰ τρία, καὶ τὰ λοιπὰ ὑποτάττειν, καὶ ὡς βασιλεῖα Ῥωμαίων ἐλεύσεσθαι προσχῆματι μὲν τοῦ θάλπειν καὶ συγκροτεῖν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν· τῇ δὲ ἀληθείᾳ, τοῦ τὴν τελείαν αὐτῆς λύσιν ἐργάσασθαι. Διὸ, ὡς εἴρηται, τὴν ὡς ἐν ἐνὶ σώματι ἀρχῆθεν μέχρι τοῦ νῦν κρατήσασαν βασιλείαν ταύτην τις ἐκλαδῶν, τὴν ὡς ἀληθῶς ἀποστόλων καὶ προφητῶν καὶ μαρτύρων ἐχέασαν αἵματα, οὐκ ἂν διαμάρτοι τεῦ προσήκοντος· καὶ γὰρ ὡσπερ εἰς χορὸς καὶ στρατὸς καὶ μία πόλις λέγεται, κἂν ὑπαλλαγῶσιν οἱ ἀναπληροῦντες τούτων ἕκαστον, οὕτω καὶ βασιλεῖα μία, κἂν εἰς πολλοὺς χρόνους καὶ τόπους κατακερματίζεται.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ΄.

Περὶ τῆς τῶν ἁγίων ὑμνωδίας καὶ τοῦ τριπλοῦ ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐπὶ τῇ καθαιρέσει Βαβυλῶνος ᾄδουσιν [οἱ ἅγιοι.]

C

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνῆς ὄχλου πολλοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ λεγόντων· Ἀλληλουῖα· ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα, [καὶ ἡ τιμὴ] καὶ ἡ δύναμις [Κυριῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν·] ὅτι ἀληθινὰ καὶ δίκαια αἱ κρίσεις αὐτοῦ· ὅτι ἐκρίνε τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἣτις διέφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς· καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς. Καὶ δεύτερον εἰρήκασιν· Ἀλληλουῖα. Καὶ ὁ καπνὸς [αὐτῆς] ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· καὶ ἔπεσον οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ [τοῦ] θρόνου, λέγοντες· Ἀμήν, ἀλληλουῖα.

D

Τὸ μὲν Ἀλληλουῖα, θεῖον αἶνον σημαίνει· τὸ δὲ Ἀμήν, ἀληθῶς, ἢ γένοιτο· ἅπερ κοινῶς ἐκ τε τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, ἐκ τε τῶν ἰσαγγέλων ἀνθρώπων, τῷ Θεῷ φησιν ἀναπέμπεσθαι τρισσῶς, διὰ τὴν τρισυπόστατον [τοῦ] Πατρὸς [καὶ τοῦ] Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ἐνιαίαν θεότητα· ὅτι καὶ τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ [τῆς] χειρὸς Βαβυλῶνος ἐξεδίκησε, καὶ τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας διὰ τῆς κολάσεως εὐηργέτησεν, ἐκκοπὴν τῆς ἀμαρτίας ἐργασάμενος. Διὰ δὲ τοῦ εἰς αἰῶνας αἰῶνων τὸν καπνὸν ἀναβαίνειν τῆς πόλεως, δηλοῦται ἢ τὸ εἰς τὸ διηνεκές τῶν ἐπελθουσῶν αὐτῇ κολάσεων ἀνεπλήστον· ἢ τὸ μερικῶς αὐτὴν δοῦσαν δίκας, μετριωτέρας μὲν, αἰωνίως δὲ ὅμως ἐν τῷ μέλλοντι κολασθήσεσθαι.

Καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθε, λέγουσα· Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δούλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτόν, [καὶ] οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι.

Θρόνος δὲ τοῦ Θεοῦ, τὰ Χερουβιμ καὶ τὰ Σεραφίμ· ἀφ' ὧν ὑμνεῖν αὐτὸν ἐγκελεύονται, οὐχ οἱ μεγάλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ μικροὶ ἐν κατορθώμασι, καταλλήλως ἕκαστος τῆς οἰκείας δυνάμεως. Οἶμαι δὲ, καὶ οἱ νῦν μικροὶ τῇ ἡλικίᾳ καὶ ἀτελεῖς παῖδες [θνήσκοντες], μεγάλοι ἀνιστάμενοι, τὸν μεγαλουργὸν Θεὸν ὑμνήσουσιν.

novissimo illo die magnos resurrecturos, Deumque lauros.

Καὶ ἤκουσα φωνῆς ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνῆς ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνῆς βροντῶν ἰσχυρῶν, λεγούσης· Ἄλληλούϊα· ἔτι ἐβασίλευσεν [Κύριος] ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ· χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιῶμεν, καὶ δώσομεν τὴν δόξαν αὐτῷ· ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ Ἀρνίου.

Ἡ δὲ φωνὴ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν πολλῶν ὑδάτων καὶ τῶν βροντῶν δηλοῖ τὸ διαπρύσιον ἐν ὑμνολογίᾳ, πασῶν τῶν ἀγγελικῶν καὶ οὐρανίων ἀναριθμητῶν οὐσῶν δυνάμεων (ἃς τινὲς τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἐνόησαν)· μεθ' ὧν καὶ ἕπαν τὸ τῶν δικαίων σύστημα τε καὶ πλήρωμα δοξολογεῖ τὸν κτίσαντα. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ [Κύριος Ἰησοῦς] Χριστὸς, ὧν φυσικῶς ὡς δημιουργὸς ἐδέσποζε, τούτων διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως βασιλεύσας, ἢ κατὰ γνωμικὴν οἰκείωσιν, ἢ καὶ ἐξουσίαν βασιλεῖ καὶ κριτῇ πρέπουσαν. Γάμον δὲ Ἀρνίου τὴν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς Χριστὸν λέγει συνάφειαν· ἧς ἀρμοσταὶ οἱ θεῖοι γεγόνασιν ἀπόστολοι· δι' ὧν αὐτῇ ὁ ἀρραβῶν ἐδόθη τοῦ Πνεύματος, ὡς ἀποληφόμενη τότε τὴν πρόσωπον κατὰ πρόσωπον εἰλικρινῆ [τοῦτου] συνάφειαν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ'.

Περὶ τοῦ μυστικοῦ γάμου καὶ [τοῦ] δείπνου τοῦ Ἀρνίου.

Καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἠτοίμασεν ἑαυτήν· καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν καὶ λαμπρὸν. Τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων ἐστὶ. Καὶ λέγει μοι· [Γράψον·] Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον [τοῦ γάμου] τοῦ Ἀρνίου κεκλημένοι· καὶ λέγει μοι· Οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ εἰσι τοῦ Θεοῦ.

Τὸ βύσσινον τὴν Ἐκκλησίαν ἐνδεδύσθαι, δηλοῖ τὸ λαμπρὸν ἐν ἀρεταῖς, καὶ ἐννοήσει λεπτόν, καὶ ὑψηλὸν ἐν θεωρήμασι· τούτοις γὰρ τὰ θεῖα ἐξυφαίνονται δικαιώματα. Δείπνον δὲ Χριστοῦ, ἢ τῶν σωζομένων ἑορτὴ καὶ εὐφροσύνη ἐναρμόνιος· ἧς μακάριοι οἱ τευξόμενοι, καὶ τῷ ἁγίῳ τῶν καθαρῶν ψυχῶν Νυμφίῳ εἰς τὸν αἰώνιον νυμφῶνα, συνεισελευσόμενοι. Ἀφευδῆς γὰρ ὁ ἐπαγγελιάμενος. Πολλῶν δὲ ὄντων τῶν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀγαθῶν, καὶ πᾶσαν ὑπερβαινόντων διάνοιαν, πολυωνύμως [καὶ] ἢ τούτων μετοχὴ προφέρεται· ποτὲ μὲν, ὡς βασιλεῖα οὐράνιος, διὰ τὸ ἐνδοξον αὐτῆς καὶ τίμιον· ποτὲ δὲ, ὡς παράδεισος, διὰ τὴν ἀνέκλειπτον τῶν ἀγαθῶν πανδαισίαν· ποτὲ δὲ, ὡς κόλποι Ἀβραάμ,

XIX, 5. Et vox de throno exivit, dicens : Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus, et qui timetis eum, pusilli et magni.

Thronus Dei sunt Cherubim et Seraphim ; a quibus et magni et in virtutibus præclari, et facinoribus parvi, Deum laudare jubentur, unusquilibet tamen secundum propriæ virtutis modum et rationem. Existimo autem illos quoque, qui adhuc parvi et imperfecti, hoc est, in puerili vel infantili ætate etiamnum **86** constituti, vita nunc defunguntur, qui magna operatur, cum cæteris beatis lauda-

XIX, 6. Et audiivi vocem quasi tubæ magnæ, et sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium : Alleluia : quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.

Per tubæ multarumque aquarum et tonitruorum vocem, omnium angelorum cœlestiumque virtutum (quæ utique numerum omnem excedunt ; adeo ut non desint qui per aquas quæ super cætos sunt, cœlestes mentes designatas existiment) claritatem et in divina laude concentum hoc loco insinuat : una autem cum iis universus justorum cœtus et sanctorum plenitudo Deum creatorem glorificat et celebrat. Porro Deus et Dominus noster Jesus Christus, ob id regnasse perhibetur hic : Nam quibus ante dominabatur naturaliter, tanquam rerum Opifex, horum post humanæ naturæ susceptionem factus est rex quadam œconomica ratione et proprietate ; hoc est, secundum potestatem in Regem et Judicem convenientem.

CAPUT LVII.

De mysticis Agni nuptiis, ejusdemque Agni cœna.

XIX, 7-9. Gaudeamus et exultemus, et demus gloriam ei ; quia venerunt nuptiæ Agni, et uxor ejus præparavit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino splendenti et candido. Byssinum enim justificationes sunt sanctorum. Et dixit mihi, Scribe : Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt.

D Et dicit mihi. Hæc verba Dei vera sunt.

Per Agni nuptias Christi cum Ecclesia conjunctionem intellige, quas præ cæteris divini apostoli conciliarunt : hi enim sunt per quos Spiritus sancti pignus datum est Ecclesiæ ; quæ suo postea tempore plenum subitura est sponsi complexum, hoc est, facie ad faciem Deum visura est. Cæterum quod Ecclesiam, de qua hic sermo, byssinum indutam asserit, id virtutum illius splendorem notitiæque subtilitatem, et contemplationis sublimitatem significat. Per hæc namque divinæ justificationes contexuntur. Christi autem cœna est læta eorum festivitas qui salvi sunt, ordinatissimaque et concinnissima eorundem lætitia et jucunditas. Qua proinde qui potentur, beati erunt ; necnon cum casto munda-

tum animarum sponso in æternum thalamum ingredientur. Verax est enim mentirique nescius qui promisit. At vero cum varia et magna futuri sæculi sint bona, quæ omnem mentem et cogitationem multis partibus superant, illorum usus et participatio variis multisque nominibus exprimitur. Quandoquidem propter incomparabilem gloriæ splendorisque magnitudinem, beatorum merces aliquando *regni cælestis* nomine designatur. Nunquam vero, quod bonorum omnium copia, quæ nunquam deficiunt, affluat, et esulentorum spiritualium omnium apparatu abundet, *Paradisus* vocatur; quandoque autem *sinus Abrahamæ* appellatur; ea fortassis de causa, quod vita defuncti ibi sortiantur requiem. Interdum denique *thalami* et *nuptiarum* vocabulo insinuantur; idque, ut nobis videtur, non modo propter continuam lætitiā et oblectationem, verum etiam propter sinceram et inexplicabilem Dei ad servos suos conjunctionem; quæ tantum excedit corporum copulam, quantum lumen tenebras, et pretiosum unguentum cujusque cadaveris foetorem et graveolentiam.

87 XIX, 10. *Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum; et dicit mihi, Vide ne feceris: conservus tuus sum, et fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora: testimonium enim Jesu est spiritus prophetiæ.*

*Ne me adores, inquit divinus angelus; quasi ex me quæ futura sunt prædixerim. Etenim confessio et testimonium Christi ejus ponderis sunt, ut propheticum spiritum largiantur. Quin alio quoque sensu exponi hæc possunt; nempe prophetiam ob id obtingere, quo Christi testificatio firmetur, fidesque sanctorum attestazione corroboretur. Eapropter cave conservum adores: sed si adorare lubet, cum adora, qui dominium in omnes obtinet. Atque hinc quoque humilem submissumque sanctorum angelorum sensum et mentem cognoscere licet. Clare namque ex hoc loco constat, divinam gloriam, ut effrontes lascivique dæmones solent, neutquam sibi arrogare; verum quidquid ejusmodi existit, id totum Domino deferre. Faxit Deus, ut nos quoque humilitatis exemplo invicem prælucentes, divinum sermonem impleamus, qui ait: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde; et invenietis requiem animabus vestris* *; futurique sæculi quietem ac refrigerii locum adipiscamur; ubi omnis dolor, et tristitia, et gemitus aufugit, omniumque lætantium est habitatio, lumine vultus Christi Dei nostri mirifice illustrata. Illum decet omnis honor, et gloria, et adoratio, cum Patre, et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.*

CAPUT LVIII. SERMO XX.

Ut Christum viderit Evangelista angelicarum virtutum agminibus cinctum, alboque equo insidentem.

XIX, 11, 12. *Et vidi cælum apertum, et ecce equus albus; et qui sedebat super eum, vocabatur fidelis et verax: et cum justitia judicat et pugnat. Oculi autem ejus sunt flamma ignis, et in capite ejus diademata multa.*

Quod cælum apertum cernitur, hoc Judicis adventum præ foribus esse insinuat; quemadmodum

* Matth. xi, 29.

Α διὰ τὴν ἐκεῖ τῶν κεκμηκότων ἀνάπαυσιν * ποτὲ δὲ, ὡς τυμφῶν καὶ γάμος· οὐ μόνον διὰ τὴν εὐφροσύνην τὴν ἀληκτον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εὐκρινῆ καὶ ἀβήρητον τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς αὐτοῦ δούλους συνάφειαν, τσοῦτον ὑπεραίρουσαν τὴν τῶν σωμάτων πρὸς ἀλληλα κοινωνίαν, ὅσον φῶς σκότους καὶ μύρον δυσωδίας διέστηκε.

aliquando *regni cælestis* nomine designatur. Nunquam vero, quod bonorum omnium copia, quæ nunquam deficiunt, affluat, et esulentorum spiritualium omnium apparatu abundet, *Paradisus* vocatur; quandoque autem *sinus Abrahamæ* appellatur; ea fortassis de causa, quod vita defuncti ibi sortiantur requiem. Interdum denique *thalami* et *nuptiarum* vocabulo insinuantur; idque, ut nobis videtur, non modo propter continuam lætitiā et oblectationem, verum etiam propter sinceram et inexplicabilem Dei ad servos suos conjunctionem; quæ tantum excedit corporum copulam, quantum lumen tenebras, et pretiosum unguentum cujusque

Β Καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ. Καὶ λέγει μοι· Ὅρα μὴ· σὺνδουλός σου εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου [καὶ] τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ. Τῷ Θεῷ προσκύνησον· ἡ γὰρ μαρτυρία Ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.

Μὴ· σὺνδουλός σου εἰμι. — Μὴ προσκύνει με· φησὶν ὁ θεῖος ἄγγελος, ὡς τὰ μέλλοντα προλέγοντα· ἡ γὰρ εἰς Χριστὸν ὁμολογία ἡγουν μαρτυρία, αὕτη χορηγός ἐστὶ προφητικοῦ Πνεύματος. Καὶ ἐτέρως δὲ νοητέον· ὅτι διὰ τοῦτο ἡ προφητεία, ἕνα βεβαιωθῆ ἡ Χριστοῦ [μαρτυρία, καὶ ἡ πίστις ὑπὸ τῶν ἀγίων διαμαρτύρηται· διὸ μὴ [μοι] τῷ σὺνδούλῳ προσκύνει, ἀλλὰ τῷ πάντων τὸ κράτος ἔχοντι. Κάκ τούτου δὲ τὸ ταπεινὸν φρόνημα τῶν ἀγίων ἀγγέλων μανθάνομεν, πῶς οὐ σφετερίζονται τὴν θεῖαν δόξαν κατὰ τοὺς ἀλάστορας δαίμονας, ἀλλὰ ταύτην τῷ Δεσπότῃ προσφέρουσι. Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς τῇ ταπεινοφροσύνῃ προηγουμένων ἀλλήλων, τὸ Δεσποτικὸν πληροῦν λόγιον, τὸ φάσκον· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ· καὶ εὐρήσατε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, καὶ τυχεῖν τῆς ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι] ἀναπαύσεως, ἐνθα ἀπέδρα [πᾶσα ὀδύνη,] λύπη, καὶ στεναγμός· ἐνθα εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοικία· καταυγαζόμενοι τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ὃ πρέπει πᾶσα δοξολογία, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'. ΛΟΓΟΣ Κ'.

Ὅπως τὸν Χριστὸν ἐφίππον μετὰ δυνάμεων ἀγγελικῶν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐθεάσατο.

Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἠνεωγμένον· καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός· καὶ ὁ καθήμενός ἐπ' αὐτῷ, λευκός καὶ ἀληθινός· καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, φλόξ πυρός· καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά.

Τὸ ἠνεῶσθαι τὸν οὐρανὸν δηλοῖ τὴν τοῦ ὁραθέντος κριτοῦ παρουσίαν ἐλεύσεσθαι· ὡσπερ ἡ τῶν

ἐνταῦθα παραπετασμάτων συνολκή, τῶν ἐπὶ γῆς A
δικαστῶν τὴν κατὰ τῶν ὑπευθύνων κρίσιν καὶ ἀπό-
φασιν· ὁ δὲ λευκὸς ἵππος, τὴν τῶν ἀγίων φαιδρό-
τητα τὴν μέλλουσαν· οἷς ἐποχοῦμενος, κρίνει τὰ
ἔθνη· τοῖς ὀφθαλμοῖς [αὐτοῦ τοῖς φλογεροῖς καὶ
πυρίνοις,] ἤγουν τῇ ἐποπτικῇ αὐτοῦ δυνάμει, ἀφ-
ορίζων φλόγα πυρός· δικαίοις μὲν φωτιστικὴν, ἀλλ'
οὐ καυστικὴν, ἀμαρτωλοῖς δὲ καυστικὴν, ἀλλ' ἀφώ-
τιστον. Τὰ δὲ πολλὰ διαδήματα, [ἢ] τὴν κατὰ πάν-
των αὐτοῦ βασιλείαν τῶν [τε] ἐν οὐρανῷ καὶ γῆ αἰ-
νύττονται (τοσαῦτα γὰρ ἦσαν καὶ τὰ ἐν ἀγγέλοις τά-
γματα, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς σκῆπτρα, καὶ τὰ ἐν ἀγίοις
ἀνθρώποις συστήματα), ἢ τὴν ἐν πάσαις ταῖς περὶ
ἡμᾶς οἰκονομίαις κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν διὰ μακρο-
θυμίας νίκην, ὡς φησὶν ὁ Δαβὶδ· Καὶ νικῆσεις ἐν
τῷ κρῖνεσθαί σε.

enim ille sortitur coronas quot angelorum sunt ordines; quot rursus in terris sunt sceptrum sancto-
rumque hominum agmina. Aut hoc dicitur, quia per patientiam, victoriam in omnibus quæ circa
nos ordinat, contra peccatores obtinet, juxta illud Prophetæ: *Et vinces cum judicaris* ⁵⁰.

Ἐχων [ὄνόματα γεγραμμένα, καὶ] ὄνομα γεγραμ- B
μένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ αὐτός.

Τὸ δὲ ἀγνωστον τοῦ ὀνόματος, τὸ τῆς οὐσίας
αὐτοῦ σημαίνει ἀκατάληπτον. Ταῖς γὰρ οἰκονομίαις
ὦν πολυώνυμος, ὡς ἀγαθός, ὡς ποιμὴν, ὡς ἥλιος,
ὡς φῶς, ὡς ζωὴ, ὡς δικαιοσύνη, ὡς ἀγιασμός, ὡς
ἀπολύτρωσις· καὶ ταῖς ἀποφάσεσιν ὁμοίως, ὡς
ἄφθαρτος, ὡς ἀθάνατος, ὡς ἀόρατος, ὡς ἀναλ-
οίωτος, τῇ οὐσίᾳ [ἐστὶν] ἀνώνυμος καὶ ἀνέφικτος·
ἐαυτῷ μόνῳ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι γνω-
σκόμενος.

secundum essentiam et innominatus et inaccessus
secundum substantiam suam perfecte cognitus est.

Καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵμα-
τι· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ Λόγος τοῦ
Θεοῦ.

[Ἱμάτιον ἐνταῦθα τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἢ παναγία
σὰρξ αὐτοῦ καὶ ἄφθαρτος, ἢ βαφεῖσα ἐν τῷ ἐκουσίῳ
πάθει, τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ αἵματι.] Διὰ τούτου τὰ προεκ-
τεθέντα πιστοῦται. Πῶς ὁ ἀνώνυμος καὶ πᾶσιν ἀγνω-
στος ἐνταῦθα Λόγος ὀνομάζεται; Ἡ πρὸς ἐνδειξὴν
τῆς υἱικῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς ἀπαθοῦς ἐκ Πατρὸς
γεννήσεως, καθάπερ καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐκ τοῦ
[ἡμετέρου] νοῦ πρόεισιν· ἢ τὸ πάντων τῶν ὄντων
τούς λόγους ἐν ἐαυτῷ φέρειν· ἢ τὸ ἐξαγγελεῖς εἶναι
τῆς πατρικῆς σοφίας τε καὶ δυνάμεως.

liter procedit. Aut ob id Verbum nominatur, quod rerum omnium rationes in se contineat: aut ob id
certe quod paternæ sapientiæ et virtutis internuntius et quasi interpret existat.

Καὶ στρατεύματα αὐτῷ ἠκολούθησι τὰ ἐν τῷ οὐ- D
ρανῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον
λευκὸν καὶ καθαρὸν.

Τὸ δὲ ἀκολουθεῖν αὐτῷ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ
οὐρανῷ τὰς οὐρανίας τάξεις σημαίνει, τῷ λεπτῷ
τῆς οὐσίας, καὶ τῷ τῶν νοημάτων ὑψηλῷ, καὶ τῷ
λαμπρῷ τῶν ἀρετῶν κατηγλαῖσμένως, καὶ [τῷ ἀδια-
στάτῳ] τῆς ἀκριβοῦς πρὸς Θεὸν ἐνώσεως.

Καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία [δίστομος] ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ

apud nos quoque cortinarum contractio, terrenos
judices mortis sententiam contra reos tulisse signi-
ficat. *Albus porro equus instantem sanctorum
gloriam et lætitiā denotat. Qui autem super illum
ascendit, in omnibus diebus suis fidelem, et in omni-
bus rursus operibus suis veracem se esse denotat.*
Is autem est *Jesus Christus Filius Dei; qui flammis igneisque oculis gentes judicat*: hoc est, sua
provida cura suaque vi contemplativa, lucentem
flammam ab igne ardenti secernens, justis quidem
id tribuit, quod illustrandi virtute pollet; non illud
etiam quod sua natura adurit atque excruciat,
peccatoribus autem obscuriores adurentesque illius
partes applicat. Cæterum *multa illa diademata,*
Christi Servatoris in omnes, sive illi sint in cælo,
sive in terra, dominium et regnum insinuat. Tot

enim ille sortitur coronas quot angelorum sunt ordines; quot rursus in terris sunt sceptrum sancto-
rumque hominum agmina. Aut hoc dicitur, quia per patientiam, victoriam in omnibus quæ circa
nos ordinat, contra peccatores obtinet, juxta illud Prophetæ: *Et vinces cum judicaris* ⁵⁰.

Habens nomen scriptum, quod nemo novit, nisi ipse.

88 *Nominis Christi ignoratio* essentiam illius
incomprehensam esse denotat. Nam cum pro ope-
rum virtutumque suarum ratione, multorum sit
nominum (appellatur namque *bonus, et pastor, et
sol, et lumen vel lux, et vita, et justitia, et sanctifi-
catio, et redemptio*: similiter etiam secundum ea quæ
de illo negantur, aut ab illo removentur: vocatur
enim *incorruptus, immortalis, inaspectabilis, immu-
tabilis, aliisque id genus compluribus*); attamen
est; sibi autem soli cum Patre et Spiritu sancto

XIX, 13. *Et vestitus erat veste aspersa sanguine, et vocabatur nomen ejus Verbum Dei*

Per *vestimentum sanctissima et immaculata*
Christi caro hoc loco designatur: hæc enim in
morte sponteque suscepta passione, sanguine illius
tincta fuit. Ast hæc (dixerit quispiam) quæ paulo
ante exposita sunt magis infirmant quam confirmant:
nam quomodo nullum nomen habet omnibusque
ignotus est ille, qui hic *Verbum* nominatur? *Verbi*
nomen hypostasi Filii tribuitur, ad designandum
impatibilem ejus ex Patre generationem: siquidem
nostrum quoque verbum ex mente nostra impatibi-
liter procedit. Aut ob id Verbum nominatur, quod rerum omnium rationes in se contineat: aut ob id
certe quod paternæ sapientiæ et virtutis internuntius et quasi interpret existat.

XIX, 14. *Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur illum in equis albis, vestiti byssino albo et mundo.*

Per hæc cælestium virtutum ordines denotan-
tur; ut qui naturæ subtilitate et intelligentiæ subli-
mitate, et virtutum præterea splendore mire sint
illustrati, et accurata indivulsaque cum Deo unione
admodum conspicui.

XIX, 15. *Et ex ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipso percutiat gentes. Et*

ipse reget eas in virga ferrea; et ipse calcet torcular A vini furoris iræ Dei omnipotentis.

Gladius hoc loco significat supplicium, quod secundum justum Dei iudicium certumque ejusdem mandatum, quod ex ore illius procedit, impiis et peccatoribus infertur, juxta quod virga frangi flectique nescia, ad multiplicis malitiæ enervationem regentur et non absque ingenti supplicio confringentur; cujus quidem virgæ exsortes manebunt sancti: quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum⁸⁶, ut Psalmista scriptum reliquit. Torcular autem vini furoris solus Dei Filius calcet; quia Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio tanquam homini; quod alioquin naturaliter, tanquam Verbum jam inle ab initio habebat.

XIX, 16. Et habet in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum, et Dominus dominantium.

Hoc nomen indivulsum divinæ incarnationis vinculum innuit; secundum quam, cum Deus alioqui esset, carne passus est; homoque existens, *Rex regum et Dominus dominorum* appellatus est; eorum nimirum qui animi passionibus dominantur, regnumque et principatum adversus peccatum, illius ope et auxilio fulti, adepti sunt, adeoque una cum illo in futuro sæculo regnaturi sunt.

CAPUT LIX.

89 *De Antichristo, cæterisque qui simul cum illo in gehennam abjiciuntur.*

XIX, 17. Et vidi unum angelum stantem in sole; et clamavit voce magna, dicens omnibus avibus quæ volabant per medium cæli.

Hunc unum e nobilioribus angelis exstitisse arbitramur; qui propter pœnam juste peccatoribus irrogatam, peccatumque exterminatum, cæteris lætitiâ festumque diem denuntiat. *Volucres* autem appellavit angelos, quod sublimes et inter cælum terramque volitent, seseque ad nostram instructionem subinde demittant; quorum cibus, ut et Christi quoque, est divinæ voluntatis expletio. Per *medium* autem *cælum* feruntur, ut hominibus quoque, qui angelicam vitam ducerent, reditum ad patriam demonstrent, lætitiâque, de qua dictum est, communem esse ostendant; quorum tanquam sequestrium intercessio sursum illos subvehere nata est, qui infra

XIX, 17, 18. Venite, et congregamini ad cœnam magni Dei, ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium, et carnes equorum, et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum et servorum, et pusillorum et magnorum.

Antecedens et quasi primaria Dei voluntas, quæ

⁸⁶ Psal. CXXIV, 5.

ἔθρη· καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδεραῖ· καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος.

Ἡ δὲ ῥομφαία [αὕτη] δηλοῖ τὴν ἐπαχθησομένην τοῖς ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς κόλασιν, κατὰ δίκαιον κρίμα καὶ πρόσταγμα ἐκ τοῦ Θεοῦ στόματος ἐκφερόμενον· δι' οὗ τῇ ἀθραύστῃ τῶν ἀπεράντων κολάσεων, πρὸς ἀνενεργησίαν τῆς πολυσχεδοῦς κακίας, ποιμανθήσονται ῥάβδῳ· ἧς οἱ ἅγιοι μένουσιν ἀπίρατοι· ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος ἐπ' αὐτοὺς τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον. Τὴν δὲ ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ πατεῖ· ὅτι ὁ Πατὴρ [οὗ] κρινεῖ οὐδένα, ἀλλ' αὐτῷ τὴν κρίσιν ὡς ἄνθρωπος δέδωκεν· ἦν φυσικῶς ὡς Υἱὸς ἀρχῆθεν ἐκέκτητο.

Καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ [τὸ] ὄνομα γεγραμμένον, Βασιλεὺς βασιλέων, καὶ Κύριος κυρίων.

Τὸ δὲ *Βασιλεὺς βασιλέων* ὄνομα δηλοῖ τὴ τῆς Θείας ἐνανθρωπήσεως ἀτμητον· καθ' ἣν, Θεὸς ὢν, σαρκὶ πέποιθε· καὶ ἄνθρωπος ὑπάρχων, *Βασιλεὺς βασιλέων* ἐστὶ, τῶν βασιλευσάντων κατὰ παθῶν καὶ *Κύριος κυρίων*, τῶν τὸ κῦρος καὶ τὸ κράτος κατὰ τῆς ἁμαρτίας συνεργίᾳ Χριστοῦ κτησαμένων καὶ συμβασιλευσόντων αὐτῷ ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι.]

C

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ'.

Περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ βαλλομένων εἰς τὴν γέενναν.

Καὶ εἶδον [ἓνα] ἄγγελον ἐστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ· καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, [λέγων] πᾶσι τοῖς ὄρνέοις τοῖς πετομένοις ἐν μεσουρανήματι.

Καὶ τοῦτον τὸν ἄγγελον ἓνα τῶν ὑπερεχόντων εἶναι νομιζόμεν, τοῖς λοιποῖς ἀγγέλοις εὐφροσύνην ἐγκελεύμενον ἐπὶ τῇ τῶν ἁμαρτωλῶν κολάσει, καὶ τῇ τῆς ἁμαρτίας ἐκλείψει. Ὅρνεα δὲ τοὺς ἀγγέλους, διὰ τὸ ὑψιπετές καὶ μετάρσιον, πρὸς ἡμετέραν σαφήνειαν, ὠνόμασεν. Οἷς Χριστομιμήτως τροφή ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ θελήματος ἐκπλήρωσις. Ἐν μεσουρανήματι δὲ, ἵνα καὶ τοῖς ἰσαγγέλοις ἄνθρωποις μεθεκτὴ ἡ ἄνοδος καὶ ἡ προλεχθεῖσα εὐφροσύνη γένηται. Ὡν ἡ μεσιτεία, ἀναγωγικὴ τῶν κάτω κἀθέστηκε· δι' ὧν οἱ ἅγιοι εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου ἀρπάζονται.

constituti sunt; per quos etiam sancti in occursum

Δεῦτε, [συνάχθητε] εἰς τὸ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἱππῶν καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας ἐλευθέρων [πάντων τε] καὶ δούλων, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων.

Τὸ μὲν προηγούμενον τοῦ Θεοῦ θέλημα, δὲ καὶ εἶδο

κία λέγεται, καὶ δεῖπνον αὐτῷ περιπόθητον, [τὸ πᾶν-
τας] ἀνθρώπους σωθῆναι [ἔστι] καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
θείας ἔλθεῖν, καὶ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτούς. Τὸ δὲ
δεύτερον, τὸ κολασθῆναι τοὺς ἑαυτοῖς ἐπισπωμένους
τὴν κόλασιν. Τὸ τοίνυν πατρικὸν θέλημα ὁ Χριστὸς
βρῶσιν οὐκίσαν ἐκάλεσε. Τοῦτο τοίνυν ἐνταῦθα,
δεῖπνον Θεοῦ ὀνομάζεται· τυγχανόντων [τῶν] ἀν-
θρώπων, ὧν ἕκαστος δι' ἔργων ἐπεθύμησεν ἢ βασι-
λείας ἢ τιμωρίας. Διὰ δὲ τῆς βρώσεως τῶν σαρκῶν
σημαίνεται ὁ τῶν σαρκικῶν πάντων ἀφανισμὸς, καὶ
ἡ τῶν ἀρχικῶν ἐπὶ γῆς ὀνομάτων ἔκλειψις. Ἰσπων
δὲ μέμνηται, οὐχ ὡς αὐτῶν ἀναστησομένων [ἢ κρι-
θησομένων,] ἀλλὰ διὰ μὲν τούτων, ἢ τοὺς θηλυμανεῖς,
ἢ τοὺς ὑποβεθηκότας τῇ πονηρίᾳ, ἢ καὶ ἀμφοτέρω,
διὰ δὲ τῶν ἐπιδατῶν αὐτῶν, τοὺς ἐν κικίᾳ προύχον-
τας· αἰνιτιτόμενος. Ὁ καὶ παρακατιῶν ἐσαφῆνισεν
εἰπὼν· Ἐλευθέρων τε καὶ δούλων, μεγάλων καὶ
μικρῶν· διὰ μὲν τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν μεγάλων,
τοὺς μᾶλλον ἐξουσιαστικῶς ἀμαρτάνοντας· διὰ δὲ
τῶν δούλων καὶ τῶν μικρῶν, τοὺς ἤττον πλημμε-
λοῦντας, ἢ κατὰ γνώμην, ἢ καθ' ἡλικίαν, ἢ κατὰ
ἀσθένειαν.

Καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς,
καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι
πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ Ἰσπου, καὶ
μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ.

Τοὺς δὲ τῷ διαβόλῳ συστρατευομένους [στρατεύ-
ματα] πληθυντικῶς ὀνομάσας, διὰ τὸ πολυσχιδῆς τῆς
ἀμαρτίας καὶ διηρημένον καὶ πολύγνωμον· καίπερ
ἐλάχιστον μέρος τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων καὶ τῶν
ἰσαγγέλων ἀνθρώπων ὑπάρχοντας, τοὺς τῷ Χριστῷ
ἐπομένους, ἐνικῶς στρατεύματα προσηγόρευσε, διὰ τὸ
τῆς γνώμης ἐνιαῖον θέλημα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον
εὐαρεστήτως.

Καὶ ἐπιᾶσθη τὸ θηρίον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ψευδο-
προφήτης, ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ,
ἐν οἷς ἐπλάγησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ
θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ.
Εἰ καὶ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ οὗτοι σὺν τοῖς πειθαρχή-
σασιν αὐτοῖς βασιλεύσι καὶ ἀρχουσιν ἀντετάξαντο·
ἀλλ' ἀμφοτέροι ἠττηθέντες, ὅ τε Ἀντίχριστος καὶ ὁ
ψευδοπροφήτης, ὁ σημεῖοις καὶ τέρασι ποιήσας τὸν
ἀπατεῶνα εὐπαράδεκτον, ὑπὸ τῆς θείας ὀργῆς κατα-
λαμβάνονται.

Ζῶντες βληθήσονται οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ
πυρὸς, τὴν καιομένην ἐν [τῷ] θεῷ.

Εἰκὸς μὲν οὖν, ὡς οὗτοι τὸν κοινὸν οὐκ ἀποθνή-
σκουσι θάνατον, ἀλλ' ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀπαθανατι-
ζόμενοι, τῷ δευτέρῳ θανάτῳ τῇ λίμνῃ τοῦ πυρὸς
καταδικάζονται· ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος περὶ ἐτέρων
οὐ κοιμηθησομένων μὲν, μεταλλαγνομένων δὲ ἐν
ἀτόμῳ [ἐν] ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ. Καὶ οὗτοι μὲν [εἰκὸς]
εἰς κρίσιν ἐλεύσονται· οἱ δὲ παρόντες [δύο], ὡς δυσ-
σεβεῖς καὶ ἀντίθεοι, οὐκ εἰς κρίσιν, ἀλλ' εἰς κατά-

A et voluntas placiti appellatur; et coena quam desi-
derat vel maxime, est ut omnes homines salvi
fiant, et ad veritatis agnitionem veniant, conversi-
que ad Deum æternam vivant. Secundaria autem
et quasi consequens est, velle eos punire, qui sup-
plicii causam sibiipsis ultro asciverunt. Igitur pa-
ternam voluntatem Christus cibum suum vocat;
eamdem autem hoc loco coenæ nomine designat.
Mortalium porro unusquilibet id consequitur, quod
per opera expetere visus est, regnum nimirum aut
supplicium æternum. Cæterum per escam carniū
carnalium omnium interitus indicatur, nominumque
principatum in terra obtinentium defectio. Meminit
autem equorum, non quod ipsi olim sint exsusci-
tandi aut judicandi; sed quoniam per illos deno-
tantur homines instar petulantium equorum salaces;
aut nequitia sane non ita insignes, aut utriusque si-
mul. Per ascensores autem illorum illi adumbran-
tur, qui præeminentis malitiæ exstiterunt. Id quod
hoc ipso quoque innuit, dum mox addit: liberorum
et servorum, magnorum et parvorum. Per magnos
enim et liberos illos insinuat qui majori peccato et
contemptu peccaverunt: per servos autem et parvos,
qui minori, vel propter ætatem, aut propter infir-
mitatem, vel etiam propter animi iudicium.

XIX, 19. Et vidi bestiam et reges terræ, et exer-
citus eorum congregatos ad faciendum prælium cum
illo qui sedebat in equo, et cum exercitu ejus.

Qui sub diabolo stipendia faciunt, illos multitu-
dinis numero effert propter diversas peccati formas,
multiplicemque peccantium sententiam et volunta-
tem; cum tamen angelicarum virtutum, hominum-
que angelorum puritatem æmulantium, minimam
partem exæquent. 90 At eos qui Christum sequun-
tur, singulari numero exercitum vocat, propter sin-
gularem voluntatum consensionem, sententiæque
Dei Verbo gratæ conjunctionem.

XIX, 20. Et apprehensa est bestia, et cum ea pseu-
dopropheta, qui fecit signa coram ipsa; per quæ se-
duxit eos qui acceperunt characterem bestię, et qui
adoraverunt imaginem ejus.

Etsi isti duo cum regibus et principibus qui ipsis
obsequuntur, Christo Servatori obsistant, aciemque
contra illum dirigant; ambo tamen, nempe pseu-
dochristus et pseudopropheta, qui per signa et
portenta impostori Antichristo viam, ut reciperetur,
maniverant, superati, a divina ira comprehendun-
tur.

Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis
sulphure.

Forsan hi duo communem mortem non oppetent;
verum in momento ictus oculi extincti, morteque
secunda condemnati, ad ardentis ignis lacum abri-
pientur; quemadmodum Apostolus de quibusdam
loquitur, qui non sunt dormituri, sed temporis
quasi puncto et oculi nictu immutandi. Interim hi
ad iudicium venturi sunt; duo vero presentes, tan-
quam impii Deoque rebelles, non in iudicium exsur-

gent, sed in condemnationem. Quod si cui quod id aliud videatur, quod Apostolus Antichristum divini oris spiritu perimendum asserat, nonnullique ex doctoribus tradant, quosdam, post Antichristum e medio sublatum, superstites a Daniele beatos prædicari: respondemus, hosce in corpore immortalis et incorrupto viventes, post eversam enervatamque ipsorum a Christo potestatem, in gehennæ ignem aijectum iri; quæ quidem gehenna illis et mors et interemptio erit, divino Christi mandato perfecta.

XIX, 21. *Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: et omnes aves saturatæ sunt de carnibus eorum.*

Duæ sunt mortes: altera, quæ consistit in separatione animæ a corpore; altera, quæ constat certa condemnatione et in ignem æternum ablegatione. Si illos igitur spectes qui militarunt Antichristo, dubium nullum est priorem, hæc est carnis mortem, Dei gladio ejusdemve mandato illatam præcedere. Quod si illud non placet, ad illos ipsos quoque pertinere statuas, quod de secunda morte, quæ mittit in æternum gehennæ supplicium, hic dicitur, Erunt enim socii illorum a quibus decepti fuerant. Quod autem aves omnes illorum carnibus saturantur, illud accipimus secundum eum sensum quem ante reddidimus. Adhæc, ut Deus quosdam per Isaiam increpans, ait: *Facti estis mihi in saturitatem*⁶⁷; ita quævis carnalis motio sanctis est molesta, eorumdemque palato fastidiosa.

CAPUT LX.

91 *Ut Satanas post Christum crucifixum usque ad sæculi finem sit ligatus; et de mille annis.*

XX, 1-3. *Et ridi angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et Satanas: et ligavit eum per annos mille, et misit eum in abyssum, et clausit, et signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni; et post hoc oportet illum solvi modico tempore.*

Exponit hoc loco diaboli dejectionem, quæ Dominicæ passionis vi facta est. Per hanc enim alius ipso fortior, nempe Christus Deus et Dominus noster, illum, qui potens a'loqui habebatur, ligavit, nosque spolia illius de manibus ejus eripuit, illo ad abyssum condemnato et amandato. Atque hoc ex eo planum fit, quod demones quidam deprecati sunt illum, ne se in abyssum amandaret. Quod autem vires illius sint ligatæ, id testatum nobis faciunt idololatriæ interitus et abolitio, et templorum idololatricorum demolitio, sacrificiorum quæ aris imponi solita erant, defectio, et divinæ tandem voluntatis passim per terrarum orbem cognitio atque expletio. Quin magnus quoque Justinus existimat, in primo demum Christi adventu dia-

⁶⁷ Isa LV, 2.

χριστιν. Εἰ δὲ τισιν οὐ τοῦτο δοκεῖ, διὰ τὸ φῆσαι τὸν Ἀπόστολον ἀναιρεῖσθαι τὸν Ἀντίχριστον τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ προστάγματος, καὶ τινὰ τῶν διδασκάλων εἰπεῖν, εὐρίσκεισθαι ἐνίοις ζῶντας μετὰ τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου ἀναίρεσιν, τοὺς ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ μακαριζομένους ἐροῦμεν ζῶντας: τοὺς δὲ δύο ἐν ἀφθάρτῳ σώματι μετὰ τὴν καταργηθεῖσαν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δυναστείαν, τῷ πυρὶ τῆς γενένης παραδίδοσθαι: ἥτις αὐτοῖς ἔσται θάνατος καὶ ἀναίρεσις, τῷ θεῷ τοῦ Χριστοῦ προστάγματι.

Καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημέρου ἐπὶ τοῦ ἰαποῦ, τῇ ἐξελεύσῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ: καὶ πάντα τὰ θρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

Δύο θανάτων ὄντων, τοῦ μὲν πρώτου, τοῦ χωρισμοῦ ψυχῆς καὶ σώματος: τοῦ δὲ δευτέρου, τῆς εἰς γένναν ἐκπομπῆς, εἰ μὲν [οὖν] ἐπὶ τῶν σὺν τῷ Ἀντιχρίστῳ, λόγον ἔχει τὸν πρότερον διὰ σαρκὸς προηγήσασθαι θάνατον τῇ τοῦ θεοῦ ῥομφαίᾳ, δηλαδὴ τῷ αὐτοῦ προστάγματι: εἴθ' οὕτως ἀκολουθῆσαι τὸν δεύτερον, [καὶ] εὐὰν ἔχοι: εἰ δὲ μή γε, τὸ καὶ τούτους κοινωνῆσαι τοῖς ἀπατήσασιν αὐτοὺς, τοῦ δευτέρου θανάτου, τῆς αἰωνίου κολάσεως. Τὸ δὲ χορτάσθαι τὰ θρνεα [ἐκ] τῶν σαρκῶν αὐτῶν, κατὰ τὸ προαποδοθὲν, καὶ νῦν ἐξελεύμεν. Πρὸς τούτῳ δὲ, ὅτι, καθὼς φησὶ τις διὰ [τοῦ] Ἰσαίου ὁ θεός, [ὅτι] Ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν: οὕτω καὶ τοῖς ἀγίοις προσκορῆς καὶ ἐπαχθῆς καὶ βδελυκτῆς ἡ σαρκικῆς κίνησις πᾶσα.

C

ΚΕΦΑΛ. ΣΖ.

Ὅπως ὁ Σατανᾶς ἐδέθη ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ σταυρώσεως μέχρι [καιροῦ] τῆς συντελείας: καὶ περὶ τῶν χιλίων ἐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄγγελον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα, ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, καὶ ἄλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ: καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον: ὃς ἐστὶ διάβολος καὶ Σατανᾶς, [ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην:] καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη: καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀβυσσον: καὶ ἐκλείσε καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανᾷ ἔτι τὰ ἔθνη, ἄχρις οὗ τελεσθῶσι χίλια ἔτη: καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον.

Ἐνταῦθα τὴν ἐν τῷ Δεσποτικῷ πάθει γεγεννημένην τοῦ διαβόλου διηγείται καθαίρεσιν: ἐν ἣ τὸν δοκοῦντα εἶναι ἰσχυρὸν, ὁ ἰσχυρότερός αὐτοῦ Χριστὸς ὁ θεός ἡμῶν δῆσας, ἡμᾶς τὰ σκύλα αὐτοῦ, ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐλυτρώσατο, καταδικάσας αὐτὸν [ἐμβληθῆνα:] εἰς τὴν ἀβυσσον. Τοῦτο δὲ δείκνυται ἐκ τῶν δαιμόνων τῶν παρακαλούντων αὐτὸν μὴ πεμφθῆναι εἰς τὴν ἀβυσσον. Καὶ ὅτι δέδεται, τεκμήριον [καὶ] ὁ τῆς εἰδωλολατρίας ἀφανισμός, καὶ τῶν εἰδωλικῶν ναῶν ἡ καθαίρεσις, καὶ τῶν ἐπιδωμίων λυθρῶν ἡ ἐκλείψις, καὶ ἡ παγκόσμιος τοῦ θεοῦ θελήματος [ἐκπλήρωσις: τε καὶ] ἐπίγνωσις. Καὶ ὁ μίγας δὲ Ἰουστίνος φησιν ἐν τῇ [τοῦ] Χριστοῦ παρουσίᾳ πρώτως γινῶναι τὸν διάβολον ὅτι καταδικάζεται εἰς τὴν ἀβυσσον, καὶ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς

γένναν. Δυνατὸν τοίνυν, ὡς οἶμαι, διὰ τῶν προ-
 λεχθέντων, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ διαβόλου
 νοεῖσθαι ἀπόφασιν. Ἄγγελον δὲ τῆς τοιαύτης ἀποφά-
 σει διακονοῦντά φησιν, ἵνα δείξῃ [καὶ] τῶν λειτουργι-
 κῶν δυνάμεων τοῦτον ἦττονα κατὰ δύναμιν, καὶ
 μάτην κατὰ τῆς τῶν πάντων [κρατούσης] ἀρχῆς
 θρασυνομένον. Ἄλυσιν δὲ, πρὸς ἡμετέραν σαφήνειαν,
 ὠνόμασε τὴν καθεκτικὴν αὐτοῦ τῆς πονηρίας ἐνέρ-
 γειαν. Χίλια δὲ ἔτη οὐ πάντως τὰ τοσαῦτα τῷ
 ἀριθμῷ νοεῖν εὐλογον· οὐδὲ γὰρ περὶ ὧν φησιν ὁ Δαυὶδ,
 Λόγου οὐ ἐνστελλαντο εἰς χιλίας γενεάς, δεκάκις
 ἑκατὸν ταύτας ἀριθμῆσαι δυνάμεθα, ἀλλὰ τὰς πολ-
 λὰς [τῷ πλήθει]. Οὕτω τοίνυν κἀνταῦθα, ἢ τῶν πολ-
 λῶν, ἢ τοῦ τελείου σημαντικὸν εἶναι τὸν τῶν χιλίων
 ἀριθμὸν εἰκάζομεν. Πολλὰ μὲν γὰρ ταῦτα, πρὸς τὸ
 κηρυχθῆναι πανταχοῦ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ τὸ Εὐαγ-
 γέλιον, καὶ ριζωθῆναι ἐν αὐτῷ τὰ τῆς εὐσεβείας
 σπέρματα· τελείου δὲ σημαντικὰ, ὅτι ἐν αὐτοῖς τῆς
 παιδικῆς ἐνόμου πολιτείας ἀπαλλαγέντες, εἰς ἄνδρα
 τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ
 Χριστοῦ κεκλήμεθα. Χίλια ἔτη τοίνυν [καὶ] ὁ ἀπὸ
 τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως χρόνος μέχρι τῆς
 τοῦ Ἀντιχρίστου ἐλεύσεως. Εἴτε τοίνυν, ὡς ἐξειλήφα-
 μεν, εἴτε δεκάκις ἑκατὸν ὡσι τὰ ῥηθέντα χίλια ἔτη,
 ὡς τισι νενόμισται, εἴτε καὶ τούτων ἀποδέοντα, τῷ
 Θεῷ μόνῳ ἔγνωσται, τῷ εἰδότει μέχρι τίνος ἡμῖν συμ-
 φέρειν τὴν μικροθυμίαν καὶ τοῦ τῆδε βίου τὴν παρά-
 τασιν ἔκρινε. Μεθ' ἣν συνταράξει τὴν οἰκουμένην
 πᾶσαν ὁ Ἀντίχριστος, τὴν τοῦ ἀρχαίου [Βελλίαρ]
 ἐν ἑαυτῷ χωρῶν ἐνέργειαν, καὶ τὸν τρυγίαν τῆς αὐ-
 τοῦ λοβόλου κακίας ἐν ἀνθρώποις ἐκχέων· ὅτε εἰδὼς
 τὸ τῆς ἑαυτοῦ κολάσεως ἀπαράβατον. Οὐ τῶν ἔργων
 ἡμᾶς ὁ πανελεῆμων Θεὸς λυτρούμενος, τῆς ἡτοιμα-
 σμένης αὐτῷ [τε] καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ῥύσεται
 κολάσεως· ἀναδείξαι τε μετόχους τῶν αἰωνίων ἀγα-
 θῶν τῶν εὐτρεπισμένων τοῖς ἀντικατασταῖσιν αὐτῷ
 μέχρις ἐκχύσεως αἵματος· ὅτι αὐτῷ πρέπει ὁ περὶ
 τοὺς [ἐπ'] αὐτῷ πεποθήτας ἔλεος, καὶ ἡ παρὰ πα-
 σῶν τῶν [ἀγγελικῶν] ἀγίων δυνάμεων [καὶ τῶν ἐπι-
 γῆς ἀνθρώπων] εὐχαριστία, καὶ [ἡ] προσκύνησις,
 ἅμα [τῷ] Πατρὶ καὶ [τῷ] ζῶοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ
 ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Abolum cognovisse, se in abyssum ignisque gehennam
 condemnatum esse. Per prædicta igitur, Christi
 contra diabolum sententiam intelligi posse autumo.
 Angelum autem ejusmodi sententiæ ministrum
 asserit; ut hinc palam fiat, diabolum ne ministe-
 rialium quidem virtutum potentiam æquare, nedum
 Dei; adeoque frustra ac stulte plane contra om-
 nium principatum insolescere. Per *catenam* porro
 nostro sensui sese accommodans, virtutem nequi-
 tiam illius coercentem designat. *Mille autem annos*
 non omnino præcise, quasi tot tantum numero
 decursuri sint, intelligere convenit. Neque enim
 cum David ait, *Verbi, quod præcepit in mille gene-
 rationes* ⁸⁸, decies centenas presse accipere debe-
 mus; sed, numero multas. Ad eundem itaque
 modum per numerum *millenarium*, aut *multum*,
 aut certe *perfectum* hoc loco significatum putamus;
 siquidem multis opus fuit annis ad prædicandum
 ubique in universo terrarum orbe Evangelium, et
 ad radicandum in ipso pietatis veræque religionis
 semen. Sunt iidem quoque anni perfectionis iudi-
 ces; quoniam in illis a puerili illo legis usu et
 consuetudine liberati, in virum perfectum mensu-
 ramque ætatis et plenitudinis Christi vocati sumus.
 Mille igitur anni, ut credibile sit, complectuntur
 totum illud tempus, quod interfluit inter Christi
 incarnationem et Antichristi adventum. Utrum
 ergo anni illi accipi debeant, ut modo exposuimus,
 an vero inter decies centenos absolute coerceri,
 an denique, ut quibusdam placuit, inter angustius
 spatium concludi, id soli Deo cognitum opinor:
 hic unus enim novit quousque illius patientia
 vitæque hujus usura nobis commoda et utilis fu-
 tura sit. **92** Ast vero post spatium illud temporis
 elapsum, statim Antichristus universum orbem
 conturbabit, auctoris omnis mali Belialis virtutem
 in se continens, virulentæque illius malitiæ fæces
 hominibus infundens; haud ignarus, supplicii sibi
 parati vim inevitabilem esse. A cujus operibus
 clementissimus Deus nos liberet; idemque a para-
 tis ipsi et angelis ejus cruciatibus nos eripiat, atque
 æternorum honorum participes declaret, quæ pa-
 rata sunt illis qui usque ad sanguinis effusionem illi
 resistent: quia ipsum decet misericordia erga
 illos qui spem suam in eum rejectam habent; et ab omnibus angelicis virtutibus et sanctis homini-
 bus gratiarum actio, et adoratio; una cum Patre, et vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula
 sæculorum. Amen.

ΚΕΦΑΛ. ΞΑ'. ΛΟΓΟΣ ΚΑ'.

CAPUT LXI. SERMO XXI.

Περὶ τῶν ἡτοιμισμένων θρόνων τοῖς φυλάξασι
 τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν ἀρεξάρητον.

De sedibus quæ illis sunt paratæ qui Christi confes-
 sionem illibatam conservarunt.

Καὶ εἶδον θρόνους· καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτῶν·
 καὶ κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς καὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν πε-
 πελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν [τοῦ] Ἰησοῦ
 καὶ [διὰ] τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· καὶ οἵτινες οὐ προσ-
 κύνησαν τῷ θηρίῳ, οὔτε τῇ εἰκόνι αὐτοῦ· καὶ
 οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον ἢ ἐπὶ
 τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν, καὶ ἐβασίλευσαν
 μετὰ [τοῦ] Χριστοῦ χίλια ἔτη.

XX, 4. Et vidi sedes; et sederunt super eas, et
 iudicium datum est illis; et animas decollatorum
 propter testimonium Jesu, et propter verbum Dei;
 et qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem
 ejus; nec acceperunt characterem ejus in frontibus
 aut in manibus suis, et vixerunt, et regnaverunt
 cum Christo mille annos.

⁸⁸ Psal. civ, 8.

Ilic, magistræ cathedræ datæ fuerunt sanctis apostolis, pe. quos gentes sive lumen acceperunt: ibi autem, neque in futuro sæculo, juxta divinam præmissionem, aliæ illis assignabuntur sedes, in eorum judicium et condemnationem qui evangelicam prædicationem repudiaverunt. Ibi, canit David, *ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel*⁵⁹. Et postea *Quoniam illic sederunt sedes in judicio*⁶⁰. Quin reliquis quoque sanctis martyribus, qui pro Christo mortem perpessi sunt, neque mysticæ bestię, qui diabolus est, characterem, hoc est imaginem apostasię illius, susceperunt, judicandi potestas data est; per quam dæmones, ut ob oculos videmus, judicare non desinunt, usque ad præsentis sæculi consummationem cum Christo glorificati; a piis rursum regibus fidelibusque principibus adorati; et divina denique virtute contra omnem corporum morbum, fraudemque et vim dæmonum conspicue donati. Caterum quod diabolus et Antichristus et pseudopropheta communicent non modo operibus, verum etiam nominibus, illud ex eo manifestum est, quod unusquilibet horum appelletur *bestia*, similique habitu ornatus cernatur. Nam et *draco* sive *Satanas*, septem capita et decem cornua, cum tot diadematis deferre visitur; et *bestia*, quæ *ex mari* ascendit, nimirum Antichristus, simili schemate vestitus in medium prodire conspicitur: et pseudopropheta tandem eandem cum utroque mentem et vim ad seducendum et perdendum afferre deprehenditur. Ab horum autem consortio et fraude qui se exemerunt et vindicarunt, cum Christo juxta modum paulo ante expositum, usque ad secundum illius adventum regnabunt; post illum autem, divinis præmissionibus abundantius poterunt.

CAPUT LXII.

93 *Quæ sit prima resurrectio, quæ item mors secunda.*

XX, 5, 6. *Cæteri vero mortuorum non vixerunt, donec consummarentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima. In his mors secunda non habet potestatem; sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis.*

Ex divinis Litteris duas exstare vitas, et duas itidem mortes didicimus. Prima vita est illa, quæ post præceptum ab Adamo violatum reliqua fuit, carnalis utique et temporaria. Altera æterna est, quæ post divinorum præceptorum observationem, sanctis in altero sæculo promittitur. *Mors* similiter duplex est: una, carnalis et temporaria: altera, sempiterna, quæ in peccatorum vindictam per gehennam ignis, aliaque id genus tormenta apud inferos post hanc vitam infertur. Hinc jam mortuorum discrimen colligitur. Alii enim sunt vitandi, ad quos illud Isaïæ spectat: *Qui autem mortui sunt, vitam non videant*⁶¹. Ejusmodi sunt qui per scæda opera cadaverum fetorem præ se

A Καὶ ἤδη μὲν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις διδασκαλικοὶ θρόνοι δίδονται, δι' ὧν τὰ ἔθνη πεφωταγώγηται· δοθήσονται δὲ κατὰ τὴν θεῖαν ὑπόσχεσιν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι] εἰς κατάκρισιν τοῖς ἀπωσαμένοις τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, καθὼς φησὶν ὁ Δαυὶδ· Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ, φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ. Καὶ ἐξῆς· Ὅτι ἐκεί ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν. Καὶ τοῖς λοιποῖς δὲ ἁγίοις μάρτυσι, τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ παθοῦσι, καὶ μὴ δεξαμένοις τὸ τοῦ νοητοῦ θηρίου τοῦ διαβόλου χάραγμα, δηλαδὴ τὴν εἰκόνα τῆς αὐτοῦ ἀποστασίας, ἐδόθη κρίμα· τουτέστιν ἐξουσία τοῦ κρίνειν· δι' οὗ δαίμονας μέχρι τοῦ νῦν, ὡς ἐρῶμεν, κρίνουσι, συνδοξαζόμενοι τῷ Χριστῷ μέχρι [τῆς] συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὑπὸ βασιλέων εὐσεβῶν καὶ ἀρχόντων πιστῶν προσκυνούμενοι· καὶ κατὰ πάσης σωματικῆς νόσου καὶ δαιμονικῆς ἐνεργείας τὴν θεόδοτον εὐναμὴν ἐπιδεικνύμενοι. Ὅτι δὲ κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις ὁ διάβολος [καὶ] ὁ Ἀντίχριστος, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, ὡς περ ταῖς πράξεσιν, οὕτω καὶ τοῖς ὀνόμασι, δῆλον ἐξ ὧν θηρίον ἕκαστος τούτων προσαγορεύεται, καὶ ἐκ τοῦ τὸν δράκοντα δὲ, δηλαδὴ τὸν Σατανᾶν, ἐπὶ κεφαλῆς καὶ δέκα κέρατα σὺν τοσούτοις διαδήμασι πεφηνέναι ἐπιφερόμενον. Καὶ τὸ ἐκ τῆς θαλάττης ἀναβαῖνον θηρίον, δηλαδὴ τὸν Ἀντίχριστον, τῷ ὁμοίῳ φανῆναι σχήματι, τὴν αὐτὴν προσμαρτυρεῖ [τούτοις] βουλήν τε καὶ ἐνέργειαν πρὸς τὴν τῶν ἀπατωμένων ἀπώλειαν. Ὡς οἱ ἐλευθεριάζοντες, τῷ Χριστῷ κατὰ τὸν προλεχθέντα τρόπον μέχρι τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας συμβασιλεύσουσι, μετὰ ταύτην περισσώτερος τῶν

B θεῶν ἐπαγγελιῶν ἀπολαύσοντες.

ΚΕΦΑΛ. ΕΒ'.

Τίς ἐστὶν ἡ πρώτη ἀνάστασις, καὶ τίς ὁ δεύτερος θάνατος.

Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τε. εσθῆ τὰ χίλια ἔτη. Αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη· [καὶ] μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν· ἀλλ' ἐσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη.

D Δύο ζωὰς καὶ δύο νεκρώσεις, ἔχουν θανάτου, ἐκ τῆς θεῆας Γραφῆς διδασκόμεθα. Ἔστι τοίνυν ἡ μὲν πρώτη ζωὴ, ἡ μετὰ τὴν τῆς ἐντολῆς παράβασιν, πρόσκαιρος καὶ σαρκική· ἡ δὲ μετὰ τὴν τῶν θεῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν τήρησιν ἐπηγγελμένη τοῖς ἁγίοις ζωὴ αἰώνιος. Καὶ θάνατοι δὲ ὡσαύτως δύο· ὁ μὲν τῆς σαρκὸς, πρόσκαιρος· ὁ δὲ δι' ἁμαρτημάτων ἔκτισιν ἐπαγόμενος ἐν τῷ μέλλοντι, αἰώνιος, ὅσπερ ἐστὶν ἡ τοῦ πυρὸς γέννα. Καὶ νεκρῶν δὲ διαφορὰν γνωσκόμεν. Οἱ μὲν γὰρ φευκτοὶ (περὶ ὧν φησὶν Ἰσαΐας· Οἱ δὲ νεκροὶ ζῶν οὐ μὴ ἴδωσι· δηλαδὴ οἱ ταῖς πράξεσι τὴν δυσωδίαν καὶ τὴν νέκρωσιν ἐπιφερόμενοι)· οἱ δὲ ἐπαινετοὶ, οἱ ἐν Χριστῷ τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦντες, καὶ οἱ Χριστῷ συν-

⁵⁹ Psal. cxxi, 4. ⁶⁰ ibid. 5. ⁶¹ Isa. xxvi, 14.

εσταυρωμένοι καὶ τῷ κόσμῳ νεκρούμενοι. Οἱ οὖν ἀπηγορευμένοι νεκροὶ, οἱ μὴ συνταφέντες καὶ συναναστάντες [τῷ] Χριστῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ τῇ νεκρώσει τῶν ἀμαρτημάτων ἐμμελνάντες, οὐ ζῶσι σὺν αὐτῷ ἄχρι τελεσθῶσι χίλια ἔτη· τούτεστιν ὁ τέλειος ἀριθμὸς, ὁ ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ παρουσίας μέχρι τῆς δευτέρας ἐνδόξου [αὐτοῦ παρουσίας] διήκων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· ἀλλ' ἐκ γῆς μόνης γεννηθέντες, καὶ οὐκ ἐκ πνεύματος, εἰς γῆν τὴν ἀποστρεφῆν ἔχουσιν. Ὁ γὰρ θάνατος αὐτῶν ἀρχὴ τῆς μελλούσης αὐτοῖς κολάσεως γίνεται. Οἱ δὲ μέρος ἐν τῇ πρώτῃ ἀναστάσει ἔχοντες, τούτεστιν ἐν τῇ ἐγέρσει τῇ ἐκ τῶν θανατουσῶν ἐννοιῶν [τε] καὶ πράξεων νεκρῶν, οὗτοι μακάριοι· οὐ γὰρ ἔξει ἐπὶ τούτων ἐξουσίαν ὁ δεύτερος θάνατος, τούτεστιν ἡ ἀτελεύτητος κόλασις· ἀλλ' ἱερατεύουσι καὶ βασιλεύουσι μετὰ [τοῦ] Χριστοῦ, ὡς ὁρῶμεν, τὰ νοηθέντα ἡμῖν χίλια ἔτη, μέχρι τοῦ λυθῆναι τὸν Σατανᾶν καὶ πλανῆσαι [πάντα] τὰ ἔθνη· οὐχ ὡς τότε τὴν βασιλείαν ἀφαιρούμενοι· ἀλλ' ὡς βεβαιωτέρως αὐτὴν καὶ ἐμφανεστέρως κτησάμενοι τῇ παραδρομῇ τῶν προσκαίρων, καὶ καθέξει τῶν αἰωνίων. Ὀλίγος γὰρ ὁ χρόνος ὁ μετὰ τὴν τοῦ διαβόλου λύσιν μέχρι τῆς κατ' αὐτοῦ ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐν γέννη κολάσεως. Ὅστε τὸ, *Ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐπανάληψιν νοητέον τῶν προτέρων*· καὶ γὰρ τὰ νῦν διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκδόσεως ὁρῶμενα τῶν ἀγίων γέρα καὶ θαύματα, ἐμελλε τότε ὅτε τῷ εὐαγγελιστῇ ὠπτάνετο, ὡς εἴρηται. Τοῖνον δύο θανάτων ὄντων, ἀνάγκη καὶ *τσοσάτας ἀναστάσεις ἐνδέξασθαι*. Πρῶτος τοῖνον ὁ σωματικὸς θάνατος, τῇ ἀνθρωπίνῃ παρακοῇ δοθεὶς ἐπιτίμιον· [ὁ] δεύτερος, ἡ αἰώνιος κόλασις. Πρώτη [δὲ] ἀνάστασις, ἡ ἐκ νεκρῶν ἔργων ζωοποίησις· δευτέρα [δὲ] ἡ ἐκ φθορᾶς τῶν σωμάτων εἰς ἀφθαρσίαν μεταποίησις.

Cum ergo duæ sint mortes, duæ quoque resurrectiones sint oportet. Prima mors est corporalis, in humanæ inobedientiæ pœnam irrogata. Secunda est gehenna, seu æternus apud inferos cruciatus. Prima resurrectio est vivificatio ex operibus mortuis; secunda est ex corporum corruptione in incorruptionem transmutatio.

ΚΕΦΑΛ. ΕΓ'.

Περὶ τοῦ Γῶγ καὶ Μαγῶγ.

Καὶ ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια [ἔτη], λυθήσεται ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ· καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, [καὶ] τὸν Γῶγ καὶ τὸν Μαγῶγ· καὶ συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον· ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης.

Τὸν προρῆθέντα τῆς χιλιετίας χρόνον τινὲς μὲν τὰ ἐρία [ἡμισυ] ἔτη τὰ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς αὐτοῦ εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως οὐκ οἶδ' ὅπως ἐξειλήφασιν· μεθ' ἃ λυθῆναι τὸν διάβολον ὑπενόησαν. Ἄλλοι δὲ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἑξακισχιλίων ἐτῶν τὴν πρώτην ἀνάστασιν [ἐκ] τῶν νεκρῶν διδοσθαι μόνοις τοῖς ἀγίοις ἔφασαν· ἵνα ἐν τῇ γῇ αὐτῇ ἐν ἣ τὴν καρτερίαν ἐπεδείξαντο, τρυφῆς καὶ δόξης ἀπολαύσωσι χίλια ἔτη· καὶ μετὰ τοῦτο τὴν καθόλου γίνεσθαι ἀνάστασιν, οὐ δικαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀμαρτωλῶν. Ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν τοῦ-

A ferunt. Alii autem laude digni sunt. Ejus generis sunt qui propter Christum opera carnis mortificantes, necnon cum eodem Christo sese crucifigentes, mundo vivere desierunt. Mortui igitur deplorati, quales sunt qui per baptismum cum Christo non sunt sepulti, neque cum eo resuscitati, sed in peccatorum morte usque ad vitæ finem persisterunt, non vivent cum ipso donec siniantur mille anni, hoc est perfectus ille annorum numerus, qui a primo illius adventu usque ad secundum eumque gloriosum pertingit, sicuti supra indicatum est. Verum ut ex terra tantum nati sunt, et non ex spiritu, ita in terram denuo revertentur. Neque enim aliud illorum mors est, quam futurorum suppliciorum initium. At qui primæ resurrectionis participes evaserunt, hoc est, qui ex letalibus cogitationibus et operibus resurrexerunt, illi beati sunt. Nullam enim potestatem in illos habebit mors secunda, nempe infinitus inferorum cruciatus, sed sacrificabunt et regnabunt cum Christo mille annos, ad modum ante explicatum, donec nimirum solvatur Satanas, ut seducat gentes; non quod hi tunc regno spoliabuntur, sicut nec illi quoque tunc temporis a pœnis absolventur; sed quod tunc illud illustrius et firmiter possidebunt, rebus fluxis et temporariis jam proscriptis, æternis autem et solidis præsentibus. Parum enim temporis a diaboli solutione usque ad sententiam, quæ contra ipsum feretur, ejusdemque in gehenna condemnationem, intercedet. Quare illud, *Et erunt sacerdotes Dei et Christi*, ad tempora dudum ante transacta referendum est. Etenim quæ nunc per experientiam rerumque eventum videntur sanctorum miracula, meritorumque præmia; quando evangelistæ hæc patefiebant, adhuc futura erant, ut dictum est ante.

CAPUT LXIII.

94 De Gog et Magog.

XX, 7. *Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo; et exhibit, et seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog et Magog; ut congreget eos in prælium; quorum numerus est sicut arena maris.*

Prædictum mil'è annorum tempus quidam nescio quomodo ad spatium quod a Christi baptismo usque ad illius in cælum ascensum fluxit, referunt, adeoque mille annos in trieteridem cum anni semisse contrahunt; post quam diabolum solutum asserunt. Alii vero post expletum sex millium annorum intervallum, primam ex mortuis resurrectionem, solis sanctis propriam, futuram dixerunt; quo vimirum in hac crassa et caliginosa terra, in qua illustria fortitudinis et patientiæ specimina ediderant, mille annis gloria et honore

potiantur, omnique voluptatum genere perfruantur; A post hoc autem tempus elapsum, universalem omnium, hoc est non justorum tantum, verum etiam peccatorum, resurrectionem fore. Sed Ecclesia neutrum horum recipit; nosque cum Christum ad Salducæos dicentem audimus, justos vitam in cœlo angelis Dei similem acturos: et Apostolum asserentem, regnum Dei non esse cibum aut potum: per mille annos universum evangelicæ prædicationis tempus designatum putamus. Nam, ut ante scriptum est, nulla necessitas nos cogit ut ad mille annos absolute illud tempus constringamus: neque enim illud quod in Canticis dicitur: *Unusquisque pro fructu suo mille argenteos apponet*⁶²: rursum, *Mille Salomoni, et ducenti iis qui servant fructum ejus*⁶³, numerum hunc absolute designat, sed fructuum tantum multitudinem, fructificationisque ubertatem; quemadmodum hoc quoque loco per mille annos perfecta fidei fructificatio significatur. Postquam filius perditionis, homo ille iniquitatis veniet, ut judicentur omnes qui veritati non crediderunt, sed, juxta Apostoli doctrinam, quam Christum confirmat, in iniquitate vitam traducere optimum duxerunt. Christi verba sunt: *Ego veni in nomine Patris mei, et non suscepistis me; alius veniet in nomine suo, et illum suscipietis*⁶⁴. Tunc igitur, ut dictum est, Satanæ e carcere solutus seducet omnes gentes; et Gog præterea et Magog ad totius orbis vastitatem et desolationem concitabit in prælium. Sunt autem ex veteribus qui per Gog et Magog gentes quasdam Scythicas et Aquilonares insinuatæ existimant (quæ alio nomine Hunni appellantur), bellica virtute et militum numero quavis terrena potentia finitimoque regno potentiores. Quare sola quoque Dei manu et potestate coerceri dicuntur, ne toto terrarum orbe potiantur, suoque eundem imperio subjungent; idque usque ad Antichristi Satanæque adventum. Cæterum quod nomen Gog, si Latine ex Hebræo interpreteris, sonet colligentem vel collectionem, Magog autem elevationem vel elevatum, quidam per ejusmodi nomina ingentem hominum turbam hinc inde collectam, summamque mentis elationem significata arbitrantur. Advertendum est præterea Ezechielem quoque vaticinatum, gentem, de qua hic sermo, magna cum potentia novissimis diebus venturam, ingentique **§5** bellica multitudine terram pressuram, igneque et armis late omnia vastaturam. Hoc tamen oraculum quidam ex interpretibus ad casum Assyriorum, qui tempore Ezechie regis sub Senacherib militabant, retulerunt; sed perperam: siquidem Assyriorum clades multo tempore ante editam Ezechielis prophetiam accidit. Alii proinde transferunt ad gentium populorumque interitum, qui invaserunt eos qui, ex Babylonica captivitate reversi, Jerusalem instaurare instituerant: primo quidem Cyro Per-

των ἡ Ἐκκλησία δέδεκται, περιττόν ἐστι λέγειν. Ἡμεῖς τάλινον ἀκούοντες τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους λέγοντος, ὅτι Ὡς [οἱ] ἄγγελοι [τοῦ] Θεοῦ ἐν [τῷ] οὐρανῷ, οὕτως [καὶ] οἱ δίκαιοι ἔσονται· καὶ τοῦ Ἀποστόλου φήσαντος, [ὅτι] Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι βρώσις καὶ πόσις, τὸν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος χρόνον τὴν χιλιετίαν ἐξελάβομεν. Ὡς γὰρ προγέγραπται, οὐκ ἀνάγκη τὰ τσαῦτα τῷ ἀριθμῷ νοῆσαι τὰ χιλιά [ἔτη]· οὐδὲ γὰρ τὸ ἐν τοῖς Ἄσμασιν εἰρημένον, Ἀνὴρ θήσει ἐν καρπῷ αὐτοῦ χιλίους ἀργυρίου· καὶ πάλιν, Οἱ χίλιοι τῷ Σολομῶν, καὶ οἱ διακόσιοι. [Καὶ ὁ Ἰησοῦς] τοῖς τηροῦσι τὸν καρπὸν αὐτοῦ, τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐδήλωσεν· ἀλλὰ [καὶ] τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἐν καρποφορίᾳ τέλειον· ὡς περ κἀνταῦθα ἡ τελειοτάτη καρποφορία τῆς πίστεως· μεθ' ἣν ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας, ἐλεύσεται· ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες τῇ ἀδικίᾳ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ κατὰ τὸ Δεσποτικὸν λόγιον, φῆσαν· Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐκ ἐδέξασθέ με· ἄλλος ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῷ οὐκ εἰρήνη ἐλεύσεται, καὶ ἐκεῖνον λήψεσθε. Τότε τάλινον, ὡς εἴρηται, λυόμενος ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, πλανήσει πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὸν Γῶγ καὶ τὸν Μαγῶγ κινήσει εἰς πόλεμον πρὸς τὴν τῆς οἰκουμένης ἐρήμωσιν. Εἶναι δὲ τὸν Γῶγ καὶ τὸν Μαγῶγ τινὲς μὲν Σκυθικὰ ἔθνη νομίζουσιν ὑπερβόρεια, ἃ περ καλοῦμεν Οὐγγικὰ, πάσης ἐπιγείου βασιλείας [καὶ ἔθνους], ὡς ὀρώμεν, πολυανθρωπότερά [τε] καὶ πολεμικώτερα· μόνῃ δὲ τῇ θείᾳ χειρὶ πρὸς τὸ κρητῆσαι τῆς οἰκουμένης πάσης ἐπεχόμενα, ἄκρι [τῆς] τοῦ διαβόλου λύσεως. Τινὲς δὲ τὸν Γῶγ ἀθροίζοντα ἢ ἄθροισμα· καὶ τὸν Μαγῶγ, ἐπηρμένον, ἐκ τῆς Ἑβραϊδος γλώττης ἐρμηνεύουσιν, ὡς διὰ τῶν ὀνομάτων ἢ τὸ ἄθροισμα τῶν ἐθνῶν, ἢ τὸ ὑπερήφανον διασημαίνεσθαι. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ [ὁ] Ἰεζεκιήλ ταῦτα τὰ ἔθνη προεφήτευσεν ἐπ' ἐσχάτων καιρῶν ἐλευσόμενα σὺν δυνάμει βαρεῖα ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Ἰσραὴλ πεσεῖσθαι, καὶ ἐπταετίαν ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄπλοις, ὡς διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν πῦρ καίεσθαι· ὅπερ τῶν ἐρμηνευτῶν τινὲς μὲν εἰς τὴν ἐπὶ Ἐζεκιίου τῶν σὺν τῷ Σεναχηρείμ Ἀσσυρίων πτώσιν ἐξελάβοντο, πρὸ πολλῶν χρόνων γεγενημένην τῆς τοῦ Ἰεζεκιήλ προφητείας· τινὲς δὲ, εἰς τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπώλειαν τῶν **D** ἐπιθεμένων τοῖς τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλωνίων ἄλωσιν ἀνατειχίζειν μέλλουσι, πρώτου Κύρου τοῦ Πέρσου, καὶ μετ' αὐτὸν Δαρείου τοῖς τῆς Ἀσσυρίας ἐπάρχοις τοῦτο καλεῦσαντος· τινὲς δὲ, εἰς τὰς Ἀντιόχου δυνάμεις τοῖς Μακαβαίοις ἠττηθείσας. Ὅτι δὲ μᾶλλον τοῖς ἐσχάτοις ἀρμόζει χρόνους ἢ τούτων ἔλευσις, δῆλον· πρῶτον μὲν, τῷ μεγδαμοῦ γεγράφθαι Σκυθικὰ ἔθνη κατὰ Ἰουδαίων τοτηνικαῦτα ἄρασθαι πόλεμον, ἀλλὰ μόνον τὰ περίοικα, τῆς ἀθρόας εὐδαιμονίας τούτοις βασκαίνοντα· δεύτερον δὲ, τῷ γεγράφθαι περὶ τοῦ Γῶγ, [ὅτι] ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ἐτοιμασθήσεται, καὶ ἐπ' ἐσχάτων καιρῶν ἐλεύσεται· τρίτον δὲ, τῷ ἐν τῇ παρούσῃ ἀποκαλύψει προφητευ-

⁶² Cant. viii, 11. ⁶³ ibid. 12. ⁶⁴ Joan. v, 45.

ούση τὰ μέλλοντα γεγράφαι [πρὸς τῷ τέλει τοῦ A sarum rege, post illum vero Dario, Syriæ præfectis αἰῶνος τούτου, τὸν Γῶγ καὶ τὸν Μαγῶγ ἐλεύσεσθαι]. opem eam in rem conferre mandantibus. Non desunt denique qui a. Antiochi vires, quas Maccabæi fregerunt et superarunt, istud vaticinium spectasse putent. At certum est Gogi et Magogi adventum multo rectius quadrare in novissima tempora. Primo enim nequaquam scriptum exstat, Scythicas gentes contra Judæos tunc temporis bellum collegisse, sed solum populos qui in circuitu habitabant, qui subitæ Judæorum felicitati invidabant. Deinde vero quod Scriptura de Gogo asserat, ab antiquis diebus ad hoc præparatum et destinatum esse, ut novissimis temporibus veniat, terramque perturbet. Postremo autem, quod in præsentī Apocalypsi, quæ de futuris vaticinatur, doceatur ad sæculi hujus finem Gogum et Magogum in medium prodituros.

Καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς· καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἡγαπημένην· καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ [ἀπὸ τοῦ Θεοῦ,] καὶ κατέφαγεν αὐτούς· καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτούς, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ θειοῦ· ὅπου [καὶ] τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης· καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων.]

Ὡς ἐκ φωλεῶν τινων θῆρες ἄγριοι, οὕτω, φησὶν, ἐκ τῶν οἰκειῶν τόπων ὑπὸ τοῦ διαδόλου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δαιμόνων στρατηγούμενοι, ἐν τῇ γῇ καταπλατυνθήσονται, ὡς τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων (δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησίαν [τοῦ Χριστοῦ,] τὴν ἐν τοῖς τέσσαρσι πέρασιν τῆς οἰκουμένης ἡδρασμένην) πορθήσοντες· ἀγνοοῦντες ὅτι οὐχ εἰς μόνον ἄγγελος, ἀλλὰ πολλοὶ κύκλω τῶν φοβουμένων τὸν Θεὸν παρεμβολοῦσι, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον· προσέτι δὲ καὶ τὴν νέαν Ἱερουσαλήμ, τὴν ἡγαπημένην πόλιν, χειρωσόμενοι· ἐξ ἧς ὁ θεὸς νόμος διὰ τῶν ἀποστόλων εἰς τὴν οἰκουμένην διέδραμεν. Ἐνθα καὶ τὸν Ἀντίχριστόν φασιν ἐν τῷ ναῷ καθεδεῖσθαι [τοῦ Θεοῦ]· εἴτε ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ τῷ πάλαι [μὲν] θεῷ, καθαιρεθέντι δὲ διὰ τὴν κατὰ Χριστοῦ τόλμαν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀνορθοῦσθαι προσδοκωμένῳ τοῖς θεομάχοις Ἰουδαίοις· εἴτε ἐν τῷ ἀληθῶς θεῷ ναῷ, τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τὰ ἀλλότρια σφετεριζόμενον, καὶ ἀποδεικνύοντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι Θεός, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Ἄλλ' οὐκ εἰς μακρὰν [φησὶ] πῦρ οὐρανόθεν κατιδόν, εἴτε ὄρατόν [πῦρ] ὡς τοὺς δύο πεντηκοντάρχους ἐπὶ Ἡλιοῦ, εἴτε ἡ Χριστοῦ ἐνδοξος παρουσία, ἀνελαῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ τούτους τε καὶ τὰ προλεχθέντα ἔθνη καταφάγεται, καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν τὸν διάβολον [καὶ] τῇ τοῦ πυρὸς λίμνῃ παραδώσει σὺν τῷ Ἀντιχριστῷ καὶ τῷ ψευδοπροφῆτῃ βασανισθησομένους εἰς αἰῶνας αἰώνων. Ἡμεῖς δὲ, παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ διδαχθέντες εὐχεσθαι μὴ κείσεσθαι εἰς πειρασμόν, ἐκτενῶς τοῦτο προσευξόμεθα, τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ἐπιγινώσκοντες, τῆς τῶν προφητευθέντων παύσεως ῥυσθῆναι, καὶ μήτε τὴν τοῦ Ἀντιχριστοῦ θεάσασθαι ἔλευσιν, μήτε τῶν προλεχθέντων ἔθνῶν τὴν κίνησιν, μήτε κίνδυνον θανατηφόρον, τῆς σωτηρίου πίστεως ἀποστῆναι βιαζόμενον· ἀλλὰ τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως κατὰ τὸ δυνατόν φυλάττοντες ἄτρωτον, καὶ τῆς πρὸς τὸν ἀγοράσαντα ἡμᾶς τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι [Χριστόν] ἀγάπης τὸ διάπυρον δι' ἀγαθῶν ἔργων ἐπιδεικνύμενοι, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐλπίζωμεν τὴν ἀπόλαυσιν, τοῖς πλουσίοις τοῦ Θεοῦ οἰκτιρμοῖς πρὸς τοῦτο νευρούμενοι. Ὡν τυχεῖν ἡμᾶς γένοιτο ἐν αὐτῷ τῷ Σωτῆρι [καὶ] Λυτρωτῇ ἡμῶν Χριστῷ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ

XX, 8-10. Et ascenderunt super latitudinem terræ; et circuierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam. Et descendit ignis a Deo de cælo, et devoravit eos. Et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis et sulphuris; ubi et bestia et pseudopropheta cruciabantur die ac nocte, in sæcula sæculorum.

Quemadmodum agrestes feræ e cavernis ad prædam prorepunt; ita innumera hominum multitudo Satanæ, et dæmonum qui cum illo faciunt, opera e suis locis in prælium excita, super terram se diffundet; quo sanctorum castra, Christi nimirum Ecclesiam, quæ in quatuor orbis partibus firmam sedem obtinet, depopulentur penitusque evertant; ignari non unum tantum angelum, sed permultos in circuitu timentium Dominum castra metari, idque jussu et mandato Dei, secundum Psalmistam. Neque his contenti, novam quoque Jerusalem, civitatem illam Deo dilectam, capere et subjugare contendent, ex qua lex divina per apostolos egressa, terrarum orbem percurrit. Ubi ipsum etiam Antichristum in templo sessurum a nonnullis traditur; sive in Judaico, olim quidem divino et admodum religioso; postea vero, propter audax et nefarium illud Judæorum contra Christum facinus, solo æquato; verum ab ipso Antichristo secundum Deo rebellium Judæorum expectationem, tum denuo instaurato; sive etiam in vero Dei templo, nempe in Ecclesia catholica, aliena usurpans, et seipsum, secundum divini Apostoli oraculum, pro Deo venditans. At non in longum tempus illius regnum perstabit: ignis namque cœlitus dilapsus illum absument; sive is sensilis futurus sit; cujusmodi erat qui tempore Eliæ duos illos quinquagenarios militum duces absumpsit; sive gloriosus Christi adventus, qui spiritu oris sui ipsum interfectorus scribitur. Denique ignis prædictas gentes pari modo devorabit, et ducem **96** illorum diabolum una cum Antichristo et pseudopropheta in stagnum ignis contradet; ubi in sæcula sæculorum torquebuntur, dirisque suppliciiis excruciantur. Nos autem, tentationum impetus orationis præsidio depellere a Christo Salvatore nostro edocti, agnita nostra infirmitate, jugiter ipsi preces et supplicationes offeramus; quo a prædictorum malorum periculo citra experientiam eruamur; neque pseudoprophetæ adventum unquam videamus; neque gentium supra nominatarum motum, neque lethiferum eorum discrimen, qui a salutari fide vi decedere compellant, experiamur; sed

bonæ conscientiæ testimonium pro viribus illæsum A [καὶ ζωοποιῶ] Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ
conservantes, necnon per bona opera incensam erga προσκύνησις, νῦν καὶ ἄει, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
illum dilectionem ostendentes, qui pretioso san- αἰώνων. Ἀμήν.
guine suo nos mercatus est, æternorum bonorum fruitionem speremus; opulentis Christi miserationi-
bus ad hoc corroborati et confirmati: quæ utinam per Servatorem et Redemptorem nostrum Christum
consequamur; cum quo Patrem una cum sancto et vivifico Spiritu decet gloria, et imperium, et ho-
nor, et adoratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT LXIV. SERMO XXII.

De sedente super thronum, et communi resurrectione.

XX, 11. Et vidi thronum magnum candidum, et
sedentem super eum; a cujus conspectu fugit terra et
cælum, et locus non est inventus eis.

Per candidum thronum, Christi resurrectio deno-
tatur; tum quies illa quam Deus in sanctis capit,
qui virtutum ornamentis splendent. At vero cæli et
terra fuga, illorum transitionem, et in melius mu-
tationem significat. In quibus proinde postea nullus
amplius conversionis aut mutationis locus invenie-
tur. Si enim nostri causa, juxta Apostoli doctrinam,
creatura mutationi et corruptioni obnoxia facta est,
nobis in libertatem gloriæ filiorum Dei mutatis et
translatis, ei ipsa itidem innovabitur, et in lætiorem
formam transformabitur: in interitum autem non
vertetur, neque, uti Irenæus, Antipater, et alii
sancti viri recte tradiderunt, in solidum corrup-
petur. Verba Irenæi ita sonant: *Creaturæ substan-
tia et quidditas neutiquam interitura est: verus est
namque et stabilis, qui illum formavit et condidit: C
sed species, et pars illa mundi in qua transgressio
accidit, et homo inveteratus est, transibit. Enimvero
cum Deus humani lapsus præsciens esset, voluit partem
illam universitatis, quæ humanis usibus ad tempus
serviret, temporariam et omnino ejusmodi esse,
qua in meliorem et stabiliorem statum mutari ali-
quando posset. Et magnus patriarcha Methodius, in
sermone de resurrectione, de his ita disserit:
Non placet quod nonnulli asserunt, nempe rerum
universitatem totam simul interituram, cælumque
et terram et aerem amplius reliqua non futura.
Inflammabitur saue ad repurgationem universus
orbis, igne quasi diluvio quodam inundatus; at-
amen non transibit in omnimodum interitum, aut
in omnino nihilum. Et infra rursum: Et Paulus quo-
que diserte testatur, dicens: Expectatio creaturæ
revelationem filiorum Dei expectat: vanitati enim
97 creatura subjecta est non volens, sed propter eum
qui subjecit eam in spe: quia et ipsa creatura libera-
bitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ
filiorum Dei 65, et quæ sequuntur. Et ante hos
sanctos beatus David quoque, cum Dominum lau-
dare vellet, ita aiebat: *Emitte Spiritum tuum, et
creabuntur; et renovabis faciem terræ 66. Cui cogna-
tum est illud Isaïæ: Ecce ego creo cælos novos, et
terram novam; et non erunt in memoria priora; et
non ascendent super cor; sed gaudebitis et exsultabitis**

ΚΕΦΑΛ. ΕΔ'. ΛΟΓΟΣ ΚΒ'.

Περὶ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῆς
κοινῆς ἀναστάσεως [καὶ κτίσεως.]

Καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθ-
ήμενον ἐπ' αὐτῷ· οὐ ἀπὸ προσώπου ἐφυγεν ἡ γῆ
καὶ ὁ οὐρανός· καὶ τόπος οὐχ εὗρέθη αὐτοῖς.

Διὰ τοῦ θρόνου τοῦ λευκοῦ δηλοῦται ἡ ἀνάπαυσις
τοῦ Θεοῦ· ἦν ἐν τοῖς λαμπροῖς ταῖς ἀρεταῖς ἀγίοις
ποιήσεται, τούτοις ἐνηρονιζόμενος. Ἡ δὲ φυγὴ τοῦ οὐ-
ρανοῦ καὶ τῆς γῆς τὴν τούτων σημαίνει παρέλευσιν,
καὶ εἰς τὸ βέλτιον ἀνανέωσιν. Ἐν οἷς τόπος τροπῆς
οὐχ εὗρεθήσεται. Εἰ γὰρ ἡ κτίσις δι' ἡμᾶς τῇ φθορᾷ
ὑπετάγη, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, μεταποιηθήσεται σὺν
ἡμῖν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τῆς δόξης τοῦ
Θεοῦ, ἀνακαινιζομένη ἐπὶ τὸ φαιδρότερον, καὶ οὐ
παντελῆ ἀφανισμόν ὑπομένουσα, καθὼς τοῖς μακα-
ριοῖς Εἰρηναίῳ [καὶ] Ἀντιπάτρῳ καὶ ἑτέροις ἀγίοις
ἔδοξεν. Ὁ μὲν γὰρ μακάριος Εἰρηναῖός φησιν·
Οὐχὶ ἡ ὑπόστασις, οὐδὲ ἡ οὐσία, τῆς κτίσεως
ἐξαφανίζεται· ἀληθῆς γὰρ καὶ βέβαιος ὁ συστη-
σάμενος αὐτὴν· ἀλλὰ τὸ σχῆμα παράγει τοῦ
κόσμου τούτου· τουτέστιν, ἐν οἷς ἡ παράβασις
ἐγένετο· ὅτι ἐπαλαιώθη ὁ ἄνθρωπος ἐν αὐτοῖς·
καὶ διὰ τοῦτο τὸ σχῆμα τοῦτο πρὸς καιρὸν
ἐγένετο, προειδὸς τὰ πάντα τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ
[μέγας] Μεθόδιος ἐν τῷ Περὶ ἀναστάσεως λόγῳ
[αὐτοῦ] ἐξέθετο οὕτως· Οὐκ ἀρεστοὶν δὲ οὐδ' ἐκεῖνο
τὸ λέγειν εἰς ἄρδην ἀπολεῖσθαι τὸ πᾶν, καὶ γῆν
καὶ ἀέρα καὶ οὐρανὸν μὴ ἔσσεσθαι· ἐκπυρωθήσεται
μὲν γὰρ πρὸς κάθαρσιν καὶ ἀνακαινισμόν [κατὰ
Βασίλειον] πᾶς κατακλυζόμενος ὁ κόσμος πυρὶ·
οὐ μὴν εἰς ἀπώλειαν ἐλεύσεται παντελῆ καὶ
φθοράν. Καὶ προῖων φησιν· Καὶ ὁ Παῦλος σαφῶς
μαρτυρεῖ λέγων· Ἡ γὰρ ἀποκαταδοκία τῆς κτί-
σεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπ-
εκδέχεται [τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη,]
οὐχ ἐκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα [αὐτὴν]
ἐπ' ἐλπίδι. Διότι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθή-
σεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, καὶ τὰ ἐξῆς.
Πρὸ δὲ τῶν μακαρίων τούτων [καὶ] ὁ ἅγιος Δαυὶδ
ψάλλων πρὸς Κύριον ἔλεγεν· Ἐξαποστελεῖς τὸ
Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται· καὶ ἀνακαινίεις
τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Καὶ ὁ Ἡσαίας δὲ φησιν·
Ἔσται ὁ οὐρανὸς καιρὸς, καὶ ἡ γῆ καιρὴ· καὶ οὐ
μὴ μνησθῶσι τῶν προτέρων, καὶ οὐ μὴ ἐπέλθῃ
ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν [πόνος]· ἀλλ' εὐφροσύ-
νην καὶ ἀγαλλίασιν εὐρήσουσιν ἐν αὐτῇ. [Καὶ]
εἰκότως· τῇ ὑπερβολῇ γὰρ τῆς ἀλήκειου εὐφροσύνης,
καὶ τῷ μεγέθει τῶν ἐπάθλων, τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσιν

65 Rom. XIII, 19, 21. 66 Psal. CIII, 30.

ἀθλων καὶ πόνων ἐπιλήσονται. Καὶ ἐτέρωθι δὲ ὁ αὐτός φησιν· "Ὁν τρόπον ὁ οὐρανὸς καιρὸς, καὶ ἡ γῆ καιρῆ, ἃ ἐγὼ ποιῶ, μενεῖ ἐνώπιόν μου· οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα ὑμῶν, καὶ τὸ ὄνομα ὑμῶν." Ὡστε τὴν δι' ἡμᾶς γεγεννημένην κτίσιν, μεθ' ἡμῶν τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν ἀκόλουθον δέχεσθαι, μὴ χωροῦσαν εἰς ἀνυπαρξίαν, ὡσπερ οὐδὲ ἡμεῖς μετὰ θάνατον.

*stabit semen vestrum, et nomen vestrum*⁶⁷. Rationi proinde illorum sententia consentanea est, qui creaturam, quæ nostri causa facta est, mutationem quidem ad meliorem statum una noliscum suscepturam asserunt, in nihilum autem nequaquam concessuram; sicut neque nos quoque post mortem in illud transibimus quod non est.

Καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικροὺς, ἐστῶτας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ βιβλία ἠνοιγήσαν· καὶ ἄλλο βιβλίον ἠνοιγή, ὃ ἔστι τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.

Νεκροὺς δὲ φησιν, ἢ πάντας ἀνθρώπους, ὡς τὴν τοῦ σώματος νέκρωσιν ὑπομείναντας· ἢ τοὺς νεκρωθέντας τοῖς παραπτώμασι. Μεγάλους δὲ καὶ μικροὺς, [καθὼς προέφημεν,] ἢ τοὺς τῆ ἡλικίᾳ τοῦτο ὄντας· ἢ τοὺς μᾶλλον [καὶ] ἤττον τὰ τῆς νεκρώσεως ἔργα πράξαντας, καὶ ἀναλόγως ταῖς πράξεσι κολασθησομένους· ἢ [τὸ] μεγάλους μὲν, τοὺς δικαίους· μικροὺς δὲ [τῶ ὄντι] καὶ μηδαμινοὺς, τοὺς ἀμαρτωλοὺς, διὰ [τὴν] τῆς ψυχῆς [ἐξ ἀμαρτιῶν] εὐτέλειαν. Τὰ δὲ βιβλία τὰ ἀνοιγόμενα, σημαντικὰ ἔστι τῶν ἐκάστου πράξεων, καὶ τῆς ἐκάστου συνειδήσεως. Ἡ δὲ μὲν βίβλος, [φησὶ,] τῆς ζωῆς ἔστιν, ἢ τὰ τῶν ἀγίων γέγραπται ὀνόματα.

Καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς· καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾄδης ἔδωκαν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς· καὶ ἐκρίθησαν, ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἐκαστον δὲ, φησὶ, σῶμα εἰς ἅπερ ἀναλύεται, ἐξ ἐκείνων καὶ συνίσταται καὶ ἀναδίδεται, εἴτε γῆ εἴτε θαλάσση παραδοθῆ. Θάνατος δὲ καὶ ᾄδης, οὗ ζῶα ἐμφυχα, ὡς ὑπὸ τινῶν γράφονται· ἀλλὰ θάνατος μὲν, χωρισμὸς ψυχῆς καὶ σώματος· ᾄδης δὲ, τόπος [ἡμῖν ἀειδῆς, ἡ γου] ἀφανῆς [καὶ ἀγνωστος,] ὃ τὰς ψυχὰς [ἡμῶν] ἐντεῦθεν ἐκδημοῦσας δεχόμενος. Νεκροὶ δὲ ψυχαί, αἱ τὰς νεκροποιῶν πράξεις ἐπιφερόμεναι. Δικαίων γὰρ ψυχαί, ἐν χειρὶ Θεοῦ, καθὼς σοφὸς τις ἔλεγε· καὶ οὐ μὴ ἀψηφίαι αὐτῶν βάσανος.

Καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾄδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. Οὗτος ὁ θάνατος ἔστιν ὁ δεύτερος, ἡ λίμνη τοῦ πυρός. Καὶ εἰ τις οὐχ εὑρεθῆ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐμβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

Τὸ δὲ τὸν θάνατον καὶ τὸν ᾄδην εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός βάλλεσθαι, δηλοῖ ἢ τὸ γεγραμμένον· "Ἐσχάτος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος· ἢ τὰς προξένους τοῦ τῆς ἀμαρτίας [βάρυτάτου καὶ πονη-

*usque in sempiternum in his quæ ego creo*⁶⁷. Hæc ille, et merito; siquidem summa nunquam deficientis lætitiæ et voluptatis affluentia, præmiorumque ex legitimis certaminibus ortum ducentium magnitudo, omnium laborum et molestiarum ante susceptorum oblivionem facile inducit. Et alio rursus loco idem: *Sicut cæli novi, et terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic*

liber apertus est, qui est vitæ: et indicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.

XX, 12. *Et vidi mortuos magnos et pusillos, stantes in conspectu throni; et libri aperti sunt: et alius liber apertus est, qui est vitæ: et indicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.*

Mortuos vocat aut omnes omnino homines, tanquam qui corporis mortem sustinuerant; aut eos qui vitiis et peccatis nuntium miserant. *Magni* autem et *parvi* illi nominantur (ut ante quoque indicavimus) qui ætate et statura pusilli adhuc erant: aut ii certe qui minori contemptu mortis opera designarant, adeoque operum ratione minores pœnas daturi erant. Aut *magnos* appellat justos, *pusillos* autem, peccatores: hi enim propter animæ vilitatem ex peccatis ortam, nullius re ipsa sunt momenti. *Libri autem aperti* uniuscujusque opera et cujuslibet rursus conscientiam denotant. Ast unus ille liber, ut ipse fatetur, est liber vitæ, in quo sanctorum nomina scripta sunt.

XX, 13. *Et dedit mare mortuos qui in eo erant; et mors et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant; et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.*

Unumquodque corpus ex illis, inquit, instaurabitur et reparabitur, in quæ dum resolvebatur abierat; sive illud in terram illatum, sive in mare abjectum erat. *Mors* autem et *infernus* non sunt viva animalia, sicut a quibusdam describuntur; sed *mors* est separatio animæ a corpore: *infernus* autem est locus obscurus nobisque incognitus: neque enim locus ille sub sensum venit, qui excipit animas mortuas hinc emigrantes. *Mortuæ* autem illæ dicuntur, quæ actiones mortiferas secum deferrerunt: At *justorum animæ*, ut Sapiens ait, *in manu Dei sunt, et non tanget illas tormentum mortis*⁶⁹.

XX, 14, 15. *Et mors et infernus missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda; et qui non est inventus in libro vitæ scriptus; missus est in stagnum ignis.*

98 *Mortem et infernum in stagnum ignis conjecta esse, vel illud significat quod scriptum est, nempe, Novissime vero inimica destruetur mors*⁷⁰: aut nequam spiritus. Hi enim sunt, qui gravissimam

⁶⁷ Isa. LXV, 17, 18. ⁶⁸ Isa. LXVI, 22. ⁶⁹ Sap. III, 1. ⁷⁰ I Cor. XV, 26.

deterrimamque peccati mortem conciliant; quorum etiam domicilium est infernus; ad quem amandant omnes quotquot hic sibi obsequentes habent, et a Iudice ad ignem condemnantur. Ut enim civitas dicuntur qui illam inhabitant; ita mors quoque et infernus, qui horum incolæ, vel causæ quoque sunt. Cum enim omnia quæ Deus condidit sint valde bona, ignis ille ea tantum absumere natus est quæ talia non sunt. Scriptum enim exstat, *Deus mortem non fecit*⁷¹. Per hanc igitur mortis et inferni in stagnum injectionem, insinuat, apud eos qui in libro vitæ scripti sunt, nullam amplius mortem aut corruptionem regnum obtenturam, sed vitam tantum et incorruptionem. Neque mireris, si omnes qui in libro illo scripti non sunt, in unum ignis stagnum mittantur. Nam ut apud Deum et Patrem multæ salvandorum sunt mansiones, ita ibi quoque diversa erunt loca suppliciorum. Alia tabantur in æternum, qui in libro viventium scripti non sunt.

CAPUT LXV.

De cælo novo, et terra nova, supernaque Jerusalem.

XXI, 1. *Et vidi cælum novum et terram novam: primum enim cælum, et prima terra abiit, et mare jam non est.*

Et hic quoque locus nullam creaturæ demolitionem aut interitum significat, sed rerum tantum quæ exstant in meliorem statum transmutationem et innovationem; nam et ipsa etiam creatura, ut Apostolus loquitur, liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Et divinus Psalmista ait: *Mutabis eos, et mutabuntur; et tanquam indumentum involves eos*⁷². Etenim rei obsoletæ vel inveteratæ innovatio, non significat substantiæ illius interitum vel essentiæ abolitionem, sed senii tantum abscissionem, rugarumque inductionem. Nam nos quoque de homine, qui mores in melius aut pejus ex parte mutavit, dicere consuevimus: *Alius ex alio factus est*. Observandum est autem de cælo quidem et terra hic asseri, transiisse, hoc est, mutata esse et, ad nostri similitudinem, quamdam quodammodo mortem pertulisse: subierunt namque prioris constitutionis in meliorem formam, mutationem et sortem: de mari autem, non amplius existere. Quid enim opus est mari, cum omnis apud homines cessabit navigatio, et ad regiones longe positas peregrinarum et advectitiarum mercium causa profectio? Adhæc cum mare sublimiori quodam sensu significet quoque præsentem hanc mortalemque vitam fluctibus et perturbationibus plenam, in hac etiam notione nullus illius erit usus aut locus: siquidem nihil turbationis aut formidinis in sanctis tunc reliquum erit. Confirmat illud Isaiæ: *Qui dicit abyssu, In desertum redigeris,*

99 XXI, 2. *Et ego Joannes vidi sanctam civitatem*

⁷¹ Sap. 1, 13. ⁷² Psal. c1, 27. ⁷³ Isa. XLIV, 27.

A ρου] θανάτου πονηρὰς δυνάμεις, τὰς τὸν ἕδην ἐχούσας [ἴδιον] κατάλυμα, κάκεισε τοὺς πιθομένους παραπεμπούσας, εἰς τὸ πῦρ [καταδικάζεσθαι]. Ὡσπερ γὰρ πόλις οἱ ταύτης οἰκήτορες λέγονται, οὕτω καὶ θάνατος καὶ ἕδης, οἱ τούτων αἴτιοι. Πάντων γὰρ τῶν ἐκ Θεοῦ γεγονότων καλῶν λίαν ὑπαρχόντων, τῶν μὴ τοιούτων ἔσται ἀφανιστικὸν ἐκεῖνο τὸ πῦρ. Γέγραπται γὰρ, [ὅτι] θάνατον ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησεν. Διὰ τούτου τοίνυν τὸ μηκέτι ἔσεσθαι θάνατον ἢ φθορὰν, ἀλλ' ἀφθορίαν καὶ ἀθανασίαν βασιλεύειν σημαίνεται. Εἰ δὲ πάντες οἱ μὴ γεγραμμένοι ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς βληθήσονται, θαυμάζειν οὐ χρὴ. Καὶ γὰρ ὡς μοναὶ πολλαὶ παρὰ τῷ [Θεῷ καὶ] Πατρὶ τῶν σώζομένων, οὕτω κάκει διάφοροι τρόποι [καὶ τόποι] κολάσεως· τῶν μὲν δριμυτέρων, τῶν δὲ μαλακωτέρων· ὧν οἱ μὴ ἕξιωμένοι τῆς βίβλου τῆς ζωῆς πειραθήσονται. B enim sunt acerbiora, alia mitiora: quibus illi tentantur in æternum, qui in libro viventium scripti non sunt.

ΚΕΦΑΛ. ΞΕ΄.

Περὶ καινῶν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ.

Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινόν καὶ γῆν καινὴν· ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρῆλθε, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι.

Κάνταῦθα οὐκ ἀνυπαρξίαν δηλοῖ τῆς κτίσεως, ἀλλ' ἀνακαινισμόν ἐπὶ τὸ βέλτιον, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Αὕτη ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ θεὸς μελωδός [φησὶν· Ὡσεὶ περιβόλαιον] ἐλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἐναλλαγήσονται. Τὸ γὰρ παλαιωθὲν ἀνακαινιζόμενον, οὐ τῆς οὐσίας ἀφανισμόν, ἀλλὰ τοῦ γήρως καὶ τῶν ρυτίδων σημαίνει τὴν ἀπόξερσιν. Καὶ ἡμῖν δὲ ἔθος ἐπ' ἀνθρώπων κατὰ τι βελτιωθέντων ἢ καὶ χειρόνων γεγεννημένων λέγειν· Ἄλλος ἐξ ἄλλου γέγονε. Σημειωτέον δὲ, ὅτι περὶ μὲν οὐρανοῦ καὶ γῆς φησὶν, [ὅτι παρῆλθεν, ἀντὶ τοῦ, ἡλλάγη, καὶ καθάπερ ἡμεῖς, οἷόν τινα θάνατον τὴν ἀλλαγὴν τῆς προτέρας ἐδέξατο καταστάσεως, καὶ [τῆς] εἰς τὸ κρείττον λήξεως. Περὶ δὲ τῆς θαλάσσης φησὶν, ὅτι Ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. Τίς γὰρ γρεῖα θαλάσσης, μὴ δεομένων ἀνθρώπων τοῦ πλέειν αὐτήν, ἢ δι' αὐτῆς πορίζεσθαι τὰ ἐν ταῖς μακρὰν κειμέναις χώραις γεωργούμενα ἀγώγιμα; μετὰ τοῦτο καὶ τὸν παραχώδη βίον καὶ πολυκύματα σημαίνουσης τῆς θαλάσσης, μὴ εἶναι σῆτις τότε χρεῖαν. Οὐδὲν γὰρ λείψανον παραχῆς ἢ φόβου ἐν τοῖς ἀγίοις τότε καταλειφθήσεται. [Πιστοῦται δὲ ταύτην τὴν ὑπόνοιαν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, προφέρων τὴν τοῦ Ἡσαίου χρῆσιν φάσκουσαν· Ὁ λέγων τῇ ἀθύσσῃ· Ἐρημώθησεν, καὶ πάντα τοὺς ποταμούς σου ξηρανῶ.]

hanc opinionem magnus quoque Basilias, allegans et omnia flumina tua desiccabo⁷³.

Καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ καινὴν

εἶδον καταβαίνουσιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ Ἁ *Jerusalem novam, descendentem de cælo, a Deo præ-*
 Θεοῦ ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην *paratam sicut sponsam ornatum viro suo.*
 τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.

Ἐκ δὲ τοῦ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ καινὴν
 θεάσασθαι, δεικνύται τὸ τῆς καινότητος ὄνομα, τῆς
 ἐπὶ τὸ φαιδρότερον μεταποιήσεως γνῶρισμα, ἧς ἡ
 ἄνω Ἱερουσαλήμ τεύχεται, ἐκ τῶν ἀσωμάτων δυ-
 νάμεων ἀνωθεν μέχρις ἀνθρώπων καταβαίνουσα, διὰ
 τὸ κοινὴν γενέσθαι κεφαλὴν ἀμφοτέρων Χριστὸν τὸν
 Θεὸν ἡμῶν. Αὕτη δὲ ἡ πόλις ἐξ ἁγίων ἀρμολογεῖται
 περὶ ὧν γέγραπται· *Λίθοι ἅγιοι κυλίσονται ἐπὶ τῆς*
γῆς· ἀκρογωνιαῖον τὸν Χριστὸν ἔχουσα. Λέγεται δὲ
 πόλις μὲν, ὡς τῆς βασιλίδος Τριάδος οἰκητήριον·
 ἐνοικεῖ γὰρ ἐν αὐτῇ καὶ ἐμπεριπατεῖ, καθὼς ἐπήγ-
 γελται· *νύμφη [δὲ,] ὡς κολλωμένη τῷ Δεσπότη, καὶ*
συναπτομένη εἰς ἄκραν καὶ ἀδιάστατον συνάφειαν· **B**
κεκοσμημένη δὲ, ὡς ἔσωθεν, κατὰ τὸν Ψαλμῶδον,
τὴν δόξαν καὶ τὴν ὥραν ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀρετῶν
ἔχουσα.

Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
λεγούσης· Ἴδού ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν
ἀνθρώπων· καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν· καὶ αὐτοὶ
λαὸς αὐτοῦ ἔσονται· καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔσται μετ'
αὐτῶν [Θεὸς αὐτῶν]· καὶ ἐξαλείψει [ὁ Θεός] πᾶν
δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Οὐρανόθεν ὁ ἅγιος διδάσκεται, ἀληθινὴν εἶναι ταύ-
 την τὴν σκηνὴν· ἧς ἦν ἡ τῷ Μωϋσῆ παραδειχθεῖσα
 τύπος, μᾶλλον δὲ προτύπωσις τύπου, τῆς σήμερον
 Ἐκκλησίας τύπος τυγχάνουσα· ἐν ταύτῃ τῇ ἀχειρο- **C**
 ποιήτῃ σκηνῇ οὐκ ἔσται κλαυθμὸς, οὔτε δάκρυον. Ὅ
 γὰρ τῆς ἀεννάου χαρᾶς χορηγὸς τὸ ὁρᾶσθαι πᾶσι
 δωρήσεται τοῖς ἁγίοις τὴν εὐφροσύνην τὴν ἀληκτον.

Καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, [οὔτε πένθος,
οὔτε κραυγὴ, οὔτε πόνος, οὐκ ἔσται ἔτι.] ὅτι τὰ
πρῶτα ἀπῆλθον.

Καὶ [τοῦτο] κατὰ τὸ γεγραμμένον· [*Ἐνθα*] ἀπ-
 ἔδρα ὁδύνη [καὶ] λύπη καὶ στεναγμός. Τὸ δὲ,
Τὰ πρῶτα ἀπῆλθον, σημαίνει· ὅτι ἡ τῶν ἁγίων κα-
 κοπάθεια καὶ τῶν ἀσεβῶν ἡ ἀλαζονεῖα πέρας εἴλη-
 φεν, ἐκατέρω τούτων κατάλληλον.

ΚΕΦΑΛ. ΕΖ'.

Περὶ ὧν εἶπεν ὁ ἐν τῷ θρόνῳ καθήμενος.

Καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ· Ἴδού
καινὰ πάντα ποιῶ. Καὶ λέγει μοι· Γράψον ὅτι
οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοὶ εἰσι· καὶ εἶπέ
μοι· Γέγρατα [ἔγώ] τὸ α καὶ τὸ ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ
τέλος.

Ἀληθινοὶ οἱ λόγοι οἱ ὅπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐκ-
 φερόμενοι, καὶ μηκέτι διὰ συμβόλων, ἀλλὰ δι' αὐτῶν
 τῶν πραγμάτων γινωσκόμενοι. Ἀρχὴ δὲ καὶ τέλος ὁ
 Χριστὸς, ὡς πρῶτος, διὰ τὴν θεότητα· καὶ ἔσχατος,
 διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὡς ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν
 ἀσωμάτων κτίσεως μέχρι τῶν τελευταίων ἀνθρώπων
 τὴν οἰκίαν ἐκτείνων πρόνοιαν.

corporis expertium substantia, usque ad ultimum hominem sua providentia attingit.

⁷⁶ Zach. ix, 16. ⁷⁷ Isa. li, 11.

Et hinc rursus ostenditur, novitatis nomen
 transformationis in lætiorem statum notam esse,
 quam superna illa Jerusalem consequetur; quæ ex
 virtutibus corporis expertibus exorsa usque ad
 homines descendit; unumque est et appellatur
 corpus, eo quod Christus Deus et Dominus noster
 commune utrorumque sit caput. Hæc autem civitas
 constituitur ex sanctis, de quibus scriptum est:
Lapides sancti volvuntur in terra ⁷⁶: Christum an-
 gularē lapidē sortita. Dicitur autem *civitas*, qua-
 si reginæ Triadis domicilium; habitat enim et an-
 bulat in illa, juxta promissionem suam. Vocatur
 rursus *sponsa*, tanquam Domino cohærens, sum-
 maque et indivulsa conjunctione illi unita. *Ornata*
 denique, tanquam quæ præclaram intra se gloriam
 et pulchritudinem ex virtutum varietate natam,
 secundum Psalmistam, contineat.

ΛΧΙ, 3, 4. *Et audivi vocem magnam de throno*
dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus:
et habitabit cum eis, et ipsi populi ejus erunt, et
ipse Deus cum eis erit eorum Deus. Et absterget Deus
omnem lacrymam ab oculis eorum.

Sanctus evangelista e cælo docetur, tabernacu-
 lum hoc verum esse; cujus typus ostensus fuerat
 Moysi; vel quædam verius typi protyposis et simu-
 lacrum; cum præsentis hujus Ecclesiæ typus existi-
 terit. In hoc autem tabernaculo, quod hominum
 manibus factum non est, nullus erit fletus, nullæ
 lacrymæ. Nam qui æternum gaudium largitur, san-
 ctis omnibus lætitiā finis expertem impertietur.

Et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor,
neque dolor erit ultra; quia prima abierunt.

Hoc ipsum est quod alibi scriptum exstat; nempe,
Aufugit dolor, tristitia, et gemitus ⁷⁷. Quod autem
prima abiisse dicuntur, hoc cum sanctorum affli-
 ctionem, tum impiorum quoque insolentiam, finem
 utrique horum congruentem fecisse significat.

CAPUT LXVI.

D *Cujusmodi ab eo dicta sint qui sedebat in throno.*

XXI, 5, 6. *Et dixit qui sedebat in throno: Ecce nova*
facio omnia. Et dixit mihi, Scribe: quia hæc verba
fidelissima sunt et vera. Et dixit mihi: Factum est.
Ego sum Α et Ω, initium et finis.

Vera sunt hæc verba, utpote ab ipsa veritate
 profecta, neque per figuras aut symbola, ut olim,
 sed per res ipsas cognita. Est autem idem Christus
principium et finis, primus itidem et ultimus; hoc
 quidem, propter assumptam humanitatem; illud
 vero, propter increatam divinitatem. Dicitur alia
 quoque ratione Α et Ω, quia nimirum a prima rerum

Ego sitiēti dabo de fonte aquæ vitæ aratis.

100 Sitiēti justitiā vivifici Spiritus gratiā se daturum pollicetur; quā in Evangelio quoque illis promittit, qui in ipsum credituri essent. *Gratis* autem et hanc et quæ hanc sequuntur largitur, quia præsentis temporis afflictiones non sunt dignæ quæ cum futura gloria, quæ sanctis obveniet, comparentur. Aut gratis; quia pecuniis parari nequit, sed bonis tantum operibus, ejusque clementia qui præbebit.

XXI, 7. *Qui vicerit, possidebit hæc; et ero illi Deus, et illi erit mihi filius.*

Qui, inquit, victoriā adversus hostes qui sub aspectum non veniunt, obtinuerit, bona de quibus hic sermo est, consequetur, Dei nimirum filius effectus, bonisque paternis atque deliciis tuto possessus.

XXI, 8. *Timidis autem, et incredulis, et execratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololâtris, et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda.*

Deus salutem nostram avidè sitiens, ad illorum honorum hæreditatem, quæ ipse nobis præparavit, partim quidem per læta et jucunda, partim rursus per tristia et acerba, ad officium faciendum subinde nos hortatur. Modo namque supernæ Jerusalem splendorem ob oculos nobis proponit: modo rursus obscuram dolorisque plenam gehennæ ignis acerbiter in memoriā reducit; quo vel æternæ gloriæ desiderio, vel infinitæ confusionis metu, dum tempus sinit, operemur bonum. Cum repudiatis et execratis, cæterisque qui ad secundam mortem condemnantur, timidus quoque, hoc est, in ferendis laboribus et molestiis effeminatus, necnon in lucta contra diabolum ignavos et quasi fractos recenset. Utinam eum, qui sacrificio misericordiam anteponebat, peccatorumque conversionem magis quam illorum mortem desiderat, bonis operibus ita placemus propitiūque reddamus, ut dona illa et beneficia, quæ non solum per sermones exhortatorios, verum etiam per opera et afflictiones nobis conciliare studuit, feliciter consequamur. Cum enim sat illi esse potuisset ad bonum tantum nos exhortari, et a malo abstertere, et post hoc gloria aut pœna dignos, honorare aut punire, non fuit hisce contentus; verum pati quoque nostri causa voluit; quo hac ratione neque voluntatis nostræ libertatem læderet, neque quidquam eorum quæ ad nostram medicinam et emendationem facerent, prætermisisset palam appareret. Ne proinde in vanum Dei gratiam suscipiamus, verum

A Ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν.

Τῷ δὲ διψῶντι τὴν δικαιοσύνην, παρέξειν ἐπαγγέλλεται τὴν χάριν τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος, ἣν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὑπέσχετο τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι. Δωρεάν δὲ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν τοῖς ἁγίοις ἀποκαλύπτεσθαι. Ἡ δωρεάν, ὅτι οὐκ ἔστι ταύτην χρήμασιν, ἀλλ' ἔργοις ἀγαθοῖς κτήσασθαι, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ παρέχοντος.

Ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα· καὶ ἔσομαι αὐτῷ Θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός.

Ὁ δὲ νικῶν, φησὶ, τὸν πρὸς τοὺς ἀοράτους δαίμονας πόλεμον, τῶν ἀγαθῶν τούτων τεύξεται, υἱὸς Θεοῦ γενόμενος, καὶ τοῖς πνευματικοῖς ἐντροφῶν ἀγαθοῖς.

Τοῖς δὲ δειλοῖς καὶ ἀπίστοις [καὶ ἁμαρτωλοῖς καὶ] ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι, τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καισμένη, πυρὶ καὶ θείῳ· ὃ ἔστιν [ὁ] δεῦτερος θάνατος.

Ὁ γὰρ διψῶν τὴν σωτηρίαν ἡμῶν Θεός, πάντοθεν ἡμᾶς εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀγαθῶν, διὰ τε χρηστῶν διὰ τε σκυθρωπῶν προτρέπεται· ὑπὲρ ἡμῶν ἄγων τὴν τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ λαμπρότητα, [καὶ] τῆς γέννησιν τοῦ πυρὸς τὴν ἀφεγγῆ καὶ ἐδυνηρὰν σκυθρωπότητα· ἵνα ἢ [τῷ] πόθῳ τῆς αἰωνίου δόξης, ἢ φόβῳ τῆς ἀπεράντου αἰσχύνης, ἕως καιρὸς ἔστι, τὸ ἀγαθὸν ἐργασώμεθα· ὡς τοὺς λοιποὺς ἀπηγορευμένους, καὶ τοὺς δειλοὺς καὶ ἀνάδρους ἐν τῇ κατὰ τοῦ διαβόλου πάλῃ, τῷ δευτέρῳ θανάτῳ φήσας καταδικασθῆσεσθαι. Γένοιτο δὲ ἡμᾶς τὸν θελητὴν τοῦ ἐλέους, τί τι μὴ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν ὑποτροφὴν θέλοντα, ἐξιλεωμένους ἀγαθαῖς πράξεσι, τῶν αὐτοῦ τυχεῖν δωρεῶν, ἃς ἡμῶν οὐ μόνον ταῖς διὰ λόγων παραινέσεσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς δι' ἔργων καὶ παθῶν προύξενσεν. Ἐξὸν γὰρ αὐτῷ ἀρκεσθῆναι μόναις ταῖς τοῦ ἀγαθοῦ [τε] καὶ κακοῦ προτροπαῖς [τε καὶ ἀποτροπαῖς,] καὶ μετὰ τοῦτο ἢ κολάσαι ἢ τιμῆσαι τοὺς ἀξίους ἢ κολάσεως ἢ δόξης, ὁ δὲ καὶ παθεῖν δι' ἡμᾶς οὐκ ἀπηξίωσεν· ἵνα μήτε τῷ αὐτεξουσίῳ λυμῆνηται, μήτε φανῆ τι παριδῶν τῆς ἡμῶν ἰατρίας καὶ ἐπανορθώσεως ἕνεκεν. Μὴ τοίνυν εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δεξώμεθα, ἀλλ' ἐμπράκτους αὐτοῦ τὰς εὐεργεσίας δι' ἐπιστροφῆς καὶ ἔργων ἀγαθῶν ἐπιδειξέως ποιήσωμεν, ὅπως τῶν ἐπηγγεσμένων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν [αὐτῷ] Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων] δόξα, κράτος. Ἀμήν.

per conversionem bonorumque operum exercitationem, beneficia illius efficacia in nobis faciamus; quo promissorum bonorum thesauro tandem potest et sancto vivificoque Spiritui sit gloria, nunc, et

ΚΕΦΑΛ. ΕΖ. ΛΟΓΟΣ ΚΓ'.

A

CAPUT LXVII. SERMO XXIII.

Περὶ ἀγγέλου δεικνύοντος [αὐτῷ] τὴν τῶν ἁγίων πόλιν, καὶ τὸ ταύτης τεῖχος σὺν τοῖς πυλεῶσι διαμετροῦντος.

Καὶ ἦλθεν εἰς τῶν ἐπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἐπτὰ φιάλας [τὰς] γεμούσας τῶν ἐπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων· καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων· Δεῦρο, δεῖξω σοὶ τὴν νύμφην τοῦ Ἀρνίου τὴν γυναῖκα.

Διὰ τούτων δείκνυται, μὴ μόνον τὰς κακωτικὰς ἐπάγειν πληγὰς τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ [καὶ] ὡς Ιατροὺς, ποτὲ μὲν τέμνοντας, ποτὲ δὲ ἥπια φάρμακα ἐπιπάσσοντας. Ὁ γὰρ τότε τὴν πληγὴν τοῖς ἀξίοις ἐπάγων, νῦν τὴν μακαριότητα τῆς Ἐκκλησίας τῷ ἁγίῳ ὑποδείκνυσι. Καλῶς δὲ τὴν νύμφην τοῦ Ἀρνίου **B** γυναῖκά φησιν· ὅτε γὰρ ὡς ἀμνὸς ἐσφαγιάσθη ὁ Χριστός, τότε αὐτὴν τῷ οἰκείῳ αἵματι ἐνυμφεύσατο. Ὡς περὶ γὰρ τοῦ Ἀδάμ καθεύδοντος, διεπλάσθη ἡ γυνὴ τῇ τῆς πλευρᾶς ἀφαιρέσει, οὕτω καὶ τῷ Χριστῷ ἐν τῷ σταυρῷ ἐκουσίως διὰ θανάτου ὑπνώσαντι, τῇ ἐκχύσει τοῦ ἐκ τῆς πλευρᾶς αἵματος ἡ Ἐκκλησία συστάσα, τῷ τυθέντι δι' ἡμᾶς ἡρμοσται.

Καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν· καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην τὴν ἁγίαν Ἰερουσαλήμ, καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Τὸ δὲ ἀπενεχθῆναι ἐν πνεύματι δηλοῖ τὸ ἐκ γῆς ἀρθῆναι τῷ φρονήματι διὰ τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν **C** τῶν ἐπουρανίων κατανόησιν· ἐπ' ὄρος δὲ μέγα, τὴν ἀνηγμένην καὶ ὑπερκόσμιον [τὴν] τῶν ἁγίων ζωὴν [αἰνίττεται.]

Ἐν ἣ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρνίου, ἡ ἄνω Ἰερουσαλήμ, ὑπὸ Θεοῦ κοσμηθήσεται καὶ δοξασθήσεται· καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὁμοίος λίθῳ τιμιωτάτῳ [ὡς λίθῳ] ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι.

Φωστὴρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χριστός· διὰ μὲν τῆς κρυσταλλίζουσης ἰάσπιδος, ὡς ἀειθαλῆς καὶ ζωοδῶρος καὶ [ὡς] καθαρὸς· δι' ἐτέρων δὲ ἐτέρως σκιαγραφούμενος· οὐδὲ γὰρ ἐνδὸς εἶδους παραδείγματι τῶν ποικίλων αὐτοῦ περὶ ἡμᾶς εὐεργεσιῶν τὸ πολύτροπον διαγραφῆναι δύναται.

Ἐχουσα τὸ τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ [ἔχουσα] πυλεῶνας ἑβ', καὶ ἐπὶ τοῖς πυλεῶσιν ἀγγέλους ἑβ', καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἃ ἐστὶ τῶν ἑβ' φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ.

[Ὡς περὶ καὶ] τεῖχος μέγα τῆς Ἐκκλησίας ὑψηλόν [τε] καὶ φρουρητικόν τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει ὁ Χριστός ἐστίν. Ἐν ᾧ πυλεῶνες δώδεκα, οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι [αὐτοῦ εἰσι]· δι' ὧν τὴν προσαγωγὴν καὶ τὴν εἰσοδὸν πρὸς τὸν Πατέρα ἐσχήκαμεν· καὶ αὐτοὶ δὲ συνεργούμενοι ὑπ' ἀγγέλων δώδεκα τῶν προϋχόντων καὶ μᾶλλον πλησιαζόντων Θεῷ, κατὰ τὴν ἀγχιστείαν τὴν ἐν ἀγιότητι. Εἰ γὰρ ἐκάστῳ τῶν πιστῶν ἀγγέλου

101 De angelo qui sanctam civitatem illi ostendit ejusdemque muros et portas dimetitur.

XXI, 9. Et venit ad me unus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis; et locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi sponsam, uxorem Agni.

Per hæc planum fit angelos non semper calamitates et plagas inferre, sed peritorum medicorum more interdum quidem loca affecta ferro incidere, nonnunquam vero mitia pharmaca vulneribus adhibere. Qui enim cladem promeritis plagam ante irrogaverat, nunc Ecclesiæ beatitudinem Theologo demonstrat. Scite autem sponsam Agni uxorem appellat. Quando namque veluti agnus occisus est Christus, tunc illam proprio sanguine sibi desponsavit. Quemadmodum enim Adamo dormienti adempta est costa, ex qua deinde mulier formata est, ita Christo per spontaneam mortem in cruce consopito, sanguine qui ex latere illius fundebatur, Ecclesia constituta, ipsique propter nos patienti consociata est.

XXI, 10, 11. Et sustulit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem, descendantem de cælo a Deo, habentem claritatem Dei.

Cum spiritu in montem se abductum affirmat, mente et intelligentia a rebus terrenis ad cœlestium rerum considerationem sese subvectum fuisse indicat. Per montem porro magnum et altum sublimem mundique capti superiorem sanctorum vitam esse insinuare videtur.

In illo autem monte uxor Agni, superna videlicet Jerusalem, a Deo condecorabitur, ingentique gloria cumulabitur. Et lumen ejus simile lapidi pretioso, tanquam lapidi jaspidis, sicut crystallum.

Lumen Ecclesiæ est Christus. Hic autem per jaspidem instar crystalli lucentem delineatur, tanquam perpetuo virens, cunctisque viventibus vitam largiens, et incredibili munditia præstans. Per alia autem alio modo describitur; neque enim unius generis exemplo tanta illa erga genus nostrum beneficiorum multitudo et diversitas commode describi potest.

XXI, 12. Et habebat murum magnum et altum, habentem portas duodecim; et in portis angelos duodecim; et nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

Murus magnus et altus Ecclesiæ est Christus: hic enim propugnat et custodit illos qui versantur in sancta hac civitate. Duodecim autem illius portarum duodecim sunt apostoli; per quos introitum simul et accessum ad Patrem nacti sumus. Ipsi vero peculiare subsidium et robur accipiunt, a duodecim præstantioribus propiusque ad Deum accedentibus angelis. (Propius autem illi ad Deum accedunt

eidemque assistunt, qui majori præditi sunt scientia et sanctimonia). Si enim **102** unumquemlibet hominem fidelem angelum, qui custodis fideique pædagogii munus obeat, sortitum credimus, quanto justius credere debemus primos Ecclesiæ fundatores, verbique evangelici proseminatores, ad Evangelii prædicationem eos ex angelis habuisse adjuutores, qui primas inter omnes obtinebant? Cæterum nomina trium spiritualis Israelis apostolicis ingressibus inscripta dicuntur. Nam eadem in externi sensilisque pontificis epomide olim quoque secundum tempus inscripta continebantur. Ad præsentem autem nominum inscriptionem quod spectat, illa præclarum curæ et sollicitudini, quam apostoli circa fideles habuere, testimonium perhibent. Sed neque apostolorum cura se tangi, suumque cor, quo omnes

ἔπεσθαι φύλακα πεπιστεύκαμεν, πολλῷ μᾶλλον τοῖς θεμελιωταῖς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου σπορευοῖσι, τοὺς ἐν ἀγγέλοις πρωτεύοντας συνεργοὺς πρὸς τὸ εὐαγγελικὸν [εἶναι] κήρυγμα νοεῖσθαι ἀκόλουθον. Τὰ δὲ ὀνόματα τῶν φυλῶν τοῦ νοητοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ ταῖς ἀποστολικαῖς εισόδοις γέγραπται· ἐπειδὴ καὶ τὰ τοῦ αἰσθητοῦ ἐν τῇ ἐπιμιμῆδι τοῦ πάλαι κατὰ καιρὸν ἀρχιερέως ἐγγέγραπτο· καὶ γὰρ ἡ Γραφή νῦν διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων τὴν περὶ τῶν πιστῶν μέριμναν τοῖς ἀποστόλοις προσμαρτυρεῖ· καθὼς ὁ Παῦλος φησὶν ἔχειν τὴν μέριμναν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ πηλατύνθαι, καὶ πάντα χωρεῖν οὐδὲ αὐτὸς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγέννησε.

XXI, 13. *Ab oriente portæ tres, et ab aquilone portæ tres, et ab austro portæ tres, et ab occasu portæ tres.*

apostolus Paulus quoque incassum omnium Ecclesiarum cura se tangi, quos per Evangelium genuerat capere posset, dilatari prædicabat.

Quadrupartita portarum figura, et triplex earumdem explicatio, sanctissimæ adorandæque Trinitatis agnitionem per quadrupartitum orbem diffusam significat: quæ sane agnitio per vivificam crucem obtigit nobis: siquidem portarum compositio et dispositio ejusmodi est, ut crucis speciem præ se ferat. Sunt enim digestæ ad formam duodecim hominum, qui mare æneum a Salomone confectum sustentabant, tripartitumque apostolorum quaternionem, sanctæ Trinitatis præconem, designabant; et quatuor itidem evangelistarum ad quatuor terræ fines emissionem. Per quod etiam spiritale sacri baptismatis mare, quod mundum a peccatis expiat, per mysticum Salomoneum constitutum et institutum, adumbrabatur.

Ἄπὸ ἀνατολῆς, πυλῶνες τρεῖς· ἀπὸ βορρᾶ, πυλῶνες τρεῖς· ἀπὸ νότου, πυλῶνες τρεῖς· ἀπὸ δυσμῶν, πυλῶνες τρεῖς· καὶ ἀπὸ μεσημβρίας, πυλῶνες τρεῖς.

XXI, 14. *Et murus civitatis habebat fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina, duodecim apostolorum Agni.*

Τὸ δὲ τετραμερὲς σχῆμα τῶν πυλώνων, καὶ ἡ τρισσὴ αὐτῶν ἀνάπτυξις, τὴν ἐκ τῆς τετραπεράτου οἰκουμένης τῆς προσκυνητῆς [παναγίας] Τριάδος δηλοῦν [τὴν] ἐπίγνωσιν, ἣν διὰ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ εἰλήφαμεν, ἐξείληπται. Σταυροειδὲς γὰρ τὸ σχῆμα τῆς τῶν πυλώνων θέσεως, κατὰ τὸ εἶδος τῶν ἰβ' βοῶν, οἱ τὴν ὑπὸ Σολομῶντος κατεσκευασμένην θάλασσαν ἐβάσταζον, χαρακτηρίζοντες τὴν τριαδικὴν τῶν ἀποστόλων τετρακτύν, τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος κήρυκα· καὶ τὴν τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ἐκπομπὴν εἰς τὰ τέσσαρα τῆς γῆς πέρατα· δι' ἧς ἡ νοητὴ θάλασσα τοῦ [ἁγίου] βαπτίσματος, ἡ ἀποκαθαίρουσα τὸν κόσμον ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν, [ἡ] ἐκ τοῦ νοητοῦ συστάσα Σολομῶντος, εἰκονίζεται.

Fundamenta muri, inquit, beati sunt apostoli; super hos enim Christi Ecclesia fundata est. Quorum nomina in illis veluti in tabula quadam inscripta sunt, ad commodam eorum qui legunt, aut legere volunt, instructionem.

Καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα· καὶ ἐπ' αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ Ἄρνιου.

XXI, 15. *Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, et portas ejus et murum.*

Θεμελῖοι δὲ τοῦ τεῖχους, [καθὼς φησὶν,] οἱ μακάριοι εἰσὶν ἀπόστολοι· ἐφ' οἷς ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία θεμελιώται· ὧν τὰ ὀνόματα, ὡς ἐν προγραφῇ, τούτοις ἐπιγέγραπται, πρὸς τὴν τῶν ἀναγιγνωσκόντων εὐμάθειαν.

Mensura aurea utrumque, et mensurantis (quem in hominis quoque specie cernebat) excellentiam et dignitatem, et mensuratæ rursus civitatis præstantiam, significat; cujus murum Christum esse jam ante indicavimus. Mensuratur autem hæc civitas, non ab omnibus, sed ab angelis; ad designandam singularem naturarum supermundanarum munditiam et sapientiam. Est præterea supernæ illius civitatis magnitudo et elegantia præ cæteris, ut versimile sit, illis cognita. Per murum autem divinæ munitionis atque protectionis septum, in quo sancti tute custodientur, accipi hoc loco posse arbitramur.

Καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ, εἶχε [μέτρον] κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλώνους [αὐτῆς] καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς.

103 XXI, 16. *Et civitas in quadra posita est;*

Ὁ χρυσοῦς δὲ κάλαμος δηλοῖ τὸ τίμιον τοῦ μετροῦντος ἀγγέλου, ὃν ἀνθρωποειδῶς ἐθεώρησε, καὶ τῆς μετρομένης πόλεως, ἧς τεῖχος τὸν Χριστὸν ἐξελάθομεν· οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπων, ὑπὸ δὲ ἀγγέλου μετρομένης, διὰ τὸ καθαρὸν καὶ σφῆν τῶν ὑπερκοσμίων φύσεων· αἷς, ὡς εἰκὼς, ἐγνωσταί τῆς ἀνω πόλεως τὸ τε μέγεθος, ἢ τε εὐπρέπεια· ἡγοῦμεθα δὲ τεῖχος ἐνταῦθα καὶ τὴν θεῖαν περιβολὴν καὶ σῆπην νοεῖσθαι, ἐν ἧ ὁ ἅγιοι φυλαχθήσονται.

Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται· καὶ τὸ μῆκος

αὐτῆς ὅσον τὸ πλάτος· καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν ἅ καὶ τὸ πλάτος ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων· τὸ μῆκος αὐτῆς, καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος, ἴσα ἐστὶ.

Τετράγωνος δὲ ἡ πόλις κεῖται, διὰ τὸ ἕδραλον καὶ πάγιον· τὸ γὰρ κατὰ τε βάθος καὶ μῆκος καὶ πλάτος ἰσόπλευρον κύβος τισὶν ὠνόμασται· ἕδραιότητα δὲ δηλοῦν λέγεται. Αἱ δὲ δώδεκα χιλιάδες τῶν σταδίων, ἃς ἔχειν φησὶ τὴν πόλιν, ἴσως μὲν σημαίνουσι τὸ ταύτης μέγεθος· ὑπὲρ γὰρ ψάμμον, ὡς φησὶν ὁ Δαυὶδ, οἱ ταύτης οἰκῆτορες πληθυνθήσονται· ἴσως δὲ καὶ διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν δώδεκα ἀποστόλων, δι' ὧν αὕτη κατοικίζεται. Καὶ ὁ ἑβδοματικὸς [δὲ] ἀριθμὸς, μυστικὸς ὢν, διὰ τινος ἀναλύσεως παρίστησι τὸ ζητούμενον. Αἱ γὰρ ῥηθῆναι χιλιάδες τῶν σταδίων, σημεῖα ἀποτελοῦσι τὰ λεγόμενα μίλια, αψιδ' τῶν μὲν χιλίων δηλούντων τῆς ἀπεράντου ζωῆς τὴν τελειότητα· τῶν δὲ ἑπτακοσίων, τὸ ἐν ἀναπαύσει τέλειον· τῶν δὲ δεκατεσσάρων, τὸν διπλοῦν σαββατισμὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Δις γὰρ ἑπτὰ, δεκατέσσαρα.

quatuordecim vero, duplicem Sabbatismum, animæ nimirum et corporis quietem. Bis enim septem constituent quatuordecim.

Καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαρακοντεσσάρων πηχῶν· μέτρον ἀνθρώπου, ὃ ἐστὶν ἀγγέλου.

Τὸ μέτρον τοῦ βάθους τοῦ τείχους, πηχῶν ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων· δωδεκάκις γὰρ ὁ δώδεκα ἀριθμὸς συντιθέμενος, ὁ τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν ἐμφανῶν, τοῦτον ἀποτελεῖ τὸν ἀριθμὸν.

Καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς, ἰασπιδ' καὶ ἡ πόλις χρυσοῖον καθαρὸν, ὅμοιον θάλλῳ καθαρῷ.

Ἡ δὲ ἐνδόμησις τοῦ τείχους, ἰασπιδ', τὴν ἀειθαλῆ καὶ ἀμάραντον ζωὴν τῶν ἀγίων ἐνδείκνυται, καθὼς πολλάκις εἴρηται. Καθαρὸν δὲ τὸ χρυσοῖον αὐτῆς ὡς ὕαλος, διὰ τὸ διαυγὲς καὶ λαμπρὸν τῶν αὐτῆς οἰκητῶρων.

Καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως, παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι.

Οἱ δὲ δώδεκα θεμέλιοι, δώδεκα λίθοι τίμιοι, ὧν οἱ ὀκτὼ ἐν τῷ λογίῳ τοῦ ἀρχιερέως πάλαι ἀνεφέροντο· οἱ δὲ τέσσαρες παρηλλαγμένοι εἰσὶν· ἵνα ἀναφανῆ [καὶ] τὸ σύμφωνον τῆς νέας πρὸς τὴν παλαιάν, καὶ τὸ ὑπερέχον τῶν ἐν αὐτῇ διαλαμφάντων. Οἱ τοίνυν ἀπόστολοι πάση ἀρετῇ διὰ τῶν τιμίων λίθων ἐκφαινόμενοι κεκόσμηνται.

Ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος, ἰασπιδ'.

Διὰ τῆς ἰασπίδος, χλωριζούσης τὴν χροὴν κατὰ τὴν σμάργιδον, εἰκὸς τὸν κορυφαῖον Πέτρον δηλοῦσθαι· ὅτι τὴν νέκρωσιν τοῦ Χριστοῦ βαστάσαντα ἐν τῷ σώματι, καὶ τὸ ἀειθαλὲς καὶ νεάζον ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀγάπῃ ἐνδειξάμενον· ὃς [καὶ] ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τόπον χλόης διὰ [τῆς] θερμῆς πίστεως.

Ὁ δεῦτερος, σάπφειρος.

et longitudo ejus tanta est, quanta et latitudo. Et mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia; et longitudo et latitudo et altitudo ejus æqualia sunt.

Quadrata hæc civitas describitur, ad designandum immotam illius firmitatem. Quod enim secundum profunditatem et altitudinem et longitudinem æquilaterum est, illud cubus a quibusdam appellatur. Cubica autem figura præ cæteris firma et stabilis habetur. At vero duodecim millia stadiorum, quot civitas, de qua hic agitur, habere asseritur, illius forte magnitudinem denotant. Nam, ut propheta David vaticinatur, illius incolæ super arcnam maris multiplicabuntur. Fortassis per duodecim apostolorum numerum, per quos ipsa inhabitatur, et septenarium, qui ipse itidem mysticus est, facta quadam calculatione et resolutione, quod quæritur invenietur. Etenim prædicta duodecim stadiorum millia, mille septingenta et quatuordecim signa, quæ vulgo miliaria appellantur, conficiunt. E quibus mille, interminabilis vitæ perfectionem insi-

quarant : septingenta autem, perfectam requiem : quatuordecim vero, duplicem Sabbatismum, animæ nimirum et corporis quietem. Bis enim septem constituent quatuordecim.

XXI, 17. Et mensus est murum ejus, centum quadraginta quatuor cubitorum; mensura hominis, quæ est angeli.

Mensura profunditatis muri erat cubitorum mille quadraginta quatuor : duodenarius enim numerus in seipsum multiplicatus, qui apostolicæ doctrinæ ubertatem ob oculos nobis ponit, hunc numerum absolvit.

XXI, 18. Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide; ipsa vero civitas aurum mundum, simile vitro mundo.

Structura muri ejus jaspis; quæ beatam semperque vernantem sanctorum vitam demonstrat, ut sæpe jam ante dictum est. Aurum autem ejus dicitur purum tanquam vitrum; ad significandam illorum splendorem conspicuamque claritatem qui in ea habitant.

XXI, 19, 20. Et fundamenta muri civitatis, omni lapide pretioso ornata.

Duodecim fundamenta sunt duodecim lapides pretiosi; e quibus octo in summi sacerdotis rationali olim inserti erant; quatuor autem mutati sunt; ut hinc appareat novi cum vetere testamento consensus, simulque illorum excellentia patefiat, qui in novo illustres exstiterunt. Apostoli igitur omni virtutum genere ornati per lapides pretiosos denotantur.

Fundamentum primum, jaspis.

Per jaspidem, qui ad smaragdi similitudinem, ad viriditatem tendit, probabile sit divum Petrum apostolorum coryphæum significari; ut qui Christi mortificationem in suo corpore usque portarit, vegetamque et vernantem charitatem erga illum semper ostenderit; qui etiam per fervidam fidem ad loca pascua dux nobis exstitit.

Secundum, sapphirus.

104 Quod hic lapis cœlesti corpori assimiletur, (quare colorem quoque purpureum, quem vulgo *Lazarum* appellant, ex eo fieri aiunt) beatum Paulum significare arbitror; siquidem ad tertium cœlum aliquando raptus, animoque in cœlum jugiter defixus, eo pertrahere studebat, quotquot ipsi parebant.

Tertium, chalcidionius.

Hic lapis sacerdotali rationali non inserebatur, sed *carbunculus*, cujus hoc loco nulla sit mentio. Spectandum est tamen ne forte Theologus per chalcidionium carbunculum designaverit. Sunt enim ejusdem propemodum coloris. *Carbunculus* autem beatus Andreas apostolus vocari potest, utpote Spiritus igne luculenter accensus.

Quartum, smaragdus.

Per *smaragdum*, qui viridem colorem sortitur, oleoque nutritur, necnon perspicuitatem et venustatem ex illo mutuatur, Joannis evangelistæ prædicationem insinuari arbitramur. Hic enim animi dejectionem ex peccato ortam, divino oleo serenat, excellentique Theologiæ gratia assiduum fidei vigorem nobis præstat.

Quintum, sardonius.

Per hunc, humani unguis colorem cum quadam perspicuitate et claritate exprimentem, Jacobum denotari probabile credimus, quandoquidem unus hic ante omnes alios propter Christum corporis mortem sustinuit; quam unguis suo colore delineat. Unus hic etiam absque ullo doloris sensu abscindi solet.

Sextum, sardius.

Per *sardium*, qui fulvo pellucidoque colore ignem æmulatur, et vim tumores ac vulnera per ferrum inflicta sanandi sortitur, virtutis pulchritudinem apostoli Philippi designari arbitror. Hæc enim divini Spiritus igne incensa, spiritalia seductorum vulnera per diaboli insultus et fraudem illata, refocillat et curat.

Septimum, chrysolithus.

Per *chrysolithum*, qui rutilante splendore aurum refert, beatus forte Bartholomæus adumbratur, siquidem divina prædicatione pretiosaque virtutum supellex hunc admodum mirifice illustravit.

Octavum, beryllus.

Per hunc, maris aerisque colorem imitantem, et ad hyacinthinum accedentem, admirabilem Thomam significari verisimile fit; quippe qui longa per mare peregrinatione usque ad Indos pervenit, eo ad procurandam illorum populorum salutem a Deo missus.

Nonum, topazius.

Per *topazium*, qui rubri est coloris, neque carbunculo assimilis, lacteumque liquorem, qui iis opitulanti fertur, qui ex oculis laborant, emittit, beatus Mattheus significatus videtur. Nam is et divino zelo egregie fuit inflammatus, et sanguine propter Christum fuso, dignus est habitus qui per

Διὰ τούτου, εοικότες τῷ οὐρανίῳ σώματι, ἐξ οὗ φασι καὶ τὸ λαζούριον γίνεσθαι, τὸν μακάριον Παῦλον οἶμαι σημαίνεσθαι, ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἀναληφθέντα, κάκει ἔλκοντα τοὺς αὐτῷ πειθομένους, ἔνθα εἶχεν ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα.

Ὁ τρίτος, χαλκηδών.

Οὗτος [ὁ λίθος] ἐν τῷ ἱερατικῷ λογίῳ οὐ φέρεται· ἀλλ' ἀνθραξ, ὅς ἐνταῦθα οὐ κεῖται. Σκοπητέον οὖν μὴ ποτε τὸν ἀνθρακα οὕτως ἐκάλεσεν ὁ ἅγιος. Ἄνθραξ δὲ καὶ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ὁ ἀπόστολος, ὡς ἀναφθεις ἐκ τοῦ Πνεύματος.

B *Ὁ τέταρτος, σμαράγδος.*

Διὰ τοῦ σμαράγδου, χλωροῦ τυγχάνοντος [τὴν χροάν] καὶ [τῷ] ἐλαίῳ τρεφομένου, τὴν τε διαύγειαν καὶ τὴν ὥραν [ἐξ] αὐτοῦ προσλαμβάνοντος, τὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου δηλοῦσθαι νομιζόμενον κήρυγμα· θεῖον ἐλαίῳ φαιδρύνον τὴν προσγινομένην ἡμῖν ἐξ ἀμαρτημάτων κατήφειαν, καὶ τὸ ἀειθαλὲς τῆς πίστεως δωρούμενον, τῷ πολυτίμῳ τῆς θεολογίας χαρίσματι.

Ὁ πέμπτος, σαρδόνυξ.

Διὰ τούτου, [τὴν τοῦ] ἀνθρωπίνου ὄνυχος χροάν μετὰ διαυγείας ἔχοντος, δηλοῦσθαι εἰκός, τὸν Ἰάκωβον, πρὸ τῶν ἄλλων τὴν σωματικὴν διὰ Χριστὸν δεξιόμενον νέκρωσιν· ἣν [ὁ] ὄνυξ χαρακτηρίζει, ἀμοιρῶν ἐν τῷ τέμνεσθαι αἰσθήσεως.

Ὁ ἕκτος, σάρδιος.

Διὰ τοῦ σαρδίου, ἅτε πυρροῦ τὴν χροάν καὶ διαυγοῦς, θεραπευτικοῦ δὲ ὅμως οἰδημάτων καὶ τῶν ἀπὸ σιδήρου πληγῶν, τῆς τοῦ [μακαρίου] Φιλίππου ἀρετῆς τὸ κάλλος ὑπολαμβάνω χαρακτηρίζεσθαι· φαιδρυνομένης τῷ πυρὶ τοῦ θεοῦ Πνεύματος, καὶ θεραπευούσης τῶν πεπλανημένων τὰ ψυχικὰ τραύματα, ἅπερ ὑπὸ τοῦ διαβόλου τρωθέντες ἐδέξαντο.

Ὁ ἕβδομος, χρυσόλιθος.

Διὰ τοῦ χρυσολίθου, χρυσῷ εοικότες τὴν στιλπνότητά, ὁ Βαρθολομαῖος τάχα εἰκονίζεται, ταῖς πολυτιμήτοις ἀρεταῖς κατηγλαῖσμένος, καὶ τῷ θεῷ κηρύγματι.

Ὁ ὄγδοος, βήρυλλος.

Διὰ τοῦ θαλασσοδαφοῦς καὶ ἀερίζοντος [καὶ τῷ] ὑακινθίνῳ [χρώματι] πλησιάζοντος τὸν θωμᾶν σημαίνεσθαι δοκῶ, μακρὰν διαπόντιον ἀποδημίαν μέχρις Ἰνδῶν, διὰ τὴν αὐτῶν σωτηρίαν, στειλάμενον.

Ὁ ἔννατος, τοπάσιον.

Διὰ τοῦ τοπαζίου, ἐρυθροῦ ὄντος καὶ εοικότες τῷ ἀνθρακι, καὶ ἐπὶν ἀφιέντος, ὡς φασι, γαλακτώδη ὀφθαλμιῶσιν ἀλεξίπικτον, ἢ τοῦ μακαρίου Ματθαίου ψυχὴ δηλοῦσθαι δύναται, πεπυρωμένη τῷ θεῷ ζήλῳ, καὶ κεκοσμημένη τῇ τοῦ οἰκείου ἐκχύσει διὰ Χριστὸν αἵματος, ἐξιωμένη τε διὰ τοῦ εὐαγγελίου τοὺς τῇ

καρδία τυφλώττοντας, καὶ γάλα τοὺς ἀρτιγενεῖς τῆ
πίστει ποτίζουσα.

Ὁ δέκατος, χρυσόπρασος.

Διὰ τοῦ χρυσοπράσου, βαθυτέρου τὴν χροίαν
παρὰ τὸν χρυσοὺν ὑπάρχοντος, τὸν [μακάριον] Θαδ-
δαῖον οἶμαι σημαίνεσθαι, τὸν τῷ Αὐγάρῳ βασιλεῖ
Ἐδέσης τὴν Χριστοῦ βασιλείαν, τὴν διὰ τοῦ χρυσοῦ
δηλουμένην, καὶ τὴν διὰ τοῦ πράσου σημαινομένην
αὐτῷ νέκρωσιν, εὐαγγελιστάμενον.

Ὁ ἐνδέκατος, ὑάκινθος.

Διὰ τοῦ ὑακίνθου, τὴν ἰδέαν κυανίζοντος, ἤγουν
ἀερίζοντος, τὸν Σίμωνα, ὡς ζηλωτὴν τῶν [τοῦ]
Χριστοῦ χαρισμάτων, καὶ οὐράνιον ἔχοντα φρόνημα,
εἰκὸς σημαίνεσθαι.

Ὁ δωδέκατος, ἀμέθυσος.

Διὰ τοῦ ἀμεθύσου, τῆ μορφῇ πορφυρίζοντος, τὸν
Μαθθίαν στοχάζομαι σημαίνεσθαι, τοῦ θεοῦ πυρὸς
ἐν τῇ τῶν γλωσσῶν διανομῇ καταξιοθέντα, καὶ τὸν
τοῦ ἐκπεπτιωκότος τόπον ἀναπληρώσαντα, [τῷ δια-
πύρῳ] πόθῳ τῆς πρὸς τὸν ἐκλεξάμενον εὐαρεστή-
σεως. Ταῦτα δὲ ἐκ τῶν τῷ ἁγίῳ Ἐπιφανίῳ περὶ
λίθων εἰρημένων, καὶ ἐτέρως [ὑπ' αὐτοῦ] τοῖς φυλ-
ἄρχοις τοῦ Ἰσραὴλ προσηρημασμένων, ἐντετάχαμεν,
πρὸς γυμνασίαν τοῖς ἐντυγχάνουσι τοῖς αἰνίγμασι,
τῆς ἀληθείας καταστοχαζόμενοι, τῆς ἀκρίβειας
ἐγνωσμένης μόνῳ τῷ ἀποκαλύψαντι. Ὅντως δὲ καὶ
θεμέλιοι οἱ ἀπόστολοι, καὶ λίθοι τίμιοι· ὁ μὲν τοῦ-
δε, ὁ δὲ τοῦδε· καὶ πάντες κοινῇ πάντων τὸ ἐν
τοῖς καλοῖς ἰδιάζον καὶ ἐξαίρετον ἀπασώζοντες.
Ὡς παρακαλῶ ἀφεθῆναι τῆς ἐπὶ τοῖς παρατεθεισῶν
[νοήμασιν,] ὡς βεβιασμένοις, μέμφεως. Οὐ γὰρ τῷ
ἰδιάζοντι τῆς ἐκάστου τῶν ἀποστόλων ἀρετῆς τὴν
αὐτῶν κοινωνίαν καὶ ἀλληλουχίαν διεκόψαμεν, ἀλλὰ
διὰ τῆς μερικῆς ἐτερότητος τὴν ὀλικὴν αὐτῶν ταυ-
τότητα δηλῶσαι προεθυμήθημεν, ἀλλήλων ἐχομέ-
νην, δίκην ἀλύσεως.

coacias reprehendant : neque enim virtutem quam uni alicui Apostolo quasi propriam tribuimus, aliis adimimus, aut mutuam earum cohaerentiam amputavimus, aut communionem negamus. Verum per dispartitam diversitatem, perfectam earum connexionem atque societatem indicare volumus; ut quæ instar catenæ sibi mutuo cohaereant, neque a se invicem divelli queant.

Καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρίται·
ἀνά εἰς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἕξ ἐνός μαργα-
ρίτου.

[Οἱ δὲ δώδεκα] πυλῶνες, δηλαδή οἱ [δώδεκα] τοῦ
Χριστοῦ μαθηταί, δι' ὧν τὴν θύραν καὶ τὴν ὁδὸν
ἐπέγνωμεν [τῆς ζωῆς· οἷτινες καὶ] δώδεκά εἰσι
μαργαρίται, ἕξ ἐνός πολυτίμου μαργαρίτου τοῦ Χρι-
στοῦ τὴν διαύγειαν κτησάμενοι.

Καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως, χρυσίον καθαρὸν,
ὡς ὕαλος διαυγής.

Ἐν παραδείγματι δὲ τὴν ἀκρίβειαν τῶν τῆς ἀνο-
πόλεως ἀγαθῶν παραστήσαι οὐ δύναται. Διὸ τὴν
πλατεῖαν τῆς πόλεως, διὰ μὲν τὸ πολυτελές καὶ
εὐχρουν, ὡς χρυσίον, διὰ δὲ τὸ καθαρὸν, ὡς κρύ-
σταλλον ἐθεάσατο, [ἦτοι ὡς ὕαλον διαυγῆ·] ἀπερ
ἀμφότερα ἐν ἐνὶ συνδραμεῖν παρ' ἡμῖν, ἀδύνατον.
Ταῦτα δὲ πάντα ὁ ἅγιος θεάσεται, καθὼς ἐθέλατο·

A Evangelium eos qui corde cæcutiebant, illuminaret, modoque genitos fidei lacte potaret.

Decimum, chrysoprassus.

Chrysoprassum, qui auri colorem auro ipso altius imbibit, beatum Thaddæum, qui Abgaro regi Edessæ Christi regnum per aurum, ejusdem autem mortem per prassum designatam prædicavit, significari existimo.

Undecimum, hyacinthus.

Hyacinthum, qui cærulei aereiue coloris speciem per se gerit, ad Simonem tanquam charismatum et gratiarum Christi zelatorem, coelestemque prudentiam haud vulgarem sortitum, haud incommode retuleris.

B *Duodecimum, amethystus.*

Per amethystum, qui ignis formam spectantibus exhibet, Matthiam significari conjicio; ut qui in linguarum distributione cœlesti igne assatum sit assatus; et ob inflammatum Deo, a quo electus erat, serviendi et placendi desiderium, idoneus census qui in prolapsi Judæ locum sufficeretur. Hæc autem ex iis in medium attulimus, quæ sanctus Epiphanius de lapidibus istis disseruit, tribuumque Israelis principibus accommodavit; idque ad illorum exercitationem qui in hæc quasi ænigmata suo forte tempore incident: de veritate quidem nonnullam conjecturam facientes, accuratam autem earum rerum notitiam soli Deo, qui isthæc patefecit, relinquentes. Interim apostoli sunt vera Ecclesiæ fundamenta, lapidesque vere pretiosi. Et hic quidem hujus, iste vero illius lapilli virtutem et proprietatem refert; omnes autem in communi, quidquid in singulis pulchrum et excellens existit, hoc totum sibi vindicant, etsi non eodem semper gradu. Eapropter ad unum omnes rogatos cupio, ne sententias, quas hic apposuimus, quasi

XXI, 21. *Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt; et singulæ portæ erant ex singulis margaritis.*

D *Portæ duodecim sunt duodecim Christi discipuli; per hosce namque et ostium, et viam vitæ cognovimus: qui quidem duodecim sunt margaritæ ex una pretiosa margarita, nempe Christo, splendorem lucemque adepti.*

Et platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum.

Cum una similitudine exacta cœlestis illius civitatis venustus plenaque bonorum ejusdem notitia tradi non possit, sed ad eam rem variis opus sit exemplis et similitudinibus, propterea civitatis illius plateas crystallo auroque mundo assimilat; quo hinc quidem ejus præstantiam colorisque elegantiam colligamus; inde vero ejusdem mundi-

clarem et claritatem; quæ duo apud nos in unum **A** h̄ δὲ ἀκραιφνῆς τῆς ἄνω πόλεως κατανόησις ὑπερ-
simul convenire haud facile solent. Hæc autem **B** αἰνεῖ καὶ ἀκοήν [καὶ ὄρασιν] καὶ διάνοιαν.
omnia sanctus evangelista vidit, quantum et quatenus potuit: siquidem exquisita supernæ civitatis
cognitio excedit omnem auditum, omnemque mentis et sensus captum.

XXI, 22. *Et templum non vidi in illa: Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, et Agnus.*

106 Quorsum enim opus est illi externo et sensili templo, quæ Deum, in quo vivimus, movemur, et sumus, habet custodem et defensorem? Is enim sanctorum templum et incola est; quia juxta promissionem suam habitat et ambulat in illis; et Agnus Dei, qui propter nos jugulatus est, cui etiam vivificus Spiritus per essentiam conjunctus est. Atque hoc per fluvium, cujus paulo post sit mentio, diserte significatur.

XXI, 23. *Et civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminabit illam, et lucerna ejus est Agnus.*

Ubi enim mysticus justitiæ Sol lucet, ibi externis luminaribus opus non est. Ipse enim illius et gloria et lucerna est; et gentes, quæ salvæ fiunt, in lumine illius ambulabunt; de quibus subjicit:

XXI, 24, 25. *Et ambulabunt gentes quæ servatæ fuerunt, in lumine ejus; et reges terræ afferent gloriam suam et honorem in illam. Et portæ ejus non claudentur per diem. Nox enim non erit illic.*

Gentes quæ salute potiuntur, in lumine ejus, ut dictum est, ambulant; qui autem in terra constituti adversus carnis motus animique perturbationes dominatum obtinent, ii bonarum operum gloriam et honorem in ipsam inferent. Quod autem civitatis illius portæ non claudantur, hoc vel habitatorum illius securitatem et immutabilitatem significat; aut certè apostolicæ doctrinæ portas, ad hauriendam perfectiorem de rebus sublimioribus notitiam, ibi omnibus patere. Dies autem exstat ibi perennis; nox autem nulla omnino: hæc enim in peccatorum sortem deputata est.

XXI, 26, 27. *Et afferent gloriam et honorem gentium in illam: non intrabit in eam aliquid cointinatum, aut abominationem faciens et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.*

Splendor et gloria gentium, hoc est, illorum qui ex gentium populo conversi, Christo placuerunt, in civitate illa Deo fructum deproment, totumque quod habent acceptum illi ferent. Omne autem commune et immundum illuc non ingreditur. Quia nulla est societas aut communicatio luci cum tenebris, aut Christo cum Belial.

CAPUT LXVIII.

De fluvio mundo, qui e throno in mediam civitatis plateam procedere visus est.

XXII, 1, 2. *Et ostendit mihi fluvium aquæ vivæ,*

A ἡ δὲ ἀκραιφνῆς τῆς ἄνω πόλεως κατανόησις ὑπερ-
B αἰνεῖ καὶ ἀκοήν [καὶ ὄρασιν] καὶ διάνοιαν.
omnia sanctus evangelista vidit, quantum et quatenus potuit: siquidem exquisita supernæ civitatis
cognitio excedit omnem auditum, omnemque mentis et sensus captum.
C *Kaὶ τὰν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ τὰς αὐτῆς ἐστὶ καὶ τὸ Ἄρνιον.*

Kaὶ τὰν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. — Τίς γὰρ χρεῖα ναοῦ αἰσθητοῦ, τῇ ἐχούσῃ τὸν Θεὸν φρουρὰν καὶ σκέπην· ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν; Οὗτος γὰρ ἐστὶ τῶν ἀγίων καὶ ναὸς καὶ ἐνοικος, ἐνοικῶν [ἐν] αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατῶν, καθὼς ἐπήγγελλται. Τὸ Ἄρνιον, ὁ δὲ ἡμᾶς σφραγισθεὶς Ἄμνός τοῦ Θεοῦ· ᾧ δηλαδὴ οὐσιωδῶς καὶ τὸ ζωοποιῶν Πνεῦμα συντέτακται· ὅπερ διὰ τοῦ ἐξῆς ποταμοῦ ἐνέφηνε.

Kaὶ ἡ πόλις οὐ χρεῖαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν αὐτήν· ἡ γὰρ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν· καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς, τὸ Ἄρνιον.

Kaὶ ἡ πόλις οὐ χρεῖαν ἔχει τοῦ ἡλίου. — Ἐνθα γὰρ ὁ τῆς δικαιοσύνης νοητὸς ἥλιος, αἰσθητῶν φωστήρων οὐ χρεῖα· αὐτὸς γὰρ αὐτῆς καὶ δόξα καὶ λύχνος· καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσιν· [περὶ ὧν φησι·]

Kaὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν· καὶ οἱ πνυλεῶτες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας· νύξ γὰρ οὐκ ἐστὶ ἐκεῖ.

Τὰ μὲν γὰρ σωζόμενα ἔθνη, καθὼς εἴρηται, φησὶν, ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσιν· οἱ δὲ ἐν τῇ γῇ τῶν παθῶν βασιλεύσαντες τὴν τῶν ἀγαθῶν πράξεων δόξαν καὶ τιμὴν ἐν αὐτῇ ὀίσουσι. Τὸ δὲ μὴ κλεισθῆναι τὰς θύρας, δηλοῖ ἢ τὸ ἀσφαλὲς τῶν οἰκητόρων αὐτῆς καὶ ἀτρεπτον· ἢ τὸ κάκει τοὺς θελοῦς πνυλεῶτας τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας ἠνεῶχθαι πᾶσι, πρὸς τὴν τῶν τελειωτέρων μάθησιν. Ἡμέρα δὲ ἐστὶ ἐκεῖ, καὶ οὐ νύξ. Ἡ γὰρ νύξ τοῖς ἀμαρτωλοῖς ἀποκληρωθήσεται.

Kaὶ ὀίσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἔθνων εἰς αὐτήν· καὶ οὐ μὴ εἰσεέλθῃ εἰς αὐτήν πᾶν κοινόν, καὶ ποιῶν βδέλυγμα, καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἄρνιου.

Ἡ δὲ λαμπρότης καὶ ἡ δόξα τῶν ἔθνων, τουτέστιν οἱ ἐν αὐτοῖς Χριστῷ εὐαρεστήσαντες, ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ καρποφορηθήσονται. Πᾶν δὲ κοινόν καὶ ἀκάθαρτον ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσεται. Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;

ΚΕΦΑΛ. ΕΙΡ.

Περὶ τοῦ καθαροῦ ποταμοῦ τοῦ φαέντος ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύεσθαι.

Καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν καθαρὸν ὕδατος ζωῆς

[καὶ] λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἄρνιου, ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς.

Ὁ μὲν ἐκ τῆς ἐν τῷ παρόντι βίῳ [Ἐκκλησίας] ἐκπορευόμενος ποταμὸς, τὸ τῆς παλιγγενεσίας ἀνιέται βάπτισμα· διὰ Πνεύματος μὲν [ἀγίου] ἐνεργούμενον, καθαρὸς δὲ τοὺς λουομένους ὑπὲρ χιόνα καὶ κρύσταλλον ἀπεργαζόμενον. Τὴν δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ὁ πεπληρωμένος ὕδατων, τὸ ζωοποιὸν Πνεῦμα διαπορεύεται, ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ διὰ τοῦ Ἄρνιου, διὰ μέσου τῶν ὑπερτάτων δυνάμεων, αἱ θρόνος τῆς Θεότητος ὀνομάζονται· τὰς πλατείας πληροῦν τῆς ἀγίας πόλεως· δηλαδὴ τὸ πλῆθος αὐτῆς, τὸ ὑπὲρ ψάμμον, κατὰ τὸν Ψαλμῶδην, πληθυνόμενον.

Καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιῶν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα [ἕνα] ἕκαστον ἀποδίδου τὸν καρπὸν αὐτοῦ.

Ὁ δὲ ποταμὸς οὗτος, φησὶ, ποτίζει τοὺς παραπτωτευμένους αὐτῷ ἀγίους, ξύλον ζωῆς τροπικῶς ὀνομασμένους, κατὰ μετοχὴν καὶ μίμησιν τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου [Χριστοῦ]. Δώδεκα δὲ καρποὺς βλάστανοντας· τουτέστιν ἀδιάλειπτον τὴν τῶν καρπῶν βλάστανοντας ἐκφυσίν. Οὐ γὰρ ἀμαρτίας ἔσται χειμῶν ἐκεῖ, φύλλων ῥοὴν ἀναγκάζων πάσχειν τὰ τῆς ζωῆς δένδρα, καθὼς ὀρῶμεν σήμερον· ἀλλὰ πληρέστατος ἔσται ὁ τῆς καρποφορίας τῶν ἀγίων αἰὼν· ὅς [εἰκότως] ἐντεῦθα δωδεκάμηρος προσηγόρεται, διὰ τε τοῦ παρ ἡμῖν ἐνιαυτοῦ τὴν συνήθειαν, διὰ τε τῶν ἑβ' ἀποστόλων τὸ κήρυγμα. Δυνατὸν δὲ καὶ ἐτέρως ἅπαν τὸ παρὸν χωρίον ἐρμηνεύεσθαι. Διὰ μὲν τοῦ ποταμοῦ, ὡς εἴρηται, τὰ τοῦ ζωοποιοῦ [καὶ παναγίου] Πνεύματος χαρίσματα· ἅπερ διὰ τοῦ θρόνου τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, δηλαδὴ τῶν χειρουργικῶν τάξεων, οἷς ὁ Θεὸς ἐνθρονίζεται, εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, τουτέστι τὴν πολυάνθρωπον τῶν ἀγίων πλῆθύν, ἔξεισιν· ὡς ἐκ πρώτων εἰς δευτέρα μετοχετευόμενα, κατὰ τὴν εὐχοσμον τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν διάταξιν. Ξύλον δὲ [τῆς] ζωῆς τὸν Χριστὸν σημαίνεσθαι, ἐν [τῷ] Πνεύματι τῷ ἀγίῳ καὶ περὶ τὸ Πνεῦμα νοούμενον. Ἐν αὐτῷ γὰρ τὸ Πνεῦμα, καὶ [αὐτῆς] ἐν Πνεύματι προσκυνεῖται, καὶ χορηγὸς ἔστι [τοῦ] Πνεύματος· καὶ διὰ τούτου οἱ ἑβ' καρποὶ τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ, ἀνέκλειπτον [τὸν] τῆς θεογνωσίας καρπὸν ἡμῖν δωρούμενοι· δι' ὧν ὁ ἐνιαυτὸς Κυρίου δεκτὸς, καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἀνταποδόσεως· ἡ τῷ προφήτῃ προκηρυχθεῖσα, προκαταγγέλλεται.

Καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου, εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν.

Φύλλα δὲ τοῦ ξύλου [τῆς ζωῆς,] δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, αἱ ἐπικολαιότεραι τῶν θείων κριμάτων νοήσεις· ὡσπερ καρποὶ αὐτοῦ, ἡ τελειότερα γνῶσις, ἡ ἐν τῷ μέλλοντι ἀποκαλυπτομένη. Ταῦτα τὰ φύλλα, εἰς θεραπείαν, δηλαδὴ εἰς τὴν τῆς ἀγνοίας ἀποκαθάρσιν τῶν ὑποβεβηκότων ἐν τῇ τῶν ἀρετῶν ἐργασίᾳ ἐθνῶν, ἔσονται· διότι ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη [δόξα] σεληνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· καὶ πολ-

A *splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei et Agni, in medio plateæ ejus.*

Per *fluvium* qui in mortali hac vita ex *Ecclesia* procedit, regenerationis lavacrum adumbratur. Hoc enim per Spiritum sanctum motum, omnes quotquot in eo abluuntur, omni nive ac crystallo puriores nitidioresque reddit. At vero *fluvius* Dei, qui *supernam Jerusalem* larga aquarum copia irrigat, est Spiritus sanctus, qui ex Dei et Patris throno per Agnum procedit; et per medium supremarum virtutum, quæ *Divinitatis sedes* **107** nominantur, dilapsus, sanctæ civitatis plateas, nempe multitudinem ejus, quæ, juxta Psalmistam, arenæ numerum excedit, ubertim recreat.

B *Et ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum.*

Hic, inquit, fluvius irrigat sanctos juxta se consitos; qui similitudine quadam ad lignum vitæ, quod Christus est, ejusdemque imitatione et participatione, *ligna vitæ* metaphoricè appellantur. Progerminat autem hoc vitæ lignum *fructus duodecim*, hoc est, perennem fructuum sæturam. Neque enim peccati hyems, quæ foliis vitæ ligna exuit, sæviet ibi, quemadmodum hic sævire solet; verum sanctorum ævum, quod propter anni apud nos usitatam consuetudinem, ac duodecim apostolorum prædicationem, *duodecim mensium* nomine recte designatur, optimorum fructuum copia est refertissimum. Potest alio quoque modo totus hic locus exponi. Per *fluvium* igitur, ut dictum est, vivifici Spiritus charismata significantur; quæ per Patris et Filii thronum, nempe per Cherubicorum spirituum ordines, in quibus Deus insidet, in *civitatis plateas*, hoc est, in numerosam illam sanctorum multitudinem, exeunt; et ab his tanquam ex primis, ad illos qui secundario ea participant, sese diffundunt; idque secundum concinnam celestium ordinum et hierarchiarum dispositionem. Per *lignum autem vitæ*, Christum, in Spiritu et per Spiritum cognitum, significari, extra controversiam est. In ipso namque est Spiritus, et in Spiritu adoratur, et ipse est qui Spiritum largitur; et per illum **D** duodecim apostolici chori fructus, assiduos divinæ cognitionis sætus proferentes, nobis donantur. Per quos utique obtingit *annus Domini* acceptus, diesque retributionis, qui dudum ante a propheta prædicatus, nobis nunc tandem annuntiatur.

Et folia ligni ad sanitatem gentium.

Per *folia ligni vitæ*, quod est Christus, designantur tenuiores et quasi superficiales divinorum judiciorum notitiæ; quemadmodum per *fructus* consummatior earundem rerum cognitio; quæ in futuro tandem ævo patefiet. Ejusmodi igitur folia, ad sanationem, hoc est, in ignorantis expiationem, illarum gentium quæ in virtutum actione minus valuerunt, cedent: siquidem non eadem

Εἰ δὲ οἱ δίκαιοι, ὡς φησὶν ὁ Χριστὸς, ὡς ὁ ἥλιος ἀμψουσι, πῶς λυχνίας ἢ καὶ ἡλιακοῦ φωτὸς ἔσται γρῆα, τοῖς τὸν Κύριον τῆς δόξης φωτισμὸν καὶ βασιλέα ἔχουσιν, ὑφ' οὗ [ἀτελευτήτως] εἰς αἰῶνας αἰῶνων βασιλευθήσονται, μᾶλλον δὲ αὐτῷ συμβασιλεύσουσι, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον;

ΚΕΦΑΛ. ΕΘ'.

Ὅτι θεὸς τῶν προφητῶν ὁ Χριστὸς, καὶ δεσπότης τῶν ἀγγέλων.

Καὶ εἶπέ μοι· Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί.

Πιστοὶ καὶ ἀληθινοὶ [οἱ λόγοι], ὡς ἐκ τῆς ἀληθείας προφερόμενοι. Μέχρι [δὲ] τῶν ἐνταῦθα τὴν τοῦ ἀγγέλου ὄπτασιν καὶ [τὴν] τῶν τεθεαμένων τὴν ἑρμηνείαν παραθέμενος, λοιπὸν ὡς ἐξ οἰκείου προσώπου φησὶ·

Καὶ Κύριος ὁ θεὸς τῶν ἀγίων προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει.

Εἰ δὲ θεὸς τῶν προφητῶν ὁ Χριστὸς, δὲ τὸν ἄγγελον [αὐτοῦ] ἀπέστειλε, διὰ μέσου τοῦ τὴν ὄπτασιν ἑωρακότος μακαρίου Ἰωάννου δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὰ μέλλοντα γενέσθαι, εὐδηλον ὅτι συγκαταβατικῶς κατ' οἰκονομίαν τῷ Ἰῶν ἐν τοῖς προοιμίοις ἔφη δεδῶσθαι διὰ τὴν σάρκα τὴν ἀποκάλυψιν. Ὁ γὰρ τῶν προφητῶν θεὸς, [ὁ] καὶ τοὺς ἀγγέλους ἀποστέλλων ὡς λειτουργικὰ πνεύματα πρὸς [τοὺς οἰκείους δούλους] τὴν τῶν μελλόντων [αὐτοῖς ἀποδείξαι] φανέρωσιν, οὐκ ἂν ἀγνοήσῃ τι, οὔτε τὴν ἡμέραν οὔτε τὴν ὥραν τῆς συντελείας· ἵνα διὰ τοῦ Πατρὸς ἐνταῦθα μάθῃ ὁ πάντας ἔχων τοὺς ἀποκρύφους θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως [ὡς θεός]. Οὐπερ νῦν εἰς [τὸ] πρόσωπον ὁ εὐαγγελιστῆς μετέρχεται [λέγων]·

sapientiae et scientiae [thesauros tanquam Deus in se] abditos habet. Cujus personam Evangelista assu-

[Καὶ] Ἴδου ἔρχομαι ταχύ· μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου.

Ἔθος γὰρ τοῦτο [καὶ] τοῖς προφήταις, ὡς ἐξ οἰκείου προσώπου τὰ θεῖα χρησιμῶς πανταχοῦ. Τὸ δὲ, Ταχύ ἔρχομαι, ἢ δηλοῦντός ἐστι τὴν τοῦ παρόντος καιροῦ βραχύτητα, συγκρίσει τοῦ μέλλοντος· ἢ τῆς ἐκάστου τελευτῆς τὸ ἀθρόον καὶ σύντομον. Ἐκάστῳ γὰρ ἀνδρὶ τέλος, ἢ ἐντεῦθεν αὐτοῦ μετάστασις. Ἐπεὶ τοίνυν ἀγνοοῦμεν ποίαν ὥρην ὁ κλέπτης ἔρχεται, γρηγορεῖν καὶ τὰς ὀσφύας περιεζῶσθαι, καὶ τοὺς λύχνους ἔχειν καιομένους τῆς κατὰ θεὸν πολιτείας, καὶ τοῖς πλησίον φαίνοντας, ἐντετάλαμεθα· [διὸ μὴ παυσώμεθα] ἐν συντριμμῷ καρδίας τὸν θεὸν ἰκετεύοντες ῥυσθῆναι ἐκ πάντων τῶν διωκόντων ἡμᾶς· μήποτε τούτοις ἠττηθέντων ἡμῶν, οἱ τὰς ψυχὰς ἡμῶν παραληψόμενοι [ἄγγελοι] ἀρπάσωσιν αὐτὰς ἀνευτρεπίστους, [ὡς] μὴ ὄντος λυτρομένου μηδὲ σώζοντος· μήποτε δεσμοῖς τῶν χαμερπῶν καὶ γῆινων πραγμάτων ἢ ἐκάστου [ἡμῶν] ἐμπεπλεγμένη ψυχῇ, καὶ τὸν ἐκ τούτων χωρισμὸν [καὶ] μὴ φέρουσα, εἰκῆ μὲν πρὸς αὐτὰ μεταστρέφεται, καταλείψαι δὲ ταῦτα κατεπειγομένη ἀγγελικῇ ἐπιστάσει·

Si justi, ut inquit Christus, fulgebunt ut sol; qua ratione lucernali aut solari lumine opus erit qui a Domino gloriae et majestatis illustrantur et reguntur, et in omne aevum regentur, aut, ut rectius secundum Apostolum dicam, sine fine una cum illo regnabunt?

CAPUT LXIX.

Quod Christus sit Deus prophetarum, et angelorum Dominus.

XXII, 6. Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt et vera.

109 *Fidelia et vera sunt*, utpote ab ipsa veritate prolata. Huc usque angeli visionem visorumque interpretationem in medium proposuit; posthac autem, quasi ex propria persona disserit. Ait autem:

Et Dominus Deus sanctorum prophetarum misit angelum suum, ut ostendat servis suis, quæ oportet fieri cito.

Si Christus est Deus prophetarum, qui angelum suum mittit, ut per divinum Joannem, qui visionem hanc vidit, quasi per internuntium, servis suis, quæ olim futura sunt, ostendat, planum sit, cum in libri hujus exordio Filium rerum harum manifestationem a Deo Patre accepisse asserit, orationem œconomiae illius secundum carnem accommodasse, quâdamque συγκαταβάσει et condescensione usum esse. Qui enim prophetarum Deus est, angelosque tanquam spiritus administratorios ad servos suos, ut quæ futura sunt, illis patefaciat, subinde mittit, certum est eum nihil quidquam latere, adeoque diem et horam consummationis sæculi non ignorare, ita ut isthæc nunc tandem per Patrem eum discere oporteat; qui omnes

XXII, 7. *Ecce venio velociter: beatus qui custodit verba prophetiae libri hujus.*

Solent namque prophetæ divina oracula tanquam ex propria persona sæpenumero depromere. Illud autem, *Ecce venio cito*, aut præsentis temporis brevitatem comparatione futuri significat; aut certe uniuscujusque finem prope adesse, et simul quoque incertum esse insinuat; siquidem translatio ex hac mortali vita suis cuique finis est. Quia ergo qua hora fur venturus sit explore non tenemus, oportet nos vigilare, lumbosque accinctos habere, et pia Deoque digna conversatione lucernas ardentes, proximoque lucem præbentes, palam ostendere. Quamobrem ne cessemus corde contrito Deum deprecari, ut ab omnibus qui nos persequuntur, nos liberet; ne quando ab illis superati, angeli qui animas corporibus exutas suscipere solent, hinc nos abripiant imparatos; ita ut non sit qui redimat, neque qui salvum faciat; ne forte humi repentium terrenarumque rerum laqueis cujusvis nostrum anima intricata, neque ab illis se avelli sustinens, frustra ad eas convertatur;

utpote angelico impulsu et vi, divinoque mandato celeriter hinc excedere, aliisque illas relinquere coacta; ac tum demum præteriti temporis negligentiam inutiliter deplorare incipiat. Quin potius illud Davidicum oraculum continuo meditemur, concinneque modulemur: *Paratus sum, et non sum turbatus ad custodiendum omnia mandata tua*¹⁶; hujusque observationis mercedem, gloriam a Deo accipiamus, auribus haurientes benedictam illam vocem: *Euge, serve bone et fidelis, quia in paucis fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium Domini tui*¹⁷: cum quo Patrem simul et

καὶ θεῶν προστάγματι, ἀνόνητα τοῦ παρῳχηκότος χρόνου θρηνηῖ τὴν ἀμέλειαν· ἀλλὰ μᾶλλον ἐνδιαθέτως τὸ Δαβιτικὸν μελωδοῦντες λόγιον· Ἦτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου· τῆς τούτων τηρήσεως μισθὸν τὴν ἐκ Θεοῦ δόξαν λάβωμεν τὸ, *Εὖ, δοῦλε ἀγαθὸς καὶ πιστός· ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου*. Μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι πρέπει δόξα, τιμὴ, κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

sanctum Spiritum decet gloria, honor, et imperium, nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT LXX. SERMO XXIV.

ΚΕΦΑΛ. Ο΄. ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄.

110 Quod ea omnia quæ apostolus vidit, digna sint fide.

B Περὶ τοῦ ἀξιοπύστου τῶν τεθεαμένων τῷ Ἀποστόλῳ.

XXII, 8, 9. *Et ego Joannes, qui vidi et audivi hæc. Et postquam audivissem et vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat. Et dixit mihi: Vide ne feceris: conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum, et eorum qui servant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.*

Κατὰ τὸ Ἰωάννην δ' ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα· καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἑβλεψα, ἔπεσον προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεξικτύτου μοι ταῦτα. Καὶ λέγει μοι· Ὅρα μὴ· σὺνδοῦλός σου εἰμι, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, [καὶ] τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου· τῷ Θεῷ προσκύνησον.

Et hæc quoque apostolicæ animæ proprietatem arguunt. Etenim, ut in Evangelio ejusmodi oratione utitur: *Et qui vidit, testimonium perhibuit, et verum est testimonium ejus*¹⁸: Ita hic quoque quæ prædicta erant per se, et vidisse et audivisse fatetur, eaque ratione visa confirmat. Ostendit quoque angeli, qui mysticam illam visionem impresserat, gravitatem et erga Deum pietatem, ut qui conserved adorationem non admiserit, sed pie prudenterque communi Domino illam detulerit.

Καὶ τοῦτο τῆς ἀποστολικῆς ψυχῆς ἰδίωμα· ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πεποίηκεν, εἰπὼν, *Καὶ ὁ ἑωρακὸς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ ἐστὶν ἡ μαρτυρία [αὐτοῦ]*· οὕτω κἀνταῦθα, αὐτήκοος εἶναι καὶ αὐτόπτης τῶν προφητευθέντων ὁμολογήσας, τὰ ἑωρακόμενα ἐπιστώσατο. Ἐδειξε δὲ καὶ τοῦ τυπώσαντος ἀγγέλου τὴν ὄρασιν τὸ εὐλαθὲς, ὅπως τὴν προσκύνησιν τοῦ συνδούλου οὐ προσήκατο, ἀλλ' εὐγνωμόνως τῷ κοινῷ Δεσπότη [ταύτην] προσένειμεν.

CAPUT LXXI.

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ΄.

Ut jussus sit ne hanc Apocalypsin obsignaret, sed palam prædicaret.

Ὅπως ἐκελεύσθη μὴ σφραγίσαι, ἀλλὰ κηρύξαι τὴν Ἀποκάλυψιν.

XXII, 10. *Et dixit mihi: Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus: tempus enim prope est.*

Καὶ λέγει μοι· Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν.

Hactenus angelicas sententias et voces adduxit; hinc nunc ad Dominicam Christi personam transit. Jubet hæc autem, ne prophetiæ hujus verba obsignet; quippe cum liber hic qui ab omnibus fidelibus legatur dignus sit. Nam per supplicia, quæ peccatoribus comminatur, et quietem, quæ sanctis hic promittitur, lectoribus ad veram istam vitam viam ostendit.

Μέχρι τῶν ἐνταῦθα τὰς ἀγγελικὰς ῥήσεις παραθέμενος, εἰς τὸ Δεσποτικὸν ἐντεῦθεν μέτσει τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον, λέγων· *Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας*. Καὶ γὰρ ἀξία ἡ βίβλος τῆς πρὸ τῶν πιστῶν ἀναγνώσεως. Διὰ τε γὰρ τῆς ἠτοιμασμένης τοῖς ἁμαρτωλοῖς κολάσεως, διὰ τε τῆς ἐπηγγελμένης τοῖς ἁγίοις ἀναπαύσεως, ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἠντιως ζῶν τὸς ἐντυγχάνοντας.

XXII, 11, 12. *Qui nocet, noceat adhuc; et qui sordidus est, sordescat adhuc; et qui justus est, justificetur adhuc; et sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio cito, et merces mea mecum est, ut reddam unicuique secundum opera sua.*

Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι· καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι· [καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι· καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι· καὶ] ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ· καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἐκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐσται.

Non afferuntur isthæc hoc loco quasi ad injuriam aut immunditiam aliquem incitare velit; absit; verum ut ostendat se hominis voluntatem liberam et ab omni coactione immunem conservare

Οὐχ ὡς εἰς ἀδικίαν δὲ καὶ ῥυπαρίαν προτρέπων, τὰ παρατεθέντα εἶρηκε· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὡς τὸ τῆς γνώμης φυλάττων ἀκατανάγκαστον· ὡς ἂν εἶποι [τις]· Ἐκαστος τὸ ἀρέσκον αὐτῷ ποιησάτω·

¹⁶ Psal. cxvii, 60. ¹⁷ Matth. xxv, 21, 23. ¹⁸ Joan. v, 33.

οὐ βιάζω τὴν προαίρεσιν. Δείξας, εἰαστῶ ἐπιτη-
δεύματι πέρας ἀκολουθεῖν κατάλληλον, [φησὶν·]
Ὅταν ἔρχωμαι ἀποδοῦναι ἐκάστῳ τὰ τῶν πεπραγ-
μένων ἐπίχειρα.

rum suis studiis suisque operibus consentaneum. Quare etiam subdit : Venio enim cito, ut reddam unicuique præmia factis suis digna.

Ἐγὼ τὸ α καὶ τὸ ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος· οὔτε [γάρ] πρὸ ἐμοῦ, οὔτε μετ' ἐμὲ θεὸς ἐστι.

Τὸ δὲ α καὶ τὸ ω, δηλοῖ ὅτι οὔτε τῆς ἀρχῆς ἐστὶν [τι] πρεσβύτερον, οὔτε τῆς θεϊκῆς ἐξουσίας καὶ βασιλείας ἔσται τέλος. Πολλάκις δὲ καὶ ἀνωτέρω εἴρηται α ὁ Χριστὸς, διὰ τὴν θεότητα· ω δὲ, ἦτοι ἔσχατος, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολάς ἐμοῦ· ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν.

Ὅντως δὲ μακαρισμοῦ ἄξιοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Ἐξουσίαν γὰρ ἔξουσιν ἐν τῇ ἀληθινῇ ζωῇ, τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐπαναπαύεσθαι, καὶ ἐντροφᾶν τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ· μηδεμιᾶς παρεμποδίζουσης πονηρᾶς δυνάμεως· καὶ τοῖς ἀποστολικαῖς πυλῶσι, δηλαδή τοῖς αὐτοῦ διδασκαλίαις, εἰς τὴν ἀνω πόλιν διὰ τῆς ἀληθινῆς θύρας εἰσελεύσονται· μὴ ὑπερπιδῶντες ἐτέρωθεν, καθὼς οἱ μισθωτοὶ ποιμένες, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θυρωροῦ τῆς ζωῆς εἰσαγόμενοι.

Ἐξω οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς, καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.

Κύνες δὲ, οὐ μόνον οἱ ἀναιδεῖς καὶ ἄπιστοι, καὶ οἱ ἐν τῇ κατατομῇ κακοὶ ἐργάζονται, οὐς ὁ Ἀπόστολος ἔκλαιεν, ἀλλὰ καὶ οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα ἐπιστρέψαντες ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον. Διὸ σὺν τοῖς πόρνοις καὶ φονεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις τῆς ἀνω ἀλλοτριούνται πόλεως.

ΚΕΦΑΛ. ΟΒ'.

Ὅπως ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ ἐν αὐτῇ Πνεῦμα, προσκαλοῦνται τὴν Χριστοῦ ἐνδοξον ἐπιφάνειαν· καὶ περὶ τῆς ἀρᾶς ἣ ὑποβάλλονται οἱ τῆς βίβλου [ταύτης] παραχαράττοντες.

Ἐγὼ Ἰησοῦς ἐπεμψα τὸν ἄγγελόν μου, μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα [ἐν] ταῖς Ἐκκλησίαις.

Κάνταῦθα τὸ Δεσποτικὸν τοῦ πεπομφότος τὸν ἄγγελον ἀξίωμα δείκνυται. [Τὸ δὲ μαρτυρῆσαι, ἀντὶ τοῦ διαμαρτύρασθαι τέθειται.]

Ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυὶδ.

Ῥίζα δὲ τοῦ Δαυὶδ ὁ Χριστὸς, ὡς Θεός· γένος δὲ, ὡς κατὰ σάρκα, ἐξ αὐτοῦ βλαστήσας.

[Καὶ] ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός [ὁ αὐτός.]

Καὶ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός, ὁ αὐτός, ὡς ἐν

A certo decrevisse. Sensus enim est : Unusquisque quod sibi placet, operetur ; nullius equidem voluntati vim infero : unum hoc tantum ostendo atque denuntio, nempe unumquemlibet exitum sortiturum. Quare etiam subdit : Venio enim cito, ut reddam

XXII, 13. Ego sum A et Ω, principium et finis, primus et novissimus.

Neque enim aliquid exstat meo principio vetustius ; sed neque regni divini divinæque potestatis ullus omnino exstat terminus. Subinde autem Christus, uti ante quoque indicatum est, appellatur primus et novissimus ; illud quidem, propter deitatem ; hoc vero, propter assumptam humanitatis naturam.

XXII, 14. Beati qui lavant stolas suas in sanguine Agni. ut sit potestas eorum in ligno vitæ et per portas intrent in civitatem.

III Vera beatitate citra controversiam dignitales, utcunque tandem legas : siquidem interminabili vita illa potiti, jus illis fasque erit in ligno vitæ, nempe in Christo Deo nostro, conquiescere, suaviterque in illius contemplatione sese oblectare ; nulla maligna virtute aut potestate ullum prorsus impedimentum afferente ; sed per apostolicas portas, hoc est per apostolorum doctrinam, in civitatem supernam ingredientur ; neque aliorum per saltum irruent, quemadmodum mercenarii pastores solent ; sed a vitæ janitore per verum ostium C introducentur.

XXII, 15. Foris canes, et venefici, et impudici, et homicidæ, et idolis servientes, et omnis qui amat et facit mendacium.

Canes hoc loco appellantur non solum effrontes et infideles, cæterique mali operarii omnes quos apostolus deplorat ; verum etiam, qui post susceptum baptismum ad proprium vomitum reversi sunt. Quare neque hi quoque ad supernam illam civitatem admittentur ; sed simul cum scortatoribus et homicidis et idolis servientibus veluti profani et alieni, inde repellentur.

CAPUT LXXII.

Ut Ecclesia et Spiritus qui in illa degit, gloriosum Christi adventum expectant ; certæque maledictioni subjiciantur qui librum hunc adulterant.

XXII, 16. Ego Jesus misi angelum meum testificari vobis hæc in Ecclesiis.

Et hinc quoque divina Christi potentia ostenditur : neque enim angelum mitteret, nisi Deus esset. Mittitur autem ut cum certa adjuratione et protestatione palam denuntiet Ecclesiis, quæ hic scripta sunt.

Ego sum radix et genus David.

Radix Davidis est Christus, tanquam Deus ; genus autem ejusdem, secundum carnem ; ex ipse namque originem duxit.

Et stella splendida et matutina.

Idem Christus lucida illa et matutina stella est ;

ut qui post triduanam mortem mane nobis exortus fuerit; necnon post præsentis vitæ noctem, in matutina communis resurrectionis hora sanctis omnibus conspicuum sese exhibebit; diem qui nunquam habiturus est finem, certo adducturus.

XXII, 17. *Et spiritus et sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni.*

Ecclesia enim et Spiritus, qui in ipsa habitat, et *Abba Pater* in cordibus nostris clamat, unigeniti Filii Dei adventum invocat et optat. Sed et cuncti quoque mortales, qui fideliter audiunt et expendunt illud, *Adveniat regnum tuum*, quasi divinitus edocti, eundem illum adventum a Deo et Patre enixe contendunt.

Et qui sitit, veniat: et qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

Siti namque ad vitæ poculum firmamque et stabilem boni comparati possessionem opus est; maxime vero cum donum hoc iis impenditur, qui etsi prorsus otiosi non fuerunt, attamen doni magnitudine neque digna neque paria præstiterunt; solum autem pro auro et argento, externisque laboribus bonam mentem, incensumque animi desiderium in medium attulerunt.

112 XXII, 18, 19. *Contestor autem omni audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, et de civitate sancta, et de iis quæ scripta sunt in libro isto.*

Formidabilis in illos desæviet exsecratio, qui divinam Scripturam adulterare non dubitant. Nam illorum hæc temeritas est nimis audax et temeraria; imo vero tanta est, ut vel sola arrogantes et temerarios illos a futuri sæculi bonis excludere valeat. Quod incommodum ne nobis qui hæc audimus, usu quandoque veniat, non absque comminatione contestatur et exhortatur, ne quid apponamus aut adimamus: verum Scripturarum phrasas et idiomata, Attica orationis structura et compositione syllogismisque dialecticis potiora, certiora, et ad fidem majus momentum asferre censeamus. Nam et in illis multa invenire liceat, quæ regulæ et veritatis legi non satis consentanea sunt, et tamen propter scriptorum auctoritatem dissimulantur, missaque fiunt. Quantum autem intervallum inter eos qui apud nos, et eos rursus qui apud illos celebres exstiterunt intercedat, id mente complecti vix valemus: arbitror autem plus intercedere, quam inter lucem et tenebras.

XXII, 20, 21. *Dicit qui testimonium perhibet istorum: Etiam venio cito. Amen. Veni, Domine Jesu. Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum omnibus sanctis. Amen.*

Et ego (inquit) qui hæc ad te, qui es vita, dico, venio; et tu itidem veni. Etsi alio quoque sensu hæc ex persona Christi dicta videri queant. Qui, inquit, hæc protestor, cito veniam. Ex persona autem Apostoli dicitur, quod mox subjungitur,

Α τῷ πρώτῳ ἀνατείλας ἡμῖν τριήμερος· καὶ ἐν τῇ μετὰ τὴν νύκτα τοῦ παρόντος βίου πρώτῃ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως τοῖς ἀγίοις ἐπιφανησόμενος, τὴν ἡμέραν ἄξων τὴν ἀτελεύτητον.

Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν· Ἔρχου. Καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω· Ἔρχου.

Ἡ νύμφη δὲ, ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ πνεῦμα, κράζουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, Ἀββᾶ ὁ Πατήρ, καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ παρουσίαν ἐπικαλοῦνται. Καὶ πᾶς δὲ πιστὸς ἀκούων, ἅτε δεδιδαγμένος, Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσεύχεται.

Καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω· ὁ θέλων λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

Καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω. Δίψης γὰρ χρεία ἐν τῷ τῆς ζωῆς πόματι πρὸς βεβαίαν τοῦ κτηθέντος κατάσχεσιν· μάλιστα ὅτι καὶ δῶρον παρέχεται, οὐ τοῖς μηδὲως καμουῖσιν, ἀλλὰ τοῖς οὐκ ἄξια [μὲν] τῆς τοῦ δῶρου μεγαλειότητος, μόνην δὲ γνώμην γνησίαν καὶ διάπυρον ἀντὶ χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου καὶ σωματικῶν πόνων εισφέρουσι.

Μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ [τῷ] ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· Ἐάν τις ἐπιθῇ ἐπ' αὐτὰ, ἐπιθῇ ἐπ' αὐτὸν ὁ Θεὸς τὰς ἐπτὰ πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· [καὶ] ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφέλοι ὁ Θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.

Φοβερὰ δὲ ἡ κατὰ τῶν παραχαρακτῶν τῶν θείων Γραφῶν κατάρα· ἐπειδὴ καὶ τολμηρὰ ἡ τούτων προπέτεια, ἀλλοτριῶσαι δυναμένη τοὺς ἀθάδεις τῶν ἀγαθῶν τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος· ὅπερ ἕνα μὴ πάθωμεν, διαμαρτύρεται ἡμῖν τοῖς ἀκούουσι, μήτε προσθεῖναι τι, μήτ' ἀφελεῖν, ἀλλὰ τὰ Γραφικὰ ἰδιώματα, τῶν Ἀττικῶν συντάξεων, καὶ τῶν διαλεκτικῶν συλλογισμῶν [ἡγεῖσθαι] ἀξιοπιστότερα καὶ σεμνότερα· ἐπεὶ καὶ ἐν ἐκείνοις πολλά τις εὐρίσκων μὴ κανονιζόμενα, ἐπὶ τὸ ἀξιοπίστον τῶν ἐν αὐτοῖς ποιητῶν καὶ συγγραφέων παραπέμπεται. Ὅσον δὲ τὸ μέσον τῶν παρ' ἡμῖν καὶ ἐκείνοις ἐνδόξων, καὶ τὸ ἐν νῷ λαθεῖν, ἀμήχανον. Οἶμαι γὰρ εἶναι πλέον, ἢ ὅσον φῶς σκότους διέστηκε.

Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· Ναὶ ἔρχομαι ταχύ. Ἀμήν. Ναὶ ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ· ἡ χάρις τοῦ Κυρίου [ἡμῶν] Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

Κἀγὼ δὲ, φησὶν, ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, λέγω πρὸς σὲ τὴν ζωὴν· Ἐρχομαι. Καὶ αὐτὸς δὲ παραγενοῦ [Κύριε]. Ἡ καὶ ἑτέρως τοῦτο ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ εἴρηται· Ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, δηλαδὴ ὁ μαρτυρούμενος, ἔρχομαι ταχύ. Ἐκ δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ

προσώπου, τὸ ἐπόμενον, τὸ, "Ἐρχου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ. Περιπόθητος γὰρ τοῖς ἁγίοις ἡ τοῦ Χριστοῦ παρουσία, ὡς τὸν μισθὸν τῶν εἰργασμένων ἀποδώσασα πολλαπλασίονα· ὅθεν καὶ ἡ παρούσα βίβλος ἁγία καὶ θεόπνευστος πρὸς τὴν μακαρίαν λῆξιν ὁδηγοῦσα τοὺς ἐντυγχάνοντας. Καὶ ἵνα συνελὼν ἐν ὀλίγῳ τὸν πάντα ἐπωφελῆ σκοπὸν αὐτῆς παραθῶμεν, διὰ τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν τὸ ἐν τοῖς πειρατμοῖς ὑπομονητικὸν, καὶ [τὸ] ἐν εὐποιαῖς σπουδαῖον, καὶ ἕτερα ἅτινα τῆς ἀρετῆς εἶδη διδασκόμεθα. Ἐξ ὧν ἐστὶ τὸ, τῶν ἐπὶ [τῆς] γῆς πάντων ὑπεραρθέντα, τῷ καθαρῷ τῆς ψυχῆς ὁματι τὴν θείαν ἐν οὐρανοῖ; δόξαν θεάσασθαι· οὐκ αὐτὴν τὴν [θείαν] οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν θεϊκὴν ἐμφάνειαν σχηματιζομένην, εἴτε λίθων πολυτιμῶν ποικιλία, εἴτε πολυχρωμάτου ἰδέξ ἱριδος, εἴτε τισὶ τοιοῦτοις θείων οικονομῶν ἰνδάλμασιν· [ἔτι δὲ] καὶ τὰς περὶ αὐτὴν ἁγίας ἀσωμάτων δυνάμεις [μανθάνομεν·] καὶ τοὺς μετὰ σώματος τῷ Κυρίῳ εὐαρεστήσαντας· βροντὰς τε καὶ ἀστραπὰς προηγουμένας τῆς θείας παρουσίας [κατανοοῦμεν.] Καὶ τῆς βίβλου [δὲ] τῶν θείων κριμάτων καταλαβεῖν τὸ ἀκατάληπτον τῆς κατασημανθείσης ταῖς ἑπτὰ σφραγῖσι τοῦ Πνεύματος, καὶ διὰ τοῦ Ἄμνου τοῦ Θεοῦ τὴν λύσιν δεξαμένης, τῶν ἀπὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας μέχρι [τῆς] συντελείας γεγενημένων, περὶ τε τῆς τῶν μαρτύρων ἀνδραγαθίας [διδασκόμεθα,] καὶ τῆς τῶν ἀπίστων διπλῆς κολάσεως· τῆς τε τοῦ εὐαγγελικοῦ σπόρου καρποφορίας, καὶ τῆς τῶν ὀλιγοπίστων καὶ ἀνάνδρων ἐκπτώσεως· ὅπως τε οἱ ἅγιοι τῆς [τοῦ] Χριστοῦ δευτέρας παρουσίας ἐφίενται· τῆς τε πρὸ [τῆς] τοῦ Ἀντιχρίστου τῶν κακῶν ἐπιφορᾶς, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ Χριστιανῶν τολμωμένων. Πρὸς τοῦτοις δὲ μαθεῖν ἐστὶν ἐντεῦθεν, ὅπως εἰσὶ τῷ Θεῷ ἕτιμοι οἱ ἅγιοι, ὡς ὑπερτίθεσθαι τὴν [κατὰ] τῶν ἀσεβῶν κόλασιν, πρὶν οὗτοι διὰ [τῆς] σφραγίδος τοῖς τιμωροῖς ἀγγέλοις γένωνται γνώριμοι. Καὶ τὰς ἑπτὰ δὲ πληγὰς ἐντεῦθεν μανθάνομεν τοῖς ἐπὶ γῆς ἐν τοῖς ἐσχάτοις [καιροῖς] ἐπάγεσθαι· ὡς ἂν τῷ τούτων μεγέθει πρὸς ἐπιστροφὴν ἴδωμεν καὶ ἰκεσίαν τοῦ Θεοῦ τούτων μὴ πειραθῆναι. Καὶ τὸ τῶν ἀγγέλων δὲ φιλόανθρωπον, διὰ τοῦ τὸ Εὐαγγέλιον κατέχοντος καὶ τοῖς ἐν [τῇ] γῆ κηρύττοντος, δείκνυται· καὶ τῶν ἐπὶ συντελείᾳ ἐλευσομένων ἁγίων ἐλέγξαι τὸν ψευδόχριστον, τὸ καρτερόν καὶ ἀνδρείον τῆς ψυχῆς παράστημα. [Ὡσαύτως δὲ δείκνυται] καὶ ἡ τῆς Ἱερουσαλήμ διαίρεσις, καὶ ὁ τῶν ἐθνικῶν πόλεων ἀφανισμὸς, καὶ ἡ ἐπὶ τούτοις εὐχαριστία τῶν ἄνω δυνάμεων· καὶ ὁ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας δὲ διωγμὸς, καὶ ἡ τοῦ διαβόλου κατάπτωσις· καὶ ἡ τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσία, καὶ ἡ τοῦ ψευδοπροφήτου ἀπάτη· καὶ ἡ τῶν σωζομένων [δὲ] πολυἀριθμὸς πληθὺς [ἐντεῦθεν δηλοῦται], καὶ ἡ [τῆς] Βαβυλῶνος πτώσις· καὶ ὁ τῆς παγκοσμίου ἄλωνος ἀμητὸς, καὶ τῶν τῆς πικρίας βοτρύων ὁ τρυγητὸς· καὶ τῶν ἁγίων ἡ καθαρωτάτη λῆξις, ὑαλίγη θαλάσση ἀφωμοιωμένη· καὶ ἡ ἑπταφιάλος τῆς θείας ὀργῆς χύσις, τοῖς ἐν γῆ καὶ θαλάσση [καὶ ποταμοῖς] καὶ λοιποῖς στοιχείοις, διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων πονηρίαν τὰς κακώσεις ἐπάγουσα, καὶ τὸν μὲν τοῦ θη-

A nempe illud : *Veni, Domine Jesu Christe.* Desiderabilis enim est sanctis Christi adventus; quippe qui operum mercedem reddere solet longe amplissimam. Et hæc de præsentī libro, qui et sanctus et divinitus inspiratus est, viamque certam ad beatam requiem et finem ostendit iis qui diligenter illum legunt; ejus scopum universum in compendium contractum, paucis proponam, idque non inutiliter, ut spero. Per *septem* igitur *Ecclesias*, et tolerantia in adversis, et modestia rursum in prosperis, et aliæ quædam virtutum species nobis commendantur. Colligitur hinc quoque unum illud omnium, quod homini in terra obtingere potest, *summum esse* posse, nimirum puro mentis oculo divinam in cælis gloriam contemplari; non dico divinam essentiam, sed Dei speciem symbolo quopiam externo adumbratam; sive illud sit pretiosorum lapidum varietas; sive multicoloris iridis imago; sive aliqua alia ejusmodi similitudo, peculiari Dei providentia ad hoc munus obeundum efformata. Discimus ex hæc etiam volumine, non modo sanctas illas corporisque expertes virtutes, sed homines quoque qui in corpore degentes Domino placuerunt, circa divinæ majestatis thronum familiariter versari, adhuc fulgura et tonitrua Dominicæ præsentis indicium facere. Librum præterea divinorum judiciorum septem spiritus sigillis obsignatum, multo sublimiorem esse quam qui humana mente valeat comprehendi; adeoque per alium, quam per **113** Agnum Dei qui jugulatus est, solvi nequivisse. Hunc porro Apocalypseos divinarumque revelationum librum ea præcipue complecti, quæ a primo Christi adventu usque ad sæculi consummationem partim quidem jam evenerunt, partim vero eventura adhuc expectantur. Dissertitur in hoc opere quoque de martyrum fortitudine et constantia, de duplici infidelium supplicio, de Evangelici seminis ubertate, de ignavorum modicæque fidei hominum ruina, ultimaque eorundem excisione; de desiderio quo sancti de secundo Christi adventu flagrant, de cladum et calamitatum magnitudine, quæ Antichristi adventum antecedent; de malis pariter et persecutionibus, quas idem, ubi venerit, adversus Christianos incendet. Cognoscere hinc etiam licet, homines sanctimonia ornatos Deo usque adeo cordi curæque esse, ut impiorum supplicium tantisper transferendum duxerit, donec per signaculum ab angelis scelerum vindicibus impressum, ab impiis discernere, ne, si secus fieret, communi forte cladi involverentur. Septem præterea novissimis temporibus plagas in eos qui ætatem in terris degunt, crudeliter grassaturas; quo nimirum horum magnitudine admoniti, ad conversionem spectemus; Deumque, ne hasce aliquando experiamur, supplices deprecemur. Per angelum porro qui æternitatis Evangelium tenebat, iisque qui in terra versabantur, prædicabat, angelus omnes pie admodum clementerque erga genus nostrum affectos esse insi-

nuatur. Quin de Enochi et Eliæ, qui sub sæculi finem venturi sunt, ut pseudochristum et pseudopropheta[m] redarguant, fortitudine animique constantia, accurate hic quoque tractatur; tum de ultima Babylonis ruina et intereptione, deque civitatum gentium eversione; tum de latitia et animi exsultatione, quam supernæ virtutes eam ob rem concipiunt; de diaboli casu, de sæva Antichristi furia et crudelitate, de pseudoprophetae fraude et impostura, de gravissima Ecclesiæ persecutione, de innumera salvandorum multitudine, de orbis universi area et messe, de acerbarum uvarum vindemia, de purissima sanctorum quiete vitreo mari assimilata, de septem phialis divinæ iræ, in eos effusis qui terram et mare et flumina et reliqua elementa inhabitant, deque crudeli afflictione et calamitate, quæ hinc propter hominum malitiam consequentur; de bestiae throno per easdem phialas tæde obscurato, de via per Euphratem diaboli satellitibus patefacta, miraque eorundem infirmitate; de admirabili rerum omnium confusione et transmutatione; quæ ubi primum fornicaria illa et belluina civitas diabolique sedes eversionem, quam promerita est, perpessa fuerit, terrarum orbem invadet. Post hæc exponitur ut cœlestes supermundanæque virtutes Deum laudent, ut superna illa Jerusalem, quæ est Ecclesia, accuratissima unione Christo jungatur, ut iræ divinæ torcular calcetur, ut Antichristo ejusdemque satellite et protospathario gehennæ contraditis, terrenisque voluptatibus et curis e medio sublatis, cum angeli tum homines quoque qui angelicam vitam duxerant, mysticæ cœnæ participes declarentur: ut diabolus ante ligatus ad tempus solvatur, ac deinde rursum excindatur et in interitum abjiciatur, ut martyres cum Christo regnent, **114** beatitudinemque etiam ante Antichristi adventum obtineant: ut diabolus Gogum et Magogum in prælium concitet, citoque una cum illis in interitum abeat: ut libri acta uniuscujusque continentes, et liber item vitæ aperiantur, aliique secunda morte feriantur, alii contra superna Jerusalem Christique nuptiis digni censeantur. Ex hoc tandem libro plane divino discere licet, quanta supernæ civitatis sit intercapedo et magnitudo; cujusmodi ejusdem muri, et portæ, et fundamenta (nam hæc omnia angelus quanta fieri potuit diligentia delineavit). Qualis rursum divini Spiritus fluvius ex Dei throno procedat, et per medias plateas sese diffundat. Denique rerum cœlestium decorem, gloriam et venustatem esse tantam, ut nulla oratio pro dignitate eam explicare valeat. Ad quam proinde divinus Theologus toto animo anhelans, nosque eo pertrahere satagens, ait: *Veni, Domine Jesu*, qui ea daturus es, quæ præparasti sanctis. Quarum rerum conspectum et usum, utinam per ardens legis servandæ desiderium, animique lenitatem, et mansuetudinem, et cordis humilitatem et munditiam, aliquando consequamur. Etenim ex animo mansueto cordeque humili et mundo, humilis constans-

Α ρίου θρόνον σκοτούσα, ὁδοποιούσα δὲ τοῖς τοῦ διαβόλου ὑπασπισταῖς τὴν διὰ τοῦ Εὐφράτου πορείαν καὶ τὴν αὐτῶν ἀσθένειαν ἀπελέγχουσα, καὶ τὸν παντελῆ σεισμόν τῆς τῶν παρόντων μεταθέσεως τῷ κόσμῳ ἐπάγουσα· ὅτε ἡ πόρνη πόλις καὶ θηριώδης καὶ τῷ διαβόλῳ ἐπαναπαυομένη, τὴν πρέπουσαν αὐτῇ καταστροφὴν δέξεται. Μεθ' ἣν ἐκ μὲν τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων ὑμνεῖται Θεός, ἡ δὲ Ἐκκλησία ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ τῷ Χριστῷ συνάπτεται πρὸς ἀκριβεστάτην ἔνωσιν, ἡ δὲ τῆς ὀργῆς πατεῖται ληνός. Τοῦ δὲ νοητοῦ δείπνου, διὰ τῆς τῶν γηϊνῶν ἐκλείψεως μετέχουσιν οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἰσάγγελοι ἄνθρωποι, τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ τοῦ ὑκαπιστοῦ αὐτοῦ τῆ γεέννη παραδιδόμενων. Ἐντεῦθεν ἔστι καὶ τὸν τοῦ διαβόλου δεσμόν, καὶ τὴν πρόσκαιρον αὐτοῦ λύσιν μαθεῖν, καὶ τὴν ἐκπομπὴν τὴν εἰς ἀπώλειαν, καὶ τῶν [τῷ] Χριστῷ συμβασιλευόντων ἁγίων μαρτύρων πρὸ τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας τὴν μακαριότητα· μεθ' ἣν πρὸς ὀλίγον λυθεὶς ὁ διάβολος, καὶ τὸν Γῶγ καὶ [τὸν] Μαγῶγ τάραξας, σὺν αὐτοῖς κολασθήσεται, ὅταν [καὶ] τὰ βιβλία τῶν ἐκάστη πεπραγμένων καὶ ἡ βίβλος τῆς ζωῆς ἀνοιχθῶσι, καὶ οἱ μὲν τοῦ δευτέρου θανάτου τύχωσιν, οἱ δὲ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ καὶ τῆς Χριστοῦ νομφεύσεως ἀξιωθήσονται, Ἐκ ταύτης τῆς θείας βίβλου καὶ τὸ τῆς ἄνω πόλεως διάστημα σὺν τείχει καὶ πυλεῶσι καὶ θεμελίωσι, ὡς ἦν δυνατὸν, ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου μαρθάνομεν, καὶ τὸν ἐκεῖθεν θεῖον ποταμὸν τοῦ Πνεύματος ἐκπορευόμενον· ὅτι τε λόγος οὐδεὶς παραστῆσαι τῶν ἄνω τὴν εὐπρέπειαν δύναται, ἢ τὴν δόξαν τὴν ἀπέραστον. Εἰς ἣν ἡμᾶς προτρέπων [ὁ θεῖος Θεολόγος] ἐντέλλεται λέγειν· Ἔρχου, δηλαδὴ ὁ ταῦτα παρέξων ἃ τοῖς ἁγίοις ἠτοίμασας. Ὡν ἐφιεμένους ἡμᾶς, ὑπὸ τῆς θεᾶς καὶ τῆς ἀπολαύσεως γένοιτο διαπύρρον πόθῳ τῆς τῶν θεῶν ἐντολῶν τηρήσεως ταῦτα κτήσασθαι ἐν μακροθυμίᾳ καὶ πραότητι καὶ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ καρδίας καθαρότητι· ἐξ ἧς ἀρέμβαστος καὶ ἀθόλωτος προσευχὴ τίχτεται, γυμνὸν νοῦν πάσης ὑλικῆς ἐννοίας παριστάσα τῷ τῶν κρυφίων ἐπόπτη Θεῷ, δαιμονικαῖς [τε] ἀπάταις καὶ προσβολαῖς ἀδιάφθορον. Καὶ γὰρ ἐφίεται ὁ ἀπατεῶν ἐχθρὸς ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν τῆς καρδίας ἐντεύξεσι, μοιχικῶς αὐτῇ μίγνυσθαι, φθοροποιὰ ἐπισπειρῶν σπέρματα, τῆς θεᾶς αὐτὴν ἀποσπῶντα ἐνώσεως· ἵνα μὴ ἐν τῇ μελέτῃ αὐτῆς ἐκχαυθῆ πῦρ ἀναλίσκον τὰ αὐτοῦ μηχανήματα· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον· καὶ τὴν καθαρῶς καὶ ἀθολώτως αὐτῷ προσομιλοῦσαν ψυχὴν, κἂν ἢ κατεψυγμένη ταῖς ἀμαρτίαις, θερμὴν καὶ [παντός] πυρὸς καυστικοῦ γόνιμον ἀπεργάζεται· καθάπερ καὶ ὁ ἥλιος [σφοδρῶς] ἐπιλάμπων σκεύει ὑαλίνῳ πεπληρωμένῳ ὕδατος, πῦρ ἐκεῖθεν ἐξάγει κατὰ τινα ἀνάξουσιν καὶ ἀνάχλασιν· εἶγε καὶ ἡμεῖς καθαρὸν τὸν ναὸν τοῦ Πνεύματος ὡς ὑαλόν, ἀλλὰ μὴ πύλινον ἢ ὀστράκινον καὶ τῆς θεᾶς ἀκτίνοσ ἀνεπίδεκτον, τῷ Ἠλίῳ τῆς δικαιοσύνης ἐπιδείξομεν· ὅς, πάντας θέλων σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν, πᾶσιν ἐπιλάμπει τῆς οὐκείας αἰγλης τὴν χάριν ἀκώλυτον· μετέχεται δὲ παρ' ἐκάστου πρὸς τὸ μέτρον τῆς τῶν νοητῶν ὀφθαλμῶν καθαρότητος· ἦν εἰλικρινῆ

κτῆσασθα ἡμεῖς ὁ πνευλεήμων καταξιώσαι, ὁ σαρκὶ παθῶν δι' ἡμᾶς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· ᾧ πρέπει πάντα δοξολογία, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ζῶσσοιῶ [καὶ ἁγίῳ] Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

A que et turbationis exors oratio nascitur : quæ mentem Deo, qui occultorum inspector est, exhibet ab omni terrena et materiali cogitatione nudam et immunem, et a diabolicis imposturis et insultibus liberam. Sane impostor ille et hostis nihil æque desiderat, atque cordi nostro, cum Deum interpellare familiariterque cum eo versari contendit, adutterino modo sese insinuare, atque ea corruptionis semina ipsi inserere, per quæ ab unione cum Deo abstrahatur ; ne videlicet in illius meditatione exardescat ignis, qui illius molitiones occultosque conatus absumat frangatque : siquidem Deus noster ignis consumens est, animamque adeo quæ caste tranquilleque cum ipso versatur, etsi propter peccata frigida existit, calidam, ignisque illius qui sordes absumere natus est, capacem reddit. Quemadmodum sol quoque, dum radiis suis vas vitreum aqua refertum vehementius ferit, per quamdam effervescentiam et refractionem ignem ex illo tametsi gelido elicit. Cum igitur res ita habeat, et nos quoque non ut vas luteum aut testaceum, aut ejusmodi quod divini radii impressionem suscipere nequeat, sed tanquam Spiritus sancti templum, vitrumque mundum et lucidum, justitiæ Soli, hoc est Christo, nos exhibeamus, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad veritatis agnitionem pervenire, omnibusque adeo effuse et inoffense sui splendoris gratiam impertit et offert ; etsi interim non ex æquo participetur ab omnibus, sed secundum mensuram puritatis interioris oculi. Faxit misericors Dominus, qui nostri causa secundum carnem passus est, ut hunc mentis oculum mundum castumque adipiscamur : nempe Jesus Christus Deus noster : quem decet omnis gloria, et honor, et adoratio, una cum Patre, et sancto et vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

AD ANDREÆ CÆSARIENSIS

COMMENTARIUM

NOTÆ FRIDERICI SYLBURGII VETERANI.

Paginae sunt edit. Sylburgii quas typis crassioribus in textu expressimus; versuum numeri lineis nostræ editionis respondent a cifra crassiori numeralis.

Ut melius hæ notæ intelligantur, in Andreæ Cæsariensis ad Apocalypsin commentario, duobus manuscriptis exemplaribus usi sumus : alterum, illustrissimi Electoris nostri ; alterum, inelytæ Vindellicorum Augustæ bibliotheca suppeditavit. Augustanum, quadringentorum circiter annorum : Palatinum, etsi trecentis ferme annis Augustano recentius, in multis tamen illo haud inferius. Deinde Palatinum, apostoli contextum fere continuum ; Augustanum vero, in multas sectiones divisum habet. Quæ dissectio ut interpreti Theodoro Peltano evidentiae gratia placuit, ita nobis quoque non displicuit, retentis tamen Palatini nostri conjunctivis seu connexionis in commentario particulis, ut aliqua manerent coherentiæ vestigia. Quæ vero in Palatinum ex Augustano a nobis sunt inserta, et quæ ab eodem Augustano absunt, ea [] a nobis inclusa sunt. Et quæ quidem ab Augustano absunt, ea in hisce notis memorabuntur : cætera, de quibus nulla hic sit mentio, ex Augustano in Palatinum recepta intelligentur. Accesserunt demum aliquæ suppetiæ ex Bavarico ms. quo Peltanus est usus. Ex Davidis Hoeschelii debentur industriæ : qui ut in aliis, sic etiam in hac editione, nobis et reipubl. deesse noluit. Ut ergo ad particulares utriusque discrepantias nunc veniam, Augustano primum folium deest illud quidem, sed recentiore tamen manu defectus est suppletus ; hoc titulo præmisso : Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας. Ἑρμηνεία εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Bavaricus habet, Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, cæteris omissis. Sextus et septimus versus ab

A absunt, quorum prior procul dubio auctoris est, alter ab exscriptore videtur additus. In Bav. certe est Κυρίῳ μου ἀδελφῶ καὶ συλλειτουργῶ, omissa prologi mentione. Contextus versu 2, P ἐμῆς διανοίας, mea cogitatione : A ἐμῆς δυνάμεως, mea facultate, meis viribus. Vers. 9, P τῶν μυστικῶς τοῖς ἁγίοις ἐωραμένων, eorum quæ mystice a sanctis visa sunt : ut A τῶν μυστικῶν, mysticorum (seu mysteriorum) quæ a sanctis visa sunt. V. 11, A ποιήσασθαι, tempore aoristo : et mox τῶν πολλῶν προφητῶν, pro τῶν παλαιῶν, parum apte. V. 24, P οὐ πίπτει, non cadit : A οὐκ ἐκπίπτει, non excidit, ut et vulg. ed. I Cor. xiii, 26, ᾧ μακάριε interpretis pro proprio accipere maluit : ego appellative positum puto, ut infra ὁ μακάριος aliquoties de hoc nostro theologo, 29, 54 : 32, 54 ; 44, 51 ; 101, 16 ; 104, 9. Ibid. mox A ἐλπίζων δέ. Et v. 53, θεωρία pro ἱστορία. Ultimo v. idem πρόπειν, infin. modo.

Pag. 2, v. 1, A πολιτευομένοις τῇ χάριτι : et seq. v. ἐν τῇ μακαρίᾳ, illic ommissa, hic addita præpositione. V. 9, idem ἐτέροις τοῖς διδασκαλικοῖς. V. 12, P ὁ γὰρ τὸ πνευματικόν, videlicet spirituale : A κατὰ δὴ τὸ πνευματικόν, nempe secundum spirituale genus loquendi. V. 14, idem A σὺν τῷ ἱστορικῶ εἶδει καὶ τῷ τροπολογικῶ, et mox, καὶ τοῖς, absque præpositione. V. 17, pro ἅτε idem habet τῷ, eo quod. V. 27, in P duplex scriptura est, καταλείποντας, et καταλιπόντες. V. 32, A pro numeralibus notis plene habet, λόγους εἰκοσιτέσσαρας, καὶ ἑβδόμηκοντάδὸ κεφάλαια : itemque seq. v. τῶν εἰκοσιτεσσάρων πρεσβ. V. 38, idem μηκύσαι, tempore aor. V. 41 ; idem Παπίου, uno π, et v. 47, ἡγοῦμαι pro οἶμαι, eodem sensu.

Pag. 3, v. 5, ab A abest iambus inclusus, et exscri-

ptoris potius quam ancto is videtur esse. Quarto exinde versu idem A pro ἐξήγησις habet ἐρμηνεία, itidemque v. 25 et 38, eodem ferme sensu. Inclusa μέν seq. versu abest ab eodem. Idem seq. v. φανέρωσις habet pro δῆλωσις, eadem signif. V. 12, idem ἐνδιέτριψε, immoratus est : et v. 15, τὰ πάντα, absque compositione. V. 19, idem χθές more communi, pro ἐχθές. Est autem locus ex ps. xc, citatus etiam II Petri, iii; seq. v. idem, ἐσήμανεν ἀκροατοῖα; δι' ἀγγέλου αὐτοῦ. V. 23, inclusum commation τοῦ Θεοῦ, abest ab A. Seq. v. idem A ἀτινα γρή, composite, ut in præcedenti membro. V. 26, idem ὁ δεσπότης, ut etiam interpretes; faciliiori structura, ferri tamen potest etiam P lectio ὡς δεσπότης - hoc sensu, *Christus, ut Dominus, mihi veluti seruo suo*. V. 32, idem A ἐώρα, præterito imperfecto; et v. 34, ταῦτα γὰρ εἰσι παραστατικά τοῦ τε ἐνεστώτος χρόνου, καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. V. 40, A transposito membrorum ordine, ἐγγὺς γὰρ ὁ παρὼν καιρὸς, δι' οὗ μακαρισμοῦ τυχεῖν ἔξεστι, καὶ πᾶσιν εἰς ἐργασίαν προκείμενος, ὡς φησιν ὁ Κύριος Ἐργάζεσθε ἕως ἡμέρας ἐστίν. Idem mox ἕτερος δέ, subauditὸ φησὶ, vel alio consimili verbo. Exstat autem locus qui citatur Joan. ix. *

Pag. 4, v. 2, participium πηρόντες abest ab A. V. 4, ante sectionem istam, Ἰωάννης ταῖς ἐπτά, præscriptus in A titulus hic, Κεφάλαιον α'. Λόγος α'. P nostrum secutus est etiam interpretes. Articulus τοῦ v. 5, additus e vulg. editionibus : P et A absque articulo habent, ἀπὸ ὁ ὢν. V. 7, A τῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, qui sunt in conspectu throni Dei. V. 11, idem A ἀπανταχοῦ pro ἀπανταχῇ : et seq. v. ἑμὸςτοιχὸν pro σύστοιχόν. Ab eodem abest participium λέγων v. 17. V. 19, idem τὸν Πατέρα, sed πρὸς τὸν Θεόν, legitur etiam Joan. i. V. 25, idem τῇ ἀοχιωτάτῃ, absque compositione : et seq. v. σὺν αὐτῇ μνημονευομένους, soluta compositione. V. 39, A καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ μάρτυς, absque distinctione. V. 44, idem A contractius, οὐκέτι καθὼς κοπρότερον θανόντες βίονται θάνατον, non amplius, ut ante mortuū, mortem videbunt. V. 46, idem adhuc multo contractius, ἀρχῶν δὲ τῶν βασιλέων τῆς γῆς, ὡς κατάρχων τῶν βασιλευσάντων τῶν γῆινων ἐπιθυμιῶν λέγεται, id est, *Dicitur autem princeps regum terræ, ut qui imperium obtineat in eos qui terrestribus cupiditatibus dominari sunt*. Et mox sequitur, εἰ δὲ τῷ μακαρ. omissis cæteris. Repetitur autem hæc appellatio etiam infra, 88, 49.

Pag. 5, v. 6, P προστεθήσεται, apponetur : A προστέθειται, apposita est. V. 8, idem A βεβαιούσα φαίνεται : et v. 10, εὐθὺς ἐπαγαγεῖν. V. 11, idem ἐμφήγη, more Attico. Ab eodem abest inclusa καὶ v. 15. V. 28, idem α λύσαντι ἡμᾶς, qui nos solvit : commentarius utrumque agnoscit, et λύσαντι et λύσαντι. Ab eodem A abest inclusus genitivus τῶν αἰώνων, v. 31 : et præpos. ἐκ v. 34. V. 33, idem δι' ἀγάπης, per dilectionem. V. 35 idem, καλέσαντι ἡμᾶς, qui nos vocavit regale sacerdotium. V. 40, idem ὕψεται, sing. num. Ab eodem abest inclusum ἰδοὺ v. 45, itemque καὶ v. 47. V. 46, idem εἴτε ἀσομάτω νοουμένων διὰ τῶν νεφελῶν δυνάμεων, sive incorporeæ virtutes per nubes intelligantur. V. 52, idem A διό, quamobrem, quocirca, pro δι' οὗ.

Pag. 6, v. 3, articulus ὁ abest ab A. V. 5, idem A κρατῶν ἀπάντων. Ab eodem absunt inclusa ἐν τῇ v. 11 : itidemque δ.ά v. 13, et Χριστοῦ v. 14. Idem A v. 19, ἀπαγγελῶ, fut. temp. V. 25, idem ἔχουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην : et v. 27, ὁ βλέπει, sing. num. Inclusum ἀγίω v. 32 abest ab A. V. 37, idem αὐτῆς pro αὐτῶν : relatione ad tubam facta. V. 44, Irenæi sententia dilucidius infra exponitur 79, 4. V. 50, inclusa, ἧς ἤκουσε, absunt ab A.

Pag. 7, v. 1, A ζώνην δὲ χρ. V. 5, idem μαζοῖς, et superscriptum ματτοῖς : itidemque mox v. 7. V. 8, idem ὀειχθῆ, subjunctivo modo. Inclusa καὶ v. 14, ab eodem A abest. V. 20, πεπυρωμένοι etiam A, at Latinus interpretes, πεπυρωμένη, relatione ad

caminum facta. V. 22, Α πόδας γὰρ αὐτοῦ τῇ θεότητι ἢ ἀγία σάρξ : οἱ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐργάσαντο : id est, *Pedes enim ejus deitati sunt sacrosancta caro : qui nostram nobis salutem paraverunt*. V. 25, idem A ὁμοιοὶ δὲ χαλκολιβάνῳ ὃν φατιν : similes vero chalcilibano, quem aiunt. V. 39, idem ὁ ἥλιος φαίνει : ut et Latinus interpretes, *sollucet*. V. 52, pro δῆλον aptius legeris δῆλοῖ, significat. Augustanus codex hoc nomine omisso præcedenti versu habet φαίνει ὡς ὁ ἥλιος : non male.

Pag. 8, v. 4, A ἔπεσον, aor. 2, usitatius : et v. 9, τὰς κλεῖς τοῦ ἁδου καὶ τοῦ θανάτου. Idem v. 10, Ταυτὸν πέπονθεν ὁ ἀπόστολος Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ καὶ Δανιήλ : ὃν διὰ τὸ ἀεθ., quam lectionem secutus est etiam interpretes. V. 18, idem οὐς εἶδες, usitatior structura. V. 25, idem καταλιμπάνοντες, plurim apte. V. 32, idem ἐνόησε, præterito aor. V. 43, idem τῶν μαθητῶν, pl. num. V. 48, Palat. ἐπτά οὐρανίων λογικῶν τάξεων. Locus ad verbum sonat ; *Verisimile est autem, per septem stellas, sive septem angelos, rationalium ordinum in septem cælis, Irenæo et Eriphanio dictis, administrationem significari, eamque in Christi dextera positam, in qua et fines terræ*.

Pag. 9, v. 1, A ἐβάπτισας, baptizasti ; sed ἐβάστασας agnoscit etiam vetus interpretes. Seq. v. idem A οὐκ ἐκοπίσας : negativam porro agnoscit hic etiam vetus interpretes Latinus ; at non agnoscere videtur commentarius v. 8 : recte uterque κοπιᾶν : quia videtur licet κοπιᾶν et laborare significat, et labore frangi seu deficere. V. 3, idem γούν pro οὐν. V. 7, Palat. ταύτην καταμύμφεται, accus. casu. Seq. v. A τίθεις, præs. temp. V. 15, idem A τοὺς πλησίον, plur. num. et v. 17, τὰ πρότερα ἔργα, compar. gradu. V. 23, inclusa absunt ab eodem. A. V. 28, idem τῆς Ἐφεσίων. s. Ἐκκλησίας. V. 39, idem προσετέθη : et v. 41, ἐπήγγελται : illic præterito aoristo, hic perfecto. V. 51, ἔπονται, præs. temp. Ab eodem absunt inclusa v. 53.

Pag. 10, v. 3, A τῆς Σμυρναίων Ἐκκλησίας, Smyrναeorum Ecclesia. Ab eodem abest inclusum ἐστίν vers. 6. V. 13, idem πλούσιος δ' εἰ, ἦγουν ἐν τοῖς πνευματικῶσι : sed dives es, nempe in spiritualibus : et v. 15, ἐν τῇ καρδίᾳ σου, in corde tuo. V. 21, ab eodem abest articulus ὁ, v. 22, ad Rom. ii. Seq. v. pro ἐστίν idem A habet ἐρμηνεύεται, interpretatur, i. interpretatum sonat ; quæ interpretatio inf. a quo mox repetitur 50, 53. V. 24, idem μηδὲν φοβοῦ, nihil metuas : et mox, μέλλεις πάσχειν, præs. temp. Ab eodem abest sequens inclusa δὲ. V. 40, idem οὐκ ἀδικηθήσεται : quod interpretes secutus est. P lectio sonat, non condemnabitur. Seq. v. A. Τὰ σημανθέντα τῷ τῆς Περγᾶμων Ἐκκλησίας ἀγγ. Quæ Pergamorum Ecclesiae angelo significata fuerint.

Pag. 11, v. 4, A ἐκείνου, sing. num. V. 7, idem A brevius, ἐδίδασκε τὸν Βαλαάκ, docebat Balaacum, uti et vetus interpretes Latinus ; sed nos'ri P lectio repetitur etiam mox v. 17, exstat autem historia Numerorum cap. xxiv. V. 14, idem ἀσχρολόγου, minus significanter. Seq. v. idem, ἐπισπαρένας, superseminatos, a diabolo videlicet. Ab eodem abest inclusum καθαρῶ ; v. 39. V. 41, idem οὐκ οἶδε, non novit ; minus convenienter.

Pag. 12, v. 7, inclusum commation nec A agnoscit, nec vetus interpretes Latinus. V. 14, A περὶ τὴν πίστιν : et seq. v. περὶ τοὺς δεομένους, eadem utrobique præpositione. V. 19, idem A ἀσέβειαν, private : et v. 23, ταύτην δὲ ἐπιστομ. variata conjunctione : itemque v. 35, ἐπέμεινε pro ἐνέμεινε : et mox, τὴν στροφὴν, abstracta præpositione. V. 43, idem ὅσοι pro οἵτινες : et mox τὰ βάθη, substantive. Ab eodem absunt inclusa v. 47.

Pag. 13, v. 4, A κεραμεικά, diphthongus ; et mox συντριβεται, præs. temp. V. 20, idem λέγει, præs. tempore : et v. 22, τῶν ἀγίων ἐπαγγέλλεται. V. 25, idem A εὐδῆλον habet pro δηλαδὴ : et seq. v. π.σ.α.γ.ο.σ.ο.ν.τ.αι, uræs. tem. V. 31, idem compositio,

ἐξελάβομεν· et v. 55, μανθάνομεν ἐκάτερον σημαίνον πρὸς τὸ ὑποκείμενον. V. 55, Pal. τοῦ Θεοῦ pro τοῦ Χριστοῦ, minus distincte.

Pag. 14, v. 1, inclusum οὕτη abest ab A. V. 4, idem præ. tempore habet ἀποθήσκειν. V. 7, Pal. brevius, τὴν ῥαθυμίαν, φησὶν ἀποτίναξαι. V. 13, A παρελήφας, præ. perfect. Ab eodem absunt inclusa v. 25. Seq. vers. idem ἔχουσα pro ἔχεις. V. 30, in eodem annotata et altera lectio, τὸ τῆς σαρκὸς ἔνδυμα, *carnis indumentum*. V. 32, idem A τῆς βίβλου τῶν ζώντων, *libro viventium*. Ab eodem absunt inclusa v. 40. V. 44, idem pro δηλωθέντα habet γραφέντα, *scripta*.

Pag. 15, v. 6, A negative, οὐ μικράν, *non parvam*. V. 11, idem καθάπερ δὴ πάλαι τῷ Μωϋσῆ φησιν, *quemadmodum videlicet olim Moysi ait*. V. 14, Gr. sonant, *nam animi proposito ac voluntate contentus sum, nec postulo quæ vires superant*. V. 21, inclusa absunt ab A. V. 25, idem τὸν ἐν ἐμοὶ φωτισμόν. V. 33, idem τὴν τέως αὐτίκα μάλα παρεσομένην, sed εἶτε ὡς probat etiam interpret. Seq. v. idem A ἀετῶν, ut sit, *impiorum, qui Romæ tunc regnabant, adversus Christianos persecutione*. V. 28, P τῆς ὑπακοῆς μου, *obedientiæ meæ* : sed superscriptum ὑπομονῆς, quod cum A et vulg. ed. agnoscit etiam vetus interpret. Inclusum ὡς v. 43, abest ab A. Item ea quæ v. 49 inclusa sunt. V. 54, idem A ἐπ' αὐτῷ, dat. casu.

Pag. 16, v. 1, inclusa absunt ab A itemque v. 15. Idem v. 3, ἐγχαράξω, addita præpos. V. 17, idem. Τὰ δηλωθέντα τῷ ἀγγέλιῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Ἐκκλησίας, *Quæ angelo Laodicensis Ecclesiæ significata fuerint*. V. 21, idem absque conjunctione, ὁ πιστός, ὁ ἀληθινός· et μοχ ἡ ἀπαρχὴ τῆς κτίσεως, *primitivæ creaturæ*. V. 24, inclusa absunt ab A itemque v. 29. V. 34, idem A τῆς ζωῆς πίστεως, *viventis (seu vivæ) fidei* : et seq. v. πάντως pro πολλάκις. V. 36, idem genit. casu, διὰ ῥαθυμίας, *per socordiam*. V. 46, idem ἔμετον ποιεῖ, *comitum facit*. Seq. v. idem παραλαμβάνουσιν, *assumentibus* : et μοχ βδελυρόν, ut supra 9, 31. V. 50, P et B συμμιγνύουσα, *commiscens* ; parum apte. V. 52, σου ab A abest.

Pag. 17, v. 4, A ἔγχεσαι, media forma : et κολλούριον, prima et secunda diphthongis : at Bavar. κολλούριον, tertia tantum diphthongo, quasi per contractionem ex κολλούριον. V. 6, A εἰ πλουτήσαι βούλει, παρ' ἐμοῦ τοῦ πλουτίζοντος, φησὶ, κ ἦσαι· *Si ditescere vis, a me, qui divites facio, compara*. V. 12, idem προσγινομένη, præ. temp. Et v. 14, rursum κολλούριον, ut paulo ante v. 4 V. 16, idem ἀνοίξει, fut. tem. Ab eodem absunt inclusa v. 19, itidemque v. 26. V. 30, idem ἡγοῦμαι, præ. temp. V. 16, πᾶσι ab A abest. V. 48, idem ἐπὶ δόδ. θρόνων, gen. casu. V. 49, inclusa, δι' ἡμᾶς, ab A absunt. Idem v. 53, μεταδούς ἡμῖν τῆς αὐτοῦ θεότητος, καθὼς ἦν δυνατὸν ἀνθρώποις δεξασθαι, *impertitus nobis deitatem suam, quatenus homines eam capere poterant*.

Pag. 18, v. 5, A δηλονότι, eadem signif. Ab eodem abest articulus ταῖς v. 10 : et πρὸς συνάφειαν v. 15. V. 15, idem compos. ἐπιτευξόμεθα· et v. 17, σὺν τῷ- pro ἅμα τῷ- nulla significationis variatione. inclusa v. 20, ab eodem absunt : itemque v. 36. In eodem v. 23, annotata et altera lectio, ἦν ἔχουσα, accus. casu. V. 45, idem τὸ εὐθαλές. V. 49, Bavar. μετὰ τούτου, *cum hoc* : et seq. v. θρησκευτικόν pro θεραπευτικόν interpret. hic a mss. longe discessit.

Pag. 19, v. 2, A accus. casu, ἐπὶ τοὺς θρόνους. Seq. v. ab eodem absunt inclusa, καὶ et ἐν. Notanda porro et casus varietas in his membris : ac in priori quidem subaudiendum εἰστήκεισαν, *stabant* : in altero, εἶδον, *vidi*, vel alia ejusmodi. V. 7, A activa forma, ἐξέλαβε. V. 13, pro εἶ, idem integre habet δώδεκα. V. 17, idem καθύπεσθαι, media forma. fut. tempore. V. 26, ἐκάτερα cum A et P ferri potest per syllepsin generis, fere tamen Bavar. congruentius feminino gen. ἐκατέρα, *utraq.* Sonant autem ad ver-

bum Gr. : *Is tamen qui salute digni sunt, utrumque horum illuminationem indit : illud quidem, mentis oculis ; hoc vero, spiritalibus auribus illabens*. V. 33, idem A τὰ πνεύματα ταῦτα εἶτε, *Spiritus hi sive : et seq. v. ἀγγέλους δεῖ νοεῖν, τοὺς τῶν λοιπῶν ὑπερέχοντας, ordine verborum, non sensu variato*. Ibid. idem A οὐδὲν ὕμναι ἀπίθανον, *adverbialiter nimirum pro κατ' οὐδὲν, nullatenus, nequaquam*. V. 50, inclusa, absunt ab A. Seq. v. idem διὰ τοῦτο, *propterea*, minus apte. V. 53, idem ἐν ἧ καὶ περιόντα τὰ σεραφίμ ἐθεώρησε, *in qua et Seraphos circumquaque existentes spectavit*.

Pag. 20, v. 1, A post διδασκόμενος statim attexit, ὅτι τε καὶ τῶν ἐμπρὶ οmissis intermediis : Bavar. vero omittit etiam τε. V. 5, A ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπος, *habens faciem ut homo*. V. 8, inclusum τέσσαρα ab A abest : itemque εἶτε v. 10. Idem rursum v. 8 pro Ἡσαίαν habet Ἰεζεκιήλ, et locus apud Ezech. est cap. 1. Sequentia vero sic magis ad verbum sonant ; *per quatuor facies significantia sive quatuor elementa, e quibus Deus res condidit et conservat, ut quibusdam visum est : sive quadruplicem Dei dominatum, in cœlestia et terrestria, in marina et subterranea*. V. 18 idem, τοῦτο εἶναι σημαντικόν. Ab eodem absunt inclusa, φιλεῖν, et τοῦτο, v. 23 : itemque articulus τοῦ v. 27. V. 34, idem καθ' ἑαυτῶν, *contra sese* : parum apte. Seq. v. idem, καὶ ἔσωθεν ἔχοντα ὀφθαλμούς. Ab eodem absunt inclusa v. 37. v. 39, idem, ἐν δυοῖ, pro ταῖς δυοῖ· ai non item in seqq. membris. V. 40, idem πέρασθαι. V. 46 idem, Κύριος Σαβαώθ ὁ παντοκρ. Et seq. v. transposito commatum ordine, ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν. V. 48, interpret. legisse videtur, ἀνάπαυσις δὲ ταῖς ἀγίαις ταύταις δυνάμεσιν οὐκ εἶναι λέγεται, *διὰ τὸ*. Nam Gr. sonant, *Requies autem sanctis his virtutibus est, ab hymni divini cantu non cessare : eo loquendi genere quo apud Latinum poetam :*

Una salus victis, nullam sperare salutem.

V. 49, idem mutata conjunctione, τὸν δὲ τρισσόν.

Pag. 21, v. 2, A προσκυνήσουσι τῷ ζώντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, *adorabunt eum qui vivit in sæcula sæculorum*. Ab eodem absunt inclusa seq. v. V. 6, A ἑμολογούντων, referens ad gen. τούτων. V. 8, idem βάλλουσι, præ. temp. Seq. v. Pal. Κύριος ὁ Θεός, nom. casu. Inclusum ὁ ἅγιος v. 10, ab A abest. V. 10, idem A inverso commatum ordine, εἰσι καὶ ἐκτίσθησαν. Includa γὰρ seq. v. ab eodem abest. V. 14, idem πάντων τῶν κτισμάτων. V. 23, pro βιβλίον habet βιβλίον· et v. 25, θεῶν πραγμάτων, *divinarum rerum*. V. 28, idem τὴν συντέλειαν τῆς βίβλου ἀσφαλῆ, *consummationem libri firmam seu certam*. Ab eodem absunt sequentia inclusa, δηλοῦν φημι. V. 33, idem, ὁ Χριστὸς ἐπιπερατοῦσθαι ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ ἔφη. Ab eodem abest inclusa ἐν v. 35. V. 40, idem brevius, διὰ τούτων δεικνύται μήτε ἀγγέλους, μήτε ἀνθρ. V. 47, idem divisi, καὶ ἐγώ. V. 50, idem composite, ἐμπασούσης, *illapsæ* : Græca ibi ad verbum sonant ; *forsan quasi purissimus angelicarum essentialium ordo in ignorantiam lapsus esset*. Inclusum ὢν v. 53, ab A abest : itemque λύσει v. 55.

Pag. 22, v. 5, fortasse post θεωρίας addendum τοῦ ἀρνίου· ut sit, *De visione agni in medio throni et quatuor animalium ; seu, De agno inter thronum et quatuor animalia viso*. A paulo aliter, Περὶ τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐπὶ τὰ κέρατα ἔχοντος, ὅπως τὰ βιβλία ἠνέφξε· quam lectionem secutus est interpret. V. 8, idem A ἃ εἰσι, neutro genere, relatione ad τὰ κέρατα. Idem seq. v. ἀπασταλμένα, præ. temp. V. 14, Pal. ἐσφραγισμένον, *obsignatum* : itidemque μοχ v. 16 et 40 : minus apte. V. 19, A ἔλαβε τὸ βιβλίον, repetito scilicet nomine pro relativo. V. 22, idem plurali καθάρας superscriptum habet singulari numero καθάρων. V. 27, idem διὰ βίου καθαρότητος, *per vitæ puritatem*. V. 36, idem βασιλεύουσι, præ. tempore. V. 38, idem διὰ τούτων δεικνύται-

τοὺς πρεσβυτέρους εἶναι τοὺς ἐν τῇ Παλαιᾷ τε καὶ Νέᾳ. Quam lectionem secutus est interpret. V. 41, idem, εὐχαριστίαν προσάγοντες, gratiarum actionem offerentes. V. 45, idem βασιλεύειν, præ. tempore: et seq. v. ἐπιγγέλλεται, præ. perfecto. V. 47, idem ὡς φωνήν, accus. casu. Seq. v. idem τοῦ θρόνου αὐτοῦ, throni ipsius. V. 50, idem fem. genere, λέγουσαι, nempe αἱ μυριάδες. V. 54, idem ἐν τῇ γῆ, præpositione mutata, non sententia. Sequentia in eodem sic leguntur, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς· καὶ πάντας ἤκουσα λέγοντας τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρ. Sic et in Bavar. nisi quod ommissa copulativa καί, neut. gen. habet, πάντα ἤκουσα λέγοντα τῷ καθ.

Pag. 23, v. 3, inclusa absunt ab A. Idem seq. vers. diversa præpos. habet, ὅπῃ πάντων. V. 8 idem, τὴν καινότητα τῶν ἀνθρώπων, novitatem hominum: et seq. v. τὴν δι' αὐτοῦ ἀνανέωσιν τῇ κτίσει χαριζόμενος. V. 13, idem ἔπεσον, aor. secundo, usitatus. Seq. v. idem brevius, Καὶ διὰ τούτων δείκνυται μία ποίμνη. V. 20, idem et δυνάμεων habet, et τάξεων. V. 31, idem ὅτε ἤνοιξε, cum aperuit. V. 33, idem nom. casu, ὡς φωνή. V. 36, idem ἑνὸς προσώπου τῶν τεσσάρων ζώων· et v. 38, ἐγκλεισμένην, composite. V. 45, A et alteram lectionem habet, ἐπ' αὐτῷ, dat. casu. V. 48, Pal. divide, ἐν σαρκί, in carne. V. 53, A pro ε' integre habet ἕκτην· et mox θέσιν, ommissa præpos. κατά.

Pag. 24, v. 12, A νενικήχασιν, præ. perfecto: et mox, ἐλπίδι δὲ δευτέρας νίκης, conjunctione pro præpositione supposita. V. 16, in eodem superscriptum δι' αὐτόν, propter ipsum, masc. genere: et seq. v. μετὰ κολάσεως, sing. numero. V. 30, idem κατασφάξωσι, composite. V. 33, P διδαχὴν, doctrinam: A διαδοχὴν, successionem: quod secutus est interpret. V. 37, Domini verba exstant Matth. 10. V. 42, A τὸ δὲ γεγραμμένον, quod vero scriptum est. In eodem annotata et altera lectio seq. v. ἐπ' αὐτόν, accus. casu. Idem mox cum adiectione, τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, pacem Dei. V. 48, in eodem rursum duplex scriptura, πιστευόντων, et πιστευσάντων· illud præsentī, hoc, præterito tempore; quod posterius secutus est interpret. V. 50, idem καὶ ἀνεωγμένης τῆς τρίτης σφραγίδος, ἤκουσα τοῦ τρ., et aperto tertio sigillo, auctori tert. an. Ab eodem absunt sequentia inclusa, καὶ ἴδε· itidemque καὶ εἶδον v. 57.

Pag. 25, v. 2, A ζωνήν, accus. casu: itidemque mox λέγουσαν. V. 3, idem, χριθῆς, sing. numero. V. 15, idem τῆς δόξης θείας εἰκόνας ἀκριβεῖς φύλακας. V. 20, idem τὸ δὲ ἐντέταλθαι, variata conjunctione: et mox activa forma, μὴ ἀδικῆσαι. V. 23, idem, ἢ τὸν ἐμπεπιτωκότα τοῖς λησταῖς ἐθεράπευσε, μήτε προναρπαγῆναι· quam lectionem sequi si libet, in sequentibus post θανάτῳ τούτου interseverandum εἶσαε, ut sit, quæ curavit eum qui in latrones inciderat, nec eos sibi morte præcipi sivit qui. Idem mox v. 26, ἀνακαλέσθαι. V. 40, A τὰς ἐπαγομένης παιδευτικὰς μάστιγας τοῖς δι' ἀνυπομονησίας ἀρνισαμένοις τὸν Κύριον, flagella castigatoria, quæ infliguntur iis qui per impatientiam Dominum negaverunt. V. 43, idem ἤκουσα φωνήν, accus. casu. Ab eodem absunt sequentia inclusa, καὶ ἴδε. V. 48, idem δυσσεβῶν pro ἀσεβῶν· et v. 52, ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ.

Pag. 26, v. 8, A καίπερ pro καίτοι. V. 22, idem πρὸς Κύριον καταβήσιν ὥστε γενέσθαι συντέλειαν. V. 25, inclusa τῶν ἀνθρώπων, absunt ab eodem A itidemque τοῦ Ἀρνίου v. 27. V. 32, ad verbum Gr. sonant; Si quis quatuor superiorum sigillorum solutionem Christi œconomiae jam præteritæ attribuere contendet, hanc quoque prophetis reliquisque sanctis jam olim consummatam probabiliter accommodare poterit. V. 42, A ὑποστρέψαι, reverti. V. 47, A ἐπιτρεπτικῶν, permissivorum; minus apte. V. 49, idem αὐτῶν ἐκάστῳ, usitatore loquendi forma. V. 55, idem brevius expositionem sic orditur; Καὶ διὰ τούτων τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν αἰτούμενοι φαί-

νονται, huic porro expositioni epierisin apponit interpret Peltanus hanc: Olim (inquit) citra ullam erroris suspicionem hanc de animarum quiete opinionem tueri licuit: nunc non licet, cum aliud ab Ecclesia sit definitum.

Pag. 27, v. 1, A plur. num. αἱ δὲ λευκαὶ στολαί, et seq. v. ἐμφαίνουσι. Idem mox ibid. ἔν εἰσὶν ἡμφισπόμενοι, quam circumamicti sunt. V. 3, idem τὰς ἀγγελίας, minus convenienter. Sexto versui censuram hanc apponit Peltanus: Hæc sententia (inquit) diserte jam condemnata est et ab Ecclesia proscripta. V. 11, A πληγὰς ἐμφαίνουσα. V. 13, idem transposita copulativa, Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν ἕκτην, καὶ σεισμὸς μέγας ἐγένετο· atque ita etiam vetus interpret Latinus. V. 15, idem A σάκκος τρίχινος magis perspicue. Ab eodem abest sequens inclusum ὄλη. V. 47, idem composite, ἀποβάλλει. V. 49, idem τὴν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ, articulo vice præpositionis posito, et Latino more a pro e posito in tertia imperatorii nominis syllaba. Ab eodem abest sequens genitivus βασιλέως. V. 21, idem δοκεῖ μετάθασιν, videtur transitio. V. 25, in eodem vestigia etiam alterius lectionis, ὡς προεμελετώντας ταύτας τοὺς ἀνθρώπους. V. 31, A μετάστασιν pro μετάθασιν· et v. 36, καταλειφθεῖσι, derelictis. V. 42, idem ἀποκλάζοντας, eo modo quo ἀποκάρμειν dicitur. Idem mox, ὡς φησιν ὁ Θεός, ὥστε πλανηθῆναι, et v. 45, λαμβάνεται, demissa præpositione. V. 49, idem, καὶ ἐπὶ τῷ καλῷ, καὶ ἐπὶ τῷ κακῷ. V. 51, idem, τῶν ἐν ἐρημίᾳ φανέντων, corrupte.

Pag. 28, v. 4, A βέλλον ἐλισσόμενον, eodem genere. V. 8, idem, ἐν ἀκαριῖ· et v. 12, ὑφίστασθαι pro ὑποστῆναι· et v. 20, γέγονε pro ἐγένετο, nulla ferre significationis variatione. Sic v. 28, δείκνυσι pro δεικνύει, at cum idem v. 24, ἀνείλιξις habet pro ἀνείλιξις, videtur potius ἀνείλιξις representare voluisse, aut certe debuisse. V. 36, idem præsentī tempore, λέγουσα: τοῖς ὄρεσι. Ab eodem absunt inclusa v. 41: itidemque v. 45 et 46. Idem eodem v. 46, Latino more Οὐεσπασιανοῦ scribit, per a in secunda syllaba.

Pag. 29, v. 5, A καὶ πλουσίοις, καὶ δούλοις. V. 18, Pal. καὶ εὐξόνται, quod ferri nequit nisi καὶ pro etiam capias: aut conjunctione in præpositionem versa composite legas κατεύξονται. V. 10, λιμοῦ solum habent etiam A et Bavaricus. Interpret maluit λιμοῦ τε καὶ λοιμοῦ, ut supra 26, 5. Seq. v. A et A ἐπὶ ταῖς προσδοκ. V. 15, inclusæ copulativæ ab A absunt. V. 18, idem ἀπεργάζεται, indic. modo, futuro temp. Idem v. 20, ὃ πρόπει: πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ παναγίῳ Πν. Ab eodem absunt inclusa τῆς γῆς v. 18, Seq. v. idem ἐπὶ τῆς γῆς, gen. casu: itidemque mox, ἐπὶ τῆς θαλάσσης· et tamen in tertio commate, accus. casu, ἐπὶ πᾶν δένδρον. V. 38, idem ὡς πληρῶν τὰς διακονίας· non male, si articulus τὰς post hoc ipsum nomen διακονίας repetatur. V. 41, idem λύσιν τῆς εὐταξίας τῆς κτίσεως ἐμφαίνει, καὶ τῶν κακῶν ἀδιάδραστον ἐπιφορᾶν. Et mox cum articulo, διὰ τῶν ἀνέμων· et rursum, καὶ αἱ πλείστα θάλασσαί, et plerumque maria: minus vere, ut videtur. V. 47, inclusum αὐτοῖς ab eodem abest, ut et ea quæ sequuntur versu proximo. V. 50, idem παρὰ τοῦ ἐνδευκότος βαίδιν, ab eo qui induerat baddim.

Pag. 30, v. 16, A ἄχρις ἂν σφραγ. et v. 20, συμφαιδρύνεται, præ. tempore. Ab eodem abest inclusa οὖν v. 19. V. 25, idem αὐτῇ, nempe τῇ τοῦ Πνεύματος σφραγίδι. V. 27, A et Bav. παρ' οἰκείου· quæ lectio magis congruet si, transposito eo commate, legamus, τοῦ μὴ παρ' οἰκείου βοηθηθῆναι θέλημα, eo quod per propriam non adiuti sint voluntatem. V. 30, articulus τῶν ab A abest: itidemque inclusa v. 32. V. 33, idem καλεῖται pro ἐρμηνεύεται.

Pag. 31, v. 10, A ἦτοι αἱ τῶν ἐκ Θεοῦ μισθῶν ἐνεκεν ἐναρέτως πολιτευόμενοι. V. 16, Pauli locus est

II Cor. 2. V. 24, cum elliptico isto commatio, οἱ διὰ καρδιακῶν ὀδυνῶν, interpres subaudit σωζόμενοι, ex sequentibus nimirum. V. 31, A ἡ δὲ ἀκρίβεια, conjunctione mutata : et v. 38, πολύμορφον, *multiformem*. V. 43, idem εἰς μερισμόν, *in partitionem* : et v. 45, ἐν τοῖς πλησίον περιτίθεται, ubi cum Pal. consonat etiam Bavaricus. Ab eodem A absunt inclusa v. 52.

Pag. 32, v. 8, A κράζουσι κραυγῇ καὶ φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες· Ἡ σωτηρία τῷ καθημέρῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τῷ Ἀπρίῳ. V. 15, inclusa καὶ ab A abest. V. 19, idem λευκῶν τὰς καρδίας, subaudita scilicet præpositione κατά, περί, vel simili. Ab eodem abest articulus τῶν v. 22. V. 26, idem ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν· et v. 28, trajecto commatum ordine, ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ, minus convenienter. Ab eodem absunt inclusa v. 31, et 53. V. 43, idem τῶν ζώων pro τῶν χειρῶν, et v. 47, εἰς τὴν αὐτοῦ κτίσιν, *in creaturam ejus*.

Pag. 33, v. 6, A composite κατασκηνώσει. V. 14, Pal. ἐνταυθοῖ, more Attico : et v. 19, τοῦ Πατρὸς pro τοῦ Πνεύματος· errore nato e scripturæ compendiosis πρὸς εἰς, ut infra 67, 19 : 100, 13. V. 29, A Οὐδὲ γὰρ ὑπὸ πειρασμῶν ἐστὶ, omissa mox negativa ante ὀδυνηθήσονται. V. 32, A ὡς θυμίαμα, sing. numero : et v. 55, ὡς ἡμιώριον.

Pag. 34, v. 7, A composite, ἐπιδοσμένων· et v. 9, εἴτε καὶ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ἥτις ἐστὶν ἀγγέλοις ἄγνωστος. V. 19, idem ordine mutato, εἴτε τι ἕτερον· et v. 22, οἶονεὶ τὸν ἴδιον τὸ δεχόμενον θυμ. V. 28, idem διανεῖμαι, præpositione variata. V. 35, idem Τὸ θυσιαστήριον τοῦτο, ὁ Χρ. V. 43, A ἐν αὐτοῖς, masc. genere : et v. 52, cum articulo, διὰ τοῦ ἀγγέλου· et seq. v. δεχθεῖσαι, omissa priore compositionis parte. Rursum v. 42, interpres legisse videtur, τὸ θυσιαστήριον τὸν Χριστὸν εἶρηκε.

Pag. 35, v. 5, A δεδῶσθαι, præter. perfecto. Idem v. 6, ἐκπτωσιν pro ἐκκοπήν· et δεήσεις pro κλήσεις v. 9. Ab eodem abest articulus τοῦ v. 27. V. 32, idem πραῦναι, opt. modo : itidemque præcedenti v. παραδώσαι· et superscriptum παραδότη, sub-junctivo modo : parum usitate. V. 51, idem ἀσεβείας pro ἀμαρτίας. Ab eodem abest inclusum ἐδόμηθα v. 38, Idem mox δόξα, τιμὴ. V. 44, idem ἐφέρετο, tempore præterito : et v. 48, μεμιγμένα, plur. numero.

Pag. 36, v. 2, A τὰς πρὸ τῆς συντελείας μελλούσας πληγὰς ἐμφαίνειν· et v. 9, ἀνάλωται, absque augmento : et v. 13, τῆς ἡμέρας τῆς μεγάλης, articulo propter substantivi præpositionem geminato. V. 16, A ψυχῶν pro ἐμφύχων. Ab eodem abest inclusa καὶ v. 20. Idemque mox ibidem, τῶν κτισμάτων τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ, τῶν ἐχόντων ψυχὰς· et v. 22, plurali numero διεσθάρησαν· et v. 30, ὑποστήσασθαι, præterito aoristo : et mox idem ἐν αὐτῷ, nempe τῷ βίῳ. V. 33, idem τοὺς δέ, accus. casu : V. 42, victoriae lex ista repetitur etiam infra, 57, 6 : sed et a Theocrito exprimitur Idyllio 22, sub Amyci persona. Is enim Polluci de victoriae præmio quaerenti respondet,

Σὺς μὲν ἐγὼ, σὺ δ' ἐμὸς κεκλήσεαι, εἰ κεκρατήσω, et v. 45, ἀπεκρίνον, interiore præpositione mutata. V. 52, A Ἄψινθος· et seq. v. ἀψίνθιον. Bav. in priori m. mbro habet, λέγεται ἄψινθος· in altero, ὡς ἄψινθος.

Pag. 37, v. 4, A adverbialiter εἰκότως. Ab eodem abest articulus ὁ v. 8 : itemque θεῖον v. 21. V. 13, idem A οὐ πᾶσι δέ, ἀλλὰ τῷ τρίτῳ μέρει· et v. 19, δέον τοίνυν ἡμᾶς, μὴ βουλομένους κρίνεσθαι, εαυτοὺς κρίναι. V. 24, A composite, ὑποδέχεσθαι. V. 53, idem σὺν τῷ pro ἅμα τῷ. Ab eodem absunt inclusa v. 41 : itemque articulus τῆς v. 47. V. 43, idem παρὰ τῷ Ἰωήλ, dat. casu : et v. 49, κόλασιν pro κάκωσιν.

Pag. 38, v. 13, A plur. num. ἐν οὐρανοῖς· et v. 28· μηδὲ pro οὐδέ. Ab eodem absunt inclusa v. 30,

et 31. V. 55, idem ἔφρασαν· et mox, καταβαίνον α ἐπὶ τῆς γῆς, ἤγουν ἐν τῇ κρίσει τῇ ὑποληφθείσῃ κοιλίᾳ Ἰωσαφάτ. V. 46, exstat in A et altera lectio, ἐν τούτῳ pro τούτους. Ab eodem abest inclusum φησί seq. v. et continenter sequitur, καὶ μετὰ ταῦτα. Idem v. 55, verso verborum ordine, ζόφον τῶν προσβολῶν αὐτῶν. Idem seq. v. παραδεχθειῶν habet, et superscriptum παραδειχθειῶν.

Pag. 39, v. 10, inclusum μή ab A abest : itidemque μηδέ v. 12. et contra idem v. 11, addita epistasi habet, ὥστε καὶ κατὰ τὸν Δεσπ. et v. 17, masc. gen. κατὰ τὸν Δεσποτικὸν λόγον. V. 22, idem sub-junctivo verbi modo, εὐρωσι· et v. 26, plur. num. διὰ τούτων. V. 28, idem ἀνωδύτως pro ἐν ὀδύνας· et seq. v. composite ἐξήρτηται. V. 32, idem ὡς τῶν βασάνων μητέρα, nomine scilicet pro relativo posito : et v. 54, πρὸς πόλεμον, mutata præpositione. Sic vers. 42, verbis commutatis, τῶν ἐφεξῆς ῥηθησομένων, τὰς λεχθείσας ἀκρ. et seq. v. ἐξέλαβον, activa forma. V. 47, idem ἐπάγειν, infn. modo : et mox gen. casu, τῆς ἐν γεένῃ κολάσεως, relatione videlicet ad τοὺς ἀξίους. V. 51, P scripturæ sensus est, *quibus nos, cum victi sumus, tamen ut malam illam per voluptatem victoriam vincentes, nos coronari existimamus*. Aug. paulo aliter, οἷς ἡμεῖς, ὅταν ἠττηθῶμεν δι' ἡδονῆς, ὡς τὴν κακὴν νίκην νικῶντας, αὐτοὺς στεφανοῦσθαι νομίζομεν· *quibus nos, cum per voluptatem victi sumus, nihilominus ut malam illam victoriam vincentes, nos coronari existimamus*. Bavar. οἷς ἡμεῖς, ὅταν νικηθῶμεν τὴν κακὴν ἠτταν, δι' ἡδονῆς, νικῶντας στεφανοῦσθαι νομίζομεν· *quibus nos, cum mala illa victoria per voluptates victi sumus, tamen vincere nos et coronari existimamus*. V. 54, τῶν διαμόνων habet etiam Bavaricus : at A αὐτῶν, nempe, τῶν γυναικῶν· quam lectionem secutus est interpres. Palatinae ac Bavaricae scripturæ sensus est, *Capillos autem mulierum, significare daemones et voluptate cupi, et ad scortationem excitare solere*.

Pag. 40, v. 4, A ἔχουσιν οὐράς, præes. tempore : et seq. v. καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἀδικῆσαι· et v. 5, καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν· et v. 6, ὄνομα αὐτῷ, dativo casu. Ab eodem abest inclusum ὀήσει v. 7. V. 8, idem παρήλας, *praeterit*. V. 16, idem φυσικὸν θάνατον, *naturalem mortem* : et mox τελεσθεῖσα, absque præpositione. V. 21, A ἐκληφθεῖσα, sing. numero, nom. casu : et mox, ὡς προγεγράφται· et v. 21, ἀπειλεῖ ἡμῖν τὰς δύο οὐαὶ τὰς μετὰ ταῦτα ἐλεύσεσθαι. V. 26, idem accus. casu, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην· itidemque v. 29, φωνὴν μίαν· et v. 31, λέγουσαν. V. 41, idem προδεδεμένους, *prius ligatos* : et v. 44, ἀφανίζεται, præes. tempore. V. 47, idem ἐπουρανίου, *quod in caelis est* : et v. 49, composite, ἀπολύεσθαι, addito etiam relativo αὐτούς. V. 52, idem τῶν οὐρανίων ἤγουν ἀποθηκῶν, *caelestibus mansionibus sive apothecis*.

Pag. 41, v. 1, inclusa δι' αὐτῶν, ab A absunt : itidemque τότε v. 5. idem eodem v. 5, τὸ περισσῶν, præes. tempore : et v. 7, πρὸς ἀνθρώπους. V. 13, idem ἤδη καὶ πρὸ τούτου εἰρήκαμεν· et v. 15, καὶ οὕτως εἶδον, ut et Latinus interpres. V. 19, idem ἐκπορεύεται, præes. tempore. Seq. v. Pal. plur. n. ἀπεκτάνθησαν, more collectivorum. V. 21, A ἐκ τοῦ πυρός, καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ. V. 25, Pal. ἔχουσι κεφαλὰς, *habent capita*. V. 31, A ἀλλήλοις ὑπηρετεῖν. Ab eodem abest αὐτῶν v. 41 : et inclusa v. 48. V. 49, idem ἐπισπορῶν, *superseminationem* : et v. 52, ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις· et mox, οὕτε μετενόησαν.

Pag. 42, v. 1, inclusa absunt ab A. Idem v. 2, ἔχεται pro ἤρτηται· et v. 3, ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀνηρῆσθαι. V. 12, idem ἐπὶ ταῖς ἐπεγνωκόσι, præterito tempore, omissa negativa : et v. 14, καὶ ταμάλιστα Θεοῦ ὁμολογοῦσιν εἰδέναί· et v. 17, δύναμιν αὐτῆς ἀρνούμενοις· et seq. v. τοῖς τῷ δαίμονι δουλεύουσι τῆς φιλαργυρίας· οἷς καὶ εἰδωλολατρίαν ἐγκαλεῖ ὁ Ἀπόστολος· et rursum v. 22, τῆς εἰ :

Χριστὸν πίστεως. Ab eodem abest inclusum οὕτω v. 24, et articulus οὗ v. 26 : et ἄλλον v. 38 : et αὐτοῦ v. 41. V. 52 idem βιβλιδάριον, alia diminutivi forma : et mox ἀνεωγμένον, detracto præpositionis augmento. V. 55, idem λέων मुखάται, minus convenienter.

Pag. 45, v. 1, A rursus βιβλιδάριον : et v. 10, μήτε προσηγή μήτε ἀπειλοῦντα, sed P lectio melior. Exstat autem Danielis locus cap. 10. V. 20, A acens, casu, ἤκουσα φωνήν, itemque mox λέγουσαν : et v. 23, γράφεις, scribis : ἄλλως γράφεις, scribes. V. 24, idem, brevius enarrationem sic orditur. Καὶ δὲ τούτων δείκνυται ἄδηλα εἶναι. V. 31, idem ταμιεύσασθαι, aoristo præterito. V. 37, inclusum θεῶ ab A abest. V. 40, idem verso verborum ordine, οὐκ ἔσται ἔτι; non erit amplius. V. 41, idem ὁ θεὸς μὲν κατ' οὐδενὸς ἔχ., et mox, καθ' ἑαυτοῦ ὄμοσαν, tempore præterito : et vers. 34, κατὰ τοῦ κτίσαντος θανάτου, τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα..... πιστούμενοι. V. 55, P εὐηγγέλισε, minus usitate.

Pag. 44, v. 8, A rursus βιβλιδάριον : itemque v. 12, 20 et 34. Idem eodem v. 12, ἀνεωγμένον, dempto præpositionis augmento : et v. 28, dat. casu, τῇ περὶ : et v. 35, composite, ἐκδοδάσκαται. V. 49, Pal. sing. numero, διὰ τούτου, per hoc. Inclusa quæ sequuntur, ab A absunt. V. 54, aoristum γεύσασθαι videtur pro futuro positum, ut solet nonnunquam : nominatim infra 61, 22 : 72, 2. ut sensus sit, aut nondum eum mortem gustaturum, sed ad finem venturum esse, prohibeturumque ne Antichristi imposturæ. Ultimo v. A κάλαμος ὁμοίως ῥάβδῳ, καὶ φωνὴ λέγουσα, catamus similis virgæ, et vox dicens.

Pag. 45, v. 1, A ἔγειρε, et superscriptum ἔγειραι : itemque in expositione v. 11 et 15. V. 3, idem τὴν αὐτὴν τὴν ἔσωθεν, atrium interius : seu, quod est intra temptum : et v. 5 τεσσαρακονταδύο, uno verbo : itemque infra in expositione v. 23 et 36. Ab eodem absunt inclusa v. 11 et 12. V. 13, idem εἰ δέ τις εἶπη : et v. 15, τὸν ναὸν τοῦτον, φάμεν τὸν κάλ. et v. 29, τὰς λογικὰς θυσίας. V. 35, ad verbum Græca sonant, prævaricatores autem, is qui omnia novit, ignorare dicitur, vel, prævaricatores autem etsi novit, tamen ignorare dicitur. V. 43, A ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ab eodem absunt inclusa v. 46. V. 49, idem ἐπὶ τρεῖς ἡμισυ ἔτη, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἀριθμούμενα, sed videtur τῶν πεπεραμῶν ibi positum pro numerandi nota τρεῖς, seu τρεῖς. Nec multo aptius idem v. 55, τὴν τροφήν, delicias. Ultimo versu A ἔργων pro πράξεων.

Pag. 46, v. 5, A ἐν ταῖς ἡμέραις. Ab eodem absunt inclusa v. 17. V. 19, Pal. φόβου διδασκαλικοῦ, minus vere. V. 32, inclusum φησὶ ab A abest. V. 40, idem Ἰησοῦς habet pro ὁ Υἱός, minus recte. Seq. v. γεγένηται P. at A γεγέννηται. Inclusum δῆθεν v. 43, ab A abest. V. 47, idem λαμβάνουσι, simplici figura : et v. 49, τὰ σώματα αὐτῶν, corpora eorum. V. 50, idem οὐκ ἀφιοῦσι, de pluris scripturæ indicio, et ἀφίουσι nempe, et ἀφιοῦσι : quarum tamen prior minus usitata est. Seq. v. idem χαίρουσιν ἐν αὐτοῖς καὶ εὐφραίνονται, καὶ δῶρα πέμπουσιν ἀλλήλοις.

Pag. 47, v. 3, A ἃς δὲ ἐπιστροφὴν ἐπέφερον. Ab eodem abest inclusum πάντα vers. 5. V. 9, idem εὐχεσθαι χρεῖ, τῷ Κυρίῳ λέγοντας : Ἀγαθὸν μοι ἔστι ἐταπεινώσας με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικ. singulari videlicet numero. V. 12, idem τῶν σωτηριῶν ἡμῶν, salutem nostrarum : et vers. 17, fem. gen. terminatione αἰωνίαν : et vers. 23, πῶς ἀναρεθέντες : et v. 28, εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς, minus usitate. V. 40, idem ἐκείνη τῇ ὥρᾳ, illa hora. Ab eodem abest inclusum τότε v. 45. V. 49, idem σωζρονοζομένων, genitivo plurali : et v. 51, ἀριθμούμεναι pro ἀναρῶμεναι.

Pag. 48, v. 1, A brevius, ἐμφοβοὶ γενόμενοι ἔδωκαν ὁδὸν : et seq. v. ἡ δευτέρα παρήλαθεν : ἰδοὺ ἡ τρίτη οὐαὶ ἔρχεται ταχύ : et v. 14, ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ : καὶ βασιλ.

V. 17, idem acens, casu, ἐπὶ τοὺς θρόνους : et seq. v. ἔπσοον, aor. secundæ, uisitatus. Ex eodem addita sunt sequentia, ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. Contra, ab eodem abest inclusa καὶ v. 23 et 24. V. 28, idem ξένη διαδοχῆ, minus convenienter. V. 36, idem composite, τοὺς διαφθείροντας. Seq. v. constructio pendet ex proxime præcedenti expositione. Augustanus novam sententiam exorsus, habet, Καιρὸν τῶν νεκρῶν, τὸν τῆς ἀναστάσεως φησι. V. 47, idem ἐξουθενημένους, et superscriptum ἐξουθενημένου, utrumque præterito tempore : illud, ab οὐθέν, hoc ab οὐδέν. V. 52, idem pro τοῦ Κυρίου habet relativum αὐτοῦ : et v. 54, plur. num. σεισμοί.

P. 49, v. 5, A ἄστριπαλ καὶ βρονταὶ ἐλεύσονται καθάπερ χάλαζα ἐπιμβροῦσα τούτοις : id est, fulgura et tonitrua venient, quemadmodum grando imbris in morem effundens in eos gehennæ tormenta, qua metaphora supra quoque usus est 29, 9. V. 13, idem expositionem sic orditur brevius, ταύτην τινὲς μὲν διόλου. In eodem A verba ista v. 19, καλὴν δὲ καὶ αὐτῶν ῥημάτων, cum reliquis quæ deinceps sequuntur usque ad illa verba v. 47, ἡ Ἐκκλησία τὸν τὸν ἥλιον : ea inquam omnia in A ponuntur pag. seq. v. 3, post verba ista, τὸν δι' ἀπιστίας ὑπομένοντας θάνατον, alia interpreti transpositio placuit, ut e versione cognoscere est. Habet porro A v. 21, μαρνησθαι, præter. perfecto : et v. 26, εὐφραγέστερα. V. 27, idem σελήνην δὲ τροπικῶς τὴν πίστιν εἰρῆσθαι ἡγούμεθα τῶν ἀποκαθαιρ., at Βαβαρ. σελήνην τροπικῶς ἡγούμεθα τῶν ἀποκαθαιρομένων τὴν φθορὰν τῷ λουτρῷ, τῷ ἐκ τῆς σελήνης ἡρτησθαι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν. V. 31, A αὐτοῖς, dat. casu : et v. 34, τὸν γεγεννημένον νῦν, nunc genitum, modo natum : et v. 46, ἡ δὲ Ἀποκάλυψις Ἰωάννου. V. 59, idem præter. tempore, τοὺς ἀπολυτρομένους : et v. 41, masc. gen. ἔτεκεν ἄρρην. Seq. v. idem A γεννήσῃ ἡ νοητὴ Σιών ἄρρην λαὸν, καὶ τὰ ἐξῆς : et vers. 49, καὶ τὸ νομικὸν φῶς τῆς νυκτομαχούσης σελήνης. V. 53, idem ἡρτημένος, masc. genere, nom. casu : parum convenienter. et v. 55, κράζει, præter. tempore.

Pag. 50, v. 5, A alio verborum ordine, δράκων μέγας πυρρός : et v. 15, πονηροτέρας, comparativo gradu. V. 18, A declarative habet ἡγουν κενὴν, seu eacnam : et v. 20, cum articulo, φησὶν ὁ Σολομῶν : (nempe Proverb. cap. 26), et v. 28, ἐργασίας προ ἐνεργείας. Ab eodem ibidem absunt inclusa, τῆς νίκης. V. 40, idem δεκαπλασιασθέντα : et v. 44, καταγωνισαμένη τὴν διάβολον πρὸς. V. 50, idem plur. num. διὰ τούτων : et seq. composite, ἀπόπτωσιν. Ab eodem absunt inclusa πρὸς γῆν, v. 53 : et contra ex eodem addita sequens ætiologia, πρῶτον γὰρ ἡ ἔπαρσις.

Pag. 51, v. 8, A φάγη, simplici figura : et v. 10, plenius, ἀντικρὺς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας : et v. 12, activa forma, βρῶμα ποιεῖν. V. 15, idem Σαῦλω (et superscriptum Παύλω) ἔλεγε : Τί με διώκεις, melius, Σαῦλε, ἔλεγε, τί με διώκεις : Saule, inquit, quid me persequeris ? V. 22, idem ὁ ἀθήλωντος μένων ταῖς ἡδοναῖς. V. 26, Græca sic ad verbum sonant, eos qui fide ceu ferrum robusti ac firmi sunt (seu qui ferreo quodam fidei robore pollent) iudices constituens gentium, vasorum fragilium et infirmorum, quæ ob infidelitatem novum mysticumque vinum capere nequiverunt. Ab A abest inclusa πρὸς v. 31. V. 34, idem καταπονηθῆναι τοῖς ἐπερχομένοις αὐτοῖς θλιβεροῖς ὑπὲρ δύν., et v. 36, εἰς ὑπάντησιν τοῦ ἀέρος : et seq. v. ταῖς ὑπὲρ ταύταις ἀγγελικαῖς δυνάμεσιν ἔσονται. Ab eodem abest ἐκεῖ v. 39. Seq. v. idem habet ἀπὸ, et superscriptum ὑπὸ : quæ commutatio supra quoque notata 42, 3. V. 45, idem ὅταν pro ὅτε : et v. 55, καθάπερ πρῶτον.

Pag. 52, v. 2, ὑπὲρ δ δύναται, etiam Apostolus I Cor. x : at A ὑπὲρ δύνανται : et seq. v. δωρησαίτο, optativo modo, convenientius. Ibidem in eodem et altera scriptura est, καρτερὸν scilicet, et καρτερι-

κόν. V. 9, idem simplici figura ἀερίου· itidemque v. 14, τῆς τοῦ Σατανᾶ πτώσεως. Ab eodem abest inclusa περι eodem v. 14. V. 24, idem διὰ τοῦ Δεσπότου καθαιρέσει. V. 29, A τῆς ἰδίας προ οὐκείας, eodem sensu. V. 33, articulus τὰ ab eodem abest. V. 35, idem inverso verborum ordine, πάλιν δοῦλον· et v. 39, πρῶτος, masc. genere, nom. casu. V. 40, A ὁμοίως δὲ καὶ Παπίας οὕτως ἐπὶ λέξεως· Ἐνίοις δὲ, φησὶν, αὐτῶν· et v. 44, καὶ ἐφεξῆς φησιν· Εἰς οὐ δέον συνέβη τελευτ. V. 47, idem διάβολος καὶ Σατανᾶς, non repetito articulo : et v. 55, ὁ διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, utrobique cum articulo : itidemque Bavar.

Pag. 53, v. 3, A βλασκάνειν, *invidere*; verbum sc. pro nomine : et v. 5, οὐχὶ τοπικὴ ἀλλ' ὡς τῆ τῶν προτέρων ἀνενεργησία· et v. 8, ὁμολογεῖ τὸ ψαλμικὸν ἐφ' ἑαυτῷ πληρωθῆναι λόγιον. Ab eodem abest inclusa, μέγαλω v. 8, et καὶ v. 11. V. 14, locum hunc Justinī ex Irenæo citat etiam Eusebius *Historiæ ecclesiasticæ* lib. iv, c. 11, his verbis : Καὶ καλῶς ὁ Ἰουστίνος ἔφη, ὅτι πρὸ μὲν τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας οὐδέποτε ἐτόλμησεν ὁ Σατανᾶς βλασφημῆσαι τὸν Θεόν, ἅτε μηδέπω εἰδῶς αὐτοῦ τὴν κατάκρισιν, et leguntur eadem apud Irenæum lib. v *adversus hæreses*, cap. 3 a fine, ut desumptus videatur hic Justinī locus e commentario in Apocalypsin ; qui a nostro quoque Andrea citatur aliquoties, sed ad nostram ætatem non pervenit. V. 24, A τὸν ῥύπων, accus. singulari. V. 28, idem ἤκουσα φωνὴν μεγάλην λέγουσαν ἐν τῷ οὐρανῷ· et v. 31, ἐβλήθη, simplici figura. V. 38, locus ex II Cor. vi. V. 40, in A duplex scriptura est, ὄνομα scilicet, et αἷμα. V. 43, idem οἱ ἐν αὐτοῖς κατοικοῦντες· et mox, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν. V. 52, idem composite, τῆ αὐτοῦ καταπτώσει.

Pag. 54, v. 11, articulum αἱ agnoscunt cum P etiam A et B, at non item editiones vulgate. Sequentia inclusa, εἰς τὴν ἔρημον, ab A abest. V. 13, idem ὅπου τρέφεται ἐκεῖ, minus convenienter. V. 20, idem εἰς γῆν εἰλισθεὶς, καὶ γῆν ἐσθίειν τὰ γῆνα φρονήματα κατεδικάσθη, τότε τὴν Ἐκκλησίαν. V. 27, Pal. δι' ὧν πάντων, *per quæ omnia*; ut et Bavar. et interpres. Mihi adverb. πάντως cum A magis placuit. V. 29 A εἰς τὴν ἔρημον πάσης διώγρου ἀρετῆς πολιτείας στρέφεται· et seq. v. Ἀντιχρίστου πολιτεία· et v. 31, κρατῆσαι, præterito aoristo. Eodem v. P ἡμίσεως habet, et o superscripto ἡμίσεος. V. 36, A αὐτὴν pro ταύτην, relativum scilicet, pro demonstrativo. V. 50, idem geminata disjunctiva, ἢ τῷ τῆς ὁδοῦ μήκει, ἢ τῆ τῶν τόπων. V. 56, ab eodem abest inclusa καὶ, itidemque mox, Ἀντωνίῳ ἔφη ὁ ἄγγελος· quæ historiola attingitur etiam pag. præced. v. 8.

Pag. 55, v. 13, A τροπώσεται, usitatus, ut supra 52, 8. V. 25, idem, τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, τὸ ἐκ τῆς γ. et v. 28, φιλοταράχου. Idem ommissa copulativa καὶ v. 32, seq. v. indicative habet ἐρμηνεύεται· et v. 41, βλάσφημοι.

Pag. 56, v. 5, A pro πᾶσαν ἐξουσίαν, tantum cum articulo habet τὴν ἐξουσίαν, ut evangelistæ textus v. 1, τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Ab eodem abest verbum εἶδον v. 7. Idem ibid. ὡς ἐσφραγισμένην· Bavar. ὡς ἐσφαγμένην, ut et vulg. ed. et vetus interpres Latinus. V. 13, A Σίμων ὁ μέγας, *magnus ille Simon*. Ab eodem abest inclusum Πέτρου v. 14. V. 16, idem τῆ μοναρχία τε δοκοῦσαν τεθεραπεύσθαι· et v. 19, ἐθαυμάσθη ὅλη ἡ γῆ, ut et vetus interpres Latinus. V. 28, idem νεκροῦ; ἐγείρων καὶ σημεῖα ἐπιτελῶν τοῖς πεπλανημένοις φανήσεται· et v. 32, numero plenis verbis expresso, μῆνας τεσσαρακονταδύο. V. 36, idem interpretationem brevius orditur, sic, Κατὰ θεῖαν συγχώρησιν φησὶ τὰ τρία ἡμισυ. Ab eodem abest adjectivum πάντων v. 41, item ea quæ seq. v. inclusa sunt. V. 47, idem προσκυνήσουσιν αὐτόν, accus. casu : et seq. v. τὰ ὀνόματα, plur. numero : et v. 49, τοῦ ἐσφραγισμένου, *signati*. V. 56, idem εἴ τις αἰχμαλωσίαν ὑπάγει· Bavar.

εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει· uterque absque reditione; perperam, quare illis in unum conflatis cum vulg. ed. legi potest, εἴ τις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει, vetus interpres Latinus in utroque membro cum præpositione legit εἰς αἰχμαλωσίαν.

Pag. 57, v. 3. A ἐτοιμῶς ἔχοντες pro ἔτοιμα, Attica periphrasi : et seq. v. αἰχμαλωτισθήσονται, ab alio themate, idem tamen significante. V. 6, pro ᾧ idem A habet ὅσοι· quod tolerabilius foret si mox cum Pal. legeretur δηλούμενοι, sed verior nostra lectio : sicut et II Petri ii, 19, in vulg. ed. legitur, ᾧ γὰρ τις ἤπτηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, apud istum enim apostolum locus hic legitur, non apud Jacobum. ut vel memoria lapsus sit hic auctor, vel aliam epistolæ inscriptionem secutus. V. 9, inclusa ἐκ, ab A abest. Seq. v. idem A ἀναδείξει, indic. modo : et v. 12, brevius, τὴν μέλλουσαν δεῖξαι, καὶ τὴν στενὴν ὁδόν, et v. 15, εὐρίσκοντες, præc. tempore. V. 22, idem A brevius, ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, ἔχον κέρατα δύο· et mox addita in eodem et altera scriptura, ὁμοία ἀρνίου, s. κέρκι. V. 25, idem contractius, οἱ μὲν, τὸν Ἀντιχρίστὸν φαπιν εἶνα : ἑτέροις δὲ ἔδοξε τὰ δύο αὐτοῦ κέρατα. et v. 31, τὸ ἐκ τῆς γῆς ἀναβαῖνον. V. 33, in eodem annotata et altera lectio, ἐκλαμβάνεται, indic. modo. V. 41, idem ἐξουσίαν λαβεῖν· quod cum præcedenti dativo τούτῳ parum congruit. Idem mox, ἵνα ποιῆ τὸν Ἀντιχρίστου πρόδοτον, προσδοποῦν αὐτῷ· et v. 44, τὴν δὲ τῆς πληγῆς τοῦ θηρίου θεραπείαν· et v. 47, τοῦ Σατανᾶ, gen. casu. V. 54, idem καὶ ποιῆ τὴν γῆν, præc. tempore : et v. 56, ἵνα ἐν πλάνῃ ποιῆ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνειν εἰς τὴν γῆν.

Pag. 58, v. 3, πρὸς τό, pro ἐπὶ τῷ, eodem sensu : et v. 7, φιλονικεῖ· nempe a νίκη, non a νεῖκος. V. 12, idem absque augmento καταναλωτός· et seq. v. mutata conjunctione et ordine verborum, κατὰ θεῖαν συγχώρησιν, ἐνεργείαν δὲ σατανικὴν. V. 15, idem ποιεῖν pro aoristo ποιῆσαι. Ab eodem abest inclusa καὶ x, 25 et 31. V. 16, idem ὅσοι ἄν. Idem subjunctivo modo, ἵνα δῶσι v. 29 : et v. 31, ἵνα μὴ τις δύνηται, usitatus. V. 32, idem brevius, τὸ γάργαμα τοῦ ὀνόματος. Contra, v. 35, idem explicatius, διὰ γοητείης λαλῆσαι· et seq. v. Ἀπολλωνίου καὶ ἐτέρων τινῶν. Sonant autem Græca hic ad verbum ita fere : *Historiis proditum est dæmonas sæpe præstigiis quibusdam locutos esse per imagines et sculptilia simulacra, per arbores et aquas, per Apollonium item et alios nonnullos; puto etiam per mortua corpora*. V. 39, A τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου· et v. 44, δεῖξαι αὐτὴν, relative nempe, non demonstrative, ut supra quoque 54, 36. Seq. v. idem ταύτη, dativo casu : contra tamen supra 56, 47. Ab eodem abest inclusum χερσὶν v. 48.

Pag. 59, v. 7, initialis καὶ ab A abest. V. 11, idem τὸ αὐτοῦ ὄνομα· et mox, αὐτῷ ἀπεκάλυψεν ἄν, *ipsi revelasset* : dativo nempe casu, et transposita potentiali particula. V. 13, idem ταγῆναι ὄνομα, *positum esse* (seu *poni*) *nomen* : et mox, ἐν γυμνασίῳ δὲ λόγων. V. 15, idem posita post Ἰππόλυτον distinctione, subjungit, καὶ ἕτερα ὀνόματα, et alia nomina : minus recte; quia nullum adhuc nomen prolatum est. V. 17, idem Λαμπέτης, et Τιτῶν· quorum priori, duo; posteriori, quinque desunt ad justam numeri completionem, nec multo melius idem mox, ἐκ τοῦ τενῶ μέλλοντος, *ex futuro tenō*· nec enim τεῖτάν derivatum est e futuro τενῶ, sed ex præsentī τένω, diphthongos nempe pro τίνω, *ulciscor, punio* : sicut in Bavarici margine, ἐκ τοῦ τένω τὸ τιμωρῶ· τεῖτάνες γὰρ λέγονται οἱ καταχθόνιοι δαίμονες. Rursus A v. 18, Λατίνος ὁμοίως, et epsilo videlicet omisso, et omisso item conminatio illo διὰ διφθόγγου· cum tamen, si diphthongo soluta Λατίνος scribatur, quinque unitates numero illi sint defuturæ. Idem mox ibidem, Βενέδικτος, Περσαῖος, Σαρμενός, Εὐθῆνας, Χάϊεν. Λατίνος δὲ ἐρμηνεύεται εὐλογημένος· perperam : expositio cuius

ista pertinet, non ad Λαταῖνος, sed ad Βενέδικτος · *barbara* vero illa, sive Persicæ, sive Arabicæ aut alterius dialecti sint vocabula, ad numerum quidem propositum quadrant, sed male ad verborum structuram congruunt. Itaque vel omnino cum Pal. et Bavar. ablegari possunt, vel proxime ante appellativa v. 21, post τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, collocabuntur, hoc fere modo, ὁμοίως δὲ καὶ βαρβαρικά, Περσαῖος, Σαρμῆος, Εὐβῆος, Χάϊεν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα · propter eos videlicet qui e tribu Dan per Arabiam et Persiam dispersa, oriturum Antichristum existimant. Rursum A v. 20, κατὰ μίμησιν τυχόν Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ad appellativa quod attinet, A cum P et B. consentit, solus interpret maluit ἀληθῶς βλαβερός, vere quidem si sensum spectamus: sed si numeralis significatio consideretur, cum ω tot centurias, quot η unitates designet, summa illa fere octo integris centuriis propositum numerum excesserit, quare cum veteribus ἀληθῆς retinendum erit, interpretandumque *verus nocens*, id est *verus nocæ illator*. V. 27, A contracte ἐστῶς · et v. 32, ὁμολογεῖται, præ. tempore: et mox, οὐ τῆς Παλαιᾶς, ἀλλὰ τῆς Νέας ἔστι · et rursum v. 34, brevius, αὗται δὲ αἱ χιλιάδες · itemque v. 39, τὸν ἔσω καὶ τὸν ἔξω. V. 42, Pal. παρὰ σφόδρα ὀλίγοις, apud admodum paucos: Bavar. alia distinctione, sensu eodem, σπάνιον τὸ τῆς παρθενίας κατόρθωμα σφόδρα, παρ' ὀλίγοις εὕρισκόμενον, admodum rarum, apud paucos inventum. V. 44, A ὄνοματι, nomine: et v. 46, τῷ φωτὶ τοῦ θεοῦ ὀνόματος, luce divini nominis. V. 49, idem ἤκουσα φωνῆν, accus. casu: itemque in tribus sequentibus commatibus, et v. 52, καὶ ἄδουσιν ὡς ᾠδὴν.

Pag. 60, v. 6, A ταῦτα δὲ, φησὶν, οὐδεὶς ἕτερος δύναται μαθεῖν πλὴν αὐτῶν · et v. 8, συμπαρακταθήσεται, fut. tempore: et mox καθάπερ, auctiori compositione. V. 15, inclusum εἰσὶν ab A abest, itemque articulus τοῦ v. 23, et copulativa καὶ v. 27. Item v. 19, δόλος pro ψεῦδος · et v. 23, γλώτση δέ, variata conjunctione: et seq. v. absque compositione, τὴν ἐν ἀρεταῖς λαμπρότητα. V. 29, Apostoli locus est I Cor. xiii. Inclusa quæ sequuntur v. 31, ab A absunt. Ab eodem absunt ἡ τῶν θεῶν, v. 31. V. 35, idem συγκαταλέξει, variata et præpositione, et verbi modo. Sic v. 40, idem προῶξ, tempore mutato: et v. 48, μεσουρανίσματι, ab alio themate, in ἰζῶ videlicet: et v. 50, εὐαγγελίσασθαι, media forma. Idem ibid. τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ab eodem abest ἐπὶ seq. v. Idem v. 53, ἦλθεν ἡ δόξα τῆς κρείσσεως αὐτοῦ, venit gloria iudicii eius: et seq. v. προσκυνήσατε αὐτὸν, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρ. quam lectionem secutus est vetus interpret Latinus.

Pag. 61, v. 1, A rursum μεσουρανίσμα, ut pag. præced. v. 48: et v. 4, ἀγαγεῖν, simplici figura: et v. 10, ἐκθύμως, omni animi contentione, totis animi viribus: et rursum v. 13, ἀντιδόσεως, media compositionis parte omissa. Ab eodem absunt inclusa τοῦ θυμοῦ v. 18: itemque inclusa v. 22. V. 27, idem ἐξολοθρευθήσονται, fut. tempore. Ab eodem abest inclusum ἑτέρου v. 31: et καὶ v. 43. V. 57, idem ἐπὶ τὴν χεῖρα, accus. casu.

Pag. 62, v. 1, A brevius, Τὸν καπνὸν τοῦτον ἢ τὸ ἄσθμα δεῖ νοεῖν · et v. 6, ἀτελεύτητον εἶναι ὡσπερ τὴν τῶν δικαίων τρυφὴν, οὕτω καὶ τὴν τῶν ἀμαρτωλῶν κόλασιν. Idem v. 13, omisso verbo λέγει, sequenti versu post αἰῶνος interserit φησὶ, eodem sensu. V. 20, idem τὰς κατὰ Χριστοῦ βλασφημίας τοῦ ἀποστάτου θηρός, δι' ὧν πράττουσιν, εἰκονίζοντες, καὶ τὸ τοῦτου ὄνομα ταῖς ἑαυτῶν καρδ. V. 28, idem A δι' αἰῶνος ἐν τῷ μέλλοντι βασανισθήσονται. V. 33, P et B ante ἀπάρτι ponunt hypodiastolen; non male: ut scilicet referatur ad μακάριοι, non ad ἀποθνήσκοντες. V. 40, locus ex II Cor. iv: alter, v. 48, ex Rom. viii. Sequentes duo, v. 52 et 54, ex Ps. 118 et 142. V. 54, A ἀπὸ πάσης, variata præpositione: et rursum v. 56, τοὺς πλουτίους σου

οἰκτιροῦς ἐπίχεε ἐφ' ἡμᾶς · et mox, ὅτι σοῦ ἐστὶ τὸ ἔλεος καὶ τὸ κράτος.

Pag. 63, v. 6, A συνελεῖ τὰ ἐν τῇ γῆ βλαστήματα · et v. 8, ἐπὶ τὴν νεφέλην, accus. casu. Inclusa v. 11, ab eodem absunt: itemque disjunctiva ἢ sequente versu. Sed prius illud membrum agnoscit etiam commentarius v. 22. V. 16, locus e Ps. 17. V. 18, A ὀφθέντα pro ὀπτανθέντα, usitatius: et v. 32, ἡ τοῦ ἀγγέλου φωνὴ καὶ κραυγὴ · et mox, τὴν ἱκαταίαν πασῶν τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων. V. 37, idem τὸ δὲ pro τὸ γάρ. V. 43, titulum interpret in sua versione prætermisit; et ad numerum complendum infra pag. 66, alium posuit, hunc, *De septem phialis ira Dei plenis*; sed agnoscit hic titulum istum cum A etiam Bavaricus. V. 49, A et B τῆς πατρικῆς, pro τῆς τοῦ πατρός. V. 57, Pal. αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, tribus terræ; parum convenienter.

Pag. 64, v. 1, A brevius, Καὶ ἐκ τούτων μανθάνομεν τὰς ἀγγελικὰς δυνάμ., et v. 5, τοῦτον τοίνυν τὸν τιμωρητικὸν ἀγγελὸν · eodemque casu in fine periodi, v. 7, ὄντα. V. 8, idem ἐγκελεύσασθαι φησὶ τῷ τὸ δρέπανον ἔχοντι μετὰ κραυγῆς τρυγῆσαι · et v. 10, διό, pro δι' ὧν · et rursum v. 13, καρποφοροῦντες, præ. tempore. V. 20, idem μέγας δὲ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ βασανιζομένων, masculino videlicet genere. V. 22, locus ex Matth. vii. V. 27, prior expositio, usque ad v. 48, in A exstat: posterior, a v. 48, usque ad finem capituli, etsi ab A abest, Andreæ tamen germana esse videtur, etiam Peltani iudicio, ut prior illa codicis Augustani, forsitan ex Oecumenio desumpta sit, sicut ea quæ supra inserta est ad 21, 27. V. 29, locus e Ps. cxxiv. V. 49, Bavar. τῆς βασάνου τόπος, τῶν ταύτης ἀξίων, absque copula: et v. 51, σημαίνει εἰκόσ, τὸ μήκοθεν μὲν, διὰ τῶν τιμωρῶν ἀγγέλων · et seq. v. μέχρις δὲ τῶν χαλινῶν αὐτῶν φθάσει τὰς τῶν αἰκίζομένων οἰμωγὰς. V. 57, locus est in Cantico Habacuki.

Pag. 65, v. 1, locus est Canticorum cap. 1, ubi vetus versio habet, *equitatus meo*. V. 3, Bavar. ἵπποι θηλυμανεῖς ταῖς ἡδοναῖς ἐγκείμενοι, οἱ παράνομοι γεγόνασιν · et v. 4, ὀφθήσονται pro ληφθήσονται · quod ferri posset si participium aliquo præmitteretur. Ab eodem abest sequens declaratio usque ad causalem ὅτι. Idem v. 12 post τὸ μέγεθος addit τέλειον. V. 14, idem ἐν Ἐξαήμερῳ, et seq. v. καὶ τῷ ἔξακροιστιῷ ἔπει. V. 24, A ἐν ταύταις, demonstrative: et v. 26, τὸν ἑπτὰ ἀριθμὸν, numerum septem. V. 31, idem pro ἐντάττεσθαι habet ἀνέττεται, et verbo scil. et verbi modo variato. V. 41, in eodem ad ἦν superscriptum ἦ, quorum utrumque ferri potest. Ab eodem absunt inclusa v. 43. V. 44, idem enclitice, ὁποῖόν ἐστι · (ut et I Cor. iii) et v. 45, δύναται · et mox eodem v. 45, εἰ καὶ ὡς καθαροῖς καὶ ἀκιδήλοις τούτοις οὐ λυμανεῖται. V. 47, idem διαφόρους, pro διττά, · et x. 52, σημαίνεσθαι pro γινώσκεισθαι.

Pag. 66, v. 4, A καὶ ἄδουσι τὴν ᾠδὴν, ut et vetus interpret Latinus: et v. 7, ὁ βασιλεὺς, ut alibi quoque sæpe, in Psalmis præsertim, ὁ Θεός, nominativo vocativi vice posito. V. 9, idem ὁ μόνος ἕστος, omisso verbo substantive: et v. 18, προσελεύσασθαι, præpositione mutata, non significatione. V. 19, idem pro ὅτι habet πῶς τε, et quomodo. V. 30, A materialiter λινούν pro λίνον · et v. 33, χρυσῶ pro χρυσόν, sicut etiam in textu v. 26, idem item dativo casu habet ζώναις χρυσαῖς · quorum utrumque Latini quoque imitantur. V. 40, idem τοῦ σώζοντος τοὺς αἰῶνας, eius qui sæcula in sæcula conservat: et v. 44, passive, δηλοῦται. V. 43, Κυρίου absque articulo habet idem A atque adeo et Bav. cum in textu, v. 40, sit τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, addito utrobique articulo. V. 47, idem A per hypallagen, ἐγεμίσθη ὁ καπνὸς ναοῦ. Ab eodem absunt inclusa v. 50. Seq. v. idem τῶν ἀναξίων, perperam: et v. 56, εἰσελεῖν ἐν τῷ ναῷ, minus usitate.

Pag. 67, v. 1, ἀχρη διασταλῆναι absque articulo in-

te medio habent etiam A et Bav. V. 3 A δικαίους, pro ἀγίους; et v. 7, παρέχεται pro παρέρχεται. Ad hanc porro sententiam apponit hanc censuram Peltanus: *Hanc sententiam, inquit, ante Ecclesiae definitionem citra errorem tueri licuit: jam non licet: quia aliud nunc definitum est.* V. 9, idem composita κατοίκησιν et v. 12, διαμαρτήσεται, indic. modo. V. 16, idem paulo diffusius, ὡσαύτως καὶ διὰ τῶν ἐκ πολέμων συμπιπτ. V. 19, idem πνευματικῶς, pro πατρικῶς, errore nato e confusis scripturae compendiis, πρικῶς et πνικῶς, ut supra 33, 19. Idem ibidem μαστίζεσθαι et v. 21, ἰασις ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς αὐτοῦ ἐν τῇ σαρκὶ ἡμῶν, verborum ordine tantum commutato. Est aut locus e Ps. xxxvii. V. 24, idem A ἐστολισμένοι, forma derivativa: et v. 30, ἐκχυθείσης, a them, in ὄω seu ὄνω. V. 33, idem trajecto verborum ordine, φωνῆς μεγάλης λεγούσης ἐκ τοῦ νοῦ τοῖς ἑπτὰ ἀγγ. Ab eodem absunt inclusa quæ sequuntur, καὶ v. 24, et ἑπτὰ v. 25. Idem rursus eodem v. 25, ἐπὶ τὴν γῆν, præpositione mutata: et v. 29, καὶ τὴν εἰκόνα προκυνοῦνται αὐτοῦ, omisso articulo, et nomine postposito. V. 43, idem rursus ἐκχυθείσης, ut v. 30: et seq. v. γίνεσθαι, præ. tempore. V. 47, idem ἐκ τοῦ, pro παρὰ τοῦ, et seq. v. παρ' αὐτοῖς, dativo casu. V. 51, idem τῆς πλάνης καὶ ἀπατεῶνος, conjunctione pro articulo posita, minus convenienter. Sonant vero ibi Græca ita fere, *ad arguendum, animam quoque ipsorum ulceratam esse diabolicis jaculis erroris per impostorem illum Antichristum et Apostatam spursi.*

Pag. 68, v. 17, A Οὐ μέγα μὲν τῇ θεῖα δυνάμει, conjunctione scilicet pro præpositione posita. Ab eodem abest articulus τῆς seq. v. V. 15, idem οἱ βαβυλιῶνιστοι στηριχθῶσι, καὶ οἱ ἀσθήρικτοι νεκρωθῶσι et Bav. οἱ βαβυλιῶνιστοι νεκρωθῶσι, καὶ οἱ ἀσθήρικτοι φοβηθῶσι, quæ lectio etsi Peltano placuit, magis tamen consentanea videtur P et A scriptura, hoc sensu, *ut et fide stabiles confirmentur, et instabiles consternerentur seu mortificentur.* V. 20, A ὅτε, quando, pro ὅτι, quoniam. V. 27, inclusum τρίτης ab eodem abest: itidemque præpositio εἰς v. 31. V. 35, cum P consentiunt etiam A et B at vulg. editio ætiologice, ἄξιοι γὰρ εἰσι, uti et vetus interpret Latinus. V. 41, A δίδωσι, præ. tempore. Ab eodem abest inclusus articulus τὸ v. 46, et οἱ v. 50. V. 51, idem συνευδοχεῖτε ἐν τῇ τούτων ἀναιρέσει (locus est ex Lucæ xi), et v. 53, ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος.

Pag. 69, v. 7, A ὀλοκαρπιωμάτων et v. 9, κληρονομεῖν σωτηρίας μεμαθήκαμεν, variato et verbo, et nominis casu. Seq. v. idem A τοῦ λογικοῦ θυσιαστηρίου, *rationalis altaris*: et v. 11, φωνὴν ἐνεχθῆναι, soluta compositione. V. 14, idem διὰ μετανοίας, mutata præpositione: et seq. v. εὐαγγελικοῖς λόγοις, mutata nominis specie. Inclusa v. 22, ab eodem absunt: itidemque καὶ v. 26, V. 31, idem ἐπαγγελλομένου, præ. tempore, et seq. v. contracte, τὰ βελτίω. V. 33, idem τῆς προτέρας κακίας, *prioris malitiæ, priorum vitiorum*: et v. 40, σὺν ἀγγέλοις, nomine resumpto pro relativo: et seq. v. ἐορταζόντων, plur. num. V. 51, idem dativo casu, καύματι μεγάλῳ. Ab eodem abest articulus τὴν seq. v.

Pag. 70, v. 3, οὐχὶ πρὸς ἐπιστροφήν, intensiori negatione: et v. 18, ἐπὶ τὸν θρόνον, accus. casu, ut mox in expositione, v. 23. V. 25, idem ἐσκοτωμένην, a them, in ὄω. Distinctionem post ὅπως ἄν, agnoscit idem v. 30. Idem seq. v. ὑπ' αὐτῶν, pro παρ' αὐτῶν, nulla significationis differentia: et mox composita, ἀποπαύσονται et v. 32, εἰς μέσινοναν, eodem sensu. V. 35, locus ad quem nos remittit, infra est 74, 48 V. 41, A εἰ ἂν σκεπτέον τί ἄρα. Articulus τῶν v. 42, ab A et B abest: ταύτην autem v. 44, adverbialiter positum est: sensus enim est, *an quasi ab insita malitia istis in totum desistant, etiam ad ipsam usque cogitationem; id est,*

ita ut ne cogitent quidem amplius de ulla malitia. Seq. v. A et B ἐπεχομένων τοῦ, gen. casu: itidemque paulo infra, v. 49, ἐπιβουλῆς ἐπαχομένους, *qui ab insidiis cohibentur, i. cohibentur quo minus insidiari possint.* V. 51, idem A ἀντιπίπτειν οὐ δύναμαι, *obsistere nequeo*: et seq. v. ἔτοιμον, pos. gradu.

Pag. 71, v. 2, ἤδη etiam Bav. Attice nempe pro ἤδει, *novat*: A. opt. modo ἔδοι, minus convenienter. Ibidem mox aorista pro futuris posita, ut supra 44, 54, sensus enim postulat μετανοήσοντας καὶ μισήσοντας. V. 40, A τὸν Φαραῖώ, accus. casu: et v. 7, φειδοῦς ἡξίου, ὀφέσει τὸν μαστίγων et que ita etiam v. 8, τούτους, itidem accus. casu. V. 17, idem προσμιγνύωσαν, *admiscento*: et v. 21, transposita conjunctione, ἵνα ὦσιν οὖν ἑαυτοῖς σύμφωνοι. Seq. v. idem simplici figura, μὴ πάντας, et v. 26, πρὸς ἀγῶνας, plur. numero. V. 31, idem τούτοις, nempe τοῖς δαίμοσι, *victos ab his dæmonibus*: et seq. v. αἰώνια κολαζομένους, *æternum, i. in æternum.* Ab eodem abest articulus ὁ v. 33. Idem seq. v. κατὰ τὸν ψαλμῶδόν et v. 39, ἡγούμεθα καὶ τὸ ψαλμικὸν αἰνίττεσθαι λόγιον, præpositione in conjunctionem versa. V. 44, A τὸ τῶν πράξεων ἀμιγές: et seq. v. διὰ τὸ ἀραρότως ἔχεσθαι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ παγίως et v. 47, idem τῆς τῶν ἀγίων προαιρέσεως, relativi loco, nomine repetito. V. 50, idem ἐν θεῷ, præpositione mutata.

Pag. 72, v. 7, inclusa διὰ, ab A abest. V. 8, idem ἀπὸ ἀνατολῶν, plurali numero. V. 14, λοιπῶν absque articulo habent etiam A et Bauv. pro ἄλλων videlicet. Seq. v. A διὰ τῆς, pro ἐκ τῆς et v. 23, alio membrorum ordine, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος et v. 25, ὡς βάρβαροι, simplici figura. V. 27, idem brevius, Κακὰ τούτων δείκνυται ἐν ἰδίῳ προσώπῳ et v. 35, τοῦ ψευδοχρίστου. Præcedentia, v. 33, sic magis ad verbum sonant, *neque enim ob malignarum virtutum reptitiam ad lubricas fluxasque voluptates proclivitate, id est, quia mali spiritus quadam proclivitate ad lubricas fluxasque voluptates adreptare amant.* V. 40, idem ποιούντα σημεῖα ἐκπορεύεσθαι. Ab eodem absunt inclusa v. 47. V. 48, idem ἐπιστρατεύσει, singulari terminatione: et mox, ἐν ἧ πάντες οἱ θεομάχοι ἠττώμενοι, ἀνόνητα κλαύσονται, τὴν προτέραν πλάνην ἀποδουρόμενοι.

Pag. 73, v. 7, A composita, ἐπειθὴ δέ et v. 11, ἦ, dat. casu, et seq. v. εἴ γε, *siquidem*; ut etiam in vulg. ed. II Cor. v. V. 21, A φαῖδροί, personæ, non rei tributo adjectivo. V. 28, idem τῆς ἐδδόμης φιάλης. Ab eodem absunt inclusa v. 33. V. 38 idem cum articulo, ἡ ἀγγελικὴ φωνή. V. 51, A ἔγνωμεν pro ὑπολαμβάνομεν et v. 54, τὴν εἰς Τριάδα διατομήν.

Pag. 74, v. 4, inclusa, ἑκατέρων τούτων, absunt ab A. V. 11, idem, οἱ ἀληθινοὶ τῆς πίστεως ὁμολογηταὶ Χριστιανοὶ, καὶ τοῖς ἔργοις λαμπροὶ, τοῖς ὀνόματι μόνῳ Χριστιανοῖς ἀνκμῆς τυγχάνουσιν et v. 13, αὐτοῦς ἐλέγη et mox διατομή, pro διαίρεσις. V. 24, idem interjecta copula, ἡ μεγάλη καὶ ἡ συκεχυμένη et seq. v. εἰκατοῖς, *fortuitis, temerariis, quales forsfortuna passim offert*, et v. 29, τοῦ παθόντος δικαίου, *justi injuriam passi.* V. 35, idem τοῦ Θεοῦ, pro τοῦ Κυρίου et v. 37, ἐπὶ ἀνατολάς, præpositione mutata, non sententia. Sic v. 47, πρὸς ἀνθρώπους, et præpositione variata, et omisso articulo. V. 49, idem ἡ πληγὴ αὕτη, *plaga hæc*, sed αὐτῆς agnoscit etiam vetus interpret Latinus. Ab eodem abest inclusa καὶ v. 51.

Pag. 75, v. 1, A ὡς τῷ Ζαχαρίᾳ τεθειώρηται, ommissa copula, et variato verbo: et seq. v. μὴ πρὸς μστάνοισιν, ἀλλὰ πρὸς βλασφημίαν, eadem utrobique præpositione: et v. 4, τῶν καρδιῶν αὐτῶν, utrumque pur. num. et v. 6, ταῖς θεῖαις πληγαῖς, derivato compositi vice posito. V. 26, idem τινὲς τὴν παλαιὰν Ῥώμην, præpositione in articulo o versa. V. 29, sensus est, *septem reges qui omnia*

eorum qui a Domitiano usque ad Diocletianum Ecclesiam persecuti sunt, maxime fuerunt impii. V. 32, pro infinitivo εἶναι A habet disjunctivam ἢ, aut, omisso seq. v. articulo τῶν. V. 35, βασιλευμένην etiam A et B cum sententia requirit potius active βασιλεύουσαν, seu adjective βασιλίδα, infra βασιλείαν dicit 77, 8. V. 38, Gr. sic magis ad verbum sonant, sed si hoc dederimus, prius convellenda fuerit ea quæ hodie imperium tenet: ut infra 77, 6. V. 41, articulus ἢ ab A abest. V. 43, idem περί μὲν τούτων, plur. numero: et v. 45, in eodem annotata et altera scriptura, νοῦσαι pro νομίζαι: et v. 50, ἐγκλήμασι, pro τολμήμασι.

Pag. 76, v. 3, A δι' ὧν, per quæ, pro διό, quocirca: et v. 5, τό τε θηρίον, τό τε κόκκινον, γνώρισμα, omisso substantivo χρῶμα. V. 10, idem κεχρυσωμένη χρυσῶ, ut infra 83, 25: et v. 13, σύμβολον ὄντα, ut quæ signum sint principatus. V. 22, idem ἐν δόξῃ, more parisyllaborum, ut δόξῃ: et seq. v. ἐαυτῇ, dativo casu. V. 39, idem μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἰησοῦ: et mox, καὶ ἐθαύμασεν, ἰδὼν θαῦμα μέγα, omisso relativo nomine. V. 46 idem ἐπιτίθεσθαι, et superscriptum ἐπιτεθεῖσθαι, præteritum scilicet pro præsentī. V. 49, φαρμακῶν agnoscit cum Palatino idem Augustanus: Bavaricus habet φαρμάκων: quod nescio qua de causa interpres pro proprio nomine ceperit, hic enim potius loci sensus est, unde et vetus illa Babylon, sic (nempe Babylon) nominata est; auditque etiam (i. et dicta est eadem et) venusta meretrix, dux (seu princeps) veneficorum. Sic namque paulo ante, v. 29, Βαβυλῶν ἢ μεγάλη ἢ μήτηρ τῶν πορνῶν: et pag. præced. v. 19, μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν, ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς, tam venusta igitur, tam blanda, tam veneficus pollens, ut vino et lenociniis seortationis suæ omnes totius orbis incolæ, et superioris et inferioris ordinis, ad se pellexerit, atque ita totum orbem suis pharmacis confuderit; de una enim persona potius hæc omnia dicta videntur, ut rursus infra, v. 54: et 85, 24: et 84, 31, 42, 47, de Pharmaco scorto, quod Peltani versio Babylonī hic adjungit, mihi sane nihil dum cognoscere licuit. V. 50, A ἢ πόλις, usitata et elegantī ellipsi, ut infra 83, 18. V. 52, verba Petri sunt, prioris epistolæ c. 5, quæ a Clemente quoque et Papiæ sic intellecta indicat Eusebius *Historiæ Ecclesiasticæ* lib. II, c. 14, his verbis: τοῦ δὲ Μάρκου μνημονεύειν τὸν Πέτρον ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ: ἦν καὶ συντάξαι φασὶν ἐπ' αὐτῆς Ῥώμης: σημαίνειν τε τοῦτ' αὐτὸν, τὴν πόλιν τροπικώτερον Βαβυλῶνα προσεπώνοντα, διὰ τούτων Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἢ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτή, καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου. V. 53, A καίριωτέρως, commodius: et seq. v. προσαγορευθήσεται, fut. tempore.

Pag. 77, v. 4, A συντελεῖα τοῦ αἰῶνος: et v. 9, ἐκνοῦται τις ἐληται. V. 21, idem ὑπάγειν, infin. modo; additque, ἀεὶ ζητοῦν τίνα καταπήν: quæ aptius a Peltano transferuntur in 25 versum post ὁ Σατανᾶς ἐστίν. Idem A expositionem hujus textus sic ordinat brevius, Οὗτος ἀποκτανθεὶς τῷ τοῦ Χρ. σταυρῶ. V. 26, idem τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀρνησιν, uti et Peltanus interpres: et v. 28, ἐκνευρισθεὶς, a them. in ἰζω. V. 36, idem ἐπὶ τῇ συντελείᾳ, variata præpositione. V. 52, inclusa ἐν ἐαυτῶ, ab A absunt. V. 42, idem ἐπὶ τὸ βιβλίον, accus. casu: et seq. v. βλέποντες, nom. casu: et v. 44, πάρεστι, præter. temp. V. 45, idem γὰρ φησι, diversa conjunctione: et v. 50, παρέλαβεν, præpositione variata.

Pag. 78, v. 2, inclusa ἐπ' αὐτῶν, ab A absunt. Seq. v. idem ἐπὶ τῶν κεφαλᾶς, mutata conjunctione: et v. 4, ἐν ὑπεροχῇ καὶ δυνατείᾳ κοσμηθῆ, eodem utrobique casu: et v. 7, ἐν Νινευί τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν: et v. 9, ὑπὸ Ἀρβάκου, alia præpositione. V. 11, idem composite, καθὼς ἱσθόρηται: et mox aliquanto concinnius, μετὰ δὲ τούτους, ἐν Βαβυλῶνι τῷ Χαλδαίων κράτει, ὧν Ναβουχοδόνσορ

ἐβασιλευσεν. V. 14, idem Περσῶν ἡγεμονίαν. Seq. v duplex in Pal. annotata lectio, κτηθείσαν, acquisitam, partam: et κτισθείσαν, conditam, institutam: A habet καταχρυσωθείσαν, occupatam, obtentam. V. 21, Idem A augustiori epitheto, Κωνσταντίνου τοῦ Θειοτάτου. V. 23, Pal. μετενεχθῆναι, infin. modo; quod stare nequit nisi addatur συνέδη, aut aliud ejusmodi verbum. V. 33, locus est I Joan. v. V. 35, Bav. et A καὶ τρία εἰσὶ κατὰ τὸν Σολομῶντα, recte. Sic enim Proverb. Solom. cap. 30, τρία δὲ ἐστίν & εὐδῶς πορεύεται, ἀλέκτωρ ἐμπεριπυκτῶν ἐν θηλείαις εὐφύχως, καὶ τράγος ἡγούμενος αἰπόλιου, καὶ βασιλεὺς δημηγορῶν ἐν ἔθνει: *Tria sunt quæ bene gradiuntur, gallus inter feminas inambulans, hircus gregi suo præiens, et rex in populo concionans.* V. 40, A ὑπερανέχοντας, masc. gen. per syllepsin. Ab eodem absunt sequentia inclusa. Idemque mox seq. v. ἀλλὰ δόξῃ καὶ ἀξιώματι. Idem v. 46, in hunc modum: οἶον, Νίνου τῆς Ἀσσυρίων ἢ πρώτη: δευτέρᾳ Ἀρβάκου, τῆς Μήδων: τρίτῃ, Ναβουχοδόνσορ, τῶν Βαβυλωνίων: τετάρτῃ, Κύρου, τῶν Περσῶν: πέμπτῃ, Ἀλεξάνδρου, τῶν Μακεδόνων: ἕκτῃ, Ῥωμύλου, τῆς παλαιᾶς Ῥώμης: ἑβδόμῃ, Κωνσταντίνου, τῆς νέας. Ab eodem absunt inclusa v. 54.

Pag. 79, v. 1, A plenis verbis expresso numero, μετὰ τὰ ἑξακισχίλια ἔτη: et v. 7, φανείται, fut. temp. et v. 10, ἐστάναι τότε, adverbium vice pronominis. V. 14, idem τοῦ ἀποστάτου, pro τοῦ Ἀντιχρίστου: et mox ἀπαρτιζόμενος, dempta prima compositionis parte: et v. 19, ζώῃν, pro βασιλείαν. V. 23, idem A. Τοῦτο τὸ θηρίον, ὁ Ἀντιχρ. Ab eodem abest inclusa μετὰ, v. 26. V. 33, μετὰ τοῦ θηρίου, cum bestia, etiam A et B at vetus interpres Latinus, μετὰ τὸ θηρίον, post bestiam. V. 35, A. Τὰ δέκα κέρατα ταῦτα καὶ Δανιὴλ ἐθεώρησε: et seq. v. τὰ τρία, φησὶ, ἐκρίζωσας. V. 43, idem δώσουσι, fut. temp. et v. 46, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, κληροί: ὅτι πιστοὶ καὶ ἐκλεκτοί: et rursus v. 55, ἵνα τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, κοινωνοὺς τῆς ἐαυτοῦ βασιλείας κτήσεται.

Pag. 80, v. 4, A ποιήσουσα: et seq. v. φάγονται, omnia eodem verbi modo, indicativo scilicet. Ab eodem absunt inclusa v. 8, sed agnoscit ea cum P et B etiam vetus interpres Latinus. V. 18, A ἐνεργήσεται, uti et Bav. V. 22, idem A ταῖς τοῦ ἐχθροῦ ἡδοναῖς, nomine scilicet pro relativo resumpto: et v. 24, composite ἐμπλησθῆναι. Græca hic magis ad verbum ita sonant: *Me vero admiratio subit, quomodo diabolus hostis sit et vindex; dum decem illis cornibus, quæ suis habenis regit, incentorem et adiutorem se præbebit, ut partim Christo Deo nostro in virtutis omnisque boni studio se opponant; partim populosam illam civitatem, quæ a divinis mandatis fornicata, se libidinibus ipsius ministram præbuit, desolent; eaque in strage ipse se more sanguivoræ belluæ, illius sanguine impleat incendium, illius lætitie materiam; humanarumque carniū concisionem, alimentum sibi ducens: et quomodo, cum semper discordia gaudeat; decem illis apostaticis cornibus concordiam sit donaturus.* V. 35, A ἐγκαταλέξει, indic. modo, itidemque Bav. V. 38, idem Bav. καὶ ἐξουσίαν, præmissa copula. V. 43, A ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ λυτρωτῇ τῶν ψυχῶν ἡμῶν: et v. 45, τῷ Πατρὶ πρόπει δόξα, κράτος, ἅμα τῷ Π. V. 52, idem brevius, τῶν τερπνῶν αὐτῆς. Sonant autem ibi Græca: *et de cælesti voce fugam e civitate mandante; deque amissione omnium delectabilium quibus ante fruebatur.*

Pag. 81, v. 4, inclusum μεγάλη ab A abest: itidemque articulus ἢ seq. v. et relativum αὐτῆς v. 8. Idem eodem v. 8, πέπωκα, sing. num. V. 12, ἰσαίε locus est cap. 13 et 21. V. 14, articulus τὴν ab A abest. V. 28, idem ἐκτεταμένη ἐν τοῖς ὑπὲρ δυνάμιν. Bavar. quoque cum P habet ὑπὲρ τὴν χρεῖαν: ubi mallet fortasse aliquis, ἐν τοῖς εἰς χρεῖαν ὑπὲρ τὴν χρεῖαν ἐκτεινομένη: ut sit, in iis quæ opus sunt, plus quam opus est, rerum pretia intendens: seu, in

iis quæ ad vitam necessaria sunt, ultra quam necesse est, rerum pretia intendens, sed retineri tamen et vulgata scriptura potest, hoc sensu, in iis quæ ultra necessitatem sunt (i. minus necessaria sunt) nervos intendens. V. 31, A ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, accus. casu: et seq. v. ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς, ὁ λαὸς μου · et mox, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε · et rursus v. 34, μὴ βλαβῆτε, *ne lædantini*: et v. 35, μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, eadem significatione: et seq. v. τὰ ἀδικήματα, accus. casu. V. 38, idem σῶζων σῶζε, utrumque præ. temp. ut et Gen. xix, legitur; apud Justin. cccxvi, 35, est σῶζε σῶζε. V. 41, idem A μετὰ τὴν παραπικραίνοντων τῷ Θεῷ συνδιαλέτησις · itidemque Bav. nisi quod accus. casu. habet τὸν Θεόν, nostri P sensus est; *fugienda enim etiam conversatio et cohabitatio cum iis qui Deum exacerbant.* V. 52, A ἐπαγόντων, præ. tempore: et seq. e. ἀπὸ προσώπου εἰς πρόσωπον · et v. 56, κολάσεις, pro κακώσεις.

Pag. 82, v. 8, inclusa καὶ ab A abest. V. 10, idem composite, διότι ἐν τῇ καρδ. propterea quod in corde s. et v. 14, ὃ καὶ αὕτη προσεμαρτύρηκεν ἑαυτῇ · quam lectionem secutus est interpres; cum P consentit etiam Bavaricus; hoc sensu; *quod testimonium huic quoque prohibet apostolus: seu, quod de hac quoque testatur apostolus.* V. 21, melius, ἐκ τε λιμοῦ καὶ λοιμοῦ · ut monophthongon præcedat, diphthongon sequatur, et certe ordine Augustanus; cæteris tamen aliquantum variantibus ἐκ λιμοῦ πένθος αὐτῇ προσγενήσεται, ἐκ λοιμοῦ τε φθαρῆσεται καὶ πυρὸς κατακαυθήσεται. Bav. contractius, ἐκ τε βομφαίας ἐκ τε λιμοῦ φθαρῆσεται · ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ἡμ. duob. membris omissis. V. 18, A Κύριος ὁ παντοκράτωρ, ὁ κρίνων αὐτήν. Ab eodem abest articulus τὸ v. 28. Seq. v. idem τοὺς ἀνοήτους ἐξμαρτάνοντας, *insipientes delinquentes*, sed aptior nostri et B codicis lectio, *eos qui absque resipiscentia peccant.* V. 31, idem A κλάσουςι, activa forma, et mox, ἐπ' αὐτῇ · quam lectionem etsi B quoque habet, excusari tamen etiam ἀπ' αὐτῆς potest; ut *ab ea* idem sit quod *ob eam*. V. 34, idem A ἐστήκοντες, præ. tempore: et v. 36, ὀχυρά, pro ἰσχυρά. V. 39, idem composite, ὡσπερ περὶ τῆς · et seq. v. οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, *reges terræ*, ut v. 38. Exstat autem locus Ps. ii, et xlvi. V. 41, idem A specialius προαγορεύει, pro λέγει, et v. 49, βύσσου καὶ πορφύρας. V. 52, idem ὠνησις. Græca ibidem ad verbum ad verbum sonant: *Cum enim pereunt qui in potentatu et delictis vitam agunt, supervacua est talium rerum empirio et abusus.* V. 57, pro σμόρναν Pal. et Bav. habent μύρον, *unguentum*.

Pag. 83, v. 3, A rursus ὠνησις. V. 7, idem brevius sic orditur expositionem: Καὶ τούτων, φησὶν, ἡ χρῆσις περιττή · et mox, διὰ δὲ τῶν ῥέδων, eodem numero, genere, casu. Ab eodem abest verbum λέγεται v. 10. V. 14, idem ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, eodem verbo quo in præcedenti membro: et v. 20, πλουτήσαντες ἐξ αὐτῆς variata præpositione: et seq. v. ἀπομακρόθεν, conjuncte. V. 24, idem βύσσινον καὶ πορφυροῦν, utrumque materiali forma: et v. 27, ἐπ' ὄψιν ἄγει, præpositione mutata: itidemque seq. v. ἐν αὐτῇ. V. 32, idem πᾶς ἐπὶ τῶν πλοίων ὄμιλος · et seq. v. ἀπομακρόθεν ἐστήκασιν καὶ ἔκραζον, minus eleganter. Ab eodem absunt inclusa v. 35, 36, 37, 38. V. 44, idem ἐν αὐτῷ, nempe τῷ βίῳ. Distinctionem post τῶν ὀρωμένων v. 51, agnoscit idem.

Pag. 84, v. 11, A καθόλου τῆς γῆς · et v. 22, λίθον ὡσαύτῃ μύλον μέγαν, ambigue, cum adjectivum μέγαν æque ad remotius atque ad proximius substantivum trahi possit. V. 24, idem divise, μεγάλη πόλις, ut infra in expositione, v. 35. Ab eodem absunt inclusa v. 28 et 29. V. 30, idem ordine verso, ἀκουσθῆ ἔτι ἐν σοί · et seq. v. ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου, repetita videlicet conjunctione rationali seu causali; et φαρμακεία diphthongos scripto, velut a verbo in εὔω. V. 33, idem ἀίμα

προφητῶν, sing. numero: et v. 36, καθαδύνει, a them. impuro. V. 40, idem δηλοῖ, pro σημαίνει, eodem sensu, et v. 48, ordine inverso, ὡς καὶ μαγείαις.

Pag. 85, v. 2, Pal. τὸ ἐκπλαστόνον · sed cum A et B legendum esse τὸ ἐν βλαστάνον, ipsa etiam sententia satis arguit. V. 20, A ἤκουσα ὡς φωνὴν ἤχλου, ut et vetus interpres Latinus: et seq. v. λεγόντων τό, Ἀλληλούϊα, absque distinctione. Ab eodem absunt inclusa καὶ ἡ τιμή, v. 22. V. 24, idem simplici figura, ἥτις ἐφθασε τὴν γῆν · et v. 27, εἴρηκαν, pro εἰρήκασιν, raro syncopes genere. Seq. v. idem ἀνέβη, præterito aoristo. Ab eodem absunt inclusa, τοῦ, et καὶ τοῦ, v. 37: et τῆς v. 39, Ibidem Gr. sonant ad verbum, *quoniam et sanguinem servorum suorum e manu Babylonis vindicavit, et per punitionem habitatoribus ejus benefecit, facta nimirum peccati excisione. At per fumum civitatis in sæcula sæculorum ascendentem significatur, vel in perpetuum citra ullam oblivionem ei pœnas immissum iri, vel eam pœnis in hoc sæculo aliqua ex parte exantlatis, in futuro sæculo moderatiores quidem, æternas tamen pœnas luituram.* V. 45 A δεδωκυῖαν δίκας, præterito perfecto: et mox, μετριωτέρως, adverbialiter.

Pag. 86, v. 3, A ἤκουσα φωνὴν, accus. casu: itidemque in sequentibus duobus membris: et v. 5, λεγόντων Ἀλληλούϊα · et rursus v. 7, δῶμεν, subjunctivo modo. V. 11, idem ἀναριθμήτων οὐσιῶν καὶ δυνάμεων · et seq. v. τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανίων ὕδατα. V. 17, idem ἡ κατὰ οικονομικὴν οἰκείωσιν · et mox, ἢ κατ' ἐξουσίαν. Inclusa, γράφον v. 29, et seq. v. τοῦ γάμου, absunt ab eodem A. V. 33, idem τὸ λαμπρὸν τῶν ἀρετῶν et v. 36, εὐφροσύνη παναρμόνιος · et mox, ἧς οἱ τευξόμενοι, μακάριοι. V. 50, idem reciproce, τοὺς ἑαυτοῦ δούλους.

Pag. 87, v. 1, A ἔπεισα, et mox, προτεκύνησα αὐτῷ. V. 5, idem τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, et additum in margine, γρ. καὶ προφητείας · id est, *In quibusdam codicibus scribitur etiam προφητείας.* Seq. v. idem μὴ προσκυνήσης. V. 19, idem τὸ Δεσποτικὸν πληροῦν λόγιον · *Μάθετε γὰρ, φησὶν, ὑπ' ἐμοῦ, ubi etiam nota diversitatem præpositionis, ὑπ' ἐμοῦ, pro ἀπὸ vel ἐξ ἐμοῦ.* V. 29, idem Ὅπως τὸν Χριστὸν ὁ Θεολόγος εἶδε μετὰ δυνάμεων ἀγγελικῶν, ommissa equi seu equitationis mentione. V. 32, idem ἀνεωγμένον, omisso præpositionis augmento. Seq. versu idem duplicem scripturam præfert, ἐπ' αὐτόν, et superscriptum ἐπ' αὐτῷ. V. 40, Bav. τὴν κατὰ τῶν ὑπευθύνων ἀνιττεται κρίσιν, ὃ δὲ λευκ. Et v. 42, ἐν ἧ ἐποχοῦμενος. A vero, sic, ὃ δὲ ἐποχοῦμενος ἐπ' αὐτόν, πιστός ἐστιν ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καὶ ἀληθινός ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ · ὃ; ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὃς κρίνει τὰ ἔθνη · et verbo κρίνει adscripta est alia γρ. nempe κρίνει, fut. tempore. V. 46, idem A verso membrorum ordine, ἀμαρτωλοῖ; δὲ ἀφώτιστον καὶ καυστικήν. Ab eodem abest disjunctiva ἢ v. 47. V. 49, Pal. et Bav. ἐν Εὐαγγελίοις, *in Evangeliiis*: parum apte. V. 52, A διὰ μακροθυμίαν, accus. casu: et seq. v. ὡς φησὶν ὁ προφήτης, appellative scilicet. Ab eodem A absunt inclusa v. 55, itemque a vetere interpretatione Latina.

Pag. 88, v. 15, A διὰ τῶν ἐξῆς δὲ τὰ ἐκτεθέντα πιστεύεται. V. 20 et 21 τὸ accus. casu habent etiam A et B, elliptice nimirum pro διὰ τό · quo significatu fere usitatus τῷ, dativo casu. V. 23, A ἠκολούθουν, plur. numero: et v. 25 λαμπρὸν, pro λευκόν. V. 26, idem expositionem sic orditur brevius, διὰ τούτων αἱ οὐράναι τάξεις σημαίνονται · et v. 28 idem νοητῶν pro νοημάτων. Ab eodem abest inclusum δίστομος v. 32. V. 26, idem τὴν ἐπενεχθησομένην. V. 40, in eodem annotata et alia scriptura, πολυσχιδοῦς. V. 42, idem ἀπείραστοι, minus convenienter: quippe quod significet *intentati*, i. *non tentati*. Ibidem mox idem pro, ἐπ' αὐτούς, habet,

ἐπὶ τὴν κληρὸν τῶν δικαίων (ut Psal. 121), et v. 45, οὐ κρινεῖ, fut. tempore. V. 51, expositionem idem sic inchoat brevius, Τοῦτο τὸ ὄνομα δηλοῖ τὴ τῆς θείας ἐνανθρ. V. 55, idem Βασιλεὺς βασιλείων ἐστὶ, Κύριος κυρίων, τῶν βασιλευσάντων δηλαδὴ τῶν παθῶν, καὶ τὸ κῦρος καὶ τὸ κράτος κατὰ τῆς ἀμαρτίας συνεργία τούτου κτηταμένων, qua de re supra quoque 4, 46.

Pag. 89, v. 4, inclusum ἕνα abest ab A. V. 6, idem μεσουρανίσματι, ut supra quoque aliquoties, a themate in ἴσω. Seq. v. idem expositionem sic incipit, Τοῦτον ἕνα τῶν ὑπερεχόντων ἀγγέλων εἶναι νομίζομεν. V. 16, idem ad μεσιτεία. Superscriptum habet κηστία. Quod ut admittatur, totus locus ad homines restringendus foret: sed obstat finale periodi membrum, quod in homines non quadrat, et angelos esse quosdam μεσίτας inter Deum et homines, cum alibi supra dictum est, tum 35, 8: 68, 2: et 69, 5. Græca porro hic ita magis ad verbum sonant, *In medio autem cœli; ut intelligatur homines quoque angelicæ puritatis æmulos, ascensus istius et prædictæ lætitiæ participes esse. Quorum intercessio inferiora sursum evehere potest: per quos et sancti in occursum Domini rapiuntur.* In Bavarico sententiam claudunt Iere, ὧν ἡ μεσιτεία ἀναγωγική, ommissis cæteris. Inclusum συνάχθητε v. 19, ab A abest: idemque mox, εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου Θεοῦ. V. 21, idem χιλιάρχων, uti et Bavaricus; nempe a nom. χιλίαρχος, V. 26, idem A εὐδοκία κέκληται: et v. 33, δεῖπνον Χριστοῦ: et v. 35, ἡ βασιλεία, ἡ κολάσεως. V. 40, idem ὑποβεβηκότας ἐν πονηρίᾳ. Sonant vero ibi Græca sic; *sed per equos quidem, vel eos qui furenti semidarum amore flagrant, vel eos qui se improbitati velut equitandos submitunt, vel etiam utrosque: per inscensores autem sive sessores equorum, eos qui in malitia præcellunt, iunneus.* Sunt enim ibi opposita, ὑποβεβηκότες et ἐπιβάται. Ac ἐπιβάται quidem inscensores seu sessores equorum: ὑποβεβηκότες autem, qui equorum more se inscendendos et equitandos subiciunt; ut supra quoque 41, 27. V. 42, A ἐν πονηρίᾳ προδύοντα; et v. 45, ἐλευθέρων καὶ μεγάλων, omisso posteriore articulo. Ab eodem abest στρατεύματα v. 53. Seq. v. P et B πολυτεχεῖς, sed A aptius πολυσχιδῆς.

Pag. 90, v. 4, A μετὰ τούτου, demonstrative: et v. 16, ἐβλήθησαν, præterito aoristo. V. 18, idem, Εἰκότως μὲν οὗτοι τὸν κοινὸν οὐκ ἀποθν. θάν. Et v. 20, τῷ δευτέρῳ θανάτῳ τῆς λίμνης τοῦ πυρός, dativo in genitivum verso. V. 22, idem ἀλλαχθρομένον, simplicii figura, ut et I Cor. 15. Seq. v. idem, ἀλλ' οὗτοι μὲν, εἰς κρίσιν ἐλεύσονται: et mox, ὧ; ἀπεθείς. V. 28, idem τοῦ Θεοῦ στόματος (apud Paulum II Thess. II est, τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ): et mox, τινὰς τῶν διδασκάλων, plur. numero: et v. 31, ἐροῦμεν τούτους ζῶντας ἐν ἀφάρτῳ σώματι. V. 35, idem ὑπὸ Χριστοῦ, pro ὑπὸ τοῦ Θεοῦ: et v. 43, ἐκκοπής, pro ἐκπομπῆς. V. 44, idem ἐπὶ τῷ, dativo singulari: et mox, λόγον ἔχει, indicativo modo: et v. 49, αἰωνίας κολάσεως, feminina terminatione. Ab eodem abest præpositio ἐξ, seq. v. V. 54, idem ordine verso, πᾶσα κίνησις.

Pag. 91, v. 2, inclusum καιροῦ ab A abest. In hoc ipso capite a Bavarico statuitur λόγος κ. quod etsi Peltano quoque placuit, ego tamen P et A sequi malui. Inclusa v. 9 et 10, ab A absunt. V. 11, idem ἐδῆσε pro ἐκλείσει: et seq. v. ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη, ἄχρι τελεσθῆ χίλια ἔτη. Ab eodem abest verbum ἐμβληθῆναι v. 20. Idem eodem v. 20, καὶ τούτῳ γε δείκνυ. V. 22, idem mutata conjunctione, ὅτι δὲ δέδεται: et v. 25, ἔτι γε τῶν ἐπιβωμίων ἰούθρ. V. 29, in eodem plenioris lectionis sunt vestigia, πρώτως τότε, tunc primum. Inclusum κρατουσῆς v. 53, ab eodem abest, utroque modo sensus est, *et frustra se contra principatum totius rerum universitatis patientem audacius efferre.* V. 48,

idem ordine inverso, τῆς ἐνόμου παιδικῆς πολιτείας. Ab eodem abest inclusa καὶ v. 51. Seq. v. idem ἄχρι τῆς, eodem sensu: et v. 57, παρέκτασιν.

Pag. 92, v. 5, A τὴν τρύγα: et seq. v. τοῖς ἀνθρώποις, pro ἐν ἀνθρώποις, articulo pro præpositione posito. Ab eodem abest inclusa τε v. 7. Idem eodem v. 7, ῥύσεται, indicativo modo: et mox, ἀναβαλεῖσι δέ, itidem indicativo modo, et conjunctione diversa. Ab eodem abest præpositio ἐπὶ v. 10, et articulus ἡ v. 13. V. 19, idem, ἐπ' αὐτούς: et seq. v. τὰς ψυχάς, utrobique accusativo casu. Ab eodem abest inclusa διὰ v. 22. Idemque mox, εἴ τινες, si qui: et v. 32, καθὰ φησιν, eodem sensu. Est autem locus Danielis. Ps. 121. V. 38, idem A θρόνοι δίδονται, throni dantur, pro ἐδόθη κρίμα. V. 42, qualem hic προσκύνησιν martyribus tribuī sentiat auctor, non intelligo. Supra soli Deo eam competere cum angelo agnoscit, 87, 6: uti et Epiphanius Panarii libro 3. 415, 22: 449, 139, 20: 450, 3. V. 77, θηρίων habet quidem P; at A et B θηρίον: ut ἐξ ἑν idem sit quod ἐξ οὗ, et sensus iste, ἐκ τούτου ὅτι ἕκαστος τούτων προσαγορεύεται θηρίον, ex eo quod unusquisque istorum appellatur bestia. Alioqui nos: scripturæ sensus est, manifestum est ex iis bestiis, seu, eo bestiarum genere, cuius nomen unicuique istorum tribuitur. Ibid. A ἕκαστος αὐτῶν προσαγορεύεται: et mox, καὶ γὰρ τὸν μὲν τούτων, δράκοντα, δηλαδὴ τὸν Σατ., et v. 51, τούτεστι pro δηλαδὴ: et v. 56, συμβασιλεύουσι, præ. tempore.

Pag. 93, v. 1, Pal. et B τί ἐστι, quid sit. V. 3, A οὐκ ἀνέστησαν, non resurrexerunt: et mox, ἄχρι τελεσθῶσι, plur. numero. Ab eodem abest inclusa καὶ, v. 5, V. 16, idem ὅπερ ἐστίν, neutro genere: et v. 19, ἤγγου, pro δηλαδὴ. V. 18, Isaïæ locus est cap. 26. V. 21, A τὰς σωματικὰς πράξεις θανατούντες: et v. 23, γούν, pro simplicii οὖν: et v. 30, adverbialiter μόνον, pro μόνης. V. 37, idem ἤγγου, pro τούτεστιν: et v. 39, τὰ χίλια ἔτη τὰ νοηθέντα ἡμῖν, ordine inverso. V. 35, idem ἐφῆξει, et superscriptum ἐφέσει: et v. 50, ἐμελλον, plur. numero: et v. 52, δύο ἀναστάσεις εἶναι, duas resurrectiones esse.

Pag. 94, v. 2, inclusum ἔτη, ab A abest. V. 12, Pal. πλήρωσιν, simplicii figura. Ab A rursus abest inclusa ἐκ v. 14, idemque mox δεδοῖθαι, præterito perfecto: et ἔφησαν, aor. secundo. Seq. v. idem γῆ τῷτῃ, demonstrative: et v. 17, γενέσθαι, præ. aoristo. Ab eodem absunt inclusi articuli οἱ et τοῦ, v. 21: itemque seq. v. τῷ et καὶ. V. 28, idem A χιλίους ἀργύρους. In vulg. ed. Cantic. cap. ultimo est, ἀνὴρ αἶσει ἐν καρπῷ αὐτοῦ χιλίους ἀργυρίου: et mox, οἱ χίλιοι τῷ Σολομών, καὶ οἱ διακόσιοι τοῖς ττροῦσι τὸν καρπὸν αὐτοῦ; ita ut v. 29, post πάλιν subjicienda sit hypodiastole; et inclusa ista seq. v. καὶ ὁ Ἰησοῦς, prorsus expungenda. A ibidem habet τῷ Σολομῶν, per α in prima syllaba: nisi iam vero indeclinata, etiam vulgata Biblia. V. 33, A ἡ ἐν τελειότητι καρποφορία: et v. 37, ὡς ἔφη ὁ Ἀπόστολος: et seq. v. φάσκον pro aoristo φῆσαν. Exstat vero Apostoli locus II Thess. II: Christi verba, Ioann. 5. V. 40, idem A τῷ ἰδίῳ, pro τῷ οἰκείῳ: et mox, ἐκαὶνον δέξισθαι. Ioannis 5, media inter hæc lectio est, ἰδίῳ, et λήψισθαι. V. 44, idem A brevius, εἶναι δὲ ταῦτα τινὰς μὲν Σουθ. et v. 45, ἄπερ καλοῦνται, quæ vocantur: et seq. v. ἐξουσία; καὶ ἔθνοους. V. 50, idem τῆς τοῦ διαβόλου ἐλευσεως, usque ad diaboli adventum: et v. 52, τῇ Ἐβραϊδὶ γλώσσῃ ἠρμηνεύσαν: et v. 53, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν.

Pag. 95, v. 1, A σὺν δυνάμει βρβαία, ὥστε ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Ἰσραὴλ περόντα ἐν πολέμῳ ἐπταετίαν ἐν τοῖς αὐτῶν ὅπλοις, ὧ; δ' ἂ τὸ πλῆθος πυρὶ καίεσθαι. Ubi περόντα capiendum absolute, vel cum Bav. legendum πεσοῦνται; habet vero idem ipse B cum A τοῖς αὐτῶν ὅπλοις, armis suis: et cum P, πῶρ καίεσθαι, v. 5, sensus est, *Tam gravibus copiis gentem illam terre Israelis incubitaram, totoque se-*

plennio suis armis eam pressuram, ut sua multitudine omnia passim incendiis absumptura sit; vel, ut sua multitudine, velut igni ardente, omnia passim absumptura sit. V. 4, Συναχηρῆν etiam A, at Bav. Συναχηρῆν. Seq. v. idem A ἐξέλαβον, activa forma: et v. 7, ἐπιτιθεμένων, præ. tempore. V. 8, idem ὑπὸ Βαβυλωνίων· et seq. v. μετ' ἐκείνων· et v. 10, τῆς Συρίας. V. 12, idem ἠττηθείσας, relatum ad τὰς δυνάμεις· et Μακκαθαίους gemino κα. τῷ dativo casu agnoscit idem A v. 14. at Pal. habet τὸ, accus. casu, uti et Bavaricus. In sequentibus, v. 17 et 19, τὸ habet etiam A, sed superscriptum τῷ, velut congruentius. V. 15, idem A ἀθροῖσαι πόλεμον. Ab eodem absunt inclusa v. 25. V. 34, idem ἦτοι, pro δηλαδή· et v. 38, relative, τῶν φεβουμένων αὐτόν· et mox, κατὰ τὸν Ψαλμωδόν. V. 40, idem χειρωσάμενοι, aoristos: et v. 43, καθιρεῖσθαι, minus apte. V. 48, idem ἀποδεικνύοντα ἑαυτὴν Θεόν, καθὼς προέφησεν ὁ Ἀπόστολος. Ab eodem A abest inclusum φησὶ v. 50. Idemque mox ἄνωθεν, pro οὐρανόθεν. V. 51 idem, τοὺς δύο πεντεκοντάρχας ὑπὸ τοῦ Πιλοῦ φασιν· et mox, καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐνδοξος παρουσία, ἀνελίτ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, τούτου· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ προλεχθ.

Pag. 96, v. 1, inclusa καί, ab A abest. V. 5, idem ἐκτενῶς τούτῳ λιτὰς προσάξωμεν· et v. 8, ψευδοπροφήτου, pro Ἀντιχρίστου. V. 9, idem τὸν θανατηφόρον κίνδυνον· et v. 11, βιαζομένων· quod melius ferri posset si post κίνδυνον intersereretur articulus τῶν, hoc sensu: *neque mortiferum periculum eorum qui a salutari fide deficere cognuntur.* Sed convenientius βιαζόμενον, id est *neque mortiferum periculum a salutari fide deficere vi cogens.* Ab eodem abest inclusum Χριστόν v. 14. V. 16, idem τοῦ Χριστοῦ οἰκτιρμοῦ. Inclusa, καὶ κρίσεως, ab eodem absunt v. 24. V. 27, idem ἐπ' αὐτόν, accus. casu. V. 29, idem ἡ ἀνάστασις τοῦ Θεοῦ· Bavar. ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ· parum apte uterque. V. 31, idem A ἐνθροναζόμενος· et v. 36, τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, ut est Rom. 8. Inclusa καὶ v. 39, ab eodem A abest. Seq. v. idem Εἰρηναῖος λέγει, Οὐχ ἡ ὑπόστασις, οὐδ' ἡ οὐσία· et v. 44, ἡ παράβασις γέγονεν· et v. 46, πρόσκιρον, composite. V. 49, idem ἀπολέσθαι, aorist. s. Ab eodem absunt inclusa v. 52. Idemque ibidem, πᾶς κατακλυζόμενος πυρὶ κόσμος.

Pag. 97, v. 2, Pal. et Bavar. ὅτι, simplici figura: et v. 4, A πρὸ δὲ τούτων τῶν ἀγίων καὶ ὁ μακάριος Δουδ. Ibidem πρὸς Κύριον absque articulo habent etiam A et Bavaricus. Inclusa, πῖνος v. 10, et καί v. 11 ab A absunt. V. 16, idem μένει, præ. tempore: et seq. v. τῇ δι' ἡμᾶς γεγεννημένη κρίσει ἀκόλουθον, μεθ' ἡμῶν τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν δέχασθαι. V. 22, idem ἠνεώχθησαν: et seq. v. ἠνεώχθη, utrumque aoristo primo, sed augmento diverso. V. 27, idem ὑπομένοντας, præ. tempore. Ab eodem abest inclusa καί, v. 30: et articulus τό, v. 32. V. 35, idem ἠνεωγμένα, præterito perfecto: et v. 38, ἐγγράφεται, composite. V. 40, Pal. et Bav. brevius, τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς, ut in præcedenti memore, Seq. v. A plurali numero, ἔργα αὐτῶν. Et v. 44, οὐχὶ ζῶα, intensiori negatione. Sequens commination, ὡς ὑπὸ τινῶν γράφονται, verti etiam potest, *ut a quibusdam pinguntur.* V. 46, A χωρισμῶς ἐστι ψυχῆς ἀπὸ σώματος. et v. 50, αἱ δὲ τῶν δικαίων ψυχαί, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀφεται αὐτῶν θάνατος. Sed βάσανος agnoscit etiam vulg. ed. Sapientia cap. 5. V. 55, idem οὗτος ὁ θάνατος, δεύτερός ἐστιν, ἡ λίμνη τοῦ πυρός: et mox, εἴ τις οὐχ εὐρέθη γεγραμμένο, εἰς τὴν βίβλον τῆς ζωῆς, ἐβλήθη.

Pag. 98, v. 2, A ἐμβάλλεσθαι, composite. V. 6, A κάκει. et v. 11, ἀφανιστικόν ἐστιν. V. 13, in A ad τὸ superscriptum τῷ· sed nominativus hic quam dativus casus aptior est. Seq. v. idem, ζῶην, pro ἀθανασίαν, et mox βασιλεύειν positum ibi pro fut.

βασιλεύειν. V. 19, Bavar. οὕτω καὶ ἐνταῦθα, cuius vestigia sunt etiam in Palatino: et mox A plurali numero κολάσεων. Sonant autem ibi Græca; Ita etiam ibi diversi suppliciorum et loci sunt et modi. V. 20, in A est etiam altera scriptura, μαθηματικῶν. Idem seq. v. ἱξιωμένοι γραφῆναι ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ζώντων, et v. 30, ὅτι καὶ οὕτῃ ἡ κρίσις. V. 34, idem simplici figura, ἀλλαγῶνται, uti et Ps. 101. Apostoli autem locus exstat ad Rom. 8. V. 36, in eodem A duplex scriptura est, ἀπόξυσεν, et superscriptum ἀπόξισεν, et mox, idem, καὶ γὰρ καὶ ἡμῶν ἦθος. V. 41, idem τὴν ἐναλλαγὴν, composita figura: et v. 45, πλεῖν, contracte. Seq. v. idem, τὰ ἐν ταῖς μακρὰν γεωροῦμενα χώρας κείμενα ἀγώγιμα. et v. 49, οὐκ ἐστὶν αὐτῆς χρεῖα.

Pag. 99, v. 2, A καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἠτοιμασμένην ὡς νέμφην. V. 5, idem expositionem sic incipit brevius, Καὶ ἐκ τούτου δεικνύται τὸ τῆς καινότητος ὄνομα. V. 11, idem ἡ δὲ πόλις αὕτη ἐξ ἀγίων συναρμολογεῖται. et v. 14, ἔχοντες, relatum ad mascul. λίθοι. V. 17, idem alio verborum ordine, κολλωμένη καὶ συναπτομένη τῷ Δεσπότῃ εἰς ἄκραν συνάφειαν. V. 24, idem καὶ κωνήσεται μετ' αὐτῶν, et mox, λαοὶ αὐτοῦ, plurali numero. Ab eodem abest inclusum ὁ Θεός vers. 26. V. 29, idem τῷ Μωσεί. V. 34 in eodem A annotata et altera scriptura, ὄρξην, activa forma. V. 39, idem Τοῦτό ἐστι τὸ γεγραμμένον, Ἀπέδρα ἰδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός. et v. 42, ἐκατέρων τούτων, eodem casu. V. 47, idem εἶπεν ὁ ἐν τῷ θρόνῳ καθήμενος. et v. 52, ἐληθῆναι οἱ λόγοι, ὡς ὑπ' αὐτ. quam lectio nem securus est interpret; recte. sic enim et infra est 109, 1. V. 56, idem τῶν σωμάτων, corporum. Sed τῶν ἀσωμάτων agnoscit cum Pal. etiam Bavaricus, hoc sensu, *et velut a prima incorporeorum creatione usque ad ultimos homines providentiam suam extendens.*

Pag. 100, v. 4, A πιστεύσασι, præterito tempore: et v. 9, κληρονομήσει πάντα· et mox, variato numero, ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι υἱοί. V. 12, idem ἐχθρούς, pro δαίμονας, uti etiam interpret: et seq. v. πατρικοῖς, pro πνευματικοῖς, ut supra 53, 19. Ab eodem absunt inclusa, καὶ ἀμαρτωλοῖς, v. 15: et articulus ὁ v. 19. V. 20, idem expositionem variato verborum ordine incipit, sic; Πάντοθεν ἡμᾶς ὁ Θεός, ὁ διψῶν τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, εἰς τὴν· et mox, præpositione mutata, τῶν ὑπ' αὐτοῦ. V. 27, idem ὡς, pro ἕως· et seq. v. συν τοῖς λοιποῖς ἀπηγορευμένοις, καὶ τοῖς δαιμόνις. V. 29, idem ἐν τῇ πρὸς τὸν διάβολον πάλη, mutata præpositione: et seq. v. καταδικάζεσθαι, præ. tempore. V. 32, idem τῶν ἀμαρτωλῶν, plur. numero: et seq. v. ἐπιστροφῆν, usitatus: et v. 41, λυμάνηται, præ. aoristo. V. 44, ἐμπράκτους etiam Bavar., at Pal. adverbialiter ἐμπράκτως, minus convenienter.

Pag. 101, v. 1, A δεικνύοντος, more verborum in μι· et v. 15, ἐπαγαγόν, præterito aoristo: et seq. v. τῷ θεολόγῳ ὑποδείκνυσιν, ut et infra 104, 9. V. 21, idem τοῦ Χριστοῦ, genit. casu: itidemque seq. v. ὑπνώσαντος· et v. 24, παθόντι pro τούθεντι. V. 25, idem τὴν μεγάλην καὶ ἀγίαν Ἱερ. V. 42, ζωοδότος, penultima circumflexa, habet etiam A et Bavaricus, accentu insonito: ut suspicari aliquis possit ab auctore scriptam ζωοδότωρ. V. 47, A πολῶνας, et πολῶσιν, absque ε, ut v. 52. Ab eodem absunt inclusa ὡσπερ καί, versu 50.

Pag. 102, v. 10, A τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, per ipsa nomina: et v. 25, ὁλοῖ τὴν ἐπίγνωσιν, ἢν διὰ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ ὑπελήφαμεν. V. 25, idem τῆς τῶν πυλῶνων συνθέσεως, composita figura: et mox integris verbis expresso numero, τῶν ὀδοκα βῶν V. 28, idem χαρακτηρίζοντων, gen. casu: et v. 50, εὐαγγελιστῶν, pro εὐαγγελίων, V. 33, idem ab a præpositione, ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν, omisso sequenti articulo ἡ· et v. 40, ἐφ' οὓς, accus. casu. Ab eodem abest inclusum μέτρον, v. 44. V. 51, Pal. et Bav. ὑπὸ δὲ ἀγγέλων, plurali numero, ut in præced.

commate. V. 53, A τὸ μέγεθος τε καὶ ἡ εὐπρέπεια · Bav. cum Pal. consonat, cum in cæteris, tum in εὐπρέπεια.

Pag. 103, v. 5, A Τετράγωνος αὐτὴ ἡ πῶλις, ἡ δὲ τὸ ἔδρ., sed disjunctiva ἡ locum ibi non habet, nisi alia ei respondens subjiciatur, Seq. v. idem κατὰ τε βάθος καὶ ὕψος καὶ μήκος ἰσόπλευρον · et mox ὀνομάζεται, præ. tempore. V. 17, A pro numerabilibus nominibus habet integra verba, χίλια ἑπτά-κόσια δεκατέσσαρα. V. 32, idem ὕψω, per ε; itidemque v. 37, ὕψος · et v. 55, μακαριστὴν pro ἀμάραντον. V. 44, idem ἵνα φανῆ, simplici figura, ommissa sequenti copulativa καὶ · et seq. v. ἐν ταύτῃ, demonstrative. V. 45, idem transmutato verborum et modo et ordine, πάση ἀρετῇ κεκοσμημένοι διὰ τῶν τιμῶν λίθων ἐμφαίνονται. V. 51, idem τὸν σμάραγδον, et superscriptum τὴν · et v. 54, ἐπιδειξάμενον, præpositione mutata. Ab eodem abest sequens inclusa καὶ, et articulus τῆς seq. versu.

Pag. 104, v. 5, Ἐνθα ἔσχεν, præterito aoristo. Et v. 9, ἐκάλεσεν ὁ θεολόγος, ut supra 101, 16. Ab eodem abest inclusa ἐξ v. 15, V. 18, idem ἐξ ἀμαρτιῶν, mutata nominis specie: at v. 24, τῶν ἀγγέλων, pro τῶν ἄλλων, idem perperam. V. 28, idem πυροῦ τὴν θεῖαν τυγχάνοντος καὶ διαυγοῦς, θεραπευτικῆς δὲ δυνάμεως οἰδημάτων · et v. 34, τραύματα ἐκ προσβολῆς τοῦ Βελίαρ · et v. 38, πολυτίμοις ἀρεταῖς. V. 41, idem βηρύλλιος, forma derivativa. Ab eodem absunt inclusa καὶ τῷ, v. 42. Et χρώματι v. 43. Idem A eodem v. 43, εἰκὼς τὸν θαυμάσιον Θωμᾶν σημαίνεσθαι · et v. 45, πρὸς τὴν, pro διὰ τὴν.

Pag. 105, v. 2, Αὐγάρω per au diphthongum habent etiam A et B, et probat Suidæ lexic., Interpres Ἀβγάρω maluit apud Euseb. Eccl. hist. lib. 1, c. penultimo et ultimo, est Ἀβγαρος. V. 5, A et Bav. αὐτοῦ νέκρωσιν, genitivo casu. Chrysoprasum vero aliquam νεκρώσεως speciem præferre, declarat etiam Plinius lib. 37, c. 5, dum scribit Chrysoprasum esse vicinum chrysoberyllo genus, sed pallidius. Alioquin idem Plinius ejusdem libri c. 8, scribit chrysoprasum porri succum referre, sed paulum a topazio in aurum declinare: et cap. 11, chrysoprasum ab herbaceo colore appellatum esse. V. 9, articulus τοῦ ab A abest. Idemque seq. v. φρόνησιν habet pro φρόνημα. V. 12, idem τὴ μορφήν πῶς πυρίζοντος · itidemque Bav., nisi quod dativo casu habet, τῇ μορφῇ πῶς πυρίζοντος ἴσην lectionem etsi Peltanus quoque secutus est, verior tamen esse videtur Pal. scriptura, τῇ μορφῇ πορφύριζοντος, forma sua purpurantis, i. purpuram forma sua referentis. Uti et Plinius Natur. histor. lib. 37, c. 9, amethystos inter purpureas gemmas numerat: et mox subjungit, Causam nominis asserunt, quod usque ad vini colorem accedens, priusquam eum degustet, in violam desinit: su'gorque quidam in illa purpuræ, non ex toto igneus, sed in vini colorem deficiens. Perlucent autem omnes violaceo colore: Indica absolutum purpuræ colorem habent. Sic libro 21, cap. 7, in amethysto purpura, eum colorem esse dicit quem in viola, et ipsum purpureum sive anthinum. Et rursum lib. 37, cap. 7, optimos carbunculos esse amethystizontas, hoc est, (inquit) quorum extremus igniculus in amethysti violam exeat. Et cap. præcedenti, de opalis, Est in iis (inquit) carbunculi tenuior ignis, est amethysti fulgens purpura, est smaragdī virens mare. Quibus in locis etsi aliquid ignei sive rutili coloris amethysto tribuitur, plus tamen purpurei seu violacei ei adscribitur. Ut porro apud Plinium constanter est amethystus, ita etiam in Bavarico ἀμέθυστος v. 11: et ἀμεθύστου, v. 12: sed superscripto σ, indicata est ea scripturæ quæ in Pal. et A exstat, ἀμέθυστος, quasi aticens τὸ μέθυσον, id est, temulentiam prohibens. Sic enim idem Plinius lib. 37, c. 9, Magorum vanitas ebrietati eas resistere promittit, et inde appellatus. A Palatino absunt inclusa v. 16 et 18. V. 16,

A ἐπιλεξάμενον · et v. 20, παρεθέμεθα πρὸς γυμνασίαν τοῖς αἰνίγμασι προτρέποντες τοὺς ἐντυγχάνον-τας τῆς ἀληθείας, κατεστοχασμένης τῆς ἀληθοῦς γνώσεως μόνῳ τῷ ἀποκαλύψαντι Θεῷ. V. 27, inclusum νοήμασι a P abest. V. 37, prius inclusum ab A abest: alterum vero [δώδεκα] ex eodem additum. Supervacaneum meo iudicio; nisi prius οἱ δὲ δώδεκα deleatur. Inclusa v. 39, ex eodem A addita, et pro ἐπέγνωμεν, idem ἐγνώκαμεν exaratum habet; V. 44, P ἐν παραδείγ. alteram lectionem secutus est interpres. V. 48, inclusa ab A absunt. et seq. v. idem geminam agnoscit lectionem, οὐ δύναται et ἀδύνατον. Inclusa v. 52, ab eodem A absunt. V. ultimo ἔσται futuro temp.

Pag. 106, v. 4, inclusam præpositionem non habet A et vers. 7, idem ζωοποιῶν particip. V. 14, A οὐκ ἔστι χρεῖα · eleganter in hujusmodi abest verbum substantivum. Inclusa v. 17, ex eodem addita. V. 25, pro θύρας in A πύλας · et v. 30, αὐτὴ γὰρ νύξ · et v. 43, in summario, paulo fusius, θρόνου τοῦ ἐκπορευομένου ἐν μέσῳ τῆς πόλεως πλατείας τῆς. Eidem v. 46 et 49, inclusa desunt. V. 51, inclusum a P. abest. V. 54, A πληρούμενος præsentis temp.

Pag. 107, v. 9, A Ἐύλα, et inclusum Χριστοῦ ex eodem additum. Et v. 14, idem A φυλλορροεῖν ἀναγκάζον τὰ τῆς ζωῆς δ. V. 17 et 22 inclusa a P absunt. Et seq. v. pro προσηγόρευται, A ὀνομάζεται · et v. 26, pro πολυάνθρωπον, idem πολυάνδρον. V. 28, A εἰς τὴν εὐχὴν. V. 29 et 31 inclusi articuli ab A absunt. Qui vero inclusi v. 30, 33 et 34, in P non parent. V. 34, A ἀνεξάλεπτον · et mox pro participio, verbum δωροῦνται. V. seq. P ἀνάκλησιν. V. 36, A ὁ τῷ προφήτῃ προκτερυχθεῖς. Inclusa v. 40, 47, 53, 54, a P absunt. V. 43, A τὰ τοιαῦτα τοῖ-νων φύλ.

Pag. 108, v. 1, A καὶ ἐν τοῖς τριάκοντα τοῖς ἀπό, et τὴν inclusa ex eodem. Et v. 4, idem καρποφορηθέντων voce pass. et seq. v. inclusa ex eodem. V. 7, idem A προεγγραπται composita forma. Quæ mox sequuntur inclusa καὶ et λέγειν ab eodem absunt. V. 21, idem συγκατατίθεται. V. 30, 32, inclusa a P absunt. V. 34, A ὅπερ ὁ πάλαι ἀρχ., et mox, idem pro genitivo μόνων habet adverb. μόνον. V. 44, A ἐκλάμψουσιν ὡς ἥλιος, πῶς λυχνιαίου · quod paulo post sequitur inclusum, ex eodem sumptum est.

Pag. 109, v. 1, inclusa οἱ λόγοι et seq. δέ, absunt ab A. V. 7, idem διδάξαι τοὺς δούλους, licet eadem sententia, præstat tamen Palat. lectio quæ cum vulg. edit. concordat, et enarrator ipse in suis commentariis illam ipsam agnoscat. V. 10, inclusum pronomen abest a P, et seq. v. A θεσπεσίου Ἰωάννου. V. 17, inclusa addita ex eod. ut et [ὡς Θεός] · Quæ vero sequuntur τό et λέγων, non agnosci. V. 27, pro πανταχοῦ, August. lectio πολλάκις, quam Lat. interp. secutus est. V. 33, A δεῖ γρηγορεῖν, omisso verbo finali ἐντετάλαμεθα. V. 35, inclusa absunt a P quemadmodum illa quæ v. 39, 40, 42. At sequens [καὶ] abest ab A et certe commode abesse potest. V. 46, A ὀπτασίᾳ καὶ θεῷ π. alteram lect. interpres merito prætulisse videtur. V. 51, A paulo plenius: δόξαν λάβωμεν ἀκούοντες καὶ ἡμεῖς τῆς εὐλογημένης φωνῆς ἐκείνης, Εὐ, δοῦλε.

Pag. 110, v. 13, A ἀληθῆς ἔστ. abest ab eodem inclusum pronomen αὐτοῦ · et v. 19, ταύτην quemadmodum et commation illud inclusum v. 36, 37. V. 45, A ἀκατάγνωστον, sed præstat P lectio, quam expr. ssit interp. seq. v. A οὐ βιάζομαι γὰρ τὴν. Inclusum τις abest ab A ut seq. [ψησιν] a P. V. 53, εἴρηται πρῶτος ὁ Χριστὸς διὰ τὴν θεότητα · ἔσχατος δὲ διὰ...

Pag. 111, v. 1, A brevius ἄξιον οἱ τοιοῦτοι. Ἐξουσίαν. V. 6, A αὐτῶν ad apostolos refert: P αὐτοῦ ad Christum. V. 15, A pro κακοῖς ἐργάται, composito usus est κακεργάται. Idem v. 18, paulo aliter,

τῆς ἄνω βασιλείας ἀξιῶνται οὐδαμῶς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀλλοτριούνται, eadem tamen sententia: V. 21, A καλοῦσίν τε τὴν Χριστοῦ παρουσίαν. Inclusa v. 27, 29, 30, 34, inserta ex eodem. Ibidem obiter emendabis, et scribes, μαρτυρησάτω ὑμῖν τ., non ἡμῖν, operarum vitium. V. 37, A προινή τῆς κ. V. 42, idem: Ἡ τε γὰρ Ἐκκλησία καὶ τὸ ἐν αὐτῇ πνεῦμα κράζον ἐν ταῖς... ἐπικαλεῖται· et v. 53, inclusum μὲν ex eodem additum.

Pag. 112, v. 1, inclusus artic. abest a P. V. 3, A ἐπιθήσει ἐπ' αὐτῶ, ἐπιθήσει αὐτῶ ὁ Θεός· et mox [καὶ] abest a P et eodem v. A ἀφελῆ ἀπὸ τῶν λόγων τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ἀφελεί ὁ Θεός τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς. V. 9, idem τῆς θείας Γραφῆς ἀρά. V. 14, idem A προστιθῆναι· et v. 16, διαλεκτικῶν συντάξεων, καὶ τῶν διαλεκτικῶν συλλογισμῶν [ἡγεῖσθαι] ἀξ· illud ἡγεῖσθαι in Bavarico quoque habetur: abest autem a P. V. 20, pro τὸ μέσον A τὸ μέγεθος. V. 23, A ναί, ἔρχου ταχύ· et v. 27, idem cum Bavarico, κἀγὼ (φησὶν) ὁ τοῦτα λέγων πρὸς σε τὴν ζωὴν ἔρχ. V. 29, [Κύριε] ex Palat. et Bavaric. Augustinus pro ἡ καὶ habet εἰ καὶ. V. 31, A et B διαμαρτυρόμενος compos. Pag. 34, iidem ἐργασμένων. P ἐργασμένων· et v. 35, A B ἀποδιύσαντος, ut ad Χριστοῦ, non ad παρουσίαν referatur. V. 38, A ἧς συνελθόν... σκοπὸν παραθήσομαι. B σκοπὸν αὐτῆς παραθῶμαι. Inclusa v. 40, 42, 45, 49, 50, 52, a Palat. absunt. et v. 43, ὑπερθένας A. V. 46, λίθων πολυτιμῶν mss. ο. sic supra pag. 105, v. 40, uli P πολυτίμου μαργαρίτου, A πολυτιμῆτου habet. V. 52, A et B ἀφηγουμένας, mutata præpositione.

Pag. 115, v. 2, articulus τῆς abest ab A et B. V. 3, inclusum διδασκόμεθα abest a mss. Palatino et Bavarico. V. 5 et 12, inclusa, absunt ab A. V. 14, A ἐνταῦθα. P et B ἐντεῦθεν· et v. 1, καιροίς, P et B haud agnoscunt. V. 20, A ἀγίων ἢ κατὰ τοῦ Ἀντιχρίστου ἑλεγχίς, τὸ καρτερικὸν καὶ ἀνδρείον τῆς ψυχῆς ὑπογράφει παράστημα. Ὡσαύτως δὲ δείκνυται καὶ· V. 23, A aliquantulum plenius, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κατὰ Ἐκκλησίας διαγμός. V. 28 πολυάριθμος, P cum B, at August. πολυαριθμῆτος· inclusa vero tum hoc tum seq. v. ab A huc inserta. Et v. 36, idem A σκοτίζουσα. V. 47, A δειπνου, τῆ .. ἐκλείπει· et v. 51, idem ἐκκοπήν, *excidium*, cum interprete Pal. et B ἐκπομπήν, *relegationem*. V. ult. συμβουλευσάντων, aoristως.

P. 114, v. 3, inclusus articulus abest ab A et B, et inclusa sequens conjunctio καὶ a P. V. 9, A τείχεσι καὶ πολῶσι. V. 14, inclusa addita ex A et seq. v. alio verborum ordine, et constructione paulum mutata, ὁ ταῦτα ἐτοιμάσας παρέξει τοῖς ἀγίοις ὧν... V. 22, P παριστάσα, A παριστώσα καὶ τῶν. V. 26, A καὶ φθ. ἐπισπεύσειν σπερ· et v. 28, ἐκαυθήσεται, idem A. V. 32, inclusum παντός abest a P. alterum σφοδρῶς ab A et pro ὑαλίω, A ὑέλινω, ut et mox ὑαλον. V. 35, pro ἀνάξισιν, quod est in P et A, legitur in B ἀνταύγειαν· et ἀνάκλησιν, in P, pro quo in aliis ἀνάκλασιν, ut a nobis editum. V. 39, melius cum A B ἐπιδείξωμεν, modo conjunctivo, et pro θέλων, B θέλει. V. 44, A παντελεῆμων Θεός κατ.

ANNO DOMINI CMX.

ARETHAS

CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA EPISCOPUS.

NOTITIA

(Pλaβιc. *Biblioth. Græc.* ed. Harles., tom. VIII, p. 696.)

Arethas qui post Andream Cæsareæ in Cappadocia archiepiscopus fuisse traditur, forte haud diversus est ab Aretha qui, adhuc presbyter Cæsariensis, scripsit de translatione Euthymii patriarchæ Constantinopolitani, A. C. 911 defuncti: neque improbabilis hæc mihi videtur C. V. Casimiri Oudini conjectura. Idem certe, cujus sermo de martyribus Guria, Samona et Abiho legitur t. III Lipomanni, et apud Surium 15 Nov. Ejus insigne in Apocalypsin opus, Συλλογὴ ἐξηγήσεων ἐκ διαφόρων ἀγίων ἀνδρῶν εἰς τὴν Ἰωάννου, τοῦ ἡγαπημένου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἀποκάλυψιν, primum Græce prodit ad calcem OEcumenii. Veronæ 1552, fol. Latine vertit Joan. Hentenius Paris. 1517, 8; et post Hentenium Maximus Florentinus monachus Casimensis Basil. 1554, 8, et in Bibliothecis Patrum ut Lugdunensi t. IX; atque Græce et Latine cum Hentenii versione Fred. Morellus recudi curavit ad calcem OEcumenii Paris. 1631, fol., in Græcis sola Veronensi editione usus, neque interpreti emendando adhibita industria, cujus nonnullas hallucinationes castigaverat Jac. Billius in *Observationibus sacris*, quemadmodum Græca ex ms. Bibl. Reg. Paris. emendatiora dari posse notavit Ric. Simon. lib. III *Hist. criticæ N. T.*, p. 468.